ALGEMENE PRACTISCHE RECHTSVERZAMELING

Jacques PETIT
Voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Gent
Buitengewoon docent aan de
Katholieke Universiteit te Leuven

ARBEIDSGERECHTEN
EN
SOCIAAL PROCESRECHT

1980
WETENSCHAPPELIJKE UITGEVERIJ
E. STORY - SCIENTIA P.V.B.A.
GENT-LEUVEN

In deze verhandeling is de stof bijgehouden tot 1 oktober 1980.

© 1980
WETENSCHAPPELIJKE UITGEVERIJ
E. STORY-SCIENTIA pvba
P. van Duyseplein 8, 9000 GENT

No part of this work may be reproduced in any form by print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/1980/0009/13
ISBN 90 6439 225 0

INHOUD

INHOUD V

LIJST VAN AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN XI

LITERATUURLIJST XIV

Nr.

TITEL I **HISTORISCH OVERZICHT** 1- 74

HFST. I ALGEMENE BESCHOUWINGEN 1- 2

HFST. II DE VREDERECHTER 3- 7

HFST. III DE WERKRECHTERSRADEN 8- 49

AFD. I *HISTORISCHE VOORLOPERS* 8- 13

AFD. II *DE WERKRECHTERSRAAD VAN LYON* 14- 21

AFD. III *DE WERKRECHTERSRAAD VAN GENT* 22- 24

AFD. IV *VERDERE ONTWIKKELING VAN DE WERKRECHTERSRADEN* 25- 49

§ 1. De grondwettigheid van de werkrechtersraden 26
§ 2. De rechtsingang 27- 30
§ 3. De pariteit 31- 32
§ 4. Het voorzitterschap 33- 37
§ 5. De specialisatie 38- 41
§ 6. Het hoger beroep 42- 43
§ 7. De aanduiding van de werkrechters 44- 45
§ 8. De vertegenwoordiging in rechte 46
§ 9. De bevoegdheid van de werkrechtersraad 47- 48
§ 10. De kosteloosheid van de rechtspleging 49

HFST. IV DE SCHEIDSRECHTERLIJKE COMMISSIES 50- 51

HFST. V DE ADMINISTRATIEVE RECHTSCOLLEGES 52- 70

HFST. VI DE STRAFRECHTER 71- 74

TITEL II **DE INSTELLING VAN ARBEIDSGERECHTEN** 75-100

HFST. I ALGEMENE BESCHOUWINGEN 75- 77

HFST. II VOORSTELLEN TOT HERVORMING 78- 81

HFST. III HET ONTWERP VAN GERECHTELIJK WETBOEK 82-100

TITEL III **DE ORGANISATIE VAN DE ARBEIDSGERECHTEN** 101-156

HFST. I SAMENSTELLING VAN DE ZETEL 101-129

AFD. I *DE ARBEIDSRECHTBANKEN* 101-120

AFD. II *DE ARBEIDSHOVEN* 121-129

HFST. II HET ARBEIDSAUDITORAAT 130-156

AFD. I *SAMENSTELLING* 130

AFD. II *DE BENAMING „ARBEIDSAUDITORAAT"* 131

AFD. III *DE ATTRIBUTEN VAN HET ARBEIDSAUDITORAAT* . . . 132-156

§ 1. De hiërarchische eenheid 133
§ 2. De ondeelbaarheid 134
§ 3. De onafhankelijkheid 135-136
A. Onafhankelijkheid ten opzichte van de rechtbank 135
B. Onafhankelijkheid ten aanzien van de minister van Justitie . . 136
C. Onafhankelijkheid ten overstaan van de eigen hiërarchie . . . 136
§ 4. De taken van het arbeidsauditoraat 137-156
1. Algemene beschouwingen 137-138
2. Het inwinnen van bestuurlijke inlichtingen 139-143
3. Rechtsvordering en vordering 144
4. Het instellen van hoger beroep 145
5. Advies 146-150
6. Documentatie 151
7. Vordering van de toepassing van de strafwet 152-155
8. Het verzoek tot herroeping van het gewijsde 156

TITEL IV **DE BEVOEGDHEID VAN DE ARBEIDSGERECHTEN** . . . 157-519

HFST. I DE VOLSTREKTE BEVOEGDHEID 157-480

AFD. I *VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS HET ONDERWERP VAN DE VORDERING* 160-397

§ 1. De geschillen in verband met de arbeid 165-195
§ 2. De geschillen van burgerlijke aard 196-207
§ 3. De geschillen in verband met de vergoedingen bij arbeidsongeval en beroepsziekte 208-219
A. Arbeidsongevallen 209-216
B. Beroepsziekten 217-219
§ 4. De geschillen inzake de sociale zekerheid van werknemers en gelijkgestelden 220-303
A. De verplichtingen van de werkgevers 222-233
B. De rechten en verplichtingen van werknemers, leerlingen en personen, die geen arbeidsovereenkomst hebben afgesloten, evenals van hun rechtverkrijgenden 234

1. Rechten en verplichtingen 235-236
2. Werknemers en leerlingen 237
3. Personen die geen arbeidsovereenkomst of leerovereenkomst afsloten 238
4. Rechtverkrijgenden 239
5. Wetten en verordeningen 240-303
a) De sociale zekerheid 241
b) De gezinsbijslag 242-249
c) De werkloosheid 250-261
d) De verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering 262-279
e) De rust- en overlevingspensioenen 280-288
f) De jaarlijkse vakantie 289-295
g) De bestaanszekerheid 296-299
h) De sluiting van een onderneming 300-303
§ 5. De geschillen inzake de vrije verzekeringen en de overzeese sociale zekerheid 304-307
§ 6. De geschillen nopens bepaalde bijstandswetten 308-315
A. Het gewaarborgd inkomen 309
B. De gewaarborgde gezinsbijslag 310
C. Het bestaansminimum 311
D. De andere bijstandswetten 312-315
§ 7. De geschillen tussen instellingen 316
§ 8. De sociale zekerheidsgeschillen van zelfstandigen 317-336
A. Gezinsbijslag 324-325
B. Ziekte- en invaliditeitsverzekering 326-327
C. Pensioen 328-332
D. Bijkomende sociale voordelen 333
E. Afzien van schuldvorderingen 334-335
F. Vrijwillige verzekeringen 336
§ 9. De geschillen in verband met de wetgeving ten voordele van minder-validen 337-343
§ 10. De geschillen betreffende de ondernemingsraden en de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen 344-348
§ 11. De administratieve sancties en geldboeten 349-356
§ 12. De schadevergoeding volgens het gemeen recht 357-370
§ 13. Slotbeschouwingen 371-380
§ 14. De prejudiciële vragen en geschillen 381-397
A. Uitbreiding van de bevoegdheid 381
B. De prejudiciële geschillen over de staat van personen 382
C. De prejudiciële procedure voor het Hof van Justitie 383-391
D. De prejudiciële procedure voor het Benelux-Gerechtshof . . . 392-394
E. De prejudiciële geschillen in verband met de decreten van de cultuurraden 395
F. De prejudiciële geschillen in verband met de decreten van Raden en Executieven 396
G. De prejudiciële geschillen van strafrechtelijke aard 397

AFD. II *VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS DE HOEDANIGHEID VAN DE PARTIJEN* 398-399

AFD. III *VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS DE WAARDE VAN DE VORDERING* 400-408

AFD. IV *VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS HET SPOEDEISEND KARAKTER VAN DE VORDERING* 409-428

§ 1. Het kort geding 411-420
§ 2. De rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift 421-428

AFD. V *UITBREIDING VAN BEVOEGDHEID* 429-480

§ 1. De tussengeschillen 430-435
§ 2. De tegenvordering 436-453
§ 3. De tussenkomst 454-468
A. Vrijwillige of gedwongen tussenkomst 455-456
B. Bewarende of agressieve tussenkomst 457-460
C. Soorten van gedwongen tussenkomst 461-464
1. De gewone gedwongen tussenkomst 461
2. De gedwongen tussenkomst in vrijwaring 462
3. De gedwongen tussenkomst tot gemeenverklaring van een vonnis 463-464
D. Tussenkomst bij rechtspleging inzake arbeidsongeval 465
E. Procedure van tussenkomst 466
F. Bevoegdheid van de arbeidsgerechten 467-468
§ 4. De aanhangigheid 469-471
§ 5. De samenhang 472-480

HFST. II DE TERRITORIALE BEVOEGDHEID 481-519

AFD. I *DE AFDELINGEN* 482-484

AFD. II *JURIDISCHE AARD VAN DE TERRITORIALE BEVOEGDHEID* 485-496

AFD. III *ALGEMENE REGELING* 497-499

AFD. IV *BIJZONDERE REGELINGEN* 500-519

§ 1. Geschillen in verband met de arbeid, met de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid 500-513
§ 2. Geschillen bij arbeidsongeval 514-515
§ 3. Geschillen in verband met de sociale zekerheid, de vrije verzekering en de bijstandswetten 516-519

TITEL V **DE BIJZONDERE PROCEDUREREGELEN VOOR DE ARBEIDSGERECHTEN** 520-755

HFST. I DE RECHTSINGANG 521-586

AFD. I *DE DAGVAARDING* 521-530

AFD. II *HET VERZOEKSCHRIFT* 531-586

§ 1. Algemeenheden 531-540
§ 2. Vorm van het verzoekschrift 541-542
§ 3. De ondertekening van het verzoekschrift 543-547
§ 4. Wie mag ondertekenen 548-552
§ 5. Inhoud van het verzoekschrift 553-566
A. Aanduiding van de tegenpartij 555
B. Voorwerp 556-565
C. Aanduiding van de rechter 566

§ 6. Termijn van indiening 567-577
§ 7. Taal van het verzoekschrift 578-580
§ 8. Rechtsgevolgen van het verzoekschrift 581-586
A. Op de uitvoering 581
B. Op de intrekking van de aangevochten beslissing 582-585
C. Op de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank 586

HFST. II HET VERSCHIJNEN IN RECHTE VAN DE PARTIJEN . . . 587-627

AFD. I *VERSCHIJNING VAN DE PARTIJEN ZELF* 587-604

§ 1. Algemeenheden 587-588
§ 2. De natuurlijke personen 589
§ 3. De rechtspersonen 590-604
A. De handelsvennootschappen 591-596
B. De openbare rechtspersonen 597-598
C. De sociale openbare diensten 599-604

AFD. II *VERTEGENWOORDIGING VAN DE PARTIJEN* 605-624

§ 1. Algemeenheden 605-606
§ 2. De advocaat 607-610
§ 3. De afgevaardigde van een representatieve organisatie van werknemers of van zelfstandigen 611-623
A. De organisaties van werknemers 612-619
B. De organisaties van zelfstandigen 620-623
§ 4. De familieleden 624

AFD. III *OPTREDEN IN RECHTE VAN DE REPRESENTATIEVE ORGANISATIES ZELF* 625-626

AFD. IV *UITGESLOTEN VERTEGENWOORDIGERS VAN PARTIJEN* 627

HFST. III DE MINNELIJKE SCHIKKING 628-661

AFD. I *BEGRIP* 628-633

AFD. II *DE VRIJWILLIGE MINNELIJKE SCHIKKING* 634-650

AFD. III *DE VERPLICHTE MINNELIJKE SCHIKKING* 651-661

HFST. IV DE PROCESKOSTEN 662-697

AFD. I *ALGEMEENHEDEN* 662-665

AFD. II *OPSOMMING VAN DE GERECHTSKOSTEN* 666-680

AFD. III *KOSTELOZE PROCESVOERING IN SOCIALE GESCHILLEN* 681-687

AFD. IV *SCHADEVERGOEDING BIJ PROCESVOERING* 688-695

AFD. V *BIJZONDERE KOSTEN* 696

AFD. VI *GERECHTSKOSTEN BIJ VORDERING TOT TUSSENKOMST* 697

HFST. V DE RECHTSMIDDELEN 698-755

AFD. I *HET HOGER BEROEP* 699-736

§ 1. Algemeenheden 699

§ 2. Vonnissen vatbaar voor hoger beroep 700-705
§ 3. Partijen die hoger beroep kunnen instellen 706-711
§ 4. Termijn 712-718
§ 5. Wijzen van voorziening in hoger beroep 719-722
§ 6. Vormvereisten van het hoger beroep 723-730
§ 7. Gevolgen van het hoger beroep 731-736

AFD. II *HET VERZET* 737-746

AFD. III *HET DERDENVERZET* 747-751

AFD. IV *DE HERROEPING VAN HET GEWIJSDE* 752-755

TITEL VI **DE BIJZONDERE PROCEDUREN INZAKE SOCIAAL PROCESRECHT** 756-824

HFST. I DE INVORDERING DOOR MIDDEL VAN EEN DWANGBEVEL 757-759

HFST. II DE BETALING VAN DE ARBEIDSONGEVALLENRENTE ALS KAPITAAL 760-762

HFST. III DE HOMOLOGATIE VAN OVEREENKOMSTEN INZAKE ARBEIDSONGEVALLENUITKERINGEN 763-768

HFST. IV DE GESCHILLEN BIJ DE SOCIALE VERKIEZINGEN . . . 769-807

§ 1. De technische bedrijfseenheid 781-783
§ 2. De functies van het leidinggevend personeel 784-790
§ 3. De kiezerslijsten 791-795
§ 4. De vaststelling van het aantal mandaten 796
§ 5. De lijst van het leidinggevend personeel 797
§ 6. De voordracht van de kandidaten 798-801
§ 7. Nietigverklaring of verbetering van de verkiezingen 802-807

HFST. V DE BESCHERMDE WERKNEMERS 808-816

AFD. I *ONTSLAG WEGENS DRINGENDE REDEN* 809-810

AFD. II *VASTSTELLING VAN HET AL OF NIET BESTAAN VAN ECONOMISCHE OF TECHNISCHE REDEN* 811-816

HFST. VI DE GELIJKE BEHANDELING VAN MANNEN EN VROUWEN 817-824

BIJWERKING 825-833

ZAAKREGISTER . . . . . blz. 539

AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN

Adm. publ.	Administration publique
Ann. Dr. Sc. Pol.	Annales de Droit et de Sciences Politiques de la faculté de droit de l'Université de Louvain. Sedert 1965 Ann. Dr.
Ann. Dr.	Annales de droit (Université catholique Louvain). Vóór 1965: *Ann. Dr. Sc. Pol.*
Ann. F. Dr. Liège	Annales de la Faculté de Droit de Liège
Antwerpen	Hof van beroep te Antwerpen
A.P.R.	Algemene practische rechtsverzameling
Arbbl.	Arbeidsblad
Arbh.	Arbeidshof
Arbrb.	Arbeidsrechtbank
Arr. Cass.	Arresten van het Hof van Cassatie (Hof van Verbreking)
Arrond.	Arrondissementsrechtbank
art.	Artikel(en)
a.w.	Aangehaald werk (*opere citato*)
Belg. Jud.	La Belgique judiciaire (1842-1940)
Besl. Regt.	Besluit van de Regent
Besl. W.	Besluitwet
blz.	Bladzijde(n)
B.R.H.	Belgische Rechtspraak in Handelszaken - Jurisprudence Commerciale de Belgique (vanaf 1968)
Brussel	Hof van Beroep te Brussel
B.T.Soc.Z.	Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid
Bull.	Bulletin
Bull. Ass.	Bulletin des Assurances (vanaf 1969 *Verz.*)
Bull. civ.	Bulletin civil (Frankrijk)
b.v.	Bijvoorbeeld, voorbeelden
B.W.	Burgerlijk Wetboek
Cah. Dr. Eur.	Cahiers de droit européen
Cass.	Hof van Cassatie
Cass. fr.	Cour de Cassation (Frankrijk)
Corr.	Correctionele Rechtbank
Dr. soc.	Droit social (Frankrijk)
E.E.G.	Europese Economische Gemeenschap
e.v.	En volgende
Fl.J.	La Flandre Judiciaire
Gaz. Pal.	La Gazette du Palais (Frankrijk)
Gedr. St., Kamer	Gedrukte Stukken, Kamer
Gedr. St., Senaat	Gedrukte Stukken, Senaat
Gent	Hof van Beroep te Gent
Ger. W.	Gerechtelijk Wetboek
G.W.	Grondwet
H.R.	Hoge Raad der Nederlanden
H.V.K.Z.	Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische Vlag

H.V.Z.I.	Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
ibid.	Ibidem, op dezelfde plaats, op dezelfde bladzijde
id.	Idem, dezelfde, hetzelfde
Inf. R.I.Z.I.V.	Informatieblad van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
inz.	Inzonderheid
J. Comm. Br.	Jurisprudence Commerciale de Bruxelles (1903-1967)
J. Comm. Fl.	Jurisprudence Commerciale des Flandres (1886-1940)
J.C.P.	Juris-Classeur Périodique (Frankrijk)
J. Falc.	Jura Falconis
J. Liège	Jurisprudence de la Cour d'appel de Liège
J. Port Anv.	Jurisprudence du Port d'Anvers (na 1969, zie R.H. Antwerpen. Rechtspraak van de Haven van Antwerpen)
Jrb.	Jeugdrechtbank
J.T.	Journal des Tribunaux
J.T.T.	Journal des Tribunaux du Travail
K.B.	Koninklijk Besluit
Kh.	Rechtbank van Koophandel
K.I.	Kamer van Inbeschuldigingstelling
Kort ged.	Kort geding
Ktg.	Kantongerecht
Limb. R.	Limburgs Rechtsleven
Luik	Hof van Beroep te Luik
M.B.	Ministerieel Besluit
NJ.	Nederlandse Jurisprudentie
NJ.B.	Nederlands Juristenblad
Nov.	Les Novelles
nr.	Nummer(s)
N.P.M.	Nationaal pensioenfonds voor mijnwerkers
n.v.	Naamloze vennootschap
N.W.O.I.	Nationaal werk voor oorlogsinvaliden
onuitg.	Onuitgegeven
Oriënt.	Oriëntatie Sociaal Recht en Personeelsbeleid
Parl. Handel., Kamer	Parlementaire handelingen, Kamer
Parl. Handel., Senaat	Parlementaire handelingen, Senaat
Parl. Vr.	Parlementaire vragen en antwoorden
Pas.	Pasicrisie
Pasin.	Pasinomie
Pr.	President
p.v.b.a.	Personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid
R. Adm.	Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique (1854-1970)
Rb.	Rechtbank
R. belg. séc. soc.	Revue belge de sécurité sociale (eentalig frans van 1955 to 1958)
R. Crit. J.B.	Revue Critique de Jurisprudence Belge
R. Dr. Pén.	Revue de Droit Pénal et de Criminologie
Rec. Dall.	Recueil Dalloz (Frankrijk) (*zie ook: Dall. Hebd.*)

Rec. J.H.	Recueil de la jurisprudence du Hainaut
RecJ.Dr.Adm.	Recueil de Jurisprudence du Droit administratif et du Conseil d'Etat (1946-1975)
Rep. P. Dr. B.	Répertoire Pratique de Droit Belge
R. Faill.	Revue des Faillites, Concordats et Liquidations (1929-1938)
R. fisc.	Revue fiscale
R.G.A.R.	Revue Générale des Assurances et des Responsabilités
R.H. Antw.	Rechtspraak der Haven van Antwerpen - Jurisprudence du Port d'Anvers (vanaf 1966, vroegere jaargangen afgekort *J. Port. Anv.*)
R.I.Z.I.V.	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
R.M.Z.	Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid (R.S.Z.)
R. Not. B.	Revue du Notariat belge
R.P.S.	Revue Pratique des Sociétés Civiles et Commerciales
R.S.V.Z.	Rijksinstituut voor sociale verzekeringen der zelfstandigen
R. Trav.	Revue du Travail
R. Trim. Dr. Civ.	Revue trimestrielle de droit civil
R. Trim. Dr. Eur.	Revue trimestrielle de droit européen
R. Univ. Brux.	Revue de l'université de Bruxelles
R.V.A.	Rijksdienst voor arbeidsvoorziening
R.v.St.	Raad van State
R.W.	Rechtskundig weekblad
R.W.D.	Rechtspraak omtrent werk- en dienstverhuring Tijdschrift van de werkrechtersraden van 1929 tot 1947
Sem. J.	La Semaine Juridique
S.E.W.	Sociaal Economische Wetgeving. Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht
S.M.A.	Sociaal maandblad arbeid
Stbl.	Belgisch Staatsblad
Sv.	Wetboek van Strafvordering
Sw.	Strafwetboek
T.	Titel
t.a.p.	Ter aangehaalder plaatse (*loco citato*)
T. Best.	Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen (en sedert 1957) voor politiek recht
Themis	Rechtsgeleerd Magazijn Themis (Nederland)
T.P.R.	Tijdschrift voor Privaatrecht
T. Soc. R.	Tijdschrift voor Sociaal recht (en van de Arbeidsgerechten)
T. Vred.	Tijdschrift van de Vrederechters
Tw.	Trefwoord (*verbo*)
Verz.	De Verzekering (vanaf 1969, vroeger Bull. Ass.)
V.B.N.	Mededelingen van het Verbond van de Belgische Nijverheid. Sedert 1973 Verbond van Belgische Ondernemingen
vgl.	Vergelijk
Vred.	Vredegerecht
V.B.O.	Mededelingen van het Verbond der Belgische Ondernemingen
v.z.w.	Vereniging zonder winstoogmerk
W.	Wet, Wetboek
W. Kh.	Wetboek van koophandel
W.R.	Werkrechtersraad
W.R.Ber.	Werkrechtersraad van hoger beroep

LITERATUURLIJST

I. ALGEMENE WERKEN, VERHANDELINGEN EN MONOGRAFIEËN

ALEN, A., *Proceshandelingen van en tegen gemeenten*, Antwerpen-Amsterdam, 1980.
ASSER, C. en RUTTEN, L.E.H., *De verbintenissen*, IV, I, vierde druk, Zwolle, 1973.
AUBRY en RAU, G., *Cours de droit civil français*, vijfde druk, I, Parijs, 1897.

BAERT, G., *Familieraad, A.P.R.*, Brussel, 1963.
BALLON, G.L., *Dwangsom, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1980.
BATTIFOL, H. en LAGARDE, P., *Droit international privé*, zesde druk, twee delen, Parijs, 1974 en 1976.
BAUDRY-LACANTINERIE, G. en WAHL, A., *Traité théorique et pratique de droit civil. De la société, du prêt, du dépôt*, Parijs, 1898.
BEKAERT, H., *Introduction à l'étude du droit*, vierde druk, Brussel, 1973.
BELTJENS, G., *Encyclopedie du droit civil belge, Code de procédure civile*, IV, Brussel-Parijs, 1897-1908.
BONTEMPS, A., *Traité de la compétence en matière civile*, drie delen, Luik-Brussel, 1884-1885.
BOSLY, H., *Les sanctions en droit pénal social belge*, Gent-Leuven, 1979.
BRAAS, A., *Précis de procédure civile*, derde druk, twee delen, Brussel, 1944.
BROSENS, W., *Beroep in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel, A.P.R.*, Brussel, 1956.
BUTTGENBACH, A., *Théorie générale des modes de gestion des services publics en Belgique*, Brussel, 1952.

CAMBIER, C., *Droit judiciaire civil*, I, Brussel, 1974.
CAMBIER, C., *Principes du contentieux administratif*, twee delen, Brussel, 1972.
CAMBIER, C., *Principes du droit administratif*, I, Brussel, 1961.
CAMERLYNCK, G.H., *Traité du Droit de Travail*, Parijs, 1968.
CARRE DE MALBERG, *Contribution à la théorie générale de l'État*, twee delen, Parijs, 1920.
CARRE, G. EN CHAUVEAU, A., *Lois de procédure civile*, derde druk, vier delen, Brussel, 1846-47.
CATZ, E.W., DE JONG, E.P. EN TONKENS-GERKERMA, W., *Arbeidsovereenkomst*, Deventer (losbladig).
CÉZAR-BRU, CH., HÉBRAUD, P., SEIGNOLLE, J. en ODOUL, G., *La juridiction du président du tribunal*, twee delen, Parijs, I, 1978, II, 1957.
CLOQUET, A., *Deskundigenonderzoek in zaken van privaat recht, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1975.
CLOQUET, A., *La faillite et les concordats. Les Novelles, Droit commercial*, IV, eerste druk, Brussel, 1965, (afgekort: Cloquet, Faillite).
CLOQUET, A., *Les concordats et la faillite. Les Novelles, Droit commercial*, IV, Brussel, 1975.
COLENS, A., *Le contrat d'emploi*, vijfde druk, Brussel, 1973.
COLLIARD, C., *La sanction administrative, Ann. Fac. Dr.*, Aix, 1943.

DABIN, J., *Le droit subjectif*, Parijs, 1972.
DASSEN, K. en VAN DER HEYDEN, M., *De advokaat*, Antwerpen, 1978.
DE CALUWÉ, A., *La pratique du commerce*, twee delen, Brussel, 1973.
DE GAVRE, J., *Le contrat de transaction*, Brussel, 1967.
DEKKERS, R., *Handboek Burgerlijk Recht*, drie delen, Brussel, I, 1972, II, en III, 1971.
DELARUWIÈRE, J. EN NAMÈCHE, L., *La réparation des dommages résultant des accidents du travail*, Brussel, 1947.
DE LEEDE, L.J.M., *Het sociale verzekeringsrecht in het administratieve recht*, Groningen, 1973.
DELVA, W., *Personen- en Familierecht*, vierde druk, drie delen, Gent-Leuven, 1978.
DEMBOUR, J., *Droit administratif*, Luik, 1972.

DE PAEPE, P., *Études sur la compétence civile*, twee delen, Brussel, 1889-1891, (afgekort: De Paepe).
DE PAEPE, P., *Étrangers, Études sur la compétence civile à l'égard des étrangers*, twee delen, Brussel, 1900, (afgekort: De Paepe, Étrangers).
DE PAGE, H., *Traité élémentaire de Droit civil belge*, I, derde druk, Brussel, 1962; II, derde druk, Brussel, 1964; III, derde druk, Brussel, 1967; V, tweede druk, Brussel, 1975; VII, tweede druk, Brussel, 1957.
DE SMET, R., *Droit maritime et droit fluvial belge*, twee delen, Brussel, 1971.
DE SMIDT, J.TH., *Compendium van de Geschiedenis van het Nederlands privaatrecht*, tweede druk, Deventer, 1972.
DE SWAEF, C., MAGREZ, M. en STRASSART, *Les Novelles, Droit social*, II, *Les juridictions du travail*, Brussel, 1953.
DE VOS, L., *Le problème des conflits des lois*, Brussel, 1946.
DROZ, G., *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le Marché commun*, Parijs, 1972.

ERRERA, P., *Traité de droit public belge*, tweede druk, Parijs, 1918.

FEYS, F., *De Fondsen voor bestaanszekerheid*, Brussel, 1969.
FETTWEIS, A., *Bevoegdheid*, in de reeks *Handboek voor Gerechtelijk recht*, II, Antwerpen, 1971.
FRÉDÉRICQ, L., *Traité de droit commercial belge*, tien delen, Gent, 1946-54.
FRÉDÉRICQ, L. en FRÉDÉRICQ, S., *Handboek van Belgisch handelsrecht*, I en II, Brussel, 1976-1978.

GARRAUD, R., *Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale*, Parijs, 1907.
GARSONNET, E. en CÉZAR-BRU, CH., *Traité théorique et pratique de procédure civile*, derde druk, negen delen, Parijs, 1912-1925.
GHEYSEN, G., *Dading, A.P.R.*, Brussel, 1966.
GIRON, A., *Le droit public de la Belgique*, Brussel, 1884.
GIRON, A., *Dictionnaire du droit administratif*, drie delen, Brussel, 1895.
GOETHALS, H., *Kwijtschrift voor saldo van rekening* in verzamelwerk *Arbeidsrecht*, onder leiding Prof. Blanpain, II, 7.

HÉLIE, F., *Traité de l'instruction criminelle*, drie delen, Brussel, 1865.

IN 'T VELD, J., *Beginselen van behoorlijk bestuur*, Zwolle, 1976.

JANSSENS, R., *Vennootschappen, A.P.R.*, Brussel, 1953.
JAMOULLE, M. en JADOT, F., *Licenciement et démission pour motif grave*, Luik, 1977.

LA HAYE, M., en VAN KERCKHOVE, J., *Les baux en général, Les Novelles*, Brussel, 1964.
LAUWAARS, R.H., *Prejudiciële geschillen* in *Rechtsbescherming in de Europese gemeenschappen* Deventer, 1975.
LENAERTS, H., *Sociaal procesrecht*, Gent, 1968.
LENAERTS, H., *De burgerlijke, politieke en administratieve rechten in de bevoegdheidsregeling naar Belgisch recht*, Antwerpen, 1957.
LE PAIGE, A., *Rechtsmiddelen*, in de reeks *Handboek voor Gerechtelijk recht*, IV, Antwerpen, 1973.
LE ROUX-COCHERIL, R., *Les nouveaux conseils de prud'hommes*, Parijs, 1980.
LINDEMANS, L., *Taalgebruik in gerechtszaken, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1973.
LOCRÉ, J.G., *Législation civile, commerciale et criminelle*, zestien delen, Brussel, 1836-1837.
LURQUIN, P., *Précis de l'expertise du Code judiciaire*, tweede druk, Brussel, 1973.

MAST, A., *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Gent-Leuven, 1971.
MAST, A., *De geschillen van bestuur naar Belgisch recht*, Brussel, 1946.
MARTY, G. en RAYNAUD, P., *Droit civil*, tweede druk, I, Parijs, 1967.
MEIJERS, E.M., *Het kort geding*, Zwolle, 1967.
MIGUET, J., *Immutabilité et évolution du litige*, Parijs, 1977.

NAMUR, P., *Le Code de Commerce belge*, Brussel, 1884.

PAULUS, C. en BOES, R., *Lastgeving, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1978.
PETIT, J., *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, Brussel, 1969.
PIERSON, M.A., *Les Novelles, Procédure civile*, I. *De l'organisation judiciaire et de la compétence*, Brussel, 1954.
PIRON, J. en DENIS, P., *Le droit des relations collectives du travail en Belgique*, Brussel, 1950.
PLANIOL, M. en RIPERT, G., *Traité pratique de droit civil français*, VII, Parijs, 1954.
PLOUVIER, L., *Les décisions de la Cour de Justice des Communautés européennes et leurs effets juridiques*, Brussel, 1975.
PRIMS, F., *Geschiedenis van Antwerpen*, twee delen, Brussel, 1927-1929.

RASIR, R., *La procédure de première instance dans le Code judiciaire*, Brussel, 1978.
RASSAT, M.L., *Le ministère public entre son passé et son avenir*, Parijs, 1967.
RESTEAU, CH., *Traité des sociétés anonymes*, vijf delen, Brussel, 1933-34.
RIGAUX, F., *Droit international privé*, Brussel, 1968.
RIGAUX, F., *La nature du contrôle de la Cour de Cassation*, Brussel, 1966.
RIGAUX, F., *Droit international privé*, twee delen, Brussel, I, 1977 en II, 1979.
ROLAND, H., *Chose jugée et tierce opposition*, XIII in *Bibliothèque de droit privé*, Parijs, 1958.
RONSE, J., *Vennootschapswetgeving*, 1973, Gent-Leuven, 1973.
RONSE, J., *Aanspraak op schadeloosstelling uit onregelmatige daad*, Brussel, 1954.
ROUARD, P., *Traité élémentaire de Droit judiciaire privé*, tome préliminaire en vier delen, Brussel, 1973-79.

SAINT-JOURS, Y., *La faute dans le droit général de la sécurité sociale*, Parijs, 1972.
SCREVENS, R., *Droit pénal. Les Novelles*, II, Brussel, 1967 en III, Brussel, 1972.
SIMON, J., *Le séquestre judiciaire*, Brussel, 1907.
SOLUS, H. en PERROT, R., *Droit judiciaire privé*, twee delen, Parijs, 1961-1973.
STEIN, A., *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, tweede druk, Deventer, 1970.
STEVENS, M. en TRAEST, G., *Pacht, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1978.
STEYAERT, J,, *Ondernemingsraad. Comité voor veiligheid, hygiëne en gezondheid, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1975.
STEYAERT, J., *Arbeidsovereenkomst. Handarbeiders en bedienden, A.P.R.*, Gent-Leuven, 1973.
STORME, M. en MARESCEAU, M., *Europese rechtspleging en rechtspraak*, Gent-Leuven, 1975.

TAQUET, M. en WANTIEZ, CL., *Congé. Préavis. Indemnité*, twee delen, Brussel, 1975.
TEN RAA, C.M.G., *De oorsprong van de kantonrechter*, Deventer, 1971.
TROUSSE, P.E., *Droit pénal, Les Novelles*, I, I, Brussel, 1956, en II, Brussel, 1962.

VALTICOS, N., *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil*, Parijs, 1953.
VAN COMPERNOLLE, J., *Le droit d'action en justice des groupements*, Brussel, 1972.
VAN DE PUTTE, R. *De overeenkomst*, Brussel, 1977.
VANDER ELST, R., *Droit international privé*, in *Répertoire notarial*, XIV, Brussel, 1977.
VANDERSANDEN, G. en BARAW, A., *Contentieux communautaire*, Brussel, 1977.
VAN DER VORST, P., *La tutelle aux prestations familiales ou autres allocations sociales*, Brussel, 1969.

VAN DE VEN, J., *Geschiedenis van de arbeid*, II, Utrecht-Antwerpen, 1967.
VAN GERVEN, W., *Beginselen van het Belgisch Privaatrecht*, I, *Algemeen deel*, Antwerpen-Utrecht, 1969.
VANHOUDT, C.J. en CALEWAERT, W., *Belgisch Strafrecht*, drie delen, Gent, 1968-1973.
VAN REEPINGHEN, CH., *Verslag over de Gerechtelijke hervorming*, twee delen, Brussel, 1964.
VAN RYN, J., *Principes de droit commercial*, I, Brussel, 1954.
VAN ROYE, R., *Manuel de la partie civile*, Gent, 1945.
VEDEL, G., *Droit administratif*, vijfde druk, Parijs, 1973.
VELGE, H., *Les lois belges d'assurance et de prévoyance sociale*, Brussel, 1933.
VELGE, H., *Éléments de droit industriel belge*, drie delen, Brussel, 1927-1929, en bijwerkingen, Brussel, 1933-1937.
VELGE, H., *L'institution d'un Conseil d'État en Belgique*, Leuven, 1930.
VERDIER, J.N., *Les syndicats*, in *Traité du droit du travail*, V, Parijs, 1966, en bijwerking, Parijs, 1976.
VEROUGSTRAETE, W., *De rechtspleging voor de nieuwe arbeidsgerechten*, Brussel, 1969.
VOIRIN, M., *Les organes des caisses de sécurité sociale et leurs pouvoirs*, Parijs, 1961.

WIARDA, G.J., *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, Haarlem, 1952.
WERDEFROY, FL., *Registratierechten, A.P.R.*, Brussel, 1964.
WIGNY, P., *Droit administratif, Brussel, 1962.*

VERZAMELWERKEN

Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht, Leuven, 1976.
De ontwikkeling van de Belgische wetgeving van sociale zekerheid 1970-76, Brussel, 1977.
La pensée juridique du procureur général P. Leclercq, twee delen, Brussel, 1953.
Mélanges en l'hommage de Dabin, twee delen, Brussel-Parijs, 1963.
Miscellanea, W.J. Ganshof van der Meersch, twee delen, Brussel, 1972.
Procesrecht vandaag, Bibliotheek van Gerechtelijk Recht, Antwerpen, 1980.
Recht in beweging. Opstellen aangeboden aan Prof. Mr. Ridder René Victor, twee delen, Antwerpen, 1973.
Sociaal procesrecht. Postuniversitaire leergang, R.U.G., Gent, 1970.

II. LITERATUUR BETREFFENDE DE INSTELLING VAN DE ARBEIDSGERECHTEN (zie tekst, onder nr. 78)

BONDLED, O,, *Monisme du droit social et de la juridiction paritaire du travail, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1956, 33 e.v.
BRASSEUR, P., *Les tribunaux du travail, T. Soc. R.*, 1955, 204 e.v.
DE SWAEF, C., *À propos de la réforme juridique, J. Comm. Br.*, 1963, 1 e.v.; *Réflections sur la réforme des juridictions du travail. Mélanges offerts à Léon-Éli Troclet*, 1967, 61, e.v.
DE WEERT, F., *Het probleem van de arbeidsgerechten, R.W.*, 1956-57, 321 e.v.
DIDERICH, M., *Le contentieux de la sécurité sociale, T. Soc. R,.* 1953, 137 e.v. en 177 e.v.
FÉLIX, J., *Les tribunaux du travail. Propositions de réformes, T. Soc. R.*, 1951, 173 e.v.
FETTWEIS, A., en ARETS, J., *Code judiciaire, J.T.*, 1964, 217 e.v.
GEYSEN, R., *Les juridictions du travail. Réorganisation et compétence, T. Soc. R.*, 1949, 97 e.v. en 129 e.v.; *Vers les tribunaux du travail, T. Soc. R.*, 1950, 81 e.v.
GOOSSENS, CH., *Esquisse d'une réforme du contentieux de la sécurité sociale. Ann. F. Dr. Liège*, 1962, 5 e.v. en 131 e.v.
HENRION, R., *L'unité de juridiction, J.T.*, 1959, 233 e.v.

HORION, P., *La réforme des conseils de prud'hommes, Le progrès social*, 1948, 31 e.v.; *Note sur le contentieux de la sécurité sociale, Problèmes*, 1949, 518 e.v.; *Vers les tribunaux du travail, Le progrès social*, 1955, 33 e.v.

KLEINERMANN DE LANCE, W., *La justice paritaire est-elle un mythe, J.T.*, 1959, 181 e.v.

LEEN, W., *Sociale rechtsgeschillen*, in *Actuele problemen van sociaal recht*, 1966, 187 e.v.

LENAERTS, H., *De geschillen inzake maatschappelijke zekerheid, Annalen voor rechtsgeleerdheid en staatswetenschappen*, 1952, 452 e.v.; *De hervorming van de arbeidsgerechten, S.E.W.*, 1966, 257 e.v.

LIMPENS, J., *Le problème de la compétence répressive des futures juridictions du travail, J.T.*, 1957, 89 e.v.

POTVIN, G., *À propos des projets de réforme du contentieux social, J.T.*, 1959, 485 e.v.

ROEVENS, A., *Het arbeidsgerecht, R.W.*, 1957-1958, 257 e.v.

STASSEN, J., *Esquisse d'une étude des commissions administratives dans le contentieux administratif belge, Rec. J. Dr. Adm.*, 1952, 1 e.v.; *Introduction à l'étude d'une réforme du contentieux belge, Rec. J. Dr. Adm.*, 1954, 241 e.v.

TAQUET, M., *Les cours et tribunaux du travail, J.T.*, 1955, 1 e.v.; *Les juridictions du travail, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1956, 3 e.v.

THOMAS, E., *Faut-il transformer les conseils de prud'hommes en tribunaux du travail, T. Soc. R.*, 1951, 77 e.v.

VAN BAARLE, K., *Beschouwingen rond de huidige wetsvoorstellen op de arbeidsgerechten, R.W.*, 1955-56, 1753 e.v.; *Une enquête sur la création des juridictions du travail, J.T.*, 1956, 436 e.v.

VAN HAECKE, R., *Het arbeidsgerecht in de branding, R.W.*, 1954-55, 305 e.v.

TITEL I

HISTORISCH OVERZICHT

HOOFDSTUK I

ALGEMENE BESCHOUWINGEN

1 Het belangrijkste argument voor het instellen van arbeidsgerechten was de veelvuldigheid en het gemis aan samenhang en eenvormigheid in de bestaande rechtsprekende organen bevoegd inzake sociaal recht. De wetgever had tot dan toe het probleem empirisch aangepakt en de groei van de sociale zekerheid zou de verscheidenheid nog in de hand werken.

Het beslechten van sociale geschillen werd nu eens aan de gewone rechters, dan weer aan de werkrechtersraden of aan scheidsrechterlijke commissies, later meer en meer aan administratieve rechtscolleges toevertrouwd. Daarbij waren de regels inzake samenstelling, bevoegdheid en rechtspleging voor al die rechtsorganen zeer verschillend. Het geheel was overdreven ingewikkeld en onsamenhangend.

2 Enig inzicht in die historische achtergrond is niet enkel belangrijk om de draagwijdte van de in 1967 doorgevoerde hervorming te begrijpen, maar ook om sommige onlogische en ongeordende bepalingen in het Gerechtelijk Wetboek te begrijpen, die loutere historische reminiscenties zijn.

De regelen betreffende de bevoegdheid en de rechtspleging eigen aan de werkrechtersraden en de administratieve rechtscolleges voor sociale zekerheidsgeschillen, werden in het Gerechtelijk Wetboek overgenomen zonder ze in harmonie met het geheel te brengen. Hierdoor is een kloof blijven bestaan tussen twee soorten geschillen: de arbeidsgeschillen en de sociale zekerheidsgeschillen. Die splitsing komt het best tot uiting wat betreft de wijze van inleiding van de vordering en de taak van het openbaar ministerie.

Daarbij werden, om traditionele redenen, de geschillen betreffende de Arbeidsongevallen- en Beroepsziektenwet als arbeidsgeschillen beschouwd.

Verscheidene bepalingen, die overnamen zijn van vroegere teksten, kunnen slechts verklaard worden aan de hand van het vroeger bestaande, zo b.v. de verplichte minnelijke schikking na dagvaarding (art. 734 Ger. W.; zie verder, nr. 652 en 776, d), art. 806 Ger. W. (R. DE CORTE en J. LAENENS, *Art. 806: Een getuige van weleer...? Jus*, 1979-80, 202), art. 862 § 1, 6° Ger. W. (eed van deskundige, *vgl.* art. 979 Ger. W.), art. 863, 1° Ger. W., de termijn van hoger beroep bij geschil nopens de sociale verkiezingen (zie verder, nr. 712 en 776, e) enz...

Andere bepalingen vereisen voor een goed begrip een historische uitleg (zie verder, nr. 109-110-156-681-682).

In dit historisch overzicht worden achtereenvolgens de bevoegdheid van de vrederechter, van de werkrechtersraad, van de scheidsrechterlijke commissies, van de administratieve rechtscolleges en van de strafrechter, uit oogpunt van het beslechten van geschillen inzake sociaal recht, behandeld.

HOOFDSTUK II

DE VREDERECHTER

R. GUNS

3 De Franse *juge de paix* (peysregter, vrederechter) werd ingesteld tijdens de regering van Lodewijk XVI, bij de Wet op de rechterlijke organisatie van 16 augustus 1790, door de Koning bekrachtigd op 24 augustus 1790.

Bij de „Arrêté des représentants du peuple" van 2 *frimaire* jaar IV (23 november 1795) werd die instelling in onze gewesten ingevoerd.

Oorspronkelijk werd de „juge de paix" bijgestaan door twee *prud'hommes assesseurs*. Die „prud'-hommes assesseurs" verdwenen bij de Wet van 29 *ventôse* jaar IX (20 maart 1801), toen de vrederechter een alleenrechtsprekend rechter werd. Tot dan toe was hij voorzitter van een rechtscollege.

De vrederechter behoefde geen enkele kennis te hebben van het recht, geen enkel diploma te bezitten. Het volstond dat hij dertig jaar oud was en voor het ambt verkozen werd. Hij oordeelde naar billijkheid. Tevens was het zijn taak een voorafgaande verzoening te beproeven in alle burgerlijke processen.

Aan die verzoeningsopdracht werd groot belang gehecht. Daartoe werden *bureaux de paix* ingesteld bestaande uit de vrederechter en vier *prud'hommes assesseurs* wanneer de partijen in het ressort van het vredegerecht woonden, zes *prud'hommes assesseurs* in het ander geval. In het eerste geval werden die *prud'hommes assesseurs* rechtstreeks door het volk gekozen, in het tweede geval werden zij door de gemeenteraden gekozen. Hun aantal werd in 1795 op twee gebracht en van 1801 af wordt de vrederechter alleen, krachtens de Wet van 29 *ventôse* jaar IX, met de *conciliation préliminaire* belast.

4 De oorsprong van het ambt van vrederechter ligt ver in het verleden.

In de dertiende en veertiende eeuw worden in West-Europa personen aangesteld met opdracht de voortdurende familietwisten en veten te beëindigen door het sluiten van vrede tussen de twistende partijen. Zij werden *vredemakers, vreedmakers, vredemaeckers* (in het Nederduits), *pacificatores, pacatores, paiseurs, faiseurs de paix* (in het Romaans) en *justices of the peace* (in het Engels) genoemd.

Hun sociale functie bestond erin de eigenrichting tegen te gaan en de verstoring van de openbare orde te voorkomen.

Aanvaardden de twistende partijen niet vrijwillig dat hun de vrede werd opgelegd, dan beschikten de vredemakers over dwangmiddelen: boeten, inleggen of soort gijzeling, verbanning.

5 Die instelling, die eerder strafrechtelijk was, heeft zich in de loop van de tijden ontwikkeld.

Uit het strafrechtelijk instituut groeide het civielrechtelijke. Ook voor burgerrechtelijke geschillen werd een beroep gedaan op vredemakers om vooraf een verzoening tot stand te brengen.

Dit instituut heeft de *Assemblée nationale constituante* in 1790 beïnvloed bij de instelling van de *justice de paix*.

Het Noord-Nederlands instituut stond model. Voltaire heeft gewag gemaakt van de *feseurs de paix en Hollande*, waarmede hij ongetwijfeld het college van vredemakers te Leiden bedoelde, waarvan de oorsprong tot 1598 teruggaat en dat het best ontwikkelde instituut was (C.M.G. TEN RAA, *De oorsprong van de kantonrechter*, blz. 127 en 251 e.v.). Dit college had een preliminaire verzoenings-

taak en van 1651 af ook een zuiver rechterlijke bevoegdheid, zodat het van dan al als een voorloper te beschouwen is van de *justice de paix* van 1790.

De bevoegdheid van dit college van vredemakers strekte zich ook uit tot de geschillen in verband met arbeidsovereenkomsten (C.M.G., TEN RAA, *a.w.*, blz. 133). Zij oordeelden naar recht, redelijkheid en billijkheid. Geen geding kon gevoerd worden zolang door de eiser geen poging tot minnelijke schikking was gedaan voor de vredemakers.

6 Ook in Engeland hebben de vrederechters een sociale opdracht gehad. In 1562 werd onder de regering van koningin Elisabeth in Engeland het *Statute of Artificers* opgesteld en hadden de vrederechters de opdracht het evenwicht tussen lonen en prijzen van de levensmiddelen te handhaven (J. VAN DE VEN, *Geschiedenis van de arbeid*, II, blz. 258).

De idee van een voorafgaande verzoening vinden wij ook terug in het kanoniek recht en ze legt uit waarom men in verscheidene algemene *cahiers de doléances* van de geestelijkheid, opgesteld in 1789, eveneens de wens van conciliatie terugvindt.

7 De vrederechters namen, volgens artikel 10, 5°, van titel III van het Decreet van 16 augustus 1790, kennis van de geschillen betreffende de betaling van het loon van de *gens de travail* en van de *domestiques*, evenals van de geschillen betreffende *l'exécution des engagements respectifs des maîtres et de leurs domestiques ou gens de travail.* Dit deden zij „sans appel jusqu'à 50 livres et à charge d'appel jusqu'à 100 livres".

Na het instellen van werkrechtersraden zouden de vrederechters, bij ontstentenis van een werkrechtersraad, bevoegd blijven voor die geschillen welke normaal tot de kennisneming van de werkrechtersraad behoorden.

Zij werden ook bevoegd voor de rechtsvorderingen inzake arbeidsongevallenvergoeding, de aanvragen om herziening en de homologatie van de akkoorden over verschuldigde vergoedingen, in zoverre de onderlinge verzekeringsfondsen tegen arbeidsongevallen geen scheidsrechterlijke commissies hadden ingesteld (art. 24 en 26, Wet betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen; art. 31, Wet van 30 december 1929 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen overkomen aan zeelieden).

Een zelfde regeling van bevoegdheid werd ingevoerd door de wetgeving op de beroepsziekten (art. 12 en 17, Wet van 24 juli 1927 betreffende de schadeloosstelling inzake beroepsziekten; art, 50 tot 52, Wet van 24 december 1963 betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten).

De vrederechter zou ook nog de kennisneming krijgen van geschillen over het recht op kinderbijslag voor zelfstandigen en over het recht op renten waarop zelfstandigen, ingevolge persoonlijke stortingen, aanspraak kunnen maken (art, 8, Wet van 10 juni 1937 tot uitbreiding van de kindertoeslagen tot de werkgevers en tot de niet-loontrekkenden; art. 40, K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen).

De geschillen betreffende de betaling van sociale bijdragen werden, in verschillende teksten, toevertrouwd aan de vrederechter, zelfs wanneer de gedaagde werkgever handelaar is (zie o.m. art. 12, Besl.W. van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders; art. 16, K.B. nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen; art. 19, a, van de Wet van 28 juli 1966 betreffende de schadeloosstelling van de werknemers die ontslagen worden bij sluiting van ondernemingen).

Voor het vaststellen van de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid van een schepeling liet de vrederechter zich op verzoek van de getroffene of van de Gemeenschappelijke Kas voor de koopvaardij of voor de zeevisserij bijstaan door twee bijzitters, een reder en een zeeman of schepeling, Zij traden op als raadgevers (art. 31, Wet van 30 december 1929 op de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen overkomen aan zeelieden).

HOOFDSTUK III

DE WERKRECHTERSRADEN

AFDELING I

HISTORISCHE VOORLOPERS

8 Vluchtige historische inleidingen in handboeken over de werkrechtersraden verwijzen naar voorlopers van die instelling, die teruggaan tot de XVde eeuw (M. DAVID, *L'évolution historique des Conseils de prud'hommes en France, Dr. soc.*, februari 1974, speciaal nummer, 5). Een grondiger onderzoek vereist meer nuancering.

De middeleeuwse arbeidsovereenkomst verschilde wezenlijk van de hedendaagse arbeidsovereenkomst door het feit dat het om een vrije loondienst ging. Zij sloot eigenlijk aan bij de Romeinse *locatio conductio operis*, de aanneming van werk. Zelfs in de lakennijverheid, die het vroegst kapitalistische trekken vertoont, werkte de drapier als koopman-ondernemer samen met ambachtslui, die de wol bewerkten en die zich als zelfstandigen beschouwden, zelfs al werkten zij soms voor een tijdloon. Onzelfstandige arbeid bestond weliswaar ook: gezellen, leerknapen en dagloners. Maar de onzelfstandigen vormden een minderheid. Zij dienden als tijdelijke aanvullende arbeidskrachten.

9 De geschillen tussen ondernemers en onderaannemers werden oorspronkelijk door de schepenen beslecht.

Berechting door rechters-ambtenaren was niet nieuw. Reeds in het Romeinse recht werd, onder keizer Augustus, het zgn. cognitie-proces ingevoerd, waarbij gans het proces voor een rechter-ambtenaar verliep, terwijl vroeger de *praetor* (of de *praeses* in de provincies) de vordering toelaatbaar verklaarde en het proces aan een particulier toevertrouwde. De schepenen behoorden tot de bezittende klasse, zoals de kooplieden-ondernemers. Dit was de oorzaak van het bestaan van een werkelijk klassegerecht. Zo is Johan Boinebroke, drapenier in het dertiende-eeuwse Dowaai, die iedereen uitbuitte die met hem in zakelijk contact kwam, de geschiedenis ingegaan als het type van de kapitalist. Aan zijn onderaannemers leverde hij wol van slechte kwaliteit, rekende te hoge prijzen voor de grondstof aan, betaalde onvoldoende lonen uit of betaalde met graan of wol in de plaats van met gangbare munt. Zijn slachtoffers moesten zich aan zijn willekeur onderwerpen *par pour*, uit schrik. Hij was immers negen maal schepen.

In andere Vlaamse steden is de toestand dezelfde. De schepenen te Gent bijvoorbeeld komen uit het midden van de erfachtige lieden, de *viri hereditarii*, bezitters van volle grondeigendom die dank zij hun door handel verworven eigendom de grondcijns, de *census de mansionibus*, afkochten.

10 Daarbij werden de partijen niet op voet van gelijkheid behandeld. Een charter van juli 1296 van de Brabantse hertog Jan II geeft ons een idee van de rechten van bedienden van Engelse kooplui, die te Antwerpen gevestigd zijn: „De koopman die zijn bode of bediende aanklaagt bij de rechter... zal onmiddellijk gehoord en geholpen worden en aan het eenvoudig woord van de koopman zal worden geloof gehecht... De bode of bediende van de kooplieden, die zich zou beklagen over zijn meester, zal niet aanhoord worden ten ware de klacht ging over meer dan 40 sh." (F. PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen*, II, blz. 95 e.v.).

11 Daar de overheid ernaar streefde de economische reglementering tot zich te

trekken, was het logisch dat zij ook het beslechten van geschillen tot haar bevoegdheid rekende. Wel is de overheid onder druk van de ambachten verplicht geweest een bepaald medezeggenschap bij het opmaken van reglementen toe te staan en later zelfs het toezicht op de naleving van de reglementen aan toezichters behorend tot het ambacht toe te vertrouwen.

In Vlaanderen werden van de XIIIe eeuw af door de gemeenteoverheid reglementen uitgevaardigd waarbij o.m. de lonen vastgesteld worden. Alleen de wevers sloten met hun werkgevers overeenkomsten, in Brugge „conventen" genoemd.

De naleving van die gemeentereglementen werd toevertrouwd aan gemeenteambtenaren, vinders of gezworenen met een deken of „maenre" aan hun hoofd. Die vinders waren tot 1302 patriciërs.

In 1280 vroegen de ambachtslui van Damme „te hebben deken en vinders die van ons selves ambachte sijn elc onser in onse ambacht". De ambachten trachten met alle middelen inbegrepen werkstakingen (takehans) hun doeleinden te verwezenlijken, waarin zij rond 1280 slaagden. Zo bepaalde de Ieperse keure van de scheerders, opgemaakt op 26 september 1280, dat bij niet-naleving van het loon het geschil beoordeeld werd door de schepenen bijgestaan door gezworen scheerders, zowel meesters als gezellen (C. WYFFELS, *De oorsprong der ambachten in Vlaanderen en Brabant, Verh. Kon. Acad. Wet. Lett. en Schone Kunsten*, 1951, blz. 91 e.v.).

Die keuze waarborgde medewerking van de ambachten aan de rechterlijke functie doch voerde geenszins een paritaire samenstelling van het rechtscollege in. Het zou dan ook vermetel zijn in de Ieperse keure een voorloper te zoeken van de arbeidsgerechten. Andere regelingen, waarvan hierna sprake zal zijn, laten evenmin een dergelijke conclusie toe. Zij getuigen van de groeiende macht van de ambachten, wier autonomie in onze streken met de Karolijnse Concessie van 1540 door Karel V zou gebroken worden.

In 1303 verkregen de volders te Brugge een keure, waarbij bepaald werd dat de meesters acht gezellen en de gezellen acht meesters kozen, waaruit de schepen acht gezworenen aanduidden.

In Dowaai *(Douai)* was er sprake van *prud'hommes*, voor de helft aangeduid door de meesters, voor de andere helft door de gezellen uit het voldersambacht. Die wijze van aanwijzing werd later nog gehuldigd voor de samenstelling van de werkrechtersraden in Frankrijk onder de IIde republiek (Decreet van 27 mei 1848). Die gezworenen of vinders (*prud'hommes, élus, jurés, bailes, consuls en eswardeurs* in Frankrijk) hebben overwegend een politionele taak vervuld. Zij vervulden de rol van arbeidsinspecteurs en legden straffen op „ende elc wevere te boetene... ins dekens vierscarne..." „ende elc ghesuoren vindre mach vonnesse segghen". Tegen de vonnissen was hoger beroep mogelijk bij de schepenbank „elkerlijk mach sijn vonnesse beroepen vor scepenen" (C. WYFFELS, *De oorsprong der ambachten in Vlaanderen en Brabant*, blz. 64 e.v.). In Atrecht werd bij een geschil tussen een drapier en zijn gezellen in verband met de arbeidsduur of het loon door beide partijen *prud'hommes et bonnes gens* gekozen aan wie zij *plain pooir* gaven om het geschil op scheidsrechterlijke wijze te beslechten.

12 Het woord *prud'homme, homo prudens* komt in meerdere teksten voor. In Parijs treft men bij de *tisserands des couvres-chefs* zelfs *preudes femmes* aan.

Bij een Edikt gegeven op 29 april 1464 door Lodewijk XI te Nogent-le-Roi, werden de burgers van Lyon gemachtigd om een *prud'homme* te benoemen belast met het beslechten van de geschillen tussen de handelaars en de fabrikanten, die de foren bezochten: „pouvoir aux conseillers, bourgeois, manants et habitants de la ville de Lyon, de commettre un prud'homme suffisant et idoine pour régler les contestations qui pourraient arriver entre les marchands fréquentant les foires de la ville de Lyon".

In 1452 zou Koning René, graaf van Provence, *prud'hommes pêcheurs* aanstellen voor het Middellandse-Zeegebied. Zijn besluit werd later bevestigd door patentbrieven van de Franse ko-

ningen en bij arrest van de Raad van State van 16 mei 1738. De rechtspleging was zeer summier: „Ils jugent sommairement sans forme, ni figure de procès, sans écriture et sans qu'il soit question d'avocats ou de procureurs. Ils n'ont pas de greffiers, parce que leurs jugements ne s'écrivent point, mais s'exécutent sur le champ. Celui qui a quelques plaintes à formuler va trouver le garde de la communauté, met deux sous dans la boîte et dit assigner ‚un tel' ". „Le dimanche suivant, le défendeur avant d'être écouté met aussi deux sous dans la boîte et ce sont là toutes les épices des juges. Cela fait, les deux parties disent leurs raisons, après quoi les prud'hommes prononcent leur jugement".

13 Vooral in die twee laatste teksten werd een archetype van de werkrechtersraden gezien. Men kan er eerder voorlopers van rechtbanken van koophandel in vinden. Aan de term *prud'homme* mag trouwens geen andere betekenis gehecht worden dan die welke hij op dat ogenblik had: eerder een morele appreciatie, dan een functie. De term werd dan ook aangewend voor raadgevers van de koning, voor schepenen, voor deskundigen.

Ook in onze gewesten is de term *prudentes viri* van oudsher ingeburgerd. In een Keurbrief van het Brugse vrije van 1084 komt hij reeds voor.

Verscheidene Franse historici zoals H. HAUSER en FR. OLIVIER MARTIN zijn van oordeel dat de rechtspraak over arbeidsgeschillen in handen van de vorst berust heeft; ten hoogste zou binnen het ambacht een verzoeningsprocedure bestaan hebben. Zij staven hun zienswijze door te verwijzen naar het XVIde-eeuwse reglement van het ambacht van de verluchters te Toulouse, dat luidt als volgt: „Si aucun valet desdits métiers... a débat avec son maître... que les bayles desdits métiers ils aient à accorder, et s'ils ne peuvent qu'ils les remettent à la justice."

AFDELING II

DE WERKRECHTERSRAAD VAN LYON

14 In Lyon had de *Grande Fabrique Lyonnaise* of *manufacture de draps d'or, d'argent et de soie* zich van de XVde tot de XVIIIde eeuw ontwikkeld en was in haar schoot een professioneel gerecht tot stand gekomen.

De *Bureau commun* van de *Grande fabrique* bestond uit handelaars en meesters-arbeiders. Hij had vooral een verzoenende en een politiële opdracht, eerder dan een rechtsprekende functie. Hij stond wel in voor de beslechting van alle geschillen tussen meesters, maar ook tussen meesters en meestergasten en tussen meestergasten en werklieden.

De *gardes*, te vergelijken met de vinders in Vlaanderen, werden gekozen tussen handelaars en meesters-arbeiders en maanden de partijen op straffe van boete te verschijnen.

De beslissingen van de *tribunal commun* waren uitvoerbaar behoudens beroep bij *le prévot des marchants* en de schepenen. Die instelling bleef tot aan de Franse Revolutie behouden.

15 De Wet-Le Chapelier van 14-17 juni 1791 schafte alle corporaties af en de Grondwet van 3 september 1791 vertrouwde alle geschillen aan één rechtbank toe.

De rechters, gekozen door het volk, bleken nochtans niet bij machte, de geschillen van professionele aard met kennis van zaken te beslechten. Daarop ontstond de idee om de orde in het professioneel leven toe te vertrouwen aan de gemeentebesturen en de fabrikanten.

De Wet van 22 *germinal* jaar XI (12 april 1803) titel V, artikel 19, 20 en 21 is er een bevestiging van; de invoering van het „livret de travail" en het coalitieverbod waren er uitingen van.

De geschillen tussen arbeiders, leerlingen en werkgevers werden toevertrouwd aan de politieprefectuur (Parijs), de politiecommissarissen (grote steden) of de *maire*.

16 Daar die ambtenaren evenmin enige notie hadden van de toestand in het beroep vroeg de Kamer van koophandel te Lyon in 1804 en 1805 het herstel van de *tribunal commun*.

Toen Napoleon zich in 1805 naar Italië begaf, onderhield hij zich, bij het doorkruisen van Lyon, met enkele handelaars die hem spraken van de belangrijke diensten van dit *tribunal commun* bij het beslechten van sociale geschillen: „Ils indiquèrent que patrons et ouvriers désiraient être jugés par leurs pairs" *(Moniteur universel)*.

Het rechtspreken door gewone burgers week niet af van titel III, artikel 5, van de Grondwet van 3 september 1791: „Le pouvoir judiciaire est déléguée à des juges élus à temps par le peuple."

Doch door alleen werkgevers of werknemers die dicht bij de werkgevers stonden te laten kiezen, zou Napoleon het principe van de verkiezing handhaven, maar aangepast aan zijn opvatting dat de orde in het bedrijf door de meesters-werkgevers moest gehandhaafd worden die na een poging tot verzoening de geschillen op autoritaire wijze zouden beslechten. Dit verklaart waarom Napoleon op hun verzoek inging.

17 Bij de Wet van 18 maart 1806, *portant établissement d'un conseil de prud'hommes à Lyon*, aangenomen door het *Corps législatif* met 229 witte bollen tegen één zwarte, werd te Lyon de eerste werkrechtersraad ingesteld „composé de neuf membres, dont cinq négocians-fabricans, et quatre chefs d'atelier" (art. 1, I). Die werkrechtersraad werd ingesteld „pour terminer, par la voie de conciliation, les petits différends qui s'élèvent journellement, soit entre des fabricants et des ouvriers, soit entre des chefs d'atelier et des compagnons ou apprentis". Hij was tevens bevoegd „à juger jusqu'à la somme de soixante francs, sans forme ni frais de procédure, et sans appel, les différends à l'égard desquels la voie de conciliation aura été sans effet" (art. 1, VI).

Voor geschillen die betrekking hadden op sommen die meer dan zestig frank bedroegen, was de rechtbank van koophandel bevoegd of, bij ontstentenis, de rechtbank van eerste aanleg (art. 1, IX). Dit bedrag werd bij artikel 2 van het Decreet van 3 augustus 1810 op honderd frank gebracht.

Tevens was de werkrechtersraad belast met het bewaren van de nijverheidstekeningen: „(il) est chargé des mesures conservatoires de la propriété des dessins" (art. 1, XIV). „Tout fabricant qui voudra pouvoir revendiquer par la suite, devant le tribunal du commerce, la propriété d'un dessin de son invention, sera tenu d'en déposer deux archives au Conseil des Prud'hommes, un échantillon plié sous enveloppe revêtue de ses cachet et signature, sur laquelle sera également apposé le cachet du Conseil de prud'hommes" (art. 1, XV).

18 De werkrechtersraad had ook een politiële bevoegdheid.

„Le Conseil de prud'hommes sera spécialement chargé de constater, d'après les plaintes qui pourraient lui être adressées, les contraventions aux lois et réglements nouveaux ou remis en vigueur" (art. 1, X). „Les procès-verbaux dressés par les prud'hommes pour constater ces contraventions, seront renvoyés aux tribunaux compétents, ainsi que les objets saisis" (art. 1, XI). Die bevoegdheid sloot duidelijk aan bij die van de vroegere *gardes* te Lyon en de ..vinders" of „gezworenen" in Vlaanderen.

De bedoeling was dezelfde gebleven als vroeger, nl. de bescherming van de kwaliteit van de produkten: „Lorsque Lyon surveillera ses soieries, Rouen ses toiles, Louviers ses draps, Genève ses bijoux et ses montres, la France et l'Etranger puivent acheter avec sécurité les produits de l'industrie Française" (*XVIIe Congrès nationale de la prud'homme française*, Lyon, 1956, blz. 48).

19 De werkrechtersraad is in de XIXde eeuw tot stand gekomen in een gewijzigde maatschappij. Sedert de XVIde eeuw werd de traditionele structuurvorm van de ambachten uitgehold.

Tussen meesters en gezellen ontstond een kloof die versterkt werd door de sluiting van de gilde om economische redenen. De gezellen die in de Middeleeuwen samen met de meesters tegen de koop lieden ageerden, gingen nu tegen hun werkgevers optreden. Daardoor gingen de gezellen dichter staan bij de arbeiders die buiten de gilden arbeidden. Die arbeiders, uitgezonderd misschien de landarbeiders die zich op gewoonterecht konden beroepen, stonden zonder bescherming. Zo gold bij ontslag voor hen een opzeggingsverplichting, voor de werkgever niet. De opkomende nijveraar trekt zich ook niets aan van de traditionele regeling in ambachten van lonen, aantal arbeidskrachten, produktienorm enz. De toename van het aantal ondergeschikte arbeiders en de maatschappelijke declassering van de gezel hebben een rechteloze categorie arbeiders doen ontstaan, als laagste geleding van een burgerlijke maatschappij.

De individualisatietendens van de Renaissance heeft het middeleeuwse samenhorigheidsgevoel verdreven. De rijke burgers zagen in de arbeidende bevolking geen mensen zoals zij. Na de receptie van het Romeins recht ging MENANDRI in 1626 in Duitsland zover de wederinvoering van de Romeinse slavernij voor te staan. En met het Portugees kolonialisme, opgevolgd door het Engelse, Hollandse en Franse, is de negerhandel effectief tot slavenhandel uitgegroeid.

Voor de Romeinen was het verschil tussen zelfstandige en onzelfstandige arbeid niet alleen een criterium geweest voor de arbeidsverhouding, maar ook van sociale status. In de XIXde eeuw zal daarbij het verschil tussen handarbeid en hoofdarbeid een nieuw sociaal onderscheid doen groeien.

De Napoleontische codificatie zou de arbeidsverhouding tot een huur van dienst herleiden, die samen met de huur van zaken als huurcontracten tot het vermogensrecht behoorde. Het persoonlijk element was ver zoek.

De verdere evolutie van de werkrechtersraad werd door de groei van het aantal arbeiders en de opkomende arbeidersbeweging beïnvloed.

20 Bij Keizerlijk Decreet van 11 juni 1809, aangevuld bij het Decreet van 3 augustus 1810, werd een algemeen reglement op de werkrechtersraden uitgevaardigd.

Zij bestonden enerzijds uit de *marchands-fabricants* en anderzijds uit de *chefs d'atelier, de contremaîtres, de teinturiers et d'ouvriers patentés*, met dien verstande dat de werkgeversgroep steeds een lid meer telde dan de arbeidersgroep (art. 1, I).

Het verzoeningsbureau was reeds paritair samengesteld: „Le bureau particulier des Prud'hommes sera composé de deux membres, dont l'un sera marchand-fabricant et l'autre chef d'atelier, contre-maître, teinturier ou ouvrier patenté" (art. 1, XXI).

Al behoudt het decreet voor het overige de ongelijkheid tussen de groep van werkgevers en arbeiders, men stelt toch een eerste evolutie vast waarbij de groep van de arbeiders, die in 1806 enkel uit atelierchefs bestond, stilaan verruimd wordt en ook echte werklieden, zoals de ververs, omvat. Tot de *ouvriers patentés* behoorden de huisarbeiders.

De werkrechters werden gekozen door een gemeenschappelijke vergadering van de werkgevers- en arbeidersgroep waardoor, dank zij werkgevers, atelierchefs en ploegbazen, de werkrechtersraad stevig in handen van de werkgevers was. De werkrechtersraden werden trouwens ingesteld op gemotiveerd verzoek van de kamers van koophandel.

21 De voornaamste opdracht van de eerste „raden de prud'hommes" was volgens artikel 4 van het Keizerlijk Decreet van 11 juni 1809, aangevuld bij het

Decreet van 3 augustus 1810: „de veiller à l'exécution des mesures conservatoires de la propriété des marques empreintes aux différents produits de la fabrique" (art. 1, IV).

Buiten de vrijwaring van de fabrieksmerken namen die raden kennis van de geschillen tussen:

— de werkgever en de ploegbazen in geval van onenigheid nopens de werking van het bedrijf;

— de werkgever en de atelierchefs, de ploegbazen, de ververs, de gezellen en de leerjongens.

Allereerst werd gepoogd de partijen te verzoenen en slechts wanneer een verzoening onmogelijk bleek, werd het geschil beslecht. De beslechting van het geschil was niet afgestemd op de toepassing van sociale rechtsregelen, die toen onbestaande waren, maar op de handhaving van de sociale rust in de ondernemingen.

De werkrechtersraad was trouwens opgevat als een rechtbank waarin de werkgevers kleine geschillen met hun werklieden zelf oplosten (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 50).

AFDELING III

DE WERKRECHTERSRAAD VAN GENT

22 De oudste werkrechtersraad van ons land, of om de terminologie van die tijd te gebruiken, de oudste *Conseil de prud'hommes* of „raad der prud'hommes" werd bij Keizerlijk Decreet van 28 augustus 1810 ingesteld. Hij kwam op initiatief van de werkgevers tot stand, naar het voorbeeld van de „raad der prud'hommes" in de Franse textielstad Lyon. Het was de derde werkrechtersraad die ingesteld werd. Na Lyon kwam Aken aan de beurt en daarna Gent.

Lieven Bauwens, die in 1798 stukken van de *mulejenny* van Crompton evenals een veertigtal Engelse werklieden uit Groot-Brittannië deed overkomen, en alzo in Gent de katoenindustrie tot bloei bracht, heeft hierbij ongetwijfeld een belangrijke rol vervuld.

In 1810, toen die katoenindustrie haar hoogtepunt bereikte, bezocht Napoleon zijn fabrieken te Gent. Lieven Bauwens werd echter overdreven verheerlijkt (F. LELEUX, *A l'aube du capitalisme et de la révolution industrielle. Liévin Bauwens, industriel gantois*, Parijs, 1969). Een meer nuchtere benadering doet de mythe dat hij een onbaatzuchtig industrieel en een grote mensenvriend was te niet (A.M. SUETENS, *Lieven Bauwens. Mythe en werkelijkheid*, in *Handel. der maatschappij voor Gesch. en Oudh. van Gent*, XXVIII, 1974, 77 e.v.). Oorlogsleverancier van de Franse bezetter, opkoper en verkoper van door de bezetter aangeslagen goederen, liberale kapitalist die alles aanpakt wat geld opbrengt, was hij door winst en produktie geobsedeerd. Voor hem was de arbeider een gebruiksvoorwerp, geen mens. Zijn politieke relaties wendde hij aan om de arbeiders aan zijn bedrijven te binden. Zo reageerde hij in 1810 bij het stadsbestuur tegen de bedoeling van de katoenspinners om een beurs van onderlinge bijstand tot stand te brengen. Tevens zocht hij naar een

instantie om de arbeidsvrijheid te beknotten. De werkrechtersraad was voor hem een middel om de arbeiders in bedwang te houden. Op 20 december 1810 werd hij tot eerste voorzitter van de „raad der prud'hommes" verkozen.

23 De *Recueil des Lois, décrets impériaux et arrêtés, concernant les attributions du Conseil de prud'hommes, établi à Gand*, gedrukt te Gent begin 1811, geeft ons een beeld van de toenmaals belangrijk geachte wetgeving. Zij betrof hoofdzakelijk het verbod zich te verenigen (Wet van 14 juni 1791) en het werkboekje (Wet van 22 *germinal* jaar XI; Besluit van 9 *frimaire* jaar XII).

Dit bewijst nogmaals in welke geest de raad tot stand kwam: een middel te meer om de arbeiders te controleren.

Een van de eerste zaken welke trouwens door de raad werd behandeld betrof: „Une coalition blâmable et même criminelle d'ouvriers-chapeliers". Zij eindigde met de onderwerping van de hoedenmakers. De eerste raad der prud'hommes heeft een kwijnend bestaan gekend: de voorzitter L. Bauwens verbleef steeds te Parijs; de ondervoorzitter Liedts was ziek. Toen in 1821, ten tijde van koning Willem I, sprake was van de opheffing van de raad, kwamen de leden bijeen om de redenen van hun bestaan te rechtvaardigen. Daar de bloei van de industrie in het Koninkrijk der Nederlanden meebracht dat de arbeiders hun toevlucht tot werkstakingen namen, zou de opheffing van de raad, die zich inspande om werkstakingen te voorkomen of te bestraffen, volgens hen een ramp betekenen.

24 Gedurende 32 jaren, nl. tot 1842 zou Gent het monopolie hebben van een raad der prud'hommes. Te Brugge bleef het bij het stichtingsdekreet van 1 maart 1813. De voornaamste bezigheden betroffen geschillen nopens de werkboekjes en de fabrieksreglementen, maatregelen tegen de stakers en het toezicht op de fabrieksmerken. Heel belangrijk was die activiteit niet, want na de Belgische omwenteling, in 1833, werd de afschaffing van de raad opnieuw overwogen.

Een werkgever typeerde toen zeer kenschetsend het belang van het behoud van de raad die hij aanzag als „un véritable palladium pour les fabricants contre les exigences souvent injustes de leurs ouvriers" (S. SCHOLL, *De Gentse werkrechtersraad, de oudste van België (1810-1859), De Gids op maatschappelijk gebied*, 1956, 1064, noot 23, en 1076).

AFDELING IV

VERDERE ONTWIKKELING VAN DE WERKRECHTERSRADEN

25 De Franse wetgeving bleef van toepassing tot de „Inrichtingswet van de raden van werkrechters" van 7 februari 1859. Eerder werd de regering bij artikel 1 van de Wet van 9 april 1842 gemachtigd om nieuwe werkrechtersraden in te stellen. De wetgeving betreffende de werkrechtersraden werd meermaals gewijzigd vooraleer zij werkelijk rechtsprekende instanties met een sociale inslag werden. Met de Wet van 15 mei 1910 kregen de werkrechtersraden meer en meer de allures van een rechtbank belast met de berechting van rechtsgeschillen (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 54 e.v.).

Deze wet werd op haar beurt vervangen door die van 9 juli 1926, welke nog toepasselijk was op het ogenblik dat de gerechtelijke hervorming aangevat werd. De

herhaalde wijzigingen van de wetgeving betreffende de werkrechtersraden gingen gepaard met de bespreking van verscheidene fundamentele problemen, die hun belang behielden bij de totstandkoming van de arbeidsgerechten. Tevens werd de bevoegdheid van de werkrechtersraden bij die opeenvolgende wetswijzigingen *ratione personae, summae et materiae* verruimd en de structuur van de werkrechtersraden verder uitgebouwd.

Die problemen en de voornaamste fasen in de ontwikkeling van de structuur van de werkrechtersraden worden hierna besproken.

§ 1. De grondwettigheid van de werkrechtersraden

26 De behandeling van de Wet van 9 april 1842 in het Parlement zou de gelegenheid bieden de grondwettigheid van de werkrechtersraden te onderzoeken. Die grondwettigheid werd gezocht in de vrijheid welke de Grondwet aan de wetgever gaf om voor bepaalde geschillen aangepaste gerechten in het leven te roepen. In 1859 kwam de grondwettigheid van de werkrechtersraden nogmaals ter sprake. Alsdan werd die, alhoewel de argumenten van 1842 werden herhaald, verantwoord met het minder afdoende argument dat de werkrechtersraden als een soort rechtbanken van koophandel aan te zien waren: „les conseils de prud'hommes ne sont qu'un démembrement ou ne sont que le complément des tribunaux de commerce" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1857-1858, stuk 143; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1858-1859, stuk 7).

Bij de instelling van werkrechtersraden van beroep in 1910 zou teruggegrepen worden naar het argument dat de Grondwet niet verbiedt andere gerechten op te richten (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1909-1910, stuk 8, blz. 14-15).

§ 2. De rechtsingang

27 De zaken werden „het zij voor het bevredigingsbureel, het zij voor den raed, bij eenen enkelen brief van den griffier" ingeleid. „Indien de uitgenodgide regtplichtige zich niet aanbiedt, wordt hij door eenen deurwaarder gedaegd" (art. 52, Wet van 7 februari 1859, die een overname was van art. 1, XXIX van het Keizerlijk Decreet van 11 juni 1809). De inleiding van zaken door dagvaarding was uitzonderlijk. In 1885 werden op 3051 zaken slechts 17 bij deurwaardersexploot ingeleid.

28 De Wet van 1926 schafte de dagvaarding bij brief van de griffie af, met het oog op een vluggere rechtsbedeling.

In de memorie van toelichting bij het ontwerp van wet werd die wijziging verantwoord door de ervaring dat vele verweerders niet verschenen. In dit geval legde de wet een dagvaarding bij deurwaardersexploot op. Intussen had de eisende partij tijd verloren. Vele griffies hadden zelfs de gewoonte aangenomen bij deurwaardersexploot te dagvaarden.

29 In 1960 stelde senator Troclet voor om de dagvaarding niet meer verplicht door een verzoeningspoging te doen voorafgaan. Hierdoor nam bij mislukking van de verzoeningspoging de werkrechtersraad met vertraging kennis van het geschil. Daarom werd voorgestaan na dagvaarding en voor elk gerechtelijk debat een verzoeningspoging op te leggen. Dit voorstel werd in de Senaatscommissie van Arbeid en Sociale Voorzorg gunstig onthaald doch niettemin niet aangenomen, om de overzending naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers van het besproken wetsontwerp te vermijden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1959-60, stuk 232; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1959-60, stuk 265, blz. 2, aanvullend verslag van senator Custers).

Dit voorstel ging gepaard met de vervanging van het deurwaardersexploot door een ter post aangetekend schrijven voor de inleiding van de vordering. De eiser kreeg de keuze tussen die summiere rechtspleging of de inleiding bij dagvaarding na verplichte voorafgaande verzoening.

30 De indiening van een klacht bij de griffie van de werkrechtersraad met het oog op een aan de dagvaarding voorafgaande verzoeningspoging gebeurde hetzij mondeling, hetzij schriftelijk (art. 16 Wet van 25 juni 1927).

§ 3. De pariteit

31 Met de Wet van 7 februari 1859 werd voor het eerst de gelijke vertegenwoordiging tussen de „nijverheidsmeesters" of werkgevers en de „werklieden", ook doorgevoerd in de raad, daar waar zij tot nog toe slechts in het „bevredigingsbureel" (verzoeningsbureau) bestond: „un acte de justice, en même temps qu'une innovation habile" (*Pasin.*, 1859, 45, noot 1).

Die gelijkheid was echter niet volkomen gewaarborgd omdat bij staking van stemmen de stem van de voorzitter beslissend was. Die voorzitter, benoemd bij Koninklijk besluit, was in feite steeds een werkgever.

32 Om de pariteit tussen de werkgevers- en de werknemersgroep volledig te eerbiedigen, wat niet het geval was wanneer de voorzitter tot de ene groep en de ondervoorzitter tot de andere groep behoorde, werden bij de Wet van 9 juli 1926, naar Frans en Zwitsers voorbeeld, in elke werkrechtersraad twee voorzitters benoemd, die beurtelings, hun ambt gedurende een jaar uitoefenden (art. 25, Wet van 9 juli 1926; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1922-23, stuk 130, memorie van toelichting, blz. 8; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1922-23, stuk 130, blz. 11; zie verder, nr. 32).

Het was echter toegelaten dat de werkliedengroep een werkgever voordroeg of beide groepen dezelfde kandidaten voorstelden. Die kandidaten moesten zelf geen werkrechter zijn. Zo werd te Charleroi een vrederechter voorgedragen en benoemd. In 1923 waren er op de 46 voorzitters van werkrechtersraden 9 vrederechters, 3 notarissen en 8 advocaten (*Parl. Handel., Senaat*, 10 april 1924, blz. 732).

§ 4. Het voorzitterschap

33 De voorzitter werd volgens de Wet van 7 februari 1859 door de Koning benoemd.

Hij behoorde in de praktijk steeds tot de werkgeversgroep. Artikel 69 van de Wet van 31 juli 1889 bracht hier een eerste wijziging. De werkgevers en de werkliedengroep zouden afzonderlijk twee kandidaten voordragen voor de functies van voorzitter en ondervoorzitter, zodat beiden tot een verschillende strekking zouden behoren.

34 Daar sedert de Wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst voor werklieden een loutere kennis van de gebruiken niet meer volstond, werd bij de Wet van 15 mei 1910 een „bijzitter", doctor in de rechten, benoemd wanneer de voorzitter onder de leden-werkrechters verkozen was.

Die voorzitter werd benoemd op voordracht van de raad die hiertoe een enkele lijst met kandidaten opstelde. Elke kandidaat moest de meerderheid van stemmen verkrijgen van de werkgevers en de werknemersgroep. Bij ontstentenis van voordracht van kandidaten-voorzitter benoemde de Koning ambtshalve de voorzitter, die alsdan doctor in de rechten moest zijn.

35 De „bijzitter" kreeg bij staking van stemmen een beslissende stem (art. 26 Wet van 15 mei 1910). Hierdoor werd een einde gesteld aan het overwicht van de werkgeversgroep uit wier schoot steeds de voorzitter werd gekozen en die beslissende stem bezat.

36 Een voorstel om in eerste aanleg, bij ontstentenis van akkoord tussen de werkgevers en de werknemers nopens de kandidatuur van een voorzitter ambtshalve een doctor in de rechten te benoemen, werd in 1924 niet aanvaard: „confier à un docteur en droit, désigné d'office par le gouvernement, la présidence, c'est en quelque sorte dénaturer l'institution, c'est donner une influence trop grande, une situation trop prépondérante, à un élément non professionnel, non élu" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1923-24, stuk 67, blz. 2).

De Senaatscommissie was nochtans gewonnen voor het toevertrouwen van het voorzitterschap aan een doctor in de rechten „le docteur en droit est habitué aux séances judiciaires, qu'il connaît la législation du travail, et qu'il dirigera les débats avec plus de méthode et d'autorité".

Dit standpunt werd betwist. „Ce fut la bataille: certains sénateurs dénoncèrent l'incompétence de fait des docteurs en droit, ils mirent en doute leur parfaite impartialité, et ils s'apitoyèrent sur le sort du justiciable intimidé par les présidents de cette espèce" (*Parl. Handel., Senaat*, 8 april 1924, blz. 705 tussenkomst van senator Broeckx, en blz. 709 en 710; *Parl. Handel., Senaat*, 10 april 1924, blz. 732 e.v.; *Parl. Handel., Senaat*, 19 november 1924, blz. 42 e.v., tussenkomst van senator Vanderick; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1925-26, stuk 7, blz. 9; *Parl. Handel., Senaat*, 8 april 1924, blz. 707, tussenkomst van senator Liesens).

37 Met de Wet van 15 mei 1910 werden werkrechtersraden van beroep ingesteld. Die werkrechtersraden werden steeds door een doctor in de rechten voorgezeten.

§ 5. De specialisatie

38 De wetgever ging in 1889 de weg van de specialisatie op. Bijzondere werkrechtersraden voor bepaalde beroepen of industrieën of bijzondere kamers in een werkrechtersraad konden ingesteld worden (art. 3, Wet van 31 juli 1889).

Dit is begrijpelijk omdat buiten de opdracht van verzoening, die essentieel bleef, in de werkrechtersraden een rechtsmacht werd onderkend die vooral feitelijke en technische moeilijkheden van gering belang oploste: een „juridiction de famille" (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 53 e.v.).

39 Vóór de Wet van 15 mei 1919 was reeds de gewoonte ontstaan ter zitting werkrechters uit te nodigen die behoorden tot het beroep van de litigerende partijen. Artikel 34 van de Wet van 15 mei 1910 legaliseerde die werkwijze welke heel vlug onhoudbaar bleek. Het groot aantal werkrechters bracht mede dat som-

migen onder hen zelden de kans kregen te zetelen en derhalve geen ervaring hadden van de rechtspraktijk.

De idee om een werkrechter van een bepaald beroep te laten zetelen bleek vlug utopisch. „Pour que le tailleur fût jugé par un tailleur, c'est par métier qu'il faudrait un Conseil, sinon notre tailleur serait jugé par un conseiller de son industrie, en l'occurrence le vêtement. Or, rien ne dit que ce serait un tailleur, il est possible que ce soit un coupeur de chemises, un cordonnier, un gantier, une piqueuse de bottines, un mégissier, une dentellière, un tisserand, un fourreur, un teinturier de peaux, une lingère, un brodeur et quantité d'autres encore" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1925-1926, stuk 7, blz. 10).

En ten slotte stoorde een bestendige wijziging in de samenstelling van de zetel de goede gang van de terechtzittingen.

40 De wetgever verhielp dit euvel in 1926 door enerzijds slechts vier werkrechters, gekozen voor de helft uit de werkgevers, en voor de andere helft uit de werknemers, op te roepen (art. 31, eerste lid, eerste zin, Wet van 9 juli 1926). Om geldig te zetelen volstond de tegenwoordigheid van een rechter-werkgever en een rechter-werkman en of -bediende (art. 31, eerste lid, tweede zin, Wet van 9 juli 1926).

Wanneer zich bij het onderzoek van een geschil bepaalde technische vraagstukken stelden waaromtrent de aanwezige werkrechters geen enkele kennis hadden, werd „den bijstand ingeroepen van een technisch bijzitter-werkgever, alsmede van een technisch bijzitter-werkman of -bediende, gekozen onder de verkiesbaren, die hetzelfde beroep als dat van de partijen uitoefenen" (art. 34, eerste lid, Wet van 9 juli 1926). Die twee technische bijzitters „complètent le siège et prennent effectivement part au jugement de la contestation... La réforme est l'une des plus importantes du projet" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1922-23, stuk 130, blz. 12).

41 Voor bepaalde beroepen voorzag de wet daarenboven in de mogelijkheid om in de schoot van de werkrechtersraad bijzondere kamers op te richten (art. 7, tweede zin, Wet van 9 juli 1926).

Alhoewel hoofdzakelijk aan de mijnindustrie, de metaalindustrie en de glasindustrie werd gedacht, gingen onmiddellijk stemmen op om een verregaande specialisatie door te voeren, b.v. voor de vlasnijverheid werden bijzondere kamers te Kortrijk, Lokeren en Eeklo gevraagd (zie tussenkomst volksvertegenwoordiger Butaye, *Parl. Handel., Kamer*, 23 juni 1926, blz. 1748).

Dergelijke specialisatie was evenmin te verwezenlijken.

§ 6. Het hoger beroep

42 Van het hoger beroep tegen beslissingen van de werkrechtersraad nam de rechtbank van koophandel kennis, behoudens voor de geschillen betreffende de mijnwerkers waar de rechtbank van eerste aanleg, zoals voor alle geschillen inzake mijnen, bevoegd was (art. 47, Wet van 7 februari 1859).

Weinige zaken waren vatbaar voor hoger beroep (200 fr.).

43 De Wet van 15 mei 1910 vertrouwde de behandeling van hogere beroepen toe aan werkrechtersraden van beroep, voorgezeten door de doctor in de rechten (art. 102). Tevens werd het bedrag vanaf hetwelk de beslissing vatbaar was voor hoger beroep verhoogd (400 fr.). Dit bedrag zou later nog aangepast worden (zie verder, nr. 407).

§ 7. De aanduiding van de werkrechters

44 De aanduiding van de werkgevers en van de werklieden gebeurde bij verkiezing door afzonderlijke kiescolleges.

Hiertoe voerde de Wet van 7 februari 1859 voor de eerste maal het kiesrecht in voor de werklieden. Vele werklieden waren echter niet stemgerechtigd omdat zij niet konden lezen noch schrijven, of door de gemeentebesturen en bestendige deputaties als „ongewenste" elementen van de kiezerslijsten geschrapt werden. Om hieraan te verhelpen heeft artikel 7 van de Wet van 31 juli 1889 de inschrijving van alle werklieden op de kiezerslijsten opgelegd. De voorwaarde te kunnen lezen en schrijven verviel evenals het vereiste van het bezit van een werkboekje. De bezwaren tegen de kiezerslijsten werden aan het Hof van Beroep in de plaats van aan de bestendige deputatie toevertrouwd.
Met de Wet van 15 mei 1910 werd het verplichte kiesrecht, het kiesrecht voor de vrouwen en het kosteloos vervoer van de kiezers ingevoerd.

45 De Wet van 24 december 1966 heeft het beginsel van de verkiezing van de werkrechters afgeschaft.

Onder de Wet van 1926 grepens trouwens slechts tweemaal verkiezingen plaats, nl. in 1927 en in 1950.

De wetgever verlengde regelmatig de mandaten van werkrechters of liet de uitvoerende macht toe, zonder verkiezing, de gewone en plaatsvervangende werkrechters te benoemen (verlengingen: Wet van 13 augustus 1933; K.B. nr. 235 van 13 januari 1936; Wet van 7 september 1939; Wet van 10 januari 1950; Wet van 4 juli 1956; Wet van 28 april 1958; Wet van 12 juli 1960 en Wet van 27 december 1961; benoemingen zonder verkiezing: Besluit van de secretarissen-generaal van 1 oktober 1941; Besluitwetten van 22 november 1945 en 5 december 1946; Besluitwet van 25 februari 1947; Wet van 10 januari 1950; Wet van 12 juli 1960; Wet van 27 december 1961).

Die laatste werkwijze was reeds lang in gebruik voor de benoeming van de leden van de werkrechtersraad van zeelieden (art. 120 Wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst).

§ 8. De vertegenwoordiging in rechte

46 Artikel 62 van de Wet van 9 juli 1926 liet aan de partijen toe zich hetzij door een regelmatige ingeschreven advocaat of een pleitbezorger hetzij door een afgevaardigde van een beroepsorganisatie te laten vertegenwoordigen.

Die afgevaardigde van een beroepsorganisatie moest houder zijn van een volmacht op ongezegeld papier. Partijen konden zich alleen door een advocaat laten bijstaan.

De Wet van 12 juli 1960 ging verder, door aan de afgevaardigden van een beroepsorganisatie eveneens toe te staan de partijen bij te staan.

Zij moesten echter van hun hoedanigheid doen blijken, houder zijn van een bijzondere volmacht en door de bevoegde kamer van de werkrechtersraad erkend worden.

Een regeringsamendement om geen volmacht te eisen werd door de Kamer aangenomen maar door de Senaat verworpen (*Gedr. St., Kamer*, 1958-59, stuk 126/2, blz. 7; *Gedr. St., Senaat*, 1959-60, stuk 214, blz. 13, verslag van senator Custers). Door de Wet van 12 juli 1960 werd een einde gesteld aan de discussies of de partijen zich voor het verzoeningsbureau konden laten vertegenwoordigen en bijstaan.

§ 9. De bevoegdheid van de werkrechtersraad

47 De verschillende wijzigingen die aangebracht werden aan de wetgeving betreffende de werkrechtersraden gingen gepaard met een uitbreiding van bevoegdheid wat de personen betreft.

Eerst strekte die bevoegdheid zich uit tot bepaalde werklieden om later tot alle werklieden uitgebreid te worden (Wet van 15 mei 1910). De bedienden wier loon minder dan 6.000 fr. per jaar bedroeg konden vanaf de Wet van 15 mei 1910 zich tot de werkrechtersraad wenden. Die loongrens werd regelmatig opgetrokken en is met de Wet van 18 maart 1950 opgeheven geworden.

48 Wat betreft de volstrekte bevoegdheid zou de klemtoon op de geschillen betreffende de arbeidsovereenkomst en de leerovereenkomsten liggen.

Deze bevoegdheid werd geleidelijk ook uitgebreid tot andere domeinen zoals de ondernemingsraden, de comités voor veiligheid en zelfs tot sommige geschillen betreffende sociale voorzieningen, o.m. inzake kinderbijslag, vakantiegeld voor werklieden en vergoedingen wegens sluiting van een onderneming.

§ 10. De kosteloosheid van de rechtspleging

49 Bij de Wet van 9 april 1842 werd de kosteloze rechtspleging voor behoeftige werklieden ingevoerd, waarop echter zelden een beroep werd gedaan, wat er op wijst dat de gewone werkman in die tijd zich weinig tot de werkrechtersraad wendde. Andere maatregelen tot het verkrijgen van een goedkopere rechtspleging volgden, zoals de vrijstelling van de formaliteiten en de rechten inzake zegel- en registratierechten (Wet van 4 maart 1848).

HOOFDSTUK IV

DE SCHEIDSRECHTERLIJKE COMMISSIES

50 Bij de bespreking van de Wet van 24 december 1903 betreffende de vergoeding der schade voortspruitend uit de arbeidsongevallen, heeft het Parlement het beslechten van die geschillen niet toevertrouwd aan de werkrechtersraden omdat zij niet voor gans het land bevoegd waren en niet bij machte waren met de vereiste spoed de betwistingen te beslechten.

De voorkeur ging naar scheidsgerechten „des arbitres professionnels, s'inspirant de l'expérience", die beter de feitelijke kwesties zouden beoordelen dan juristen „qui ne s'inspirent que des textes" (*Parl. Handel., Kamer*, 6 februari 1903, blz. 441). Ingevolge grondwettelijke bezwaren werd uiteindelijk de vrederechter bevoegd voor kennisgeving van de geschillen, in zoverre de onderlinge verzekeringsfondsen geen scheidsrechterlijke commissies hadden ingesteld.

Die scheidsrechterlijke commissies waren geen scheidsgerechten, zoals artikel 1006 e.v. van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering op het oog had, maar een soort administratieve rechtscolleges. De partijen stelden zelf de scheidsrechters niet aan en bepaalden hun bevoegdheid niet. Er was ook geen exequatur. De Hogere scheidsrechterlijke Raad inzake mijnwerkerspensioenen die bij de Wet van 30 december 1924 de bevoegdheid van de vrederechter overnam om kennis te nemen van de beroepsschriften tegen de beslissingen van de administratieve commissies der voorzorgskassen belast met de toekenning van de mijnwerkerspensioenen beantwoordde evenmin aan het traditionele scheidsgerecht.

Ook in de kinderbijslagwetgeving bestond de mogelijkheid om op scheidsrechterlijke instanties beroep te doen. Die scheidsrechterlijke procedure stond dichter bij het klassieke scheidsgerecht (art. 115, 116 en 127, Kinderbijslagwet werknemers; art. 127 werd opgeheven bij art. 38 van het Koninklijk besluit nr. 68 van 10 november 1967; art. 115 en 116 werden opgeheven bij de Wet van 10 oktober 1967).

Artikel 115 van de Kinderbijslagwet voor werknemers liet aan de kinderbijslagfondsen toe in hun statuten te bepalen dat de beoordeling van de geschillen die mochten rijzen tussen hen en de rechthebbenden of bijslagtrekkenden aan een paritair samengestelde scheidsrechterlijke commissie, voorgezeten door een magistraat, werd toevertrouwd. Na een poging tot minnelijke schikking werd zonder mogelijkheid van beroep „gevonnist".

Achtte het kinderbijslagfonds het niet gepast een scheidsrechterlijke commissie op te richten dan kon zij volgens artikel 116 van de Kinderbijslagwet in een verzoeningscommissie voorzien. Die commissie, welke eveneens paritair samengesteld was en voorgezeten werd door een gekozen voorzitter, kon op verzoek van de partijen als „scheidsrechter" uitspraak doen. Praktisch werden weinig commissies opgericht (*Nov., Droit social* III, Tw. *Les allocations familiales*, nr. 1108, blz. 285).

Artikel 127 van de Kinderbijslagwet voorzag in een verzoenings- en scheidsrechterlijke sectie in de schoot van de commissie van advies inzake controle en betwiste zaken. Zij bestond uit een voorzitter en vier bijzitters. Na een bemiddelingspoging kon zij op verzoek van de betrokken partijen het geschil op scheidsrechterlijke wijze beslechten. Zij was ook bevoegd voor de kinderbijslagregeling voor zelfstandigen.

51 Al die scheidsrechterlijke commissies zijn ontstaan op een ogenblik dat de idee van administratieve rechtscolleges in de sociale wetgeving nog niet doorgedrongen was.

De eigen aard van die scheidsrechterlijke commissies die noch gewone rechtsmachten, noch administratieve rechtscolleges en zelfs geen echte scheidsgerechten waren, wijst op het streven van de wetgever om de geschillen inzake sociale wetgeving aan eigen gespecialiseerde rechtsprekende organen toe te vertrouwen (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 71).

HOOFDSTUK V

DE ADMINISTRATIEVE RECHTSCOLLEGES

52 Alhoewel de grondwetgever geen monopolie van rechtsmacht aan de hoven en rechtbanken heeft willen geven, wat blijkt uit artikel 93 G.W. en de verwerping in het Nationaal Congres van het voorstel Forgeur dat wel een monopolie wenste toe te kennen, zijn de rechtsprekende organen van de administratie zeer lang buiten de belangstelling gebleven.

De idee van dergelijke organen was voor velen zelfs ondraaglijk: „l'envahissement progressif d'une partie de l'édifice judiciaire par l'Administration, envahissement que la mystique du Conseil d'Etat réclame" (P. LECLERCQ, *La pensée juridique du procureur général*, I, blz. 157).

Het werk van ARTHUR GIRON, *Du contentieux administratif en Belgique*, verschenen in 1857 bracht een ander stelling: „Si elle (de administratie) était arrêtée constamment par des recours devant les tribunaux, si sa marche était retardée par les procédures judiciaires, elle perdrait son autonomie et son indépendance, sa part de souveraineté serait absorbée par les corps de judicature et son action deviendrait impossible. L'office de l'administration est donc non seulement d'exécuter matériellement les lois, mais encore de statuer dans un grand nombre de cas sur les réclamations que cette exécution provoque. Ainsi le pouvoir administratif a pour corollaire le pouvoir de juger administrativement" (blz. 9; *vgl.* in dezelfde zin Cass., 25 juni 1840, *Pas.*, 1840, I, 346 en de gelijkluidende conclusies van advocaat-generaal DE CUYPER).

Die stelling van GIRON sloot in zekere mate aan bij die van keizer Jozef II voor wie „le fait de la justice civile et criminelle" te beschouwen was als „le centre unique de pouvoir judiciaire" (C. CAMBIER, *Principes du contentieux administratif*, I, blz. 71 e.v. en 97).

De Franse postrevolutionaire wetgever had, hoe eigenaardig ook, er dezelfde mening op nagehouden. De kennisgeving van geschillen ontstaan ingevolge de toepassing van de politieke of administratieve wetten werd niet als een rechterlijke functie maar als een administratieve aangezien (C. CAMBIER, *a.w.*, blz. 67 e.v.). De geschillen tussen de burger en de administratie werden, zelfs als het om burgerlijke rechten ging aan de administratieve rechter toebedeeld. Zo gaf de Wet van 28 *pluviôse* jaar VIII, aan de *Conseil de préfecture* het recht te oordelen over eigendomskwesties in verband met het staatsdomein.

53 De Belgische Grondwetgever heeft met die opvatting gebroken en alle geschillen nopens subjectieve rechten, zowel burgerlijke als politieke, onder de bescherming van dezelfde rechterlijke macht geplaatst, met als enige uitzondering de mogelijkheid om de kennisneming van geschillen nopens de politieke rechten, waarvan de omvang toenmaals zeer beperkt werd gezien, aan andere rechtsmachten toe te vertrouwen.

Dit wantrouwen tegenover de uitvoerende macht, gegroeid onder de vreemde bezettingen, en aangewakkerd ten tijde van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden door het Conflictenbesluit van 5 oktober 1822, waarbij koning Willem I dezelfde richting uitging als de Franse wetgeving, heeft de ontluiking van een volledig geordend administratief rechtsprekend systeem onder toezicht van een Raad van State, parallel opgebouwd aan de rechterlijke macht, waarbij het administratief rechtscollege de natuurlijke rechter is van de administratie, tegengewerkt.

Verschillende artikelen van de Belgische Grondwet, zoals de artikelen 24, 106 en 107, wijzen integendeel op een primauteit van de rechterlijke macht ten aanzien van de uitvoerende macht. Die primauteit van de rechterlijke macht kent nochtans grenzen. De rechter mag geen uitspraak doen in de zaken die aan zijn oordeel onderworpen zijn bij wege van algemene en als regel geldende beschik-

king. Onder invloed van het liberalisme is zijn taak hoofdzakelijk erop afgestemd, het individu en zijn goederen te beschermen. Hij neemt dan ook alleen kennis van geschillen in verband met subjectieve rechten, behoudens in strafzaken en in Cassatie waar de eerbiediging van het objectief recht wordt gewaarborgd.

54 De ontwikkeling van de opdrachten van de Staat zou de behoefte doen aanvoelen om de objectieve overschrijding van bevoegdheid door administratieve organen te bestrijden en om voor de publiekrechtelijke bedrijfsorganen, voor de beroepsgroeperingen en voor de nieuwe rechten van de beroepsgroeperingen en voor de nieuwe rechten van de rechtsonderhorigen op voorzieningen ten laste van het Rijk, maar ook voor nieuwe administratieve rechtspersonen, zoals openbare instellingen en semi-publiekrechtelijke uitbetalingsinstellingen, een aangepast rechter te vinden, die vlugger en met inzicht voor het nieuwe zou oordelen. Evenals de rechterlijke macht soms administratief optreedt in haar willige rechtsmacht, zou de uitvoerende macht rechterlijk handelen. In de schoot van de administratie ontstonden als rechterlijk aangemerkt organen waarvan nu eens de administratieve oorsprong voelbaar bleef in het recht van de minister of van een beheerscomité van toezicht op de genomen beslissingen en waarbij dan eens de primauteit van de rechterlijke macht gehandhaafd werd door het voorzitterschap van die commissies aan magistraten toe te vertrouwen en het Hof van Cassatie als opperste rechter aan te stellen.

55 De administratieve commissies zijn slechts geleidelijk tot stand gekomen en hebben zich verder tot werkelijke rechtscolleges ontwikkeld. Oorspronkelijk maakten zij deel uit van de administratie. Als werkelijke bestuursorganen onderzochten zij opnieuw het dossier, doch namen geen contentieuze beslissingen.

De Grondwetgever van 1830 had te weinig vertrouwen in de administratie, wegens de zogezegde willekeurige beslissingen uit het verleden, om toe te laten dat de administratie zelf buiten de rechterlijke macht organen zou mogen in het leven roepen tot beslechten van geschillen met haar. „On ne conçoit pas la loi érigeant l'Etat en juge, alors que celui-ci peut statuer en souverain" (noot bij Cass., 10 juni 1926, *Pas.*, 1927, I, 13).

Daarenboven werd geen eigenlijk geschil tussen de rechtsonderhorige en de administratie op sociaal gebied mogelijk geacht. Het feit dat de sociale voorzieningen in hun aanvangsfaze niet als een recht maar eerder als een gunst werden beschouwd, legt dit uit. Had men de aanspraken op sociale voorzieningen als subjectieve rechten ervaren dan ware het strijdig geweest met het grondwettelijk beginsel dat de bescherming van elk subjectief recht waarborgt, de betwistingen aan de rechterlijke macht of administratieve rechtscolleges te onttrekken. Hierdoor werden de rechtsonderhorigen immers aan de willekeur of de welwillendheid van de administratie overgeleverd.

56 Kenschetsend is een arrest van 19 juli 1900 van het Hof van Cassatie (*Pas.*, 1900, I, 335). Bij artikel 1 van het Koninklijk besluit van 16 december 1859 werd ten voordele van de werklieden van de spoorwegadministratie een bestaande pensioenkas geïnstitutionaliseerd. Zij werd hoofdzakelijk gespijsd door inhoudingen op het loon en door rijksbijdragen. Een administratieve commissie onderzocht de aanvraag en haar beslissingen werden door de bevoegde minister goedgekeurd.

Het Hof van Cassatie bevestigde bij vermeld arrest een arrest van het Hof van Beroep te Luik, dat geoordeeld had dat tegen een weigering van de toekenning van een pensioen geen verhaal openstond. Een burgerlijk recht op pensioen ontstond volgens het arrest slechts wanneer de minister besliste een pensioen toe te kennen. Al maakten de teksten gewag van een recht, het Hof van Cassatie aanzag het als een gunst of een bijstand dit pensioen te ontvangen. De Staat discuteerde niet over de toekenning van bijstand. Hij gaf of weigerde die.

In een andere materie dan de sociale voorzieningen heeft procureur-generaal P. LECLERCQ dit standpunt als volgt gerechtvaardigd: "des discussions peuvent naître par la simple raison que quand on accorde à des hommes la possibilité de jouir d'une faveur, ils cherchent fréquemment à obtenir

plus que le concédant ne veut leur donner: par suite il s'établit entre eux et le dispensateur de la faveur une discussion. Mais cette discussion n'a rien de la contestation qui se déroule devant les tribunaux judiciaires où l'une des parties, revendique la violation d'un droit qu'elle dit avoir été violé antérieurement par l'autre" (*Pas.*, 1923, I, 65, noot). „Dans tous les cas où les gouvernants ont décidé d'accorder des deniers publics à des citoyens qui le demandent et qui se trouvent dans la situation prévue, il est disposé dans la loi un principe, qui devient générateur d'un droit, quand il a été fécondé par un acte administratif" (*Pas.*, 1923, I, 64, noot). Eenmaal toegekend werd het recht op pensioen als een burgerlijk recht aangezien: „Quand il y a un droit à la pension, ce droit est un droit civil puisque c'est un droit de créance" (*Pas.*, 1928, I, 232, noot 2; zie ook Cass., 12 juni 1873, *Pas.*, 1873, I, 297 en Cass., 3 december 1842, *Bull.*, 1842, 355). „Prétendre que le droit qui naît pour le pensionné de son brevet de pension est un droit politique... serait une absurdité" (conclusies bij Cass., 3 december 1842, *Pas.*, 1842, I, 355; *vgl.* Cass., 25 oktober 1934, *Pas.*, 1935, I, 29 twee arresten; Cass., 7 april 1949, *Pas.*, I, 280; Cass., 15 februari 1951, *Pas.*, 1951, I, 387; Cass., 17 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 789 en Cass., 28 mei 1958, *Pas.*, 1958, I, 1067).

Dit laatste arrest, waarbij het Hof zijn vroegere rechtspraak bevestigt, dat het recht op een militair invaliditeitspensioen een burgerlijk recht is, werd in verenigde Kamers genomen en druist regelrecht in tegen het arrest van 21 december 1956 (*Pas.*, 1957, I, 430; zie kritiek van H. LENAERTS, *Recente rechtspraak van het Hof van Cassatie — Over burgerlijke en politieke rechten, R.W.*, 1958-59, 193).

Geen enkel administratieve commissie kon recht spreken over geschillen inzake pensioenen: „La commission supérieure d'appel est étrangère à la reconnaissance du droit à la pension, elle n'exerce aucun pouvoir judiciaire" (Conclusies P. LECLERCQ, *Pas.*, 1935, I, 40). De administratieve commissies zijn geen rechtscolleges maar zuivere administratieve organen die nagaan of de aanvrager de wettelijk gestelde voorwaarden vervult om op het pensioen aanspraak te kunnen maken en die er het bedrag van vaststellen. Dit standpunt kan best toegelicht worden aan de hand van de pensioenwetgeving. De oorspronkelijke vrijwillige verzekering voor de arbeiders inzake pensioen werd bij de Wet van 10 mei 1900 aangevuld door de toekenning van een bijkomend kosteloos pensioen aan de behoeftige arbeiders en de uitkering van premies aan de vrijwillig verzekerden.

Krachtens artikel 10 van die wet werd bij artikel 9 van het K.B. van 20 oktober 1900 een administratieve commissie in het leven geroepen die na advies van het burgemeester- en schepencollege de administratie bijstond bij de toekenning van vermelde sociale voordelen. Die commissie maakte deel uit van het actief bestuur. Van een recht op pensioen was er geen sprake. De betrokkene kon bij de gouverneur beroep aantekenen.

Later werden bij Koninklijk besluit van 10 november 1920 gewestelijke en provinciale commissies van beroep opgericht. De mogelijkheid van beroep tegen de beslissing van de gewestelijke commissies was voor de rechtsonderhorigen vrij beperkt. Slechts zo de gewestelijke commissie de beslissing van de controleur van belastingen nopens een pensioenaanvraag niet bevestigde, was beroep mogelijk. Tegen de beslissingen van de provinciale commissie kon alleen de minister beroep aantekenen bij een hogere commissie voor ouderdomspensioen (art. 51 van het K.B. van 10 november 1920 en art. 6 van het K.B. van 10 juni 1921, later art. 66 van het K.B. van 31 december 1937). De minister kon eveneens de beslissingen van de controleur van belastingen en van de gewestelijke commissies rechtstreeks voor de hogere commissie aanvechten. Die hogere commissie was ook een adviesorgaan van de uitvoerende macht betreffende de pensioenwetgeving. Dit toont aan dat de commissies nog sterk afhankelijk waren van de administratie en meer op de belangen van de administratie dan op de bescherming van de rechten van de rechtsonderhorigen afgestemd waren.

Bij Koninklijk besluit van 1 april 1923 werden de gewestelijke en provinciale commissies door commissies van beroep vervangen, die, vooraleer uitspraak te doen, het advies inwonnen van de contro-

leur van belastingen, welke de pensioenaanvragen onderzocht. Zo die controleur van mening verschilde met de commissie nam hij aan de beraadslaging deel.

57 Met de Wet van 5 juni 1911 op de ouderdomspensioenen ten behoeve van mijnwerkers komt een verplichte verzekering tot stand in tegenstelling met de zo even besproken Wet van 10 mei 1900 en wordt ook het recht op een pensioen erkend. Die wet kende aan de mijnwerkers een pensioen toe, na onderzoek door een administratieve commissie opgericht in de schoot van een voorzorgskas, die ingeschakeld werden in 1920 in het pas opgericht Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers (voor meer details zie Ph. HANSOUL, *De oorsprong en de ontwikkeling van de voorzorgsfondsen voor mijnwerkers B.T.Soc.Z.*, 1970, 569 e.v.). De voorzorgskas werd een uitvoerend orgaan van het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers. Tegen de beslissingen van die voorzorgskas was verhaal mogelijk bij de vrederechter. Het Hof van Cassatie merkte terecht op dat de voorzorgskassen geen rechtsmachten van eerste aanleg waren, zodat dit verhaal niet als een hoger beroep kon aangezien worden (Cass., 20 juli 1922, *Pas.*, 1922, I, 414).
Met de Wet van 30 december 1924 heeft de wetgever de bevoegdheid om over de pensioengeschillen van mijnwerkers te oordelen aan de vrederechter, dus aan de burgerlijke rechter, ontnomen. Luidens de artikelen 78 tot 81 van de Wet van 1924 werd, naast de administratieve commissies van de voorzorgskassen, voorgezeten door een magistraat, een hoge scheidsrechterlijke raad, eveneens voorgezeten door een magistraat, bij het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers ingesteld. Zo kwamen de oudste administratieve rechtscolleges uit het sociaal contentieux tot stand, die in beroep kennis namen van de beslissingen van de administratieve commissies. De voorzorgskassen zouden in eerste aanleg, de hoge scheidsrechterlijke raad in tweede aanleg over de rechten van de mijnwerkers inzake pensioen oordelen. Tegen de beslissingen van de hoge scheidsrechterlijke raad stond cassatieberoep open.

58 De wetgever durfde het niet aan te zeggen dat alzo werkelijke rechtscolleges naast de rechterlijke macht werden ingesteld. De rechtvaardiging toont dit duidelijk aan, al beriep de wetgever zich op artikel 94 van de Grondwet (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1924-25, stuk nr. 12; *Pasin.*, 1924, 760). „Malgré le soin qui a été apporté dans le projet de définir d'une manière précise les droits des intéressés, on ne peut s'empêcher de prévoir que des différends peuvent surgir. En ces matières qui exigent une compétence particulière ainsi qu'une rapidité exceptionnelle, il a paru désirable de soustraire la connaissance de ces différends à la compétence des juridictions du droit commun et de confier à des organismes spécialisés, jouant plutôt le rôle d'arbitre, la mission de régler les difficultés auxquelles l'application de la loi peut donner naissance" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1922-1923, stuk 371, memorie van toelichting).

Procureur-generaal LECLERCQ heeft de grondwettigheid van die commissies, die oordeelden over naar zijn standpunt burgerlijke rechten, verworpen (*Pas.*, 1928, I, 234 met noot P.L.; zie ook *Pas.*, 1935, I, 36). De wetgever beriep zich op de eerste zin van artikel 94 van de Grondwet, waarbij het toegelaten wordt bij wet rechtbanken of met eigenlijke rechtspraak belaste organen in te stellen krachtens een wet, om de grondwettigheid van de bij de wet van 30 december 1924 ingestelde organen te rechtvaardigen (*Gedr. St., Senaat*, 1923-24, stuk 12; *Pasin.*, 1924, 760). Procureur-generaal LECLERCQ verweet de wetgever de tweede zin van artikel 94 over het hoofd te zien dat geen buitengewone rechtbanken of commissies, onder welke benaming ook, in het leven kunnen geroepen worden (zie over de draagwijdte van artikel 94 van de Grondwet: A. MAST, *De geschillen van bestuur*, blz. 77; W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, conclusies voor Cass., 21 december 1956, *Pas.*, 1957, I, 433). Het Hof van Cassatie kon, aangezien het niet bevoegd was om zich de grondwettigheid van een wet uit te spreken, de toepassing van de Wet van 1924 niet weigeren (Cass., 27 september 1928, *Pas.*, 1928, I, 231; Cass., 22 oktober 1954, *Pas.*, 1955, I, 151).
Niettemin bepaalde het dat de hoge scheidsraad uitspraak deed over uitsluitend burgerlijke rechten (Cass., 1 maart 1954, *Arr. Cass.*, 1954, 445; *Pas.*, 1954, I, 568). In de rechtsleer bleef betwisting bestaan nopens de aard van de administratieve commissies der voorzorgskassen bij het Nationaal

Pensioenfonds voor Mijnwerkers die uitspraak deden over het recht tot het bekomen van een pensioen. Daar er geen sprake was van geschil tussen een rechtsonderhorige en het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers werd de hoedanigheid van rechtscollege van de administratieve commissies betwist (M. DIEDERICH, *Le contentieux de la sécurité sociale. T.Soc.R.*, 1953, 144; H. LENAERTS, *De burgerlijke, de politieke en administratieve rechten naar Belgisch recht, nr. 281, blz. 249; anders:* A. MAST, *De geschillen van bestuur naar Belgisch recht*, blz. 172; zie ook artikel 75 van de Wet van 1 augustus 1930 waarbij bepaald werd dat de administratieve commissies in eerste aanleg beslissen).

59 De inrichting van de administratieve rechtscolleges inzake mijnwerkerspensioenen was zeer summier: niets over de wijze van procederen, niets over de rechtspleging van cassatie, alleen in de aanwezigheid met raadgevende stem van de directeur-generaal van het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers in de hoge scheidsrechterlijke raad werd voorzien (art. 79 van de Wet van 30 december 1924).

Een Koninklijk besluit van 1 maart 1925 zou zonder duidelijke wettelijke grondslag de termijn van beroep voor de scheidsrechterlijke raad bepalen en enkele procedureregelen vaststellen.

60 Met de Wet van 10 december 1924 op de verzekering tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom en vroegtijdige dood wordt de verplichte pensioenverzekering voor alle arbeiders doorgevoerd. De rente die voortkomt van de stortingen wordt als een burgerlijk recht beschouwd.

De gewone rechtbanken zijn bevoegd voor geschillen, behoudens voor de mijnwerkers waarvoor van 1 januari 1946 af de hun eigen rechtscolleges zullen bevoegd worden (art. 7 en 31 van de Besl.W. van 25 februari 1947 tot samenvoeging en wijziging van de wetten betreffende het pensioenstelsel van de mijnwerkers en ermede gelijkgestelden).

De geschillen nopens de ouderdomsrentetoeslag integendeel blijven aan administratieve rechtscolleges toevertrouwd zonder dat de wettelijke basis voor hun grondwettigheid of de formele kenmerken van rechtsprekende organen aanwezig zijn. Artikel 76 van de Wet van 15 december 1937 gaf een wettelijke basis aan de administratieve rechtscolleges (*vgl.* art. 56 en 65, K.B. 31 december 1937 en later, art. 76, K.B. 12 september 1946 tot samenordening van de wetten betreffende de verzekering tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom en vroegtijdige dood). Die administratieve rechtscolleges vertonen nog steeds dezelfde sterke binding met de administratie. De voorzitter van de commissie van beroep kan elke beslissing schorsen die hij in strijd acht met de wet (art. 63 van het K.B. van 31 december 1937, later art. 74 van het Besl. Regt. van 14 september 1946 tot uitvoering van de wetten samengeordend bij Besluit van 12 september 1946 betreffende de verzekering tegen de geldelijke gevolgen van oudersom en vroegtijdige dood). De minister blijft de enige die zich tot de hogere commissie voor ouderdomspensioenen kan wenden (art. 65 van het K.B. van 31 december 1937, later art. 60 en 77, 1° van het Besl. Regt. van 14 september 1946).

Het burgerlijk karakter van de verworven renten zou in het parlement halsstarrig verdedigd worden. Bij elke wettelijke hervorming in het pensioenstelsel werd erover gewaakt dat het geëerbiedigd werd, behoudens dat de Besluitwet van 25 februari 1947 de renten van de mijnwerkers impliciet als politieke rechten heeft erkend. Telkenmale administratieve rechtscolleges ter beslechting van pensioengeschillen werden voorgesteld betoogden verschillende kamerleden en met nog meer aandrang bepaalde senatoren dat, aangezien het recht op pensioen een burgerlijk recht was, waarbij zij een subjectief recht en een burgerlijk recht verwarden, de geschillen omtrent die rechten krachtens artikel 92 van de Grondwet aan de burgerlijke rechtbanken moesten toevertrouwd worden (o.m. de senatoren Custers, Orban en Kluyskens; *Parl. Handel., Senaat*, 1954-55, blz. 818 e.v.).

Dit heeft geleid tot een juridisch compromis waarbij bepaald werd dat zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheid van hoven en rechtbanken de geschillen konden ingeleid worden bij bestendige scheidsgerechten van eerste aanleg en beroep welke kennis namen van de betwistingen omtrent de rechten welke voortspruiten uit de pensioenwet (art. 52 van de Wet van 29 december 1953 betreffende het arbeiderspensioen, *Gedr. St., Kamer*, zitting 1951-52, stuk 93; *Gedr. St., Senaat*, zit-

ting 1953-54, stuk 36, blz. 41 e.v.). Het parlement sprak zich niet uit over de aard van het recht (die gewilde houding blijkt duidelijk uit het parlementair stuk, zitting 1955-56, nr. 315, blz. 9). Tevens werden bepaalde waarborgen inzake openbaarheid der zittingen, gelijkheid van de gedingvoerende partijen, behandeling op tegenspraak en de omkleding met redenen van de beslissingen opgelegd door de wetgever.

Dit compromis zou in verschillende andere wetten overgenomen worden (art. 20 Wet van 21 mei 1955 betreffende het rust- en overlevingspensioen van arbeiders; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1954-55, stuk 129; *Gedr. St., Kamer*, 1954-55, stuk 240/12. Dit artikel 20 werd gewijzigd bij artikel 31 van de Wet van 1 augustus 1957. Artikel 25 Wet van 12 juli 1957 betreffende het rust- en overlevingspensioen van bedienden. Artikel 22 Wet van 7 januari 1958 betreffende de Fondsen voor bestaanszekerheid. Artikel 57, § 2 Wet van 28 maart 1960 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen. Artikel 10 Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid). Ook werd bepaald dat de inleiding voor een administratief rechtscollege de erkenning van hun bevoegdheid door eiser inhield (art. 25 Wet 12 juli 1957; art. 22 Wet 7 januari 1958; art. 57 Wet 28 maart 1960; art. 10 Wet 17 juli 1963).

De gedaagde partij kon echter bij exceptie, aangevoerd voor elk ander verweermiddel, die bevoegdheid betwisten en de verwijzing naar de gewone rechter bekomen die zelf, vóór elk debat ten gronde, over zijn bevoegdheid uitsprak.

61 De wetgever schijnt niet ingezien te hebben dat het onmogelijk was dat een recht terzelfdertijd een burgerlijk en een politiek recht kan zijn (A. MAST, *La nature du droit à la pension, J.T.*, 1957, 329; J.P. HAESAERT, *De aard van het recht op het rustpensioen voor werklieden en voor bedienden, Arbbl.*, 1959, 861). Door administratieve rechtscolleges in te stellen erkende de wetgever impliciet dat het om politieke rechten ging, waarvoor artikel 93 G.W. bepaalt dat alle geschillen over staatsburgerlijke rechten behoren tot de kennisneming van de rechter, behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen. Ging het immers om burgerlijke rechten dan waren de commissies ongrondwettig, daar alsdan de hoven en rechtbanken uitsluitend bevoegd waren. Dit juridisch onbegrijpelijk standpunt van het parlement hield verband met wat A. Mast „het fetisjisme van het burgerlijk recht" heeft genoemd (A. MAST, *De administratieve rechtsmacht en de Grondwet, T. Best.*, 1956, 76; *vgl.* F. DE VISSCHERE, *Geschillen van bestuur*, nr. 28, blz. 14 e.v.).

Voor sommige juristen waren alle rechten burgerlijke rechten. Alleen het *jus suffragii*, het *jus honorum*, het *jus tributi* en het *jus militiae* werden traditioneel als politieke rechten beschouwd (H. LENAERTS, in *De burgerlijke, politieke en administratieve rechten in de bevoegdheidsregeling naar burgerlijk recht*, blz. 33, 37 e.v., beperkt ze tot het *jus suffragii* en *jus honorum*). Reeds in 1843 had TIELEMANS een ruimer begrip van het politiek recht voorgestaan. MAST heeft als eenvoudig criterium aangenomen dat door het instellen van administratieve rechtscolleges de wetgever het politiek recht impliciet erkent (A. MAST, *De geschillen van bestuur naar Belgisch recht*, blz. 47; zn *De administratieve rechtsmacht en de Grondwet, T. Best.*, 1956, 174 e.v.).

62 Sommige auteurs hebben buiten de traditionele indeling in burgerlijke en politieke rechten nog het bestaan van administratieve rechten, waartoe het recht op de voordelen van de sociale zekerheid zou behoren, verdedigd (H. VELGE, *Le conseil d'Etat*, blz. 142; P. WIGNY, *Droit administratif*, blz. 439; P. WIGNY, *Droits administratifs subjectifs à propos de l'arrêt de la Cour de Cassation du 21 décembre 1956*, J.T., 1957, 361 e.v.; VAN DEN BRANDEN DE REETH, conclusies bij Brussel, 2 december 1949, *Pas.*, 1950, II, 28; M. DIEDERICH, *Verslag bij arrest Raad van State van 12 november 1954, R. belge séc. soc.*, 1955, 186 e.v.; H. LENAERTS, *De burgerlijke, politieke en administratieve rechten in de bevoegdheidsregeling naar belgisch recht*, blz. 17 e.v., 94 e.v. en 322; Ch. GOOSSENS, *Recherches sur les critères de distinction des droits individuels: droits civils, droits politiques, droits administratifs, Ann. F. Dr. Liège*, 1960, 149 e.v.).

Die opvatting leidt tot het bestaan van rechten waarvan de bescherming afhangt van de willekeur van de wetgever, die op de wijze die hem goeddunkt en met de waarborgen, die hij wil geven, organen zal in het leven roepen die over betwistingen over die rechten uitspraak zullen doen, tenzij,

zoals Lenaerts het voorstelt, men voor de toepassing van artikel 93 van de Grondwet de administratieve rechten aan dezelfde bevoegdheidsregeling onderwerpt als de politieke rechten (H. LENAERTS, *a.w.*, blz. 17 e.v., 94 e.v. en 322, *vgl.* F. PERIN, *Faut-il reviser l'article 93 de la Constitution, J.T.*, 1957, 142).

Het onderscheid tussen administratieve en politieke rechten heeft dan ook enkel belang om de tegenstrijdigheid tussen de artikelen 4 en 5 en artikel 93 van de Grondwet nopens het begrip politiek recht op te lossen. De jurisdictionele aard van zuivere administratieve organen zal dikwijls in twijfel kunnen getrokken worden. De scheidingslijn tussen de administratieve functie en de rechterlijke functie van de administratie, die allebei afgestemd zijn op de toepassing van de wet, zal vervagen in de mate dat de specifieke kenmerken van de juridictionele handeling ontbreken (zie C. CAMBIER, *a.w.*, I, blz. 31 e.v.). Logischerwijze had het bestaan van een recht op werking van de administratie misschien een autonoom administratief contentieux gerechtvaardigd. Die zienswijze was grondwettelijk echter niet verdedigbaar en in 1830 niet haalbaar. De Grondwet had de rechterlijke macht als natuurlijke beschermster van de rechten van de burgers aangewezen. Het bestaan van administratieve rechten werd reeds door TIELEMANS verworpen: „Les articles 92 et 93 de la Constitution présentent un système complet et absolu de compétence qui fixe la position du pouvoir judiciaire" (TIELEMANS, *Dictionnaire*, Tw. *Droit politique*, VI, blz. 441).

A. MAST heeft hun bestaan eveneens bekampt (*De geschillen van bestuur naar Belgisch Recht*, blz. 47). Zijn opvatting heeft bij advocaat-generaal GANSHOF VAN DER MEERSCH meegewogen bij diens conclusies bij het arrest van 21 december 1956 (*Pas.*, 1957, I, 431; *J.T.*, 1957, 49; *Rec. J. Dr. Adm.*, 1957, 82; *Arr. Cass.*, 1957, 279; *R.W.*, 1957-58, 1286; *R. Crit. J.B.*, 1957, 163).

De rechtsleer heeft in dit arrest een totale ommekeer van het Hof van Cassatie onderkend dat zijn traditionele opvatting over de vier politieke rechten verruimde in de richting van de rechtspraak van de Raad van State (A. MAST, *La nature du droit à la pension*, J.T., 1957, 329; A. MAST, noot in *R. Crit. J.B.*, 1957, 168; F. PERIN, *Faut-il reviser l'article 93 de la Constitution, J.T.*, 1957, 141; C. CAMBIER, *Un conflit d'attribution, J.T.*, 1959, 53; H. LENAERTS, *a.w.*, blz. 151 e.v., 181 e.v. en 204 e.v.; H. LENAERTS, *Recente rechtspraak van het Hof van Cassatie — Over burgerlijke en politieke rechten, R.W.*, 1958-59, 193; P. WIGNY, *Droits administratifs subjectifs. À propos de l'arrêt de la Cour de Cassation du 21 décembre 1956, J.T.*, 1957, 361). In een arrest van 28 mei 1958 heeft het Hof echter nog regelrecht een andere stelling verdedigd (*R.W.*, 1958-59, 203; H. LENAERTS, *Recente rechtspraak, t.a.p.*; C. CAMBIER, *a.w., J.T.*, 1959, 53). Het Hof heeft in zijn arrest van 21 december 1956 aan de administratieve rechtscolleges een rechtsprekende bevoegdheid toegekend en alle subjectieve rechten niet meer onder de burgerlijke rechten ondergebracht. De heersende rechtspraak had tot dan toe als burgerlijk recht aangemerkt:

a) het recht op pensioen (Cass., 19 juli 1900, *Pas.*, 1900, I, 335; Cass., 1 maart 1954, *Pas.*, 1954, I, 568);

b) het recht op ziekengeld (Brussel, 1 december 1954, *Pas.*, 1956, II, 55; Rb. Brussel, 3 februari 1953, *J.T.*, 1954, 156);

c) het recht op kinderbijslag (Cass., 1 maart 1935, *Pas.*, 1935, I, 295; Cass., 8 oktober 1936, *Pas.*, 1936, I, 381).

63 Dit arrest van 21 december 1956 had betrekking op de grondwettigheid van de administratieve commissies belast met het beslechten van geschillen nopens de werkloosheidsreglementering. De evolutie in de beslechting van de geschillen inzake werkloosheid illustreert eveneens de geleidelijke overgang van administratieve controle-organen naar rechtscolleges. Bij de oprichting van het Nationaal Crisisfonds was het krachtens artikel 6, vierde lid, van het Koninklijk besluit van 31 december 1920 de beheerraad die geschillen oploste met mogelijkheid van beroep bij de minister van nijverheid, handel en bevoorrading. De eerste paritaire klachtencommissies, die tot stand kwamen, werden bij een ministeriële omzendbrief van 5 oktober 1931 ingesteld. Zij kregen een administratieve en een jurisdictionele taak.

Artikel 4 van het K.B. van 2 juli 1932 legde hun op de lonen die tot basis dienden voor de bereke-

ning van de maximum werkloosheidsuitkering vast te stellen. Artikel 3 van het K.B. van 23 maart 1933 bevestigde die taak, met mogelijkheid van hoger beroep bij de beheerraad van het Nationaal Crisisfonds.

Die beheerraad werd bij K.B. van 12 mai 1933 vervangen door provinciale commissies, bestaande uit een vrederechter, twee werkgevers en twee werknemers, die ook het recht hadden beginselkwesties te beslechten op bindende wijze voor de commissies. De vrederechter-voorzitter kon bij de minister van Nijverheid en Arbeid in beroep gaan tegen de beslissingen van de provinciale commissie die hij voorzat. Tevens beslechtten de klachtencommissies de geschillen nopens de aanspraken op werkloosheidssteun (H. VELGE, *Les lois belges d'assurance et de prévoyance sociale*, nr. 358, 1933, blz. 347).

Tegen hun beslissingen was beroep mogelijk bij de beheerraad van het Nationaal Crisisfonds, eveneens bij K.B. van 12 mei 1933 vervangen door de vermelde provinciale commissies wier beslissingen door de beheerraad echter konden hervormd worden. Werd een principekwestie door de beheerraad beslecht, dan was de gegeven interpretatie bindend voor de provinciale commissies. Het K.B. van 21 mei 1933, later gewijzigd bij K.B. van 27 juli 1934, handhaafde die structuur en erkende voor de eerste maal het subjectief recht van de werkloze op uitkeringen.

Artikel 4 van vermeld besluit kende een recht van beroep toe aan de werkgever en in het algemeen aan iedere burger.

Een zuiverder jurisdictionele vorm komt tot stand wanneer het K.B. van 15 mei 1936, genomen in uitvoering van het K.B. nr. 190 van 21 juli 1935 een reorganisatie in de commissies doorvoert: klachtencommissies in eerste aanleg, commissies van beroep in tweede aanleg, en één hogere commissie van beroep, die, bij schending van de wet door de commissies van beroep, de genomen beslissing vernietigt en de zaak tot zich trekt om ten gronde uitspraak te doen. Die regeling bleef na de tweede wereldoorlog grotendeels behouden. De commissies van beroep die in tweede aanleg over de grond van de zaak oordeelden verdwenen. De oprichting en de werking van de klachtencommissies en de commissie van beroep werd echter bij een gewoon besluit van de Regent van 26 mei 1945 geregeld, daar waar de vooroorlogse commissies een wettelijke grondslag vonden in artikel 3 van het K.B. van 27 juli 1935. De grondwettigheid van die commissies zou betwist worden. Terwijl de Raad van State ze grondwettig achtte, was het Hof van Cassatie van oordeel dat het besluit van de Regent in strijd met artikel 94 van de Grondwet genomen werd (R. v. St., arresten nr. 3809 van 12 november 1954, zaak-Collet; nr. 4074 van 14 februari 1955, zaak-Mertens; nr. 4100 van 21 februari 1955, zaak-D'Haenens; nr. 4500 van 14 juli 1955, zaak-Van Houtte; Cass., 21 dec. 1956 met conclusie GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Pas.*, 1957, I, 430; *R. Crit. J.B.*, 1957, 163 met noot. A. MAST; *J.T.*, 1957, 42 e.v.).

64 Het arrest van 21 december 1956 van het Hof van Cassatie en de discussies omtrent de grondwettigheid van de administratieve rechtscolleges brachten mee dat de wetgever aan de talrijke rechtsprekende organen in het sociaal recht een wettelijke grondslag heeft gegeven en derhalve de beschermde subjectieve rechten als politieke rechten aanmerkte (art. 2 van de Wet van 14 maart 1960 tot interpretatie en aanvulling van art. 7 van de Besl.W. van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid; art. 51, § 1 van de Wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel; art. 26 van de Wet van 15 april 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen; art. 100, § 1 van de Wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering; art. 10 van de Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid; art. 16 van de Wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden; art. 28

van de Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen). Niettemin werd de dubbelzinnige compromisformule uit de pensioenwetgeving oorspronkelijk gehandhaafd om slechts later verlaten te worden (zie boven, nr. 60).

In de Wet van 24 december 1963 betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekte werd het probleem van de grondwettigheid van de administratieve commissies omzeild. De betwistingen werden aan de kennisneming van de vrederechter toevertrouwd, maar tevens werd een adviserende commissie in het leven geroepen die kennis nam van de aanvragen om „advies" nopens de „voorlopige" administratieve beslissingen (art. 4 en 5 van het K.B. van 12 oktober 1964 tot vaststelling van de wijze waarop de aanvragen om schadeloosstelling of om herziening van reeds toegekende vergoedingen bij het Fonds voor de beroepsziekten worden ingediend en onderzocht).

Die commissie hield een „rol" van de zaken, „hoorde" de partijen of hun vertegenwoordigers, „beraadslaagde", en gaf „een advies". Het Fonds nam dan een definitieve beslissing die evenals de voorlopige administratieve beslissing voor de vrederechter kon aangevochten worden.

65 De beslechting van sociale geschillen door administratieve commissies was, na de Tweede Wereldoorlog, op een incoherente wijze veralgemeend.

Bij elke sociale openbare dienst kwamen eigen commissies tot stand. Elke wet tot toekenning van nieuwe sociale voorzieningen ging gepaard met de oprichting van nieuwe commissies. Al die commissies waren ontegensprekelijk rechtsprekende organen. Zij beslisten over geschillen nopens subjectieve rechten. Buiten die materiële criteria van de jurisdictionele handeling, die steeds aanwezig waren, vertoonden die commissies ook sommige van de formele criteria van de jurisdictionele handeling. Alhoewel de rechtsleer aanvaardt dat de formele criteria niet tot de essentie van de jurisdictionele handeling behoren worden zij niettemin wenselijk geacht.

Inzake formele criteria, zoals het contradictoir debat, de motivering van de beslissingen, de openbaarheid van zittingen, het geheim van de beraadslaging, de betekening van de beslissing enz... was de wettelijke of reglementaire regeling voor de administratieve rechtscolleges onsamenhangend en ui velerlei oogpunten gebrekkig. De jurisdictionele aard van de administratieve rechtscolleges werd te kort gedaan wanneer een ambtenaar van de sociale openbare dienst werd gehoord, doch de rechtszoekende niet, wanneer de administratie en een regeringscommissaris met raadgevende stem aan de beraadslaging deelnamen, wanneer de beslissing niet gemotiveerd werd of de rechtsonderhorige in de onmogelijkheid werd gesteld, mondeling of schriftelijk zijn standpunt te laten gelden.

66 Van 1948 af heeft de Raad van State nochtans bepaalde algemene procedureregelen van toepassing geacht op de administratieve rechtscolleges, zelfs wanneer geen tekst enige verplichting ter zake oplegde.

De eerbiediging van de rechten van verdediging en de motivering van de beslissingen werden door de Raad van State als substantiële vormen die de openbare orde aanbelangen beschouwd (R. v. St., arresten nr. 1857 van 6 oktober 1952, zaak-Schillings; nr. 5604 van 14 oktober 1958, zaak-Hermans; artikel 97 Grondwet, Cass., 9 oktober 1959, *R. Crit. J.B.*, 1960, 189 met noot P. DE VISSCHER; *Pas.*, 1960, I, 170, met noot; R. v. St., arrest nr. 2258 van 6 maart 1953, zaak-Pirotte, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1953, 201).

De openbaarheid van de zittingen en de uitspraak van de beslissingen in openbare terechtzitting werden echter door de rechtspraak niet substantieel geacht, al is die rechtspraak voor kritiek vatbaar.

(Zie hierover: Cass., 9 oktober 1959, *Pas.*, 1960, I, 170; Cass., 19 mei 1882, *Pas.*, 1882, I, 136; R. v. St., arrest nr. 3990 van 14 januari 1955, zaak-François; nr. 4324 van 3 juni 1955, zaak-Hos; zie ook H. LENAERTS, *De administratieve rechtscolleges en de art. 96 en 97 van de Grondwet, T. Best.*, 1957, 276; Cass., 18 januari 1966, *Pas.*, 1966, I, 644; Cass., 9 oktober 1959, *Pas.*, 1960, I, 179; R. v. St., arrest nr. 1820 van 12 september 1952, zaak-Claert; nr. 3990 van 14 januari 1955, zaak-François; nr. 4324 van 3 juni 1955, zaak-Hos; nr. 5645 van 14 mei 1957, zaak-Van Doorslaer e.a.; *anders:* Cass., 21 maart 1910, *Pas.*, 1910, I, 166; Cass., 26 februari 1900, *Pas.*, 1900, I, 162; voor kritiek zie J. VELU, *L'arrêt de la Cour de Cassation du 9 octobre 1959 et le problème de l'application aux juridictions administratives des règles constitutionnelles sur la publicité des audiences et des jugements, J.T.*, 1960, 441 e.v. en 460 e.v.).

Kenschetsend voor de administratieve rechtspleging was de schriftelijke procedure met haar inquisitoriale aard. Daarbij varieerden de samenstelling, de duur van de mandaten van de leden, de territoriale bevoegdheid, de instanties, de procedureregelen en de termijnen voor beroep tot in het oneindige. Wat meer bepaald de samenstelling van de administratieve rechtscolleges betreft, was die niet steeds paritair, t.w. bestaande uit een gelijk aantal vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties.

De commissies van beroep inzake pensioen van werklieden en bedienden, die bij ontstentenis van installatie van de paritair samengestelde klachtencommissies overeenkomstig artikel 4 van het K.B. van 23 oktober 1957 tot uitvoering van artikel 20 van de Wet van 21 mei 1955 en artikel 25 van de Wet van 12 juli 1957 en het K.B. van 28 april 1958 betreffende de rechtscolleges die bevoegd zijn voor de regelingen voor rust- en overlevingspensioenen der arbeiders, der bedienden, der zeevarenden onder Belgische vlag en der vrijwillig verzekerden, verder kennis bleven nemen van de geschillen inzake pensioenen van werklieden en bedienden waren samengesteld als volgt: een lid benoemd door de Bestendige Deputatie, twee leden benoemd door de Minister die Sociale Voorzorg onder zijn bevoegdheid had, een inspecteur van belastingen aangeduid door de Minister van Financiën en de arrondissementscommissaris of een magistraat die tevens voorzitter was (art. 68 Besl. Regt. van 14 september 1946 tot uitvoering van de wetten samengeordend bij besluit van 12 september 1946 betreffende de verzekering tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom en vroegtijdige dood).

In elke afdeling van de commissie van beroep voor geschillen nopens de tegemoetkomingen van minder-validen zetelden drie vertegenwoordigers van de gebrekkigen en verminkten, drie doctors in de geneeskunde en twee andere personen, terwijl de kamers van de commissie van beroep bij het Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen bestonden uit twee doctors in de geneeskunde, een adviseur inzake voorlichting bij beroepskeuze, een technicus inzake arbeidsmarkt en twee vertegenwoordigers van de representatieve organisaties van de minder-validen (art. 14, K.B. 3 februari 1961 houdende coördinatie van de wetten betreffende de gebrekkigen en verminkten; art. 99, K.B. 5 juli 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen). Andere administratieve rechtscolleges waren van in den beginne paritair samengesteld zoals de klachtencommissies voor werkloosheidsgeschillen of werden geleidelijk tot paritaire organen omgevormd zoals de administratieve commissies voor de voorzorgskassen voor mijnwerkers.

De wettelijkheidscontrole op al die commissies berustte nu eens bij het Hof van Cassatie, later, van 1948 af, overwegend bij de Raad van State. De wettelijkheidscontrole door de Raad van State heeft de uitvoerende macht nochtans verplicht

de werking van de administratieve rechtscolleges op een meer formele jurisdictionele wijze uit te werken. Een van de best geslaagde voorbeelden was het Koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid waarbij de werking van de klachtencommissies en de commissie van beroep inzake werkloosheidsgeschillen gevoelig aangepast werd.

67 Pogingen tot vereenvoudiging, zoals in de pensioensector, of tot samensmelting, zoals in de sectoren werkloosheid en bestaanszekerheid, slaagden slechts gedeeltelijk.

Meermaals werd de organisatie van het administratief contentieux op het getouw gezet (L. MOUREAU, *Le système belge du contentieux administratif, Rev. Adm.*, 1935; J. LESPES en M. VAUTHIER, *Les juridictions administratives du premier degré, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1935, 316; J. STASSEN, *Esquisse d'une étude des commissions administratives dans le contentieux administratif belge, Rec. J. Dr. Adm.*, 1952, 1. Zie ook de wetsvoorstellen-De Staercke, *Gedr. St., Kamer*, zitting 1962-63, stukken 479/1 en 479/2 en 1963-64, stuk 652/1; Ch. GOOSSENS, *Esquisse d'une réforme du contentieux de la sécurité sociale, Ann. F. Dr. Liège*, 1962, 5 e.v. en 131 e.v.; *La réforme de l'organisation du contentieux administratif du premier degré, Rec. J. Dr. Adm.*, 1963, 65; M. DUMONT, *Les projets de réforme des juridictions administratives du premier degré, Rec. J. Dr. Adm.*, 1964, 49).

Hierbij stond men voor een enorme diversificatie en de grondwettelijk toegekende voorrang van het Hof van Cassatie. De evolutie ging in ons land dan ook niet naar een rationele herstructurering van het administratief contentieux maar naar eenheid van gerecht, gespecialiseerde magistraturen en aangepaste procedureregelen in de schoot van een gerecht.

68 Een zuivere gerechtelijke oplossing werd nochtans bestreden. Meer bepaald wat het contentieux van de sociale zekerheid betreft, de sector arbeidsongevallen niet inbegrepen, wees GOOSSENS erop dat dit contentieux van administratieve aard was (*Esquisse d'une réforme du contentieux de la sécurité sociale, Ann. F. Dr. Liège*, 1962, 161 e.v.). Het stelt de rechtsonderhorige tegenover de administratie.

Welnu de rechterlijke macht werd vooral ingesteld om geschillen tussen particulieren te beslechten. Zij is niet vertrouwd met het administratief recht en nog minder met de administratieve feiten. Zij weet niet wat van een administratie kàn gevergd worden en wat aan de appreciatie van de administratie moet gelaten worden. De accusatoire procedure is evenmin aangepast aan geschillen tussen enkelingen en een administratieve dienst. Het administratief recht bestaat uit wetten, maar vooral uit verordeningen en reglementen, waaraan nog de individuele administratieve akten moeten toegevoegd worden. Daarenboven wordt de werking van de administratie nog beheerst door algemene beginselen, zoals daar zijn: het beginsel van de veranderlijkheid, het beginsel van de continuïteit en vooral het beginsel van een benuttigingsgelijkheid. De kennis van die algemene beginselen in onontbeerlijk om de werking van de administratie te begrijpen en de wetten en reglementen van administratief recht te interpreteren. Het sociaal-zekerheidsrecht draagt de kenmerken van het administratief recht. Dit is het gevolg van de richting welke de wetgever uitging door openbare diensten op te richten belast met de toepassing van het sociaal-zekerheidsrecht. Tevens zou, steeds volgens GOOSSENS, de inrichting van administratieve rechtscolleges met in eerste aanleg per provincie of arrondissement een klachtencommissie en in hoger beroep één enkele commissie van beroep voor gans het land met daarboven de Raad van State als hoogste rechter, beter de eenheid van interpretatie waar-

borgen dan de traditionele rechterlijke macht die slechts op het vlak van het Hof van Cassatie de eenheid kent. Met administratieve rechtscolleges zou reeds in beroep één enkel orgaan in feite en in rechte bevoegd zijn waardoor de eenheid van interpretatie en van toepassing over gans het land gewaarborgd werd en het reeds aangehaald beginsel van de benuttigingsgelijkheid geëerbiedigd werd. Het argument van de eenheid van het sociaal recht en de daarop gesteunde eis om te komen tot een bevoegde rechtbank voor alle sociale geschillen verwierp GOOSSENS zodat er voor hem geen bezwaar bestond de beslechting van de sociale zekerheidsgeschillen aan andere rechtsprekende organen toe te vertrouwen dan de geschillen in verband met de arbeid: "Il n'existe guère de traits communs entre les contestations relatives au travail (litiges opposant les employeurs aux employés et aux ouvriers au sujet de l'exécution du louage de service: salaire, durée du travail, mesures de sécurité et d'hygiène, etc...) et celles qui concernent la sécurité sociale" (*Rec. J. Dr. Adm.*, 1962, 170, noot 162).

69 Het belang dat door GOOSSENS gehecht werd aan de algemene beginselen van de openbare dienst lijkt overdreven. Het beginsel van de veranderlijkheid heeft in feite aan belang ingeboet en is uit oogpunt van het sociaal zekerheidsrecht van geen invloed. Het beginsel van de continuïteit laat toe uit te leggen waarom de administratieve beslissing in beginsel verbindend en uitvoerbaar is. Terwijl in het privaatrecht de rechtstoestand van een particulier alleen met zijn instemming wordt gewijzigd, zal de openbare dienst, als vertegenwoordiger van het algemeen belang, rechtstoestanden scheppen die de enkeling zonder zijn toestemming binden. Dit beginsel wordt door de rechterlijke macht toegepast (Cass., 21 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1060; Cass., 11 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 787). Tenslotte is het beginsel van de benuttigingsgelijkheid slechts een toepassing van het gelijkheidsbeginsel uitgedrukt in artikel 6 van de Grondwet. Het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen bijvoorbeeld moet voor elke rechtsonderhorige, die zich in dezelfde voorwaarden bevindt gelijk zijn (Cass.,9 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 854; Cass., 2 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 836; Cass., 24 januari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 533, noot 2; *vgl.* R. v. St., arrest nr. 16303 van 15 maart 1974, zaak-Masip, *R.W.*, 1974-75, 353 met noot A. ALEN; arrest nr. 1989 van 28 november 1952, zaak-Laevens, *T. Soc. R.*, 1953, 131 met noot R.G.; zie ook R. ANDERSEN, *L'égalité des citoyens devant la loi dans la jurisprudence du Conseil d'Etat statuant aux contentieux, Rec. J. Dr. Adm.*, 1973, 81 e.v.; H. BUCH, *Les libertés individuelles dans la jurisprudence du Conseil d'Etat de Belgique, Travaux et Conférences XI, U.L.B.*, 1962, blz. 104; A. MAST, *Het gelijkheidsbeginsel, T. Best.*, 1962, 137; G. VAN LAETHEM, *Art. 6 van de Grondwet, J. Falc.*, 1967-68, 19 e.v.).

Het beginsel van de benuttigingsgelijkheid brengt ook mede dat de administratie aan alle rechtsonderhorigen dezelfde voordelen moet toekennen onder de door de wet bepaalde voorwaarden. Voor eenzelfde loopbaan met hetzelfde loon moet het bedrag van het pensioen hetzelfde zijn. Doch, wanneer een reglement een verschillende regeling doorvoert zoals artikel 165 van het Koninklijk besluit van 4 november 1963 tot uitvoering van de ziekte- en invaliditeitswetgeving waarbij naar gelang de vrouw ten laste van de werkende man of de man ten laste van de werkende vrouw valt, het begrip persoon ten laste anders is, kan de rechter de grondwettigheid van die bepaling toetsen (Arbh. Luik, 4 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 218 met noot A. ALEN, en D. SIMOENS). Die drie beginselen kunnen dan ook door om 't even welke rechter toegepast worden en worden door elke rechter toegepast. Zij verantwoorden het bestaan van administratieve rechtscolleges niet.

70 Pertinent is echter de bemerking van GOOSSENS dat de traditionele rechtbanken minder vertrouwd zijn met de werking van de openbare dienst en het administratief recht (P. WIGNY, *Droit administratif*, nr. 433, blz. 340). De ver-

houding tussen de rechtsonderhorige en het openbaar bestuur is immers niet van contractuele aard (*vgl.* rechtspraak in verband met electriciteitsbedeling: Cass., 20 juni 1934, *Pas.*, 1934, I, 332; R. v. St., arrest nr. 310 van 31 maart 1950, zaak-Buttgen, met noot J. LESPES, in *Rec. J. Dr. Adm.*, 1950, 145; R. v. St., arrest nr. 11262 van 28 mei 1965, zaak-Widdershoven).

Dit kan bepaalde rechtsgevolgen medebrengen. Zo heeft een deel van de rechtspraak van de latere arbeidsgerechten bij veroordeling van een openbare dienst tot betaling van sociale uitkeringen artikel 1153 van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing geacht omdat er geen contractuele band tussen de rechtsonderhorige en het openbaar bestuur bestaat (Arbh. Brussel, 14 november 1973, *J.T.T.*, 1974, 23, met andersluidend advies van substituut-generaal STAMPE en noot van Ph. GOSSERIES; Arbh. Luik, 7 september 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 131; *anders:* Cass., 19 mei 1980, *J.T.T.*, 1980, 265, met noot Ph. GOSSERIES; Cass., 3 december 1979, *T.Soc.R.* 1980, 84; Cass., 26 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1260; Arbh. Brussel, 13 januari 1978, *J.T.*, 1978, 359; Arbh. Brussel, 2 juli 1975, *J.T.T.*, 1975, 214 met noot Ph. GOSSERIES; zie ook noot O. DE LEYE, *J.T.T.*, 1973, 109).

De betekening van administratieve akten geschiedt op een andere wijze dan de betekening van gerechtelijke akten. Juist is ook dat de accusatoire procedure niet geschikt is om de geschillen tussen particulieren en openbare diensten te beslechten (M. DUMONT, *Les projets de réforme des juridictions administratives du premier degré, Rec. J. Dr. Adm.*, 1964, 52; C. CAMBIER, *Principes du contentieux administratif*, I, blz. 363). Het Gerechtelijk Wetboek heeft zich grotendeels aan deze accusatoire rechtspleging gehouden. In het verslag over de gerechtelijke hervorming herhaalt de koninklijke commissaris dat „de leiding van het geding door de partijen een postulaat is van ons gerechtelijk recht" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 266). De grotere eenheid van rechtspraak bij de administratieve rechtscolleges, waar reeds in hoger beroep eenheid van rechtsinstantie wordt bereikt, is eveneens ongetwijfeld juist.

HOOFDSTUK VI

DE STRAFRECHTER

71 Het sociaal recht vereiste uiteraard, indien het doelmatig wilde zijn, strafbepalingen op de niet-naleving van de gestelde normen. Bepaalde wantoestanden en onwil om de sociale wet toe te passen konden slechts door repressieve maatregelen vermeden worden. Vandaar dat veel sociale wetten en soms zelfs die welke over contractuele verplichtingen handelen strafrechtelijk gesanctioneerd zijn. De kennisneming van de vervolging van inbreuken op de sociale wetten behoort aan de gewone strafrechter. Daar de procureur des Konings niet verplicht is elk misdrijf te vervolgen kan hij, wanneer hij uit oogpunt van het maatschappelijk belang het instellen van een strafvordering niet gewenst acht, de zaak seponeren. De ingewikkeldheid van de sociale wetgeving, het gebrek aan eenvormigheid in de straffen voor gelijkaardige inbreuken, de goede trouw waarop de werkgever of de zelfstandige zich beriep en het onterend karakter van een strafrechtelijke veroordeling, werden zoveel redenen om de zaak te seponeren (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/3, blz. 4). „Hoe vaak gebeurt het niet dat de vervolgingen inzake inbreuken op de arbeidswetgeving worden gestaakt omdat de gevolgen van de strafvordering te zwaar lijken in verhouding met de sociale schade welke men precies tracht te herstellen" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/1, blz. 1; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 514, blz. 2). Wanneer de werkgever een rechtspersoon is, is het een lasthebber of aangestelde van die werkgever welke door de straf getroffen wordt terwijl de onderneming hoogstens verantwoordelijk is voor de betaling van de opgelegde geldboeten. Werd de zaak niet geseponeerd, dan kon de strafrechter nog vrijspreken.

72 Algemeen werd toegegeven dat strafrechtelijke bepalingen in het sociaal recht zelden werden toegepast (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/1, blz. 2). Die toestand en ook het feit dat de strafrechtelijke procedure tamelijk lang duurt bracht mede dat naar meer efficiënte dwangmaatregelen werd gezocht. Teneinde de bijdrageplichtigen aan te zetten regelmatig hun bijdragen te betalen, waarvan de regelmatige inning onontbeerlijk is voor de efficiënte werking van de openbare diensten, werden zgn. administratieve sancties vastgesteld.

De wetgever maakte de openbare instelling, belast met de inning van de sociale bijdragen, bevoegd om op eigen gezag, zonder tussenkomst van de rechter, de geschonden rechtsorde te herstellen door het opleggen van sancties (A. MAST, *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, nr. 10, blz. 7). Zij bestonden in bijdrageopslagen, nalatigheidsinteresten of vaste vergoedingen. Voor de geschillen nopens het toepassen van die administratieve sancties was de rechter, die bevoegd was voor de geschillen nopens het betalen van bijdragen, eveneens bevoegd. In regel was het de vrederechter. De administratie kon ook, in geval de bijdrageplichtige overmacht of billijke redenen inriep, geheel of gedeeltelijk afzien van de opgelegde administratieve sancties. Geschillen hieromtrent behoorden niet tot de bevoegdheid van de rechtbanken, daar de bijdrageplichtige geen recht op ontheffing kon doen gelden (Cass., 7 januari 1955, *Pas.*, 1955, I, 459; Cass., 26 november 1959, *Pas.*, 1960, I, 365). Wel moest de administratie de ingeroepen redenen onderzoeken en toetsen aan de geldende bepalingen (R. v. St., arrest nr. 6557 van 19 september 1958, zaak-Jespers; arrest nr. 11871 van 10 juni 1966, zaak-Charbonnages Noël-Sart-Culpart).

73 Een tweede categorie van administratieve sancties betrof de ontzegging van het recht op sociale voorzieningen. De geschillen over dit soort administratieve sancties behoorden in 't algemeen tot de bevoegdheid van administratieve rechtscolleges. Die bevoegdheid werd grondwettig geacht. Al behoort de toepassing van en de geschillen omtrent de administratieve sancties tot de repressieve rechtspraak samen met de strafrechtspraak en het tuchtrecht, dan is wat LENAERTS de administratieve strafrechtspraak noemt (*Sociaal procesrecht*, blz. 4) niet grondwettelijk aan de rechterlijke macht voorbehouden zoals de gewone strafrechtspraak. Een administratieve sanctie kan ook samen gaan met een straf opgelegd door de strafrechter wanneer een persoon door valse verklaringen b.v. tracht hogere sociale voorzieningen te bekomen dan degene waarop hij recht heeft.

74 Tenslotte had men de tuchtrechtspraak, die niet behoort tot de strafrechtspraak. De werkrechtersraden hebben een tuchtmacht gehad, die oorspronkelijk een verkapte strafrechtelijke bevoegdheid was.

Krachtens artikel 4 van het Keizerlijk Decreet van 3 augustus 1810 verkregen de eerste werkrechtersraden een uitgesproken strafrechtelijke bevoegdheid: „Tout délit tendant à troubler l'ordre et la discipline de l'atelier, tout manquement grave des apprentis envers leurs maîtres, pourront être punis par un emprisonnement qui n'excédera pas trois jours".

De werkrechtersraad was volgens artikelen 10 en 11 van de Wet van 18 maart 1806 ook belast proces-verbaal op te stellen „spécialement chargé de constater d'après les plaintes qui pourraient lui être adressées, les contraventions aux lois et règlements nouveaux ou remis en vigueur. Les procès-verbaux dressés pour constater ces infractions seront renvoyés aux tribunaux compétents, ainsi que les objets saisis". Die bevoegdheden lagen in de lijn van de opzet bij het oprichten van werkrechtersraden.

Bij artikel 3 van de Wet van 9 april 1842 werden de „goedemannen" „bevoegd om, buyten en behalven de vervolgingen voor de strafgeregten, tuchtstraffen op te leggen voor iedere daad strekkende ter stooring van de goede orde en van de tucht der werkplaats, voor iedere zwaere misdoening der leerlingen jegens hunne meesters. Deze tuchtstraffen zullen geen dry dagen opsluiting te boven mogen gaen. De regering zal de wijze van uytvoering dezer straffen bepalen".

De aard van de straf werd dus gewijzigd: van gevangenisstraf in arrest.

Die verkapte strafrechtelijke bevoegdheid bestemd om de orde in de ondernemingen te handhaven werd grondwettig geacht omdat zij als een disciplinaire maatregel werd aangemerkt (*Pasin.*, 1842, 112 e.v.).

Ingevolge artikel 42 van de Wet van 7 februari 1859 werd de aard van die bevoegdheid nogmaals gewijzigd. In beginsel werd slechts in een geldboete van maximum 25 fr voorzien die, volgens artikel 43, bij ontstentenis van betaling door een „mise aux arrêts pendant un temps qui ne pourra excéder trois jours" kon vervangen worden. Die opsluiting of lijfsdwang zou in speciale lokalen uitgezeten worden. „Le gouvernement déterminera le mode d'exécution des arrêts, de manière à ce qu'ils soient subis dans des locaux spéciaux".

Tegen die tuchtmaatregelen, die theoretisch zowel op werkgevers als werknemers konden toegepast worden, was hoger beroep mogelijk bij de rechtbank van eerste aanleg. Op die wijze verwijderde de wetgever zich meer en meer van het concept van de wetgever van 1810. De opsluiting in speciale lokalen werd nooit toegepast. Bij de Wet van 31 juli 1889 werd die mogelijkheid dan ook afgeschaft. Alleen een geldboete die 25 fr. niet mocht overschrijden, mocht uitgesproken worden.

Die bepaling werd overgenomen in artikel 47 van de Wet van 15 mei 1910 en in artikel 47 van de

Wet van 9 juli 1926, die alleen de tuchtbevoegdheid uitbreidde tot de kantoren en in 't algemeen tot elke plaats waar arbeid wordt verricht, maar voor het overige de tekst van 1889 behield: „Onverminderd de vervolging voor de gewone rechtbanken, kunnen de werkrechtersraden langs disciplinaire weg bestraffen elke daad van ontrouw, elke grof verzuim van de beroepsplichtigen, alsmede al wat strekt om de orde en de tucht te storen in de werkplaats, op het kantoor of, over 't algemeen, in de plaats waar de arbeid moet verricht worden. De straf mag niet 25 fr overschrijden".

Zij werd in het Gerechtelijk Wetboek niet meer opgenomen „daar zij in onbruik is gevallen" en het niet opportuun was ze te handhaven (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 107).

TITEL II

DE INSTELLING VAN ARBEIDSGERECHTEN

HOOFDSTUK I

ALGEMENE BESCHOUWINGEN

75 Vóór het instellen van arbeidsgerechten, wat het eindpunt werd in de ontwikkeling van het sociaal procesrecht, werden de meeste geschillen betreffende de arbeid aan de werkrechtersraden toevertrouwd, terwijl de berechting van de geschillen tussen particulieren en de openbare diensten belast met het toekennen van sociale prestaties bijna steeds tot de kennisneming van administratieve rechtscolleges behoorden.

Uitzonderingen waren de geschillen nopens de toepassing van de algemene arbeidsongevallenwet die aan de vrederechter werden toegekend, de geschillen omtrent de prestaties toegekend door kinderbijslagfondsen, door de vakantiefondsen en het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers waarvoor de werkrechtersraad bevoegd werd en de geschillen nopens de toepassing van de wetgeving op de beroepsziekten waarvoor de vrederechter bevoegd was. De geschillen nopens de verplichtingen van particulieren tot betaling van sociale bijdragen werden, als gewone burgerlijke geschillen, aan de gewone rechtbanken, meestal de vrederechter, opgedragen.

76 De geschillen betreffende de arbeid en de sociale voorzieningen zijn in wezen zeer verschillend (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 77 e.v.).

De eerste soort geschillen brengt twee particulieren tegenover elkaar omdat de ene de rechten van de andere miskent, terwijl de tweede soort een particulier tegenover een openbare dienst stelt. In het ene geval bepalen de partijen zelf welk subjectief recht zij opeisen, in het andere geval bepaalt de wet, waaraan de openbare dienst zich moet houden, dit recht.

Dit onderscheid brengt mede dat de taak van de rechter ook verschillend zal zijn. Zijn rol zal meer actief moeten zijn bij het behandelen van geschillen nopens sociale voorzieningen. Dit rechtvaardigde het bestaan van administratieve rechtscolleges met een eigen rechtspleging, aangepast voor het berechten van dit soort geschillen.

77 Tegenover het dualisme werkrechtersraad-administratieve rechtscolleges, dat beantwoordde aan het zo juist vermeld onderscheid tussen de geschillen betreffende de arbeid en de sociale voorzieningen, stond de autonomie en de eenheid van het sociaal recht.

Die autonomie uit zich b.v. in het bestaan van rechtsinstituten zoals het arbeidsreglement en de C.A.O.'s die niet kunnen ondergebracht worden in de bestaande instituten van het burgerlijk recht en die enkel kunnen verklaard worden door de eigen aard van het sociaal recht. De eenheid van het sociaal recht wordt werkelijkheid wanneer men een bepaalde situatie van de werknemer, zoals de ziekte van de werknemer, uit juridisch oogpunt benadert. Alsdan blijkt het onmogelijk dit uit-

sluitend op grond van het arbeidsrecht of het sociale zekerheidsrecht te doen en wordt een globale oplossing onontbeerlijk.

Er kan inderdaad niet meer geloochend worden dat het arbeidsrecht en het sociale zekerheidsrecht, die oorspronkelijk burgerlijk en administratief waren, heden een eenheid vormen. De finaliteit van het sociaal recht is trouwens één en ondeelbaar: de werknemer, de zelfstandige of soms gans de bevolking beschermen.

De wetgever stond dus voor de keuze, ofwel het bestaande dualisme werkrechtersraad-administratieve rechtscolleges handhaven, ten einde met het oog op een goede rechtsbedeling ten voordele van de werknemers de best aangepaste rechtspleging volgens de aard van het geschil te verzekeren ofwel, vertrekkend van de autonomie en de eenheid van het sociaal recht, zich te richten naar een enkel rechtsprekend orgaan, algemeen bevoegd voor alle sociale geschillen. Terwijl de wetgever pogingen ondernam om de bestaande werkrechtersraden en administratieve rechtscolleges te hervormen, groeide de idee om te komen tot een enkel arbeidsgerecht.

HOOFDSTUK II

VOORSTELLEN TOT HERVORMING

78 Sedert jaren werd aangedrongen op de hervorming van het sociaal procesrecht. Zowel de rechtsleer, de wetgever als de sociale middens werkten voorstellen uit.

In de literatuurlijst worden de bijzonderste artikelen uit de rechtsleer opgesomd.

In de Kamer werden zeven wetsvoorstellen ingediend:

1) wetsvoorstel-Humblet, zitting 1953-54, stuk 143;
2) wetsvoorstel-Major, buitengewone zitting, 1954, stuk 86 en amendementen;
3) wetsvoorstellen-De Gryse, zitting 1954-55, stuk 161, dat het wetsvoorstel Humblet herneemt;
4) wetsvoorstel-Tahon, zitting 1955-56, stuk 474;
5) wetsvoorstel-Lahaye, zitting 1955-56, stuk 489;
6) wetsvoorstel-Major, zitting 1958-59, stuk 316;
7) wetsvoorstel-Major, buitengewone zitting 1961, stuk 125.

Geen enkel wetsvoorstel werd op het Bureau van de Senaat neergelegd. Het heeft dan een zekere verwondering gebaard dat het ontwerp van gerechtelijke hervorming in de Senaat werd neergelegd.

De Nationale Arbeidsraad sprak zich in zijn advies nr. 58 van 5 juli 1956 voor de instelling van arbeidsgerechten uit.

Al die voorstellen waren er op gericht de bestaande werkrechtersraden, administratieve rechtscolleges en scheidsrechterlijke commissies en de vrederechters, wat betreft de sociale geschillen welke tot hun kennisneming behoorden, te vervangen door nieuwe rechtbanken.

In West-Duitsland zijn de *Arbeitsgerichte* slechts bevoegd voor de arbeidsgeschillen, terwijl de *Sozialgerichte* kennis nemen van de geschillen inzake sociale zekerheid. In hoger beroep zijn er resp. *Landesarbeitsgerichte* en *Landessozialgerichte*. Als derde graad krijgt men het *Bundesarbeitsgericht* of het *Bundessozialgericht*.

In Nederland behandelt de gewone rechter (kantongerecht, arrondissementsrechtbank en de Hoge Raad) de civiele en de strafgeschillen op het gebied van het arbeidsrecht, terwijl administratieve rechtscolleges (Raden van beroep, Ambtenarengerechten, de Centrale Raad van Beroep en voor weinige gevallen de Hoge Raad) beslissen in geschillen betreffende de sociale verzekering, het ambtenarenrecht en het pensioenrecht. De gedachte rijpt in Nederland om de twee soorten van arbeidsrechtbank te versmelten. Gevreesd wordt dat geen juristen zullen gevonden worden die het sociale, het civiele, het bestuursrechterlijke en het strafgebied beheersen (P. Zonderland, *Herzieningsplannen voor de rechtspraak in arbeidszaken, Intermediair*, 31 december 1976, 29).

In Frankrijk zijn de werkrechtersraden blijven bestaan. Met het Decreet van 12 september 1974 (P. Couvrat, La réforme de la procédure prud'homale, *Rec. Dall.* 1975, *Chron.*, 69) en de Wet van 18 januari 1979 ondergingen zij een grondige hervorming. Zij zijn bevoegd voor alle geschillen nopens de arbeidsovereenkomsten, behoudens voor de zeelieden, inbegrepen de kapiteins. Voor de geschillen betreffende de sociale zekerheid zijn administratieve rechtscolleges bevoegd, behoudens wat betreft de vordering gesteund op art. 1382 B.W. In eerste aanleg zijn er „Commissions de première instance de la sécurité sociale". Tegen hun beslissingen kan hoger beroep ingesteld worden bij de „Cours d'appel (chambre sociale)".

79 De samenstelling van die rechtbanken zou paritair zijn.

Door sommigen werd die paritaire samenstelling een mythe genoemd daar de werkrechters niet

beter het sociaal recht kenden dan de juristen (W. KLEINERMANN DE LANCE, *La justice paritaire est-elle un mythe?, J.T.*, 1959, 183). Daarenboven was het sociaal recht een geschreven recht geworden waarin de beroepsgewoonten niet meer hetzelfde belang hadden als vroeger zodat de aanwezigheid van niet-juristen niet meer noodzakelijk werd geacht.

De bewering dat de werkrechters een betere kennis hadden van de feiten dan de magistraten werd eveneens in twijfel getrokken (F. DE WEERT, *Het probleem der arbeidsgerechten, R.W.*, 1956-57, 330 e.v.).

Een minderheid in de rechtsleer sprak zich dan ook tegen de paritaire samenstelling uit (W. KLEINERMANN DE LANCE, *a.w.*, blz. 183; R. HENRION, *L'unité de juridiction, J.T.*, 1959, 233 en M. TAQUET, *Les cours et tribunaux du travail, J.T.*, 1955, 1 e.v.).

Spijt die bezwaren werd de paritaire samenstelling gehandhaafd: „Bij het beoordelen van de paritaire vertegenwoordiging in arbeidsgerechten dienen wij ons actueel niet meer de vraag te stellen of deze vertegenwoordiging gewenst is, doch wel of deze vertegenwoordiging nog kan vermeden worden en stellen wij de vraag zo, dan zal iedereen die niet elk contact met de werkelijkheid verloren heeft, deze negatief moeten beantwoorden" (K. VAN BAARLE, *Beschouwingen rond de huidige wetsvoorstellen op de werkrechtersraden, R.W.*, 1955-56, 1757).

80 Het voorzitterschap van de rechtbank zou aan een jurist toevertrouwd worden. Alle wetsvoorstellen namen dit aan, al was een meerderheid in het A.C.V. en een deel van het A.B.V.V. gekant tegen de voorzitter-doctor in de rechten. Die nieuwe arbeidsgerechten waren ofwel volledig autonoom, ofwel geïntegreerd in de bestaande rechterlijke macht (voor de autonomie: zie wetsvoorstellen-Humblet, Major, De Grijse, Tahon [gedeeltelijk] en in de rechtsleer: Bonbled, De Swaef en voor de integratie de wetsvoorstellen Tahon [wat betreft het openbaar ministerie] en Lahaye en in de rechtsleer: De Weert, Fettweis en Arets, Henrion, Kleinermann de Lance, Potvin en Taquet).

Sommige voorstellen vertrouwden een deel van de sociale geschillen aan de gewone rechtbanken en een ander deel aan autonome arbeidsgerechten toe (in de rechtsleer: Goosens, Leen en Lenaerts).

81 Het oprichten van autonome arbeidsgerechten, die volgens sommige voorstellen zelfs strafrechtelijk voor de inbreuken op de sociale wetten bevoegd zouden geweest zijn, werd om verschillende redenen bestreden (zie de twee eerste wetsvoorstellen-Major en de wetsvoorstellen-Tahon en Lahaye en het advies van de werknemersorganisaties in de Nationale Arbeidsraad nr. 58 van 5 juli 1956 tot toekenning van strafrechtelijke bevoegdheid).

Vooreerst werd opgeworpen dat dergelijke gerechten niet grondwettelijk zouden zijn, daar artikel 92 van de Grondwet de beslechting van de burgerlijke geschillen, waaronder de geschille betreffende de arbeid thuishoren, uitsluitend aan de gewone rechtbanken toevertrouwt. Hiertegen kon aangevoerd worden dat de werkrechtersraden reeds over burgerlijke rechten uitspraak deden. Hun grondwettigheid werd bij de bespreking van de Wetten van 9 april 1842 en 7 februari 1859 door het Parlement onderzocht. Zij werd enerzijds gevonden in het weinig klemmend argument dat de werkrechtersraden een soort handelsrechtbanken waren: „les conseils de prud'hommes ne sont qu'un démembrement ou ne sont que les compléments des tribunaux de commerce" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1857-58, stuk 142; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1858-59, stuk 7). Anderzijds in de vaststelling dat de Grondwet de structuur van de rechterlijke macht niet onveranderlijk heeft willen vaststellen, maar de wetgever de nodige vrijheid heeft gelaten om voor bepaalde geschillen aangepaste rechtbanken op te richten, zoals de Grondwet er zelf het voorbeeld van gaf met de rechtbanken van koophandel, en zoals de wetgever het deed met de vredegerechten en de militaire rechtbanken (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 52).

Vervolgens werd, alhoewel de Grondwet het niet uitdrukkelijk bepaalt, door LIMPENS aangetoond dat in strafzaken de strafrechter de natuurlijke rechter moet zijn zodat dergelijke geschillen niet aan andere rechtbanken kunnen worden opgedragen zonder de historische grondslag, de tekst en de geest van de Grondwet te miskennen (J. LIMPENS, *Le problème de la compétence répressive des*

futures juridictions du travail, J.T., 1957, 89; A. MAST, *Le monopole juridictionnel du pouvoir judiciaire, J.T.*, 1946, 345; F. DE WEERT, *Het probleem der arbeidsgerechten, R.W.*, 1956-57, 336 e.v.). Die argumentatie werd algemeen aanvaard en kamerlid Major zag in zijn voorstel af van de strafrechtelijke bevoegdheid van de arbeidsgerechten (*vgl.* art. 8 en blz. 17 wetsvoorstel-Major, *Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1954, stuk 86/1, het amendement Deruelles zitting 1955-56, stuk 86/3 en art. 21 wetsvoorstel-Major, B.Z. 1961, stuk 125).

Verder werd de praktische moeilijkheid om een arbeidsparket in te stellen en de hoge kosten van oprichting van autonome arbeidsgerechten in het debat geworpen: „La proposition Major est remarquable par sa démesure et par le désintéressement qu'elle manifeste à l'égard des deniers publics" (M. TAQUET, *Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1956, 23). Die argumenten waren niet van aard om de voorstanders van het oprichten van arbeidsgerechten af te schrikken. GOOSSENS verdedigde weliswaar nog het behoud van de administratieve rechtscolleges (zie boven, nr. 68), maar de meeste voorstellen en studies spraken zich uit voor de oprichting van arbeidsgerechten, weliswaar geïntegreerd in de bestaande gerechtelijke organisatie.

Alleen het wetsvoorstel-Major sprak zich uit voor autonome arbeidsgerechten. Het voorzag in een eigen rechterlijke macht, een eigen openbaar ministerie en een eigen rechtspleging. Het werd, ingevolge de parlementsontbindingen, driemaal ingediend en het was het enige dat nog bij de Kamer aanhangig was op het ogenblik dat in de Senaat het ontwerp van wet houdende het Gerechtelijk Wetboek werd neergelegd. Weliswaar had het in zijn laatste versie enkele wijzigingen ondergaan. Zo werd de strafrechtelijke bevoegdheid van de arbeidsgerechten niet gehandhaafd en werd aanvaard dat een sociale kamer bij het Hof van Cassatie toezicht uitoefende, terwijl in het eerste voorstel de cassatiebevoegdheid door het arbeidshof uitgeoefend werd.

HOOFDSTUK III

HET ONTWERP VAN GERECHTELIJK WETBOEK

82 Bij K.B. van 17 oktober 1958 werd, op voordracht van de heer Harmel, minister van Justitie, een Koninklijk Commissariaat voor de gerechtelijke hervorming ingesteld „voor een minder omslachtige, snellere en minder kostbare rechtsbedeling", zoals het verslag aan de Koning luidt.

Die opdracht werd toevertrouwd aan Ch. VAN REEPINGHEN, later bijgestaan door E. KRINGS, die, na het overlijden van Ch. VAN REEPINGHEN, het werk zou voltooien. Als fundamenteel vereiste aanzag Ch. VAN REEPINGHEN één openbaar rechtsprekend apparaat. De basisidee van het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek was dan ook de eenheid van rechtsmacht. Het was in zekere mate het *leitmotiv* bij uitstek van het ontwerp (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 43, 60, 64, 68, 70, 87, 94, 137, enz.)

Dit betekende dat de rechtspraak in sociale geschillen eveneens onder de rechterlijke macht moest ressorteren, zonder daarom de eigen geaardheid van de sociale geschillen uit het oog te verliezen. „Een algehele oplossing is nodig die, door een hergroepering van de stof, aan het sociaal recht in zijn verscheidene uitingen een gemeenschappelijk en gespecialiseerd gerecht moeten geven dat beantwoordt aan zijn noden, aan de paritaire structuren van zijn rechtsprekende organen en aan de noodwendigheden van een eenvoudige, soepele en kosteloze rechtspraak" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 73).

Tevens werd niet alleen het sociaal recht erkend maar: „de erkenning van het sociaal recht zal die van zijn eenheid inhouden. Ondanks het reeds gemaakte onderscheid tussen de sociale zekerheid en het sociaal geschil inzake het contract, geldt de opvatting dat de twee takken uit een enkele discipline voorkomen. Ten opzichte van het beroepsleven van de belanghebbbenden, vullen zij elkaar aan en vormen zij een samenhangend geheel" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 100).

83 In overeenstemming met het beginsel van de eenheid van rechtsmacht, bekampte Ch. VAN REEPINGHEN het instellen van autonome arbeidsgerechten.

„Men heeft weliswaar bevestigd: bij deze sociaalrechtelijke eenheid past gerechtelijke eenheid (*Gedr. St., Kamer*, bijzondere zitting 1954, wetsvoorstel-Major, stuk 86, blz. 8), maar dit aforisme en de aanhalingen tot staving ervan hebben niet tot logisch besluit de inplanting van een gerecht dat geheel los zou staan van de gerechtelijke orde (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 111).

„Wat moet verwezenlijkt worden is een gerecht dat op doeltreffende wijze aan de eigenaardigheden van het sociaal recht beantwoordt en tevens aan het belang van de rechtsvragenden. Als dit gerecht daarenboven, naar het besluit van alle voorstanders van de arbeidsgerechten, nog paritair kan zijn, zoals wij hebben aangenomen, dan biedt het enkel voordeel als men het met vaste erkenning van zijn autonomie, in de gerechtelijke orde de plaats toekent die het verdient en is het enkel nadelig het eruit verwijderd te houden" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 112).

De voordelen die Ch. VAN REEPINGHEN zag in de eenheid van de rechterlijke macht waren: de betere vorming van de rechters die, indien zij enkel sociaal recht zouden kennen, zich in de onmogelijkheid zouden bevinden recht te spreken, de

gemakkelijke oplossing van bevoegdheidsgeschillen, de rekenplichtige centralisatie, de centralisatie van de rollen, de coördinatie van de dagstellingen, de rationele aanwending van het griffiepersoneel, de vervanging van de magistraten, de eenheid van het parket (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 111 e.v.).

Daarenboven meende hij alzo te ontsnappen „aan het verwijt van ongrondwettelijkheid van een sociale rechtbank naast de gerechtelijke instellingen" of „van een arbeidsgerecht dat een strafrechtelijke bevoegdheid zou krijgen" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 113).

84 In ieder gerechtelijk arrondissement werd een arrondissementsrechtbank opgericht, verdeeld in kamers die gegroepeerd zijn in drie afdelingen: de rechtbank van eerste aanleg, de rechtbank van koophandel en de sociale rechtbank. Alle beroepsrechters werden als rechters in de arrondissementsrechtbank benoemd en oefenden van rechtswege hun ambt uit in de rechtbank van eerste aanleg. De voorzitter van de arrondissementsrechtbank was trouwens de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

De kamers van de sociale rechtbank werden voorgezeten door een rechter, aangewezen uit de rechters van de arrondissementsrechtbank maar die in het bezit was van het diploma van licentiaat in het sociaal recht en bijgestaan door twee rechters-assessoren, een werkgever en een werknemer. Was bij het geschil een zelfstandige betrokken dan waren de twee rechters-assessoren zelfstandigen.

Zoals de Koninklijke Commissaris het zelf aanstipte werd het paritair element gehandhaafd als toegeving aan realisme met de hoop dat: „de toekomst zou uitwijzen dat de formule van het paritair gerecht zou kunnen versoepeld worden zoals de enige rechter, bijvoorbeeld, eens het collegiale stelsel heeft kunnen vervangen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 63-64).

In ieder parket was er een arbeidsauditoraat bestaande uit substituten aangewezen door de procureur des Konings. Die magistraten behielden hun hoedanigheid van lid van het parket van de procureur des Konings en de machten die eraan verbonden waren. In ieder hof van beroep kwamen er vier kamers: een burgerlijke, een correctionele, een handels- en een sociale, voorgezeten door een kamervoorzitter of een raadsheer bijgestaan door twee raadsheren-assessoren. De raadsheren moesten in het bezit zijn van het diploma van licentiaat in het sociaal recht. De voorzitter-beroepsmagistraat was dus lid van het hof van beroep. Als dusdanig werd hij benoemd overeenkomstig de bepalingen van artikel 99 van de Grondwet, d.w.z. door de Koning, op twee lijsten van kandidaten waarvan de één voorgedragen door het Hof zelf en de andere door de provincieraad.

Een belangrijke innovatie was de mogelijkheid voor de sociale kamers van het hof van beroep om buiten hun zetel te kunnen zetelen, nl. in de zetel van belangrijke arrondissementsrechtbanken zoals Antwerpen, Charleroi, Hasselt, Namen en Aarlen. Er bestond geen gespecialiseerd parket voor de sociale zaken bij de hoven van beroep.

Het Hof van Cassatie bestond uit drie kamers, waarvan de derde kennis nam van de voorzieningen in sociale zaken. Iedere kamer bestond uit twee afdelingen, ieder samengesteld uit vijf raadsheren. In de sociale kamer van het Hof van Cassatie zetelden alleen beroepsmagistraten, benoemd overeenkomstig artikel 99 van de Grondwet. Hier bestond evenmin een gespecialiseerd parket voor de sociale zaken.

85 De rechtspleging was dezelfde voor alle geschillen, dus ook voor de geschillen nopens de sociale voorzieningen, waarvoor nochtans een zekere inquisitoire rechtspleging onontbeerlijk werd geacht.

Alhoewel Ch. VAN REEPINGHEN verklaarde dat aan de autonomie van de sociale rechtbank moest vastgehouden worden, was zijn uiteindelijk doel: „de inpassing van het berechtingsstelsel van de geschillen van sociaal recht in de gewone gerechten", die „de erkenning van de eigenaardigheid van

deze tak van het recht met de voordelen van de eenheid van rechtsmacht die overeen te brengen zijn met de voordelen van de hervorming" verzoent (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 75, 112 en 113).

86 De formule van de arrondissementsrechtbank met drie afdelingen werd in vakbondmiddens en in de Commissie van tewerkstelling en arbeid van de Kamer niet aanvaard, al verklaarde de Minister van Justitie dat: „de werkrechtersraden en de arbeidsgerechten in het algemeen worden gereorganiseerd naar de wens van de betrokkenen en van de rechtspractici" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 17).

Het voornaamste bezwaar dat ingeroepen werd tegen het voorstel van de Koninklijke Commissaris was de te geringe autonomie welke verleend werd aan de sociale rechtbank (L. MAJOR, *Wat willen de ministers?, De Werker*, 20e jg., nr. 10 van 7 maart 1964, blz. 1; *Resolutie van het Nationaal Comité van het A.B.V.V. van 17 maart 1964;* G. SAUVAGE, *Au travail*, nr. 21 van 23 mei 1964, blz. 1; *De Liberale Syndicalist*, nr. 397 van mei 1964, blz. 3; *De Werker*, 20e jg., nr. 25 van 20 juni 1964; A. CORDY, *La réforme judiciaire et les tribunaux du travail, Industrie*, aug. 1964, 580).

Verschillende artikelen uit het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek wezen immers duidelijk op een overwicht van de rechtbank van eerste aanleg. De rechters die het voorzitterschap van de kamers van de sociale rechtbank bekleedden, moesten ten minste twee jaar het ambt van rechter in de rechtbank van eerste aanleg vervuld hebben. Het voorzitterschap van de arrondissementsrechtbank kwam steeds toe aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, het arbeidsauditoraat was niet onafhankelijk, wanneer de rechtbank geroepen werd om na cassatie met verenigde kamers kennis te nemen van een zaak die tot de bevoegdheid behoorde van de sociale rechtbank, moest slechts één van de drie rechters bij de sociale rechtbank zijn ambt uitoefenen, alleen de voorzitter van de arrondissementsrechtbank, t.t.z. van de rechtbank van eerste aanleg zat in kort geding.

Een ander bezwaar tegen het ontwerp was het gebrek aan pariteit in de kamers van de sociale rechtbank die kennis namen van de geschillen inzake sociale zekerheid voor zelfstandigen. De twee assessoren waren zelfstandigen, waardoor de zelfstandigen bij de beslechting van de geschillen, die hun aanbelangden, in meederheid waren.

87 De fundamenteel verschillende opvatting in het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek en in het wetsvoorstel-Major nopens de structuur van de arbeidsgerechten moest normaal tot een confrontatie leiden.

Het feit dat de regering het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek op 10 december 1963 in de Senaat neerlegde, was van aard de atmosfeer te vertroebelen omdat hierin een taktische zet werd gezien om de Kamer, waar tot dan toe alle wetsvoorstellen tot instelling van arbeidsgerechten werden neergelegd en het wetsvoorstel-Major nog aanhangig was, voor een voldongen stellingname van de Senaat te stellen. Om die kritiek te ontzenuwen hield de heer VERMEYLEN, minister van Justitie, zijn uiteenzetting over het ontwerp van wet houdende het Gerechtelijk Wetboek voor de vijf verenigde commissies van Senaat en Kamer, nl. die van Justitie en Tewerkstelling, Arbeid en Sociale Voorzorg van de Senaat en die van Justitie, Tewerkstelling en Arbeid, en Sociale Voorzorg van de Kamer, en vroeg hij de commissie van Tewerkstelling en Arbeid van de Kamer van „bij de aanvang van de parlementaire werkzaamheden" in te schakelen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 4, 11 en 17). Wat meer bepaald de autonomie van de arbeidsgerechten betreft verklaarde de Minister dat de regering „de voorkeur had gegeven aan een eenheid die de autonomie van de samenstellende delen niet uitsluit" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 17).

88 Tijdens die eerste gezamelijke vergadering op 18 maart 1964 werd overeengekomen geen algemene bespreking aan het ontwerp te wijden en het onderzoek van het ontwerp toe te vertrouwen

aan drie subcommissies en een werkgroep, samengesteld uit leden van Kamer en Senaat. „Die ongewone procedure werd verantwoord omdat bij de Kamer een voorstel van wet van de heer MAJOR tot instelling van arbeidsgerechten aanhangig was" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 4). De Commissie van Tewerkstelling en Arbeid onderzocht samen met de subcommissie B, welke belast was met het deel van het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek dat betrekking had op de gerechtelijke organisatie en de bevoegdheid, en met afgevaardigden van de Commissie van Justitie van de Kamer en van de Commissie voor de Tewerkstelling, de Arbeid en de Sociale Voorzorg van de Senaat, het wetsvoorstel-Major.

Tijdens een eerste vergadering op 13 mei 1964 stelde de Minister van Justitie voor eerst de punten die gemeenschappelijk waren in het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek en in het wetsvoorstel-Major te onderzoeken en daarna de betwiste punten, zoals de autonomie van de sociale rechtbank, de rechtspleging, enz... Kamerlid MAJOR was eerder van oordeel dat vooraf een fundamentele keuze moest gedaan worden. Hij verweet aan het ontwerp de arbeidsrechtbanken te verstikken in het geheel van de gerechtelijke hervorming. De heren CASTEL en LEBAS werden als verslaggever aangeduid en een vergelijkende tabel met de tekst van het ontwerp, van het voorstel-Major en van het advies van de Nationale Arbeidsraad werd opgesteld.

In zitting van 10 juni 1964 stelde senator VAN CAUWELAERT voor vier problemen te onderzoeken:

1° de samenstelling van de sociale rechtbank en of, het mogelijk was bij integratie in de rechterlijke macht, aan die rechtbank een samenstelling te geven zoals voorgesteld in het wetsvoorstel-Major;

2° of de integratie de sociale rechtbank toelaat te zetelen waar zij moet zetelen;

3° of de integratie een weinig kostelijke rechtspleging in de weg staat;

4° of het openbaar ministerie, zoals het wetsvoorstel-Major het ziet, bij integratie kan behouden worden.

Tegen het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek bracht kamerlid MAJOR een reeks bezwaren naar voren. De rechters moeten op de hoogte zijn van de collectieve verhoudingen tussen werkgevers en werknemers, van het arbeidsmilieu en, om zo te zeggen, het leven van de rechtsonderhorigen meeleven. Tot nu toe is het zo, dat één van de werknemersafgevaardigden in de werkrechtersraden zelf het voorzitterschap waarneemt. Het ontwerp breekt met die traditie af en de voorzitter is een magistraat voor wie het voorzitterschap van de sociale rechtbank slechts een episode zal zijn in zijn loopbaan van magistraat, een springplank voor latere bevorderingen. Een burgerlijke rechter zal nooit kunnen oordelen over een geschil naar aanleiding van een individuele arbeidsovereenkomst, waarbij een C.A.O. aansluit. De Minister van Justitie van zijn kant betwijfelde of het mogelijk was een rechtsmacht uit te denken waarvan de voorzitter geen jurist zou zijn. Hij beklemtoonde dat iedereen zich bewust was van de bijzondere aard van het sociaal recht en dat juist daarom de sociale rechtbank paritair werd samengesteld. Wat de voorwaarden betreft om als rechter, die het voorzitterschap van een kamer bekleedt, benoemd te worden verklaarde hij zich bereid de voorwaarden van gedurende twee jaar het ambt van werkende rechter te hebben vervuld te laten vallen (art. 201 van het oorspronkelijk ontwerp). Persoonlijk vreesde hij dat dit zou meebrengen dat de loopbaan van de magistraten van de sociale rechtbanken volledig zou afgezonderd worden van de gewone rechters. Het gevaar was, volgens hem, niet denkbeeldig dat die magistraten in een soort ghetto zouden opgesloten zijn en dat het voorstel-Major een zekere sclerose van de sociale rechtbanken zou teweegbrengen.

Tijdens zijn uiteenzetting voor de gezamelijke commissies van Kamer en Senaat had de Minister van Justitie reeds beklemtoond dat hij het als een voordeel aanzag: „de magistraat van de arbeidsrechtbank in de weinig bevolkte arrondissementen te betrekken in de werking van het burgerlijk gerecht, en hem de mogelijkheid te geven een normale carrière in de magistratuur te doorlopen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 18).

Wat betreft de voorwaarde houder te zijn van het diploma van licentiaat in het sociaal recht, verkoos kamerlid MAJOR de in artikel 14 van zijn voorstel gestelde voorwaarde zich speciaal met sociaal recht beziggehouden te hebben (art. 146, 155, 201 en 209 van het oorspronkelijk ontwerp). De Minister van Justitie had nochtans verklaard dat de voorwaarde licentiaat te zijn in het sociaal

recht beantwoordde aan het verlangen van alle werknemersorganisaties (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 17). Zij liet toe magistraten te benoemen onder de personen die sedert jaren daadwerkelijk het sociaal recht hadden beoefend.

89 De heer DE BAECK heeft in het verslag dat hij in de Senaat namens de Commissies voor de Justitie en voor Tewerkstelling, Arbeid en Sociale Voorzorg uitbracht, het standpunt van de aanhangers van het wetsvoorstel-Major als volgt samengevat: „De tegenwerpingen en de ongerustheid van verschillende leden van de Commissie voor Arbeid, betroffen in hoofdzaak de in hun ogen schadelijke gevolgen die de integratie van al de beroepsmagistraten in één zelfde gerecht zou hebben. Volgens die opinie kan worden gevreesd dat de arbeidsgerechten in de arrondissementsrechtbank stiefmoederlijk zouden worden behandeld, dat de magistraten die geroepen zijn daarin te zetelen, zich niet volledig aan die rechtstak zouden wijden, dat zij niet voldoende bekend zouden zijn met de ontwikkeling van de sociale instellingen en te zeer worden beïnvloed door meer individualistische strekkingen die volgens hen de overhand hebben in de burgerlijke gerechten en, over 't algemeen, kenmerkend zijn voor het burgerlijk recht" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 39).

90 Tijdens het parlementair reces van 1964 werd naar een tussenoplossing gezocht. De Minister van Tewerkstelling en Arbeid en de Minister van Justitie zochten alsdan naar een formule, waarbij de voordelen van de eenheid van de gerechtelijke inrichting gehandhaafd bleven en tevens een volledige autonomie aan de sociale rechtbank zou gewaarborgd worden.

Amendementen werden uitgewerkt en voorgelegd aan de Kamercommissie van Tewerkstelling en Arbeid, die besloot het onderzoek ervan toe te vertrouwen aan een subcommissie, bestaande uit leden van Kamer en Senaat.

Die subcommissie bestond uit de heren BEHOGNE, PIERSON, CASTEL, LEBAS, MAJOR, PETRE, DE CONINCK, VAN DOORNE, DE BAECK en SCHOT. Zij vergaderde op 21 oktober 1964, 18 november 1964, 25 november 1964 en 2 december 1964. In de vergadering van 14 oktober 1964 werd door de meerderheid van de leden de voorkeur gegeven aan de term „arbeidsrechtbank" boven die van „sociale rechtbank". De geamendeerde tekst verleende een eigen autonome structuur aan de rechtbank van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank en de rechtbank van koophandel. Die wijziging werd gunstig onthaald. Op 24 oktober 1964, titelde *De Werker*: „Naar een akkoord over de arbeidsrechtbanken". Het Comité van het A.C.V. verklaarde zich op 23 februari 1965 akkoord met de grote lijnen van het ontwerp onder voorbehoud dat nog enkele amendementen aan de tekst zouden aangebracht worden.

91 De arrondissementsrechtbank was geen eigenlijke rechtbank meer. Zij bestond uit de voorzitter van de drie geciteerde rechtbanken en werd voorgezeten door de oudste voorzitter in rang en was nog enkel bevoegd voor de bevoegdheidsgeschillen.

Wanneer een verweerder de bevoegdheid van de rechtbank, waarvoor de zaak aanhangig is, betwistte vóór de sluiting van de debatten in die rechtbank, werd de zaak op verzoek van de eiser naar die arrondissementsrechtbank verwezen om uitspraak te doen over het middel. Deed hij het niet, dan was het de rechtbank voor wie de zaak aanhangig was die zich over de bevoegdheid uitsprak. Wanneer de rechter ambtshalve zelf een exceptie van onbevoegdheid opwierp, dan gelastte hij de verwijzing van de zaak naar de arrondissementsrechtbank.

92 De arbeidsrechtbank werd voorgezeten door een rechter in de arbeidsrechtbank, bijgestaan door rechters-assessoren in sociale zaken.

Die rechters-assessoren waren een werkgever en een werknemer, meer bepaald een werkman of bediende, voor de geschillen inzake arbeids- en leerovereenkomsten en een zelfstandige en een werk-

nemer voor de geschillen die het sociaal statuut van de zelfstandigen en de wetgeving van mindervaliden betroffen.

De arbeidsrechtbank werd niet paritair samengesteld:

1° In het bureau van rechtsbijstand waarin alleen een werkende rechter zetelde.

2° Wanneer openstaande plaatsen van werkend of plaatsvervangend rechter-assessor niet tijdig konden begeven worden en wanneer de voorzitter van de arbeidsrechtbank vaststelde dat die vertraging de normale loop van het gerecht in gedrang brengt, kon de eerste voorzitter van het arbeidshof onder de rechters-assessoren (werkgevers, werknemers, zelfstandigen) die aanwijzen die voorlopig de openstaande plaatsen zouden bezetten. De gewone regels inzake bijzondere samenstelling waren dan niet toepasselijk: een arbeider kon alsdan zetelen in een kamer voor bedienden.

3° Indien de werkende en de plaatsvervangende rechter-assessor onvoorzien afwezig waren, kon de voorzitter van de arbeidersrechtbank hen vervangen door een rechter, een plaatsvervangend rechter of een op het tableau van de Orde ingeschreven advocaat die ten minste dertig jaar oud is.

4° Bij kort geding waarin alleen de voorzitter-magistraat zetelde.

93 Alhoewel in een kamer van de arbeidsrechtbank de magistraat die voorzat en de rechters in sociale zaken op voet van gelijkheid zetelden en beraadslaagden, genoten de rechters in sociale zaken niet van het statuut van de beroepsmagistraten. Zij waren niet voor het leven benoemd doch slechts voor drie jaar. Zij werden op voordracht van de representatieve organisaties van werkgevers, werknemers en zelfstandigen door de Koning benoemd. De toestand van de raadsheren in sociale zaken was dezelfde.

De Raad van State was van oordeel dat die regeling strijdig was met de grondwettelijke beginselen inzake onafzetbaarheid en onafhankelijkheid van de rechters (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 791).

De Regering van haar kant betwistte die opvatting omdat: „de rechterlijke macht steeds, naast de beroepsmagistraten wie alleen de benoeming voor het leven wordt verleend, magistraten omvat die gekozen zijn om in de zetel van het gerecht meer rechtstreeks de aanwezigheid van de gelijken van de rechtvragende te verzekeren. Het statuut van die magistraten wordt bepaald door bijzondere wetten, zoals gesteld wordt in artikel 105 van de Grondwet. Geen enkele van die wetten bepaalt dat hun ambt voor het leven wordt begeven. Geen grondwettelijke tekst belet aan de andere kant dat zij door de Koning worden benoemd. Artikel 105 van de Grondwet laat immers aan de wetgever de zorg over om de „wijze van benoeming" van die rechters te bepalen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. V e.v.).

94 In hoger beroep was er een afzonderlijk arbeidshof. Het was verdeeld in kamers en elke kamer werd voorgezeten door een raadsheer, bijgestaan door raadsheren-assessoren. De hoedanigheid van die raadsheren-assessoren was dezelfde als voor de arbeidsrechtbanken.

De autonomie van het arbeidshof liet toe de grondwettigheidsbezwaren van de Raad van State nopens het feit dat de raadsheren in sociale zaken niet door de Koning op voordracht van het Hof en de provincieraad werden benoemd, zoals artikel 99 van de Grondwet het voorschrijft voor de raadsheren in het Hof van Beroep, te omzeilen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 798).

Tevens gaf het een oplossing aan een toenmaals gesteld politiek probleem, nl. dat de meerderheid in bepaalde provincieraden alleen kandidaten van een bepaalde politieke strekking zou voordragen.

95 Het openbaar ministerie was, op het toezicht en de leiding van de procureur-generaal van het hof van beroep na, autonoom bij het arbeidshof en de

arbeidsrechtbanken. Het kreeg respectievelijk de naam van arbeidsauditoraat-generaal (advocaten-generaal en substituten-generaal) en van arbeidsauditoraat (arbeidsauditeur en substituten-arbeidsauditeur).

De openbare rechtsvorderingen in strafzaken over aangelegenheden die behoorden tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken werden door het arbeidsauditoraat en het arbeidsauditoraat-generaal uitgeoefend, behoudens ingeval van samenloop of samenhang van genoemde overtredingen met één of meer overtredingen van andere wetsbepalingen die niet tot de bevoegdheid behoren van de arbeidsgerechten. In dit geval stonden de leden van het arbeidsauditoraat rechtstreeks onder het toezicht en de leiding van de procureur des Konings.

Wat het Hof van Cassatie betreft werd de oorspronkelijke tekst behouden, nl. het oprichten van een derde kamer voor de voorzieningen tegen de in laatste aanleg door de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken gewezen beslissingen.

In de zitting van 7 april 1965 werd het alzo geamendeerd ontwerp van wet houdende het Gerechtelijk Wetboek met 119 stemmen voor en bij 7 onthoudingen aangenomen.

96 Het onderzoek en de bespreking in de Kamer zouden nog weinig wijzigingen brengen aan de tekst aangenomen door de Senaat.

In de Kamercommissie van Justitie ontstond een lange discussie nopens de samenstelling van de arbeidsrechtbanken voor de geschillen die het sociaal statuut van de zelfstandigen betreffen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 26).

Bepaalde leden konden niet aanvaarden dat over die geschillen ook zou geoordeeld worden door een rechter in sociale zaken, benoemd als werknemer. Andere leden stelden voor twee rechters in sociale zaken benoemd als zelfstandigen aan te duiden, waartegen de Koninklijke Commissaris bezwaren opperde omdat voor een arbeidsrechtbank, bestaande uit drie leden, twee leden dezelfde belangen zouden kunnen hebben als de zelfstandige. Uiteindelijk werd een amendement van kamerlid CHARPENTIER aangenomen waarbij bepaald werd dat de kamer van de arbeidsrechtbank voor het beslechten van de geschillen van de aangelegenheden bedoeld in artikel 581 (zelfstandigen) uit twee rechters in de arbeidsrechtbank en één rechter in sociale zaken, die als zelfstandige benoemd is, zou bestaan (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/26).

In het arbeidshof werd het twee raadsheren en een raadsheer in sociale zaken (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 31).

De voordracht bij de benoeming van de rechters in sociale zaken benoemd als zelfstandigen die, volgens de tekst van de Senaat, aan de minister die de Arbeid in zijn bevoegdheid had toebehoorde, werd aan de minister van de Middenstand toegekend (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 45). Voor de benoeming van de raadsheren in sociale zaken, aangeduid als zelfstandigen werd eenzelfde regeling getroffen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 49).

97 De wijze van rechtsingang van de vorderingen betreffende de vergoeding van schade voortkomende uit arbeidsongevallen, uit ongevallen op de weg van en naar het werk en uit beroepsziekten, werd eveneens gewijzigd.

Ingevolge een amendement van kamerlid CHARPENTIER werd het verzoekschrift door een dagvaarding vervangen (Kamer, zitting 1965-66, stuk 59/10; Kamer, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 116).

De vertegenwoordiging van de partijen werd het voorwerp van vinnige discussies (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 119 e.v.). Voor de advocaten werd het monopolie van het pleitrecht opgeëist. Na moeilijke besprekingen waarbij voorgestaan werd dit monopolie minstens voor de geschillen inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten te handhaven, werd de tekst van de Senaat

gehandhaafd. Op verzoek van de Minister van Middenstand kregen de afgevaardigden van de representatieve organisaties van zelfstandigen het recht om de zelfstandigen in geschillen nopens het statuut van de zelfstandige te vertegenwoordigen.

98 De grondwettigheid van de arbeidshoven werd in de Kamercommissie eveneens onderzocht (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 30 e.v.).

In zijn advies bij het ontwerp van gerechtelijk wetboek was de Raad van State van oordeel dat de vroegere werkrechtersraden slechts grondwettig erkend waren omdat zij als een speciale soort van de rechtbanken van koophandel werden beschouwd, waarvan de inrichting, de bevoegdheid, alsmede de wijze van benoeming en de duur van het ambt van hun leden krachtens artikel 105 van de Grondwet door de wetgever worden geregeld (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 782). De Raad verwees naar de parlementaire voorbereiding van de Wet van 9 april 1842, al is dit argument vooral aan bod gekomen bij de bespreking van de Wet van 7 februari 1859 (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 51 e.v.; zie boven, nr. 26).

De wetgever zou dus steeds nieuwe rechtscolleges ingesteld hebben binnen het kader van de door de Grondwet ingestelde hoven en rechtbanken. Indien men de grondwettigheid zocht in artikel 105 van de Grondwet kon de grondwettigheid van het arbeidshof niet aanvaard worden omdat dit hof niet als een soort rechtbank van koophandel kon beschouwd worden. Die redenering moest ook leiden tot de vaststelling dat de vroegere werkrechtersraden van beroep ongrondwettig waren. Zoals hoger aangestipt (zie boven, nr. 26) is de grondwettigheid van de werkrechtersraden terecht gezocht in artikel 94 van de Grondwet dat bepaalt dat geen rechtbank, geen met eigenlijke rechtspraak belast orgaan kan worden ingesteld dan krachtens een wet. PAUL ERRERA drukt het als volgt uit: „La Constitution ne nous semble donc pas faire obstacle, à la création, par le législateur, de juridictions non prévues par elle mais répondant à des besoins d'ordre social et juridique, notamment à des besoins nouveaux. C'est ainsi que l'ont compris nos chambres dès 1848, alors qu'un grand nombre de constituants y siégeaient encore. Il s'agissait de réorganiser la juridiction des prud'hommes, qui règle les questions de salaire et de travail entre ouvriers et patrons. La légalité de cette institution n'a plus été contestée depuis" (*Traité de droit public belge*, blz. 244).

De Koninklijke Commissaris verklaarde voor de Kamercommissie van Justitie: „Wat het probleem van de grondwettigheid betreft dient opgemerkt dat de Grondwet noch de vorm, noch de aard van de gerechten, die de wetgever mag instellen, heeft bepaald" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 30, zie ook advies van de Kamercommissie voor Tewerkstelling, Arbeid en Sociale Voorzorg, bijlage I bij het *Verslag van de Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 240). Het parlement heeft dus de grondwettigheid van de arbeidsgerechten in artikel 94 van de Grondwet gezocht. Het was het argument van 1842 en het feit dat de Grondwet geen gewag maakt van de arbeidsgerechten werd reeds toen niet bezwaarlijk geacht. „Pour qu'une institution non mentionnée par lui ne puisse exister, il faut qu'elle soit contraire au principe de la loi fondamentale; or, l'existence des conseils de prud'hommes, loin d'être contraire à ce principe, rentre implicitement dans leur application" (Memorie van toelichting en Kamerverslag. Zie *Stbl.*, 12 en 19 december 1839, 26 februari en 7 maart 1842).

Bij de grondwetsherziening van 1968 werd artikel 105 van de Grondwet aangevuld met een derde lid: „De wet regelt eveneens de inrichting van de arbeidsgerechten, hun bevoegdheid, de wijze van benoeming en de duur van het ambt van hun leden" (Verklaring tot herziening van de Grondwet, *Stbl.*, 2 maart 1968 en te voren *Stbl.*, 17 april 1965; Wet 21 april 1970). Die tekst is een weergave van het tweede lid dat spreekt van de rechtbank van koophandel.

Terwijl de Kamer van oordeel was dat een uitdrukkelijke tekst niet onontbeerlijk was, had de Senaat op een aanpassing van artikel 105 aangedrongen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1964-65, stuk 993/6, blz. 16. Zie ook wetsvoorstel-Humblet, blz. 2 en het eerste wetsvoorstel-Major, blz. 9; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 278, blz. 22). Het was „de bedoeling om een expliciete constitutionele rechtsgrond te verlenen aan de arbeidsgerechten, die feitelijk bestaan sedert 1842, zonder dat de

instelling ervan uitdrukkelijk in een grondwetsbepaling was voorzien" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, Herziening van de Grondwet, stuk 37, verslag van senator ROMBAUT, blz. 2).

99 Alhoewel verschillende kamerleden, en in de Kamercommissie van Justitie zelfs een meerderheid van de leden, betreurden dat afgeweken was in de structuur van de arbeidsgerechten van de oorspronkelijke opvatting van de Koninklijke Commissaris, hebben ze zich moeten neerleggen bij de tekst: „Er is geen meerderheid om terug te komen op de oorspronkelijke tekst. De huidige tekst is immers het resultaat van moeizame onderhandelingen en heel de gerechtelijke hervorming zou in het gedrang komen indien men hierop terugkwam" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 30 e.v.).

Spijt dit fundamenteel verzet heeft de Kamer op 22 juni 1967 om opportunistische redenen en ten einde de volledige gerechtelijke hervorming niet in het gedrang te brengen het ontwerp op één onthouding na eenparig aangenomen (*Parl. Handel., Kamer*, 1966-67, 22 juni 1967, blz. 36).

De door de Kamer op bepaalde punten gewijzigde en redactioneel verbeterde tekst werd op 29 juni 1967 door de Senaat met 116 tegen 3 stemmen bij 9 onthoudingen aangenomen (*Parl. Handel., Senaat*, 1966-67, 29 juni 1967, blz. 1775).

Het *Belgisch Staatsblad* van 31 oktober 1967 maakte de Wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek bekend. De hervorming trad op 1 november 1970 in werking.

100 Een vergelijking tussen het wetsvoorstel-Major, het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek laat toe de tijdens de parlementaire besprekingen aangebrachte wijzigingen te overschouwen.

	Voorstel Major	*Ontwerp Gerechtelijk Wetboek*	*Gerechtelijk Wetboek*
Structuur	29 arbeidsrechtbanken	26 arrondissementsrechtbanken met afdeling sociale rechtbank (art. 73)	26 arbeidsrechtbanken (art. 73)
	3 arbeidshoven (art. 2)	3 Hoven van beroep met sociale kamers (art. 100)	3 arbeidshoven (art. 103)
	reizende kamers (art. 3)	niets bepaald	afdelingen (art. 186, tweede en derde lid)
	sociale kamer in Cassatie (art. 29)	drie kamers in Cassatie (art. 128)	drie kamers in Cassatie (art. 128)
Benoeming magistraten	1. Eerste voorzitter arbeidshof op voordracht van de Minister van Justitie, na advies van de algemene vergadering van het arbeidshof (art. 13).	1. Geen eigen eerste voorzitter.	1 tot 4) Gezamelijke voordracht van de Ministers die de Arbeid en de Justitie in hun bevoegdheid hebben (art. 197 en 215).
	2. Kamervoorzitter arbeidshof en voorzitter arbeidsrechtbank op voordracht van de Minister van Justitie en de Minister van Arbeid op dubbele lijsten, de ene door het arbeidshof, de andere door de Kamer van Volksvertegenwoordigers voorgesteld (art. 13).	2. Voorzitters en raadsheren op voordracht van de Minister die Justitie en Arbeid in hun bevoegdheid hebben (art. 209). Toepassing art. 99 Grondwet (art. 211).	

	Voorstel Major	*Ontwerp Gerechtelijk Wetboek*	*Gerechtelijk Wetboek*
	3. Auditeur-generaal en substituten-generaal op voordracht van Minister van Justitie en van Arbeid (art. 13).	3. Geen eigen openbaar Ministerie.	
	4. Rechter en auditeur op voordracht van de Minister van Arbeid (art. 13).	4. Rechter op voordracht van Minister die Justitie en Arbeid in hun bevoegdheid hebben (art. 201).	
	5. Overgangsbepalingen voor de eerste benoemingen (art. 56).	5. Niets bepaald.	5. Overgangsbepalingen voor de eerste benoemingen (art. 32 tot 36 van de overgangsbepalingen).
Benoeming rechters in sociale zaken	Ingevolge verkiezingen (art. 4 en 5).	Voorgedragen door de beroepsorganisaties (art. 203).	Voorgedragen door de beroepsorganisaties (art. 198-199).
Openbaar Ministerie	1. autonoom auditoraat-generaal (art. 6).	1. eenheid van openbaar Ministerie (art. 143, 146, 155).	1. eenheid van openbaar Ministerie (art. 143) doch gedeconcentreerde structuur van het arbeidsauditoraat-generaal (art. 145) en ruime autonomie van arbeidsauditoraat (art. 152).
	2. recht alle nodige inlichtingen en bescheiden te vorderen van de bevoegde Minister of van de bevoegde openbare inrichtingen en diensten. Kan daartoe ambtenaren opvorderen (art. 11).	2. Niets bepaald.	2. recht nodige bestuurlijke inlichtingen van de bevoegde Minister of van de bevoegde openbare instellingen te vorderen en recht om daartoe de medewerking van ambtenaren te vragen (art. 138, derde lid).

	Voorstel Major	*Ontwerp Gerechtelijk Wetboek*	*Gerechtelijk Wetboek*
	3. verplichte mededeling aan openbaar Ministerie in bepaalde gevallen (art. 8)	3. geen verplichte mededeling aan openbaar Ministerie (art. 764).	3. verplichte mededeling aan openbaar Ministerie in bepaalde gevallen (art. 764, eerste lid, 12°).
	4. partijen mogen eenvoudige nota's neerleggen nopens de feiten waarover zij beweren dat het openbaar Ministerie onvolledig of onjuist zou geweest zijn (art. 9).	4. debatten gesloten vóór het openbaar Ministerie advies geeft (art. 767).	4. debatten gesloten vóór het openbaar Ministerie advies geeft (art. 767).
	5. recht van hoger beroep in de zaken waarin zij ambtshalve zetelen (art. 10).	5. niets bepaald.	5. recht van hoger beroep in de zaken waarvan zij verplicht mededeling krijgen (art. 1052, eerste lid).
Rechtspleging	door de Koning bepaald doch speciale regelen inzake aanleg, verzoening, vertegenwoordiging van de partijen, kosten (art. 24 en 27).	eenvormige rechtspleging doch enkele speciale regelen.	eenvormige rechtspleging doch enkele speciale regelen inzake — aanleg (art. 617) — rechtsingang (art. 704) — vertegenwoordiging van partijen (art. 728) — verplichte poging tot minnelijke schikking (art. 734) — gedingkosten (art. 1017) — hoger beroep (art. 1056)
Kredieten	Begroting Ministerie Arbeid	Ministerie van Justitie	Ministerie van Justitie.

TITEL III

DE ORGANISATIE VAN DE ARBEIDSGERECHTEN

HOOFDSTUK I

SAMENSTELLING VAN DE ZETEL

AFDELING I

DE ARBEIDSRECHTBANKEN

101 Er is in ieder van de zesentwintig gerechtelijke arrondissementen een arbeidsrechtbank (art. 73 Ger. W.). De samenstelling van de zetel van die arbeidsrechtbank is van essentieel belang. Is het gerecht niet overeenkomstig de wet samengesteld dan zijn de getroffen beslissingen vatbaar voor vernietiging. Al wat de samenstelling betreft is, behoudens andersluidende bepaling, trouwens van openbare orde (Cass., 9 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 534; Cass., 23 september 1948, *Pas.*, 1948, I, 505; *vgl.* overweging in Cass., 20 januari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 651: al wat de inrichting van gerechtelijke instellingen betreft is van openbare orde). De samenstelling blijkt uit het vonnis of arrest (art. 780, 1° Ger. W.) en uit het zittingsblad. Beide akten laten toe de regelmatigheid van het geding na te gaan (*vgl.* Cass., 19 september 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 75). De gegevens moeten overeenstemmen.

Er bestaat op dit ogenblik een uitgebreide rechtspraak in strafzaken, waar het zittingsblad proces-verbaal van de terechtzitting wordt genoemd (Cass., 7 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1038; Cass., 22 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 789; Cass., 17 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 456; Cass., 27 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 260; Cass., 14 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 219; Cass., 18 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1143; Cass., 10 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 408; Cass., 23 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 301; Cass., 20 juli 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1128; Cass., 2 maart 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 627; Cass., 22 september 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 76; Cass., 9 september 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 26; Cass., 28 oktober 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 226; Cass., 10 april 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 968; Cass., 5 december 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 444).

Alleen het zittingsblad wordt door de kamervoorzitter en de griffier ondertekend (art, 783, laatste lid, Ger. W.).

Het proces-verbaal van de zitting, waarvan gewag gemaakt wordt on art. 721, eerste lid, 3° Ger. W. is een stuk, opgemaakt door de griffier, waarin ter attentie van de rechter en de partijen een samenvatting wordt gegeven van het verloop van de zaak vanaf de inleiding tot de eindbeslissing. Alzo zijn de geïnteresseerden niet verplicht alle zittingsbladen te raadplegen (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 304).

Het proces-verbaal van de terechtzitting heeft dus enkel tot doel inlichtingen over

het verloop van een zaak te verschaffen. Het is dan ook geen authentieke akte zoals het zittingsblad (Cass. 14 november 1979, *R.W.*, 1979-80, 2165).

De regelmatigheid van de terechtzitting wordt dus niet door dit proces-verbaal vastgesteld, wel door de zittingsbladen (Cass., 13 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 942 en noot 1; zie nochtans Cass., 27 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 994; Cass., 5 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 272 die een andere stelling voorstaan, evenals J. LAENENS, *Tegenstrijdigheden tussen het vonnis, de zittingsbladen en het proces-verbaal van de zitting in de burgerlijke rechtspleging*, *R.W.*, 1977-78, 2505 e.v.).

Bij ontstentenis van voldoende gegevens nopens de regelmatigheid van de samenstelling in de beslissing of het proces-verbaal van de terechtzitting kan die regelmatigheid ook blijken uit wettelijke en openbare bescheiden zoals de ranglijst (art. 312, Ger. W.; Cass., 20 februari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 583; Cass., 11 januari 1960, *Pas.*, 1960, I, 517; Cass., 9 maart 1953, *Pas.*, 1953, I, 529; Cass., 15 oktober 1951, *Pas.*, 1952, I, 77). Deze bescheiden behoren tot de rechtspleging (Cass., 14 oktober 1940, *Pas.*, 1940, I, 249; Cass., 12 maart 1928, *Pas.*, 1928, I, 107).

102 De arbeidsrechtbank bestaat uit ten minste twee kamers (art. 81, eerste lid, Ger. W.).

Buiten de arbeidsrechtbanken van Ieper en Veurne, tellen de Nederlandstalige arbeidsrechtbanken steeds meer dan twee kamers. De arbeidsrechtbank van Antwerpen telt het hoogst aantal kamers, nl. dertien, gevolgd door Gent met tien en Kortrijk met negen kamers.

Het aantal kamers wordt voor elke rechtbank in haar bijzonder reglement bepaald, dat tevens de bevoedheid van elke kamer en de dagen en uren van de zittingen en van de inleidingen vaststelt (art, 88, § 1, Ger. W.). Tijdens de gerechtelijke vakantie van 1 juli tot 31 augustus zetelen één of meer vakantiekamers voor de spoedeisende zaken (art. 334, eerste lid en 335, tweede en derde lid, Ger. W.).

103 In de arbeidsrechtbank zetelt elke kamer met drie rechters. Er bestaan dus niet, zoals in de rechtbank van eerste aanleg, kamers met één rechter. Wel zetelt de voorzitter van de arbeidsrechtbank alleen in kort geding (art. 95, Ger. W.), en bestaat het bureau voor rechtsbijstand uit één enkel beroepsrechter (art. 86, eerste lid, Ger. W.). Ook kan een getuigenverhoor alleen door de kamervoorzitter, beroepsmagistraat, buiten aanwezigheid van de rechters in sociale zaken gehouden worden (art. 918, Ger. W.).

Elke kamer wordt voorgezeten door een beroepsrechter en bestaat daarenboven uit twee rechters in sociale zaken (art. 81, tweede lid, Ger. W.).

In artikel 83 van het oorspronkelijk ontwerp van Gerechtelijk Wetboek was er sprake van twee rechters-assessoren. Wat betreft de geschillen betreffende de sociale zekerheid van zelfstandigen werd, in de loop van de parlementaire discussie van het ontwerp de samenstelling tweemaal gewijzigd. In de Senaat werd één zelfstandige en één werknemer als assessor vooropgesteld, terwijl de Kamer, uiteindelijk de voorkeur gaf aan één zelfstandige en twee beroepsrechters (zie boven, nr. 96). Hierdoor werd de regel van de aanwezigheid van twee rechters in sociale zaken verbroken.

Art. 81, tweede lid, Ger. W. werd niet aangepast alhoewel het gehuldigd beginsel van de beroepsrechter bijgestaan door twee rechters in sociale zaken een uitzondering heeft voor de geschillen betreffende de sociale zekerheid van zelfstandigen. Het in vermeld art. 81, tweede lid, Ger. W. gehuldigd beginsel van de zgn. paritaire samenstelling had voor die laatste categorie geschillen trouwens geen betekenis. Indien de rechters in sociale zaken benoemd als werkgevers en werknemers kunnen geacht worden tegenstrijdige belangen te vertegenwoordigen, bestaat er geen groep personen die als tegenspeler van de groep zelfstandigen kan aangewezen worden.

In Frankrijk, waar sedert de wet van 18 januari 1979 de „référé prud'homal" werd ingesteld wordt de voorzitter bijgestaan door een werkrechter-werkgever en een werkrechter-werknemer (R. Le Roux-Cocheril, nr. 281, blz. 142).

104 Er zijn dus beroepsrechters (voorzitter, eventueel ondervoorzitter, werkende rechters), plaatsvervangende rechters en rechters in sociale zaken (art. 82 en 87, eerste lid, Ger. W.).

Er kunnen plaatsvervangende rechters in sociale zaken benoemd worden (art, 87, derde lid, Ger. W.). Dit is echter niet gebeurd; er bestaat immers geen verplichting (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 27).

De voorzitter, ondervoorzitters en rechters kunnen in verscheidene arbeidsrechtbanken benoemd worden (art. 100, tweede lid, Ger. W.). Dit is het geval voor de arbeidsrechtbanken Kortrijk, Ieper en Veurne.

Die mogelijkheid bestaat niet voor de rechters in sociale zaken. Elke arbeidsrechtbank heeft haar eigen rechters in sociale zaken. Zij zetelen om de beurt (art. 83, Ger. W.). Volgens het K.B. van 12 oktober 1970 houden zij om beurten gedurende drie maanden zitting. De beurtregeling wordt door de voorzitter van de arbeidsrechtbank derwijze opgemaakt dat alle rechters in sociale zaken ongeveer evenveel malen zitting houden. In de praktijk worden ook andere beurtregelingen toegepast (b.v. om de veertien dagen zetelen).

De plaatsvervangende rechters, beroepsmagistraten, kunnen niet alleen in de vervanging van de verhinderde werkende rechter voorzien, maar ook geroepen worden om zitting te nemen wanneer de bezetting niet volstaat om de rechtbank overeenkomstig de wet samen te stellen (art. 87, tweede lid, Ger. W.). Dit is het geval wanneer de arbeidsrechtbank slechts uit een voorzitter bestaat en de wet de aanwezigheid van twee magistraten oplegt voor de beslechting van geschillen betreffende de sociale zekerheid van zelfstandigen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stukken 666/1 en 666/6, blz. 4). Alsdan mag een plaatsvervangend rechter zitting nemen alhoewel de werkende rechter niet verhinderd is.

In het parlement vonden sommige kamerleden en senatoren dit onlogisch (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 666/6, blz. 4; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1969-70, stuk 600, blz. 2).

Die mogelijkheid kan zich eveneens voordoen wanneer de arbeidsrechtbank na cassatie, met verenigde kamers de zaak moet berechten (art. 93, tweede lid, Ger. W.).

Plaatsvervangende rechters kunnen ook leden van het openbaar ministerie tijdelijk vervangen (art. 87, eerste lid, Ger. W.). Daarbuiten hebben de plaatsvervangende rechters geen gewone bezigheden in de arbeidsrechtbank.

Een plaatsvervangende rechter kan een voorzitter van de arbeidsrechtbank niet vervangen in de functies welke specifiek aan de voorzitter toegekend worden, b.v. in kort geding (Luik 2 mei 1979, *J.T.*, 1980, 224).

105 De rechters in sociale zaken worden benoemd als werkgever, arbeider, bediende of zelfstandige. Naar gelang de aard van het geschil zetelen rechters in sociale zaken benoemd in een bepaalde hoedanigheid.

Verscheidene mogelijkheden kunnen zich voordoen.

Een rechter in sociale zaken benoemd als werkgever en een benoemd als arbeider staan de beroepsrechter, kamervoorzitter, bij (art. 81, derde lid, Ger. W.) wanneer het om een geschil gaat waarbij een arbeider partij is en dit geschil de arbeidsovereenkomst (art. 578, 1°, Ger. W.), een leerovereenkomst (art. 578, 2°, Ger. W.), of de toepassing van een C.A.O. (art. 578, 3°, Ger. W.) betreft of het gevolg is van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (art. 578, 7°, Ger. W.).

Een rechter in sociale zaken benoemd als werkgever en een benoemd als bediende staan de beroepsrechter, kamervoorzitter, bij wanneer het om een van de zojuist vermelde geschillen gaat waarbij een bediende partij is (art. 81, derde lid, Ger. W.). De bijzondere reglementen van sommige arbeidsrechtbanken gaan verder dan de wet bepaalt en hebben de specialisatie tussen arbeiders en bedienden doorgevoerd voor alle geschillen vermeld in artikel 578, Ger. W. (arbeidsrechtbanken Brugge, Brussel, Dendermonde, Hasselt, Turnhout en Mechelen), voor de geschillen vermeld in artikel 579 (arbeidsrechtbank Brugge) en voor de geschillen waarvan sprake in artikel 582, 3° en 4° (arbeidsrechtbank Dendermonde).

In de rechtsleer wordt het woord „arbeider" in de zin van werkman geïnterpreteerd (W. VAN GOETHEM, *De paritaire samenstelling der arbeidsrechtbanken, R.W.*, 1972-73, 1422, noot 6). Tegen die interpretatie, die een beperking is van de generieke term arbeider, pleit dat alle handarbeiders (werklieden, dienstboden, huisarbeiders, schepelingen) vertegenwoordigd worden door de vakorganisatie van arbeiders. De term arbeider staat in tegenstelling met bediende wat zijn juiste inhoud weergeeft.

106 Een rechter in sociale zaken benoemd als werkgever en een benoemd als werknemer (arbeider of bediende) staan de beroepsrechter, kamervoorzitter, bij (art. 81, vijfde lid, Ger. W.):

a) in de geschillen tussen werknemers naar aanleiding van het werk (art. 578, 4°, Ger. W.);

b) in de geschillen betreffende de overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding (art. 578, 5°, Ger. W.);

c) in de geschillen tussen de personen die samen een beroep uitoefenen waarbij hoofdzakelijk handenarbeid wordt verricht (art. 578, 6°, Ger. W.);

d) in de geschillen nopens de gelijke behandeling van mannen en vrouwen (art. 578, 8°, Ger. W.);

e) voor de vorderingen betreffende de vergoedingen bij arbeidsongeval of beroepsziekte (art. 579, Ger. W.).
Alhoewel de wetgever niets bepaald heeft mag dezelfde samenstelling van de arbeidsrechtbank nageleefd worden bij beslechting van de geschillen bedoeld bij artikel 59 quater van de Arbeidsongevallenwet (zie verder, nr. 212);

f) in de geschillen betreffende de sociale zekerheid, de gezinsbijslag, de werkloosheid, de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, de rust- en overlevingspensioenen, de jaarlijkse vakantie, de bestaanszekerheid, de sluiting van ondernemingen, de sociale voordelen toegekend bij verordening, de rentebijslag aan de begunstigde met een vervroegd pensioen, de in de wet opgesomde stelsels van vrije verzekering, het gewaarborgd inkomen, de gewaarborgde gezinsbijslag, het recht op bestaansminimum, het bijzonder brugpensioen en het brugpensioen aan bejaarde invaliden (art. 580, Ger. W.); wat betreft het conventioneel brugpensioen (zie verder, nr. 260) en het wettelijk brugpensioen (zie verder, nr. 259) is de samenstelling
— voor het conventioneel brugpensioen: één werkgever en één arbeider of bediende (zie boven, nr. 105);
— voor het wettelijk brugpensioen: één werkgever en één werknemer (Senaat, zitting 1977-78, *Parl. Vr. Bull.*, nr. 36 van 13 juni 1978, blz. 1373, vraag nr. 123 van senator Peigneux);

g) in de geschillen betreffende de instelling en de werking van de ondernemingsraden, de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen (art. 582, 3° en 4°, Ger. W.);

h) voor de toepassing op de werkgevers van de administratieve sancties, bedoeld in artikel 583, Ger. W.

107 Een rechter in sociale zaken benoemd als zelfstandige en een rechter in sociale zaken benoemd als werknemer staan de beroepsrechter, kamervoorzitter, bij (art. 81, zesde lid, Ger. W.) in de geschillen betreffende:

a) de tegemoetkomingen voor minder-validen (art. 582, 1°, Ger. W.);

b) de Wet betreffende de sociale reclassering van de minder-validen (art. 582, 2°, Ger. W.).

Die samenstelling moet nageleefd worden ongeacht of de vordering ingeleid wordt door een minder-valide of door een werkgever die een minder-valide tewerkstelt (Arbrb. Doornik, 18 april 1972, *T. Soc. R.*, 1973, 266).

108 Een rechter in sociale zaken benoemd als zelfstandige staat samen met een andere beroepsrechter de beroepsrechter-kamervoorzitter bij in de geschillen betreffende de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de wetten en verorde-

ningen inzake sociaal statuut, gezinsbijslag, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering en rust- en overlevingspensioen van de zelfstandigen en nopens de toepassing op de zelfstandigen van het beginsel van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen of van de administratieve sancties, bedoeld in artikel 583 van het Gerechtelijk Wetboek (art. 81, zevende lid, Ger. W.).

Deze samenstelling is niet vereist voor de geschillen voortvloeiend uit de toepassing van artikel 1 van het K.B. van 20 juli 1970 tot verruiming van de werkingssfeer van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging tot de minder-validen indien de betrokkenen gewezen zelfstandigen zijn (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 23 december 1974, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 5 juli 1974, *onuitg.*; *anders:* Arbrb. Antwerpen, 24 juni 1974, *onuitg.*; J. VAN ALSENOY, *Pariteit, specialiteit in vertegenwoordiging door zijns gelijken in de arbeidsrechtbank, R.W.*, 1973-74, 591).

De hoedanigheid van minder-valide is en de leeftijd zijn immers de enige reglementaire vereisten om te genieten van het voordeel van vermeld besluit. De vroegere hoedanigheid van zelfstandige kan dan ook geen invloed uitoefenen. Het geschil betreft de algemene ziekteregeling (zie verder, nr. 268 en 319).

Voor de toepassing van artikel 2 van hetzelfde K.B. van 20 juli 1970, dat handelt over de gehandicapte kinderen van zelfstandigen wordt in de rechtsleer een ander standpunt gehuldigd (E. KEEREMAN, *De kamer van zelfstandigen van de arbeidsgerechten en haar bevoegdheid inzake geschillen betreffende de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de koninklijke besluiten genomen op grond van artikel 22 van de ziekte- en invaliditeitswet van 9 augustus 1963, R.W.*, 1972-73, 1811 e.v.).

Daar de hoedanigheid van zelfstandige een grondvoorwaarde van het recht uitmaakt, moet de beslechting van die geschillen toevertrouwd worden aan een kamer, waarin de zelfstandigen vertegenwoordigd zijn.

Onder dezelfde kamer ressorteren ook de geschillen nopens het recht op geneeskundige verzorging van de leden van de kloostergemeenschappen, opgesomd in het K.B. van 28 juni 1969 tot verruiming van de werkingssfeer van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging tot die leden. Die verzekering voor geneeskundige verzorging werd immers in de regeling voor zelfstandigen geïntegreerd.

109 Wanneer het geschil betrekking heeft op een mijnwerker, zeeman, schipper, havenarbeider of een aangeslotene bij de overzeese sociale zekerheid dan moet de rechter in sociale zaken in de mate van het mogelijke behoren of behoord hebben tot dezelfde categorie als de betrokken werkman (art. 81, laatste lid, Ger. W.). Die bijzondere samenstelling is niet van openbare orde (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 48). De tekst zegt immers „in de mate van het mogelijke". Het gaat om een aanbeveling.

Is het niet mogelijk die bepaling na te leven dan blijft het beginsel van de paritaire samenstelling gehandhaafd en moet naar gelang het geval een werkgever en een arbeider of een werkgever en een werknemer van het geschil kennisnemen (J. VAN ALSENOY, *Pariteit, specialiteit en vertegenwoordiging door zijns gelijken in de*

arbeidsrechtbank, R.W., 1973-74, 590; *anders:* W. VAN GOETHEM, *De paritaire samenstelling der arbeidsrechtbank, R.W.*, 1972-73, 1420).

Bij de arbeidsrechtbank Antwerpen neemt de tweede kamer kennis van de geschillen voortvloeiend uit de arbeidsovereenkomsten op de binnenvaartschepen en uit het arbeidscontract voor zeelieden en havenarbeiders. Die specialisatie sluit aan bij een traditie. Antwerpen was vóór de gerechtelijke hervorming de zetel van een gespecialiseerde werkrechtersraad voor zeelieden, van een klachtencommissie voor havenarbeiders inzake werkloosheid, en van een commissie van beroep inzake geschillen betreffende de inschrijving en het recht op wachtgelden van de zeelieden.

110 Een ver doorgedreven specialisatie is echter niet houdbaar, zoals de ervaring met de samenstelling van de werkrechtersraden het aantoont (zie boven, nr. 39). Zij zou ertoe leiden dat niet alleen voor elke bedrijfstak, maar ook voor elk beroep eigen vertegenwoordigers zouden moeten aangeduid worden.

Het is dan ook niet helemaal juist te beweren dat in de arbeidsgerechten de partijen door hun gelijken beoordeeld worden.

De rechters in sociale zaken, voorgedragen door de organisaties van werkgevers, werknemers (arbeiders of bedienden) en zelfstandigen zijn niet de gelijken van de rechtsonderhorige wanneer deze een ambtenaar, een minder-valide, een kloosterling of een student is. De rechters benoemd als werkgever zijn meestal bedienden, terwijl de rechters benoemd als werknemers steeds bedienden zijn zodat noch de werkgever, noch de arbeider mede door gelijken beoordeeld wordt. De rechters benoemd als zelfstandigen zijn, weliswaar in mindere mate, soms ook bedienden zodat dezelfde bemerking kan gemaakt worden.

De opvatting dat de rechters in sociale zaken beter op de hoogte zijn van de gewoonten en gebruiken in het beroep is evenmin juist. Het sociaal recht is hoofdzakelijk een geschreven recht en de kennis van de gewoonten en gebruiken van een beroep veronderstelt de aanduiding van rechters in sociale zaken behorend tot dit beroep, wat slechts toevallig het geval kan zijn. Het is de rechters in sociale zaken meestal ook niet mogelijk op de hoogte te zijn van de ontwikkeling van de wetgeving, de rechtspraak en de rechtsleer. Hiervoor stellen zij vertrouwen op de beroepsmagistraten.

Het lijkt dan ook juister in de rechters in sociale zaken vertegenwoordigers te zien van de representatieve organisaties welke door hun medewerking aan de rechtsprekende functie toezien dat de rechterlijke macht uitgeoefend wordt conform de wet, op onpartijdige wijze en met zin voor de sociale realiteit. Het is vooral in de beoordeling van feitelijke gegevens dat hun aanwezigheid het nuttigst en hun deelneming het meest actief is.

De aanwezigheid van rechters in sociale zaken wordt niet algemeen gelukkig gevonden. „Je persiste à croire qu'il est non seulement possible, mais encore souhaitable d'éviter la représentation paritaire... c'est une illusion d'y voir une bonne garantie de bonne justice pour le monde des travailleurs... Constituer, sans effet utile, un tribunal dont un seul des trois juges est neutre, les deux autres étant connus pour leurs sympathies respectives envers chacun des deux plaideurs, c'est créer de mauvaise conditions de jugement... L'on ne saurait assez souligner combien le bon fonctionnement d'une juridiction est conditionné par l'indépendance et l'objectivité des membres qui la composent par le soin qu'ils apportent à éviter tout contact personnel avec les parties" (G. POTVIN, *À propos des projets de réforme du contentieux sociale, J.T.*, 1959, 487 e.v.).

De Koninklijke Commissaris Ch. van Reepinghen hoopte dat: „de toekomst zou uitwijzen dat de formule van het paritair gerecht zou kunnen versoepeld worden zoals de enige rechter eens het collegiale stelsel heeft kunnen vervangen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 63 e.v.). Deze hoop doet utopisch aan.

111 Wanneer, voor ieder ander middel, de hoedanigheid van arbeider of van bediende van één der partijen betwist wordt bestaat de kamer uit een beroepsrechter-kamervoorzitter, twee rechters in sociale zaken benoemd als werkgever, een rechter in sociale zaken benoemd als arbeider en een rechter in sociale zaken benoemd als bediende (art. 81, vierde lid, Ger. W.).

Indien de hoedanigheid van arbeider of bediende niet voor elk ander middel wordt betwist, doch tijdens de rechtspleging in eerste aanleg of in hoger beroep, zal de kamer, waarbij de zaak aanhangig is, met haar eigen samenstelling (arbeiders of bedienden) de zaak ten gronde behandelen (Cass., 23 januari 1978, *R.W.*, 1978-79, 920, vernietigt arrest Arbh. Bergen, 21 juni 1976).

Het Arbeidshof van Bergen was van oordeel dat een middel nopens de hoedanigheid niet voor de eerste maal in hoger beroep mocht opgeworpen worden; zie ook Arbh. Brussel, 16 februari 1973, *onuitg.*, voor wie de samenstelling met vier rechters in sociale zaken van openbare orde is en het andersluidend advies van het openbaar ministerie dat zich steunde op het feit dat de hoedanigheid voor ieder ander rechtsmiddel moet betwist worden om hieruit af te leiden dat een middel nopens de hoedanigheid van arbeider of bediende niet van openbare orde is).

De uit vijf rechters bestaande kamer doet dus niet alleen uitspraak over de hoedanigheid van de betrokken werknemers maar ook over de grond van het geschil (art. 81, vierde lid, Ger. W.; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 47; Arbh. Luik, afd. Libramont, 28 september 1977, onuitg.). Die regel vindt toepassing op de geschillen betreffende aangelegenheden bedoeld in artikel 578, 1°, 2°, 3° en 7° van het Ger. W. (zie boven, nr. 105).

Gaat het om een geschil betreffende een ander materie van het sociaal recht, bijvoorbeeld het innen van sociale zekerheidsbijdragen, dan moet die bijzondere samenstelling niet toegepast worden om over de hoedanigheid van de werknemer te beslissen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 47, derde lid; de Nederlandse tekst van het parlementair stuk is echter onvolledig en onjuist).

112 Wanneer de arbeidsrechtbank geroepen wordt om met verenigde kamers een zaak die, na cassatie verwezen werd, te berechten bestaat zij uit drie werkende of plaatsvervangende rechters en vier rechters, in sociale zaken (art. 93, tweede lid, Ger. W. en art. 1110, derde lid, Ger. W.).

Al zegt de tekst het niet uitdrukkelijk dan volgt uit de beginselen nopens de samenstelling van de arbeidsgerechten dat, naar gelang de aard van het geschil, de hoedanigheid van die rechters in sociale zaken zal verschillen:

a) twee werkgevers en twee arbeiders of bedienden voor de geschillen bedoeld in artikel 578, 1°, 2°, 3° en 7° Ger. W.;

b) twee werkgevers en twee werknemers voor de geschillen bedoeld in de artikelen 578, 4°, 5°, 6° en 8°, 579, 580, 3° en 4° en 583 Ger. W.;

Aangelegenheden bedoeld in gerechtelijk wetboek onder artikel	Kadervoorzitter beroepsmagistraat	Rechter magistraat	Rechters in sociale zaken benoemd als		
			Werkgever	Werknemer	Zelfstandige
578, 1°, 2°, 3° en 7°	×	–	×	× (arbeider of bediende)	–
578, 1°, 2°, 3° en 7° (bij betwisting hoedanigheid arbeider of bediende)	×	–	××	×× (een arbeider, een bediende)	–
578, 4°, 5°, 6° en 8°	×	–	×	×	–
579	×	–	×	×	–
580	×	–	×	×	–
581	×	×	–	–	×
582, 1° en 2°	×	–	–	×	×
582, 3° en 4°	×	–	×	×	–
583 (werkgever) (1)	×	–	×	×	–
583 (zelfstandigen)	×	×	–	–	×
583 (werknemer)	niets bepaald, zie art. 580				
583 (gerechtigden op voordelen bepaald in art. 580, 8°)	id.				

(1) Alhoewel de tekst van artikel 81, vijfde en zevende lid enkel gewag maakt van toepassing van administratieve sancties (zie verder, nr. 351) geldt hij ook voor de administratieve geldboeten.

c) twee werknemers en twee zelfstandigen voor de geschillen bedoeld in artikel 582, 1° en 2° Ger. W.;

d) vier zelfstandigen voor de geschillen bedoeld in de artikelen 581 en 583 Ger. W.

In dit laatste geval zullen de rechters in sociale zaken benoemd als zelfstandigen een meerderheid vormen in de schoot van de alzo samengestelde kamer.

Al heeft de Koninklijke Commissaris dit willen vermijden en werd de normale samenstelling van de kamers bevoegd voor geschillen van zelfstandigen derwijze aangepast dat die meerderheid niet mogelijk was (zie boven, nr. 96), is de tekst van artikel 93 Ger. W. niet aangepast geworden aan de wijziging aangebracht aan artikel 81, zevende lid, Ger. W. door Kamer en Senaat.

113 De vermelde samenstelling geldt zowel voor vaste als voor de tijdelijke kamers die samengesteld worden wanneer de behoeften van de dienst het rechtvaardigen (art. 89 Ger. W.; Cass., 9 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 534; *vgl.* Cass., 26 januari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 651). Zij moet ook nageleefd worden wanneer de voorzitter van de arbeidsrechtbank een deel van de zaken die aan een kamer zijn toegewezen onder andere kamers verdeeld (art. 90 Ger. W.). Die andere kamers moeten op dezelfde wijze samengesteld zijn als de ontlaste kamer.

114 Wanneer een rechter in sociale zaken verhinderd is moet hij vervangen worden door een andere rechter die in dezelfde hoedanigheid benoemd werd (art. 322, derde lid, Ger. W.).

Daar geen plaatsvervangende rechters in sociale zaken benoemd werden moet de vervanger gezocht worden onder de werkende rechters.

Het kan voorkomen dat op het laatste ogenblik in een vervanging moet voorzien worden zodat geen rechter in sociale zaken benoemd in dezelfde hoedanigheid als de verhinderde rechter in sociale zaken kan bereikt worden. Alsdan kan een beroepsrechter, een plaatsvervangend rechter of een op het tableau van de Orde van advocaten ingeschreven advocaat die ten minste dertig jaar oud als assessor door de voorzitter van de arbeidsrechtbank aangewezen worden (art. 322, derde lid, Ger. W.; zie ook Cass., 9 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 534, *T. Soc. R.*, 1972, 244; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 62).

Uit het vonnis moet blijken dat de vervanging wettelijk toegelaten was (Arbh. Luik, 28 april 1971, *J.T.T.*, 1972, 299).

De advocaat die aangewezen wordt moet op het tableau ingeschreven zijn. Het mag dus geen advocaat-stagiair zijn (Cass., 12 maart 1928, *Pas.*, 1928, I, 107 en noot 1 en conclusies JOTTRAND).

De rechtbank moet dus vooraf het tableau raadplegen en het vonnis eventueel aangevuld door de gegevens van het proces-verbaal van de terechtzitting moet aantonen dat alle voorwaarden vervuld zijn (Cass., 23 september 1948, *Pas.*, 1948, I, 505; Cass., 11 juli 1946, *Pas.*, 1946, I, 298; Cass., 11 december 1933, *Pas.*, 1934, I, 102).

Een advocaat mag, zonder reden van verschoning of van verhindering, niet weigeren te zetelen (art. 442 Ger. W.).

Het feit dat een advocaat plaatsvervangend rechter is in een andere rechtbank maakt geen bezwaar uit.

De regel dat cumulatie van rechterlijke ambten verboden is, vindt geen toepassing (art. 292, eerste lid, Ger. W.; Cass., 12 februari 1906, *Pas.*, 1906, I, 129 en conclusies TERLINDEN; Cass., 3 oktober 1904, *Pas.*, 1904, I, 355; *Parl. Handel., Senaat*, zitting 1868-69, blz. 16).

De verhinderde kamervoorzitter wordt door de voorzitter van de arbeidsrechtbank of door de rechter of plaatsvervangende rechter die hij aanwijst vervangen (art. 322, tweede lid, Ger. W.).

Het is dus niet mogelijk, zoals voor de rechtbank van eerste aanleg een op het tableau van de Orde van advocaten ingeschreven advocaat die ten minste dertig jaar oud is ter vervanging aan te wijzen (*anders:* Arbrb. Nijvel, 18 november 1974, *onuitg.* die bij analogie art. 322, eerste lid, Ger. W. op de arbeidsrechtbank toepast).

De werkende of plaatsvervangende rechter die zetelt wordt, tot bewijs van het tegendeel, geacht de rechter die normaal in die kamer zetelt te vervangen zodat het niet nodig is dit uitdrukkelijk in het vonnis te vermelden (Cass., 20 februari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 583; Cass., 20 juni 1966, *Pas.*, 1966, I, 1335; Cass., 15 oktober 1951, *Pas.*, 1952, I, 77; Cass., 9 mei 1949, *Pas.*, 1949, I, 343; Cass., 15 februari 1926, *Pas.*, 1926, I, 247; Cass., 7 juni 1926, *Pas.*, 1927, I, 6; Cass., 9 juli 1915, *Pas.*, 1915-16, I, 141; Cass., 29 juni 1914, *Pas.*, 1915-16, I, 32; Cass., 7 oktober 1912, *Pas.*, 1912, I, 404; Cass., 9 december 1886, *Pas.*, 1887, I, 19, Arbh. Luik, 7 december 1972, *J. Liège*, 1973-74, 42).

115 Wanneer openstaande plaatsen van rechter in sociale zaken niet tijdig begeven zijn kunnen worden, kan een andere rechter in sociale zaken door de eerste voorzitter van het arbeidshof onder de andere rechters in sociale zaken aangewezen worden om voorlopig de openstaande plaatsen te bezetten (art. 200 Ger. W.).

Die aanwijzing geschiedt na vaststelling door de voorzitter van de arbeidsrechtbank dat de vertraging in de vervanging de normale loop van het gerecht in het gedrang brengt en na advies van de procureur-generaal. Zij gebeurt zonder inachtneming van de bijzondere samenstelling van de kamers, bedoeld in artikel 81 van het Gerechtelijk Wetboek (art. 200 Ger. W.). Hiermede wordt bedoeld dat het onderscheid tussen arbeider en bediende niet moet geëerbiedigd worden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 55).

Indien bijvoorbeeld bij de driejaarlijkse hernieuwing van de benoemingen van de rechters in sociale zaken door een geschil nopens de verdeling van de mandaten tussen de representatieve organisaties niet tijdig tot de benoeming van de bedienden wordt overgegaan zou tijdelijk in hun vervanging kunnen voorzien worden door rechters in sociale zaken benoemd als arbeider.

In de praktijk werd de tekst van artikel 200 ruimer geïnterpreteerd en werden rechters in sociale zaken benoemd als zelfstandigen aangewezen om te zetelen in de plaats van rechters in sociale zaken benoemd als werknemers. Deze werkwijze, die niet strijdig is met de letter van de tekst, is strijdig met de parlementaire werken en met het concept van de arbeidsgerechten.

Een werkgever en een zelfstandige zouden kunnen zetelen in geschillen nopens een ontslag wegens dringende redenen van een werknemer of in verband met de sociale verkiezingen. Zij is dan ook te verwerpen.

116 Het vonnis kan, op straffe van nietigheid, enkel gewezen worden door het aantal voorgeschreven rechters (art. 779, eerste lid, Ger. W.). Het is dus niet meer

mogelijk, zoals voor de werkrechtersraden dat het vonnis enkel door de kamervoorzitter zou uitgesproken worden (art. 76, derde lid, Wet 9 juli 1926 op de werkrechtersraden).

Wanneer een rechter wettig verhinderd is de uitspraak bij te wonen van een vonnis waarover hij mede beraadslaagd heeft, kan de voorzitter van de rechtbank een andere rechter aanduiden om hem op het ogenblik van de uitspraak te vervangen (art. 779, tweede lid, Ger. W.). Dit blijkt uit een beschikking (Cass., 20 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 83).

In sociale geschillen kan het ook voorkomen dat een rechter in sociale zaken niet meer deel uitmaakt van de rechtbank op het ogenblik van de uitspraak. Dit geval moet eveneens als een geval van wettige verhindering beschouwd worden (Cass., 2 maart 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 633 betrof strafzaken; Arbh. Antwerpen, 10 maart 1977, *onuitg.*).

De rechters moeten ook alle zittingen over de zaak bijgewoond hebben (art. 779, eerste lid, Ger. W.). De zetel is immers niet ondeelbaar zoals het openbaar ministerie.

Deze bepaling is eveneens op straffe van nietigheid voorgeschreven (Cass., 4 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 521; Cass., 20 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 551; Cass., 18 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1143; Cass., 24 april 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 914; Cass., 10 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 408; Cass., 9 en 10 april 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 791 en 795; Cass., 27 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 748; Cass., 17 augustus 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 1059; Cass., 7 september 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 17. Zie ook de vroegere rechtspraak in verband met art. 7 van de Wet van 20 april 1810).

De naleving ervan moet blijken uit het vonnis (art. 780, eerste lid, 1° Ger. W.). De gegevens moeten overeenstemmen met die van het zittingsblad (zie boven, nr. 101).

In de Kamer werd een wetsvoorstel neergelegd tot aanvulling van artikel 779 van het Gerechtelijk Wetboek met een derde lid, bepalend dat na heropening van de debatten of na een onderzoeksmaatregel het mogelijk is andere rechters in sociale zaken aan te stellen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1971-72, stuk 330/1, voorstel van volksvertegenwoordiger Kempinaire). Dit voorstel gaat uit van de tekst van het eerste lid van artikel 779, volgens hetwelk de rechters alle zittingen over de zaak moeten bijgewoond hebben. Het geeft echter een te letterlijke draagwijdte aan de woorden „alle zittingen". Hiermede worden geenzins alle zittingen over dezelfde zaak bedoeld.

Onder zittingen over de zaak moet verstaan worden de zittingen waarop de zaak ten gronde behandeld wordt. Dit zijn de zittingen waarop partijen conclusies nemen en pleiten, waarop het auditoraat advies uitbrengt en waarop beraadslaagd wordt.

De kamer die de zaak ten gronde behandelt, moet dus niet op dezelfde wijze samengesteld zijn als de kamer waarbij de zaak ingeleid wordt, waarbij een poging tot verzoening geschiedt, waarbij de zaak verdaagd wordt of waarbij een onderzoeksmaatregel werd bevolen (Cass., 4 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 472; Cass., 6 september 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 16; Cass., 6 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 343; Cass., 22 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 772; Cass., 18 mei 1953, *Pas.*, 1953, I, 720).

Wanneer twee vonnissen gewezen worden: één over de bevoegdheid van de rechtbank en één over het bodemgeschil mag de samenstelling eveneens verschillend zijn (Cass., 10 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 370; Cass., 29 mei 1884, *Pas.*, 1884, I, 217).

Hetzelfde beginsel moet toegepast worden wanneer de eerste uitspraak de ontvankelijkheid van een hoger beroep betreft (Cass., 10 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 370; Cass., 19 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 27).

De rechters die kennis nemen van het deskundigenverslag, mogen ook anderen zijn dan diegenen die het deskundigenonderzoek hebben bevolen (Cass., 22 april 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 873; Cass., 24 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 739; Cass., 6 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 343; Cass., 22 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 772; Arbh. Luik, afd. Namen, 29 juni 1972, *Pas.*, 1973, II, 14).

Evenzo mag na het vonnis waarbij een getuigenverhoor werd bevolen een andere samengestelde rechtbank de grond van de zaak onderzoeken (Cass., 6 september 1972, *Arr. Cass.*, 1073, 16; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 23 oktober 1974, *onuitg.*).

De aanwezigheid van de rechter die het getuigenverhoor hield is sedert de Wet van 15 juli 1970, waarbij artikel 946 van het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd werd, niet meer op straffe van nietigheid vereist (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 666/6, blz. 9 en 10, stuk 666/1, blz. 13). Na een vonnis waarbij de overlegging van stukken werd bevolen, is dezelfde regel van toepassing. Een interlocutoire beslissing bindt trouwens de rechters niet, zelfs niet indien zij de inzichten van de rechter aanduidt (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 2 oktober 1972, *onuitg.*).

Zo voor een bepaalde reden dezelfde samenstelling tijdens de behandeling van het bodemgeschil niet kan gehandhaafd worden, moeten de partijen hun vroegere besluiten stilzwijgend of uitdrukkelijk hernemen (Cass., 9 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 443; Cass., 20 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1004; Cass., 18 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 177; Cass., 26 januari 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 568; Cass., 21 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 60; Cass., 10 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 370; Cass., 22 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 772; Cass., 10 september 1964, *Pas.*, 1964, I, 28; Cass., 12 juni 1964, *Pas.*, 1964, I, 1093; Cass., 4 januari 1963, *Pas.*, 1963, I, 523).

Dit is niet nodig zo de rechtbank bij machte is kennis te nemen van gans de beslissing die te beoordelen blijft (Cass., 28 juni 1954, *Pas.*, 1954, I, 938; Cass., 18 mei 1953, *Pas.*, 1953, I, 720; Cass., 5 februari 1940, *Pas.*, 1940, I, 36 en noot 2).

Wanneer een heropening van de debatten bevolen wordt over een onderwerp dat de rechter vaststelt, dan gaat het om de voortzetting van de vroegere debatten doch enkel aangaande het door de rechter vastgestelde onderwerp. De rechtbank moet dan ook op dezelfde wijze samengesteld zijn (Cass., 22 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 1623). Is dit niet mogelijk dan moeten de debatten volledig hernomen worden (zelfde arrest).

117 Bij verzet tegen een verstekvonnis waardoor het geding terug gebracht wordt voor de rechter die het verstekvonnis heeft gewezen (art. 1047, tweede lid, Ger. W.), mag de kamer van de arbeidsrechtbank, mits naleving van art. 81 Ger. W. anders samengesteld zijn dan wanneer het verstekvonnis gewezen werd (Cass., 6 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 750; Cass., 20 juni 1949, *Pas.*, 1949, I, 455 en Cass., 30 september 1946, *Pas.*, 1946, I, 341).

Dezelfde regel geldt bij verzoek tot herroeping van het gewijse (art. 1134, eerste lid, Ger. W.; LE PAIGE, nr. 214, blz. 223; zie verder nr. 755).

Over de vorderingen tot uitlegging of verbetering van een vonnis, die eveneens worden gebracht voor de rechter die de uit te leggen of te verbeteren beslissing heeft gewezen (art. 795 Ger. W.) kan eveneens door een anders samengesteld kamer uitspraak gedaan worden (Brussel, 7 december 1977, *J.T.*, 1978, 157).

Evenzo bij derdenverzet ingeleid als hoofdvordering bij dagvaarding, waarbij het derdenverzet gebracht wordt voor de rechter die de bestreden beslissing nam (art. 1125, eerste lid, Ger. W.).

Worden de kosten in het vonnis niet of slechts gedeeltelijk vereffend dan wordt de beslissing over de kosten, waarover niet werd gestatueerd geacht te zijn aangehouden. In dat geval geschiedt de vereffening door de rechter die de uitspraak heeft gedaan, voor zover zijn beslissing niet werd bestreden (art. 1021, tweede lid, Ger. W.). Daar het gaat om een voortzetting van de rechtspleging moet de samenstelling van de rechtbank dezelfde zijn (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1978-79, stuk 500/1).

118 Het getuigenverhoor kan gehouden worden door de volledige kamer die het heeft toegestaan of bevolen of door een rechter, hiertoe in het vonnis aangewezen (art. 918 Ger. W.). Die rechter zal normaal de kamervoorzitter zijn maar kan ook een rechter zijn die niet behoort tot de kamer die het getuigenverhoor toestond of beval. De kamervoorzitter kan dus, al is de aanwezigheid van de rechters in sociale zaken aangewezen, in dit geval tot het getuigenverhoor overgaan zonder de rechters in sociale zaken. Alsdan neemt die rechter zitting in de zaak wanneer er uitspraak wordt gedaan over de uitslag van de getuigenissen, tenzij hij verhinderd is (art. 946, eerste lid, Ger. W.). Die bepaling is sedert de Wet van 15 juli 1970 niet meer op straffe van nietigheid voorgeschreven.

Indien verscheidene rechters het getuigenverhoor hebben gehouden geldt dezelfde regel voor die rechters (art. 946, tweede lid, Ger. W.). Hun aanwezigheid is evenmin op straffe van nietigheid voorgeschreven.

Het gebruik om het getuigenverhoor door een rechter in sociale zaken te laten geschieden is niet uitdrukkelijk strijdig met de tekst van art. 918 Ger. W., maar is niet aan te bevelen. Enerzijds is die werkwijze moeilijk in overeenstemming te brengen met een gezonde werking van de arbeidsgerechten, anderzijds is de beroepsmagistraat beter gevormd om vragen te stellen nopens die feiten welke in rechte hun belang hebben.

Wanneer de rechter een getuige wenst te verhoren buiten zijn rechtsgebied dan moet hij hiertoe een ambtelijke opdracht geven, zonder bij name de rechter aan te wijzen die ermee belast wordt (Cass., 29 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1275; Cass., 19 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 84).

119 Terwijl de rechters, beroepsmagistraten, van de arbeidsrechtbank door de Koning benoemd worden op de gezamenlijke voordracht van de ministers die de Arbeid en de Justitie in hun bevoegdheid hebben, worden de rechters in sociale zaken benoemd door de Koning op voordracht van de minister die de Arbeid in zijn bevoegdheid heeft indien het werknemers of werkgevers betreft en op voordracht van de minister die de Middenstand in zijn bevoegdheid heeft indien het zelfstandigen betreft (art. 197 en 198 Ger. W.).

De benoeming van rechters in sociale zaken heeft plaats voor drie jaar en kan na iedere termijn voor drie jaar hernieuwd worden (art. 202, tweede lid, Ger. W.).

Ten einde de continuïteit beter te waarborgen werd voorgesteld die termijn op vijf jaar te brengen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 322/1, wetsvoorstel van senator Bourgeois). De laatste benoemingen gingen in op 1 november 1979.

De rechter in sociale zaken, die wordt benoemd ter vervanging van een ontslagnemend of overleden rechter, wordt benoemd voor de tijd die het ambt van zijn voorganger nog moest lopen (art. 202, derde lid, Ger. W.).

Om tot rechter in sociale zaken benoemd te worden is alleen vereist vijfentwintig jaar oud te zijn (art. 202, eerste lid, Ger. W.), en het bewijs te leveren dat men de taal kent waarin de zaken zullen behandeld worden (art. 206, Ger. W.).

Die benoeming vergt een ganse procedure: oproep tot de kandidaten, voordracht door de representatieve organisaties, onderzoek van de kandidaturen, verdeling van de mandaten tussen de organisaties en benoeming (art. 119, 201 en 202, eerste lid, Ger. W.).

120 Indien de benoemingen van de rechters in sociale zaken, of hun eedaflegging, niet tijdig geschieden laat de vraag zich stellen of de arbeidsrechtbank nog verder kan zetelen met de rechters in sociale zaken wiens mandaat verstreek. Die mogelijkheid kan steunen op het beginsel van de continuïteit van de openbare dienst, die in de rechtsleer gerechtvaardigd wordt door de noodzaak om een openbare dienst niet te onderbreken (J. DEMBOUR, *Droit administratif*, nr. 52, blz. 96; A. MAST, *Overzicht van het Belgisch Administratief recht*, nr. 61, blz. 52; P. WIGNY, *Droit administratif*, nr. 31, blz. 26; A. BUTTGENBACH, *Modes de gestion des services publics en Belgique*, nr. 78, blz. 77). De rechtspraak heeft dit beginsel toegepast (Cass., 9 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 429; *R.W.*, 1977-78, 1813; *Inf. RIZIV*, 1978, 284; Cass., 11 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 787; Cass., 8 januari 1952, *Pas.*, 1952, I, 242). „La continuité, condition essentielle de l'existence de l'État exige que jamais l'État ne se trouve placé dans l'impossibilité juridique de remplir sa mission, du fait que le fonctionnaire qui a qualité pour agir en son nom se trouve empêché d'exercer ses fonctions" (Cass., 10 januari 1950, *Pas.*, 1950, I, 302).

De rechterlijke macht is een overheidsorgaan en de rechter maakt deel uit van de overheid (P. A. STEIN, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, blz. 70). Rechtspreken is een taak van de Staat die op bestendige wijze in het belang van de rechtsonderhorigen moet uitgeoefend worden (SOLUS/PERROT, *Droit judiciaire privé*, I, nr. 558).

In de rechtsleer is men zelfs zover gegaan te beweren dat er geen rechtsprekende functie bestond. Er zouden slechts twee functies zijn in de Staat, de wetgevende en de administratieve, waartoe de rechterlijke macht behoort (R. CARRÉ DE MALBERG, *Contribution à la théorie générale de l'État*, I, nr. 262, blz. 784).

De rechtsprekende functie is een openbare dienst in de essentiële betekenis van het woord. Het is juist omdat de rechtbanken openbare dienst zijn dat de rechtsonderhorigen hun rechters niet moeten betalen. Aangezien de rechterlijke macht een openbare dienst is heeft de wetgever het beginsel van de continuïteit toepasselijk geacht op de leden van de werkrechtersraden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1949-50, stuk 25, memorie van toelichting), en op de handelsrechters (*Gedr. St., Kamer*, B.Z., 1950, stuk 10, advies Raad van State en stuk 17, blz. 2).

De Raad van State heeft het beginsel van de continuïteit ook toegepast op de mandaten van de leden van de administratieve rechtscolleges inzake werkloosheid: „het verstrijken van de termijn... heeft niet tot gevolg, dat aan degene die ermede bekleed werd het recht te ontnemen of de verplichting op te heffen het te blijven vervullen... de vaststelling van een termijn heeft enkel tot doel aan de overheid het mogelijk te maken bij de afloop van die termijn een andere titularis voor het ambt aan te wijzen" (arrest nr. 3263 van 26 maart 1954, zaak-Verbraeken t/R.V.A., *T. Best.*, 1954, 312; zie ook arrest nr. 3357 van 30 april 1954, zaak-Marchant, *T. Best.*, 1954, 323).

Daar de functie van rechter in sociale zaken, ongeacht de beperkte duur van benoeming van de rechters, bestendig is en hun aanwezigheid vereist is voor de geldigheid van de samenstelling van de arbeidsrechtbank, bestaan er geen bezwaren om de rechters in sociale zaken wiens mandaat beëindigd is voorlopig verder te laten zetelen in afwachting van hun herbenoeming of de aanduiding van een opvolgen.

De mandaten van de werkende raadsheren in de arbeidshoven van Antwerpen en Bergen werden bij de Wet van 28 februari 1978 tot 31 oktober 1979 verlengd. Die oplossing vermijdt elke betwisting.

AFDELING II

DE ARBEIDSHOVEN

121 Er is een arbeidshof in ieder rechtsgebied van een hof van beroep (art. 103 Ger. W.). De arbeidshoven bestaan uit een eerste voorzitter, kamervoorzitters, raadsheren, en raadsheren in sociale zaken (art. 103, tweede lid, Ger. W.).

Van de mogelijkheid plaatsvervangende raadsheren in sociale zaken te benoemen werd geen gebruik gemaakt (art. 103, derde lid, Ger. W.).

Aangelegenheden bedoeld in gerechtelijk wetboek onder artikel	Kamervoorzitter— Beroepsmagistraat	Raadsheer— Beroepsmagistraat	Raadsheren in sociale zaken benoemd als		
			Werkgever	Werknemer	Zelfstandige
578, 1°, 2°, 3° en 7°	×	—	×	× (arbeider of bediende)	—
578, 4°, 5°, 6°, en 8°	×	—	×	×	—
579	×	—	×	×	—
580	×	—	×	×	—
581	×	×	—	—	×
582, 1° en 2°	×	—	—	×	×
582, 3° en 4°	×	—	×	×	—
583 (werkgevers)	×	—	×	×	—
583 (zelfstandigen)	×	×	—	—	×

In elk arbeidshof bestaan er kamers, waarvan het aantal en de bevoegdheid door het bijzonder reglement geregeld worden (art. 104, eerste lid, en 106, Ger. W.). Naar gelang van de aangelegenheid waarvan zij in hoger beroep kennis nemen varieert de samenstelling van die kamers (art. 104, tweede tot zevende lid, Ger. W.). De regeling is dezelfde als voor de arbeidsrechtbank (zie boven, nr. 105 e.v.).

Het bijzonder reglement van de arbeidshoven te Antwerpen, Brussel en Gent breidt de specialisatie tussen arbeiders en bedienden uit tot alle geschillen bedoeld in art. 578 Ger. W.; en dit van Gent ook tot die bedoeld in art. 582, 3° en 4° Ger. W.

122 Wanneer het hoger beroep gericht is tegen een vonnis uitgesproken door een kamer van de arbeidsrechtbank, bestaande uit vier rechters in sociale zaken, t.w. voor de geschillen nopens de hoedanigheid van arbeider of bediende, omvat de kamer van het arbeidshof twee raadsheren in sociale zaken, benoemd als werkgever, en twee raadsheren in sociale zaken, respectievelijk benoemd als arbeider en als bediende (art. 104, derde lid, Ger. W.).

Wordt het geschil nopens de hoedanigheid van arbeider of bediende voor de eerste maal voor het arbeidshof opgeworpen, dan behoudt de kamer aan wie de zaak toebedeeld is haar gewone samenstelling (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 49).

Heeft het geschil betrekking op een werknemer die mijnwerker, zeeman, zeevisser, schipper, havenarbeider of aangeslotene bij de overzeese sociale zekerheid is, dan moet, in de mate van het mogelijke, de raadsheer in sociale zaken die als werknemer benoemd is, bovendien tot dezelfde categorie behoren of behoord hebben als de betrokken werknemer (art. 104, voorlaatste lid, Ger. W.). Het gaat hier om een aanbeveling (zie boven nr. 109).

123 Wanneer het arbeidshof geroepen is om een zaak die na cassatie verwezen is met verenigde kamers te berechten, dan wordt het hof voorgezeten door de eerste voorzitter, door de kamervoorzitter of door de raadsheer die hem vervangt en bestaat het daarenboven uit twee raadsheren in het arbeidshof en vier raadsheren in sociale zaken (art. 108, tweede lid, Ger. W.).

Naar gelang de aard van het geschil zal de eerste voorzitter in het arbeidshof raadsheren in sociale zaken benoemd in een bepaalde hoedanigheid, aanduiden (art. 108, derde lid, Ger. W.). Die hoedanigheid van de raadsheren in sociale zaken zal verschillend zijn volgens de aard van het geschil (zie boven, nr. 112).

124 Het bureau voor rechtsbijstand in het arbeidshof bestaat enkel uit een kamervoorzitter of raadsheer in het hof (art. 105, eerste lid, Ger. W.).

De bepalingen inzake samenstelling bij verzet en getuigenverhoor, evenals de samenstelling van het arbeidshof bij de uitspraak, zijn dezelfde als voor de arbeidsrechtbank (art. 1042, Ger. W.; zie boven, nr. 116, 117 en 118).

125 De regels inzake samenstelling gelden zowel voor vaste als voor

tijdelijke kamers die samengesteld worden wanneer de behoeften van de dienst het rechtvaardigen (art. 107 Ger. W.).

Zij moeten ook nageleefd worden wanneer de eerste voorzitter van het arbeidshof een deel van de aan een kamer toegewezen zaken onder andere kamers van het hof verdeelt (art. 111, derde lid, Ger. W.). De andere kamers moeten op dezelfde wijze samengesteld zijn als de ontlaste kamer.

126 Bij verhindering van een raadsheer in sociale zaken wordt hij vervangen door een andere raadsheer met dezelfde hoedanigheid overeenkomstig de regeling vastgesteld in het dienstreglement. Het is niet mogelijk, zo geen raadsheren in sociale zaken met dezelfde hoedanigheid als de verhinderde raadsheer beschikbaar is, hem te vervangen door een raadsheer, beroepsmagistraat, of een advocaat (art. 322, derde lid, Ger. W.).

127 De benoemingen van de beroepsmagistraten in het arbeidshof wijken op drie punten af van die in het hof van beroep:

1° Er is geen voordracht van kandidaten door het hof en door de bevoegde provincieraad.

2° Het arbeidshof kan niet zelf in zijn schoot in de vacature van het ambt van voorzitter voorzien.

3° De benoemingen gebeuren door de Koning op gezamenlijke voordracht van de ministers die de Arbeid en de Justitie in hun bevoegdheid hebben (art. 215 Ger. W.).

De verschilpunten tonen nogmaals aan dat de arbeidshoven geen hoven van beroep zijn in de zin van artikel 104 van de Grondwet doch zelfstandige gerechten. In het oorspronkelijk ontwerp van Gerechtelijk Wetboek waren het bijzondere kamers van de hoven van beroep die als beroepsinstantie optraden.

128 De benoemingsprocedure van raadsheren in sociale zaken is dezelfde als voor de rechters in sociale zaken (art. 216, eerste tot derde lid, Ger. W.; art. 216, derde lid, Ger. W. verwijst naar de art. 199, 200, 201 en 206 Ger. W.; zie boven, nr. 119). Het enig verschilpunt is de leeftijdsvoorwaarde: dertig jaar in het arbeidshof, vijfentwintig jaar in de arbeidsrechtbank (art. 202, eerste lid, en art. 216, vierde lid, Ger. W.).

De niet tijdige hernieuwing van de benoeming schept hetzelfde probleem van de continuïteit van de rechterlijke functie (zie boven, nr. 120).

129 De autonomie van de arbeidsgerechten is niet tot in cassatie doorgevoerd. Voorzieningen tegen de in laatste aanleg gewezen vonnissen en arresten van de arbeidsgerechten worden ingesteld bij het Hof van Cassatie. Wel werd aan dit Hof een derde kamer toegevoegd, die kennis neemt van die voorzieningen (art. 133, eerste lid, Ger. W.). Die kamer bestaat uitsluitend uit beroepsmagistraten.

HOOFDSTUK II

HET ARBEIDSAUDITORAAT

AFDELING I

SAMENSTELLING

130 Bij iedere arbeidsrechtbank is er een arbeidsauditoraat. Een arbeidsauditeur vervult er, onder het toezicht en de leiding van de procureur-generaal, het ambt van openbaar ministerie (art. 152 Ger. W.).

Volgens de behoeften van de dienst zijn er eerste substituut-arbeidsauditeurs en substituut-arbeidsauditeurs (art. 153 Ger. W.).

Verhinderde leden van het arbeidsauditoraat kunnen door plaatsvervangende rechters bij de arbeidsrechtbank tijdelijk vervangen worden (art. 87, eerste lid, Ger. W.; zie boven, nr. 104).

Bij ieder arbeidshof is er een arbeidsauditoraat-generaal.

Er worden advocaten-generaal en substituten-generaal benoemd om er, onder het toezicht en de leiding van de procureur-generaal, het ambt van openbaar ministerie te vervullen (art. 145 Ger. W.).

AFDELING II

DE BENAMING „ARBEIDSAUDITORAAT"

131 De benaming „arbeidsauditoraat" werd aan het openbaar ministerie bij de arbeidsgerechten gegeven om „de bijzondere kenmerken van de zending waarmee de leden" ervan worden belast te onderlijnen (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 147 e.v.). „Het organiseren van een echt auditoraat onderstelt dat bijzondere regelen voor de werking ervan worden vastgesteld en dat dit auditoraat een eigen bevoegdheid krijgt" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 809). Zo de magistraten van het arbeidsauditoraat geen eigen prerogatieven hebben, is de benaming illusoir en staat men voor een gewoon openbaar ministerie.

In het verslag over de gerechtelijke hervorming is die eigen opdracht weinig precies omschreven: „Zij moeten waken voor de behandeling van de zaken. In de geschillen tussen werknemers en de diensten voor sociale zekerheid, zullen hun informatie, de middelen van onderzoek en documentatie waarover zij beschikken doeltreffend zijn" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 148). Die vaagheid treft men ook in de teksten aan.

AFDELING III

DE ATTRIBUTEN VAN HET ARBEIDSAUDITORAAT

132 Het arbeidsauditoraat maakt deel uit van het openbaar ministerie en heeft er de attributen van: de eenheid, de ondeelbaarheid en de onafhankelijkheid.

Alhoewel de Koninklijke Commissaris VAN REEPINGHEN nagestreefd had de begripsbepaling van het openbaar ministerie, zoals die voorkwam in art. 1 van titel VIII van het Decreet van 16-24 augustus 1790: „Les officiers du ministère public sont agents du pouvoir exécutif près les tribunaux...", te verbeteren (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 142 e.v.) door duidelijk te laten uitschijnen dat het openbaar ministerie de uitvoerende macht vertegenwoordigt en tevens deel uitmaakt van de rechterlijke macht, nam de Senaat op voorstel van de Raad van State, die definitie niet aan (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 50; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 804).

De attributen welke het openbaar ministerie wegens zijn tweeledige opdracht, vertegenwoordiger van de uitvoerende macht en lid van de rechterlijke macht, moet uitoefenen zijn immers zo verstrengeld, volgens de Raad van State, dat een bondige definitie steeds onvolledig zal zijn. De Senaatscommissies waren dan ook van oordeel dat de vermelde tekst van artikel 137 van het ontwerp niet voldoende de taak van het openbaar ministerie omschreef. Er werd teruggegrepen naar de tekst van art. 150 van de Wet van 18 juni 1869 betreffende de gerechtelijke inrichting. Art. 137 Ger. W. beperkt er zich toe te zeggen dat het openbaar ministerie zijn ambtsplichten in het rechtsgebied van het hof, of van de rechtbank waarbij het is aangesteld, behoudens de gevallen waarin de wet anders bepaald, vervult. Bij de bespreking van de Wet van 18 juni 1869 was de voorgestelde tekst trouwens eveneens verworpen (*Parl. Handel., Kamer*, zitting 1855-1856, blz. 1612 e.v.).

Dit betekent geenszins dat het Parlement enige wijziging heeft willen brengen aan de traditionele opvatting nopens het openbaar ministerie (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1966-67, stuk 59/49, blz. 36-37; A. MEEUS, *Le Ministère public dans l'action judiciaire*, in *Ann. Dr.*, XXVIII, nr. 3-4, 1968, blz. 363). Het commentaar in het *Verslag*-VAN REEPINGHEN, het advies van de Raad van State en de parlementaire besprekingen waren alleen een goede gelegenheid om het statuut van het openbaar ministerie met zijn dubbele hoedanigheid van lid van de uitvoerende en van de rechterlijke macht nog eens te beschrijven en kritisch te onderzoeken, zodat in de toekomst die tweeledige aard voor geen discussie meer vatbaar is.

§ 1. De hiërarchische eenheid

133 Het Gerechtelijk Wetboek heeft de eenheid van het openbaar ministerie gehandhaafd. Al wordt er bij ieder arbeidshof een arbeidsauditoraat-generaal en bij iedere arbeidsrechtbank een arbeidsauditoraat ingesteld, toch blijft de eenheid van het openbaar ministerie gehandhaafd in de persoon van de procureur-genraal bij elk hof van beroep, die onder gezag van de minister van Justitie, en door toedoen van de minister die de Arbeid in zijn bevoegdheid heeft voor de aangelegenheden die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, alle opdrachten van het openbaar ministerie uitvoert bij het hof van beroep, het arbeidshof, de hoven van assisen en de rechtbanken van zijn rechtsgebied (art. 143, eerste en tweede lid, Ger. W.).

De eerste advocaat-generaal, de advocaten-generaal en de substituten-generaal bij het arbeidshof, de arbeidsauditeurs, de eerste-substituten-arbeidsauditeurs en de substituten-arbeidsauditeurs staan

onder het toezicht en de leiding van de procureur-generaal: „aldus wordt, op het niveau van de procureur-generaal, de eenheid van het openbaar ministerie gehandhaafd... wat een waarborg is voor de eenheid van opvatting in de uitoefening van het openbaar ministerie, van de algemene richtlijnen betreffende de openbare orde en de toepassing van de wetten en verordeningen en van de uitoefening van de tucht" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 44).

Die eenheid van het openbaar ministerie aan de top is trouwens, samen met de eenheid van toezicht door het Hof van Cassatie, hetgeen overblijft van de eenheidsconceptie van de gerechtelijke organisatie, zoals de Koninklijke Commissaris nastreefde, en maakt van die instelling „het overkoepelend eenmakingsorgaan in de nieuwe organisatie" (J. MATTHIJS, *Het openbaar ministerie overkoepelend eenmakingsorgaan in de nieuwe gerechtelijke organisatie, R.W.*, 1966-67, 75).

De advocaten-generaal bij het arbeidshof, treden op namens de procureur-generaal en niet namens het auditoraat-generaal (Cass., 27 november 1978, *Pas.*, 1979, I, 353; Cass., 18 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 395; *J.T.*, 1973, 94; *R. Dr. Pén.*, 1973, 630). In zover de advocaten-generaal en de substituten-procureur-generaal bij het hof van beroep en het arbeidshof de procureur-generaal vertegenwoordigen, zijn zij in alle zaken bevoegd om de betekeningen die aan laatstgenoemde worden gedaan, te ontvangen (Cass., 12 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 686; *J.T.*, 1973, 311; *R. Dr. Pén.*, 1973, 747).

§2. De ondeelbaarheid

134 Het arbeidsauditoraat-generaal en het arbeidsauditoraat zijn elk ondeelbaar bij de rechtsmacht, waarbij ze werden ingesteld, doch de verrichtingen van die auditoraten kunnen niet uitgeoefend worden door leden van de gewone parketten, evenmin als een interpenetratie in omgekeerde zin mogelijk is. De tekst breekt dus met het traditionele beginsel dat gans het openbaar ministerie ondeelbaar is. Dit is een gevolg van de specifieke opdracht van de auditoraten „zelfstandige parketten onder toezicht van de procureur-generaal bij het hof van beroep" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 3).

In hetzelfde auditoraat is echter het beginsel van de ondeelbaarheid behouden, zodat het toegelaten is dat telkens een ander lid van het auditoraat het dossier samenstelt, de zitting bijwoont, advies uitbrengt of bij de uitspraak wenst aanwezig te zijn, m.a.w. hetgeen een lid van een auditoraat doet wordt geacht verricht te zijn namens gans het auditoraat. De persoon van de magistraat vermengt zich met de rechtspersoon, samengesteld uit het geheel van de magistraten van eenzelfde parket (R. HAYOIT DE TERMICOURT, *Propos sur le ministère public, R. Dr. Pén.*, 1936, 975; zie art. 138, 140, 764, 766 en 767 Ger. W.).

Dit betekent echter niet dat wanneer een lid van het auditoraat advies heeft uitgebracht in een zaak die, op straffe van nietigheid, mededeelbaar is en de arbeidsrechtbank dit advies heeft gevolgd, de procureur-generaal of de arbeidsauditeur geen hoger beroep kunnen aantekenen tegen de beslissing van de arbeidsrechtbanken (art. 766 en 1052, eerste lid, Ger. W.).

De ondeelbaarheid brengt niet mede dat een lid van het auditoraat gebonden is door het standpunt van een ander lid.

Zo de eigen structuren van het arbeidsauditoraat, gevolg van zijn specialisering, een volledige interpenetratie tussen het parket van de procureur des Konings en het arbeidsauditoraat en tussen het parket-generaal bij het hof van beroep en het arbeidsauditoraat-generaal bij het arbeidshof uitsluit,

wordt nochtans de ondeelbaarheid van het openbaar ministerie in de persoon van de procureur-generaal bij het hof van beroep volkomen gaaf gehouden en zal zijn actieve leiding de zenuw van het gerechtelijk apparaat blijven. Tevens zal de medewerking tussen arbeidsauditeur en procureur des Konings in het sociaal strafrecht een zekere functionele interpenetratie tussen beiden meebrengen (J. MATTHYS, *Taak van het openbaar ministerie in het privaatrechtelijk rechtsgeding*, *T.P.R.*, 1977, 627, nr. 6).

§ 3. De onafhankelijkheid

135 De arbeidsauditoraten hebben, als laatste kenmerk, de onafhankelijkheid. Het Gerechtelijk Wetboek bracht geen wijziging aan die traditionele eigenschap van het openbaar ministerie.

A. Onafhankelijkheid ten opzichte van de rechtbank

De rechter kan dus aan het arbeidsauditoraat geen bemerkingen maken nopens de onvolledigheid van het overgelegd dossier, bij vonnis een opdracht opleggen, weigeren vonnis te vellen vooraleer het arbeidsauditoraat bepaalde inlichtingen ingewonnen heeft of vorderen dat omtrent bepaalde punten nadere gegevens worden verzameld.

Artikel 872, eerste lid, Ger. W. laat in bepaalde gevallen toe dat de rechter van het openbaar ministerie kan vorderen inlichtingen in te winnen omtrent de punten die hij op beperkende wijze aangeeft. Het oorspronkelijk ontwerp sprak alleen van „verzoeken". Die verplichting van het openbaar ministerie maakt afbreuk van het beginsel van onafhankelijkheid (J. MATTHIJS, *Het Belgisch Openbaar Ministerie en zijn beleid, getoetst aan de nieuwe wetten, Jaarboek XII, 1969-70*, van de *Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland*, blz. 104, nr. 18; *vgl.*, art. 817 Ger. W. bij hervatting van het geding).

De rechter kan ook de sociale inspectie geen opdracht geven om een onderzoek in te stellen. Dit zou volgens het Arbeidshof Gent onrechtstreeks aan het openbaar ministerie een bevel geven zijn (Arbh. Gent, 20 oktober 1972, *R.W.*, 1972-73, 1679). Deze zienswijze kan betwist worden aangezien de sociale inspectie niet afhangt van het openbaar ministerie.

De rechter die wenst nadere inlichtingen te bekomen, moet bij tussenvonnis bevelen dat de partijen in persoon verschijnen (art. 992-993 Ger. W.). Wanneer de tegenpartij, zoals bij geschillen inzake sociale voorziening, een publiekrechtelijke rechtspersoon is, wijst hij in zijn vonnis de agent aan die moet verschijnen (art. 994 Ger. W.).

Evenzo kan hij bij tussenvonnis de overlegging van bepaalde stukken bevelen (art. 877-882 Ger. W.).

Die rechtspleging verloopt soms trager dan de tussenkomst van het auditoraat maar is juridisch de enige mogelijke uitweg voor de rechter, gelet op hoger vermeld beginsel van de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie. Niets belet echter de rechter, in de loop van het gerechtelijk debat, mondeling aan het arbeidsauditoraat te vragen of het bereid is bepaalde aanvullende inlichtingen in te winnen of bepaalde stukken op te vragen. Dikwijls zal het arbeidsauditoraat het zelf voorstellen ten einde een advies te kunnen uitbrengen dat zowel in feite als in rechte gegrond is.

B. Onafhankelijkheid ten aanzien van de minister van Justitie

136 De onafhankelijkheid van het openbaar ministerie sluit het gezag van de minister van Justitie over dit gehiërarchiseerd korps niet uit. Het gezag van de minister van Justitie is niet in strijd met de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie (art. 143, tweede lid, Ger. W.).

Op een vraag van een kamerlid tijdens de bespreking van het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek gesteld, werd geantwoord dat zulks beduidt dat de minister van Justitie de procureur-generaal bij het hof van beroep kan verzoeken strafvorderingen in te stellen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 37; zie ook art. 274 Sv.).

De minister van Justitie kan echter het instellen van een strafvordering niet verbieden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 37; R. HAYOIT DE TERMICOURT, *Propos sur le ministère public, R. Dr. Pén.*, 1936, 989 e.v.; H. BEKAERT, *Positie en taak van het Openbaar Ministerie in België, Jaarboek VII, 1958-59* van de *Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het Recht van België en Nederland*, blz. 117 e.v.; A. DE NAUW, *La décision de poursuivre. Instruments et mesures, R. Dr. Pén.*, 1977, 454 e.v.; Cour supérieure de Justice du Grand Duché, 24 januari 1972, *Pas. Lux.*, 1972, 110; zie nochtans M.L. RASSAT, *Le ministère public*, nr. 126, blz. 97 e.v.).

In sociale geschillen, evenmin als in burgerlijke zaken, kan de minister van Justitie aan het openbaar ministerie enig bevel geven.

De tussenkomst van de minister die de Arbeid in zijn bevoegdheid heeft, laat die minister enkel toe aan zijn collega van Justitie te vragen tussenbeide te willen komen bij de procureur-generaal bij het hof van beroep ten einde, bijvoorbeeld, een grotere éénvormigheid tot stand te brengen bij de toepassing van de sociale wetgeving (art. 143, tweede lid, Ger. W.; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 37). Dit kan verwezenlijkt worden in het uitbrengen van adviezen of door het instellen van hoger beroep, doch geen van beide ministers kan hierbij bindende richtlijnen geven.

Hoger beroep kan, door de procureurs-generaal bij de hoven van beroep en de arbeidsauditeurs aangetekend worden in alle zaken, die op straffe van nietigheid, aan het openbaar ministerie moeten medegedeeld worden (art. 1052, eerste lid, Ger. W.).

Dit is het geval zelfs wanneer: „de vorderingen die voor de arbeidsrechtbank worden aanhangig gemaakt niet noodzakelijk van openbare orde zijn... de tussenkomst van het openbaar ministerie heeft tot doel de eenheid van de rechtspraak te verzekeren... het is nodig dat de procureur-generaal hoger beroep kan aantekenen, terwijl dat recht reeds aan de arbeidsauditeur wordt toegekend... de procureur-generaal is nog beter geplaatst dan de arbeidsauditeur om de belangen van de eenheid van de rechtspraak te beoordelen" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 156). Tevens biedt dit recht van hoger beroep, dat niet alleen op rechtsargumenten maar ook op feitelijke gegevens van het dossier kan berusten, de mogelijkheid om de rechtsonderhorigen in hun aanspraken op sociale voorzieningen ten overstaan van openbare diensten behulpzaam te zijn.

Volgens het *Verslag*-DE BAECK moet de beslissing echter strijdig zijn met de wet. Het hoger beroep wordt enkel aangetekend in het algemeen belang (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 161). Die interpretatie beperkt het recht op hoger beroep, en vindt geen steun in de tekst.

De onafhankelijkheid van het openbaar ministerie ten aanzien van de minister van Justitie steunt op de delegatie, die het openbaar ministerie van de Natie kreeg, om in haar naam op te treden (M.L. RASSAT, *a.w.*, nr. 208, blz. 153; R. GARRAUD, Traité, I, blz. 332; F. HELIE, Traité, I, nr. 734, blz. 263).

C. Onafhankelijkheid ten overstaan van de eigen hiërarchie

Deze vorm van onafhankelijkheid wordt weergegeven door de uitdrukking: „la plume est serve, mais la parole est libre". Een parketmagistraat mag dus ter zitting zijn eigen opvatting uiteenzetten of overtuiging weergeven nopens de toepassing en de interpretatie van de wet. Zijn eigen zienswijze mag niet overeenkomen met die van zijn hiërarchische meerderen, die hem wel kunnen bevelen in een bepaalde zin schriftelijk te concluderen (G. BELTJENS, *Encyclopédie du droit criminel belge*, I, art. 83, blz. 442, nr. 9).

§ 4. De taken van het arbeidsauditoraat

1. Algemene beschouwingen

137 De taak van het arbeidsauditoraat is veel belangrijker dan die van het openbaar ministerie bij de burgerlijke rechtbanken. Dit is normaal wanneer men het grondig verschil dat bestaat tussen de burgerlijke en de sociale geschillen onder ogen neemt.

„Inzake sociale zekerheid stelt hij het dossier samen dat aan de rechtbank zal worden onderworpen en vordert van de openbare besturen dat hem alle stukken worden voorgelegd die de rechtbank kunnen voorlichten. Zijn bemoeiïng maakt ook deel uit van een inquisitoriale rechtspleging die wellicht meer beantwoordt aan de aard van het rechtsverkeer met betrekking tot de sociale voorzieningen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1965-65, stuk 170, blz. 45; *vgl., Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 3].

Die taak werd vergeleken met die van het auditoraat bij de Raad van State, meer bepaald op het plan van de inlichtingen die aan het gerecht moeten verstrekt worden over de geschillen waarvan het kennis moet nemen: „de dossiers voorbereiden en de nodige onderzoekingen verrichten" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. XVI; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 17). Artikel 16 van het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling van de Raad van State is echter veel explicieter dan artikel 138, tweede lid, Ger. W. Vermeld artikel 16 laat de raadsheer of het lid van het auditoraat toe: „rechtstreeks briefwisseling te voeren met alle overheden en alle dienstige inlichtingen te vragen... zich alle administratieve bescheiden te laten overleggen... van de partijen. hun advocaten en de commissaris der regering alle aanvullende opheldering te vorderen".

De hierna volgende beschouwingen gelden uiteraard ook voor het arbeidsauditoraat-generaal (Arbh. Luik, 1 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 267; ROUARD, III, nr. 582, blz. 479).

138 De tussenkomst van het arbeidsauditoraat is vooral van belang in de geschillen nopens sociale voorzieningen waar de private persoon ten overstaan van een openbare dienst zijn rechten moet laten gelden. De gelijkheid, die op het vlak van de overeenkomsten, ten minste theoretisch ook in het sociaal recht

bestaat, ontbreekt in de betrekkingen van de rechtsonderhorige met de administratie.

De rechtshandelingen van de administratie wórden in beginsel geacht met het recht overeen te stemmen. Het instellen van een vordering voor de arbeidsrechtbank zal de gestelde administratieve rechtshandeling, behoudens indien de wet het anders bepaalt, niet schorsen. Dit valt meestal uit in het belang van de sociaal gerechtigde: het toegekende kan reeds uitbetaald worden.

De artikelen 63 § 2, 66 § 1 en § 2, 67, 71, 73 § 3, 79, 81, 84 § 3, 85 en 87 van de wijzigende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek bepalen dat de vordering ingeleid voor de arbeidsrechtbank niet schorsend werkt.

Dezelfde regel vindt men terug in artikel 21 § 8 van de Wet van 13 juni 1966, gewijzigd bij de Wet van 27 juli 1971; artikel 66 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967, gewijzigd bij de Wet van 5 juni 1970; artikel 41 K.B. nr. 72 van 10 november 1967, gewijzigd bij de Wet van 9 juni 1970; artikel 16 van de Wet van 1 april 1969, gewijzigd bij de Wet van 5 juni 1970; artikel 29 van de Wet van 27 juni 1969; artikel 10 § 1 van de Wet van 7 augustus 1974 en artikel 8 van de Wet van 20 juni 1975.

Artikel 26 van de Wet van 16 april 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen en artikel 10 § 21 van de Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid bepalen integendeel dat de vordering ingeleid door de arbeidsrechtbank, schorsend werkt.

Dit voorrecht van de administratie, de uitgebreidheid van de middelen waarover zij beschikt en de complexiteit van de wetgeving, die zij toepast, brengen de rechtsonderhorige in een inferieure positie. Om ten overstaan van de administratie te bewijzen dat een rechtshandeling van de administratie wederrechtelijk is, staat de rechtsonderhorige dikwijls machteloos, zodat op het gebied van de sociale voorzieningen, waar het subjectief recht samenvalt met de bestaanszekerheid, een speciale rechtspleging ten voordele van de rechtsonderhorige verantwoord is. Doch, in tegenstelling met de rechtspleging voor de Raad van State, is de procedure voor de arbeidsgerechten verre van inquisitoir, al werd aan het arbeidsauditoraat een „ruime optredingsmacht" gegeven (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 50). Een rechtspleging van inquisitoriale aard had vereist dat de leiding van het proces niet aan de partijen, maar aan de arbeidsrechtbank, bijgestaan door het auditoraat, zou opgedragen zijn.

Het auditoraat kan echter niet zoals het auditoraat van de Raad van State, binnen de opdracht hem gegeven door de Raad, onderzoeksmaatregelen instellen zoals de partijen horen, ter plaatse tot vaststelling overgaan, deskundigen aanstellen en hun opdracht bepalen (zie art. 17 tot 22 Besl. Regt. van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State). Het auditoraat bij de Raad van State heeft ook een andere opdracht: het vertegenwoordigt niet de belangen van de gemeenschap, waakt niet over de administratieve openbare orde, heeft geen initiatiefrecht en kan niet vorderen zoals het Openbaar Ministerie.

De rechter van de arbeidsrechtbank zelf kan van zijn kant niet, zoals een raadsheer in de Raad van State wel mag, rechtstreeks briefwisseling voeren met de overheden of dienstige inlichtingen vragen.

Het arbeidsauditoraat beschikt evenmin over dezelfde bevoegdheden als het openbaar ministerie in strafzaken, behoudens wanneer er aanwijzingen zijn dat in de zaak een inbreuk op de sociale wetgeving werd gepleegd. Alsdan kan het auditoraat, zoals elk parket, een beroep doen op de bijstand van de ambtenaren van de gerechtelijke politie (art. 10 van de Wet van 7 april 1919 tot instelling van rechterlijke officieren en agenten bij de parketten).

De auditeur en zijn substituten zijn ook geen officieren van gerechtelijke politie. Wel kan hij de medewerking vragen van de ambtenaren met het toezicht op de toepassing van de wetten en verordeningen, die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren om bestuurlijke inlichtingen te vorderen (art. 138, derde lid, Ger. W.).

Wel zou uit artikel 4, tweede lid, van de Wet van 8 april 1971 tot organisatie van een gerechtelijke stage, het omgekeerde kunnen afgeleid worden. Deze tekst is echter niet voldoende uitdrukkelijk om er een algemene regel van af te leiden (Cass., 13 oktober 1952, *Pas.*, 1953, I, 157).

Uit de beperking van de tekst — bestuurlijke inlichtingen vorderen — werd afgeleid dat het auditoraat geen eigenlijke onderzoeksmacht bezit (G. BASTJAENS, *La limite des pouvoirs du parquet social selon l'article 138, alinea 3 du Code Judiciaire, J.T.T.*, 1974, 17 e.v.; Arbrb. Brugge, 20 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 155 met kritische noot van VANDERMEERSCH).

2. Het inwinnen van bestuurlijke inlichtingen

139 Tijdens de parlementaire werkzaamheden werd nochtans in het kamerverslag een verklaring opgenomen dat het auditoraat: „het voorafgaand onderzoek der zaken" zou verrichten (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 3).

Uitgaande van die verklaring werden aan de termen „bestuurlijke inlichtingen" een ruime betekenis gegeven (J. CONSTANT, *Considérations sur l'activité des juridictions du travail au cours de l'année judiciaire 1970-71, J.T.T.*, 1971, 7; A. MEEUS, *Le ministère public dans l'action judiciaire, Ann. Dr.*, XXVIII, nr. 3 e.v., 1968, blz. 378; L. MORGENTHAL, *Le procès social après la réforme judiciaire, Ann. F. Dr. Liège*, 1968, 275 e.v.).

Bij een onvoldoende expliciete redactie van artikel 138, tweede lid, Ger. W., dat weliswaar moet aangevuld worden door de schaarse gegevens uit de parlementaire stukken, zijn het de auditoraten zelf die de concrete inhoud van hun opdracht hebben moeten omschrijven. De Raad van State heeft trouwens in zijn advies betreffende het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek doen opmerken dat hij de term „arbeidsauditoraat" niet begreep, daar de magistraten van dit auditoraat: „zich toch door generlei bijzonder prerogatief van de overige magistraten van het parket onderscheiden. Het organiseren van een echt auditoraat onderstelt dat bijzondere regelen voor de werking ervan worden vastgesteld en dat dit auditoraat een eigen bevoegdheid krijgt" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 809).

Ingevolge die opmerking werd de specifieke opdracht van het auditoraat in het Gerechtelijk Wetboek zelf omschreven: „In alle betwistingen die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, kan het openbaar ministerie bij de arbeidsgerechten van de bevoegde minister of van de bevoegde openbare instellingen of diensten de nodige bestuurlijke inlichtingen vorderen. Daartoe kan het om medewerking verzoeken van de ambtenaren die door de bestuurlijke overheden belast zijn met het toezicht op de toepassing van de wettelijke en verordeningsbepalingen die bedoeld zijn in de artikelen 578 tot 583 (art. 138, derde lid, Ger. W.). Die tekst sluit aan bij het wetsvoorstel-

Major tot instelling van arbeidsgerechten. Artikel 11 van het wetsvoorstel-Major luidde als volgt: „... de nodige inlichtingen en administratieve bescheiden te vorderen van de bevoegde minister of van de bevoegde openbare inrichtingen of diensten... daartoe de ambtenaren opvorderen die door de bevoegde administratieve overheid werden belast met het toezicht over de naleving van de wettelijke en reglementaire beschikkingen waarvan de geschillen... tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren" (*Gedr. St., Kamer*, B.Z., 1961, stuk 125, blz. 8).

Die tekst geeft, volgens de parlementaire stukken, aan het arbeidsauditoraat de bevoegdheid om de dossiers samen te stellen en tot het voorafgaand onderzoek van de zaken over te gaan in alle geschillen die tot de algemene bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken behoren, dus zelfs wanneer de zaak niet mededeelbaar is (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 17 en 45; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 3; *anders:* G. BASTJAENS, *a.w., J.T.T.*, 1974, 18).

De parlementaire werken kennen aan de arbeidsauditoraten een ruimere bevoegdheid toe dan de bewoordingen van artikel 138, derde lid, Ger. W. Artikel 138 moet trouwens ook gezien worden als de verwoording van een tendens, die reeds in de rechtspraak aanwezig was: „le ministère public a non seulement le droit, mais même le devoir de faire tout ce qui est en son pouvoir pour contribuer à faire la lumière sur le litige... que dès lors lui doit être reconnu la faculté de proposer, à l'occasion de son avis, tous les documents qu'il estime propres à éclairer l'opinion des juges sur le litige" (Cass., 20 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1157 en de noten 2 en 4). Tevens moet betreurd worden dat de tekst het vorderen door het arbeidsauditoraat van de nodige bestuurlijke inlichtingen niet oplegt: het arbeidsauditoraat „kan" vorderen.

Een wetsvoorstel werd neergelegd, waarbij voorgesteld werd dat het openbaar ministerie deze inlichtingen vordert bij beslissing van het arbeidsgerecht, op verzoek van een der partijen, of ambtshalve (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 261, art. 2 wetsvoorstel senator Goffart).

Dit voorstel gaat in tegen de regel van de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie ten opzichte van de rechtbank (zie boven, nr. 135, *A*).

140 Die opdracht van het arbeidsauditoraat is vooral van belang voor de vorderingen, die ingeleid werden bij verzoekschrift (art. 704, eerste lid, eerste zin, Ger. W.).

In tegenstelling met de dagvaarding die de naam, voornaam, woonplaats, of bij gebreke van woonplaats, de verblijfplaats van de gedaagde en het onderwerp van de vordering moet aanduiden, moet het verzoekschrift die gegevens niet omvatten (art. 702, 2° en 3°, Ger. W.). De griffier moet nochtans de tegenpartij op de algemene rol vermelden, kunnen oproepen en het voorwerp van de vordering hierbij vermelden (art. 704, eerste lid, tweede zin, en art. 711, tweede lid, 1°, Ger. W.).

Die bepalingen zijn, zonder medewerking van het arbeidsauditoraat, onuitvoerbaar.

De verzekerde die een verzoekschrift neerlegt ter griffie van de arbeidsrechtbank of bij aangetekende brief aan die griffie verzendt, kan dikwijls de tegenpartij niet aanduiden en beperkt zich met zeer vaag het voorwerp van het geschil aan te duiden. Wanneer hij bijvoorbeeld opgeeft dat hij zijn ziekengeld of zijn werkloosheidsuitkeringen niet ontvangen heeft of meent onvoldoende pensioen te genieten, zal het de taak zijn van het auditoraat te zoeken welke openbare dienst of uitbetalingsinstelling van sociale voorzieningen de tegenpartij is en welke de aard van het geschil en de aanspraken van de rechtsonderhorige zijn. Daartoe zal het vooreerst nodig zijn de betrokkene op te roepen en het administratief dossier op te vragen. Maar daarna zal het auditoraat de rechtsonderhorige moeten behulpzaam zijn om bepaalde stukken of bewijsmiddelen over te leggen en om na te gaan of het administratief dossier volledig is.

Een partij kan echter aan de rechter bij conclusie niet vragen aan het auditoraat

opdracht te geven om bijvoorbeeld een getuigenverhoor te bevelen teneinde zijn hoedanigheid van werknemer te bewijzen (Arbh. Brussel, 23 maart 1972, *onuitg.*).

141 Het arbeidsauditoraat kan de nodige bestuurlijke inlichtingen bekomen van de bevoegde minister of van de bevoegde openbare instellingen of diensten.

Het gaat niet alleen om de inlichtingen waarover de administratie beschikt, maar ook om inlichtingen die een administratie kan verkrijgen (ROUARD, III, nr. 582, blz. 481; *anders:* Arbrb. Brugge, 20 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 155).

De term „bevoegde minister" doelt op alle ministers die met het oog op het behandelen van de zaak enige inlichtingen kunnen verschaffen.

Ook de openbare instellingen moeten hun medewerking verlenen. Het gaat hier om publiekrechtelijke instellingen die door het Rijk, de provincie of de gemeente ingesteld worden en welke een eigen juridisch bestaan en bestuurlijke autonomie genieten. Worden als zodanig aangezien: alle parastatale instellingen uit de sociale sector, zoals de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid, de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, de Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers, e.a., verder de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn.

Tenslotte spreekt artikel 138 van het Gerechtelijk Wetboek van de openbare diensten. Het begrip „openbare dienst" omvat in zijn organieke betekenis alle instellingen die door de regeerders opgericht zijn om in een collectieve behoefte te voorzien en onder hun controle staat. Het omvat dus de reeds geciteerde ministeries of de Staat, de openbare instellingen maar ook de provincies, de gemeenten of diensten, die volgens het privaat recht zijn opgericht, doch instaan voor de bevrediging van collectieve behoeften. Aldus blijven de instellingen die meewerken aan de uitvoering en de toepassing van de sociale zekerheidswetgeving, zoals de sociale secretariaten, de verzekeringsinstellingen tegen arbeidsongevallen, de ziekenfondsen, de vakantiefondsen, de kinderbijslagfondsen, de werknemersorganisaties die als uitbetalingsinstelling van de werkloosheidsuitkeringen fungeren, privaatrechtelijke instellingen die echter onder de algemene term (openbare) „diensten" vallen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1969-70, stuk 328, blz. 71-72 en Cass., 19 februari 1942, *Pas.*, 1942, I, 48).

Kunnen echter niet als (openbare) „dienst" aangemerkt worden een notariskantoor, een bank, een werkgeversorganisatie, een sociaal en fiscaal bureau, de kamers van ambachten en neringen (R. v. St., arrest nr. 8397 van 31 januari 1961, zaak-Wintens-Schrijvers, en arrest nr. 1375 van 24 maart 1952, zaak-Meester-Elektriekers van Brugge).

142 Alhoewel geen enkele tekst het uitdrukkelijk bepaalt, moeten de „akten van het onderzoek" door het arbeidsauditoraat op de griffie worden neergelegd en bij het dossier van de rechtspleging gevoegd. Dit kan afgeleid worden uit artikel 721, 3° en 872, tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek. De griffie brengt de neerlegging ter kennis van de partijen. Mocht dergelijke kennisgeving niet gebeurd zijn dan zou de partij, die geen kennis had van een bepaald stuk, kunnen vragen dat het eerst zou overgelegd worden en ondertussen de rechtspleging geschorst zou worden of dat het stuk buiten het beraad zou worden gehouden (zie art. 736 en 740 Ger. W.). Het arbeidsauditoraat mag immers bij zijn opdracht van informatie en onderzoek geen afbreuk doen „aan de vertegenwoordiging van de belanghebbende partijen, noch aan de eerbied van het verdedigingsrecht die ermee samengaan" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 148).

Het arbeidsauditoraat is evenmin de persoonlijke verdediger van de werknemer of van de zelfstandige, of van de openbare instelling die verstek laat gaan (Arbrb. Antwerpen, 15 mei 1972, *onuitg.*).

Het arbeidsauditoraat mag in zijn onderzoek niet verder gaan dan hetgeen gevor-

derd werd. Het mag dus geen middelen opwerpen die de oorspronkelijke vordering zouden wijzigen, geen tegenvordering instellen, of de arbeidsrechtbank *ultra petita* doen vonnissen (C. BASTJAENS, *a.w.*, *J.T.T.*, 1974, 19 e.v.; zie ook Cass., 4 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 399; *R.W.*, 1974-75, 1435; noot W. VANDERMEERSCH, in *J.T.T.*, 1973, 155; noot A. KOHL, in *J.T.T.*, 1972, 40, nr. 4; *anders: de lege feranda* A. MORGENTHAL, *a.w.*, *Ann. F. Dr. Liège*, 1968, 297 e.v.).

Het arbeidsauditoraat kan geen inlichtingen bekomen, die door de aangezochte openbare dienst niet mogen medegedeeld worden, behoudens:

1° met toestemming van de persoon die beschermd wordt door het verbod mededelingen te doen;

2° binnen de wettelijke regeling inzake samenwerking tussen fiscale administraties en openbaar ministerie (art. 244 Wetboek Inkomstenbelastingen, gew. bij artikel 39 van de Wet van 3 november 1976; art. 236 *bis* Wetboek Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten; art. 80 *bis* Wetboek Zegelrechten; art. 146 *bis* Wetboek Successierechten; art. 93 *bis* Wetboek Belasting over de Toegevoegde Waarde; art. 212 Wetboek der met het Zegel gelijkgestelde taksen: alle ingevoegd bij artikelen 52 tot 56 van de Wet van 4 augustus 1978; zie ook *Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/2, blz. 75 e.v.);

3° een uitdrukkelijke afwijkende wettelijke bepaling:

a) artikel 23 van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen bepaalt dat de openbare besturen, inzonderheid de besturen die afhangen van het departement van Financiën verplicht zijn o.m. aan de rechtscolleges de inlichtingen te geven die zij nodig hebben met het oog op de toepassing van dit besluit;

b) artikel 12 van de Wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden en artikel 15 van de Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen bepalen dat de controleur der directe belastingen of de ontvanger der registratie gegevens nopens de bestaansmiddelen moeten mededelen.

143 Bij het inwinnen van inlichtingen en het opvragen van stukken beschikt het arbeidsauditoraat over geen enkel dwangmiddel (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 146).

Er is ook geen termijn gesteld aan de openbare dienst om het administratief dossier toe te zenden (zie Kamer, zitting 1975-76, *Parl. Vr., Bull.* nr. 27, blz. 1983, vraag van kamerlid Mathot).

In de meeste gevallen gebeurt die toezending binnen de maand na de aanvraag door het auditoraat. Doch opzoekingen, berekeningen, nieuwe aanvragen tot het bekomen van prestaties kunnen vertraging meebrengen (zie Kamer, zitting 1975-76, *Parl. Vr., Bull.* nr. 24, blz. 1813, vraag van kamerlid Mathot).

Soms voegt de betrokken dienst bij het administratief dossier een nota waarin zijn standpunt nopens de door de verzoekende partij aangehaalde argumenten weergegeven wordt. De auditoraten vragen trouwens gewoonlijk om dit standpunt.

3. Rechtsvordering en vordering

144 Het arbeidsauditoraat komt als openbaar ministerie tussen bij wege van rechtsvordering, vordering of advies.

Wanneer het openbaar ministerie optreedt bij wege van rechtsvordering, is het

hoofdpartij. Treedt het op door middel van schriftelijke conclusies dan is het een tussenkomende partij (Cass., 31 januari 1935, *Pas.*,1935, I, 133 en noot 3).

Bij rechtsvordering of vordering treedt het openbaar ministerie op uit noodzakelijkheid de collectieve belangen te doen beschermen, zelfs in rechtsgedingen, waar op het eerste gezicht slechts privébelangen in het gedrang komen (H. BEKAERT, *La mission du ministère public en droit privé*, in *Mélanges en hommage de Jean Dabin*, blz. 432, nr. 18).

Wanneer in burgerlijke zaken sprake is van vordering dan heeft het woord dikwijls dezelfde betekenis als advies (A. MEEUS, *Le rôle du ministère public en droit judiciaire privé*, in *Procesrecht vandaag*, 143, nr. 2; *T.P.R.*, 1980, 143, nr. 2; P. ROUARD, *L'avis du ministère public après la clôture des débats en matière civile*, *Ann. Dr.* 1966, 312; H. BEKAERT, *a.w.*, blz. 245, nr. 9). Het is dus enkel in het strafrecht dat de vordering een eigen betekenis heeft (zie verder, nr. 152).

In het *Verslag*-VAN REEPINGHEN wordt aan het woord vordering nog een derde betekenis gegeven: „een vorderingsrecht ten aanzien van de bestuurlijke of politieoverheden" of „een vorderingsrecht bij het zoeken naar de waarheid" (*a.w.*, I, blz. 146). Het gaat hier om een bevoegdheid inzake bewijsvordering (zie ook Cass., 20 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1157; *R. Crit. J.B.*, 1965, 38 met kritische noot E. HEILPORN; *J.T.*, 1961, 609 met kritische noot CH. VAN REEPINGHEN; zie nochtans C. CAMBIER, *Droit judiciaire civil*, I, 608, noot 42).

De rechter is bij rechtsvordering verplicht op de conclusies van het auditoraat te antwoorden.

In tegenstelling met het burgerlijk recht heeft het sociaal recht het rechtstreeks optreden van het arbeidsauditoraat als partij in geen enkele tekst bepaald behoudens het recht tot het instellen van hoger beroep in bepaalde materies van het sociaal recht. Het arbeidsauditoraat zal dan ook slechts bij wege van rechtsvordering optreden in zaken die niet specifiek zijn voor het sociaal recht, zoals in tuchtzaken, of wanneer de openbare orde zijn ambtshalve tussenkomst vergt (art. 138, tweede lid, tweede zin, Ger. W.; V. VANDERMEERSCH, *De rol van het auditoraat bij het arbeidsgerecht in sociaal procesrecht*, nr. 13, blz. 75; zie verder, nr. 145).

Kon het arbeidsauditoraat, of het openbaar ministerie in 't algemeen, niet in het belang van de openbare orde optreden dan zou het een instelling worden die de onwettigheden zou aanschouwen zonder er tegen te kunnen optreden.

Het is de zending van het openbaar ministerie, dat zijn macht rechtstreeks van de Natie krijgt, en nog meer van het arbeidsauditoraat, dat in het voordeel van de rechtsonderhorigen werd ingesteld, te waken dat het sociaal rechtsbestel geëerbiedigd wordt: „Il faut à la Justice un guide, à la faiblesse un appui, à la société toute entière un représentant et, surtout aux lois d'intérêt général un organe, une sauvegarde contre les prétentions toujours renaissantes de l'intérêt particulier" (Ch. LAURENT: *De la suppression des avis du ministère public en matière civile*, mercuriale uitgesproken op 1 oktober 1889, blz. 12).

Het arbeidsauditoraat vordert in bepaalde gevallen de toepassing van de strafwet (zie verder, nr. 152).

4. Het instellen van hoger beroep

145 De wetgever heeft aan het openbaar ministerie het recht van hoger beroep toegekend wat betreft de beslissingen:

1° van het bureau van rechtsbijstand van de arbeidsgerechten (art. 688 Ger. W.).

2° van de arbeidsrechtbanken in aangelegenheden bedoeld in de artikelen 578, 7°, 580, 581, 1° en 2° en 583 Ger. W.

Het betreft zaken waarin het openbaar ministerie op straffe van nietigheid advies moet uitbrengen.

Hiermede heeft hij bevestigd aan het arbeidsauditoraat de eerbied van het sociaal rechtsbestel toe te vertrouwen door het recht te geven, zelfs in zaken waar het niet als hoofdpartij of tussenkomende partij is opgetreden, hoger beroep in te stellen en aldus bij wege van rechtsvordering op te treden. Dit recht kan het uitoefenen zelfs wanneer de vordering de openbare orde niet aanbelangt.

Het openbaar ministerie treedt ambtshalve op in de gevallen die de wet bepaalt en bovendien telkens als de openbare orde zijn tussenkomst vraagt (art. 138, tweede lid, Ger. W.; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 804 e.v.; J. MATTHIJS, *Het Belgisch Openbaar Ministerie en zijn beleid getoetst aan de nieuwe wetten, Jaarboek XII*, 1969-70, van de *Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland*, blz. 114 e.v., nr. 34 e.v.; zie ook F. BOUCKAERT, *Het optreden van het Openbaar Ministerie in burgerlijke zaken, R.W.*, 1961-62, 916 e.v.; M. RIGAUX, *L'étendue du droit d'action en matière civile, conféré au ministère public par l'article 46 de la loi du 20 avril 1810, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1956, 273 e.v.).

Tegen vonnissen die naar zijn mening indruisen tegen de openbare orde kan het arbeidsauditoraat steeds hoger beroep instellen of, tijdens de behandeling van de zaak in hoger beroep, vrijwillig tussenkomen bij verzoekschrift met aanduiding van de middelen en de conclusies (art. 813, eerste lid, Ger. W.).

Aan het begrip openbare orde moet dezelfde betekenis gehecht worden dan aan het voorheen geldende artikel 46 van de Wet van 20 april 1810 (GARSONNET/CÉZAR-BRU, I, nr. 207, blz. 326). Het voorstel van de Konklijke Commissaris om het openbaar ministerie in het openbaar belang te laten optreden werd niet aangehouden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 50). De bestaande terminologie werd gehandhaafd.

Het volstaat dus niet dat een bepaling van openbare orde is geschonden, maar bovendien is vereist dat de openbare orde in gevaar is gebracht door een toestand waaraan dient verholpen te worden (Cass., 5 november 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 307; Cass., 12 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 656; *R.W.*, 1974-75, 2548; Cass., 4 december 1974, *Arr. Cass.*, 1075, 399; *R.W.*, 1974-75, 1435; Cass., 28 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 829; *R.W.*, 1974-75, 343 met noot; *R. Crit. J. B.*, 1974, 489 met noot F. RIGAUX; Cass., 13 december 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 375; *R. Crit. J. B.*, 1959, 229 met noot P. HARVEN; Cass., 3 mei 1958, *Pas.*, 1958, I, 968; *R. Crit. J. B.*, 1959, 229 met noot P. HARVEN; Cass., 29 september 1927, *Pas.*, 1927, I, 296, noot 6; Cass., 7 april 1927, *Pas.*, 1927, I, 194 en conclusies P. LECLERCQ; Cass., 22 maart 1923, *Pas.*, 1923, I, 243 en conclusies P. LECLERCQ; Cass., 12 mei 1922, *Pas.*, 1922, I, 297 en conclusies TERLINDEN; Cass., 5 mei 1881, *Pas.*, 1881, I, 230 en conclusies FAIDER; Gent, 25 februari 1956, *R. Crit. J. B.*, 1957, 179 met noot P. GRAULICH; Luik, 10 juni 1943, *R. Crit. J. B.*, 1949, 35 met kritische noot P. GRAULICH; C. CAMBIER, *Droit judiciaire civil*, I, blz. 618

e.v.; A. MEEUS, *Le ministère public dans l'action judiciaire, Ann. Dr.*, 1968, 386; F. RIGAUX, *L'étendue du droit d'action en matière civile conféré au ministère public part l'article 46 de la loi du 20 april 1810, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1956, 273).

Artikel 138 van het Gerechtelijk Wetboek impliceert niet, volgens het Hof van Cassatie, dat het openbaar ministerie ambtshalve mag optreden telkens als enigerlei bepaling, opgenomen in een wet van openbare orde of die deze orde raakt, is miskend (Cass., 29 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 311 en conclusies H. LENAERTS).

De openbare orde wordt niet in gevaar gebracht door een onregelmatige vertegenwoordiging van een partij (Cass., 29 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 312, conclusies H. LENAERTS; *R. W.*, 1972-73, 1325); noch door het verkeerd toepassen van een barema bij het berekenen van het derde in kapitaal dat door een getroffene van een arbeidsongeval wordt gevorderd (Cass., 12 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 656; *R.W.*, 1974-75, 2548); noch bij de miskenning van de regel dat de verjaring van de burgerlijke vordering volgend uit een misdrijf niet toepasselijk is, wanneer de vordering uit het niet nakomen van contractuele verplichtingen ontstaat (Cass., 4 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 399; *R.W.*, 1974-75, 1435); noch wanneer het recht op werkloosheidsuitkering van een vroegere datum af had moeten ontzegd worden (Cass., 3 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 19; *T.Soc.R.*, 1976, 54); noch door het verschuldigd zijn van interesten op achterstallige lonen verschuldigd door het Fonds tot vergoeding van de ingeval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers (Cass., 1 Oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 141; *R.W.*, 1975-76, 1688); noch bij een foutieve berekening van het basisloon tot vaststelling van de arbeidsongevaluitkeringen (Cass., 11 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 930; *R.W.*, 1977-78, 1203; *J.T.T.*, 1978, 131; *anders:* Arbh. Bergen, 24 november 1975, *J.T.T.*, 1976, 147 e.v.).

Zij wordt wel in gevaar gebracht bij schending van artikel 81 van het Gerechtelijk Wetboek (Arbh. Luik, afd. Libramont, 28 september 1977, *onuitg.*), van artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek (Cass., 29 november 1972, *t.a.p.*); van artikel 622 van het Gerechtelijk Wetboek (Cass., 5 november 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 307; *J.T.*, 1976, 133 met kritische noot van A. FETTWEIS); van regels inzake volstrekte bevoegdheid (Brussel, 27 mei 1971, *J.T.*, 1972, 380, met noot D. CHABOT-LEONARD); bij het aangaan van een overeenkomst strijdig met de wetgeving inzake tewerkstelling van vreemde arbeidskrachten (Arbh. Bergen, 28 juni 1976, *onuitg.*).

De uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie voortvloeiende beperking om in hoger beroep te gaan wanneer de openbare orde geschonden wordt, is uit oogpunt van de bescherming van de rechtsonderhorigen in het sociaal recht moeilijk te aanvaarden. Zij steunt op een zekere vrees voor de inmenging van het openbaar ministerie in burgerlijke geschillen en op het beginsel van de gelijkheid van de partijen in het burgerlijk geding, die ingevolge de tussenkomst van het openbaar ministerie zou verbroken worden (*Parl. Handel., Kamer*, 1886-87, blz. 1707, verklaring kamerlid Sainctelette). Die historische redenen kunnen moeilijk op het sociaal recht toegepast worden. Het openbaar ministerie zou wettelijk een ruimere bevoegdheid moeten verkrijgen, inzonderheid inzake Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewetten.

5. Advies

146 Komt het arbeidsauditoraat op bij wege van advies, dan geeft het enkel een gemotiveerde mening nopens een geschil dat de rechter moet beslechten zonder gedingvoerende partij te zijn. Het openbaar ministerie is dan „gevoegde

partij", al is de term misleidend aangezien het openbaar ministerie geen eigenlijke partij is.

Het arbeidsauditoraat moet schriftelijk of mondeling, wanneer de omstandigheden van de zaak dit vereisen, advies uitbrengen in de gevallen waarin de wet het oplegt (art. 766 Ger. W.). Het openbaar ministerie oordeelt zelf of er omstandigheden voorhanden zijn om mondeling advies uit te brengen (Cass., 6 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 25; *R.W.*, 1974-75, 691; zie ook Cass., 18 december 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 562). Artikel 766 Ger. W. bepaalt niet dat in het vonnis moet worden vermeld dat het advies wegens de omstandigheden van de zaak terstond is uitgebracht en verplicht evenmin dat deze omstandigheden worden vermeld (Cass., 31 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1080; *J.T.*, 1975, 190). Principieel moet het advies echter schriftelijk uitgebracht worden (zie *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 319).

De mededeling aan het auditoraat is wettelijk opgelegd voor:

1° De vorderingen tot betichting van valsheid in burgerlijke zaken (art. 764, eerste lid, 5° Ger. W.). De arbeidsrechtbank is bevoegd voor de valsheidsincidenten die opkomen in de bij hoofdvordering aanhangig gemaakte geschillen (art. 895, tweede lid, Ger. W.).
2° De vorderingen tot herroeping van het gewijsde (art. 764, eerste lid, 6° Ger. W.).
3° De vorderingen tot wraking (art. 764, eerste lid, 7° Ger. W.).
4° de vorderingen tot ontkentenis van proceshandelingen (art. 764, eerste lid, 8° Ger. W.).
5° De vorderingen inzake rechtsbijstand (art. 764, eerste lid, 11° Ger. W.).
6° De vorderingen die betrekking hebben op (art. 764, eerste lid, 12° Ger. W.):
— schadevergoeding bij overtreding van wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (art. 578, 7° Ger. W.).
— de sociale zekerheid voor werknemers en vrijverzekerden (art. 580 Ger. W.);
— de sociale zekerheid voor zelfstandigen (art. 581 Ger. W.);
— de wetgeving inzake minder-validen (art. 582, 1° en 2° Ger. W.);
— de administratieve sancties en geldboeten (art. 583 Ger. W.).

De mededeling is slechts verplicht wat de vordering betreft. Zij is het niet voor een procedure van doorhaling van een dergelijke vordering (*anders:* Arbh. Luik, afd. Libramont, 14 maart 1973, *onuitg.*). Het openbaar ministerie moet niet aanwezig zijn bij de uitspraak.

Bij kort geding is er verplichting tot mededeling zoals voor de gewone vorderingen (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1002).

De vorderingen inzake faillissement, akkoord en opschorting van betaling moeten aan het openbaar ministerie medegedeeld worden (art. 764, eerste lid, 9° Ger. W.).

Deze bepaling geldt niet voor de geschillen welke naar aanleiding van dergelijke toestand ter kennisneming aan de arbeidsrechtbank worden voorgelegd (Antwerpen, 31 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 839 met noot J. LAENENS; *anders:* Brussel, 22 januari 1974, *R.W.*, 1973-74, 1733; Arbh. Luik, 8 mei 1974, *onuitg.*). Zij vindt slechts toepassing voor de eigenlijke procedure van faillissement, akkoord en opschorting van betaling.

Het feit dat een gefailleerde in het geding betrokken is maakt dus de zaak niet mededeelbaar.

Wanneer een zaak verplicht mededeelbaar is en het openbaar ministerie ter zitting niet aanwezig is, is de rechtbank niet geldig samengesteld (Cass., 31 januari 1935, *Pas.*, 1935, I, 133; *vgl.* wat betreft de arrondissementsrechtbank: Cass., 14 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1030).

Is het openbaar ministerie ter zitting aanwezig doch laat het na van advies uit te brengen dan is er een fout in de rechtspleging.

Op straffe van nietigheid moet volgens art. 764, eerste lid, Ger. W., de zaak aan het openbaar ministerie mededeelbaar worden.

De tekst zegt niet uitdrukkelijk dat er advies moet uitgebracht worden of straffe van nietigheid (*vgl.* art. 765 Ger. W.; art. 641, derde lid Ger. W., maakt evenmin gewag van een advies op straffe van nietigheid).

Volgens het *Verslag*-VAN REEPINGHEN „legt de wet enkel de kennisgeving op straffe van nietigheid op, in de gevallen die voorzien zijn in de artikelen 764 en 765" (I, blz. 318).

Deze kennisgeving gebeurt echter met het oog op het geven van een advies.

Uit het feit dat het vonnis op straffe van nietigheid melding moet maken van het advies, moet daarbij *a fortiori* afgeleid worden dat dit advies ook op straffe van nietigheid moet gegeven worden (art. 780, eerste lid, 4° Ger. W.; *vgl.* de openbaarheid van de uitspraak waarvoor een gelijkaardige redenering geldt, zie art. 757 en 780, eerste lid, 5° Ger. W.).

Rechtspraak en rechtsleer zijn verdeeld nopens de vraag of de art. 860 e.v. Ger. W. toepassing vinden bij afwezigheid van advies (in positieve zin: Luik, 17 mei 1970, *J.T.*, 1970, 378; noot J. LAENENS, *R.W.*, 1977-78, 841; E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *Droit judiciaire privé, R. Crit. J.B.*, 1974, 110; in negatieve zin: Brussel, 16 maart 1976, *R. Not. B.* 1976, 261; Bergen, 5 januari 1976, *Pas.*, 1976, II, 87; Arbh. Luik, 8 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 17; R. SOETAERT, *Het toepassingsgebied van de nietigheidsregeling in de artikelen 860-867 Gerechtelijk Wetboek*, in *Procesrecht vandaag*, 170, nr. 6; *T.P.R.*, 1980, 170, nr. 6; C. CAMBIER, *Droit judiciaire civil*, I, 604, noot 34).

Het antwoord houdt verband met de toepassing van de art. 860 e.v. Ger.W. op de vonnissen en arresten (R. SOETAERT, *Nietigheid wegens vormverzuim en verval door tijdsverloop ter zake van proceshandelingen* in *Actuele problemen van Gerechtelijk privaatrecht*, blz. 44-45, nr. 7; J. VAN COMPERNOLLE, *Le Code judiciaire et la théorie des nullités, R. Crit. J.B.*, 1977, 613 e.v., nr. 11 e.v.).

In een arrest heeft het Hof van Cassatie overwogen dat met proceshandeling ook „de vonnissen en arresten" worden bedoeld (Cass., 13 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 53; *R.W.*, 1974-75, 659).

Die stelling zou ook uit art. 862 § 1, 7° en 8° Ger. W. kunnen afgeleid worden.

Zelfs indien een beperkte toepassing van de nietigheidsregeling op vonnissen en arresten aanvaard wordt, is het verplicht advies van het openbaar ministerie geen vorm van het vonnis.

Art. 860 e.v. Ger. W. zijn dus niet toepasselijk.

Het verzuim om het advies in te winnen of uit te brengen is de niet-naleving van een grondvoorwaarde in de rechtspleging.

147 In welke geschillen, waarvan sprake in artikel 578, 7° Ger. W. het arbeidsauditoraat advies moet geven maakt het voorwerp uit van verschillende standpunten.

Artikel 578, 7° Ger. W. bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten van de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, onverminderd de toepassing van de wetsbepalingen die deze bevoegdheid verlenen aan de strafgerechten wanneer een strafvordering voor hen aanhangig is.

De vierde kamer van het Arbeidshof van Brussel was, tegen het advies in van het parket-generaal, van oordeel dat, zodra het geschil het gevolg is van een „overtreding" van een sociale wet, de zaak verplicht mededeelbaar wordt, terwijl de derde kamer van het Arbeidshof van Luik op het standpunt stond dat de zaak alleen mededeelbaar was zo tussen de vorderingen en de „overtreding" enig rechtstreeks en noodzakelijk verband bestond (Arbh. Brussel, 24 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 76; Arbh. Luik, 19 juni 1971, *J.T.T.*, 1971, 173; *J. Liège*, 1971-72, 12). Het standpunt van het Arbeidshof van Brussel leidt ertoe, alhoewel artikel 764, 12° Ger. W. de mededeelbare zaken heeft willen beperken, praktisch alle zaken mededeelbaar te maken wat reeds strijdig is met het opzet van de wetgever (*vgl.*, J. MATTHIJS, *De jaarlijkse vakantie van de werknemers: problemen en bedenkingen, R.W.*, 1974-75, 593). Daarenboven vindt de vordering wegens niet-betaling van het loon voor een wettelijke feestdag, van het overloon bij overuren, van het vakantiegeld aan een bediende, van een eindejaarspremie verschuldigd ingevolge een algemeen verbindend verklaarde C.A.O. of wegens onwettelijke inhoudingen op het loon, haar oorsprong in de contractuele verplichting van de werkgever en niet in de „overtreding" van de wet, d.w.z. in een feit dat door de strafrechter kan bestraft worden (Cass., 22 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1057; *J.T.T.*, 1974, 182; Cass., 20 juni 1957, *Pas.*, 1957, I, 1259; *Arr. Cass.*, 1957, 888, noot M. TAQUET; *J.T.T.*, 1971, 79 e.v.; *anders:* Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 12 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 91). De arbeidsrechtbank is voor dergelijke geschillen bevoegd krachtens artikel 578, 1° en 3° van het Gerechtelijk Wetboek.

De geschillen van burgerlijke aard, waarvan artikel 578, 7° gewag maakt, zijn dus andere dan die waarvan sprake in artikel 578, 1° en 3° Ger. W. Het betreft geschillen waarvoor de werknemer de hem verschuldigde som kon opeisen, hetzij voor de burgerlijke rechter, hetzij voor het strafgerecht samen met de strafvordering van het openbaar ministerie. Artikel 578, 7° heeft dan zijn belang omdat het de arbeidsrechtbank volstrekt bevoegd heeft verklaard voor het vergoeden van de schade veroorzaakt door een misdrijf. Dit artikel beoogt de bescherming van subjectieve rechten die hun oorzaak niet rechtstreeks in de arbeidsverhouding putten (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 93). De oorzaak van de vordering is niet in de arbeidsovereenkomst maar in het misdrijf te vinden zodat, bij ontstentenis van een speciale regel, de rechtbank van eerste aanleg bevoegd zou geweest zijn (zie advies van F. STAMPE, *J.T.T.*, 1971, 77). Door geschillen van burgerlijke aard wordt dus de burgerlijke vordering bedoeld welke de benadeelde, volgens artikel 4 Sv., voor dezelfde rechters bevoegd voor de publieke vordering of voor de bevoegde burgerlijke rechters kan vervolgen (zie ook *Gedr. St., Kamer*,

zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 102). Die burgerlijke vordering is volgens artikel 3 van hetzelfde wetboek de vordering tot herstelling van de schade door een misdrijf veroorzaakt. Zij steunt op artikel 1382 B.W.

Wel komt het voor dat een vordering die kon gesteund worden op de niet-naleving van een contractuele verplichting van bij de dagvaarding of, later, in de loop van het geding, met toepassing van artikel 807 Ger. W. (Cass., 14 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 942; *anders:* Arbh. Bergen, 22 mei 1975, *T. Soc. R.*, 1975, 490), omgezet wordt in een vordering gesteund op een misdrijf, wanneer de niet-naleving van de contractuele verplichting ook strafrechtelijk gesanctioneerd is. Dit is b.v. het geval met een vordering wegens niet betaling van het loon. Die omzetting geschiedt vooral omdat de verjaringstermijn voor de contractuele vordering verstreken is terwijl die voor de burgerlijke vordering ingevolge een misdrijf het niet is (Cass., 14 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 942; *R.W.*, 1976-77, 690; *J.T.T.*, 1976, 288; *vgl.* Cass., 5 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 403 met conclusies van H. LENAERTS; R. ROELS, *De la prescription de l'action civile fondée sur la violation d'une disposition légale impérative, J.T.T.*, 1972, 65 e.v.; P. LEROY, *Règles de prescription applicables à l'action civile résultant d'une disposition contractuelle sanctionnée pénalement, J.T.T.*, 1978, 265 e.v.).

De gedingvoerende partij heeft de keuze tussen de burgerlijke vordering gesteund op de contractuele aansprakelijkheid en die gesteund op een misdrijf (Cass., 26 januari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 475; Cass., 13 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 465; Cass., 14 maart 1939, *Pas.*, 1939, I, 140; Arbh. Antwerpen, 17 januari 1972, *R.W.*, 1978-79, 1722; Arbrb. Brussel, 20 april 1975, *J.T.T.*, 1976, 36; DE PAGE, II, nr. 927, blz. 908 e.v. Er is geen keuze tussen de contractuele en aquilische aansprakelijkheid (DE PAGE, II, nr. 927, blz. 902 e.v.; Brussel, 5 november 1959, *R.G.A.R.*, 1960, nr. 6573; *J.T.*, 1960, 59; Corr. Brussel, 31 januari 1962, *R.G.A.R.*. 1962, nr. 6904); en, wat betreft de vordering gesteund op een misdrijf tussen de bevoegdheid van de strafrechter en de arbeidsrechtbank (zie verder, nr. 202).

Er kan slechts sprake zijn van een burgerlijke vordering gesteund op een misdrijf indien uitdrukkelijk verwezen wordt naar het bestaan van een misdrijf waaruit schade ontstond (Cass., 14 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 942; Arbh. Brussel, 3 september 1975, *J.T.T.*, 1976, 54; Arbh. Luik, 25 juni 1974, *J.T.T.*, 1975, 11; Arbrb. Luik, 18 september 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 116; Arbrb. Antwerpen, 29 november 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 238). Het volstaat dus niet dat de contractuele fout ook een misdrijf kan uitmaken.

De opvatting werd gehuldigd dat in dit geval de vordering steeds moet geacht op een misdrijf gesteund te zijn (Arbh. Brussel, 10 januari 1978, *J.T.T.*, 1978, 133; Arbh. Bergen, 22 mei 1975, *T. Soc. R.*, 1975, 490; Arbh. Brussel, 27 april 1976 en 24 mei 1972, *onuitg.*, geciteerd, *J.T.T.*, 1978, 268, nr. 28; Arbh. Luik, 20 maart 1972, *onuitg.*, geciteerd *J.T.T.*, 1978, 268, nr. 28). Deze opvatting leidt ertoe alle zaken, waarin elementen van een misdrijf te bespeuren vallen, mededeelbaar te maken, wat strijdig is met het opzet van artikel 578, 7° van het Gerechtelijk Wetboek (*vgl.* Arbh. Brussel, 10 januari 1978, *J.T.T.*, 1978, 133).

148 Het is dus slechts wanneer de benadeelde een burgerlijke vordering tot het bekomen van een schadevergoeding gesteund op een misdrijf voor de arbeidsrechtbank brengt, dat de zaak mededeelbaar wordt aan het arbeidsauditoraat.

Die tussenkomst heeft haar belang omdat de rechter geen uitspraak zal mogen doen zolang niet onherroepelijk beslist is over de ingestelde publieke vordering: „le criminel tient le civil en état", wat hij wel mag indien de burgerlijke vordering niet op het misdrijf maar op de contractuele verantwoordelijkheid steunt (P. LEROY, *a.w., J.T.T.*, 1978, 269, nr. 36).

Het gewijsde in de strafzaak is bindend voor de arbeidsrechtbank, wat betreft het bestaan van het misdrijf en de schuld van de beklaagde. Voor het overige behoudt de arbeidsrechtbank haar vrijheid van beoordeling. Tevens zal de benadeelde derde soms die burgerlijke vordering niet meer voor de arbeidsrechtbank kunnen brengen. Verscheidene sociale wetten bepalen immers dat de strafrechter, die zich uitspreekt over de bestraffing van een misdrijf, ambtshalve de benadeelde partij moet doen vergoeden.

Artikel 156 van de geordende wetten betreffende de kinderbijslag voor werknemers voorziet in een ambtshalve veroordeling tot terugbetaling van de ten onrechte ontvangen bijslagen, terwijl artikel 159 van dezelfde wet aan de strafrechter oplegt de terugbetaling van de ten onrechte op het loon van de werknemer ingehouden sommen tot dekking van de werkgeversbijdrage bestemd tot financiering van het stelsel der kinderbijslagen te bevelen.

Van zijn kant bepaalt artikel 35, tweede lid, van de Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der werknemers, dat de rechter die de straf uitspreekt ambtshalve de werkgever tot betaling aan de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid van de bijdragen, bijdrageopslagen en nalatigheidsinteresten, die niet aan de Rijksdienst werden gestort, veroordeelt (volgens de rechtspraak van het Hof van Beroep te Luik is een klacht van de R.M.Z. vereist; zie Luik, 29 juni 1977, *onuitg.*; Luik, 27 oktober 1976, *J. Liège*, 1977-78, 17; Luik, 24 juni 1975, *J. Liège*, 1975-76, 18; *J.T.T.*, 1976, 279 met kritische noot V.P.; in die zin ook M. PATTE, *Droit social et droit pénal social, J.T.T.*, 1978, 58).

Artikel 16 *bis* van de Wet van 7 januari 1968 betreffende de Fondsen voor bestaanszekerheid, ingevoegd bij de Wet van 18 december 1968, legt aan de rechter, die de straf uitspreekt, op ambtshalve de werkgever te veroordelen tot betaling aan de instelling die met de inning van de bijdragen belast is, van de achterstallige bijdragen, de bijdrageopslagen en nalatigheidsinteresten die op het tijdstip van het vonnis nog niet aan die instelling zijn gestort. Deze tekst kan niet uitgebreid worden tot de curatoren (Cass., 27 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1103, *R.W.*, 1977-78, 1914: zie ook Cass., 18 juni 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1172).

En artikel 55, § 1 van de wetten betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers gecoördineerd op 28 juni 1971 houdt een dergelijke verplichting in wat betreft de betaling van het vakantiegeld door de werkgever aan de bedienden. Zo de inbreuk meebracht dat het vakantiefonds onverschuldigde betalingen heeft gedaan, veroordeelt de rechter die de straf uitspreekt de overtreder ambtshalve tot een schadevergoeding gelijk aan het driedubbele van de ten onrechte uitbetaalde som (art. 55 § 2, zelfde wetten).

Artikel 23, tweede lid van de Wet van 4 januari 1974 betreffende de feestdagen legt aan de strafrechter op de werkgever, zijn aangestelde of lasthebber die hij bestraft, tevens ambtshalve te veroordelen tot betaling van het loon voor de wettelijke feestdag of van de achterstallige bijdragen die verschuldigd zijn tot stijving van een compensatiefonds belast met de betaling van dit loon.

In de opgesomde gevallen kan niet beweerd worden dat de wetgever die opdracht aan de strafrechter om ambtshalve ook de geleden schade te vergoeden, heeft willen ontnemen.

De Raad van State had in zijn advies nopens het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek opgeworpen dat het niet duidelijk was of de regering die bevoegdheid aan de arbeidsrechtbank bedoelt over te dragen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, bijlage I, blz. 8). De aangehaalde teksten zijn specifieke bepalingen die afwijken van de algemene bepalingen. Sommige zijn trouwens van recentere datum dan het Gerechtelijk Wetboek. De strafrechter behoudt dus die opdracht.

In al die gevallen zal het arbeidsauditoraat erover moeten waken, vooral wanneer de verweerder verstek laat gaan, dat de arbeidsrechtbank en de strafrechter zich niet alle twee over de vergoeding van de geleden schade uitspreken. Dit zal nog meer het geval zijn bij geschillen nopens de betaling van het loon voor een wettelijke feestdag daar alsdan de zaak niet mededeelbaar is. Daar het arbeidsauditoraat ook de toepassing van de strafwet voor de strafrechter vordert, is het zeer goed geplaatst om over de toepassing van vermelde beginselen te waken.

149 Het arbeidsauditoraat krijgt kennis van alle zaken en neemt daarin zitting wanneer de zaak verplicht mededeelbaar is, wanneer het dienstig wordt geacht door het arbeidsauditoraat of wanneer de rechter ambtshalve de mededeling beveelt (art. 764, tweede lid, Ger. W.).

Het arbeidsauditoraat moet niet in alle zaken ter zitting aanwezig zijn. Doch wanneer de zaak mededeelbaar is of wanneer het arbeidsauditoraat op verzoek van de rechter of uit eigen initiatief kennis neemt van de zaak moet het ook de debatten volgen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 126-127) en advies uitbrengen. Het arbeidsauditoraat mag dus geen advies uitbrengen op stukken.

Wanneer het in de loop van de debatten de zitting op verzoek van de rechter of uit eigen beweging komt bijwonen, zal de rechter, in aanwezigheid van de partijen, de debatten voor de magistraten van het arbeidsauditoraat moeten samenvatten of aan partijen vragen dit te doen.

Het advies van het arbeidsauditoraat is „geen akte van rechtspleging die, zoals de dagvaarding en de besluiten, de grenzen van het geding bepaalt". „Het is naar de letter slechts een mening die niemand bindt". Het openbaar ministerie is bij het geven van zijn advies „niet door vormregels gebonden; hij geeft aan zijn studie, aan de uitdrukking van zijn gedachte een vrijheid van voorkomen die het hem mogelijk maakt zijn overtuiging op ruimer, levendiger wijze weer te geven en ze te staven door redenering, vergelijking en aanhaling van teksten" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 319). Dit advies is dan ook veel minder beknopt dan een vonnis.

Al is de rechter niet gebonden door dit advies en dient hij er zelfs geen rekening mee te houden en moet hij de door het arbeidsauditoraat ingeroepen argumenten niet beantwoorden, dan ligt het belang van dit advies in het feit dat het arbeidsauditoraat als eerste een „beoordeling" doet over het geschil (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 319). Het geeft een mening over de op het concreet geval toepasselijke tekst, zijn interpretatie, zelfs de verschillende mogelijke interpretaties, met de bezorgdheid om daarbij uit verkeerde, uiteenlopende en tegenstrijdige interpretaties die te zoeken welke het meest rechtszekerheid biedt.

Het advies mag beperkt blijven tot de vaststelling dat een zaak niet mededeelbaar is (Arbh. Luik, 9 juni 1971, *J. Liège*, 1971-72, 11; *anders:* Antwerpen, 31 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 839).

Het openbaar ministerie zou zich ook kunnen gedragen naar de wijsheid van de arbeidsrechtbank (G. BELTJENS, *a.w.*, I, art. 83, blz. 442, nr. 9). Dergelijke werkwijze zou echter strijdig zijn met de bedoeling van de wetgever (G. KREIT, *Réflexions sur le rôle du ministère public devant les juridictions du travail.* Rede bij plechtige opening zitting van het arbeidshof te Luik, 4 september 1978, blz. 10).

Het arbeidsauditoraat kan ook in een niet mededeelbare zaak zitting nemen. Alsdan is het geenszins verplicht advies uit te brengen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 126; *anders:* Antwerpen, 31 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 839 met noot J. LAENENS).

150 Op straffe van nietigheid moet het vonnis melding maken van dit advies (art. 780, eerste lid, 4° Ger. W.). Het advies moet uitgebracht worden binnen de vijftien dagen na mededeling van de zaak (art. 767, eerste lid, Ger. W.). Kan het niet binnen die termijn uitgebracht worden dan wordt de oorzaak van de vertraging op het zittingsblad vermeld (art. 767, tweede lid, Ger. W.). Dit zittingsblad vermeldt op welke dag en welk uur het advies uitgebracht wordt.

Daar het advies na het sluiten van de debatten uitgebracht wordt is het de partijen niet mogelijk op het ingenomen standpunt en de aangehaalde argumentering te antwoorden.

Voor de administratieve rechtscolleges voor geschillen inzake werkloosheid, wachtgeld voor zeelieden en reclassering minder-validen werd het advies van de regeringscommissaris wel aan partijen medegedeeld. Zij hadden ook het recht erop te antwoorden. Voor de administratieve rechtscolleges inzake ziekteverzekering en mijnwerkerspensioenen was dit integendeel niet het geval. voor de geschillen inzake pensioenen van werklieden en bedienden was er een mededeling van het advies en werd een antwoord van partijen in de praktijk toegelaten. Ten aanzien van de toestand van vóór de gerechtelijke hervorming werd dan ook in kringen van de werknemersorganisaties de onmogelijkheid om het advies van het arbeidsauditoraat te beantwoorden betreurd.

In de praktijk kan slechts na het vonnis van het advies, waarvan ter zitting de neerlegging doch meestal niet de inhoud kenbaar wordt gemaakt, kennis worden genomen. Na het vonnis blijft het advies van het auditoraat echter een gezaghebbend stuk voor de partijen en voor de rechter die in hoger beroep of in cassatie moet oordelen.

6. Documentatie

151 De uitoefening van die verschillende opdrachten, onderzoek en advies, vergt dat het arbeidsauditoraat over een degelijke documentatiedienst beschikt (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 148). Bij het bepalen van de personeelsformatie van de arbeidsauditoraten werd dan ook met die verschillende opdrachten rekening gehouden.

7. Vordering van de toepassing van de strafwet

152 Behoudens zijn specifieke opdracht als arbeidsauditoraat vordert het arbeidsauditoraat de toepassing van de strafwet bij „overtreding van de wetten en de verordeningen over een van de aangelegenheden die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, voor de politierechtbanken, voor de rechtbanken van eerste aanleg en voor de hoven van beroep (art. 155, eerste lid, Ger. W.). Immers, dank zij hun scholing en hun gespecialisserde rechtspraktijk inzake

sociaal recht, zullen de magistraten van het arbeidsauditoraat best bevoegd en geschikt zijn om het belang en de ernst van bedoelde misdrijven evenals de al dan niet gegrondheid of gepastheid van de desbetreffende strafvervolgingen te beoordelen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 44).

Het arbeidsauditoraat oefent echter de openbare rechtsvordering niet uit ingeval van samenloop of samenhang van genoemde overtredingen met één of meer overtredingen van andere wetsbepalingen die niet tot de bevoegdheid behoren van de arbeidsgerechten (art. 155, tweede lid, Ger. W.).

Het arbeidsauditoraat vordert dus niet wanneer een werkgever zijn boeken heeft vervalst met het bedrieglijk opzet te verbergen dat hij zijn verplichtingen inzake betaling van sociale bijdragen en loon niet nageleefd heeft, wanneer een werkloze wordt vervolgd wegens de overtreding van bepalingen inzake de werkloosheidsreglementering maar ook op grond van artikel 1 van het Koninklijk besluit van 31 mei 1933 (Cas., 22 januari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 523).

De in vermeld artikel 155 bedoelde samenhang moet beoordeeld worden op grond van de artikelen 226 en 227 Sv. en niet op grond van artikel 30 Ger. W. (Cass., 9 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 788). Luidens artikel 2 van het Gerechtelijk Wetboek zijn de in het wetboek gestelde regels immers niet van toepassing in de procedures die geregeld zijn door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen. Volgens vermelde niet opgeheven artikelen 226 en 227 Sv. bestaat er samenhang wanneer de band tussen verscheidene misdrijven van zodanige aard is dat hij, met het oog op een goede rechtsbedeling, vereist dat zij samen door dezelfde rechter worden beslecht (zelfde arrest; zie ook Cass., 15 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 812; Cass., 13 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 49; Cass., 17 oktober 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 171). De feitenrechter spreekt zich hieromtrent soeverein uit (Cass., 28 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 945; Cass., 13 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 119; Cass., 18 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 53).

Artikel 30 van het Gerechtelijk Wetboek dat samenhang als zaken die zo nauw verbonden zijn dat zij best samen behandeld worden bepaalt, sluit aan bij voorgaande omschrijving, doch is minder ruim. Het begrip samenloop werd niet omschreven. Dit is evenmin het geval in het Strafwetboek. Doctrinaal wordt er geacht samenloop te zijn van meerdere misdrijven wanneer dezelfde dader twee of meer misdrijven te zelfder tijd of op verschillende tijdstippen heeft gepleegd zonder wegens een van die misdrijven onherroepelijk veroordeeld te zijn wanneer hij voor het strafgerecht verschijnt. Het Strafwetboek onderscheidt twee soorten samenloop: de ééndaadse en de meerdaadse. Bij ééndaadse of ideële samenloop is er een daad waarop meerdere straffen staan, terwijl bij meerdaadse of materiële samenloop een persoon meerdere daden pleegt die elk een misdrijf uitmaken (b.v. valsheid in geschriften en het niet bijhouden van een personeelsregister) (zie VANHOUDT/CALEWAERT, II, 1968, nr. 1148 e.v., blz. 614; P.E. TROUSSE, *Droit pénal*, I, 1, 1956, nr. 2233, blz. 352; conclusies GANSHOF VAN DER MEERSCH bij Cass., 18 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 31).

De wetgever heeft, volgens bepaalde rechtspraak, klaarblijkelijk de ééndaadse samenloop willen bedoelen (Gent, 12 mei 1972, *R.W.*, 1972-73, 2020, *R. Dr. Pén.*, 1972-73, 524). Een andere opvatting zou, volgens die rechtspraak het optreden van de arbeidsauditoraten in strafzaken praktisch steeds uitschakelen. Uit de tekst blijkt, steeds volgens die rechtspraak dat samenloop eerst als uitzondering wordt aangehaald en daarna de samenhang. Aangezien het begrip samenhang ook de meerdaadse samenloop kan omvatten, moet aan de term samenloop een beperkte draagwijdte gegeven worden.

Een andere opvatting stelt dat artikel 155, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek geen onderscheid maakt tussen de ééndaadse en meerdaadse samenloop. Derhalve treedt het arbeidsauditoraat niet op van zodra er samenloop is. Bij meerdaadse samenloop zal trouwens met het oog op een goede rechtsbedeling meestal samenhang ingeroepen worden. Samenloop is mogelijk, welk ook de aard is van het misdrijf. Bij niet betaling van het loon (wanbedrijf) gepaard met lichte geweldpleging en mondelinge verwijten (overtreding) moet de procureur des Konings optreden (Luik, K.I. 27 juni 1972, *R. Dr. Pén.*, 1972-73, 527).

Bij vervolging wegens inbreuk op artikel 261 van het Werkloosheidsbesluit en op het Koninklijk besluit van 31 mei 1933, betreffende de verklaringen te doen inzake subsidies, vergoedingen en toelagen van alle aard is het ook de procureur des Konings, die bevoegd is (Cass., 22 januari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 523).

Bij samenloop of samenhang hebben de procureur des Konings en zijn substituten, volgens procureur-generaal Matthijs, dezelfde macht als bepaald bij artikel 138, derde lid, Ger. W. ten voordele van de leden van de arbeidsauditoraten (J. MATTHIJS, *Het Belgisch Openbaar Ministerie en zijn beleid, getoetst aan de nieuwe wetten, Jaarboek XII, 1969-70 van de Vereniging voor de Vergelijkende studie van het Recht in België en Nederland*, blz. 107, nr. 23). Artikel 138, derde lid, Ger. W. laat die interpretatie niet toe. Dit artikel maakt alleen gewag van het openbaar ministerie bij het arbeidsgerecht en is derhalve niet toepasselijk in strafzaken.

153 Volgens de tekst van art. 155 Ger. W. oefent het arbeidsauditoraat de openbare rechtsvordering slechts uit bij overtreding van wetten en reglementen die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten.

De toepassing van vermeld artikel 155 Ger. W. was het voorwerp van talrijke betwistingen (J. MATTHIJS, *Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving, R.W.*, 1976-77, 1542, nr. 5; M. PATTE, *Droit social et droit pénal social, J.T.T.*, 1978, 38 e.v.).

Zo heeft het Hof van Beroep te Gent in een arrest van 30 april 1971 beslist dat het arbeidsauditoraat niet kan optreden bij inbreuken op het K.B. van 20 juli 1967 betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit, materie die niet tot de materiële bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort (*R.W.*, 1971-72, 1754 met noot J.R.R., *J.T.*, 1972, blz. 248; in dezelfde zin: Arbh. Luik, 27 oktober 1971, *onuitg.*). In een noot bij dit arrest verdedigt J.R.R. het standpunt dat volgens de wil van de wetgever elk individueel geschil waarvan de juridische gegevens voor de oplossing ervan tot het sociaal recht behoren onder de bevoegdheid van de arbeidsgerechten ressorteert. Zelfs al staat tegen de weigering of intrekking van de arbeidsvergunning of arbeidskaart enkel een beroep bij de minister open, blijven de bestanddelen van de geschillen, waartoe de wetgeving inzake tewerkstelling van vreemde werknemers aanleiding kan geven tot het sociaal recht behoren. De artikelen 1, 19°, a tot c, 5 en 7 van de Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten verklaren de arbeidsauditoraten bevoegd om al dan niet strafrechtelijk te vervolgen inzake inbreuken op de wetgeving betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit. De wetgever heeft, steeds volgens dezelfde auteur, dus op zijdelingse wijze artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek aangevuld.

Het Hof van Cassatie heeft in een strafzaak waarbij op 17 november 1970, dus na de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek, het openbaar ministerie door een magistraat van het parket van de procureur des Konings werd waargenomen in een strafvordering nopens het K.B., nr. 34 van 20 juli 1967 betreffende de tewerkstelling van vreemdelingen, een voorziening tegen een arrest van het Hof van Beroep te Brussel, dat de strafvordering niet ontvankelijk verklaarde, verworpen. Volgens dit cassatiearrest vermeldt artikel 155 Ger. W. de aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren, zonder een onderscheid te maken naargelang de misdrijven, omschreven in de desbetreffende wetten en verordeningen, aanleiding kunnen geven tot een burgerlijk geschil voor die rechtscolleges. Het K.B. nr. 34 van 20 juli 1967 valt onder de „wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering" waarvan sprake in artikel 578, 7° van het Gerechtelijk

Wetboek (Cass., 6 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 333; *R.W.*, 1972-73, 127; *J.T.T.*, 1972, 231 met noot P. VAN DER VORST; *anders:* Luik, 27 oktober 1971, *onuitg.*).

Hetzelfde probleem heeft zich dan gesteld met de reglementering inzake gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke bedrijven. Deze reglementering kan niet ondergebracht worden onder de „wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering".

De Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten bepaalt nochtans dat een administratieve geldboete kan opgelegd worden aan de werkgever die deze reglementering overtreedt en geeft aan de arbeidsauditeur bevoegdheid om bij inbreuk de strafvordering in te stellen. Geschillen nopens de administratieve geldboeten behoren tot de kennisneming van de arbeidsgerechten. Steunend op vermelde bepalingen wordt, wanneer de inbreuk door een werkgever is gepleegd, de arbeidsauditeur bevoegd geacht om de strafvervolging in te stellen (Cass., 22 mei 1979, nog niet gepubliceerd; Cass., 25 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1063; Cass., 9 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 788; Cass., 28 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 594; Brussel, 3 juni 1975, *J.T.*, 1975, 588; Arbh. Bergen, 18 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 252. Luik, 18 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 121).

De rechtspraak is in dezelfde zin gevestigd voor overtredingen van de bepalingen van de concessievoorwaarden van mijnen, groeven en graverijen (Cass., 28 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 594, *R.W.*, 1975-76, 34 en 37; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 2 januari 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 457). De vervolgingen zouden volgens een deel van de rechtspraak door de arbeidsauditeur moeten ingesteld worden zelfs indien de exploitant geen werknemers tewerkstelt (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 2 januari 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 457; Brussel, 19 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 170 met noot J.R.R.; *anders:* Brussel, 3 juni 1975, *J.T.*, 1975, 588; Arbh. Brussel, 20 december 1974, *J.T.T.*, 1975, 42; Luik, 18 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 121). Dit standpunt lijkt moeilijk te verantwoorden: personen die geen werknemers tewerkstellen, ressorteren niet onder de arbeidsrechtbank.

Zo de beklaagde geen werkgever is, is het arbeidsauditoraat niet bevoegd om de strafvordering uit te oefenen bij uitvoering van grondwerken en in de nabijheid van een ondergrondse elektrische kabel zonder voorafgaande raadpleging van de overheid of van de eigenaar, wat strafbaar is (Gent, 3 mei 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 364).

Nog subtieler is de regeling toepasselijk voor de misdrijven beoogd bij de Wet van 22 juli 1974 op de giftige afval. Wanneer de werkgever een inbreuk pleegt op de bepalingen van de artikelen 3 of 8 van deze wet of van de krachtens de artikelen 4, 5 of 6 van dezelfde wet getroffen besluiten of verleende vergunningen is de arbeidsauditeur bevoegd.

Terecht wordt voorgesteld in dit opzicht wijzigingen in het sociaal strafrecht aan te brengen (H.D. BOSLY, *Proposition de réforme en droit pénal social, R. Dr. Pén.*, 1980, 431).

De procureur des Konings oefent de strafvordering uit voor de andere inbreuken dan de opgesomde, gepleegd door een werkgever en voor alle inbreuken gepleegd door een persoon die geen werkgever is (J. MATTHIJS, *Het arbeidsgerecht, R.W.*, 1976-77, 1545, nr. 8).

De wetten en reglementen, die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren, zijn diegene welke in de artikelen 578 tot 583 van het Gerechtelijk Wetboek opgesomd worden of waarnaar verwezen wordt. De vordering inzake inbreuken op de Vestigingswet van 24 december 1958 moet dus door de procureur des Konings uitgeoefend worden (Luik, 18 oktober 1971, *J. Liège*, 1971-72, 233).

Wanneer een zaak ter zitting niet behandeld wordt, doch enkel uitgesteld mag het openbaar ministerie, zelfs ingeval de uitoefening van de vordering aan het arbeidsauditoraat toebehoort, door een lid van het gewoon parket waargenomen worden (Cass., 4 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 129; *vgl.* Cass., 2 juni 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 951).

154 Het uitoefenen van de openbare rechtsvordering betekent dat het arbeidsauditoraat bevoegd is voor het ontvangen van klachten en processen-verbaal, het instellen van een opsporingsonderzoek, het vorderen van een vooronderzoek, het seponeren, de minnelijke schikking, het vorderen in raadkamer, de kwalificatie van de feiten, de dagvaarding voor de strafrechter, het instellen van hoger beroep, de uitvoering van de straffen (J. MATTHIJS, *a.w., R.W.*, 1966-67, 92; A. MEEUS, *Le ministère public dans l'action judiciaire*, in *Ann. Dr.*, XXVIII, nr. 3-4, 371; Brussel, 5 februari 1971, *R. Dr. Pén.*, 1972, 750).

De leden van het arbeidsauditoraat, die in strafzaken optreden, blijven onder het gezag van de arbeidsauditeur, maar staan „onder toezicht en leiding" van de procureur des Konings (art. 155 Ger. W.). De procureur des Konings behoudt dus, volgens procureur-generaal Matthijs, teneinde de eenheid van aktie van het openbaar ministerie ter zake te handhaven, op algemene wijze de verantwoordelijkheid voor de uitoefening van de openbare vordering vóór het strafgerecht en oordeelt over de wenselijkheid van die vordering (J. MATTHIJS, *Het Openbaar Ministerie, R.W.*, 1966-67, 92, nr. 29; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 44 met voetnoot 1). Al de procedurehandelingen verricht door magistraten van de arbeidsauditoraten moeten derhalve door hen worden verricht uit naam en onder de verantwoordelijkheid van de procureur des Konings.

Dit standpunt, dat nochtans stoelt op de tekst van art. 155 Ger. W., werd in het gedrang gebracht door een latere verklaring van de Koninklijke Commissaris, volgens wie de procureur des Konings enkel in dit artikel 155 de bevoegdheid vindt om in de materiële organisatie van de dienst tussen te komen. De procureur des Konings vindt in die tekst niet het recht om in het even welke fase van de strafvordering in de plaats van de arbeidsauditeur te treden (*Gedr. St., Kamer*, 1970-71, stuk 939/3, blz. 2).

Wat het arbeidsauditoraat-generaal en het parket-generaal bij het hof van beroep betreft, worden al de machten in handen van de procureur-generaal geconcentreerd. Het gaat immers om: „twee ledematen van eenzelfde romp, wier werking uitgaat en bevolen wordt door eenzelfde brein" (J. MATTHIJS, *Het Openbaar Ministerie, R.W.*, 1966-67, 94).

155 De Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten, toepasselijk ingeval van inbreuk op sommige sociale wetten, bepaalt dat wanneer de werkgever een inbreuk op de in artikel 1 van de wet opgesomde sociale wetten begaat, de arbeidsauditeur over een termijn van een maand te rekenen van de dag van ontvangst van het proces-verbaal opgesteld door de bevoegde ambtenaar beschikt om van zijn beslissing omtrent het al of niet instellen van strafvervolging kennis te geven aan die ambtenaar.

De strafrechtelijke vervolging waarvan voorrang wordt verleend, sluit het opleggen van een administratieve geldboete voor eenzelfde overtreding uit. In geval de arbeidsauditeur van strafvervolging afziet of verzuimt binnen de termijn van een maand van zijn beslissing kennis te geven, kan die ambtenaar, na de werkgever in zijn verweermiddelen gehoord te hebben, beslissen een administratieve geldboete op te leggen. Zijn beslissing moet met redenen omkleed zijn en het bedrag van die administratieve geldboete, welke van 500 tot 10.000 fr mag oplopen, vermelden. Zolang de ambte-

naar zijn beslissing niet nam, kan het arbeidsauditoraat, zelfs zo het aanvankelijk de mening toegedaan was niet te moeten vervolgen, de strafvordering instellen. Vanaf de dag van de betekening van die beslissing vervalt de strafvordering ten overstaan van de werkgever, zijn lasthebbers en aangestelden. Wordt de geldboete vrijwillig betaald dan vervalt de vordering van de administratie eveneens. Blijft de werkgever, rechtspersoon of natuurlijke persoon, in gebreke de geldboete binnen de door de Koning gestelde termijn te betalen, dan vordert de ambtenaar, zonder tussenkomst van de arbeidsauditeur, de toepassing van de administratieve geldboete voor de arbeidsrechtbank. Het bestuur heeft dus alleen het initiatief inzake de administratieve geldboeten zodat het principe van de scheiding van de rechterlijke en de uitvoerende macht geëerbiedigd wordt.

Daar waar de strafvervolging voor de strafrechtsmacht komt, zal de vordering of het geschil betreffende de toepassing van de administratieve geldboeten steeds tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank behoren. De arbeidsrechtbank kan een vordering tot betaling van een administratieve geldboete inwilligen, afwijzen of het bedrag ervan wijzigen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/3, blz. 3), zonder dit bedrag te mogen verhogen (Cass., 12 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 439; *J.T.T.*, 1978, 85). De arbeidsrechtbank doet dus met volle rechtsmacht uitspraak zowel wat de strafmaat als wat de wettelijkheid van de gevorderde geldboete betreft (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/3, blz. 4).

8. Het verzoek tot herroeping van het gewijsde

156 Voor de arbeidsrechtbank treedt het arbeidsauditoraat op bij wege van advies.

Wanneer de arbeidsauditeur of de procureur-generaal hoger beroep instellen, treden zij op bij wege van vordering (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/1, blz. 9; art. 1052 Ger. W.).

Tenslotte kunnen de procureur-generaal bij het hof van beroep en de arbeidsauditeur een verzoek tot herroeping van het gewijsde indienen indien het vonnis betrekking heeft op een geschil nopens het recht op prestaties van sociale zekerheid voor werknemers en vrijwillig verzekerden, van sociale zekerheid voor zelfstandigen en inzake de wetgeving op de minder-validen, het gewaarborgd inkomen, de gewaarborgde gezinsbijslag, het bestaansminimum, de rentebijslag en het brugpensioen (art. 1134, derde lid, Ger. W.; met verwijzing naar de artikelen 580, 2°, 3°, 6°, 8° tot 11°, 581, 582, 1° en 2° en 583 Ger. W.).

Die bepaling werd ingevoerd om te vermijden dat de rechtsonderhorige in die aangelegenheid een verzoek zou moeten indienen, ondertekend door drie advocaten, van wie ten minste twee meer dan twintig jaar bij de balie zijn ingeschreven, wat de kosten aanzienlijk zou verhoogd hebben (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 165; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 164).

Maar de hoofdreden was, al wordt er geen gewag van gemaakt in de parlementaire werken, dat de rechtspleging van herziening van een met kracht van gewijsde bekleed beslissing van een administratief rechtscollege, welke nochtans als buitengewoon rechtsmiddel eng moest uitgelegd worden, veel eenvoudiger werd ingeleid dan de herroeping van gewijsde.

Een vraag om herziening werd bij gewoon schrijven ingediend. Zij was ontvankelijk in geval een feit was ontdekt dat door het administratief rechtscollege niet gekend was op het ogenblik van het

nemen van de beslissing en dat ter zake dienend was (R. v. St., arresten nr. 13096 van 28 juni 1968, zaak-Bodart; nr. 11514 van 23 november 1965, zaak-De Munnynck; nr. 7052 van 5 mei 1959, zaak-Adriaenssens; nr. 5249 van 29 juni 1956, zaak-Druwez; nr. 1925 van 5 november 1952, zaak-Vervloesem).

De administratieve rechtscolleges interpreteerden het begrip „nieuw feit" soms te ruim. Een wijziging in de wetgeving (R. v. St., arrest nr. 6075 van 18 februari 1958, zaak-Cooremans), of in de rechtspraak (R. v. St., arrest nr. 11588 van 6 januari 1966, zaak-Ghevel), of een verkeerde toepassing van de wet (R. v. St., arrest Belgische Staat nr. 12030 van 18 oktober 1966, zaak-Demeulemeester), werden ten onrechte door de administratieve rechtscolleges als nieuw feit aangemerkt. Doch de procedure van herziening liet niettemin gemakkelijker toe op het gezag van gewijsde van een definitief geworden beslissing terug te komen dan de herroeping van het gewijsde. De wijze waarop de controleur in een privaat vertrek was binnengedrongen en waarbij het beginsel van de onschendbaarheid van de woning werd geschonden kon als nieuw feit in aanmerking komen, een stuk waaruit bleek dat een werknemer wel aan de sociale zekerheid onderworpen was of een vonnis van een strafrechtbank die een werkloze vrijsprak van de betichting zijn controlekaart ten onrechte te hebben laten afstempelen, werden evenals nieuwe feiten aangemerkt (R. v. St., arresten nr. 6236 van 2 mei 1968, zaak-Stcherbatcheff; nr. 11463 van 19 oktober 1965, zaak-Heseman; nr. 5052 van 27 maart 1956, zaak-Tielemans; nr. 1517 van 25 april 1952, zaak-Puissant).

In het Gerechtelijk Wetboek zijn de gevallen van herroeping van het gewijsde limitatief opgesomd (art. 1133 Ger. W.). De rechtspraak past die gevallen tekstueel streng toe (Cass., 16 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1035; *R.W.*, 1974-75, 725; *R. Crit. J. B.*, 1976, 148 met noot G. DEMEZ). De herroeping van het gewijsde wordt uitgesloten wanneer zij steunt op feiten waarvan een partij kennis had vóór het vonnis of op bewijsmiddelen aangebracht na het vonnis doch die tevoren hadden kunnen verkregen worden.

Het verdwijnen van de vroegere herzieningsprocedure wordt in het Gerechtelijk Wetboek gecompenseerd door de verplichting voor de partijen om mede te werken bij de bewijsvoering, bepaalde mogelijkheden voor de rechter om actiever op te treden en de aanwezigheid van het arbeidsauditoraat tijdens het geding. Niettemin werd in het parlement het behoud van de vroegere procedure van herziening voorgestaan (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, art. 7, wetsvoorstel senator Goffart).

TITEL IV

DE BEVOEGDHEID VAN DE ARBEIDSGERECHTEN

HOOFDSTUK I

DE VOLSTREKTE BEVOEGDHEID

157 Het Gerechtelijk Wetboek heeft duidelijk, misschien zelfs te veel in detail, omschreven welke rechtsgedingen tot de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren. Volstrekte bevoegdheid is de rechtsmacht bepaald naar het onderwerp, de waarde en in voorkomend geval het spoedeisend karakter van de vordering of de hoedanigheid van de partijen (art. 9, eerste lid, Ger. W.).

De regeling van die volstrekte bevoegdheid is van openbare orde (Cass., 25 januari 1963, *Pas.*, 1963, I, 598, *T. Soc. R.*, 1963, 86; Cass., 5 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 876; Cass., 1 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 786).

De volstrekte bevoegdheid kan niet uitgebreid worden, tenzij de wet het anders bepaalt (art. 9, tweede lid, Ger. W.).

De rechter is verplicht ambtshalve na te gaan of hij volstrekt bevoegd is (Cass., 16 september 1948, *Pas.*, 1948, I, 490; Cass., 29 januari 1925, *Pas.*, 1925, I, 122; Cass., 27 december 1900, *Pas.*, 1901, I, 84 met conclusies VAN SCHOOR; Arbrb. Brussel, 18 december 1970, *J.T.T.*, 1972, 15 met noot R. ROELS).

De partijen kunnen, behoudens de mogelijkheid, indien het niet om publiekrechtspersonen gaat, om geschillen waarover een dading kan worden aangegaan na hun ontstaan aan arbitrage te onderwerpen (art. 1676 en 1678, 2 Ger. W.; art. 13 en 69 Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, behoudens voor de bedienden waarvan het jaarloon hoger is dan 500.000 fr. en die met dagelijks beheer zijn belast of die beheersverantwoordelijkheid hebben; art. 9 Wet op de collectieve arbeidsovereenkomsten; W. VAN GOETHEM, *De scheidsrechterlijke tussenkomst in sociale rechtsgeschillen, Oriënt.*, 1978, 7 e.v.; art. 9 Wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars), contractueel niet afwijken van de wettelijke regeling inzake de volstrekte bevoegdheid (Cass., 14 april 1955, *Pas.*, 1955, I, 886; *R.W.*, 1958-59, 1841; *J.T.*, 1955, 494 met noot Et. GUTT; Cass., 29 januari 1926, *Pas.*, 1926, I, 196; Arrond. Brussel, 6 november 1972, *Pas.*, 1972, III, 99; *J.T.*, 1973, 114; *vgl.* Cass. fr. civ., 20 juni 1957, *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1958, 663 met noot HEBRAUD; Cass. fr. soc., 25 mei 1956, *Bull. civ.*, IV, 363, nr. 492).

Bestaat er een geldige scheidsrechterlijke overeenkomst dan kan, indien het geschil niettemin voor de arbeidsrechtbank wordt gebracht, een exceptie van afwijzing van bevoegdheid voor elk andere exceptie of verweer worden voorgedragen (art. 854 en 1679, 1 Ger. W.; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 2 december 1974, *J.T.*, 1975, 117; E. MARCHAL, noot in *J.T.*, 1974, 625 en de opgegeven verwijzingen).

Deze exceptie kan niet voor de eerste maal in hoger beroep ingeroepen worden (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 2 december 1974, *t.a.p.*). Zij kan evenmin opgeworpen worden indien slechts in de mogelijkheid van arbitrage wordt voorzien (W.R. Charleroi, 7 juli 1970, *J.T.T.*, 1970, 103).

Daar een beroepsvoetballer als een werknemer wordt beschouwd, is een arbitragebeding om eventuele betwistingen vooraf aanhangig te maken bij een commissie van de Koninklijke Belgische Voetbalbond nietig (Arbrb. Hasselt, 24 juni 1974, *R.W.*, 1975-76, 372; zie thans ook art. 9 van de Wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars).

Partijen kunnen conventioneel niet overeenkomen dat vooraleer een geschil aan het arbeidsgerecht te onderwerpen, de eiser eerst het geschil moet aanhangig maken bij het paritair comité of bij een tuchtraad (Cass. fr., 14 maart 1973, *Dr. Soc.*, 1973, 438 met noot; 26 november 1969, *Bull. civ.*, V, nr. 638, 538; 24 oktober 1962, D. 1963, 219 met noot A. ROUART; 5 februari 1960, *Bull. civ.*, IV, nr. 146, 113; 9 juli 1953, *Bull. civ.*, IV, nr. 547, 393).

Schending van de wet inzake volstrekte bevoegdheid zal de nietigheid van het vonnis meebrengen indien er een rechtsmiddel tegen aangewend wordt.

De arbitrageprocedure waarvan zojuist sprake heeft niets te zien met de scheidsrechterlijke procedure bij geschillen van medische aard welke oprijzen tussen de eigen arts van de werknemer en de door de werkgever betaalde en gemachtigde controlerende arts (art. 31 § 2, laatste lid, Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten; art. 25*quater* § 5, laatste lid, Wet arbeidsovereenkomst binnenschippers; *Parl. Vr., Senaat*, zitting 1977-78, *Bull.*, nr. 22 van 7 maart 1978, blz. 867, vraag 76).

158 Vooraleer de specifieke volstrekte bevoegdheid van de arbeidsgerechten te behandelen, moet eraan herinnerd worden dat de rechtbank van eerste aanleg kennis kan nemen van alle vorderingen, behalve die welke rechtstreeks voor het hof van beroep en het Hof van Cassatie komen (art. 568, eerste lid, Ger. W.; zie ook art. 563, eerste lid, 584, eerste lid, en 706, eerste lid, Ger. W.).

Het is dus onjuist te beweren dat de arbeidsgerechten een uitsluitende bevoegdheid hebben, zoals in het senaatsverslag over het wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek vermeld (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 99, waarin sprake van een uitsluitende bevoegdheid). De term „uitsluitend" moet eerder begrepen worden in de zin van speciaal (zie FETTWEIS, blz. 61, zie ook artikel 565, voorlaatste lid, Ger. W.). De artikelen 578 tot 583 vangen aan met de woorden: „De arbeidsrechtbank neemt kennis van...". Zij maken geen gewag van een uitsluitende bevoegdheid.

Met een gelijkluidende tekst: „De rechtbank van koophandel neemt kennis van..." wordt de bevoegdheid van die rechtbank inzake faillissementen wel uitsluitend geacht, onder voorbehoud van de bevoegdheid van het hof van beroep (art. 574, 2° Ger. W.; Cass., 10 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 766 met conclusies R. DELANGHE; *vgl.* oud artikel 635 W. Kh.; Kh. Gent, 8 augustus 1959, *R.W.*, 1959-60, 1325; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Compétence en matière civile et commerciale*, nr. 571, blz. 391 e.v.; en Tw. *Faillite et banqueroute*, nr. 2509, blz. 561).

Niettemin moet aangestipt worden dat het Franse Hof van Cassatie aan de werkrechtersraden een exclusieve bevoegdheid toekent: „sont seuls compétents" (Cass. fr. soc., 21 april 1977, *Rec. Dall.*, 1978, 9, Cass. fr., 15 mei 1974, *Rec. Dall.*, 1974, 702). Deze zienswijze steunt op artikel 81 van het Decreet nr. 58-1292 van 22 december 1958 (art. 517-1 C. trav.) waarbij bepaald wordt dat de werkrechtersraden „sont SEULS compétent pour connaître en premier ressort de ces différents".

Onder de andere gerechten, buiten de rechtbank van eerste aanleg, nemen de arbeidsgerechten de eerste plaats in (art. 565, tweede lid, 3° en 4° Ger. W.).

Volgens de Wet van 15 maart 1932 ging de vrederechter voor de werkrechtersraad.

De uitbreiding van de rechtsmacht, die sedert de Wet van 15 maart 1932 aan de rechtbank van eerste aanleg werd toegekend, brengt mede dat de rechter in die rechtbank niet ambtshalve zijn materiële onbevoegdheid kan opwerpen. Het komt de verweerder toe de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg te betwisten voor alle exceptie of verweer (art. 568, tweede lid, en 854 Ger. W.; Cass., 18 oktober 1978, *Pas.*, 1979, I, 198; Cass., 15 oktober 1953, *Pas.*, 1954, I, 103; *R.W.*, 1953-54, 1521; zie ook *Pasin.*, 1932, 58, nr. 53).

159 Het is echter, zoals reeds opgemerkt, niet mogelijk dat contracterende partijen in een arbeidsovereenkomst zouden bepalen dat eventuele geschillen alleen door de rechtbank van eerste aanleg zullen behandeld worden (Cass., 14 april 1955, *Pas.*, 1955, I, 886; *R.W.*, 1958-59, 1841; *T.Soc.R.*, 1956, 135 met noot; *J.T.*, 494 met noot E. GUTT; W.R. Namen, 9 mei 1966, *T. Soc. R.*, 1966, 320; W.R. Tongeren, 28 februari 1963, *T. Soc. R.*, 1963, 286; *anders:* W.R. Ber. Brussel, 27 april 1960, *T. Soc. R.*, 1961, 35; W.R. Ber. Gent, 17 januari 1955, *T. Soc. R.*, 1958, 35 met noot; W.R. Luik, 22 januari 1954, *J. Liège*, 1953-54, 255; W.R. Brussel, 7 maart 1949, *T. Soc. R.*, 1950, 63 met noot).

Wanneer een dergelijk beding toch in een arbeidsovereenkomst zou voorkomen, kan de verweerder niettemin de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg afwijzen, zodat dergelijk beding elk nut verliest.

Het is slechts indien de partijen na het ontstaan van het geding ermede instemmen dat de rechtbank van eerste aanleg het geschil behandelt, wat blijkt uit het feit dat eiser voor die rechtbank dagvaardt en verweerder geen exceptie opwerpt, dat de rechtbank kennis kan nemen van het geschil. Die exceptie, die niet van openbare orde is, moet *in limine litis* opgeworpen worden (Arrond. Brugge, 6 januari 1978, *onuitg.*).

Die bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg is een toepassing van het beginsel van prorogatie van rechtsmacht en geenszins, zoals ten onrechte geformuleerd, van volheid van rechtsmacht (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1931-32, stuk 142, blz. 10).

Het verzet tegen een bij verstek genomen vonnis van een arbeidsrechtbank kan niet voor de rechtbank van eerste aanleg gedaan worden. De eiser in verzet moet dagvaarden voor de rechter die het verstekvonnis heeft gewezen (art. 1047, tweede lid, Ger. W.). Het verzet doet immers het oorspronkelijk geschil herleven

en de oorspronkelijke verweerder, eiser op verzet, moet het geschil overleggen aan de rechter die er reeds kennis van nam.

Derdenverzet integendeel wordt weliswaar in beginsel gebracht voor de rechter die de bestreden beslissing heeft genomen (art. 1125, eerste lid, Ger. W.). Maar uit het tweede lid van artikel 1125 Ger. W. wordt afgeleid dat de derde voor een andere rechter kan dagvaarden (in die zin noot L.C. onder Cass., 9 mei 1940, *Pas.*, 1940, I, 150; FETTWEIS, II, nr. 83*ter*, blz. 59).

De arbeidsrechtbank kan echter zelf nooit kennis nemen van een zaak die uitsluitend tot de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg behoort (Cass., 1 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 786: het geschil betrof de wraking van een rechter van de werkrechtersraad).

AFDELING I

VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS HET ONDERWERP VAN DE VORDERING

160 De wetgever heeft in het Gerechtelijk Wetboek een vrij gedetailleerde opsomming gegeven van de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsgerechten naar het onderwerp van de vordering. Die werkwijze biedt het nadeel dat bij elke wijziging of uitbreiding van de sociale wetgeving aanpassingen nodig blijken van het Gerechtelijk Wetboek en het gevaar dat door onachtzaamheid bepaalde materies vergeten worden. FETTWEIS is van oordeel dat de wil van de wetgever om de gezamenlijke individuele sociale geschillen aan de arbeidsgerechten toe te vertrouwen voldoende is om de rechter toe te laten de gebeurlijke leemten in de opsommingen van de wet aan te vullen (nr. 336, blz. 186; *vgl.* Cass., 23 september 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 89; Cass., 25 mei 1961, *Pas.*, 1961, I, 1023; Cass., 29 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 929 waarin een analoog standpunt wordt verdedigd wat betreft de vorderingen tot levensonderhoud die allen tot de bevoegdheid van de vrederechter behoren).

Alzo werd bepaald dat de arbeidsrechtbank en niet de vrederechter, spijt een andersluidende tekst, van de plaats waar een arbeidsongeschikt kind opgevoed wordt bevoegd was om op advies van een geneesheer verbonden aan de medisch-sociale dienst van het Ministerie van Sociale Voorzorg of van een geneesheer van de Dienst voor geneeskundige controle van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, de arbeidsongeschiktheid van een kind, met het oog op het genieten van kinderbijslag, vast te stellen (art. 47 en 63 Samengeordende wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders, en K.B. van 29 juni 1967 tot bepaling van de wijze waarop de ongeschiktheid van zekere personen wordt vastgesteld voor de toepassing van de samengeordende wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders vertrouwden die taak aan de vrederechter toe. Dit besluit werd later vervangen door het K.B. van 18 december 1973).

De rechtspraak sloot zich bij die zienswijze niet aan (Arrond. Brussel, 24 juni 1971, *J.T.T.*, 1971, 188; Arbrb. Dinant, 20 januari 1972, *Pas.*, 1972, III, 25, *J.T.T.*, 1972, 251; Arbrb. Charleroi, 11 oktober 1971, *onuitg.*; Arbrb. Oudenaarde, 22 juni 1971, *onuitg.*; zie ook *Parl. Vr., Kamer*, zitting 1971-72, *Bull.*, nr. 9, vraag nr. 32 van kamerlid Mathot, blz. 561; P. VAN DER VORST, *La com-*

pétence gracieuse du juge de paix en matière sociale, J.T.T., 1971, 1; A. VAN DEN BOSCH, *Probleem van de bevoegdheid inzake minder-validen, T. Vred.*, 1971, 3).

161 Al heeft de wetgever ongetwijfeld de sociale geschillen ter beslechting aan één rechtsmacht, de arbeidsgerechten, willen toevertrouwen, toch kunnen er bepaalde redenen geweest zijn om hiervan af te wijken. Dit was het geval voor de geschillen betreffende het uitgesteld loon in land- en tuinbouw die aan de vrederechter werden toegekend (art. 591, 16° Ger. W., ingelast bij art. 6 van de Wet van 28 december 1967 betreffende een uitgesteld loon in land- en tuinbouw). Traditioneel is de vrederechter bevoegd voor alle landbouwgeschillen (zie o.m. art. 591, 11°, 13° en 15° Ger. W.).

Voor de twee hierna opgesomde geschillen werd de voorkeur gegeven aan niet jurisdictionele organen:

a) De volledige of gedeeltelijke vrijstelling van bijdragen verschuldigd door zelfstandigen die aan een commissie werd toevertrouwd (art. 22, K.B., nr. 38 van 27 juli 1967 houdende oprichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, en art. 80 tot 94 van het K.B.van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967; G. DE CUYPER, *De commissie voor vrijstelling van bijdragen in het sociaal statuut van de zelfstandigen, T. Best.*, 1968, 89 e.v.). Die commissie is geen jurisdictioneel orgaan. Zij neemt zuivere administratieve rechtshandelingen, die alleen vatbaar zijn voor een annulatieberoep bij de Raad van State.

b) De geschillen nopens de weigering van een arbeidskaart of een arbeidsvergunning aan het hiërarchisch beroep van de minister van Tewerkstelling en Arbeid toevertrouwd (art. 18, K.B. nr. 34 van 20 juli 1967 betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit; *vgl.* Cass., 10 juni 1926, *Pas.*, 1927, I, 12 met noot 4). Tegen die beslissing van de minister, die niet optreedt als jurisdictioneel orgaan staat een beroep bij de Raad van State open. De vroeger bestaande commissie van beroep was trouwens ook geen administratief rechtscollege (R. v. St., arrest nr. 4745 van 16 december 1955, zaak-Leroy en Hoffman). De reden van onttrekking van die geschillen aan jurisdictionele organen was de behoefte om de politiek van tewerkstelling in de hand te houden.

162 Bij de bespreking van de Wet van 20 juli 1968 betreffende de toekenning van wachtgelden aan de werknemers die getroffen worden door sommige sluitingen van ondernemingen, werd door kamerlid Defraigne eraan herinnerd dat de arbeidsrechtbanken geen algemene bevoegdheid hebben in sociale geschillen: „Comme il n'existe pas, pour les tribunaux du travail, de disposition générale attributive de compétence dans le Code judiciaire, il est essentiel de prévoir une addition à l'article 580..." (*Parl. Handel., Kamer*, 11 juli 1968, blz. 7). Die mening werd gedeeld door minister MAJOR: „voor de gehele sociale wetgeving zal een aanpassing moeten gebeuren... inzake bevoegdheid... De wetgeving moet in het geheel aangepast worden, zodanig dat al de sociale zaken in de arbeidsrechtbanken kunnen beslecht worden. Dit kan niet op fragmentaire wijze gebeuren" (*Parl. Handel., Kamer*, 11 juli 1968, blz. 8).

Dit verstevigt de mening dat, in tegenstelling met het standpunt van FETTWEIS, niet mag beweerd worden dat alle individuele sociale geschillen moeten geacht worden door de wil van de wetgever aan de arbeidsgerechten toevertouwd te zijn.

163 De wetgever heeft trouwens een andere stelling en werkwijze aangenomen. Het feit dat de arbeidsgerechten geen algemene bevoegdheid hebben in sociale geschillen heeft de wetgever verplicht een reeks geschillen inzake arbeidsongevallen uitdrukkelijk aan die rechtbanken toe te vertrouwen (zie verder, nr. 212).

Ten onrechte werd bij de bespreking van de Wet op de kredieturen niet uitdrukkelijk bepaald dat de geschillen betreffende de inning van de werkgeversbijdragen tot de kennisneming van de arbeidsgerechten behoren (zie verder, nr. 231).

Bij elke nieuwe sociale wet wordt de bevoegdheid van de arbeidsgerechten uitdrukkelijk bepaald:

a) gewaarborgd inkomen (art. 580, 8°, a, Ger. W.; art. 16 § 2 Wet van 1 april 1969);

b) gewaarborgde gezinsbijslag (art. 580, 8°, b, Ger. W.; art. 12 Wet van 20 juli 1971);

c) bestaansminimum (art. 580, 8°, c, Ger. W.; art. 21 § 1 Wet van 7 augustus 1974);

d) rentebijslag (art. 580, 9° Ger. W.; art. 9 Wet van 20 juni 1975);

e) brugpensioen (art. 580, 10° en 11° Ger. W.; art. 107 en 166 § 1 Wet van 22 december 1977);

f) gelijke behandeling mannen en vrouwen (art. 578, 8° en 581, 3° Ger. W.; art. 149 en 150 Wet van 4 augustus 1978).

164 Het Gerechtelijk Wetboek handelt in de artikelen 578 tot 583 over de materiële bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

In grote trekken kan die bevoegdheid als volgt omschreven worden.

Artikel 578 handelt over de geschillen in verband met de arbeid.

Artikel 579 heeft betrekking op de geschillen omtrent de vergoedingen bij arbeidsongeval of beroepsziekte.

Artikel 580 behandelt de geschillen betreffende de sociale zekerheid voor werknemers, de bestaanszekerheid, de sluiting van ondernemingen, bepaalde bijstandswetten, het brugpensioen, de overzeese sociale zekerheid en de geschillen tussen instellingen.

Artikel 581 behandelt de geschillen betreffende de sociale zekerheid voor zelfstandigen en de geschillen die hun oorzaak vinden in de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de zelfstandige beroepen.

Artikel 582, 1° en 2° heeft betrekking op de minder-validen.

Artikel 582, 3° en 4° heeft betrekking op de geschillen betreffende de ondernemingsraden en de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen.

Artikel 583 bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van de toepassing van de administratieve sancties en van de administratieve geldboeten.

§ 1. De geschillen in verband met de arbeid

165 Artikel 578 Ger. W., bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt:

1° van geschillen inzake arbeidsovereenkomsten met inbegrip van die welke betrekking hebben op schending van het fabrieksgeheim gedurende die overeenkomst;

2° van geschillen inzake leerovereenkomsten;

3° van geschillen betreffende de overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding.

De arbeidsgerechten nemen dus kennis van alle individuele geschillen inzake arbeidsovereenkomst, leerovereenkomst of overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding.

Onder arbeidsovereenkomsten worden alle arbeidsovereenkomsten bedoeld, zowel die voor werklieden als voor bedienden, evenals de arbeidsovereenkomsten voor handelsvertegenwoordigers, studenten, dienstboden, huispersoneel, huisarbeiders, schepelingen en binnenschippers. De wetgever heeft met opzet een opsomming vermeden, die aanleiding zou kunnen geven tot een beperkte interpretatie, en een algemene term aangewend (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 134).

Het gaat dus om alle overeenkomsten tot verrichten van arbeid, waarbij de ene partij, de werknemer, zich jegens een andere partij, de werkgever, verbindt om persoonlijk in een verhouding van ondergeschiktheid aan of onder het gezag van een werkgever tegen loonarbeid te verrichten. Bestaat de tegenprestatie normalerwijze niet uit loon maar in een ander voordeel dat niet in geld waardeerbaar is, zoals b.v. het verstrekken van beroepsopleiding, dan is er geen arbeidsovereenkomst, maar een overeenkomst tot het verrichten van arbeid, waartoe de leerovereenkomst en de overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding behoren (Cass., 5 mei 1966, *Pas.*, 1966, I, 1133). De geschillen nopens dce beide overeenkomsten, worden eveneens door een afzonderlijke tekst, aan de arbeidsrechtbanken toevertrouwd.

166 Het kan voorkomen dat een overeenkomst de kenmerken van andere contractsvormen vertoont. Zo kan een verbinding tussen arbeidsovereenkomst en lastgeving, geldlening of huur, of tussen een arbeidsovereenkomst (bezorgen van weekblad, innen van lezersgeld) en agentuurovereenkomst (werven van lezers) voorkomen. Alsdan zal de rechter moeten nagaan of hij voor twee verschillende overeenkomsten staat waarvan alleen de arbeidsovereenkomst tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoort of voor een arbeidsovereenkomst, die bestanddelen van een andere overeenkomst vertoont, welke echter als geheel overwegend als arbeidsovereenkomst aan te merken valt (zie Arbh. Bergen, 21 april 1975, *Pas.*, 1976, II, 32). Zo b.v. de aanwerving van handelsvertegenwoordiger met geldlening tot het aankopen van een auto bestemd voor het uitoefenen van een beroep, de aanwerving als arbeider met de belofte een woning te bezorgen. Het

spreekt vanzelf dat de bestanddelen van andere overeenkomsten die in de arbeidsovereenkomst voorkomen niet strijdig met die overeenkomst mogen zijn, zoals b.v. het geval zou zijn met een arbeidsovereenkomst van bediende en maatschap.

Soms heeft de vordering een gemengd karakter. Wanneer b.v. de teruggave van een som gevorderd wordt, waarvan eiseres afzag zolang verweerder in dienst bleef van zijn werkgever, is de beëindiging van die arbeidsovereenkomst de aanleiding tot die vordering zodat in rechte moet nagegaan worden of de beëindiging aan verweerder te wijten is. Aangezien het geschil een gemengd karakter vertoont, wordt met toepassing van art. 565 Ger. W., de rechtbank van eerste aanleg bevoegd verklaard (Arrond. Antwerpen, 2 februari 1971, *R.W.*, 1970-71, 1244).

Wanneer de vrederechter kennis krijgt van een vordering, gesteund op een overeenkomst van huur en op een arbeidsovereenkomst voor bedienden, waaromtrent reeds een geschil aanhangig is bij de arbeidsrechtbank verwijst hij, met toepassing van art. 565 Ger. W., de zaak naar de arbeidsrechtbank (Vred. Deurne, 11 oktober 1971, *T. Vred.*, 1973, 50).

167 Wanneer een vordering, gesteund op het bestaan van een arbeidsovereenkomst wordt ingeleid, waarvan achteraf door de verweerder het bestaan betwist wordt of door de arbeidsrechtbank betwijfeld wordt, komen verscheidene oplossingen in de rechtspraak voor.

Dergelijke betwisting doet zich voor b.v. wanneer betwist wordt of een handelsvertegenwoordiger, bediende of zelfstandige reiziger was, of een tandarts in een kliniek als werknemer of zelfstandige arbeidt, of een apoteker onder arbeidsovereenkomst is tewerkgesteld en of een uitbater van een benzinestation al of niet een zelfstandige is.

Drie oplossingen kunnen onderkend worden.

168 Is de zaak, met toepassing van art. 639 Ger. W., naar de arrondissementsrechtbank verwezen op verzoek van eiser nadat de verweerder geldig een exceptie van onbevoegdheid had opgeworpen dan verwijst de arrondissementsrechtbank, volgens een eerste stelling, de zaak terug naar de arbeidsrechtbank voor onderzoek van de exceptie. De oplossing van de exceptie van onbevoegdheid is immers gebonden aan het bodemgeschil en voorlopig wordt de stelling van eiser bijgetreden (Arbh. Brussel, 1 maart 1978, *onuitg.*, Arbh. Brussel, 19 oktober 1971, *onuitg.*; Arrond. Gent, 4 oktober 1971, *onuitg.*; *vgl.* Cass., 21 februari 1944, *Pas.*, 1944, I, 219; Brussel, 5 mei 1934, *Pas.*, 1934, II, 115).

Luidens art. 9 Ger. W. wordt de volstrekte bevoegdheid van een rechtbank „bepaald naar het onderwerp".

Wanneer het onderwerp b.v. een geschil is inzake arbeidsovereenkomst zoals eiser het stelt dan valt de vordering binnen de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (Cass., 8 september 1978, *R.W.*, 1978-79, 960 met noot J. LAENENS). Een prejudicieel onderzoek van de grond van de zaak ten einde over de gegrondheid van de exceptie te oordelen moet dus niet voor de arrondissementsrechtbank plaatsvinden (*vgl.*, Cass., 21 februari 1944, *Pas.*, 1944, I, 219; Cass., 11 februari 1904, *Pas.*, 1904, I, 134). In het gegeven voorbeeld wordt de zaak

terug verwezen naar de arbeidsrechtbank, die in elk geval bevoegd is, zelfs indien achteraf blijkt dat het om geen arbeidsovereenkomst ging. De arbeidsrechtbank is trouwens het best geplaatst om te bepalen of het betwiste contract een arbeidsovereenkomst is. Is dit niet het geval dan is de vordering ongegrond. De zaak is hiermede afgehandeld (Arbh. Brussel, afdeling Antwerpen, 8 april 1974, *R.W.*,1975-76, 237; *J.T.T.*, 1975, 23; *idem*, 7 juni 1973, *R.W.*, 1973-74, 732). Men heeft zich dan ook afgevraagd of de bevoegdheidsregeling met die werkwijze nog zin heeft (J. LAENENS, *De procedure inzake bevoegdheidsincidenten voor de arrondissementsrechtbank, R.W.*, 1974-75, 1548).

Het uitsluiten van elk prejudicieel onderzoek van de grond van de zaak stuit in de rechtsleer op felle kritiek (noot G. DE LEVAL bij Arrond. Luik, 27 maart 1980, *J. Liège*, 1980, 195; J. LAENENS, *De bevoegdheidsregeling en de versnelling van de rechtspleging, Procesrecht vandaag*, 117, nr. 7 e.v.; *T.P.R.*, 1980, 117, nr. 7 e.v.; A. FETTWEIS, *Observations sur le règlement des incidents de compétence et de répartition, Procesrecht vandaag*, 137; *T.P.R.*, 1980, 137; J. LAENENS, *Bevoegdheid van de arbeidsrechtbank ten aanzien van een in Duitsland werkende verkoopdirecteur die beweert handelsvertegenwoordiger te zijn, R.W.*, 1977-78, 767; noot A. KOHL, *J.T.*, 1978, 599; zie ook Arrond. Charleroi, 28 juni 1979, *J.T.*, 1980, 224).

Het standpunt van het Hof van Cassatie wordt geacht strijdig te zijn met het opzet om bevoegdheidsgeschillen snel op te lossen en met art. 660, tweede lid, Ger. W., dat een onderzoek ten gronde vereist. Daarbij wordt het onaanvaardbaar geacht dat de kwalificatie die door de eisende partij in de dagvaarding aan de overeenkomst wordt gegeven de rechter bindt, daar waar dit normaal niet het geval is (Cass., 11 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 30; *T. Soc. R.*,1979, 53; Cass., 16 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 586; Cass., 22 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1092; Cass., 2 september 1966, *Pas.*, 1967, I, 1).

Werpt de verweerder geen exceptie van onbevoegdheid op, of doet hij dit niet op een geldige wijze, dan moet de rechter niettemin zijn bevoegdheid nagaan.

Volgens art. 855 Ger. W. moet de verweerder, die een exceptie van onbevoegdheid opwerpt, mededelen welke rechter bevoegd is. Is dit niet gebeurd dan is de exceptie niet toelaatbaar en kan de eiser geen verwijzing van de zaak naar de arrondissementsrechtbank vorderen (Rb. Brussel, 4 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 1377 met noot J. LAENENS; Arrond. Aarlen, 27 mei 1975, *J. Liège*, 1975-76, 67; Arbrb. Hasselt, 14 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1780; Arrond. Brugge, 17 december 1971, *R.W.*, 1971-72, 1513; Arbrb. Gent, 19 november 1971, *T. Soc.R.*, 1973, 81; Arbrb. Antwerpen, 31 maart 1971, *R.W.*, 1970-71, 1868; Arrond. Luik, 3 december 1970, *J.T.*, 1971, 238).

Die exceptie kan tot bij het sluiten van de debatten opgeworpen worden. De volstrekte onbevoegdheid van de rechter, voor wie de zaak aanhangig is, moet immers, daar zij van openbare orde is, zelfs niet voor alle exceptie of verweer voorgedragen worden (art. 854 Ger. W.). De rechter kan echter nog steeds zelf ambtshalve zijn volstrekte onbevoegdheid opwerpen.

Acht de arbeidsrechtbank bij het onderzoek van het bodemgeschil dat eiser niet gebonden is door een arbeidsovereenkomst dan mag zij niet met toepassing van art. 640 Ger. W., de zaak naar de arrondissementsrechtbank verwijzen. Zij moet de vordering als ongegrond afwijzen. Gebeurt dit toch dan verwijst de arrondissementsrechtbank de zaak terug naar de arbeidsrechtbank (Arrond. Kortrijk,

23 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 976). Het vonnis van verwijzing zou in dit geval zelfs vatbaar zijn voor hoger beroep daar de arbeidsrechtbank buiten de verwijzing ook een rechtsvraag beslecht (Arbh. Brussel, 23 maart 1976, *J.T.T.*, 1977, 222).

In de rechtsleer wordt vooropgesteld dat de arbeidsrechtbank wel naar de arrondissementsrechtbank mag verwijzen indien de eisende partij in subsidiaire orde aan haar vordering een andere rechtsgrond heeft gegeven (Th. CLAEYS, noot *J.T.T.*, 1977, 226 en 1975, 255, nr. 6, C).

De stelling dat het onderwerp van de vordering bepalend is voor de volstrekte bevoegdheid vond weerklank in de rechtspraak (Arrond. Kortrijk, 23 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 976; Arrond. Antwerpen, 8 februari 1977, *R.W.*, 1976-77, 1816; Arbrb. Brussel, 16 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 224; Arbh. Brussel, 18 mei 1976, *J.T.T.*, 1977, 220; Arrond. Antwerpen, 11 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 99; Arbh. Brussel, 23 maart 1976, *J.T.T.*, 1977, 222; Arrond. Hasselt, 7 januari 1974, *J. Liège*, 1974-75, 36).

169 De arrondissementsrechtbank kan ook, volgens een tweede stelling, bij verwijzing met toepassing van art. 639 of 640 Ger. W. de elementen van de zaak zelf onderzoeken door na te gaan welke de bedoeling was van partijen, welke de respectieve rechten en verplichtingen van partijen waren of er een band voor ondergeschiktheid was (Arrond. Luik, 17 oktober 1974, J. Liège, 1975-76, 4; Arrond. Marche-en-Famenne, 27 juni 1974, *J.T.*, 1974, 659; Arrond. Antwerpen, 6 november 1973, *R.W.*, 1973-74, 943 met noot C; Arbh. Brussel, 13 december 1972, *V.B.O.*, 1974, 421; *T. Soc. R*,, 1973, 92; Arrond. Antwerpen, 11 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1800; Arrond. Luik, 22 april 1971, *J.T.*, 1971, 699; Arrond. Luik, 13 januari 1971, *J. Liège*, 1970-71, 153).

In dit geval onderzoekt de arrondissementsrechtbank een deel van het bodemgeschil om de bevoegdheid te bepalen en geeft aan de overeenkomst een ander kwalificatie dan de eisende partij (*vgl.*, Cass., 24 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 77; Cass., 8 april 1960, *Pas.*, 1960, I, 939 met noot 1). Deze werkwijze kan ertoe leiden aan de vordering haar rechtsgrond te ontnemen (Arrond. Antwerpen, 11 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1800). Alsdan kan de beoordeling meebrengen dat geen verwijzing naar een andere rechtsmacht mogelijk is.

170 Volgens een derde stelling is het aangewezen, wanneer de arrondissementsrechtbank anders genoopt zou zijn het bodemgeschil te onderzoeken, de zaak te verwijzen naar de rechtbank van eerste aanleg (Arrond. Verviers, 18 april 1975, *Pas.*, 1975, III, 79; *J.T.T.*, 1977, 117).

Deze meer pragmatische oplossing werd terecht in de rechtsleer bekritiseerd (Chr. PANIER, noot in *J.T.T.*, 1977, 118-119 en Th. CLAEYS, noot in *J.T.T.*, 1977, 226). De arrondissementsrechtbank moet het geschil naar de bevoegde rechter verwijzen en niet naar de rechter die geniet van een uitbreiding van bevoegdheid.

171 Geplaatst voor die drie stellingen, is het nuttig het door de oprichting van de arrondissementsrechtbank nagestreefd doel in herinnering te brengen.

Men kan van het standpunt uitgaan dat het Gerechtelijk Wetboek ernaar gestreefd heeft dat de eiser steeds bij een rechter met zijn vordering moet terechtkomen. De zaak wordt dan best steeds verwezen naar de arrondissementsrechtbank om over het middel van onbevoegdheid uitspraak te doen (Arbrb. Brussel, 27 januari 1975, *J.T.T.*, 1975, 254 met kritische noot Th. CLAEYS, Arbrb. Luik, 1 februari 1971, *T. Soc. R.*, 1972, 124).

Deze gevolgtrekking is echter in de praktijk niet houdbaar. Indien de eiser, die als handelsvertegenwoordiger een vordering heeft ingesteld, gesteund op die hoedanigheid, om commissielonen en uitwinningsvergoeding te vorderen, heeft het geen zin, wanneer bij het onderzoek van de vordering blijkt dat eiser geen handelsvertegenwoordiger was, de zaak naar de rechtbank van koophandel te verwijzen. Het voorwerp van de vordering zou een volledige aanpassing vereisen om de zaak naar een andere rechtbank te verwijzen. Zoals eiser zijn vordering inleidde, is alleen de arbeidsrechtbank volstrekt bevoegd om er over te oordelen.

Luidens art. 578, 1° Ger. W. neemt die rechtbank kennis van de geschillen in verband met de arbeidsovereenkomsten. Naar het onderwerp van de vordering en bij ontstentenis van een subsidiaire vordering bestaat er geen aanleiding tot verwijzing naar de arrondissementsrechtbank. Wel kan de verweerder een exceptie van onbevoegdheid opwerpen. Deze exceptie die uiteraard verband houdt met het bodemgeschil wordt door de arbeidsrechtbank beantwoord. In dit geval geeft de in de dagvaarding of vervangende inleidende akte van rechtsingang opgegeven kwalificatie het standpunt van de eisende partij weer. De arbeidsrechtbank zal de exceptie afwijzen daar het voorwerp van de vordering tot haar volstrekte bevoegdheid behoort. De „door de eiser ingestelde vordering bepaalt, los van wat daarentegen kan worden aangevoerd, de bevoegdheid van de rechter" (H. DRION, geciteerd door J.C.M. LEYTEN, *Wie komt daar uit zijn hokje? Over civiele rechtspraak en haar grenzen, R.M.*, 1974, 688). Mocht de eiser, gelet op de opgeworpen exceptie, vóór de sluiting van de debatten, toch om verwijzing naar de arrondissementsrechtbank verzoeken dan zal op dit verzoek, tenzij de rechter de eiser overtuigt van het nutteloze van zijn verzoek en hem het doet intrekken, moeten ingegaan worden.

Met toepassing van art. 639 Ger. W. wordt de zaak, ingevolge op het zittingsblad vermeld verzoek van beide partijen, aan de arrondissementsrechtbank overgelegd. Het wordt een maat voor niets daar de arrondissementsrechtbank de zaak terug naar de arbeidsrechtbank zal verwijzen.

Deze werkwijze wordt niet door alle arbeidshoven bijgetreden. Wanneer tegen het vonnis waarbij de vordering als ongegrond wordt afgewezen omdat de eiser geen werknemer blijkt te zijn, hoger beroep wordt ingesteld, dan beslissen sommige arbeidshoven dat de arbeidsrechtbank niet bevoegd was om kennis te nemen van de zaak en verwijzen de zaak met toepassing van art. 643 Ger. W. naar de bevoegde rechtbank (Arbh. Luik, 18 mei 1977, *T. Soc. R.*, 1978, 83 met kritische

noot G.H.; Arbh. Gent, 26 maart 1976, *onuitg.*; *anders:* Arbh. Brussel, 11 mei 1977 en 2 maart 1977, *onuitg.*, dat door de eisende partij in het exploot aangehaalde feiten voorlopig aanneemt).

172 Soms is geen enkel verwijzing door de arrondissementsrechtbank mogelijk omdat geen enkele rechter bevoegd is (zie Arrond. Brussel, 23 oktober 1972, *Pas.*, 1972, III, blz. 97).

Zo de verweerder een exceptie van onbevoegdheid opwerpt voor de arbeidsrechtbank en de eiser geen verwijzing naar de arrondissementsrechtbank vordert, zal de arbeidsrechtbank zelf uitspraak doen over de vordering, en eventueel de bevoegde rechter aanduiden. Dit is echter niet mogelijk indien de Raad van State bevoegd is, in welk geval de arbeidsrechtbank zich zonder meer onbevoegd verklaart (Arrond. Antwerpen, 11 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 99; Arbrb. Verviers, 12 februari 1973, *J. Liège*, 1972-73, 273).

Wanneer de rechter in hoger beroep de bevoegdheid van de rechter in eerste aanleg bevestigt, wordt de zaak terug naar de eerste rechter voor voortzetting verwezen (Arbh. Brussel, 26 november 1975, *T. Soc. R.*, 1976, 331). Oordeelt het arbeidshof dat de arbeidsrechtbank niet bevoegd is, dan verwijst het hof de zaak naar de bevoegde rechter, meestal de rechtbank van koophandel (Arbh. Gent, 12 maart 1973, *J.T.*, 1973, 291; Arbh. Gent, 22 september 1972, *onuitg.*).

173 De arbeidsrechtbank is niet bevoegd voor geschillen:

1) Die hun oorsprong vinden in een andere overeenkomst dan de arbeidsovereenkomst en die geen leerovereenkomst of overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding is. Dit is het geval met de overeenkomsten voor stage, de overeenkomsten voor werk tegen kost en inwoning *(au pair)*, de overeenkomsten voor tewerkstelling van een volontair.

Indien de stage in werkelijkheid een arbeidsovereenkomst verheelt, is de arbeidsrechtbank wel bevoegd (Arbrb. Brussel, 6 september 1976, *J.T.T.*, 1977, 206). Evenzo indien de overeenkomst tegen kost en inwoning *(au pair)* in werkelijkheid een arbeidsovereenkomst is (*vgl.*, Brussel, 4 mei 1977, *J.T.*, 1977, 491).

Zo is de stage voor afgestudeerden slechts een aanpassingsperiode tijdens de eerste fase van uitvoering van een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur (art. 117*bis* § 1 K.B. 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid).

Bij de artikelen 5 tot 21 van de Wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen werd als tijdelijke maatregel ter bestrijding van de werkloosheid de stage van jongeren ingevoerd. Oorspronkelijk slechts toepasselijk tot 31 december 1976, werd die maatregel achtereenvolgens verlengd tot 31 december 1977 (K.B. 18 november 1976), tot 31 december 1978 (art. 66, eerste lid, van de Wet van 22 december 1977 betreffende de budgettaire voorstellen), tot 31 december 1979 (art. 10 K.B. nr. 20 van 8 december 1978), en tot 31 december 1980 (art. 1 K.B. 10 december 1979).

Die stages hebben voor doel aan jongeren van minder dan dertig jaren, die nog geen beroepsactiviteit hebben uitgeoefend, gedurende zes, maximum bij verlenging twaalf maanden, een praktische opleiding te verzekeren in een onderneming of in een administratie als overgang tussen het genoten onderwijs en de bevoegde tewerkstelling. Deze stageovereenkomsten worden als arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur aangemerkt, voorafgegaan door een proefbeding (art. 60 Wet

22 december 1977, vroeger, art. 16, eerste en tweede lid, Wet 30 maart 1976). De genoten stagevergoeding wordt als loon beschouwd (art. 53 § 2, Wet 22 december 1977). Zij geeft aanleiding tot betaling van sociale zekerheidsbijdragen (art. 53 § 4, Wet 22 december 1977).

Artikel 65 van de Wet van 22 december 1977 bepaalt dat de geschillen betreffende de toepassing van de stage door de arbeidsrechtbank worden beslecht.

Het Arbeidshof Brussel heeft het nodig geoordeeld zijn bijzonder reglement aan te passen ten einde een onderscheid te maken tussen de geschillen nopens de gewone arbeidsovereenkomsten en die betreffende de stage in de ondernemingen (K.B. 13 september 1976, *Stbl.*, 25 september 1976). Deze aanpassing dringt zich niet op indien de stageovereenkomsten als arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd, weliswaar met afwijkende bepalingen, worden aangezien.

174 2) Betreffende de arbeidsverhouding, die haar grondslag vindt in een wet of reglement.

Worden hiermede bedoeld:

— de personeelsleden in overheidsdienst behoudens:

a) zij die onder arbeidsovereenkomst worden tewerkgesteld (*Gedr. St., Senaat*, 1964-65, stuk 170, blz. 101; Cass., 13 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 995 met noot H.L.; Arbrb. Brussel, 11 oktober 1972, *J.T.*, 1974, 317 met noot J. SALMON; zie ook art. 1, tweede lid, van de Wet van 3 juli 1978 op de arbeidsovereenkomsten). De bevoegdheid van de arbeidsrechtbank vloeit voort uit art. 578, 1° Ger. W. volgens hetwelk de arbeidsrechtbank kennis neemt van geschillen inzake arbeidsovereenkomsten. Indien een tijdelijk personeelslid van een overheidsdienst van statutaire bepalingen geniet vervalt die bevoegdheid.

b) het vast personeel van de N.M.B.S., niettegenstaande het niet onder arbeidsovereenkomst werkzaam is (Cass., 29 april 1937, *Pas.*, 1937, I, 131; zie ook Cass., 27 juni 1963, *Pas.*, 1963, I, 1134). Die bevoegdheid steunt op art. 13, laatste lid, van de Wet van 23 juli 1926 tot oprichting van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, gewijzigd bij de Wetten van 10 oktober 1967 en 24 juni 1970 (Cass., 28 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 758; *R.W.*, 1973-74, 1047; Arbrb. Verviers, 26 september 1973, *Pas.*, 1974, III, 59, *J. Liège*, 1975-76, 231).

c) het tijdelijk personeel van de N.M.B.S. Alhoewel vermeld art. 13, laatste lid, van de Wet van 23 juli 1926 die bevoegdheid opsomt, berust zij, zoals voor elk personeelslid van een openbare dienst tewerkgesteld onder arbeidsovereenkomst, op art. 578, 1° Ger. W.

Vóór de inwerkingtreding van de arbeidsgerechten waren de werkrechtersraden reeds bevoegd voor de geschillen inzake het personeel van de N.M.B.S. (Cass., 20 november 1964, *Pas.*, 1965, I, 285; Cass., 29 juni 1962, *Pas.*, 1962, I, 1236; *T. Soc. R.*, 1963, 234; Cass., 22 juni 1962, *Pas.*, 1962, I, 1205; Cass., 12 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 898, *T. Soc. R.*, 1963, 49; Cass., 12 mei 1961, *Pas.*, 1961, I, 968 en conclusies F. DUMON; *T. Soc. R.*, 1962, 56 met noot; *R. Crit. J. B.*, 1962, 48 met noot Ch. GOOSSENS; Cass., 27 november 1952, *Pas.*, 1953, I, 184; *R.W.*, 1953-54, 421; Cass., 8 februari 1952, *Pas.*, 1952, I, 322 en conclusies L. CORNIL; *T. Soc. R.*, 1954, 243; *Rec. J. Dr. Adm.*, 1952, 145 e.v., met kritische nota van A. BUTTGENBACH; W.R. Ber. Bergen, 7 november 1959, *T. Soc. R.*, 1960, 301; W.R. Charleroi, 13 november 1958, *T. Soc. R.*, 1960, 306; R. v. St., arrest nr. 2520 van 3 juni 1953, zaak-Vrindts).

175 Zo het voorwerp van het geschil de vernietiging van een administratieve rechtshandeling beoogt en het beroep niet steunt op de niet-naleving van contractuele verbintenissen, was en blijft de Raad van State bevoegd (J. SAROT, J. LIGOT en S. GEHLEN, *Le statut des agents de l'État devant le juge administratif, Adm. publ.*, 1977-78, T, blz. 81 e.v.).

Dit is het geval met het beroep tot vernietiging:

a) van een disciplinaire maatregel (Cass., 27 november 1959, *Pas.*, 1960, I, 378; Cass., 27 november 1959, *Pas.*, 1958, I, 328, *T. Best.*, 1958, 157 met noot F. DE VISSCHERE; R. v. St., arrest nr. 4046 van 3 februari 1955, zaak-Hennard; Arbrb. Gent, 11 mei 1973, *Pas.*, 1973, III, 65);

b) van de bezoldigingsschalen in het algemeen (Cass., 2 juli 1954, *Pas.*, 1954, I, 955; *R.W.*, 1954-55, 1051; R. v. St., arrest nr. 2700-2704 van 13 juli 1953, zaak-Reynaerts en cs.). Voor een geschil nopens het subjectief recht op bezoldiging is de Raad van State niet bevoegd (arrest nr. 2520 van 3 juni 1953, zaak-Vrindts);

c) voor een afzetting of ontslag (R, v. St., arrest nr. 16436 van 22 mei 1974, zaak-De Smale; arrest nr. 211 van 23 december 1949, zaak-Bucquoi).

176 Enerzijds is de arbeidsrechtbank dus niet meer bevoegd voor de geschillen betreffende de arbeid van het onder statuut staande personeel van openbare instellingen zoals de A.S.L.K. of de N.M.V.B. (FETTWEIS, nr. 343, blz. 195; Arbrb. Gent, 12 november 1973, *onuitg.*), doch anderzijds is zij steeds bevoegd voor de personeelsleden onder arbeidsovereenkomst (zie boven, nr. 174).

Dit betekent dat de arbeidsrechtbank een ruimere bevoegdheid heeft dan de werkrechtersraad, die in regel voor de personeelsleden van openbare besturen, zelfs wanneer zij contractueel aangeworven waren, niet bevoegd was. Volgens de tekst van de wet van 1926, aangevuld met de parlementaire besprekingen, was de werkrechtersraad enkel bevoegd voor de personeelsleden onder arbeidsovereenkomst van de R.T.T., de A.S.L.K., het Rode Kruis, de Nationale Maatschappij voor Buurtspoorwegen, de Nationale Maatschappij voor goedkope woningen, de Nationale Bank en de regieën (zie verklaringen verslaggever VAN DIEVOET, *Parl. Handel., Kamer*, zitting 1926-27, blz. 153; conclusies F. DUMON, bij Cass., 12 mei 1961, *Pas.*, 1961, 975 e.v.).

De N.M.B.S., die bij de bespreking van de wet van 1926 nog niet bestond, moet aan die uitzonderingen toegevoegd worden.

Deze opsomming was echter limitatief.

177 In dit verband moet aangestipt worden dat volgens de algemene beginselen van het administratief recht, het publiek karakter in zich sluit dat het juridisch stelsel van het personeel normaal het statutair regime is (Cass., 29 april 1960, *Arr. Cass.*, 1960, 771; zie nochtans R. v. St., arrest nr. 10365 van 10 januari 1961, zaak-Dauchot). Opdat er een statuut zou zijn, moeten er algemene en onpersoonlijke bepalingen bestaan nopens de benoeming, de loopbaan en de afzetting van de werknemers in openbare dienst. Een fragmentair statuut volstaat (Cass., 13 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 995 met noot H.L.; Cass., 21 september 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 85; *R.W.*, 1972-73, 1284).

Bij ontstentenis van dergelijke bepalingen, bestaat er een gewone toestand van arbeidsverhouding die deze werknemers aan de wetgeving op de arbeidsovereenkomsten onderwerpt.

De contractuele verhouding kan volgens de rechtspraak soms afgeleid worden uit de tijdelijke aard van de betrekking en uit de verwijzing van het arbeidsreglement naar de wet op de arbeidsovereenkomsten (Arrond. Aarlen, 22 februari 1972, *T. Soc. R.*, 1972, 268; *J. Liège*, 1972-73, 243).

Die zienswijze kan niet veralgemeend worden. Vooreerst kan een statuut aanwezig zijn, zoals voor de leden van de ministeriële kabinetten, zonder dat de vastheid van betrekking bestaat (Arbrb. Brussel, 19 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 281; *vgl.* Cass., 21 september 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 85). Vervolgens kan een verwijzing naar de wetgeving op de arbeidsovereenkomsten niet noodzakelijkerwijze op een contractuele rechtsverhouding duiden. Het kan beduiden dat in het statuut gelijksoortige regelen uit die wetgeving overgenomen worden (R. v. St., arrest nr. 2563 van 12 juni 1953 zaak-Anciaux).

Het gebruik van het woord „statuut" betekent evenmin dat er een reglementair statuut is. De term „statuut" heeft meerdere betekenissen. Zo wordt ook in regelingen ten voordele van personen verbonden door een dienstbetrekking van „statuut" gesproken. Bepaalde C.A.O.'s kennen aan de werknemers een „statuut" toe.

Het ingevolge de Wet van 11 juli 1973 aan de door het Rijk gesubsidieerde instellingen van het vrij onderwijs tewerkgestelde bedienden toegekend doch niet uitgevaardigd statuut, belet niet dat dit lekenpersoneel voorlopig onder het arbeidsovereenkomstenrecht ressorteert (Cass., 25 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 183 met andersluidende conclusies H. LENAERTS, waarbij Arbh. Antwerpen, 20 december 1977, *T. Soc. R.*, 1978, 66, met noot H. GOORDEN, vernietigd wordt; zie ook Arbh. Antwerpen, 5 september 1977, *T. Soc. R.*, 1977, 372; Arbh. Bergen, 19 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 217; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 2 december 1974, *J.T.*, 1975, 117; Arbh. Luik, 3 oktober 1974, *J.T.*, 1975, 119; Arbrb. Mechelen, 18 december 1973, *R.W.*, 1974-75, 502 met noot; Arbh. Brussel, 4 mei 1973, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 13 november 1974, *J.T.*, 1975, 120 en 151; Arbrb. Antwerpen, 31 maart 1971, *R.W.*, 1970-71, 1862 en *T. Soc. R.*, 1971, 128 met noot H. DEMEUTER; Arbrb. Luik, 3 april 1973, *onuitg.*; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 258/2, blz. 41 e.v.). De uitvaardiging van een statuut zal trouwens geen einde stellen aan de dienstbetrekking tussen dit personeel en de school. De vraag is niet duidelijk opgelost wanneer dit statuut als uitgevaardigd kan beschouwd worden. Het Hof van Cassatie aanvaardt hier niet de opvatting dat een fragmentair statuut volstaat (Cass., 25 juni 1979 en de conclusies van H. LENAERTS, die de door deze zienswijze geschapen rechtsonzekerheid benadrukt, *R.W.*, 1979-80, 193).

Het bepalen van de juiste rechtsverhouding is in de praktijk niet steeds zo eenvoudig omdat bepaalde elementen in de concrete rechtsverhouding tegenstrijdige oplossingen mogelijk maken. Zelfs de rechtspraak van de Raad van State wijst duidelijk op aarzelingen, b.v. nopens de rechtstoestand van het personeel van openbare instellingen (*vgl.* b.v. arrest nr. 6164 van 21 maart 1958 zaak-Vandermosten en arrest nr. 9334 van 2 mei 1962 zaak-Delbrassine).

Voor het gemeentepersoneel wordt de al of niet permanente aard van een betrekking determinerend geacht voor het bestaan van een statuut of contract (O. DE LEYE, *De toepassing van de wetten betreffende de arbeidsovereenkomst voor werklieden of de arbeidsovereenkomst voor bedienden op het gemeentepersoneel ingevolge de Wet van 10 december 1962, De Gemeente*, 1963, blz. 213 e.v.; R. v. St., arrest nr. 14218 van 2 juli 1970, zaak-Beck t/C.O.O. Ronse e.a.; Arbh. Brussel, 28 januari 1976, *Inf. RIZIV*, 1976, 410; zie ook Arbrb. Brussel, 1 mei 1977, *Adm. publ.*, 1976-1977, M, 145 en noot met verwijzing naar de rechtspraak).

Dezelfde regel geldt voor het personeel van de O.C.M.W.'s. Zelfs zo een personeelslid deeltijds en voorlopig in dienst trad doch in een betrekking die permanent

is, is er geen sprake van een arbeidsovereenkomst. De arbeidsrechtbank is derhalve onbevoegd (Arbrb. Doornik, 9 maart 1979, *J.T.T.*, 1980, 146).

178 De grenslijn tussen de contractuele en de reglementaire statutaire rechtspositie van het overheidspersoneel is van belang voor de afbakening van de respectievelijke bevoegdheid van de arbeidsrechtbank en de Raad van State.

Bij statutaire rechtspositie is de Raad van State alleen bevoegd om elke administratieve rechtshandeling, die een wijziging brengt in de rechten van een personeelslid te vernietigen inzoverre het niet gaat om een subjectief recht, zoals het recht op wedde of rustpensioen waarvoor een andere rechtbank bevoegd is (O. DE LEYE, *De afbakening van de bevoegdheid van de Raad van State en van de arbeidsgerechten, R.W.*, 1975-76, 1705 e.v.). Het spreekt vanzelf dat de Raad van State daarenboven bevoegd is bij beroep tot nietigverklaring van verordeningen, zelfs al kan die vernietiging een weerslag hebben op subjectieve rechten (Cass., 27 november 1967, *Pas.*, 1958, I, 328).

De arbeidsrechtbank is met toepassing van art. 107 van de Grondwet echter wel verplicht om de toepassing van onwettige verordeningen bij een individueel geschil te weigeren.

179 Worden verder nog bedoeld als werkzaam onder een arbeidsverhouding, die haar grondslag vindt in een wet of reglement (zie boven, nr. 174):

— de werklozen te werk gesteld door de overheid; de arbeidsrechtbank is echter bevoegd krachtens art. 580, 2° Ger. W.;

— de tewerkgestelde gevangenen;

— de burgerlijke opgeëisten;

— de geplaatste minderjarigen (art. 37, tweede lid, 3° van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming);

— de gefailleerde die de curator bijstaat.

Naar luid van art. 493 van boek III W. Kh. kan de curator de gefailleerde in dienst nemen om zijn beheer te vergemakkelijken. De rechter-commissaris bepaalt de voorwaarden van de arbeid van de gefailleerde. De gefailleerde is in de uitvoering van die taak niet gebonden door een arbeidsovereenkomst (Cass. fr. 11 juli 1934, *Gaz. Pal.*, 2de sem., 1934, 558; zie ook A. CLOQUET, *Nov., Droit commercial*, IV, Tw. *Les Concordats et la Faillite*, nr. 1359, 2176, 2658).

Die uitzonderingen gaan tegen de algemene tendens in om het begrip werknemer door het procédé van gelijkstelling uit te breiden tot alle personen die al of niet krachtens een arbeidsovereenkomst arbeid onder het gezag van een persoon verrichten.

180 Over de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank voor geschillen nopens de overeenkomst tussen reder en kapitein bestaat er betwisting. Artikel 3 W. Kh. vermeldt onder daden van koophandel elk akkoord en elke overeenkomst betreffende het loon en de huur van schepelingen en alle verbintenissen van zee-

lieden in dienst van koopvaardijschepen. Artikel 108 van de Wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst voor scheepslieden vertrouwde niettemin, behoudens wat de geschillen betreft tussen reders en kapiteins van koopvaardijschepen en tussen reders van vissersschepen en vissers, de geschillen betreffende de arbeid aan de werkrechtersraden toe. De uitsluiting van de zeekapitein werd verantwoord door de te grote en te kiese handelsbelangen waarvoor hij instond (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1925-26, stuk 236, blz. 915). Tevens werd gevreesd dat de zeekapitein in de werkrechtersraad voor zeelieden door ondergeschikten zou beoordeeld worden.

De Wet van 10 oktober 1967 heeft vermeld artikel 108 van de Wet van 1928 thans als volgt gewijzigd: „Behoudens wat de betwistingen betreft tussen reders en kapiteins van koopvaardijschepen en tussen reders van vissersschepen en vissers worden de geschillen betreffende de arbeid op zeeschepen beslecht bij wege van minnelijke schikking of, bij gebreke van minnelijke schikking, bij een vonnis." De Arbeidsrechtbank van Antwerpen oordeelt dat de uitzondering nog enkel betrekking heeft op de procedure van minnelijke schikking (25 april 1975, *R.W.*, 1975-76, 1896; 28 maart 1980, *T. Soc. R.*, 1980, 183).

Vroeger was de rechtsleer en de rechtspraak unaniem van mening dat het contract van de zeekapitein geen arbeidsovereenkomst maar een contract *sui generis* was (zie noot J.C. in *R.W.*, 1975-76, 1901). De rechtbank van koophandel beoordeelde eventuele geschillen. Deze toestand was het gevolg van de specifieke kenmerken van de overeenkomst tussen reder en kapitein. De kapitein is terzelfdertijd gebonden door een arbeidsovereenkomst en lasthebber van de reder (R. DE SMET. *Droit maritime et droit fluvial belges*, nr. 73, blz. 86 e.v.). Als lasthebber van de reder oefent de kapitein handelsfunkties uit.

De kapitein is echter geen handelaar (Gent, 20 juni 1957, *R.W.*, 1957-58, 610 en advies J. MATTHIJS; Brussel, 10 januari 1957, *J. Port Anv.*, 1957, 211, A. CLOQUET, *Nov.*, Tw. *Les Concordats et la Faillite*, 1975, nr. 125, blz. 37). Hij treedt niet op in eigen naam of voor eigen rekening, doch vertegenwoordigt de reder.

Uit oogpunt van het sociaal recht is de kapitein, niettegenstaande zijn specifieke opdrachten, gebonden door een arbeidsovereenkomst. De bepalingen van de Wet van 5 juli 1928 op de arbeidsovereenkomst voor schepelingen zijn op hem toepasselijk, behoudens uitzonderingen (art. 98). Hij is eveneens onderworpen aan de sociale zekerheid.

De functie van kapitein verliest in de laatste jaren meer en meer van haar commerciële aard (L. FREDERICQ, *La représentation en justice de l'armement par le capitaine, R. Crit. J. B.*, 1965, 414, nr. 9). De telecommunicatiemiddelen maken het mogelijk hem thans op zee te bereiken en hem, zelfs tijdens de vaart, onderrichtingen te geven. Hierdoor is de contractuele aard in de rechtsverhouding van reder tot kapitein meer aan bod gekomen.

181 Alle geschillen die betrekking hebben op de arbeidsovereenkomsten behoren tot de kennisneming van de arbeidsgerechten.

Dit betreft dus o.m. de geschillen in verband met:

1) Het recht op, het bedrag en de betaling van het loon;

De term „loon" omvat het uurloon, het maandloon, de fooien, het bedieningsgeld, de voordelen in natura, de vergoeding voor ploegenarbeid, het overloon, het gewaarborgd dagloon, het gewaarborgd weekloon, het gewaarborgd maandloon, het loon voor klein verlet, het loon voor wettelijke feest-

dagen, de commissielonen, de dertiende of veertiende maand, de eindejaarspremies, de produktiviteitspremies, de harmoniseringspremies, de loontoeslagen voor ongezond, vuil of gevaarlijk werk, de uitwinningsvergoeding, de weerverlet- en getrouwheidszegels ten laste van de werkgevers in het bouwbedrijf, de kledingsvergoeding, de reiskosten, de voordelen van bestaanszekerheid die rechtstreeks door de werkgever worden uitbetaald, enz...

Het (enkel en dubbel) vakantiegeld van de bedienden, de zeevarende officieren en daarmede gelijkgestelde personen moet eveneens als loon beschouwd worden. De geschillen hieromtrent behoren tot de kennisneming van de arbeidsgerechten krachtens artikel 578, 1° Ger. W.

Het vakantiegeld van de werklieden en de schepelingen, andere dan zeevarende officieren, alhoewel loon verschuldigd ingevolge de arbeidsovereenkomst, ressorteert onder de sociale zekerheid. De bevoegdheidsregeling wordt dan ook door artikel 580, 1°, 2° en 3° van het Gerechtelijk Wetboek bepaald (zie verder, nr. 220).

De vergoedingen bij sluiting van ondernemingen zijn ongetwijfeld loon (*Gedr. St., Senaat,* zitting 1965-66, stuk 207, blz. 33). De arbeidsgerechten worden sedert de Wet van 28 juli 1971, bevoegd geacht krachtens artikel 580, 1°, 2° en 3° Ger. W.

ii) De vergoedingen toegekend uit hoofde van arbeid (b.v. slijtage van arbeidsgereedschap, tussenkomst in de maaltijden, tegemoetkoming van de werkgever in het sociaal abonnement, vergoeding voor kost en huisvesting, enz...).

iii) Het gelijk loon voor mannelijke en vrouwelijke werknemers. Artikel 47*bis* van de Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, zoals aangevuld bij de Wet van 16 maart 1971, bepaalt dat, overeenkomstig artikel 119 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, goedgekeurd bij de Wet van 2 december 1957, iedere werknemer een vordering kan instellen om het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers te doen toepassen.

Artikel 5 van de C.A.O. nr. 25, gesloten op 15 oktober 1975 in de Nationale Arbeidsraad, betreffende de gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 9 december 1975 bepaalt dat elke werknemer die zich benadeeld acht of de representatieve werknemersorganisatie waarbij de werknemer is aangesloten een vordering kan instellen. Een gespecialiseerde paritair samengestelde commissie heeft, indien zij erom verzocht wordt, tot taak de arbeidsrechtbank, volgens artikel 6 van dezelfde C.A.O., van advies te dienen omtrent geschillen over de toepassing van het beginsel van gelijke beloning (M. TAQUET en C. WANTIEZ, *L'égalité des rémunérations des travailleurs masculins et féminins, J.T.T.*, 1976, 137 tot 143).

iv) De inhoudingen op het loon (Cass., 11 december 1958, *Pas.*, 1959, I, 375; *J.T.*, 1959, 420, *T. Soc. R.*, 1960, 111; Cass., 20 juni 1957 (twee arresten), *Pas.*, 1957, I, 1258 en 1259; *T. Soc. R.*, 1957, 217 met noot).

v) De borgtocht in verband met de betaling van het loon (W.R. Brussel, 5 oktober 1934, *R.W.D.*, 1935, 176).

182 VI) De belofte een arbeidsovereenkomst te sluiten (Arbrb. Gent, 15 oktober 1973, *onuitg.*; W.R. Ber. Brugge, 23 oktober 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 321; *anders:* W.R. Verviers, 5 april 1940, *R.W.D.*, 1943, 213; W.R. Antwerpen, 8 juni 1932, *R.W.D.*, 1933, 150).

VII) De schadevergoeding bij beëindiging van de arbeidsovereenkomst vóór een begin van uitvoering (Cass., 12 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 33; *J.T.T.*, 1974, 20 impliciet; W.R. Ber. Brugge, 23 oktober 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 321).

VIII) De opzeggingstermijn.

IX) De schadevergoeding wegens onrechtmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst.

183 X) De bewaring en de teruggave van werktuigen en persoonlijke bezittingen van de werknemer.

XI) Het onderhoud van de dienstwoning. Wanneer een werknemer in een huis van de werkgever woont, is er slechts huurovereenkomst indien de werkgever het huis niet met het oog op de aard van de te verrichten arbeid aangewezen heeft (H.R. 17 maart 1961, *NJ.*, 1961, nr. 237; M. LA HAYE en J. VANKERCKHOVE, *Nov.*, Tw. *Les baux en général*, nr. 25, blz. 67 en 68).

XII) De schending van het fabrieksgeheim tijdens de duur van de arbeidsovereenkomst (art. 578, 1° Ger. W.).

De arbeidsrechtbank is bevoegd, zelfs zo de arbeidsovereenkomst geen bepaling over de gevolgen bij schending van het fabrieksgeheim inhoudt.

Zij is slechts bevoegd bij schending tijdens de arbeidsovereenkomst (*anders:* U. DEPREZ, *Les juridictions du travail, R. Univ. Brux.*, 1978, 247, nr. 18).

De werkrechtersraden waren, krachtens artikel 43, 1° van de Wet van 9 juli 1926 ook bevoegd bij schending van het fabrieksgeheim na het beëindigen van de arbeidsovereenkomst (Cass., 19 februari 1960, *Pas.*, 1960, I, 709; zie ook W.R. Ber. Bergen, 16 januari 1960, *J.T.*, 1961, 505).

Het mededelen van een fabrieksgeheim is eveneens een wanbedrijf. Volgens art. 309 Sw. is hiertoe vereist dat:

1° Er een fabricatiegeheim bestond, wat een feitelijk gegeven is (Cass., 26 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1151 met noot 1; *R. Crit. J.B.*, 1976, 351 met noot VAN BUNNEN; Brussel, 4 december 1974, *R.W.*, 1975-76, 888). Geheim veronderstelt dat de werkgever alle maatregelen nam om de bewaring ervan te verzekeren (Corr. Brussel, 20 februari 1939, *Pas.*, 1941, III, 80). Het procédé mag dus niet gebrevetteerd zijn. Wel mag erover gepubliceerd zijn (Cass., 26 juni 1975, *t.a.p.*). Dit geheim moet betrekking hebben op de fabricatie. Het omvat niet de financiële toestand of de commerciële activiteit van het bedrijf. Het fabricageprocédé moet ook nog niet aangewend zijn en technisch bijzonder zijn.

2° Dit fabricatiegeheim aan derden werd medegedeeld.

3° Door een persoon die werkzaam is geweest in het bedrijf, d.w.z. verbonden door een arbeidsovereenkomst (Cass., 27 september 1943, *Pas.*, 1943, I, 358; Gent, 30 december 1971, *R.W.*, 1971-72, 1356: R. SCREVENS, *Nov., Droit pénal*, III, nr. 5492 e.v.).

xiii) De beschadiging van grondstoffen en materiaal in de onderneming tijdens de uitvoering van de arbeid (W.R. Luik, 9 januari 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 99; Arrond. Charleroi, 22 februari 1971, *Pas.*, III, 61).

xiv) De terugvordering door de werkgever van de geldboete welke hij als burgerlijke aansprakelijke in de plaats van zijn werknemer betaald heeft (Arbrb. Antwerpen, 13 november 1972, *J.T.T.*, 1974, 62 en 12 oktober 1972, *J.T.T.*, 1973, 174).

184 xv) Het concurrentiebeding (concurrentieverbod) opgenomen in de arbeidsovereenkomst.

Dit beding kan betrekking hebben op concurrentiedaden:

a) tijdens het bestaan van de arbeidsovereenkomst — b.v. verbod voor de werknemer te gaan werken bij een concurrerend bedrijf (W.R. Ber. Brussel, 3 februari 1958, *T. Soc. R.*, 1958, 213);

b) na het eindigen van de arbeidsovereenkomst, zelfs indien de gewezen werknemer een zelfstandige wordt (Kh. Bergen, 14 januari 1941, *Pas.*, 1942, III, 24).

De arbeidsrechtbank is bevoegd (*anders:* Brussel, 10 april 1979, *J.T.*, 1979, 612).

Delicater te beantwoorden is de vraag welke rechtbank bevoegd is wanneer de nieuwe werkgever en de gewezen werknemer allebei van niet-naleving van een concurrentiebeding worden beschuldigd. Het feit dat de nieuwe werkgever op de hoogte is van het bestaan van een concurrentiebeding tussen zijn werknemer en diens gewezen werkgever wordt in de rechtspraak niet voldoende geacht om hem van oneerlijke concurrentie te beschuldigen. Zij acht een bedrieglijke verstandhouding noodzakelijk (*vgl.* Cass., 9 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 283, *R.W.*, 1973-74, 1261 met noot J. STUYCK; Cass., 3 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 252 met conclusies F. DUMON; Cass., 17 juni 1960, *Pas.*, 1960, I, 1191, met conclusies F. DUMON; *R.W.*, 1960-61, 171 en 316; 24 november 1932, *Pas.*, 1933, I, 19 met conclusies P. LECLERCQ).

Artikel 1165 B.W. bepaalt immers dat de contracten slechts uitwerking hebben voor de partijen, niet voor derden.

Sedert 1804 is in de rechtspraak en in de rechtsleer nochtans zo geëvolueerd, dat thans aanvaard wordt dat eenieder het bestaan van andermans contractuele rechten als feit moet erkennen.

Een actieve medewerking bij de overtreding van contractuele verbintenissen, zonder kwaadwillig inzicht, volstaat om te besluiten dat een fout werd begaan (R. VANDEPUTTE, *De overeenkomst*, blz. 336).

De rechtsleer gaat nog verder. Zodra de buitenstaander weet dat contractuele verplichtingen worden overtreden, komt zijn aquiliaanse verantwoordelijkheid in het gedrang (J.P. MASSON, *La relativité des actes juridiques; vérité d'évidence ou prétendue règle, R. Crit. J.B.*, 1973, 299 e.v.; R. KRUITHOF, *La théorie de la tièrce complicité en droit privé, R. Crit. J.B.*, 1980, 97 e.v.; Gent, 25 juni 1969, *R.W.*, 1969-70, 393).

Wanneer een vordering wordt ingesteld tegen de nieuwe werkgever is de rechtbank van koophandel bevoegd omdat de werkgever wordt geacht gehandeld te hebben in strijd met de eerlijke handelsgebruiken (FREDERICQ, *Handboek*, I, nr. 455, blz. 492 e.v.; A. DE CALUWÉ, II, nr. 673, blz. 738 e.v.; J.J. EVRARD, en Th. VAN INNIS, *Les pratiques de commerce, Chronique de jurisprudence, J.T.*, 1978, 39, nr. 78).

Dit is het geval bij aanwerving:

— van een werknemer spijts het bestaan van een concurrentiebeding in hoofde van die werknemer;

— van een handelsvertegenwoordiger aan wie opdracht wordt gegeven de klanten van zijn gewezen werkgever op te zoeken op grond van een lijst toebehorend aan die gewezen werkgever;

— van een bestelwagenchauffeur, vroeger in dienst van een concurrent, aan wie opdracht wordt gegeven dezelfde bestelronde te doen.

Het kan voorkomen dat terzelfdertijd een vordering voor de arbeidsrechtbank tegen de gewezen werknemer wordt ingesteld. Partijen kunnen dan een exceptie van samenhang opwerpen en met toepassing van de regelen inzake voorrang is de arbeidsrechtbank bevoegd voor beide geschillen (*vgl.* Cass. fr. soc. 15 mei 1974, *Rec. Dall., Jur.*, 1974, 702 met noot J. SERRA; Trib. Grande instance Parijs, 4 juli 1972, *Rec. Dall. Jur.*, 1974, 205).

Het kan ook voorkomen dat het geschil ingeleid wordt voor de rechtbank van koophandel en de prejudiciële vraag zich stelt of het concurrentiebeding toepasselijk is (Voorz. Kh. Brussel, 29 mei 1972, *B.R.H.*, 1972, III, 586). Is hieromtrent een geschil aanhangig voor de arbeidsrechtbank dan zal de rechtbank van koophandel het debat schorsen tot er uitspraak werd gedaan. Zo er geen geschil aanhangig is, dan zal de rechtbank van koophandel zelf de prejudiciële vraag moeten oplossen.

xvi) De daden van oneerlijke concurrentie tijdens de duur van de arbeidsovereenkomst, zelfs indien er geen contractuele bepalingen ter zake bestonden (W.R. Charleroi, 9 februari 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 79; *anders:* W.R. Ber. Brugge, 19 februari 1968, *T. Soc. R.*, 1969, 401). De arbeidsovereenkomst moet immers te goeder trouw uitgeoefend worden.

xvii) De daden van oneerlijke mededinging na het einde van de arbeidsovereenkoost wanneer er geen concurrentiebeding is (in die zin Arbrb. Dendermonde, 3 december 1974, *J.T.T.*, 1974, 206, Arbrb. Tongeren, 18 december 1970, *T. Soc. R.*, 1971, 224; W.R. Charleroi, 4 maart 1958, *T. Soc. R.*, 1959, 92; *anders:* W.R. Ber. Brugge, 29 december 1967, *T. Soc. R.*, 1970, 347; W.R. Antwerpen, 27 april 1955, *R.W.*, 1954-55, 366; W.R. Charleroi, 9 februari 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 79; W.R. Brussel, 7 november 1932, *R.W.D.*, 1934, 148; A. COLENS, nr. 150, blz. 226; M. GOETHALS, *Arbeidsrecht*, II-7-68, nr. 117).

De mening dat de arbeidsrechtbank bevoegd blijft zelfs na beëindiging van de arbeidsovereenkomst stoelt op drie argumenten:

1) Artikel 578, 1° Ger. W. heeft uitdrukkelijk bepaald dat de geschillen betreffende de schending van het fabrieksgeheim gedurende de arbeidsovereenkomst tot de bevoegdheid van het arbeidsgerecht behoren. Die tekst houdt een beperking in, die limitatief moet uitgelegd worden.

2) Het Cassatiearrest van 16 februari 1960 achtte de vroegere werkrechtersraad bevoegd voor geschillen nopens de schending van het fabrieksgeheim na het einde van de arbeidsovereenkomst (*Pas.*, 1960, I, 709). Dezelfde ruime interpretatie geldt voor de concurrentiedaden.

3) Artikel 17, 3° b van de Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten legt aan de werknemers een verbod van oneerlijke concurrentie op zowel gedurende de overeenkomst als na het beëindigen ervan.

Die mening is te absoluut gesteld.

Wanneer de arbeidsovereenkomst een einde heeft genomen, kan de werknemer, bij ontstentenis van een concurrentiebeding, vrij een nieuwe arbeidsovereenkomst aangaan of zich als zelfstandige vestigen.

Hij mag zelfs een handel beginnen gelijkaardig aan die van zijn gewezen werkgever (Voorz. Kh. Brussel, 7 december 1966, *B.R.H.*, 1969, III, 96; 1 februari 1962, *J. Comm. Br.*, 1962, 204; 23 december 1960, *J. Comm. Br.*, 1961, 203; 10 februari 1956, *J. Comm. Br.*, 1956, 277; Brussel, 29 december 1951, *R.W.*, 1951-52, 1510).

Krachtens artikel 7 van de Wet d'Allarde van 2-17 maart 1791 houdende de afkondiging van de vrijheid van beroep en bedrijf wordt trouwens aan de werknemer een subjectief recht op economische vrijheid toegekend (M. GOTZEN, *De mededinging door de gewezen werknemer, in strijd met een contractuele beperking van het mededingingsrecht, R.W.*, 1962-63, 1705 en 1706, nr. 2 en 3).

Die vrijheid wordt slechts beperkt, zo er geen concurrentiebeding is, op grond van het extracontractueel recht van de oneerlijke mededinging.

De gewezen werknemer mag dus:

— geen klantenlijst van gewezen werkgever gebruiken (Antwerpen, 9 februari 1978, *B.R.H.*, 1978, III, 422; Voorz. Kh. Antwerpen, 21 april 1975, *J.T.*, 1978, 39, nr. 78);

— zijn vroegere werkgever niet bekladden, b.v. met te beweren dat hij chemisch bier verkoopt (Voorz. Kh. Brussel, 23 december 1960, *J. Comm. Br.*, 1961, 203), of te duur is (Voorz. Kh. Kortrijk, 16 oktober 1975, *B.R.H.*, 1978, III, 327);

— geen gewag maken van zijn activiteit bij zijn vroegere werkgever (Voorz. Kh. Brussel, 7 december 1966, *B.R.H.*, 1969, III, 86);

— modellen, formules of studies niet nabootsen (Gent, 28 maart 1966, *B.R.H.*, 1968, III, 243; *vgl.* vroeger art. 2, f, K.B. nr. 55 van 23 december 1934);

— niet in een circulaire aan de klanten van zijn vroegere werkgever mededelen dat hij voor eigen rekening tegen lagere prijzen dezelfde produkten gaat verkopen (Kh. Aalst, 7 maart 1961, *T. Soc. R.*, 1963, 246).

Indien de gewezen werknemer handelaar of ambachtsman wordt en in die hoedanigheid dergelijke daden van oneerlijke mededinging stelt, zal de vroegere werkgever, die hierdoor benadeeld wordt, zich kunnen wenden tot de voorzitter van de rechtbank van koophandel, met een vordering tot staking of tot rechtbank van koophandel met een vordering tot schadevergoeding (*anders:* Arbrb. Dendermonde, 3 december 1974, *J.T.T.*, 1974, 206, betrof een zelfstandige kledingszaak). De artikelen 54 en 55, i van de Wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken verbieden immers elke met de eerlijke handelsgebruiken strijdige daad. De Wet van 14 juli 1971 is ook ruimer dan het K.B. nr. 55 van 23 december 1934, dat zij vervangt. De termen „strijdig met de eerlijke handelsgebruiken" hebben een algemene draagwijdte.

Gaat de gewezen werknemer bij een andere werkgever in dienst, dan blijft, volgens een eerste stelling, de arbeidsrechtbank bevoegd voor de daden van oneerlijke mededinging, gesteld door die werknemer. Volgens een andere stelling gaat het hier om een quasi-delict waarvoor de arbeidsrechtbank niet bevoegd is (Brussel, 7 juni 1979, *J.T.*, 1979, 611; W.R. Brussel, 7 november 1932, *R.W.D.*, 1934, 148).

De verplichting voor een gewezen werknemer om geen daden van oneerlijke mededinging te stellen is een verplichting die voortvloeit uit de vroegere arbeidsovereenkomst, zodat bij geschil de arbeidsrechtbank bevoegd is zolang de betrokkene werknemer blijft (*anders:* Kh. Brussel, 16 september 1977, *B.R.H.*, 1977, I, 621).

185 xviii) Het recht op loon of opzeggingsvergoeding bij faillissement.

De bevoegdheid van de arbeidsrechtbank voor dit soort geschillen heeft aanleiding gegeven tot een langdurig juridisch dispuut.

Vóór het Gerechtelijk Wetboek werden de betwistingen bij faillissement, die niet tot de normale bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoorden, naar de bevoegde rechter verwezen (Cass., 5 september 1958, *Pas.*, 1959, I, 19 met noot 2; Cass., 31 januari 1907, *Pas.*, 1907, I, 105; W.R. Ber. Brugge, 28 april 1967, *T. Soc. R.*, 1967, 325; *idem.*, 26 februari 1965, *T. Soc. R.*, 1965, 116; Gent, 16 oktober 1960, *R.W.*, 1960-61, 1381). Deze rechter sprak zich uit over de al of niet gegrondheid van de vordering zonder enige veroordeling ten aanzien van de curator uit te spreken. De rechtbank van koophandel besliste daarop over de opname van de schuldvordering in het passief. Met het Gerechtelijk Wetboek werd in artikel 504 van de Wet op het faillissement de zinsnede betreffende de verwijzing naar de bevoegde rechtbank voor andere dan handelsgeschillen weggelaten terwijl artikel 574, 2° Ger. W. bepaalde dat de rechtbank van koophandel kennis nam van alles wat het faillissement, akkoord en opschorting van betaling betreft. Op grond van die teksten oordeelden sommige rechtbanken dat alle geschillen bij faillissement voortaan tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoorden (Kh. Luik, 18 september 1973, *J. Liège*, 1973-74, 10; Arrond. Luik, 1 maart 1973, *J. Liège*, 1972-73, 227; Arrond. Luik, 29 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 13; Luik, 20 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 17; Arrond. Luik, 29 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 13; Kh. Aarlen, 8 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 21; Arrond. Bergen, 1 oktober 1971, *Rec. J. H.*, 1972, 14).

De meeste rechtbanken hielden zich bij de vroegere interpretatie (Arbrb. Gent, 18 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 317; Arbrb. Luik, 27 februari 1973, *onuitg.*; Arrond. Gent, 26 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 775; Arbrb. Hasselt, 15 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 195; Arrond. Gent, 20 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 773; Arbh. Brussel, 9 december 1971, *onuitg.*; Arrond. Mechelen, 22 september 1971, *R.W.*, 1971-72, 579, met noot; Kh. St.-Niklaas, 18 mei 1971, *R.W.*, 1972-73, 1681; zie ook P. COPPENS, *Les faillites et les concordats, R. Crit. J.B.*, 1974, blz. 403 e.v., nr.35 e.v.).

Het Hof van Cassatie sloot zich aan bij het eerste standpunt en was van oordeel dat de rechtbank van koophandel bij faillissement kennis neemt van alle geschillen (Cass., 3 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 839, *R.W.*, 1973-74, 651 met noot C.; *T. Soc. R.*, 1973, 110, *J.T.T.*, 1973, 186 met noot L. DE WILDE).

Ook in de rechtsleer ontstond verdeeldheid (tegen stelling arrest Cassatie: A. KOHL, *La réforme judiciaire a-t-elle eu une incidence sur la compétence matérielle des tribunaux de commerce en matière de faillite, J.T.*, 1973, 37; A. FETTWEIS, noot in *J.T.*, 1973, 406 en brief in *J.T.*, 1973, 557; A. CLOQUET, *Les questions préjudicielles en matière de faillite et les condamnations d'office, par le juge répressif, au paiement des cotisations sociales en souffrance, J.T.*, 1973, 688; J. RENS, noot in *R.W.*, 1972-73, 1967; E. BRASSEUR, *Faillites et compétence ratione materiae, T. Soc. R.*, 1975, 201; voor stelling arrest Cassatie: L. DE WILDE, noot *J.T.T.*, 1973, 187; J. GILLET, *De la compétence des tribunaux de commerce en matière de faillite, J.T.*, 1973, 548; A. DANSE en B. PATERNOSTRE, *Faillite et litiges sociaux, J.T.T.*, 1973, 289; V. DUMON en H. GEINGER, *De la compétence ratione materiae du tribunal de commerce en matière de faillite, B.R.H.*, 1973, II, 367).

Het stuitte op weerstand bij de lagere rechtsmachten (Arbh. Brussel, 13 november 1974, *J.T.*, 1974, 206; Arbh. Luik, 18 juni en 22 mei 1974, *J. Liège*, 1974-75, 98 en 99; Arbh. Brussel, 8 mei 1974, *J.T.*, 1974, 713; Arbh. Brussel, 26 april 1974, *J.T.T.*, 1974, 267; Arbrb. Nijvel, 6 maart 1974, *J.T.*, 1974, 352; Arrond. Kortrijk, 11 december 1973, *R.W.*, 1973-74, 1501; Arrond. Gent, 4 februari 1974, *onuitg.*; Arrond. Antwerpen, 23 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 1063; Arbh. Gent, 24 oktober 1973, *J.T.T.*, 1974, 14; Arbh. Gent, 19 oktober 1973, *J.T.T.*, 1974, 13 met noot V. VANDERMEERSCH, Brussel, 22 januari 1974, *R.W.*, 1972-73, 1733; Arrond. Antwerpen, 23 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 1063; Arrond. Brussel, 29 juni 1973, *onuitg.*; Arbrb. Nijvel, 6 maart 1974, *J.T.*, 1974, 352; Arbrb. Gent, 16 april 1973, *onuitg.*).

Het Hof van Cassatie heeft zijn standpunt dan ook meermaals moeten bevestigen (Cass., 28 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 744; Cass., 9 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 525; Cass., 20 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 477; Cass., 23 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 252; Cass., 19 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1161; Cass., 30 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1076; Cass., 17 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1047; Cass., 18 april 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 887; Cass., 8 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 739; *R.W.*, 1973-74, 1840; Cass., 29 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 366; *R.W.*, 1973-74, 1657).

Deze rechtspraak werd in het parlement bekritiseerd omdat zij: „het ganse systeem van de rechterlijke organisatie ontwricht door de specialisering in de gerechten en de bijzondere beschermingsmaatregelen voor sommige categorieën van werknemers totaal te miskennen" (toelichting bij wetsvoorstel nr. 695/1, Kamer, zitting 1973-74).

Bij de bespreking van het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek was er in het parlement trouwens nooit sprake geweest van een uitbreiding van de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel en van het onttrekken bij faillissement van een van de sociale geschillen aan de arbeidsrechtbank. Kamerleden Duerinck (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1973-74, stuk 674, nr. 1), Major (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1973-74, stuk 695, nr. 1), Coens (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 58), Cools (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 114) en senator Thomas (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1973-74, stuk 60; B.Z. 1974, stuk 359) legden wetsvoorstellen neer om terug de arbeidsrechtbank bevoegd te verklaren. Ook een regeringsontwerp werd ingediend (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1974, stuk 365). Deze parlementaire initiatieven hebben geleid tot een wijziging van artikel 574, 2° Ger. W. bij Wet van 24 maart 1975.

Alleen de vorderingen en geschillen rechtstreeks ontstaan uit het faillissement, het akkoord en de opschorting van betaling en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement, het akkoord en de opschorting van betaling beheerst behoren tot de kennisneming van de rechtbank van koophandel (zie ook A. KOHL, *La fin d'une controverse*, *J.T.*, 1975, 439).

Deze wet had geen interpretatief karakter (Cass., 17 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 831, *R.W.*, 1976-77, 831; Antwerpen, 18 november 1975, *R.W.*, 1975-76, 1195; Kh. Gent, 24 juni 1975, *R.W.*, 1975-76, 247; Kh. Oudenaarde, 10 juni 1975, *R.W.*, 1975-76, 245; *anders:* Arrond. Gent, 22 december 1975, *R.W.*, 1975-76, 1465, *J.T.*, 1976, 266; Kh. Brussel, 19 juni 1975, *J.T.*, 1976, 573 met kritische noot A. KOHL).

Zij voerde met ingang van 24 mei 1975 een nieuwe bevoegdheidsregeling in.

Na de Wet van 24 maart 1975 hebben geïsoleerde vonnissen de rechtbank van koophandel bevoegd geacht voor sociale geschillen nopens de arbeid ontstaan na het faillissement (Kh. Brussel, 8 september 1975, *J.T.*, 1975, 733 met kritische noot A. KOHL).

Die vonnissen druisen in tegen de wil van de wetgever om ook bij faillissement de geschillen aan hun natuurlijke rechter toe te vertrouwen.

Om te bepalen of een geschil al of niet ontstaat uit het faillissement kan verwezen worden naar de rechtspraak van vóór het Gerechtelijk Wetboek (A. CLOQUET, *Nov.*, Tw. *Les Concordats et la Faillite*, nr. 2653 e.v., blz. 739 e.v.).

Uit oogpunt van het sociaal recht worden geacht uit het faillissement ontstaan te zijn:

— de geschillen nopens het in dienst nemen van de gefailleerde door de curator om het beheer van de failliete boedel te vergemakkelijken (Cass. fr., 11 juli 1934, *Gaz. Pal.*, 1934, 558);

— de opname van een schuldvordering in het passief van het faillissement (Arrond. Gent, 10 november 1975, *J.T.*, 1976, 267);
— de rang van de voorrechten (Arrond. Oudenaarde, 17 mei 1972, *R.W.*, 1972-73, 195; Kh. Brussel, 19 juni 1975, *J.T.*, 1975, 573 en noot A. KOHL; *Gedr. St. Kamer*, B.Z. 1974, stuk 68/5, blz. 2; *Parl. Handel., Kamer*, 6 maart 1975, blz. 1982, tussenkomst kamerlid Frans Baert);
— de betwistingen in verband met de interesten van een bevoorrechte schuldvordering (Cass., 14 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 271);
— de geschillen in verband met de verantwoordelijkheid van de curator (Cass., 5 maart 1928, *Pas.*, 1928, I, 99).

Worden integendeel niet geacht uit het faillissement ontstaan te zijn:
— de vorderingen tot betaling van achterstallig loon (Arrond. Gent, 10 november 1975, *J.T.*, 1976, 267; Brussel, 26 februari 1962, *Pas.*, 1963, II, 64);
— de vordering tot betaling van een opzeggingsvergoeding wegens de beëindiging van de arbeidsovereenkomst ingevolge het faillissement (*Gedr. St., Senaat*, B.Z., 1974, stuk 365/2, blz. 3; Brussel, 26 februari 1962, *Pas.*, 1963, II, 64);
— het geschil met de werknemer in dienst genomen met het oog op het beheer van de failliete boedel (Gent, 29 februari 1908, *Pas.*, 1910, II, 202);
— de vorderingen tot betaling van voordelen van bestaanszekerheid (Gent, 19 oktober 1960, *R.W.*, 1969-70, 1381);
— de vorderingen tot betaling van een afscheidspremie (zelfde arrest);
— de vordering tot betaling van commissielonen (Brussel, 26 februari 1962, *Pas.*, 1963, II, 64; Kh. Brussel, 8 december 1960, *J. Comm. Br.*, 1961, 267);
— de vordering tot betaling van verplaatsingskosten (Brussel, 26 februari 1962, *Pas.*, 1963, II, 64);
— het geschil nopens de bevoorrechte aard van een betwiste schuldvordering inzake loon of opzeggingsvergoeding bij faillissement (Arbh. Gent, 14 november 1977, *onuitg.*; Antwerpen, 28 december 1976, *R.W.*, 1976-77, 1401 waarin de termijn van hoger beroep op 1 maand en niet op 15 dagen wordt gesteld; Arrond. Gent, 22 december 1975, *J.T.*, 1976, 266, *a contrario*; Arrond. Gent, 26 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 775; Arrond. Gent, 20 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 773 met noot; W.R. Ber. Bergen, 17 oktober 1970, *J.T.T.*, 1970, 147; Kh. Leuven, 18 oktober 1968, *B.R.H.*, 1969, II, 614; W.R. Bergen, 6 juni 1968, *T. Soc. R.*, 1969, 286; Brussel, 10 april 1968, *R.W.*, 1967-68, 2224; *vgl.* Cass., 5 juni 1884, *Pas.*, 1884, I, 227 in verband met een voorrecht van de fiscus; A. CLOQUET, *Nov.*, Tw. *Faillite*, nr. 1996, blz. 685; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Compétence en matière civile et commerciale*, nr. 212; FETTWEIS, nr. 320 e.v., blz. 176 e.v.; noot A. VAN HAUWERMEIREN, bij Kh. Gent, 3 september 1959, *R.W.*, 1959-60, 257; *anders:* Arbrb. Brussel, 4 juli 1977, *J.T.T.*, 1977, 357; Arbh. Antwerpen, 9 december 1971, derde kamer, *onuitg.*; Gent, 18 februari 1969, *R.W.*, 1972-73, 675; W.R. Brugge, 23 oktober 1961, *T. Soc. R.*, 1962, 32; Kh. St.-Niklaas, 17 januari 1961, *R.W.*, 1960-61, 1394; zie ook noot bij Kh. Dendermonde, 7 juli 1971, *R.W.*, 1972-73, 672).

De rechtspraak, die vroeger de rechtbank van koophandel bevoegd achtte, ging ervan uit dat een betwisting nopens de bevoorrechte aard van een schuldvordering verknocht was met de opneming van de schuldvordering, waarvoor de rechtbank van koophandel uitsluitend bevoegd was. Daar bij samenhang de rechtbank van koophandel voorrang op de werkrechtersraad genoot, was de eerste rechtbank bevoegd (zie geciteerde rechtspraak Gent, 18 februari 1969 en Kh. St.-Niklaas, 17 januari 1961). Dit argument vervalt met het nieuw Gerechtelijk Wetboek: de arbeidsrechtbank heeft thans voorrang op de rechtbank van koophandel. Uit een arrest van het Hof van Cassatie kan afgeleid worden dat het van oordeel is dat in beginsel de rechtbank van koophandel bevoegd is om te oordelen over de bevoorrechte aard van een schuldvordering. Wanneer de rechtbank van koophandel echter zonder onderscheid te maken tussen het bedrag van de schuldvordering en de bevoorrechte aard de zaak in haar geheel naar de arbeidsrechtbank verwijst, is deze rechtbank met toepassing van artikel 660 van het Gerechtelijk Wetboek bevoegd (Cass., 17 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 82; *R.W.*, 1975-76, 1297; *T. Soc. R.*, 1976, 14).

Artikel 547, tweede lid, boek III, W. Kh. bepaalt dat wanneer het voorrecht betwist wordt, de rechtbank uitspraak doet. Een deel van de rechtsleer oordeelt dat door „rechtbank" de rechtbank van koophandel bedoeld wordt (P. NAMUR, *Le Code de Commerce belge*, III, nr. 1968, blz. 281, die op zijn beurt verwijst naar RENOUD, *Traite des faillites et banqueroutes*, II, blz. 284).

Een ander deel meent dat het tweede lid van artikel 547 Faill. W. moet gelezen worden in verband met eerste lid.

Het eerste lid legt aan de curatoren op aan de rechter-commissaris de staat over te leggen van de schuldeisers die beweren een voorrecht op de roerende goederen te hebben.

Alsdan verleent de rechter-commissaris, indien daartoe grond bestaat, machtiging om die schuldeisers te betalen uit de eerst inkomende gelden.

Wanneer het voorrecht betwist wordt, en dit is dan de betekenis van het tweede lid van vermeld artikel is de rechter-commissaris niet bevoegd, maar de bevoegde rechtbank (L. FREDERICQ, *Traité*, VII, blz. 136; J. VALENTIN, *R. Faill.*, 1929, 265, e.v.).

De bevoegde rechtbank kan naar gelang de vordering waarvan het voorrecht betwist wordt van burgerlijke, sociaalrechtelijke of commerciële aard is, de rechtbank van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank of de rechtbank van koophandel zijn (in die zin Kh. Antwerpen, 30 oktober 1963, *R.W.*, 1963-64, 1076; noot bij Kh. St.-Niklaas, 17 januari 1961, *R.W.*, 1960-61, 1394; Kh. St.-Niklaas, 27 juli 1937, *J. Comm. Fl.*, 1937, 158, nr. 5726; Kh. Gent, 3 april 1937, *J. Comm. Fl.*, 1937, 26, nr. 5687).

— de geschillen in verband met het eigen beheer door de werknemers van een bezet bedrijf bij faillissement of concordaat (Arrond. Luik, 12 februari en 15 oktober 1979, *J. Liège*, 1978-79, 444 die de Rechtbank van eerste aanleg volstrekt bevoegd acht; *anders*, Arrond. Luik, 14 september 1978, *J. Liège*, 1978-79, 70).

186 XIX) De teruggave van de lening toegestaan door de werkgever aan een handelsvertegenwoordiger met het oog op de aankoop van een auto bestemd voor de uitvoering van het werk en ingevolge een uitdrukkelijk of stilzwijgend beding van de arbeidsovereenkomst (Cass., 25 maart 1954, *Pas.*, 1954, I, 657 met noot; *Pasin.*, 1909-10, 404; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Conseil de prud'hommes*, 832 e.v., nr. 189, 190, 193 en 201).

XX) Het vaststellen dat er contractuele fouten werden begaan die al of niet aanleiding geven tot een tuchtstraf (Arbh. Brussel, 29 augustus 1974, *onuitg.*).

XXI) De schadevergoeding wegens het onregelmatig opleggen van een tuchtstraf (Arbrb. Turnhout, 25 oktober 1971, *onuitg.*).

XXII) De schadevergoeding wegens de schadelijke gevolgen voor zijn gezondheid

die een werknemer onderging door intoxicatie ingevolge de slechte verluchting van het werklokaal (*vgl.* Cass. fr., 1 juni 1972, *Dr. soc.*, 1972, 587 met noot).

XXIII) De schadevergoeding wegens een willekeurig ontslag.

XXIV) De schadevergoeding ingevolge het niet afleveren van sociale documenten.

XXV) De schadevergoeding bij brand in het bedrijf wegens vernietiging van in bewaring gegeven klederen en werkgereedschap.

XXVI) Een groepsverzekering opgenomen in de arbeidsovereenkomst.

XXVII) De contractuele vakantieregelingen.

XXVIII) De kredieturen en de sociale promotie.

XXIX) Het kort verzuim.

XXX) Het politiek verlof.

XXXI) De vergoedingen bij sluiting van een onderneming ten laste van de werkgever (zie verder, nr. 300-301).

XXXII) De geschillen tot teruggave van onverschuldigde betalingen verricht door de werkgever.

XXXIII) De terugbetaling wegens te kort op de inventaris behoren eveneens tot de kennisneming van de arbeidsgerechten.

187 De arbeidsrechtbank zal echter niet bevoegd zijn voor geschillen:

I) Nopens de fiscale inhoudingen op het loon (W.R.Ber. Brussel, 15 maart 1944, *Arbbl.*, 1944, 371). Heeft de werkgever een fiscale voorheffing verricht op het loon doch de ingehouden sommen niet aan de fiscus overgemaakt dan is de arbeidsrechtbank wel bevoegd voor terugvordering van dit ingehouden loon.

II) Betreffende een lening van de werkgever aan de werknemer om een auto te kopen, tenzij het beginsel van de lening in de arbeidsovereenkomst bepaald werd (Cass., 25 maart 1954, *Pas.*, 1954, I, 657; Arbrb. Hasselt, 14 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1179; M.A. PIERSON, *Nov., Procédure civile*, I, nr. 768).

III) Omtrent de terugbetaling van een lening van de werkgever aan de werknemer om de kosten van langdurige ziekte te dragen (W.R. Ber. Brussel, 5 november 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 171).

IV) Omtrent de terugbetaling van een lening van de werknemer aan de werkgever (Arbrb. Gent, 5 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 168).

V) In verband met het ontruimen van de dienstwoning (concierges, zetschipper, bloemistgast, geneesheer enz.) na het beëindigen van de arbeidsovereenkomst (Cass. fr. 21 november 1962, *J.C.P.*, 1963, II, 13216; Cass. fr. 12 mei 1960, *Bull.*, 1960, IV, 386, nr. 495; Cass. fr. 25 maart 1958, *Gaz. Pal.*, 1958, I, 411; Cass. fr. 29 maart 1957, *Bull.*, 1957, II, 178, nr. 267; Cass. fr. 7 november 1957, *Dr. soc.*, 1958, 215; Cass. fr. 14 januari 1954, *Sem. J.*, 1954, IV, 2267; Vred. Namen, 3 juni 1960, *J. Liège*, 1960-61, 39; W.R. Antwerpen, 13 mei 1954, *R.W.*, 1954-55, 439; Vred. St.-Joost-ten-Node, 20 juni 1952, *T. Vred.*, 1953, 130, *T. Soc. R.*,

1953, 23; Vred. Borgworm, 2 december 1950, *J. Liège* 1950-51, 88; Vred. Ronse, 21 december 1948, *R.W.*, 1949-50, 695; Vred. St.-Joost-ten-Node, 16 augustus 1945, *T. Vred.*, 1945, 284; P. HEBRAND, in *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1954, 338; A. LAGASSE, noot in *T. Soc. R.*, 1955, 233; A. LAGASSE, *Rechten en plichten van de arbeiders die een woning der onderneming betrekken, V.B.N.*, 1947, 2993 e.v.; R. MEURISSE, *Des juridictions compétentes pour prononcer l'expulsion sans titre, Gaz. Pal.*, 1952, I, doctrine, 20; R. MEURISSE, *Les salaires et le problème du logement, Gaz. Pal.*, 1953, I, doctrine, 10; *anders:* Arbrb. Namen, 23 december 1976, *J. Liège*, 1976-77, 165; Vred. Bree, 4 mei 1972, *R.W.*, 1972-73, 727 met noot; W.R. Gent, 27 februari 1945, *R.W.D.*, 1945, 116).

De Nederlandse rechtsleer maakt sedert het arrest van 17 maart 1961 van de Hoge Raad het onderscheid tussen de echte dienstwoningen, dit zijn de woningen welke door de werkgever aan de werknemer zijn aangewezen met het oog op de aard van de door de werknemer te verrichten arbeid (conciergewoning, woning filiaalhouder, woning landarbeider of veeverzorger) en de oneigenlijke woningen, waarvan het allerminst noodzakelijk is dat de werknemer ze met het oog op zijn werk bewoont maar die door de werkgever al of niet tegen huur ter beschikking worden gesteld om de dienstbetrekking aantrekkelijker te maken (H.L. BAKELS, *De betekenis van het dienstwoning-arrest, N.J.B.*, 1963, 17; N.C. BEUDECKER, *Beschouwingen over het „Dienstwoning-arrest" van de Hoge Raad, S.M.A.*, 1961, 760; J. LIGTENSTEIN, *Het „Dienstwonings-arrest van de Hoge Raad, S.M.A.*, 1961, 549; H.L. BAKELS, *De dienstwoning, N.J.B.*, 1960, 865; C.M. BEEKHUIS, *Dienstwoningen, R.M.*, 1958, 371; J. LIGTENSTEIN, *Nog eens: de dienstwoning, S.M.A.*, 1957, 734; J.G.M. ARNOLD, *De dienstwoning, S.M.A.*, 1957, 450; zie nochtans de rechtspraak geciteerd in E.W. CATZ, *Arbeidsovereenkomst*, onder nr. 50d tot 50g, die van oordeel is dat zelfs bij ter beschikking stellen van een „lokwoning", een onlosmakelijk verband met de arbeidsovereenkomst aanwezig is). Die laatste categorie woningen genieten van de wetgeving inzake huurbescherming (A. BELDER, *De praktische betekenis van het arrest van de Hoge Raad van 17 maart 1961, S.M.A.*, 1963, 278; N.C. BEUDECKER, *Beschouwingen over het „dienstwoning-arrest" van de Hoge Raad, S.M.A.*, 1961, 760; J. LIGTENSTEIN, *Het „dienstwoning-arrest" van de Hoge Raad, S.M.A.*, 1961, 549). De echte dienstwoningen moeten onmiddellijk na het einde van de arbeidsovereenkomst ontruimd worden, het gebruiksgenot ervan wordt immers niet ontleend aan een huurverhouding maar dat recht is een uitvloeisel van de dienstbetrekking (Hoge Raad, 19 dec. 1975, *N.J.*, 1976, nr. 240; *idem*, 4 juni 1976, *N.J.*, 1977, nr. 40; Pres. Rb. Roermond, 23 februari 1973, *N.J.*, 1973, nr. 294; Pres. Rb. Rotterdam, 6 juli 1964, *N.J.*, 1965, nr. 128; Pres. Rb. Groningen, 26 april 1963, *N.J.*, 1963, nr. 392; Ktg. Leiden, 25 mei 1955, *N.J.*, 1956, nr.89).

vi) Voor de schade toegebracht aan de auto van een werknemer die in opdracht van zijn werkgever andere werknemers ging ophalen.

vii) Het concurrentiebeding aangegaan na het einde van de arbeidsovereenkomst (W.R. Ber. Brugge, 31 maart 1967, *T. Soc. R.*, 1970, 266; *T. Soc. R.*, 1968, 142).

viii) Schade voortvloeiend uit een delict of quasi-delict gepleegd naar aanleiding van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, b.v. schade toegebracht aan een vrachtwagen of een auto, behorend tot het bedrijf en waarmede de werknemer reed (Cass., 31 oktober 1966, *Pas.*, 1967, I, 281; *T. Soc. R.*, 1967, 21; Cass., 11 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 144, *T. Soc. R.*, 1963, 96; Cass., 7 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 739; *T. Soc. R.*, 1956, 29 met noot; *R.G.A.R.*, 1956, nr. 5631; Arrond. Gent, 29 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 140; Arbh. Brussel, 30 juni 1971, *Pas.*, 1972, II, 354; Brussel, 14 juni 1971, *R.G.A.R.*, 1971, nr. 8715; Luik, 8 juni

1971, *Pas.*, 1971, II, 303; *J. Liège*, 1972-73, 97; Arrond. Charleroi, 5 april 1971, *Pas.*, 1971, III, 63; Corr. Aarlen, 26 november 1969, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8457 en 8496; W.R. Ber. Brugge, 3 september 1968, *T. Soc. R.*, 1968, 322; W.R. Luik, 25 oktober 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 246; *J. Liège*, 1963-64, 62; Brussel, 19 oktober 1962, *Pas.*, 1963, II, 121; *T. Soc. R.*, 1963, 339; Luik, 26 oktober 1957, *J. Liège*, 1957-58, 262; Rb. Hasselt, 27 april 1957 en Luik, 30 juni 1960, *Bull. Ass.*, 1961, 759; W.R. Brussel, 12 juni 1956, *R.W.D.*, 1958, 222; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Conseils de prud'hommes*, nr. 189, 190, 201 en 212; C. DE SWAEF e.a., *Nov., Droit social* II, Tw. *Les juridictions du travail*, nr. 165, 166 en 167; *anders:* Arbh. Luik, 4 oktober 1971, *J.T.T.*, 1972, 86; W.R. Ber. Brugge, 25 augustus 1969, *T. Soc. R.*, 1970, 213; W.R. Charleroi, 15 mei 1956, *T. Soc. R.*, 1958, 224).

IX) Met betrekking tot de uitvoering van een vonnis van de arbeidsrechtbank (art. 569, 5° Ger. W.).

X) Tussen een werkgever en een lasthebber nopens diens opdracht werknemers aan te werven (W.R. Charleroi, 7 november 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 277).

XI) Nopens de vordering tegen een werkgever wegens het overhalen van werknemers om hun arbeidsovereenkomst te beëindigen.

Op zichzelf is dergelijke daad niet foutief doch indien zij gesteld wordt om fabrieksgeheimen te achterhalen, het bedrijf van de concurrent te desorganiseren of bij de klanten verwarring te stichten kan een vordering tot schadevergoeding voor de rechtbank van koophandel ingeleid worden (Voorz. Kh. Brussel, 7 november 1974, *B.R.H.*, 1975, III, 385; Voorz. Kh. Kortrijk, 13 juni 1974, *B.R.H.*, 1975, III, 194; Voorz. Kh. Brussel, 12 juni 1972, *B.R.H.*, 1972, III, 566; Kh. Brussel, 16 november 1961, *J. Comm. Br.*, 1962, 219; Kh. Brussel, 18 februari 1969, *B.R.H.*, 1969, III, 228; Kh. Brussel, 7 januari 1961, *J. Comm. Br.*, 1961, 138; Kh. Brussel, 9 juli 1957, *J. Comm. Br.*, 1957, 280; A. DE CALUWÉ, II, nr. 666 e.v., blz. 731 e.v. en de geciteerde rechtspraak).

XII) Nopens de erkenning als havenarbeider.

Artikel 1 van de Wet van 8 juni 1972 betreffende de havenarbeid bepaalt dat alleen erkende havenarbeiders in de havengebieden, havenarbeid mogen verrichten.

Het bevoegd paritair subcomité of een administratieve commissie ingesteld in de schoot van dit subcomité oordelen over de erkenning en de intrekking van de erkenningskaart als havenarbeider.

Voor:

a) Antwerpen, zie art. 1 K.B. 2 januari 1977 (*Stbl.*, 21 juli 1977) en art. 5 K.B. 10 januari 1977 (*Stbl.*, 21 januari 1977)

b) Gent, zie art. 1 K.B. 16 september 1977 (*Stbl.*, 19 oktober 1977) en art. 4 K.B. 21 april 1977 (*Stbl.*, 10 juni 1977);

c) Brussel-Vilvoorde, zie art. 1 K.B. en art. 5 K.B. 5 juli 1977 (*Stbl.*, 20 juli 1977) en K.B. 20 oktober 1977 (*Stbl.*, 3 december 1977);

d) Zeebrugge, zie art. 1 en art. 5 K.B. 17 mei 1977 (*Stbl.*, 13 juli 1977) en K.B. 16 november 1977 (*Stbl.*, 17 januari 1978);
e) Brugge: art. 1 en 5 K.B. 15 februari 1978 (*Stbl.*, 15 april 1978).
f) Oostende en Nieuwpoort: art. 1 en 5 K.B. 22 december 1977 (*Stbl.*, 15 februari 1978) en K.B. 15 maart 1979 (*Stbl.*, 19 april 1979).

Tegen een beslissing van intrekking genomen bij verstek is verzet mogelijk bij het vermeld paritair subcomité of de administratieve commissie.

De havenarbeider kan zich laten bijstaan door een advocaat of een vertegenwoordiger van de in het paritair subcomité vertegenwoordigde werknemersorganisaties.

XIII) In verband met de opneming van een schuldvordering voortvloeiend uit de arbeidsovereenkomst in het passief van een faillissement (Cass., 19 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1161; Arrond. Gent, 10 november 1975, *J.T.*, 1976, 267; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 12 maart 1973, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 30 november 1972, *onuitg.*; W.R. Ber. Brugge, 28 april 1967, *T. Soc. R.*, 1967, 325; Brussel, 11 april 1967, *J.T.*, 1967, 349; Brussel, 22 februari 1963, *Pas.*, 1963, II, 274).

XIV) Wat betreft de rang van de voorrechten (Arrond. Oudenaarde, 17 mei 1972, *R.W.*, 1972-73, 196; *Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 68/5, blz. 2; *Parl. Handel., Kamer*, 6 maart 1975, blz. 1982).

XV) Wat betreft de bevoorrechte aard van een wat haar bedrag betreft niet betwiste schuldvordering inzake loon, opzeggingsvergoeding of andere krachtens een arbeidsovereenkomst verschuldigde voordelen (b.v. kledijvergoeding), bij faillissement.

Geschillen hieromtrent behoren tot de kennisneming van de rechtbank van koophandel (Arrond. Gent, 22 december 1975, *J.T.*, 1976, 266).

Dit standpunt brengt mede dat de rechtbank van koophandel prejudiciële vragen zal oplossen die betrekking hebben op het arbeidsrecht. Heeft de schuldvordering betrekking op een arbeidsovereenkomst of niet (Kh. Brussel, 8 mei 1978, *J.T.*, 1978, 5 met noot A. KOHL; en 3 april 1974, *B.R.H.*, 1974, I, 236)?

Is het toegekend voordeel loon of niet (zie A. CLOQUET, *Nov.*, Tw. *Les Concordats et la Faillite*, 1975, nr. 2076, blz. 581 en de gegeven opsomming)?

Uit de rechtspraak van de handelsrechtbanken blijkt dat bepaalde voordelen, die voor de arbeidsrechtbanken als loon worden aangemerkt, niet bevoorrecht worden geacht (b.v. weerverletzegels, getrouwheidspremies, enz.).

Het is dan ook, met het oog op de eenheid van de rechtspraak, aangewezen dat bij geschil nopens de aard van het toegekend voordeel de prejudiciële kwestie door het arbeidsgerecht beslecht wordt.

De rechtbank van koophandel is echter wel bevoegd om te bepalen of interesten op opzeggingsvergoeding al of niet bevoorrecht zijn (Kh. Brussel, 17 april 1975, *B.R.H.*, 1975, I, 240; Luik, 18 december 1973, *J. Liège*, 1973-74, 77; Brussel, 4 mei 1972, *Pas.*, 1972, II, 139; zie ook Cass., 5 juni 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 931 met noot F.D.).

Dit kan echter ook problemen stellen die behoren tot de normale bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, zoals b.v. te bepalen of artikel 10 van de Wet van 12 april 1965 op de bescherming van het

loon toepasselijk is op de opzeggingsvergoeding (Brussel, 4 mei 1972, *Pas.*, 1972, II, 139 niet toepasselijk, wel artikel 1153 van het B.W.).

Als regel kan gesteld worden dat elk geschil nopens de bevoorrechte aard van een schuldvordering, of ze al of niet betwist wordt, tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoort indien zich een prejudiciëel geschil voordoet dat onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank ressorteert.

XVI) Omtrent de aanneming van een wissel, zelfs indien die aanneming verband houdt met de uitvoering van een arbeidsovereenkomst (W.R. Ber. Bergen, 16 februari 1952, *T. Soc. R.*, 1953, 124).

XVII) Nopens de verbintenis tot borgtocht, b.v. de vordering tegen de man die borg stond bij afzonderlijk contract voor zijn echtgenote, die als gerante onder arbeidsovereenkomst werkzaam is (Arbrb. Brussel, 27 juni 1972, *J.T.T.*, 1972, 266; Arbrb. Charleroi, 29 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 153; W.R. Ber. Bergen, 16 december 1961, *Pas.*, 1962, III, 46; *T. Soc. R.*, 1961, 124; W.R. Ber. Brussel, 10 februari 1960, *J.T.*, 1960, 544).

XVIII) Nopens de opzeggingsvergoeding gevorderd door een rechtspersoon belast met handelsvertegenwoordiging (Arbh. Gent, 12 maart 1973, *J.T.*, 1973, 291; W.R. Gent, 22 september 1970, *J.T.*, 1970, 654; zie ook W. VAN GERVEN, *Overzicht van het recht betreffende tussenpersonen in het handelsverkeer, R.W.*, 1969-70, 1267).

XIX) Nopens de vordering tot uitkering van een buitenwettelijk pensioen (Arbrb. Antwerpen, 19 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 1722, zie verder, nr. 285 en 286).

XX) Nopens de lening gedaan aan een werkgever om zijn werknemers te betalen (Luik, 22 mei 1973, *J. Liège*, 1973-74, 73, impliciet).

XXI) Om adviezen te geven nopens mogelijke toekomstige geschillen (Arbh. Brussel, 26 mei 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 213; Arbrb. Hoei, 14 februari 1973, *J. Liège*, 1972-73, 215). Opdat een vordering toelaatbaar weze moet de partij in beginsel een verkregen en dadelijk belang bezitten (art. 18 Ger. W.). Zo kan de arbeidsrechtbank niet aangezocht worden advies te geven over de geldigheid van afwijkingsbedingen van niet mededinging, waarvan sprake in artikel 86 § van de Wet op de arbeidsovereenkomsten. Bij de Nationale Arbeidsraad werd hiervoor een commissie van goede diensten ingesteld (C.A.O. nr. 1 *bis*, gesloten in de N.A.R. op 21 december 1978; zie H. GOETHALS, in *Arbeidsrecht*, II, 7, 60 tot 66).

XXII) Nopens de betaling van een schadevergoeding door de werkgever die een werknemer ten onrechte van diefstal beschuldigde (W.R. Ber. Antwerpen, 15 oktober 1934, *R.W.D.*, 1935, 123; *vgl.* W.R. Ieper, 18 april 1928, *Belg. Jud.*, 1929, 62).

Bepaalde geschillen zoals het recht op de bijdragebon bestemd voor de ziekenfonds vinden hun rechtsgrond niet in de arbeidsovereenkomst, doch niettemin is de arbeidsrechtbank krachtens een ander artikel van het Gerechtelijk Wetboek bevoegd (Cass., 27 november 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 309; *vgl.* Cass., 31 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 233).

188 De arbeidsrechtbank neemt ook kennis van geschillen inzake leerovereenkomsten (art. 578, 2° Ger. W.).

Evenals de arbeidsovereenkomst is de leerovereenkomst een overeenkomst, die het verrichten van arbeid tot voorwerp heeft, maar de uitbetaling van het loon behoort niet, in tegenstelling met de arbeidsovereenkomst, tot het wezen van de leerovereenkomst (zie Cass., 5 mei 1966, *Pas.*, 1966, I, 1132). Samen met de overeenkomst tot beroepsopleiding is de leerovereenkomst vooral gericht op de opleiding. In beide overeenkomsten kan, soms ingevolge een wettelijke bepaling, een loon of een vergoeding toegekend worden, die echter slechts een bijkomstig belang vertoont. Die overeenkomsten worden immers niet aangegaan om in het levensonderhoud te voorzien.

De leerovereenkomst onderscheidt zich van de overeenkomst voor beroepsopleiding doordat zij wordt geacht aangegaan te worden door personen die nog niet geschikt zijn voor arbeid.

Onder leerovereenkomst moet dus verstaan worden elke leerovereenkomst waarbij een patroon zich verbindt, al dan niet tegen betaling van leergeld, aan een leerling in zijn bedrijf een vak aan te leren.

189 Er bestaan verspreide wetteksten die over de leerovereenkomst handelen zonder dat die overeenkomst op samenhangende wijze door een wet behandeld wordt.

Die overeenkomst kan dus vallen:

1° Onder de Wet van 22 *germinal*-2 *floréal* jaar XI (12 april 1803) betreffende de manufacturen, fabrieken en werkplaatsen.

2° Onder de Wet van 23 september 1931 op de aanwerving van het personeel der zeevisserij.

3° Onder het Koninklijk besluit van 4 oktober 1976 betreffende de voortdurende vorming in de Middenstand.

Volgens artikel 1, § van dit K.B. is het voorwerp van de voortdurende vorming een basisopleiding tot een zelfstandig beroep en een voortgezette opleiding. De basisopleiding omvat een leertijd en de opleiding tot ondernemingshoofd. Die leertijd bestaat uit een praktische opleiding in een onderneming, aangevuld door leergangen van algemene en beroepsopleiding. Door bemiddeling van een erkend leersecretaris wordt een leerovereenkomst gesloten. De leerlingen die dergelijk leerovereenkomst aangaan worden in beginsel aan het stelsel van de sociale zekerheidsregeling voor werknemers en niet aan dit voor zelfstandigen onderworpen.

Artikel 1, eerste paragraaf van de Sociale Zekerheidswet voor werknemers van 27 juni 1969 verklaart de wet toepasselijk op de leerjongens in het algemeen en de personen die leerjongens tewerkstellen. Alhoewel de term „tewerkstellen" wijst op een dienstverband, worden ook de leerovereenkomsten in de middenstandsbedrijven hieronder begrepen. Dit blijkt uit artikel 4 van het K.B. van 28 november 1969 tot uitvoering van de Sociale Zekerheidswet dat de sociale zekerheid beperkt tot de regeling betreffende de jaarlijkse vakantie wat betreft die leerovereenkomsten.

Art. 578, 2° Ger. W. maakt ook geen onderscheid naar gelang de leerovereenkomst de leerling een vorming geeft als toekomstig werknemer of zelfstandige. Luidens artikel 46, d van het reeds vermeld

K.B. moet de leersecretaris bemiddelend optreden bij geschillen tijdens de uitvoering van de leerovereenkomst. Het gaat hier om een verzoenende doch niet om een jurisdictionele opdracht.

4° Onder de Wet van 16 april 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen die gewag maakt van een bijzondere leerovereenkomst voor minder-validen (art. 56, § 2, 3° Wet en art. 62 tot 67 en 75 K.B. 5 juli 1963 betreffende de sociale reclassering van minder-validen).

Alhoewel de tekst van artikel 578, 2° Ger. W. algemeen is, moeten de geschillen nopens de gewone en bijzondere leerovereenkomst van minder-validen geacht worden onder toepassing van art. 582, 2° van het Gerechtelijk Wetboek te vallen. Dit is van belang met het oog op de samenstelling van de arbeidsrechtbank. Die zienswijze kan verantwoord worden door de toekenning vanwege het Rijksfonds voor sociale reclassering van de minder-validen van uitkeringen en loon. Het recht op die voordelen stoelt immers op de wetgeving betreffende de sociale reclassering van de minder-validen (art. 3, 8 en art. 75 K.B. 5 juli 1963).

5° Onder een regeling uitgewerkt bij collectieve arbeidsovereenkomst, b.v. de diamantnijverheid.

190 De geschillen betreffende de overeenkomst van versnelde beroepsopleiding behoren ook tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken (art. 578, 5° Ger. W.).

De term „overeenkomst tot versnelde beroepsopleiding" vindt men in de artikelen 84, eerste lid, 94, 96 tot 101, 106 § 1, 107 en 109 van het K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid. Het is een soort scholingsovereenkomst waarbij aan werknemers en zelfstandigen een opleiding wordt gegeven tot het verkrijgen van kundigheden vereist voor het uitoefenen van een bepaald beroep in een door de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening opgericht of erkend centrum voor beroepsopleiding.

De geschillen nopens de andere scholingsovereenkomsten van werklozen waarvan sprake in de artikelen 84, tweede lid, 85, 86, 93, 95, tweede lid, 106 § 2, 108 tot 117 van het K.B. van 20 december 1963 en van minder-validen waarvan sprake in de artikelen 56 § 2, 57 tot 61, 67 van het K.B. van 5 juli 1963 vallen eveneens onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, resp. krachtens art. 580, 2° en 582, 2° Ger. W.

191 De arbeidsrechtbank neemt kennis van de individuele geschillen betreffende de toepassing van de collectieve arbeidsovereenkomsten (art. 578, 3° Ger. W.).

De inhoud van de arbeidsovereenkomst wordt niet alleen bepaald door de individuele werkgever en werknemer, maar ook voor een belangrijk deel, zelfs in overwegende mate, door de collectieve arbeidsovereenkomsten, die o.m. de loon- en arbeidsvoorwaarden en de aanvullende sociale uitkeringen normeren. Geschillen nopens de subjectieve rechten die de werknemers putten in de individueel en collectief normatieve bepalingen van de C.A.O.'s wordt voor het arbeidsgerecht gebracht. De arbeidsrechtbank is meestal reeds op grond van artikel 578, 1° Ger. W. bevoegd.

Artikel 578, 3° Ger. W. preciseert alleen dat de arbeidsrechtbank niet bevoegd is voor alle geschillen. Het gaat hier om de „individuele" geschillen in tegenstelling

met de „collectieve" geschillen, welke voortvloeien uit werkstaking of lock-out. De term „individueel" omvat echter zowel de vordering ingeleid door een individu (werknemer of werkgever) als door een representatieve organisatie van werkgevers of werknemers (art. 4 van de Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1967-68, stuk 78, blz. 111-113; X. GODEFROID, *Les clauses créatives d'obligations dans les conventions collectives. Tribunal compétent, J.T.T.*, 1972, 225 e.v.; conclusies openbaar ministerie bij Arbrb. Charleroi, 7 mei 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 187, nr. 11; *anders:* J. PIRON en P. DENIS, blz. 92 à 94, doch zie latere noot J. PIRON, *T. Soc. R.*, 1979, 306). Die organisaties kunnen zowel in eigen naam als namens een lid in rechte optreden. Zij bezitten immers een weliswaar beperkte maar toch reële rechtspersoonlijkheid.

Voor de meeste individuele geschillen (b.v. loon) is de arbeidsrechtbank reeds bevoegd krachtens art. 578, 1° Ger. W.

De geschillen kunnen ook betrekking hebben op de geldigheid van een bepaling van de C.A.O. of van gans de C.A.O., het sluiten, de opzegging, de interpretatie, de toepassing of de werkingssfeer van de C.A.O., de toetreding tot de C.A.O., of de ontbinding van de C.A.O. (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 februari 1973, *R.W.*, 1972-73, 1633). Delicater is de vraag of de arbeidsrechtbank bevoegd zou zijn om kennis te nemen van een vordering ingesteld door een werkgeversorganisatie tegen een werknemersorganisatie of omgekeerd wegens het niet nakomen van een obligatoire verplichting (sociale vrede, beïnvloeding van de leden, enz.) van de C.A.O. Een vordering tot het bekomen van een schadevergoeding is niet mogelijk tenzij zulks door de C.A.O. uitdrukkelijk bepaald werd (art. 4, tweede lid, Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités).

Evenmin kan gevorderd worden om een werkstaking te doen eindigen door het betalen van stakersgeld te verbieden (Voorz. Arbrb. Charleroi, 7 mei 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 176). De arbeidsrechtbank is niet bevoegd om zich in een collectief conflict, het weze een werkstaking of een lock-out, te mengen, behoudens het geval van misbruik van dit recht (Arbrb. Charleroi, 24 december 1973, *J.T.T.*, 1974, 75).

Gaat het om een schending van de obligatoire bepaling om de sociale vrede gedurende de duur van een C.A.O. te handhaven, dan zou de arbeidsrechtbank bevoegd kunnen zijn om vast te stellen of die obligatoire bepaling geschonden werd (noot J. PIRON, *T. Soc. R.*, 1979, 305 e.v.). Zo werd door de arbeidsrechtbank, naar aanleiding van een vordering van loon voor de periode waarin een werkgever de lock-out toepaste, nagegaan of een lock-out wettig was (Arbrb. Charleroi, 18 juni 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 279).

De geschillen betreffende de samenstelling van de vakbondsafvaardiging in een bedrijf worden geacht niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank te behoren (Arbrb. Nijvel, afd. Tubize, 21 mei 1971, *T. Soc. R.*, 1972, 108). Het gaat immers niet om een individueel geschil.

De geschillen nopens de aanspraken op een bijzondere schadevergoeding als vakbondsafgevaardigde behoren wel tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (Arbrb. Verviers, 29 juni 1977, *J.T.T.*, 1979, 13; Arbh. Bergen, 7 maart 1977, *J.T.T.*, 1977, 234 impliciet; Arbrb. Charleroi, 10 januari 1977, *T. Soc. R.*, 1976, 175; Arbrb. Verviers, 24 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 241).

In sommige C.A.O's wordt bepaald dat interpretatiemoeilijkheden zullen toevertrouwd worden aan het bevoegd paritair comité (b.v. art. 16 C.A.O. 16 mei 1977, van het Nationaal paritair comité voor het cementbedrijf, K.B. 7 oktober 1977, *Stbl.*, 24 december 1977). Het advies van dit paritair comité bindt echter de rechter niet (*vgl.* Cass. fr., 6 februari 1976, *Dr. soc.*, 1976, 472; Cass. fr., 23 februari 1973, *Bull. civ.*, V, blz. 95, nr. 105; J. SAVATIER, *La portée des avis des commissions paritaires d'interprétation des conventions collectives, Dr. soc.*, 1976, 472 e.v.; M. HÉBRAUD, *La primauté de la juridiction prud'homale sur les commissions paritaires instituées par les conventions collectives, Dr. soc.*, 1966, 629). De arbeidsrechtbank mag niettemin het advies van een paritair comité vragen (*vgl.* Cass. fr. soc., 6 maart 1964, *Dr. soc.*, 1964, 420 met noot J. SAVATIER). Partijen kunnen ook het advies van het paritair comité bijtreden en alzo het geschil beëindigen. Alsdan vervult het paritair comité een opdracht van verzoening.

Artikel 19 van het K.B. van 6 november 1969 tot vaststelling van de algemene regels voor de werking van de paritaire comités en de paritaire subcomités bepaalt dat in de schoot van het paritair comité een verzoeningsbureau wordt opgericht om alle geschillen tussen werkgevers en werknemers te voorkomen of bij te leggen. Een C.A.O. mag echter die voorafgaande verzoeningspoging niet verplicht maken (*vgl.* Cass. fr. soc., 18 juni 1970, *Bull. civ.*, V, 347, nr. 427; Cass. fr. soc., 8 december 1965, *Dr. soc.*, 1966, 630 met noot M. HEBRAUD; Cass. fr. soc., 6 maart 1965, *Dr. soc.*, 1964, 420 met noot J. SAVATIER; H.R., 8 juni 1951, *N.J.*, 1952, nr. 141).

Wel kan een C.A.O. geïnterpreteerd worden door een paritair comité. De interpretatie wordt bindend indien zij de vorm van een C.A.O. aanneemt en van zodra zij uitwerking heeft (J. PETIT, *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, nr. 202, blz. 135 e.v.).

192 Buiten de collectieve geschillen, waarvoor eigen verzoenings- en bemiddelingsprocedures bestaan, ontsnappen nog aan de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, de vorderingen tot nietigverklaring van het Koninklijk besluit tot algemeen verbindend verklaring van een in een paritair orgaan gesloten C.A.O., van de beslissing van de minister van Tewerkstelling en Arbeid tot weigering van de algemeen verbindendverklaring, van het Koninklijk besluit tot opheffing van de algemeen verbindendverklaring (J. PETIT, *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, blz. 308 e.v.; A. MAZY, *Commentaar op de Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, Arbbl.*, 1969, 201 e.v. en 1243 e.v.; Ch.L. CLOSSET, *La censure juridic-*

tionnelle d'un type nouveau d'actes normatifs, les conventions collectives de travail, T. Soc. R., 1970, 49 e.v.; O. DE LEYE, *De afbakening van de bevoegdheid van de Raad van State en van de arbeidsgerechten, R.W.*, 1975-76, 1645 e.v.). Die beroepen tot nietigverklaring behoren tot de kennisneming van de Raad van State.

193 Tot de kennisneming van de arbeidsgerechten behoren nog de geschillen tussen werknemers naar aanleiding van het werk (art. 578, 4° Ger. W.). Die bepaling herneemt artikel 43, 6° van de Wet op de werkrechtersraden. Zij vindt zelden toepassing. Het moet gaan om:

a) werknemers tewerkgesteld bij dezelfde werkgever (W.R. Brussel, 13 maart *1933, R.W.D.*, 1933, 221; C. DE SWAEF e.a., *Nov., Droit social* II, Tw. *Les juridictions du travail*, nr. 174, blz. 77).

De term werknemer wordt hier in zijn klassieke betekenis opgevat en doelt op degenen die zich jegens de werkgever verbinden om in een verhouding van ondergeschiktheid arbeid te verrichten tegen loon.

b) geschillen omtrent het werk.
De arbeidsrechtbank is dus niet bevoegd om uitspraak te doen over de vordering van een werknemer tegen een andere werknemer die hij verantwoordelijk acht voor een arbeidsongeval (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 114).

194 De geschillen tussen de personen die samen een beroep uitoefenen, waarbij hoofdzakelijk handenarbeid wordt verricht, worden door de arbeidsrechtbank beslecht (art. 578, 6° Ger. W.). Alhoewel zij handenarbeid verrichten doen zij dit niet noodzakelijk onder het gezag van een werkgever. Zij kunnen samenwerken gebonden door een contract van vennootschap. Die bepaling is eveneens een overname uit de wet op de werkrechtersraden, nl. artikel 43, 9°. Het doelt op geschillen tussen ambachtslieden of tussen personen die samen voor eigen rekening of voor rekening van een derde een beroep uitoefenen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Conseil des Prud'hommes*, nr. 148; C. DE SWAEF e.a., *Nov., Droit social*, II, Tw. *Les juridictions du travail*, nr. 177, blz. 77). Voorbeelden: schipper ter visserij en schepelingen, die vennoten zijn; personen die samen bomen vellen; personen die samen schepen lossen.

Indien de arbeidsrechtbank, volgens de tekst, bevoegd is, zelfs indien er een contract van vennootschap bestaat, zal, bij ontleding van de contractuele verhoudingen tussen partijen, gewoonlijk blijken dat achter het schijnbaar contract van vennootschap een arbeidsovereenkomst schuil gaat.

Het volstaat niet dat een groepering van meerdere personen wordt opgericht, waarin elk geld, goederen of zijn nijverheid (arbeid) in gemeenschap brengt met het oogmerk winst te maken, die onder elkaar te verdelen en, wat verondersteld wordt, de eventuele verliezen te delen of de winstderving te ondergaan om als vennootschap aangemerkt te worden (zie art. 1832 en 1833, tweede lid, B.W.; zie ook Cass. fr. soc. 21 april 1961, *Bull. civ.*, IV, 351, nr. 437; 10 april 1959, *Bull. civ.*, IV, 378, nr. 460; Cass. fr. com et fin. 19 november 1962, *Bull. civ.*, III, 381, nr. 463; *idem*, 27 juni 1957,

Bull. civ., III, 177, nr. 211; *idem*, 21 november 1955, *Bull. civ.*, III, 282, nr. 332; *idem*, 8 juni 1953, *Bull. civ.*, IV, 149, nr. 212).

Tevens moet blijken dat er geen persoon is die gezag uitoefent over de anderen, tenzij hij door alle vennoten in die hoedanigheid aangesteld werd (Cass., 25 september 1947, *Pas.*, 1947, I, 380, *R. Crit. J.B.*, 1948, 200 met noot P. HORION; in dezelfde zin: W.R. Oostende, 16 april 1943, *R.W.D.*, 1944-45, 119; *anders:* Corr. Brugge, 16 februari 1940, *R. Trav.*, 1943, 678). De samenwerking moet immers actief, bewust en op volledige voet van gelijkheid geschieden.

Is dit niet zo dan staat men voor een arbeidsovereenkomst. Alsdan heeft art. 578, 6° Ger. W. geen nut daar de arbeidsrechtbank reeds krachtens art. 578, 1° Ger. W. bevoegd is. Het zal dan ook zelden voorkomen dat er een werkelijk contract van vennootschap bestaat.

195 Op het eerste gezicht zou die bepaling toepasselijk kunnen zijn op de arbeid in autonoom ploegverband. De werkgever werft een ploeg arbeiders aan, aan wie een globale som voor een bepaald werk wordt toegekend. De leiding van de ploeg wordt waargenomen door een ploegbaas, die niet als onderaannemer optreedt met het oogmerk winst te halen uit de arbeid van anderen, doch met de anderen van het ontvangen bedrag een loon geniet (G.H CAMERLYNCK, *Traité du Droit du Travail*, nr. 51, blz. 88). Een ontleding van dergelijk contract kan erop wijzen dat het om een globaal ondernemerscontract gaat (Cass. fr. soc. 16 mei 1962, *Bull. civ.*, IV, 359).

Men kan ook staan voor een overeenkomst bestaande uit een arbeidsovereenkomst tussen elk lid van de ploeg en de werkgever en een ondernemingscontract tussen de ploeg en de werkgever (G. LASSERRE, *Le régime juridique du travail en équipe autonome, Dr. soc.*, 1975, 98; Cass. fr. soc., 6 juli 1966, *Bull. civ.*, IV, 578; Cass. fr. soc., 16 mei 1962, *Bull. civ.*, IV, 355).

§ 2. De geschillen van burgerlijke aard

196 De geschillen van burgerlijke aard, die het gevolg zijn van een overtreding van wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, behoren tot de kennisneming van de arbeidsgerechten (art. 578, 7° Ger. W.; J. VAN BOECKHOUT, *De burgerlijke vordering ex delicto van de arbeidsrechtbank, R.W.*, 1972-73, 1275).

De term „arbeidsreglementering" wordt nergens omschreven.

Algemeen wordt aanvaard dat hiermede inzonderheid bedoeld wordt: de Arbeidswet van 16 maart 1971, de Wet van 22 december 1936 tot instelling van het regime der vier ploegen in de automatische vensterglasblazerijen, de Wet van 16 mei 1938 tot regeling van de arbeidsduur in de diamantnijverheid, de Wet van 8 april 1965 op de arbeidsreglementen, de Wet van 12 april 1965 op de bescherming van het loon, de wetten betreffende de veiligheid en de gezondheid van de werknemers, de Wet van 4 januari 1974 betreffende de feestdagen (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1961, stuk 125/1,

blz. 12, art. 19, 14°), de wetgeving betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit (Cass., 6 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 333; *R.W.*, 1972-73, 127).

Met de „aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank" wordt naar alle andere wetten en besluiten verwezen, waarvoor de arbeidsrechtbank bevoegd is om bij geschil kennis te nemen. Dit zijn alle wetten en besluiten bedoeld bij de artikelen 578 tot 583 Ger. W. en de andere wetten en besluiten die de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank bepalen.

Art. 578, 7° Ger. W. doelt dus niet op de vordering van een werknemer tegen een medearbeider, die burgerlijk aansprakelijk wordt gesteld voor het overkomen van een arbeidsongeval (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 114). Evenmin op de vordering van een werknemer, getroffen door een arbeidsongeval op de weg van of naar het werk, tegen de persoon aansprakelijk voor een verkeersongeval. In beide gevallen is de burgerlijke vordering gesteund op het misdrijf van het opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel (art. 418 en 420 Sw.). De arbeidsrechtbank is in die zaken niet bevoegd.

197 Wanneer een rechtsonderhorige benadeeld wordt door een misdrijf bestraft bij een van onder nr. 196 vermelde sociale wetten, kan hij zich burgerlijke partij stellen, hetzij voor de strafrechtsmacht hetzij voor de arbeidsrechtbank. Artikel 4 van de Wet van 17 april 1878, dat die keuze toelaat, impliceert het verbod dezelfde rechtsvordering voor beide gerechten te brengen (Cass., 16 januari 1979, *J.T.*, 1980, 336; Cass., 13 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 465 met noot 1; Cass., 8 maart 1962, *Pas.*, 1962, I, 770).

De burgerlijke vordering kan ook ingesteld worden door een partij, die gesubrogeerd is in de rechten van die werknemer.

In het sociaal recht worden gesubrogeerd:

a) de werkgever in de plaats van de werkman getroffen door een ongeval ander dan een arbeidsongeval, of van zijn rechtverkrijgenden tot terugbetaling van het loon en de werkgeversbijdragen (art. 52 § 4, Arbeidsovereenkomstenwet);

b) de werkgever in de plaats van de werkman, getroffen door een arbeidsongeval, of een beroepsziekte, tot terugbetaling van het loon en de werkgeversbijdragen (art. 54 § 4, Arbeidsovereenkomstenwet);

c) de werkgever in de plaats van binnenschippers in de onder a en b vermelde hypotheses of van zijn rechtverkrijgenden (art.25*ter* en art. 25*quater* § 4 Wet arbeidsovereenkomst binnenschippers);

d) de werkgever in de plaats van de bedienden, slachtoffer van een ongeval, een arbeidsongeval of een beroepsziekte tot terugbetaling van het loon en de sociale zekerheidsbijdrage (art. 75 Arbeidsovereenkomstenwet);

e) de werkgever in de plaats van de werkman of bepaalde bedienden bij terugvordering van de voorschotten betaald van de 8ste tot de 30ste dag van arbeidsongeschiktheid bij arbeidsongeval, beroepsziekte of ongeval veroorzaakt door een derde (C.A.O's van 26 februari 1979, gesloten in de N.A.R., algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 23 maart 1979);

f) de verzekeraar tegen arbeidsongevallen en het Fonds voor arbeidsongevallen in de plaats van het slachtoffer van een arbeidsongeval of van zijn rechthebbenden tot beloop van wat zij krachtens artikel 46 § 2, eerste lid hebben betaald en van een bedrag gelijk aan het kapitaal dat de door hen verschuldigde waarde van de jaarlijkse vergoeding of rente vertegenwoordigt (art. 47, eerste lid Arbeidsongevallenwet, gew. bij Wet van 7 juli 1978);

g) het Fonds voor de beroepsziekten in de plaats van de getroffene of zijn rechthebbenden tegen de voor de beroepsziekte aansprakelijke persoon tot beloop van wat het haar heeft betaald en van een bedrag gelijk aan het kapitaal dat de door het Fonds verschuldigde waarde van de toelage vertegenwoordigt (art. 51 § 5, Beroepsziektenwet);

h) de verzekeringsinstelling tegen ziekte en invaliditeit die rechtens optreedt in de plaats van de rechthebbende om schadeloosstelling te eisen tot beloop van het bedrag de prestaties die zij voorlopig uitkeerde aan de rechthebbende ingevolge een schade waarvoor een derde schadevergoeding moet betalen en dit tot beloop van het geheel van de sommen die krachtens een andere wetgeving verschuldigd zijn (art. 70 § 2, vierde lid, Ziekte- en Invaliditeitswet, gew. bij K.B. nr. 19 van 4 december 1978; A. CAYERS-DE HONDT, *Het subrogatierecht van het ziekenfonds, R.W.*, 1978-79, 1673 e.v.).

De verzekeringsinstelling tegen ziekte en invaliditeit heeft daarenboven een eigen recht van terugvordering van de verleende prestaties tegenover het Gemeenschappelijk Waarborgfonds wanneer het ongeval waarvoor de prestaties werden verleend, veroorzaakt is door een motorrijtuig dat niet geïdentificeerd is, dat gestolen werd of waarvan de burgerlijke aansprakelijkheid niet gedekt is door een verzekering overeenkomstig de bepalingen van de Wet van 1 juli 1956 (art. 70 § 2, zesde lid, Ziekte- en Invaliditeitswet).

Zij heeft ook een rechtstreeks verhaal op de verzekeraar arbeidsongevallen die nalaat haar te verwittigen dat hij een ongeval niet als arbeidsongeval erkent (art. 63 § 2, laatste lid, Arbeidsongevallenwet).

In de vermelde gevallen van subrogatie is de arbeidsrechtbank bevoegd wanneer de vordering tot haar bevoegdheid behoort (zie nr. 196).

Dit is het geval met de vordering van de werkgever en van de verzekeringsinstelling tegen ziekte en invaliditeit gericht tegen de verzekeraar arbeidsongevallen of het Fonds voor de beroepsziekten.

Of de gesubrogeerde partij ook de strafvordering kan aanhangig maken door rechtstreekse dagvaarding of bij klacht met stelling als burgerlijke partij voor de onderzoeksrechter wordt in de rechtspraak betwist (*in bevestigende zin:* Brussel, 4 oktober 1968, *R.W.*, 1968-69, 559; *R.G.A.R.*, 1969, nr. 8160 met noot J. SCORIELS; Brussel, 21 april 1967, *R.G.A.R.*, 1969, nr. 8312 met noot R. RASIR; Gent, 4 februari 1963, *J.T.*, 1963, 240; Gent, 31 oktober 1957, *R.G.A.R.*, 1959, nr. 6019; Luik, 8 februari 1935, *Rev. Dr. Pén.*, 1936, 1194; *in ontkennende zin:* Corr. Luik, 10 juni 1969, *J.T.*, 1970, 81 met noot E.B. en advies van het openbaar ministerie; Corr. Luik, 21 september 1960, *Pas.*, 1961, III, 46; Corr. Kortrijk, 11 juni 1959, *Bull. Ass.*, 1960, 69; Luik, 25 november 1933, *Bull. Ass.*, 1934, 71; *vgl.* Cass., 14 maart 1960, *Pas.*, 1960, I, 823; R. VAN ROYE, nr. 71 en 224, blz. 110 en 266).

De mogelijkheid om zelf de strafvordering op gang te brengen wordt, volgens de ene stelling, enkel aan de partij, die een persoonlijk nadeel kan inroepen, toegekend (zie Cass., 9 december 1957, *Pas.*, 1958, I, 375; Cass., 9 maart 1951, *Pas.*, 1951, I, 497; Cass., 24 april 1939, *Pas.*, 1939, I, 205).

Al volstaat een patrimoniale schade om persoonlijk door een misdrijf nadeel te lijden (Cass., 30 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1076, 881; Cass., 1 december 1930, *Pas.*, 1930, I, 373), geoordeeld wordt dat alleen het slachtoffer zelf het herstel van de geschonden openbare orde kan vragen wat niet het geval is met een verzekeraar die zich hieraan niet interesseert.

Uitgaande van die opvatting wordt voorgestaan dat art. 63 Sv. beperkend moet uitgelegd worden. De andere opvatting oordeelt dat de gesubrogeerde in alle rechten van de rechtstreeks benadeelde treedt.

Artikel 47 van de Arbeidsongevallenwet bepaalt uitdrukkelijk dat de verzekeraar en het Fonds voor arbeidsongevallen een rechtsvordering kunnen instellen tegen de voor het arbeidsongeval aansprakelijk „op dezelfde wijze als het slachtoffer en zijn rechthebbenden", terwijl volgens artikel 182 van het Wetboek van Strafvordering de zaken, die tot de bevoegdheid van de correctionele rechtbank behoren, bij haar aanhangig wordt gemaakt o.m. door een dagvaarding gedaan door de burgerlijke partij, zonder dat enig onderscheid wordt gemaakt tussen de persoonlijke benadeelde en de gesubrogeerde.

198 Het strafgerecht is slechts bevoegd om kennis te nemen van een rechtsvordering tot schadevergoeding, wanneer deze vordering gegrond is op het vervolgde misdrijf en dit de oorzaak is van de schade (Cass., 11 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 460; Cass., 26 november 1962, *Pas.*, 1963, I, 317). De burgerlijke rechtsvordering steunt dus uitsluitend op de delictuele aansprakelijkheid, d.w.z. ofwel op een fout met een opzettelijk karakter ofwel op een fout die te wijten is aan een schuldige nalatigheid (Cass., 25 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 936 noot 1).

Zo een strafrechter, voor wie de strafvordering aanhangig is, beslist dat de verweerder het feit van de telastlegging niet gepleegd heeft, wordt die rechter onbevoegd om kennis te nemen van de vordering van de burgerlijke partij (Cass., 12 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 640; Cass., 11 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 460; Cass., 30 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 314; Cass., 14 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 40; Cass., 16 december 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 381; Cass., 26 september 1966, *Pas.*, 1967, I, 105; Cass., 6 december 1965, *Pas.*, 1966, 450; Cass., 18 januari 1965, *Pas.*, 1965, I, 471; Cass., 26 november 1962, *Pas.*, 1963, I, 397; Cass., 10 februari 1958, *Pas.*, 1958, I, 628; Brussel, 6 januari 1972, *J.T.*, 1972, 554). Dergelijke beslissing betreft dus niet enkel de bevoegdheid ten opzichte van de burgerlijke rechtsvordering, maar ook het misdrijf dat ten grondslag ligt van deze vordering. Het misdrijf wordt geacht niet bewezen te zijn (Cass., 25 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 936; Cass., 14 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 748). De vordering van de burgerlijke partij is aldus definitief berecht. Wordt zij opnieuw voor de arbeidsrechtbank gebracht, dan kan de exceptie van het gezag van gewijsde aangevoerd worden.

Het gezag van gewijsde van een beslissing van de strafrechter nopens de burgerlijke vordering raakt echter de openbare orde niet (Cass., 28 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 815; Cass., 25 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 110; Cass., 22 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1073; Cass., 3 november 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 206; Cass., 16 maart 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 672 met noot 4).

Een vrijspraak slaat op de feiten zelf, welke ook de kwalificatie is.

De strafrechter die vaststelt dat de feiten niet bewezen zijn, stelt aldus noodzake-

lijkerwijze vast dat de tegen de beklaagde ingebrachte feiten geen ander misdrijf opleveren zelfs al worden zij anders gekwalificeerd (Cass., 20 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 445; Cass., 12 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 640; Cass., 26 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 745; Cass., 19 juni 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1269; Cass., 25 mei 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1174; Cass., 29 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 804; Cass., 10 februari 1958, *Pas.*, 1958, I, 623; Cass., 31 januari 1955, *Pas.*, 1955, I, 567 met noot 3; Cass., 2 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 849; Cass., 13 juli 1942, *Pas.*, 1942, I, 170, met noot). Dit sluit in dat de beklaagde, vervolgd wegens een misdrijf waarbij het minste gebrek aan voorzorg een schuldelement is (b.v. art. 418 en 420 Sw.), bij vrijspraak geen fout heeft begaan, al was het ook de lichtste, zodat een vordering gegrond op art. 1382 B.W., ingesteld voor de burgerlijke rechter, uitgesloten is (Cass., 12 december 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 375; Cass., 21 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 799; zie ook P.E. TROUSSE, *a.w.*, *R. Crit. J.B.*, 1967, 159 e.v., nr. 7). Wel kan de vordering op grond van een oneigenlijke of contractuele fout, ander dan die, waarover de strafrechter uitspraak deed, voor de arbeidsrechtbank gebracht worden. Voor de strafrechter is een wijziging van de juridische grondslag van de burgerlijke vordering echter niet mogelijk. Art. 807 Ger. W. vindt in principe geen toepassing voor het strafgerecht.

Wel hebben de strafrechters, naar de geest van de artikelen 807-808 Ger. W. bepaalde uitbreidingen van de eisen van burgerlijke partijen toelaatbaar geacht (Corr. Charleroi 14 november 1979, *J.T.*, 1980, 337; R. DECLERCQ, *Raakvlakken gerechtelijk privaatrecht-strafprocesrecht, T.P.R.*, 1980, 51, nr. 24).

199 Bij vrijspraak blijft de burgerlijke rechter onbevoegd, zelfs indien het vonnis van de strafrechter op hoger beroep van het openbaar ministerie werd hervormd.

Door aan de in eerste aanleg getroffen beslissing van onbevoegdheid kracht van gewijsde te laten verkrijgen, ontneemt de benadeelde zich de mogelijkheid om voor de burgerlijke rechter een vordering tot schadevergoeding in te stellen (Cass., 25 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 936; Cass., 14 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 747; Cass., 11 april 1958, *Pas.*, 1958, I, 870). Het hoger beroep van het openbaar ministerie brengt niet mede dat bij de rechter in hoger beroep ook de belangen van de burgerlijke partij aangebracht worden (Cass., 5 november 1945, *Pas.*, 1945, I, 265; Cass., 19 februari 1912, *Pas.*, 1912, I, 118 met noot 1). Het gezag van gewijsde van het vonnis geldt, wat betreft de burgerlijke partijen, enkel voor die partijen (Cass., 5 december 1949, *Pas.*, 1950, I, 223; Cass., 14 juni 1949, *Pas.*, 1949, I, 436).

De afstand van het instellen van hoger beroep door iemand die door een arbeidsongeval werd getroffen tegen een vonnis in gemeen recht bond, toen het slachtoffer nog de keuze had tussen een vordering voor de arbeidsrechtbank en een vordering in gemeen recht, dan ook de verzekeraar-arbeidsongevallen niet (Cass., 3 februari 1967, *Pas.*, 1967, I, 678; *R.W.*, 1968-69, 455; Cass., 27 april 1964, *Pas.*, 1964, I, 912; *R.G.A.R.*, 1965, nr. 7444 met noot S. ROUFFY; Cass., 13 januari 1964, *Pas.*, 1964, I, 496; *Bull. Ass.*, 1965, 241 met noot J.A.; Cass., 3 september 1962, *Pas.*, 1963, I, 1 met noot; Cass., 18 januari 1960, *Pas.*, 1960, I, 555; Cass., 6 april 1959, *Pas.* 1959, I, 785; Cass., 17 april 1958, *Pas.*, 1958, I, 893).

200 Het strafgerecht is ook onbevoegd om kennis te nemen van een vordering tot vergoeding van de door een misdrijf veroorzaakte schade indien er op het ogenblik dat de burgerlijke rechtsvordering voor dit strafgerecht wordt gebracht, reeds een eindbeslissing was ten aanzien van de strafvordering wegens dit misdrijf (Cass., 30 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 314; Cass., 7 november 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 334; Cass., 29 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 334). Wel kan een burgerlijke rechtsvordering na de eindbeslissing voor het strafgerecht gebracht worden indien er reeds een provisioneel bedrag van één frank bij wijze van schadevergoeding aan de burgerlijke partij, die haar oorspronkelijke vordering voorlopig tot één fr. had herleid, was toegekend (Cass., 26 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 711 met noot 4).

Indien de strafrechter definitief uitspraak deed over de strafvordering en de beklaagde veroordeelde om aan de burgerlijke partij de door haar gevorderde sommen te betalen, is hiermede een einde gesteld aan de rechtsmacht van de strafrechter, zelfs indien aan de burgerlijke partij akte werd verleend van haar voorbehoud en de veroordeling als provisioneel werd bestempeld (Cass., 12 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 39; Cass., 30 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 368; Cass., 30 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 366; Cass., 8 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 577; Cass., 29 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 268; *vgl.* Cass., 13 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 313; Cass., 21 september 1959, *Pas.*, 1960, I, 91; Cass., 16 mei 1949, *Pas.*, 1949, I, 376; Luik, 1 april 1971, *Pas.*, 1971, II, 217). De burgerlijke vordering strekkend om over het voorwerp van dat voorbehoud uitspraak te doen verjaart dertig jaar na de uitspraak (art. 27, tweede lid, Wet van 17 april 1878; zie vóór de Wet van 30 mei 1961, R. DEKKERS, *Du dommage en germe, R. Crit. J.B.*, 1953, blz. 93 e.v.).

De strafrechter blijft wel bevoegd indien een deel van de schadevergoeding wordt toegekend en later, gewoonlijk na deskundigenonderzoek, over de rest uitspraak wordt gedaan (Cass., 13 oktober 1947, *Pas.*, 1947, I, 412), eventueel na deskundigenonderzoek (Brussel, 7 juni 1963, *Pas.*, 1964, II, 110).

201 De burgerlijke rechtsvordering kan voor het strafgerecht slechts vervolgd worden zo zij terzelfdertijd als de strafvordering en voor dezelfde rechters wordt ingesteld (Cass., 16 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 826; Cass., 12 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 640; Cass., 30 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 314, met noot 2). Het is niet mogelijk schadevergoeding voor de strafrechter te bekomen, indien er geen vervolging is (Cass., 18 januari 1960, *Pas.*, 1960, I, 551; Cass., 29 juni 1959, *Pas.*, 1959, I, 1117; Cass., 17 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 275 met noot; Cass., 30 juni 1952, *Pas.*, 1952, I, 706).

De burgerlijke vordering ingesteld na verjaring van de publieke vordering, is niet ontvankelijk (Cass., 18 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 768; Cass., 12 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 300; Cass., 15 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 853). Zo de burgerlijke rechtsvordering vóór de verjaring van de publieke vordering ingesteld werd en de strafrechtsmacht de inbreuk vaststelt doch de verjaring opwerpt is het

bekomen van schadevergoeding wel mogelijk (Cass., 20 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 87; Cass., 21 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 99; Cass., 11 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 751; Cass., 20 juli 1966, *Pas.*, 1966, I, 1410).

De burgerlijke vordering voor de strafrechter is evenmin mogelijk bij verval van de strafvordering ingevolge het overlijden van de beschuldigde (b.v. de chauffeur van de aanrijdende auto is overleden). Wel kan de strafrechter uitspraak doen indien het overlijden plaatsgreep na de stelling als burgerlijke partij.

202 De rechtzoekende heeft dus de keuze (Cass., 26 januari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 475; Cass., 13 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 465; Cass., 8 maart 1962, *Pas.*, 1962, I, 770; Cass., 15 september 1947, *Pas.*, 1947, I, 380 impliciete oplossing; Cass., 27 maart 1943, *Pas.*, 1943, I, 207 met noot L.C.; Luik, 13 december 1944, *R.W.D.*, 1944-45, 97 met noot P. HORION; *anders:* Kh. Luik, 20 februari 1943, *R.W.D.*, 1944-45, 99; W.R. Ber. Luik, 12 februari 1936, *J. Liège*, 1936, 127). Die keuze kan beïnvloed worden door de kans om snel een vonnis te bekomen, de procedurekosten, de bewijsvoering (voor de strafrechter zijn het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter hierbij behulpzaam), de mogelijkheid in hoger beroep te gaan ongeacht het bedrag van de vordering, het verbod om na vierentwintig uren afstand te doen van de burgerlijke vordering ingesteld voor de strafrechter (art. 66 Sv.). Indien de benadeelde zich tot de arbeidsrechtbank wendt strekt zijn vordering, burgerlijke vordering genoemd, tot herstel van de schade. Zij steunt op art. 1382 B.W. (zie ook art. 44 Sw.).

203 Om die burgerlijke vordering voor de arbeidsrechtbank in te stellen is vereist dat:

1° De inbreuk op de sociale wet bewezen is.

De eiser moet bewijzen dat alle elementen van het misdrijf verenigd zijn. De uitzondering vermeld in art. 367 Sv. is uit oogpunt van het sociaal recht zonder belang.

De arbeidsrechtbank zal dus, niettegenstaande zij niet bevoegd is in strafzaken, moeten nagaan of er een misdrijf is en welk soort misdrijf: ogenblikkelijk, voortdurend, voorgezet (advies MALLIÉ, bij Arbh. Bergen, 22 mei 1975, T. SOC. R., 1975, 498; Arbrb. Luik, 18 september 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 117; R. ROELS, *De la prescription de l'action civile fondée sur la violation d'une disposition légale impérative, J.T.T.*, 1972, 65 e.v.). Het standpunt dat alleen de strafrechter bevoegd is om te oordelen of er al dan niet een misdrijf is, kan niet bijgetreden worden (G. ARCHAMBEAU, *Compétence des juridictions répressives et du travail, T. Soc. R.*, 1977, 69 e.v.; voor kritiek hierop zie P. LEROY, *Règles de prescription applicables à l'action civile résultant de la violation d'une disposition de nature contractuelle sanctionnée pénalement, J.T.T.*, 1978, 269, nr. 42).

Wanneer de arbeidsovereenkomst eindigt en de werknemer nog aanspraak heeft op loon, is er slechts sprake van een misdrijf wegens het niet betalen van loon, indien de werknemer zich aanbiedt op de eerste betaaldag na de beëindiging van de overeenkomst en het loon niet ontvangt of erom verzoekt en het niet uitbetaald wordt (Cass., 13 december 1978, *J.T.*, 1979, 572).

2° Er schade geleden is ingevolge het misdrijf.

De schade moet bewezen worden en haar omvang bepaald. Het volstaat niet een forfaitair bedrag te vorderen (zie noot M. TAQUET, in *J.T.T.*, 1971, 141).

De schadevergoeding zal zich soms vereenzelvigen met de niet betaalde sommen, welke de werkgever contractueel moest betalen (b.v. loon, loon voor feestdagen, vakantiegeld voor bedienden, enz.; Cass., 26 januari 1970, *Arr. Cass.*, 1970. 475).

De werknemer aan wie iets verschuldigd is door zijn werkgever krachtens een overeenkomst of de wet en die nog over geen uitvoerbare titel beschikt om zijn schuldenaar te dwingen heeft de keuze, wanneer de wanbetaling tevens een misdrijf is, om een vordering in te stellen voor de arbeidsrechtbank krachtens 578, 1° of 578, 7° Ger. W., onverminderd de mogelijkheid zich burgerlijke partij te stellen voor het strafgerecht bij hetwelk de vervolging wegens het misdrijf eventueel aanhangig is gemaakt.

Elk misdrijf brengt echter niet noodzakelijk schade mede voor de werknemer. Zo mogen de Rijksdienst voor jaarlijkse vakantie en de bijzondere vakantiefondsen in geen geval het vakantiegeld afhankelijk stellen van het storten door de werkgever van de bijdragen betreffende de jaarlijkse vakantie (art. 17, eerste lid, Vakantiewet). De werknemer lijdt dus in dit geval geen schade wanneer de werkgever zijn sociale zekerheidsbijdragen niet betaalde.

In de Kinderbijslagwet voor werknemers is in dezelfde zin bepaald dat de kinderbijslagfondsen en de Rijksdienst voor kinderbijslag van werknemers de betaling van de gezinsbijslag niet afhankelijk mogen stellen van het vervullen door de werkgever van de verplichtingen welke hem ingevolge de Kinderbijslagwet worden opgelegd (art. 72).

Bij het niet ontvangen van de bijdragebon van de ziekteverzekering kan de dienst voor administratieve controle bij het R.I.Z.I.V., overeenkomstig art. 195*bis* van het K.B. van 4 november 1963 de ontbrekende bijdragebon opmaken.

Artikel 11 van de Wet van 7 januari 1958 betreffende de Fondsen voor bestaanszekerheid bepaalt dat de uitkering van een prestatie, in geen geval afhankelijk mag gesteld worden van de betaling door een of meer werkgevers van de verschuldigde bijdragen. Bij het werkloos stellen moet de werkgever een werkloosheidsattest afleveren. Doet hij dit niet dan kan de werkloze een „persoonlijke werkloosheidsverklaring" indienen om zijn rechten te vrijwaren (art. 84 M.B. 4 juni 1964 inzake werkloosheid).

De aangifte van een arbeidsongeval moet door de werkgever of zijn aangestelde geschieden. Zij kan eveneens door de getroffene of de rechthebbenden gebeuren (art. 62 Arbeidsongevallenwet).

3° Er een oorzakelijk verband is tussen de schade en het misdrijf.

Dit is een feitenkwestie (Cass., 17 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969; Cass., 23 december 1963, *Pas.*, 1964, I, 428).

4° De benadeelde partij werknemer is op het ogenblik van het misdrijf.

5° Dat er geen burgerlijke vordering voor de strafrechter werd ingesteld (zie boven, nr. 197).

In verband met deze laatste voorwaarde moet benadrukt worden dat de rechtsspreuk *Electa una via, non datur recursus ad alteram* geen rechtsnorm is. Geen enkel wettelijke bepaling verwijst naar die rechtsspreuk.

Bij arbeidsongeval kon een partij, vóór de Wet van 7 juli 1978, zich burgerlijk partij stellen voor de strafrechter om terugbetaling te bekomen van de kosten van geneeskundige verzorging en de vergoedingen wegens tijdelijke arbeidsongeschiktheid en achteraf voor de rechtbank van eerste aanleg een vergoeding vragen ten belope van het kapitaal overeenstemmend met de jaarlijkse rente, toegekend wegens blijvende arbeidsongeschiktheid (Cass., 27 mei 1943, *Pas.*, 1943, I, 207, met noot L.C.). Thans verbiedt art. 46 § 2 van de Arbeidsongevallenwet de keuze tussen beide soorten vorderingen en moet de getroffene zich in de eerste plaats tot de verzekeraar arbeidsongevallen wenden.

In elk geval blijft het beginsel gehuldigd in het aangehaald cassatiearrest van toe-

passing: het is mogelijk een bepaalde schadevergoeding voor de strafrechter en een andere, gesteund op hetzelfde misdrijf, voor de burgerlijke rechter te vragen. Wordt een rechtsvordering eerst voor de burgerlijke rechter en later voor de strafrechter ingesteld, dan zal eventueel hieruit afgeleid worden dat er stilzwijgend afstand is van de eerste rechtsvordering (Gent, 4 maart 1974, *R.W.*, 1974-75, 1018).

204 Als voorbeelden van burgerlijke vorderingen gesteund op een misdrijf (zie boven, nr. 147; *vgl.* H. BOSLY, *a.w.*, blz. 230 voor wie art. 578, 7° Ger. W. ruimer is dan art. 764, 12° Ger. W.) kunnen aangehaald worden, de vordering tot betaling van:

a) een schadevergoeding wegens het niet betalen van het verschuldigd loon (Cass., 14 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 942; *R.W.*, 1976-77, 669; *T. Soc. R.*, 1976, 324 met noot A.T.; Cass., 26 januari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 475; Arbh. Brussel, 5 oktober 1976, *J.T.*, 1977, 254; *zie nochtans* Cass., 20 juni 1957, *Pas.*, 1957, I, 1259 arrest volgens hetwelk die vordering op de overeenkomst en niet op een misdrijf steunt);

b) een schadevergoeding wegens het niet betalen van commissielonen (Arbh. Luik, 22 maart 1973, *J. Liège*, 1972-73, 250);

c) een schadevergoeding wegens het niet betalen van de bij Koninklijk besluit algemeen verbindend verklaarde minimalonen (Arbh. Bergen, 22 mei 1975, *T. Soc. R.*, 1975, 499);

d) een schadevergoeding wegens het presteren van overuren in strijd met de wettelijke bepalingen inzake arbeidsduur (*vgl.* Luik, 11 februari 1971, *J.T.T.*, 1972, 173);

e) een schadevergoeding wegens niet naleving van de wetgeving inzake wettelijke feestdagen (Arbh. Brussel, 21 april 1975, *J.T.T.*, 1976, 36; Brussel, 24 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 76, advies M. STAMPE, met noot M. TAQUET);

f) een schadevergoeding wegens het niet betalen van het verschuldigde vakantiegeld aan een bediende (Arbh. Luik, 25 juni 1974, *J.T.T.*, 1975, 11, *J. Liège*, 1974-75, 2);

g) een schadevergoeding wegens de bewezen schade geleden door het niet tijdig afleveren van sociale documenten (Arbh. Brussel, 2 februari 1973, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 12 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 141 met noot M. TAQUET; *vgl*, Cass., 20 september 1957, *Pas.*, 1958, I, 15, betrof schade wegens weigering een haag te plaatsen, begroot op 20 fr. daags. Het Hof van Cassatie nam aan dat het niet om een dwangsom ging);

h) een schadevergoeding wegens niet aansluiting bij de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid;

i) een schadevergoeding geleden door de werknemer ingevolge de nalatigheid of de vertraging bij de overdracht van sociale zekerheidsbijdragen (zie ook art. 26,

tweede lid, Wet van 27 juni 1969 betreffende de sociale zekerheid der werknemers);

j) een schadevergoeding wegens onregelmatige inhoudingen op het loon;

k) een schadevergoeding ingevolge de slechte werking van een bedrijfsgeneeskundige dienst (zie Cass. fr. 10 juni 1976, *Dr. soc.*, 1976, 498 met noot).

205 Het is zelfs niet vereist dat de eiser in zijn vordering er gewag van maakt dat hij een schadevergoeding vordert (*anders:* H. GOETHALS, *Burgerlijke vordering voortspruitend uit een misdrijf, T. Soc. R.*, 1974, 324). Hij kan zonder meer, naar aanleiding van het misdrijf, zijn recht opeisen (Arbh. Gent, afd. Gent, 24 november 1972, *onuitg.*). Hij mag zich echter niet beperken de uitvoering van een wettelijke of contractuele verplichting te vorderen. Er moet steeds uitdrukkelijk naar het misdrijf verwezen worden (zie boven, nr. 147).

Talrijke sociale wetten leggen aan de strafrechter op, zonder dat de benadeelde partij zich burgerlijke partij stelt, ambsthalve aan de werknemer zijn recht toe te kennen (zie boven, nr. 148). Zij wijken af van de regel dat de strafrechter de beklaagde niet kan veroordelen tot betaling van schadevergoeding aan iemand die zich tegen hem geen burgerlijke partij heeft gesteld (Cass., 6 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 339). Die verplichting voor de strafrechter geldt ook voor de arbeidsrechtbank: „cette volonté s'impose au juge civil comme au juge répressif, alors même que les défendeurs n'avaient pas formulé de demande à ce sujet", zelfs al gaat de rechter hierbij *ultra petita* (Cass., 15 september 1947, *R. Crit. J.B.*, 1948, 200 met noot P. HORION).

206 Indien de burgerlijke vordering voor de arbeidsrechtbank wordt gebracht en tevens vervolgingen ingesteld worden voor de strafrechter zal de arbeidsrechtbank de rechtspleging moeten schorsen in afwachting dat de strafrechter uitspraak doet. Het gaat om een toepassing van de bekende rechtsregel *le criminel tient le civil en état:* de strafvordering schorst de burgerlijke rechtsvordering (art. 4 van de Wet van 17 april 1878, houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering).

Zolang de beslissing over de strafvordering niet onherroepelijk is, heeft ze geen gezag van gewijsde (Cass., 26 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 908). Niettemin wordt die beslissing voor waar gehouden en moet de arbeidsrechtbank verder het geding schorsen. Die schorsing van de rechtspleging voor de arbeidsrechtbank is slechts noodzakelijk in de mate dat het voor beide rechtsmachten gaat over de beslechting van punten die gemeen zijn (Cass., 26 mei 1972, *t.a.p.*; Cass., 1 februari 1951, *Pas.*, 1951, I, 357).

207 Een rechtsvordering in verband met arbeidsongevallenuitkeringen kan echter in geen geval voor de strafrechter worden gebracht, wanneer het arbeidsongeval aanleiding geeft tot een publieke rechtsvordering (art. 74, eerste lid, Arbeidsongevallenwet). Dezelfde regel geldt voor beroepsziekten (art. 55 Beroepsziek-

tenwet). De Arbeidsongevallenwet voegt hier nog aan toe dat de prejudiciële geschillen die zich stellen voor de strafrechter in verband met de Arbeidsongevallenwet door het arbeidsgerecht worden beslecht (art. 74, tweede lid, Arbeidsongevallenwet, ingevoegd bij de Wet van 7 juli 1978).

§ 3. De geschillen in verband met de vergoedingen bij arbeidsongeval en beroepsziekte

208 Met toepassing van art. 579 Ger. W. neemt de arbeidsrechtbank kennis:

1° van de vorderingen betreffende de vergoedingen der schade voortkomend uit arbeidsongevallen, uit ongevallen op de weg van en naar het werk en uit beroepsziekten;

2° van de vorderingen betreffende de schadevergoeding wegens arbeidsongevallen, welke zich tussen 10 mei 1940 en 30 september 1944, onder de gelding van de Duitse wetgeving voorgedaan hebben in de door het Duitse Rijk aangehechte Belgische gebieden;

3° van de vorderingen betreffende de toelagen toegekend door het Fonds voor arbeidsongevallen en het Fonds voor de beroepsziekten;

4° van de vorderingen betreffende de vergoeding van schade voortkomende uit nijverheidsongevallen en landbouwongevallen in het raam van de verzekering tegen nijverheidsongevallen van de kantons Eupen, Malmedy en Sankt Vith en van de verzekering tegen landbouwongevallen van de kantons Eupen, Malmedy en Sankt Vith.

De vordering tot betaling of herziening van vergoedingen bij arbeidsongevallen of beroepsziekten kan in geen geval voor de strafrechter worden gebracht. Het slachtoffer kan zich dus geen burgerlijke partij stellen bij de strafrechter om betaling van arbeidsongevalvergoeding te bekomen (art. 74 Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971; art. 55 K.B. 3 juni 1970 houdende coördinatie van de wetsbepalingen betreffende de beroepsziekten).

A. Arbeidsongevallen

209 In tegenstelling met de andere artikelen die de volstrekte bevoegdheid regelen en waarbij sprake is van de kennisneming van geschillen bepaalt artikel 579, 1 Ger. W. dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van de „vorderingen" bij arbeidsongeval.

Zij is dus bevoegd:

a) in geval er een vordering bestaat nopens het bestaan van een arbeidsongeval, de schadeloosstelling bij dodelijk arbeidsongeval, de graad van de tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid, de vaststelling van de consolidatiedatum, de berekening van het basisloon, de toekenning van geneeskundige, heelkundige, farmaceutische en verplegingszorgen, de kosten voor toekenning, onderhoud en vernieuwingen van prothesen en orthopedische toestellen, de interest op de uitke-

ringen, de vergoeding voor begrafeniskosten, de rechten van rechtverkrijgenden, de vergoeding bij aanbod tot wedertewerkstelling van de getroffene, de vergoeding voor geregelde hulp van een ander persoon; de herziening van de toegekende graad van blijvende arbeidsongeschiktheid;

b) voor vorderingen tot terugbetaling van vergoedingen wanneer het slachtoffer achteraf ook een schadevergoeding gemeen recht ontving of tot terugbetaling van te veel betaalde arbeidsongevallenvergoeding (Arrond. Gent, 18 maart 1974, *R.W.*, 1975-76, 119);

c) voor de vorderingen tot toekenning van een deel van de waarde van de rente als kapitaal;

d) voor de verzoeken tot homologatie van overeenkomsten betreffende de voor het arbeidsongeval verschuldigde vergoedingen.

Het gaat om plechtige overeenkomsten (Cass., 23 oktober 1965, *Pas.*, 1966, I, 250; Cass., 4 februari 1943, *Pas.*, 1943, I, 51).

e) voor de vorderingen tot vernietiging van een gehomologeerde overeenkomst (Cass., 5 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1100; *R.W.*, 1974-75, 528).

f) voor vorderingen van de verzekeraar tegen de werkgever tot teruggave van de aan de getroffene betaalde of te betalen arbeidsongevallenvergoedingen, wanneer blijkt dat een in het verzekeringscontract voorkomend vervalbeding toepassing vindt (Cass., 5 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 877; *anders:* Luik, 3 maart 1960, *Bull. Ass.*, 1960, 749 en 10 juli 1942, *Bull. Ass.*, 1942, 453; Kh. Doornik, 30 oktober 1956, *Pas.*, 1958, III, 19; Luik, 5 juli 1939, *Bull. Ass.*, 1940, 25; Leuven, 18 maart 1935, *Bull. Ass.*, 1935, 991; Kh. Gent, 5 november 1929, *Bull. Ass.*, 1930, 130). Het voorwerp van de vordering betreft de vergoeding van de getroffene door een arbeidsongeval.

Terloops weze aangestipt dat artikel 49, tweede lid, Arbeidsongevallenwet, zoals ingelast bij het K.B. nr. 18 van 6 december 1978, thans aan de verzekeraar oplegt alle risico's voor alle werknemers te dekken (*vgl.* Cass., 4 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 526).

De geschillen tussen een ziekenfonds en een verzekeringsinstelling tegen arbeidsongevallen nopens de terugbetaling door die instelling van de ten voorlopige titel uitgekeerd ziekengeld behoren eveneens tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (Arbrb. Brussel, 21 oktober 1976, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 104; Arbrb. Luik, 7 juni 1971, *Pas.*, 1971, III, 108; Arbrb. Antwerpen, 17 juni 1971, *onuitg.*). Het gaat om een geschil inzake de ziekteverzekering (art. 70 § 2 Ziekte- en Invaliditeitswet).

210 De arbeidsrechtbank is krachtens art. 579 Ger. W. niet bevoegd voor vorderingen die geen betrekking hebben op de toekenning van vergoedingen zoals:

a) Het geschil tussen de verzekeringsinstelling en de werkgever nopens de betaling van premies (Arbrb. Brussel, 18 december 1970, *J.T.*, 1971, 78, *J.T.T.*, 1972,

15 met noot R. ROELS; J. DELARUWIÈRE en L. NAMÊCHE, *La réparation des dommages résultant des accidents du travail*, nr. 449, blz. 481 met noot 1).

b) Het geschil nopens de verbreking van een verzekeringsovereenkomst.

c) Het geschil tussen een werkgever en het Fonds voor arbeidsongevallen in verband met een ambtshalve aansluiting. Die geschillen behoren echter krachtens de Wet van 24 december 1976 tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (zie verder, nr. 212).

d) Het geschil nopens de machtiging van een verzekeringsinstelling of de intrekking van die machtiging met het oog op verzekering of rentedienst.

e) Het geschil tussen de raadgevende geneesheer van een verzekeringsinstelling en die instelling nopens de betaling van zijn honorarium.

f) De rechtsvordering inzake de burgerlijke aansprakelijkheid ingesteld door de getroffene of zijn rechtverkrijgenden tegen de derde die het arbeidsongeval heeft veroorzaakt (Arbrb. Luik, 8 oktober 1971, *Pas.*, 1972, III, 18, *J. Liège*, 1972-73, 68).

g) De regresvordering van de verzekeringsinstelling die de arbeidsongevallenvergoedingen heeft uitbetaald tegen de verzekeringsinstelling van de derde die het arbeidsongeval veroorzaakte (Arrond. Gent, 20 maart 1972, *R.W.*, 1971-72, 1892).

211 Art. 579, 1 Ger. W. maakt ook geen gewag, zoals andere artikelen inzake bevoegdheidsregeling, van de arbeidsongevallenwetgeving voor werknemers en leerlingen maar van de vergoeding van arbeidsongevallen in het algemeen zodat de arbeidsrechtbank niet alleen bevoegd is van de arbeidsongevallen opgelopen door arbeiders, bedienden, zeelieden, binnenschippers, maar ook:

a) Door afgevaardigden bij de inspectie van de mijnen, groeven en graverijen (art. 7 van de Wet van 31 december 1958 betreffende de afgevaardigde werklieden bij het toezicht in de steenkolenmijn; art. 7 van de Wet van 12 april 1960 tot instelling van het ambt van afgevaardigd werkman bij het toezicht in groeven en graverijen).

b) Door leden van het korps van de burgerlijke bescherming (K.B. van 11 maart 1954 betreffende het korps van burgerlijke bescherming).

c) Door vrijwillige redders aan de kust (art. 4 tot 6 van de Wet van 7 maart 1935 tot toekenning van een pensioen, wegens het bereiken van de leeftijdsgrens aan de vrijwillige redders, en de vergoeding der schade voortspruitend uit arbeidsongevallen).

d) Door werklozen tewerkgesteld door openbare besturen. Zij genieten van dezelfde voordelen als de werknemers (art. 169 Werkloosheidsbesluit).

Vóór de gerechtelijke hervorming was de vrederechter of de rechtbank van eerste aanleg bevoegd (Cass., 11 juni 1959, *Pas.*, 1959, I, 1040);

e) Door personen, verbonden door een overeenkomst van versnelde beroepsopleiding (art. 99, 2° en 109 Werkloosheidsbesluit).

f) Door werklozen die een opleiding krijgen in een technische onderwijsinrichting (art. 112 § 3 Werkloosheidsbesluit).

g) Door werklozen die een opleiding in een onderneming genieten (art. 117 Werkloosheidsbesluit).

h) Door het vast personeel van de N.M.B.S.

Vóór de gerechtelijke hervorming was de vrederechter of de rechtbank van eerste aanleg en niet de werkrechtersraad bevoegd voor de geschillen omtrent de arbeidsongevallenregeling van het personeel van de N.M.B.S. Het Hof van Cassatie had de vrederechter eveneens onbevoegd geacht (Cass., 18 juni 1964, *Pas.*, 1964, I, 1119; *R.W.*, 1964-65, 1347; Cass., 27 juni 1963, *Pas.*, 1963, I, 1134).

i) Door het overheidspersoneel. De arbeidsongevallenregeling voor de overheidssector wordt beheerst door de Wet van 3 juli 1967, gewijzigd bij de Wetten van 13 augustus 1971 en 13 juli 1973. Art. 19 van deze wet bepaalt trouwens dat alle geschillen worden verwezen naar de rechterlijke overheid die bevoegd is om kennis te nemen van de vorderingen met betrekking tot de vergoedingen, waarin de wetgeving inzake herstel van schade uit arbeidsongevallen voorziet (zie ook M. RESPENTINO, *Les accidents du travail dans le secteur public, J.T.T.*, 1975, 69, nr. 27).

j) Overeenkomstig een bijkomende verzekering. Dit kan het geval zijn wanneer een bijzondere overeenkomst werd gesloten om bepaalde werknemers te verzekeren voor het gedeelte van hun loon dat de wettelijke bepaalde jaarlijkse loongrens overschrijdt of voor het verschil tussen het loon van het aangeleerd beroep en de loondervingsvergoeding wat betreft de personen verbonden door een overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding (art. 109 Werkloosheidsbesluit).

De bijzondere overeenkomst tot uitbreiding van de arbeidsongevallenregeling werd door de arbeidsgerechten gegrond op de ruime bewoordingen van art. 579, 1° Ger. W.: „de vergoeding van schade voortkomende uit arbeidsongevallen" (Arbh. Gent, 16 september 1976, *R.W.*, 1976-77, 2472; Arbrb. Luik, 18 november 1974, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 24 mei 1972, *Pas.*, 1972, III, 69; *J. Liège*, 1972-73, 142).

Het Hof van Cassatie na in een arrest van 5 juni 1974 (*Arr. Cass.*, 1974, 1100; *R.W.*, 1974-75, 528) overwogen te hebben dat „artikel 579... in algemene bewoordingen is opgesteld; dat het van toepassing is op alles wat betrekking heeft op de vergoeding van de schade voortkomend uit arbeidsongevallen" heeft in een arrest van 13 maart 1978 (*Arr. Cass.*, 1978, 816; *R.W.*, 1978-79, 1034 met noot J.L.) een meer beperkte opvatting gehuldigd: alle vorderingen die steunen op verzekeringsovereenkomsten behoren niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken. Die opvatting vindt steun in de historische ontwikkeling van de bevoegdheidsregeling inzake arbeidsongevallen welke steeds gericht was op de geschillen betreffende wettelijke arbeidsongevallenvergoeding (zie conclusies H. LENAERTS, *Arr. Cass.*, 1978, 817 e.v.).

Indien de bijkomende vergoedingen door de werkgever krachtens een overeenkomst met de werknemer, of ingevolge een collectieve arbeidsovereenkomst, of door een fonds voor bestaanszekerheid worden toegekend, dan zal een geschil omtrent die bijkomende vergoeding tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank behoren overeenkomstig het bepaalde in art. 578, 1° (arbeidsovereenkomst), 578, 3° (C.A.O.) of 580, 2° Ger. W. (Fonds voor bestaanszekerheid).

Gaat het integendeel om bijkomende vergoedingen uitsluitend toegekend krachtens een verzekeringsovereenkomst dan is de arbeidsrechtbank niet volstrekt bevoegd. Wel kan in die veronderstelling de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank volgen uit de regelen betreffende de samenhang, wanneer terzelfdertijd een vordering wordt ingeleid gesteund op de arbeidsongevallenwetgeving en op de bijkomende verzekering. Deze laatste vordering kan door de eiser voor de rechtbank van eerste aanleg, maar ook, zelfs indien hij de hoedanigheid van handelaar niet bezit, voor de rechtbank van koophandel gebracht worden (art. 573, tweede lid, Ger. W.).

Kiest de eiser de rechtbank van eerste aanleg, dan is deze rechtbank bevoegd voor beide vorderingen krachtens de art. 565, tweede lid, 2° en 566 Ger. W.

Hij kan ook de rechtbank van koophandel verkiezen en hierdoor, maar dan met toepassing van artikel 565, tweede lid, 3°, dat voorrang geeft aan de arbeidsrechtbank op de rechtbank van koophandel, beide vorderingen als samenhangende zaken voor de arbeidsrechtbank brengen (Cass., 13 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 816).

k) Door de leerlingen in technische scholen wanneer zij werken voor andere scholen of voor particulieren uitvoeren (K.B. 9 juli 1934; Cass., 5 juni 1963, *Pas.*, 1963, I, 1056; *Bull. Ass.*, 1964, 618 met noot J.L.; *R.G.A.R.*, 1965, nr. 7323; *J.T.*, 1963, 586; J. UYTTERSPROT, *Arbeidsongevallen en ongevallen in technische scholen, R.W.*, 1970-71, 1547).

Het is niet vereist dat de leerling op het ogenblik van het ongeval werken voor derden uitvoerde (Cass., 13 november 1947, *Pas.*, 1947, I, 472; *anders:* Vred. Nandrin, 22 mei 1956, *R.G.A.R.*, 1958, nr. 6033).

De wetgever heeft de leerlingen als door een leerovereenkomst verbonden personen beschouwd (Cass., 5 juni 1963, voormeld). Als zodanig ressorteren zij onder de algemene arbeidsongevallenwet (M. SOMERHAUSEN, *L'enseignement technique et les accidents du travail, Bull. Ass.*, 1936, 586 tot 591; *anders:* O. DE LEYE, *De vergoeding voor arbeidsongevallen*, nr. 23 en 422).

Voor de zeldzame technische scholen die geen werken voor derden uitvoeren, is de arbeidsrechtbank niet bevoegd (*vgl.* Luik, 10 mei 1951, *Pas.*, 1951, II, 106).

l) Het vrijwilligerspersoneel in de brandweerdiensten (K.B. 6 mei 1971, *Stbl.*, 19 juni 1971; zie art. 55 van bijlagen 2 en 3).

m) Het onderwijzend personeel ter beschikking gesteld van jeugdorganisaties (art. 10 K.B. 27 oktober 1967 genomen in uitvoering van de Wet van 29 maart 1965 betreffende de terbeschikkingstelling van leden van het onderwijzend personeel ten behoeve van jeugdorganisaties, *Stbl.*, 31 oktober 1967).

212 Artikel 59*quater* van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, zoals ingevoegd bij art. 41 van de Wet van 24 december 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1976-77, geeft aan de arbeidsrechtbank bevoegdheid om kennis te nemen van de geschillen omtrent:

1° De bijdragen verschuldigd door de werkgevers aan het Fonds voor arbeidsongevallen.

2° De bijdragen verschuldigd door de verzekeraars aan hetzelfde Fonds op het bedrag van de door hem geïnde premies.

3° De premies verschuldigd door de reders aan hetzelfde Fonds voor de zeevissers en de zeelieden.

4° De bijdragen verschuldigd aan dit Fonds door de werkgevers die in gebreke blijven een verzekeringscontract af te sluiten bij een gemachtigde verzekeraar. Deze werkgevers zijn immers ambtshalve aangesloten bij het Fonds.

5° De bijkomende vergoeding, die overeenstemt met de waarschijnlijke kosten van vernieuwing en reparatie voor prothesen en orthopedische toestellen.

Deze bijkomende vergoeding moet, overeenkomstig art. 28, vierde lid van de Arbeidsongevallenwet bij het Fonds voor arbeidsongevallen gestort worden. Het gaat dus om geschillen tussen het Fonds en de verzekeraars. Voor de vorderingen van een arbeidsslachtoffer betreffende de prothesen is de arbeidsrechtbank volstrekt bevoegd op grond van art. 579, 1° van het Gerechtelijk Wetboek.

6° De bedragen verhaald op verzekeraars en werkgevers die in gebreke blijven.

7° De bijdragen verschuldigd aan het Fonds voor arbeidsongevallen door de in art. 51 van de Arbeidsongevallenwet bedoelde instellingen bij wie het rentekapitaal gevestigd wordt. Deze bijdrage wordt berekend op grond van de op 31 december van het voorgaande jaar gevestigde reserves.

213 Tijdens de bespreking van het wetsontwerp in de bevoegde senaatscommissie werd het nieuw artikel 59*quater* door een senator overbodig geacht (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1976-77, stuk 996, nr. 2, blz. 42). Deze mening steunde op de vaststelling dat de Arbeidsongevallenwet een sociale wet was en derhalve: „de rechtsbevoegdheid inzake toepassing ervan exclusief bij de arbeidsrechtbank ligt". Op die bemerking kwam in commissievergadering geen antwoord. De betrokken senator diende in openbare zitting een amendement in om artikel 41 in het wetsontwerp te doen vervallen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1976-77, stuk 996, nr. 10, blz. 4). Hij verantwoordde zijn amendement op een andere wijze: „Als de wet de R.M.Z. opdracht zou geven het innen van de bijdragen te verzekeren, verliezen art. 41 als art. 42 hun bestaansreden" (*Parl. Handel., Senaat*, 22 december 1976, blz. 538). Minister Geens verwierp: „de omschrijving in de wet dat de bijdragen door de R.M.Z. zouden geïnd worden zodat er geen reden was om art. 41 te schrappen". Hij voegde hieraan toe: „Ik ben echter voorstander van het behoud van artikel 41 omdat het gebruikelijk is dat elke nieuwe tekst die kan aanleiding geven tot betwisting opnieuw wordt ingelast in de wet. Dat is een probleem van rechtszekerheid" (*Parl. Handel., Senaat*, 22 december 1976, blz. 539). Het artikel 41 werd behouden.

214 Krachtens art. 579, 3° Ger. W. is de arbeidsrechtbank bevoegd voor de vorderingen betreffende de toelagen toegekend door het Fonds voor arbeidsongevallen. Met toelagen wordt bedoeld de bijslagen (gewone bijslag, bijzondere bijslag, aanpassingsbijslag, bijslag wegens verergering, bijslag wegens overlijden) welke het Fonds aan de arbeidsslachtoffers verleent.

Wat betreft de sociale bijstand, die het Fonds voor arbeidsongevallen, kan toekennen, gaat het om een discretionaire taak van het Fonds. De rechtsonderhorige bezit geen subjectief recht op die bijstand zodat, bij weigering van toekenning, de arbeidsrechtbank niet bevoegd is. De beslissing van het beheerscomité van het Fonds over de noodzakelijkheid van bijstand door een derde persoon aan de getroffenen door een arbeidsongeval, dat zich vóór 1 januari 1932 heeft voorgedaan, is wel vatbaar voor verhaal.

215 Tegen de beslissingen van de arbeidsgeneesheer van de arbeidsgeneeskundige dienst in verband met zijn wedertewerkstelling tijdens een periode van tijdelijke arbeidsongeschiktheid kan de werknemer, na of niet gebruik gemaakt te hebben van de overlegprocedure waarvan sprake in art. 146*bis* § 3 van het Algemeen reglement voor de arbeidsbescherming, binnen een termijn van zeven werkdagen bij aangetekende brief bij de bevoegde geneesheer-arbeidsinspecteur beroep instellen.

Een college van drie geneesheren (de geneesheer-arbeidsinspecteur, de arbeidsgeneesheer en de raadgevende geneesheer van de werknemer) neemt een beslissing bij meerderheid van stemmen. Het beroep schorst de beslissing van de arbeidsgeneesheer (art. 146*quater* van het Algemeen reglement voor de arbeidsbescherming). De getroffen beslissing wordt medegedeeld aan de getroffene, de raadgevende geneesheer van de verzekeraar en, bij beslissing van wedertewerkstelling, aan de werkgever. Niets belet de werknemer dergelijk geschil voor de arbeidsrechtbank te brengen.

Daar de wedertewerkstelling ingevolge een overeenkomst tussen werkgever en werknemer door de Arbeidsongevallenwet niet uitgesloten wordt (Cass., 24 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 116; Cass., 2 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 156), is de arbeidsrechtbank ook bevoegd voor geschillen in verband met de wedertewerkstelling die onder die voorwaarden plaatsvindt.

216 Het beheerscomité van het Fonds voor arbeidsongevallen kan, onder de door de Koning bepaalde voorwaarden, geheel of gedeeltelijk van de terugvordering of invordering van ten onrechte betaalde uitkeringen afzien (art. 60*bis* § 1 Arbeidsongevallenwet, art. 2 en 3 K.B. van 30 december 1976).

Eveneens kan het aan de werkgever, die bij het Fonds bijdrageplichting zijn, vrijstelling of vermindering van de bijdrageopslag en van de nalatigheidsinterest verlenen (art. 59*ter*, vierde lid, Arbeidsongevallenwet).

De arbeidsrechtbank is niet bevoegd om deze ontheffingen toe te staan.

B. Beroepsziekten

217 Volgens artikel 579, 1° Ger. W. neemt de arbeidsrechtbank kennis van de vorderingen betreffende de vergoeding van de schade voortkomend uit beroepsziekten.

In artikel 53, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de schadeloosstelling voor beroepsziekten, zoals gewijzigd bij artikel 86 § 2 van de wijzigingsbepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en later bij de Wet van 12 mei 1971, wordt verder bepaald dat de betwistingen betreffende de beslissingen van het Fonds voor de beroepsziekten behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

Het arbeidsgerecht neemt kennis van alle geschillen nopens het bestaan van een beroepsziekte, de vergoeding bij overlijden ingevolge beroepsziekte, de graad van de tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid, de berekening van het basisloon, de toekenning van geneeskundige, heelkundige, farmaceutische en verplegingszorgen, de kosten voor het gebruik van prothesen en orthopedische toe-

stellen, de vergoeding voor begrafeniskosten, de rechten van de rechtverkrijgenden, de vergoedingen bij tijdelijke stopzetting van activiteit of bij vakherscholing, de vergoeding voor geregelde hulp van een andere persoon, de herziening van de toegekende vergoeding, de terugbetaling van vergoedingen die een persoon aan de hand van bedriegelijke middelen heeft bekomen.

Evenals voor de vorderingen inzake arbeidsongevallen is de arbeidsrechtbank bevoegd voor alle vorderingen tot vergoeding van de schade voortkomende uit beroepsziekten. Doch voor deze laatste wetgeving moet eerst een administratieve beslissing getroffen worden, wat een aanvraag veronderstelt (art. 52 Beroepsziektenwet; Arbrb. Brussel, 8 maart 1977, *onuitg.*).

Die bevoegdheid geldt dus ook voor de vordering gesteund op andere wetten dan de gecoördineerde wetten op de schadeloosstelling voor beroepsziekten, zoals b.v. de Wet van 3 juli 1967 betreffende de schadevergoeding voor beroepsziekten in de overheidssector, gewijzigd bij de Wetten van 13 augustus 1971 en 13 juli 1973.

Integendeel is het arbeidsgerecht niet bevoegd voor een geschil tussen een persoon aangetast door beroepsziekte, zijn rechthebbenden of het Fonds voor de beroepsziekten en de persoon die volledig of gedeeltelijk voor de beroepsziekte aansprakelijk is en diens verzekeraar.

218 Artikel 59, derde lid, van de Beroepsziektenwet bepaalt verder dat de betwistingen tussen het Fonds voor de beroepsziekten en de bijdrageplichtigen, zelfs zo deze handelaars zijn, onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank ressorteren.

De solidariteitsbijdrage, verschuldigd door de werkgevers, wordt geïnd door de R.M.Z., het N.P.M. en de H.V.K.Z. ten voordele van het Fonds voor de beroepsziekten.

219 De arbeidsrechtbank is ook, overeenkomstig art. 579, 3° Ger. W. bevoegd voor de vorderingen betreffende de bijslagen verleend aan sommige gerechtigden van de Beroepsziektenwet.

Zij zal ook bevoegd zijn voor geschillen nopens het afzien van terugvordering van onverschuldigde beroepsziekteuitkeringen daar deze kwestie niet aan het beheerscomité werd voorbehouden (*vgl.* nr. 216, 261, 284). Artikel 44 van de Beroepsziektenwet laat de terugvordering slechts toe wanneer de verzekerde of zijn rechthebbenden de uitkeringen door bedriegelijke middelen hebben bekomen. In de andere gevallen mag de teruggave niet worden geëist.

§ 4. De geschillen inzake de sociale zekerheid van werknemers en gelijkgestelden

220 Alle geschillen nopens de sociale zekerheid van de werknemers worden, met toepassing van art. 580 Ger. W., aan de arbeidsrechtbank toevertrouwd.

De term „sociale zekerheid" moet in zijn ruimste betekenis begrepen worden. Die verklaring uit het verslag van senator DE BAECK werd niet nader toegelicht (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 100). Betekent zij dat het begrip sociale zekerheid niet enkel in de technische betekenis, welke het in België heeft met het oog op de inning van de sociale zekerheidsbijdragen, moet opgevat

worden, m.a.w. omvat hij niet alleen de vijf takken (de rust- en overlevingspensioen, de ziekte- en invaliditeitsverzekering, de regeling ter zake van arbeidsvoorziening en werkloosheid, de regeling van de kinderbijslag en de jaarlijkse vakantie voor arbeiders) waarvoor de R.M.Z., het N.P.M. of de H.V.K.Z. als inningsinstellingen optreden maar ook andere voorzieningen die in ruime zin tot de sociale zekerheid behoren, zoals daar zijn de Arbeidsongevallenwet en de Beroepsziektenwet?

Tegen die stelling pleit het feit dat hetzelfde artikel 580, 1° enkel de vijf traditionele takken van de sociale zekerheid opgeeft terwijl de vorderingen in verband met de Arbeidsongevallenwet en de Beroepsziektewet afzonderlijk in art. 579 Ger. W. vermeld worden en in het Belgisch recht het begrip sociale zekerheid steeds een beperkte betekenis heeft.

Nochtans bracht een strikte interpretatie van art. 580, 1° Ger. W. mede dat de arbeidsgerechten niet bevoegd waren krachtens dit artikel voor de geschillen nopens de betaling van de premies verschuldigd door de werkgever die geen verzekeringscontract afsloot tegen arbeidsongevallen, of verschuldigd door de reders (zie boven, nr. 212).

Neemt men integendeel aan dat onder sociale zekerheid alle sociale voorzieningen moeten begrepen worden, dan doelt art. 580, 1° Ger. W. op alle regelingen die het toekennen van loondervingsvergoedingen (bij werkloosheid, ziekte, beroepsziekte, arbeidsongeval, gebrek of zwangerschap), pensioenen en kostenvergoedingen (gezinsbijslag, ziektekosten, begrafeniskosten) betreffen. Alsdan behoort het vakantiegeld, zoals het geval is in het internationaal sociaal recht, niet tot de sociale zekerheid, al maakt artikel 580, 1° Ger. W. er wel melding van.

De beperkte interpretatie van het begrip „sociale zekerheid" lijkt uiteindelijk het meest aanvaardbaar.

Wel wordt in art. 580, 1° Ger. W. een ruimere en algemene bevoegdheid toegekend aan de arbeidsgerechten wat betreft de geschillen in verband met „de verordeningen waarbij sociale voordelen aan de werknemers en leerlingen worden toegekend". De term „sociale voordelen" omvat alle vormen van prestaties of uitkeringen. Daar er geen opsomming wordt gegeven is de ruimste toepassing mogelijk.

Zo is de arbeidsrechtbank bevoegd voor de geschillen betreffende de toepassing van het K.B. van 9 december 1965 tot vaststelling van het bedrag en van de voorwaarden betreffende de toekenning van een aanvullende uitkering aan sommige in Frankrijk tewerkgestelde grens- of seizoenarbeiders en aan hun weduwen.

221 Geschillen betreffende de sociale zekerheid van werknemers kunnen ontstaan nopens de verplichtingen van de werkgevers (art. 580, 1° Ger. W.), nopens de rechten en verplichtingen van de werknemers, leerlingen en gelijkgestelden en van hun rechtverkrijgenden ten aanzien van de instellingen die sociale voorzieningen toekennen (art. 580, 2° en 3° Ger. W.), en tussen instellingen belast met de toepassing van de sociale zekerheid (art. 580, 4° Ger. W.).

De arbeidsrechtbanken nemen kennis van al die geschillen „ongeacht of het gaat om verplichtingen voor werkgevers, de rechten en verplichtingen van werknemers, de rechten en verplichtingen van de gerechtigden of hun rechthebbenden, of om betwistingen tussen verzekeringsorganismen of andere kassen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 100).

A. De verplichtingen van de werkgevers

222 Art. 580, 1° Ger. W. maakt de arbeidsrechtbank bevoegd voor de geschillen betreffende de werkgeversverplichtingen opgelegd door de wetgeving inzake sociale zekerheid, gezinsbijslag, werkloosheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, rust- en overlevingspensioen, jaarlijkse vakantie, bestaanszekerheid, sluiting van ondernemingen en door de verordeningen waarbij sociale voordelen aan de werknemers, leerlingen en gelijkgestelden worden toegekend.

Met werkgevers worden sedert de Wet van 4 augustus 1978 gelijkgesteld de personen die met hen hoofdelijk aansprakelijk zijn gesteld voor de betaling van bijdragen (art. 30*bis* § 1 Wet van 27 juni 1969).

De voornaamste verplichting is de betaling van bijdragen. Betaling van bijdragen wordt opgelegd door of krachtens de sociale zekerheidswetten of ingevolge bijzondere wetten, zoals de wet op de fondsen voor bestaanszekerheid, de Wet op de sluiting van ondernemingen, de Beroepsziektenwet en de Arbeidsongevallenwet wat betreft de reders en de werkgevers die in gebreke blijven een verzekeringscontract af te sluiten.

Voor deze laatste twee wetten vindt art. 580, 1° Ger. W. geen toepassing daar de Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewetgeving noch in de opsomming van dit artikel noch onder het beperkt begrip sociale zekerheid kan begrepen worden.

223 De werkgevers zijn sociale zekerheidsbijdragen, zowel wat betreft de werknemers- als de werkgeversbijdragen, verschuldigd krachtens de algemene Sociale Zekerheidswet voor werknemers van 27 juni 1969, de Sociale Zekerheidswet voor mijnwerkers van 10 januari 1945, en de Sociale Zekerheidswet voor schepelingen van 7 februari 1945.

De inningsinstellingen zijn respectievelijk de R.M.Z., het N.P.M. en de H.V.K.Z.

De dienst voor maatschappelijke veiligheid van de zeelieden werd nooit opgericht. De Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische vlag treedt op als inningsinstelling.

De inningsinstellingen van bijdragen voor sociale zekerheid kregen andere opdrachten zoals het innen van bijdragen voor het Fonds voor sluiting van ondernemingen, voor het Fonds voor arbeidsongevallen, voor het Fonds voor de beroepsziekten, voor de Fondsen voor bestaanszekerheid of tot financiering van de kredieturen.

De R.M.Z. int ook de sociale zekerheidsbijdragen voor personen, die niet vallen onder gans de sociale zekerheid, doch slechts onder bepaalde takken ervan zoals het overheidspersoneel, de voetbalspelers, de wielrenners, de dienstboden.

224 Geschillen kunnen ontstaan nopens:

a) De onderwerping aan de sociale zekerheid (Cass., 1 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 376; *R.W.*, 1976-77, 2359; Arbh. Antwerpen, 4 juli 1977, *R.W.*, 1977-78, 1372; Arbh. Brussel, 22 augustus 1973, *J.T.T.*, 1974, 103).

b) Het begrip loon (Cass., 29 oktober 1979, *J.T.T.*, 1980, 138; Cass., 20 april 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 862; *R.W.*, 1977-78, 1871 met conclusies H. LENAERTS; Cass., 18 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 460; *R.W.*, 1974-75, 1827, met noot W. LEEN; *J.T.T.*, 1975, 83 en conclusies H. LE-

NAERTS; Cass., 16 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 544; *R.W.*, 1973-74, 2230; Cass., 15 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1038; Arbh. Gent, 15 januari 1976, *J.T.T.*, 1976, 208; Arbh. Brussel, 23 oktober 1975, *J.T.T.*, 1976, 68; Arbrb. Brugge, 8 januari 1975, *J.T.T.*, 1975, 60 e.v.; Arbrb. Hasselt, 29 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 2283).

c) De betaling van de bijdragen met verzoek uitstel van betaling te bekomen (art. 1244, B.W. en art. 43*quater* K.B. 28 november 1969, aangevuld bij K.B. 6 december 1978; Arbh. Luik, 17 januari 1977, *J. Liège*, 1976-77, 202; Arbh. Bergen, 25 juni 1976, *J.T.T.*, 1977, 29; *J.T.*, 1977, 76 met advies PH. GOSSERIES; Arbrb. Doornik, 20 mei 1977, *J.T.*, 1977, 734; *vgl.* Rb. Gent, 28 juni 1968, *R.W.*, 1969-70, 1349; zie ook Cass., 13 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 45 noot F.D.; *R.W.*, 1977-78, 1706; A. VAN OEVELEN en A. DIRIX, *Kroniek van het verbintenissenrecht, R.W.*, 1977-78, 2303 e.v.; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 335, blz. 2, verantwoording, punt 2 en stuk 262, blz. 5; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1966-67, stuk 390, nr. 5, blz. 2].
Het feit dat de administratie termijnen van betaling kan toestaan, verhindert niet dat de arbeidsrechtbank dit doet (Arbh. Bergen, 25 juni 1976, *J.T.T.*, 1977, 29; Arbrb. Doornik, 20 mei 1977, *J.T.*, 1977, 734). De administratie kan ook andere criteria hanteren, b.v. de verbintenis de nog te vervallen bijdragen tijdig te betalen (Arbrb. Antwerpen, 10 december 1973, *R.W.*, 1974-75, 317).

d) De bijdrageopslag en de nalatigheidsinteresten (Cass., 19 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 453; *R.W.*, 1974-75, 164; *T. Soc. R.*, 1974, 196; Cass., 13 maart 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 663; Cass., 1 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 877; Cass., 26 november 1959, *Pas.*, 1960, I, 366; Cass., 27 september 1951, *Pas.*, 1952, I, 33). Het gaat om administratieve sancties die niet vallen onder art. 583 Ger. W. (zie verder, nr. 351 en 352).

e) De terugvordering van onverschuldigd betaalde bijdragen inzake sociale zekerheid (Arrond. Brussel, 13 november 1972, *Pas.*, 1973, III, 4 met advies VAN HOOF).

f) De ingangsdatum van de verjaringstermijn (Cass., 15 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 212; *R.W.*, 1975-76, 918; *J.T.T.*, 1976, 106).

225 Alleen de R.M.Z. kan een vordering inleiden voor de arbeidsrechtbank tot betaling van bijdragen (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 3 mei 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 521 met noot L. DE WILDE onder arrest Brussel, 30 juni 1972, *R.W.*, 1974-75, 876; Brussel, 17 mei 1972, *J.T.T.*, 1973, 29).

De werkgever die naliet tijdig inhoudingen op het loon te verrichten beschikt over geen vordering om dit achteraf te doen (Arbrb. Dendermonde, 16 mei 1972, *onuitg.*; Arbrb. Charleroi, 4 oktober 1971, *onuitg.*; W.R. Brussel, 25 september 1953, *Guide social*, 713-101).

226 De arbeidsrechtbank kan aan de R.M.Z. of het N.P.M. niet opleggen af te zien van bijdragevermeerderingen en nalatigheidsinteresten.

Dergelijke beslissing behoort tot de bevoegdheid van het beheerscomité van de R.M.Z. of het N.P.M. (Cass., 19 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 453 met noot H.L.; *R.W.*, 1974-75, 164; *T. Soc. R.*, 1974, 196; Cass., 13 maart 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 663; Cass., 1 maart 1968, *Pas.*, 1968, I, 829; Cass., 26 november 1959, *Pas.*, 1960, I, 367; Cass., 7 januari 1955, *Pas.*, 1955, I, 459; Cass., 27 september 1951, *Pas.*, 1952, I, 33; Arbh. Bergen, 24 juni 1977, *J.T.T.*, 1977, 310; Arbh. Luik, 12 februari 1973, *T. Soc. R.*, 1973, 307; Arbrb. Dinant, 29 maart 1978, *J.T.T.*, 1979, 81).

Een beslissing tot weigering is geen administratieve beslissing doch een administratieve akte, waartegen hoger beroep bij de Raad van State kan ingesteld worden (R. v. St. arresten nr. 19692 van 14 juni 1979, zaak-S.A. Charbonnages Monceau-Fontaine; nr. 18588 van 25 november 1977, zaak-Internationale de garde; nr. 11871-11872 van 10 juni 1966, zaak-N.V. Charbonnages de Noel-Sart-

Culpart en N.V. Charbonnages van Maurage; nr. 6557 van 19 september 1958, zaak-Jespers, *Pas.*, 1960, IV, 20; *R. belge sec. soc.*, 1958, 389 met noot L.M.).

De Raad van State beoordeelt de wettigheid van de akte zonder zich in de plaats van het beheerscomité te mogen stellen zo dit comité zich binnen de perken van zijn appreciatiebevoegdheid houdt. Wel zou de Raad van State een administratieve akte, die getuigt van een duidelijke onredelijke appreciatie kunnen vernietigen (*vgl.* arrest nr. 18557 van 10 november 1977, zaak-CIBE t/Prov. Namen).

De Raad van State is ook bevoegd voor geschillen nopens administratieve handelingen in verband met de erkenning van sociale secretariaten van werkgevers.

227 Daarenboven int het bevoegde kinderbijslagfonds of de Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers van de werkgevers de bijdragen verschuldigd voor elk persoon, die krachtens een arbeidsovereenkomst tewerkgesteld is zonder onderworpen te zijn aan een van de drie vermelde sociale-zekerheidsregelingen (zoals het personeel van de N.M.B.S., van de Vrije Universiteiten, van de Nationale Maatschappij voor Watervoorziening).

De arbeidsrechtbank is eveneens voor de geschillen in verband met de inning van die bijdragen bevoegd. Zij kan echter geen ontheffing verlenen van bijdragevermeerderingen en nalatigheidsinteresten. Daarover beslist het beheerscomité van de Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers (art. 97 Kinderbijslagwet).
De kinderbijslaginstellingen zijn wel uitsluitend bevoegd om af te zien van de invordering van verschuldigde sommen wegens bijdragen, van inschulden wegens gerechtskosten en van inschulden wegens bijdrageopslagen en nalatigheidsinteresten, wanneer de inschuld minder dan 1.500 fr. bedraagt (art. 119*bis* Kinderbijslagwet; K.B. 9 juli 1970).

Het Bijzonder Kinderbijslagfonds voor de plaatselijke en gewestelijke overheidsdiensten kan binnen de voorwaarden bepaald door de Koning eveneens aan de aangesloten werkgevers vrijstelling of vermindering van de bijdrageopslag en van de nalatigheidsinteresten verlenen (art. 97, laatste lid Kinderbijslagwet, aangevuld bij K.B. nr. 29 van 15 december 1978).

228 Artikel 580, 1° Ger. W. maakt geen gewag van de bijdrageverplichting van de werkgever, wat betreft de Arbeidsongevallen- en de Beroepsziektewet (Arbrb. Brussel, 18 december 1970, *J.T.T.*, 1972, 15 met noot R. ROELS).

Luidens artikel 59, derde lid, van de Beroepsziektewet, zoals het gewijzigd werd bij artikel 86 § 3 van de wijzigingsbepalingen van het Gerechtelijk Wetboek ressorteren de betwistingen tussen het Fonds voor de beroepsziekten en de bijdrageplichtigen, zelfs zo deze laatste handelaars zijn, onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

De R.M.Z., het N.P.M. en de H.V.K.Z. zijn volgens art. 60 van dezelfde wet in de rechten van het Fonds voor de beroepsziekten gesubrogeerd voor het innen van de bijdragen ten laste van de werkgevers.

De arbeidsongevallenwet omvatte echter geen enkele bepaling nopens de bevoegde rechter voor de geschillen tussen het Fonds voor arbeidsongevallen en de werkgevers, die in gebreke blijven een verzekeringscontract af te sluiten bij een gemachtigde verzekeraar en voor de geschillen tussen dit Fonds en de reders nopens de betaling van premies. Aan die vergetelheid werd verholpen door de Wet van 24 december 1976 (zie boven, nr. 212).

229 Artikel 580, 1° Ger. W. citeerde oorspronkelijk evenmin de bijdragen welke de werkgevers moeten betalen aan het „Fonds tot vergoeding van de ingeval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers".

Volgens art. 19 van de Wet van 28 juni 1966 betreffende de schadeloosstelling van de werknemers die ontslagen worden bij sluiting van ondernemingen, zoals gewijzigd bij art. 77 van de wijzigingende bepalingen van het Ger. W. nam het arbeidsgerecht nochtans kennis van de betwistingen betreffende de betaling der bijdragen. De R.M.Z., het N.P.M. en de H.V.K.Z. zijn met de inning belast.

Bij de Wet van 28 juli 1971 werd art. 580, 1° aangevuld met de woorden „sluiting van ondernemingen" en art. 10 van de Wet van 28 juni 1966 opgeheven.

230 De geschillen nopens de bijdrageplicht van werkgevers om het voor hun bedrijf bevoegde Fonds voor bestaanszekerheid wordt niet alleen krachtens art. 580, 1° Ger. W. maar ook krachtens de bij artikel 68 van de Wet van 15 juli 1970 onder artikel 22*bis* van de Wet van 7 januari 1958 betreffende de Fondsen voor bestaanszekerheid ingelaste bepaling aan de kennisneming van de arbeidsrechtbank toevertrouwd. De inning en invordering van de bijdragen gebeurt, naar gelang de statuten, door het Fonds zelf of door de R.M.Z., het N.P.M. of de H.V.K.Z.

Wat betreft de bijdrageplicht van de diamanthandelaars wordt de arbeidsrechtbank bevoegd verklaard bij art. 8*bis* van de Wet van 12 april 1960 tot oprichting van een Sociaal fonds voor de diamantarbeiders, ingevoerd bij art. 4 van de Wet van 28 juli 1962 en gewijzigd bij art. 76 van de wijzigende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek. Al is dit Fonds eveneens een Fonds voor bestaanszekerheid dat bijkomende sociale voordelen aan de diamantarbeiders uitbetaalt dan is die uitdrukkelijke bevoegdheidsverklaring onontbeerlijk aangezien de financiering gebeurt door bijdragen betaald door alle personen die diamant invoeren, ongeacht of zij al of niet werkgever zijn (art. 2*bis* zelfde wet en K.B. 28 april 1971; Vred. Berchem, 23 mei 1967, *R.W.*, 1968-69, 1142; R. v. St., arrest nr. 9287 van 3 april 1962, zaak-De Belder).

231 De werkgeversbijdragen tot financiering van het studieverlof (kredieturen) worden evenmin vermeld in artikel 580, 1° Ger. W.

De R.M.Z., het N.P.M. en de H.V.K.Z. zijn nochtans met de inning belast (art. 14, derde lid, Wet van 10 april 1973 waarbij aan de werknemers studieverlof wordt toegekend met het oog op hun sociale promotie). De opbrengst van de bijdragen en de eventuele bijdrageopslagen en nalatigheids-

interesten wordt aan het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid gestort (art. 14, vijfde lid Wet van 10 april 1973). In het oorspronkelijk ontwerp van wet bepaalde art. 25 dat de arbeidsrechtbank uitspraak deed over de geschillen in verband met rechten die uit de wet volgen. Tijdens de parlementaire bespreking diende de regering een amendement in tot schrapping van dit artikel. De regering achtte het artikel overbodig omdat de daarin bedoelde geschillen onder het Gerechtelijk Wetboek vallen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1972-73, stuk 168, blz. 50]. Dit standpunt is juist wat betreft het recht op studieverlof. Dit recht houdt verband met de arbeidsverhouding tussen werkgever en werknemer (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1972-73, stuk 168, blz. 28 en 50). De arbeidsrechtbank is derhalve bevoegd krachtens art. 578, 1 van het Ger. W.

Art. 580, 1° van het Ger. W. laat echter niet toe de arbeidsrechtbank bevoegd te verklaren voor de werkgeversverplichtingen inzake betaling van bijdragen. Niettemin bevestigde de minister van Tewerkstelling en Arbeid dat: „de arbeidsrechtbanken bevoegd zullen zijn — zonder dat zulks bepaald moet worden — voor alle geschillen die in *(sic)* de wet rijzen, met inbegrip van die welke kunnen ontstaan tussen de werknemers (lees werkgevers) en de instellingen belast met de invordering van de bijdragen voor de verlening van de nieuwe sociale voordelen" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1972-73, stuk 523, nr. 3, blz. 12).

De wet op de kredieturen werd trouwens: „op een drafje en in een wedloop met de tijd gestemd" (*Parl. Handel., Kamer*, 5 april 1973, blz. 1435).

In de periode 1976 tot 1978 drong dit vraagstuk zich niet op omdat de bijdrage tijdens die jaren niet verschuldigd was (art. 139 Wet van 22 december 1977 betreffende de budgettaire voorstellen 1977-78; art. 31 Wet van 24 december 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1976-77; art. 47 Wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen).

232 Art. 580, 1° Ger. W. maakt ook geen gewag van de bijdrageplicht die rust:

1° Op verzekeringsinstellingen tegen arbeidsongevallen tot stijving van het Fonds voor arbeidsongevallen en berekend op het bedrag van de door de gemachtigde verzekeraars geïnde premies. De arbeidsrechtbank werd echter bevoegd krachtens de Wet van 24 december 1976 (zie boven, nr. 212).

2° Op de getroffene door een arbeidsongeval of een beroepsziekte voor de betaling op zijn vergoeding of rente van de sociale zekerheidsbijdrage (art. 43 Arbeidsongevallenwet, en art. 46 Beroepsziektenwet).

3° Op het Fonds voor sluiting van ondernemingen wat betreft de sociale-zekerheidsbijdragen op de uitbetaalde lonen, vergoedingen en voordelen (art. 6 Wet van 30 juni 1967; art. 19 § 2, 1° en 2° K.B. 28 november 1969).

4° Op bepaalde instellingen die gelijkaardige voordelen als het Fonds voor sluiting van ondernemingen toekennen (b.v. het Fonds voor bestaanszekerheid van het bouwbedrijf).

5° Op de verzekeraars inzake motorrijtuigen voor de aanvullende premie of bijdrage bestemd voor de ziekteverzekering.

In die gevallen gaat het immers niet om werkgeversverplichtingen, zoals vermeld art. 580, 1° Ger. W. vereist.

233 Buiten de bijdrageplicht bestaan er nog andere verplichtingen, die door de sociale zekerheidswetten aan de werkgever opgelegd worden.

De meeste bekende zijn de inschrijving bij de R.M.Z. en de aangifte van de verschuldigde bijdragen, de afgifte van een bewijs van werkloosheid en van een arbeidsattest bij werkloosheid, het afleveren van een bijdragebon bestemd voor het ziekenfonds, het invullen voor de gerechtigde op ziekteuitkeringen van een inlichtingsblad, de aansluiting bij een kinderbijslagfonds voor werknemers en een vakantiefonds, het bijhouden van de door de sociale wetten opgelegde documenten, enz...

Ingevolge de krachtens de Wet op de fondsen voor bestaanszekerheid opgerichte fondsen moet de werkgever eveneens bepaalde verplichtingen naleven zoals voor de bouwondernemingen het ter hand stellen van kaarten met getrouwheid- en weerverletzegels.

De Wet van 28 juni 1966 betreffende de schadeloosstelling van werknemers die ontslagen worden bij sluiting van ondernemingen legt aan de werkgever op een reeks informaties aan verschillende instellingen door te geven en tevens de vergoedingen bij sluiting uit te betalen.

Een andere verplichting van de werkgever is, volgens de Wet van 30 juni 1967 tot verruiming van de opdracht van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting ontslagen werknemers, de terugbetaling van voordelen, die in zijn plaats door die instelling uitbetaald werden, zoals de betalingen van lonen en vergoedingen verricht door het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting ontslagen werknemers in de plaats van een werkgever.

Alle geschillen nopens die verplichtingen behoren eveneens tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

B. De rechten en verplichtingen van werknemers, leerlingen en personen, die geen arbeidsovereenkomst hebben afgesloten, evenals van hun rechtverkrijgenden

234 De arbeidsrechtbank neemt kennis van geschillen betreffende de rechten en verplichtingen van werknemers, leerlingen, gelijkgestelde personen en hun rechtverkrijgenden, welke voortvloeien uit de wetten en verordeningen inzake sociale zekerheid, gezinsbijslag, werkloosheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, rust- en overlevingspensioenen, jaarlijkse vakantie, bestaanszekerheid en sluiting van ondernemingen (art. 580, 2° Ger. W.).

1. Rechten en verplichtingen

235 Door rechten zijn in art. 580, 2° Ger. W. bedoeld alle voordelen die vermelde wetten toekennen, zoals loondervingsvergoedingen (bij werkloosheid, ziekte of invaliditeit), pensioenen, vakantiegeld van werklieden, kostenvergoedingen (gezinsbijslag, ziektekosten, begrafeniskosten), bijkomende uitkeringen (bij werkloosheid of arbeidsongeschiktheid) en andere voordelen (afscheidspremie bij pensionering, terugbetaling van kosten voor geneeskundig onderzoek, voordelen aan georganiseerde werknemers).

Die wetten leggen aan de werknemers ook bepaalde verplichtingen op, zoals de aansluiting bij een verzekeringsinstelling tegen ziekte en invaliditeit of bij een uitbetalingsinstelling van werkloosheidsuitkeringen, inlevering van bijdragebons, indiening van aanvraag tot het bekomen van werkloosheidsuitkeringen, of van een pensioenuitkering, enz. Die verplichtingen houden verband met het recht op

sociale prestaties. De niet-naleving ervan kan de werknemer, de leerjongen of gelijkgestelden, hun recht doen verliezen op prestaties of, in sommige gevallen, administratieve sancties medebrengen.

236 De verplichtingen van de verzekerden omvatten nog (L.J.M. DE LEEDE, *Het sociale verzekeringsrecht in het administratieve recht*, blz. 46):

a) De *mededelingsplicht:* veranderingen van feiten of omstandigheden mededelen.

B.v. art. 186, derde lid, Werkloosheidsbesluit; art. 169, vijfde lid, K.B. 4 november 1963 tot uitvoering Ziekte- en Invaliditeitswet; art. 13, vierde lid, K.B. 31 december 1963 op de uitkeringen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering.

b) De *informatieplicht:* desgevraagd inlichtingen verstrekken.

B.v. art. 186, tweede lid, Werkloosheidsbesluit; art. 19 K.B. 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers; art. 241 § 1 K.B. 4 november 1963 tot uitvoering van de Ziekte- en Invaliditeitswet.

c) De *medewerkingsplicht:* zich houden aan de voorschriften, die het mogelijk maken te controleren of de feiten en omstandigheden nog dezelfde zijn resp. een verandering bewerkstelligen.

B.v. geneeskundig onderzoek, geneeskundige behandeling, zich aanbieden op de werklozencontrole, inschrijving als werkzoekende.

Al die verplichtingen beïnvloeden het recht op prestaties (zie b.v. art. 70 § 4 Ziekte- en Invaliditeitswet).

2. Werknemers en leerlingen

237 Werknemers zijn zij die zich jegens een werkgever verbinden om in een verhouding van ondergeschiktheid arbeid tegen loon te verrichten. De term „werknemers" is een generieke term. Naar gelang de aard van de arbeidsovereenkomst onderscheidt men onder de werknemers: de werklieden, de bedienden, de huisarbeiders, de dienstboden, de schepelingen (zeelieden), de binnenschippers, enz...

Degene die, verbonden door een leerovereenkomst, in een bedrijf werkzaam zijn om een vak aan te leren zijn leerlingen.

Voor elke wet moet het eigen toepassingsgebied nagegaan worden. Zo geldt de Wet van 28 juni 1966 op de sluiting van ondernemingen voor de leerlingen.

Wat betreft de sociale zekerheid is enkel de regeling betreffende de jaarlijkse vakantie toepasselijk op de leerlingen wier leerovereenkomst werd erkend overeenkomstig de voorwaarden bepaald bij de reglementen betreffende de voortdurende vorming in de Middenstand (zie boven, nr. 189) en de leerlingen wier leerovereenkomst onder het toezicht van het nationaal paritair comité voor de diamantnijverheid en -handel werd afgesloten.

De dienstboden zijn uitgesloten van de werkloosheidsregeling.

Alhoewel uitgesloten van de gezinsbijslag, genieten zij toch gezinsbijslag uit het reservefonds van de R.K.W. overeenkomstig artikel 106 van de Kinderbijslagwet werknemers.

Bepaalde categorieën werknemers, zoals mijnwerkers en schepelingen, genieten van bijzondere of afwijkende regelingen ten aanzien van de andere werknemers (b.v. Ziekte- en Invaliditeitsverzekering).

3. Personen die geen arbeidsovereenkomst of leerovereenkomst afsloten

238 Artikel 580, 3° Ger. W. bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van geschillen betreffende de rechten en verplichtingen van de personen, die buiten een arbeidsovereenkomst of een leerovereenkomst het voordeel genieten van de wetgeving inzake sociale zekerheid, gezinsbijslag, werkloosheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, rust- en overlevingspensioen, jaarlijkse vakantie, bestaanszekerheid en sluiting van onderneming.

In verschillende sociale zekerheidswetten werd het toepassingsgebied uitgebreid tot personen die zonder gebonden te zijn door een arbeidsovereenkomst onder het gezag van een andere persoon arbeiden. Dit geschiedde door het zgn. procédé van gelijkstelling.

Het gaat om personen die in gelijkaardige omstandigheden als de werknemers arbeid verrichten, niet noodzakelijk onder het gezag van een werkgever, maar in elk geval feitelijk afhankelijk in hun arbeid. Dit is o.m. het geval met het Rijkspersoneel, dat niet krachtens een arbeidsovereenkomst is tewerkgesteld, tot wie de regeling inzake gezinsbijslag en de regeling inzake verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit, sector geneeskundige verzorging, uitgebreid werd, met het personeel van provincies, gemeenten, instellingen van „openbaar nut", met de bedienaars van de eredienst en de gevangenisaalmoezeniers, de beroepsrenners, de voetbalspelers, de de ontvangers-griffiers, wachters en sluiswachters van wateringen en polders, vorsers bij het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, de personen die, in hoedanigheid van lasthebbers hun voornaamste bedrijvigheid wijden aan het dagelijks beheer of aan de dagelijkse leiding van verenigingen en organisaties die geen industriële en handelsverrichtingen uitvoeren, schouwspelartiesten, zelfstandigen die thuis grondstoffen of gedeeltelijke afgewerkte produkten bewerken, stagiairs bij een parket of een auditoraat, enz... tot wie het toepassingsgebied van de sociale zekerheid geheel of gedeeltelijk verruimd werd, met werknemers wiens arbeidsovereenkomst nietig is en op wie niettemin de sociale zekerheid toepassing vindt.

Alle geschillen die deze personen in verband met de uitbreiding van de sociale zekerheid kunnen hebben behoren tot de kennisneming van de arbeidsrechtbanken. De geschillen die zij hebben in verband met de hun eigen regelingen, b.v. de ambtenaren wat betreft het staatspensioen, het vakantiegeld, behoren echter niet tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten.

Zo is het recht op staatspensioen volgens de rechtspraak een burgerlijk recht in de zin van artikel 92 van de Grondwet zodat de gewone rechtbanken kennis nemen van de geschillen (zie Cass., 16 februari 1961, *Pas.*, 1961, I, 646; Cass., 25 oktober 1934, *Pas.*, 1935, I, 29, inzonderheid conclusies P. LECLERCQ, op blz. 34, 38 en 40).

De sociale zekerheid werd ook voor bepaalde takken uitgebreid tot:

a) de beroepsrenners (Wet van 7 november 1969);

b) de beroepsvoetballers (Wet van 3 maart 1977);

c) de betaalde sportbeoefenaars (Wet van 24 februari 1978, inzonderheid art. 3 en 10).

4. Rechtverkrijgenden

239 Onder de term „rechtverkrijgende" wordt rechtens bedoeld de persoon, die een ander, zijn rechtsvoorganger, in diens recht op een prestatie opvolgt. In art. 580 Ger. W. wordt rechtverkrijgende ook in de betekenis van rechthebbende gebruikt. Voor de interpretatie van de term „rechtverkrijgenden" moet dan ook naar de betekenis van dit woord in elke wet verwezen worden.

Zo b.v. voor de geneeskundige verstrekkingen naar art. 21, 9° tot 13° van de Ziekte- en Invaliditeitswet, voor de begrafeniskosten naar art. 45 § 2 van dezelfde wet, voor de pensioenachterstallen bij overlijden van een gerechtigde naar art. 72 van het K.B. van 21 november 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, en art. 15 van het K.B. van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, voor de gezinsbijslag van werknemers naar art. 69 van de Kinderbijslagwet van 4 augustus 1930.

Het kan ook voorkomen dat een zelfde persoon tevens gerechtigde en rechthebbende is, b.v. de vrouw-zelfstandige kan uit hoofde van haar eigen prestaties gerechtigde zijn op bepaalde prestaties, terwijl zij uit hoofde van de prestaties van haar echtgenoot-werknemer rechthebbende is op andere prestaties.

De rechthebbenden hebben een eigen recht.

Ten onrechte werd beslist dat de personen ten laste van een verzekerde tegen ziekte- en invaliditeit niet persoonlijk een vordering bij de arbeidsrechtbank hebben om op het lidboekje van het ziekenfonds als persoon ten laste vermeld te worden (Arbrb. Nijvel, 22 oktober 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 135). Art. 21, 10° van de Ziekte- en Invaliditeitswet somt ze als rechthebbenden op en art. 580 Ger. W. verklaart de arbeidsrechtbank bevoegd om kennis te nemen van geschillen betreffende de rechten van rechthebbenden.

5. Wetten en verordeningen

240 Het gaat om de rechten en verplichtingen voortvloeiend uit de wetten en verordeningen inzake sociale zekerheid, gezinsbijslag, werkloosheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, rust- en overlevingspensioenen, jaarlijkse vakantie, bestaanszekerheid en sluiting van ondernemingen.

a) *De sociale zekerheid*

241 Het begrip sociale zekerheid moet in de betekenis genomen worden die het heeft in het positief recht (zie boven, nr. 220).

In het Belgisch sociaal recht omvat de sociale zekerheid de regelingen vervat in de algemene sociale zekerheidswet, de sociale zekerheidswet voor mijnwerkers en de sociale zekerheidswet voor schepe-

lingen. Die regelingen zijn: gezinsbijslag, werkloosheid, arbeidsvoorziening, ziekte en invaliditeit, rust- en ouderdomspensioen, invaliditeitspensioen mijnwerkers en vakantiegeld arbeiders.

Rechten en plichten kunnen ook voortvloeien uit het internationaal sociaal zekerheidsrecht. Het begrip sociale zekerheid heeft in de internationale verdragen (E.E.G.-verordeningen, bilaterale sociale-zekerheidsverdragen) een andere inhoud dan in de interne wetgeving. Essentiële verschilpunten zijn de verruiming tot de arbeidsongevallen- en beroepsziektenregeling en de uitsluiting van het vakantiegeld.

b) *De gezinsbijslag*

242 De oorspronkelijke tekst van het Gerechtelijk Wetboek maakte gewag van de geschillen betreffende de rechten en de verplichtingen voortvloeiend uit de wetgeving inzake kinderbijslag. Bij de Wet van 12 mei 1971 werd het woord „kinderbijslag" vervangen door „gezinsbijslag".

Gezinsbijslag is de verzamelnaam voor de verschillende gezinsuitkeringen zoals kinderbijslag, gewone kinderbijslag en leeftijdsbijslagen, kraamgeld en het gezinsvakantiegeld (*Gedr. St., Kamer,* zitting 1970-71, stuk 782, nr. 1, blz. 1 en 5). Wordt ook onder de tak gezinsbijslag ondergebracht: de hogere kinderbijslag voor wezen en kinderen van invaliden. Naar Belgisch recht bestaan er drie gezinsbijslagregelingen: die voor werknemers, die voor zelfstandigen en die welke toegekend wordt op grond van de Wet van 20 juli 1971 tot instelling van gewaarborgde gezinsbijslag voor kinderen, die geen recht geven op een van de twee eerste regelingen en wier bestaansmiddelen een bepaald bedrag niet te boven gaat.

De geschillen in verband met de gezinsbijslag voor zelfstandigen moeten ondergebracht worden onder de geschillen in verband met het sociaal statuut van de zelfstandigen (art. 581 Ger. W.).

De wet op de gewaarborgde gezinsbijslag is eerder een bijstandswet. Geschillen omtrent haar toepassing behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank op grond van art. 580, 8°, c Ger. W.

243 Artikel 580, 2° en 3° Ger. W. maakt gewag van de wetgeving op de gezinsbijslag voor werknemers, leerlingen en personen, die buiten een arbeidsovereenkomst of een leerovereenkomst het voordeel van die wetgeving genieten.

Die gezinsbijslagen worden uitbetaald door de Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers of door vrije of bijzondere kinderbijslagfondsen.

De wetgeving waarvan sprake is de bij K.B. van 19 december 1939 samengeordende wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders. Die wet is ook toepasselijk op het personeel van het Rijk, de provincies en de gemeenten.

De magistraten van de rechterlijke orde, de griffiers, de secretarissen en adjunct-secretarissen der parketten genieten van dezelfde regeling als de Rijksambtenaren (art. 363, eerste lid, 371 § 1 en 375 § 1 Ger. W.). Het Rijk betaalt hun rechtstreeks die gezinsbijslag uit, behoudens voor wezen, voor kinderen van gepensioneerden, voor kinderen van arbeidsongeschikten of minder-validen, voor de wie de R.K.W. als uitbetalingsinstelling optreedt (art. 18, 56 § 3, 56*bis* § 5, 56*quater*, vierde lid, en 101, derde lid, Kinderbijslagwet).

Voor het personeel van provincies en gemeenten geschiedt de uitbetaling door het Bijzonder Kinderbijslagfonds voor de plaatselijke en gewestelijke overheidsdiensten (art. 32 Kinderbijslagwet, zie nochtans art. 56 § 3 en 56*quater* van dezelfde wet, die niet aangepast werden).

Bij geschil is de arbeidsrechtbank bevoegd (Arbrb. Antwerpen, 25 oktober 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 61).

De werklozen, behoudens de schepelingen, ontvangen eveneens gezinsbijslag, uitbetaald door de kinderbijslaginstelling waarbij de werklozen het laatst wegens zijn arbeid rechthebbend was.

De bedragen van het wachtgeld van de schepelingen worden met kinderbijslag verhoogd. Die kinderbijslag wordt uitbetaald door de Bijzondere Verrekenkas voor gezinsvergoeding ten bate van de arbeiders der scheepsrederijen.

De arbeidsrechtbank is bevoegd voor alle geschillen nopens die regelingen.

Artikel 117 van de Kinderbijslagwet werknemers bevestigt trouwens dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van de geschillen tussen de kinderbijslagfondsen (compensatiekassen) of de Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers en de personen aan wie de gezinsbijslag verschuldigd is of moet worden gestort.

244 De geschillen kunnen betrekking hebben:

a) Op de hoedanigheid van rechtgevend kind.

b) Op de hoedanigheid van wees (Arbh. Luik, 20 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 219; Arbrb. Antwerpen, 28 juni 1974, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 917).

c) Op de hoedanigheid van minder-valide kind (Cass., 18 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 78; Cass., 13 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 778; zie ook Arbh. Luik, afd. Libramont, 14 maart 1973, *T. Soc. R.*, 1973, 308 met noot A.T.; Arbrb. Luik, 6 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 269; Arbrb. Dinant, 20 januari 1972, *J.T.T.*, 1972, 251; Arbrb. Aarlen, 3 december 1971, *J.T.T.*, 1972, 251 met noot V.P.).

De ongeschiktheid om enig beroep uit te oefenen van een kind wordt sedert 1 januari 1973 krachtens het K.B. van 18 december 1973 door de dienst voor geneeskundige controle van het R.I.Z.I.V. vastgesteld.

De eigenlijke beslissing wordt door de uitbetalingsinstelling genomen (*anders:* C. VAN MALDEREN, *Enkele kritische beschouwingen bij de nieuwe wetsbepalingen tot vaststelling van de ongeschiktheden die aanleiding kunnen geven tot het toekennen van verlengde of verhoogde kinderbijslagen, T. Vred.*, 1974, 3 e.v., inz. nr. 4).

d) De hoedanigheid van jong meisje-huishoudster (Cass., 30 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 593; *R.W.*, 1974-75, 941; Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 6 april 1978, *T. Soc. R.*, 1978, 442 met noot J. DE COCK).

e) De rang van de kinderen (Arbh. Luik, 6 september 1974, *J.T.T.*, 1976, 58; Arbrb. Namen, 2 oktober 1973, *J.T.T.*, 1975, 79).

f) De bepaling van de bijslagtrekkende (Arbrb. Charleroi, 20 maart 1974, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 914; Arbrb. Hoei, 1 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1247).

g) Op het bedrag van de kinderbijslagen (Cass., 8 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 83; Arbh. Brussel, 22 maart 1974, *J.T.T.*, 1974, 152).

h) De terugvordering van onrechtmatig genoten gezinsbijslag, enz.

245 Krachtens art. 119 van de Kinderbijslagwet werknemers is de arbeidsrechtbank ook bevoegd voor de geschillen tussen de kinderbijslagfondsen of de Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers en hun leden, zelfs wanneer deze handelaars zijn.

Geschillen kunnen ontstaan:

a) in verband met de toepassing van sancties op de werkgever wegens nalatigheid of bedrog (art. 24 Kinderbijslagwet werknemers; P. VAN DER VORST, *De inwerkingtreding van de Wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek en de regeling betreffende de gezinsprestaties voor werknemers, B.T. Soc.Z.*, 1972, 316 e.v.);

b) de aansluiting bij een kinderbijslagfonds.

246 Tevens kan de jeugdrechtbank krachtens art. 29 van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming wanneer de gezinsbijslag niet aangewend wordt in het belang van het kind, op vordering van het openbaar ministerie, een persoon of het jeugdbeschermingscomité aanwijzen die ermede belast is het bedrag van die uitkeringen te innen en uitsluitend te gebruiken voor de behoeften van het kind. De in kracht van gewijsde gegane beslissing wordt aan de uitbetalingsinstelling betekend.

Dergelijke maatregelen kan de jeugdrechtbank echter niet nemen op grond van artikel 389, derde lid, B.W. (*anders:* Jrb. Luik, 17 december 1970, *J.T.T.*, 1971, 17 met kritische noot van P. VAN DER VORST, *J.T.T.*, 1971, 59; zie ook M. VAN BALBERGHE, *Toezicht op de aanwending van geldsommen die aan minderjarigen toekomen, R.W.*, 1966-67, 332 e.v.).

Vermeld artikel bepaalt in het eerste lid dat gedurende het huwelijk een van de ouders de goederen van de minderjarige beheert, behoudens het recht van de andere echtgenoot zich tot de jeugdrechtbank te wenden uitsluitend in het belang van het kind. Verder in het derde lid dat wanneer kan gevreesd worden dat geldsommen die aan een minderjarige toekomen niet in zijn belang worden gebruikt, de jeugdrechtbank op vordering van de procureur des Konings de voorwaarden voor de aanwending van die sommen kan bepalen. Daar de gezinsbijslag geen geldsom is die aan een minderjarige toekomt vindt art. 389, derde lid, geen toepassing voor gezinsbijslag.

Terecht wordt eveneens betwist of art. 52 van de Wet van 8 april 1965 de jeugdrechtbank toelaat eventuele voorlopige maatregelen te nemen betreffende het in ontvangst nemen van gezinsbijslagen (in die zin: Jrb. Hoei, 11 maart 1968, *J.T.T.*, 1971, 165 met kritische noot van M. SZENTKERESZTY DE ZAGON). Vermeld artikel maakt enkel gewag van de nodige maatregelen inzake bewaring.

247 De jeugdrechtbank put sedert de Wet van 4 juli 1969 in art. 70 van de Kinderbijslagwet werknemers de bevoegdheid om ambtshalve te beslissen over de aanwending ten bate van het kind van een derde van de kinderbijslag, wanneer dit kind ten laste van het Ministerie van Justitie geplaatst is in een instelling of bij een particulier (Jrb. Bergen, 6 mei 1968, *J.T.T.*, 1971, 82 met noot; P. VAN DER VORST, *La tutelle aux prestations familiales*, blz. 51 e.v.).

Wanneer het kind door bemiddeling of ten bate van een openbare overheid, een andere dan het Ministerie van Justitie (O.C.M.W., Jeugdbeschermingscomité), geplaatst is in een instelling of bij een particulier kan de jeugdrechtbank indien het belang van het geplaatste kind dit vordert hetzij van ambtswege hetzij op een eenvoudige vordering van een lid der familie en na de moeder of de persoon die het kind grootbrengt gehoord te hebben ofwel beslissen over de aanwending, ten bate van het kind, van een derde van de gezinsbijslag ofwel voor dit kind een te allen tijde afzetbare bijzondere voogd aanstellen, gelast over dit bedrag te beschikken voor de behoeften van het kind.

248 Een administratieve rechtspraak werd ook gevestigd door de vroegere Commissie van advies inzake betwiste zaken die „uitspraak deed" omtrent alle vragen van interpretatie betreffende de kinderbijslagwetgeving (art. 125 Kinderbijslagwet werknemers, opgeheven bij art. 134 Wet 5 januari 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1975-76). Het ging om adviezen, die na goedkeuring door de minister van Sociale Voorzorg, enkel bindend waren voor de uitbetalingsinstellingen van gezinsbijslag.

249 De arbeidsrechtbank is niet bevoegd voor de betwistingen in verband met de erkenning of intrekking van erkenning van kinderbijslagfondsen.

Geschillen tussen de R.K.W. en een kinderbijslagfonds, tussen kinderbijslagfondsen onderling of tussen een kinderbijslagfonds en een andere uitbetalingsinstelling van sociale prestaties, worden overeenkomstig art. 580, 4° Ger. W. beslecht door de arbeidsrechtbank, wanneer het geschil betrekking heeft op de rechten en verplichtingen van die instellingen in verband met de toepassing van de sociale-zekerheidswetgeving.

De arbeidsrechtbank is ook niet bevoegd om in plaats van de minister van Sociale Voorzorg opheffing te verlenen van de verplichting de kinderen in België op te voeden, afwijking toe te staan van de beperking dat kinderen van werknemers werkzaam in het buitenland maar in België wonend er in dienst van een in België gevestigd bedrijf slechts aanspraak kunnen maken op de Belgische gezinsbijslag, indien zij niet kunnen genieten krachtens de vreemde wetgeving, afwijking toe te staan van de vereiste duur tot bewijs van de beroepsloopbaan met het oog op het bekomen van kinderbijslag voor wezen, of af te wijken van de rangorde waarin kinderbijslag wordt toegekend (art. 52, gew. bij Wet van 5 januari 1976, art. 56*bis* § 1, gew. bij K.B. nr. 29 van 15 december 1978 en artikel 66 gew. bij Wet van 5 januari 1976, van de Kinderbijslagwet voor werknemers).

De kinderbijslaginstellingen hebben ook een discretionaire bevoegdheid, binnen de perken bepaald door de Koning, om af te zien van de invordering van ten onrechte betaalde gezinsbijslagen (art. 119*bis* Kinderbijslagwet; K.B. 9 juli 1970).

Ten slotte bepaalt art. 55 van de Kinderbijslagwet voor werknemers, zoals gewijzigd bij het K.B. nr. 29 van 15 december 1978, dat de geen winstgevende beroepsbezigheid uitoefenende echtgenote, die verlaten wordt door haar man en hierdoor ophoudt kinderbijslag te ontvangen, recht heeft op kinderbijslag vanaf de datum van de verlating tot dat het jongste kind dat deel uitmaakt van het gezin, op het ogenblik van de verlating, de leeftijd van drie jaar bereikt en minstens voor een periode van twaalf maanden. Het genot van deze bepaling is ondergeschikt aan de aangifte van verlating door de echtgenote binnen de drie maanden die de verlating opvolgen bij de vrederechter van haar woonplaats of van de neerlegging van een klacht bij de brigadebevelhebber van de rijkswacht of de politiecommissaris van haar woonplaats. Een wetsvoorstel werd ingediend om die aangifte bij de griffie van de arbeidsrechtbank te laten geschieden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 155, nr. 1).

c) *De werkloosheid*

250 Inzake werkloosheid bestaat er een algemene regeling en een bijzondere regeling voor de schepelingen.

De eerste wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening met een centraal bestuur en gewestelijke bureaus, de tweede door de Pool van de zeelieden ter koopvaardij. In beide regelingen geschiedt de uitbetaling van de

werkloosheidsuitkeringen of, voor de schepelingen van de wachtgelden door uitbetalingsinstellingen opgericht door de representatieve organisaties van werknemers en door de Hulpkas voor werkloosheidsuitkering.

Voor de schepelingen worden de bedragen aan wachtgeld verhoogd met de kinderbijslag waarop de zeeman of de shoreganger aanspraak zou hebben uit hoofde van zijn arbeid. De kinderbijslag wordt uitbetaald door de Bijzondere Verrekenkas voor gezinsvergoeding ten bate van de arbeiders der scheepsrederijen.

Buiten de toekenning van uitkeringen zijn de R.V.A. en de Pool van de zeelieden nog belast met taken van arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding. Daarenboven heeft de R.V.A. nog tot opdracht de uitbetaling van de werklozen tewerkgesteld door openbare besturen en de toekenning van financiële tegemoetkomingen aan werknemers en ondernemingen om de tewerkstelling van arbeidskrachten te bevorderen.

De arbeidsrechtbank is reeds bevoegd voor de geschillen in verband met de overeenkomsten voor versnelde beroepsopleiding krachtens art. 578, 5° Ger. W.

251 Het recht op werkloosheidsuitkeringen is een politiek recht, dat steunt op de wet (Cass., 31 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 233; Cass., 21 december 1956, *Pas.*, 1957, I, 430; A. MAST, *La nature du droit aux allocations de chômage, R. Crit. J.B.*, 1957, 168 e.v.). Daar dit recht niet voortvloeit uit de arbeidsovereenkomst, kan de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank niet gegrond worden op art. 578, 1° Ger. W. De volstrekte bevoegdheid van de arbeidsrechtbank inzake werkloosheidsgeschillen steunt op art. 580, 2° Ger. W.

252 Op grond van art. 580, 2° en 3° Ger. W. is de arbeidsrechtbank inzonderheid bevoegd voor de geschillen nopens scholingsovereenkomsten van werklozen andere dan de overeenkomsten voor versnelde beroepsopleiding, de financiële tegemoetkoming in de kosten van nieuwe installatie van werklozen na voorafgaand beroep bij het beheerscomité van de R.V.A., de voorwaarden om gerechtigd te zijn op werkloosheidsuitkeringen of wachtgelden (de toelaatbaarheid), de voorwaarden van toekenning van werkloosheidsuitkering of wachtgelden (de vergoedbaarheid), de toekenning van werkloosheidsuitkeringen of wachtgelden bij staking of uitsluiting (lock-out) onder voorbehoud van hetgeen verder geschreven wordt over de discretionaire bevoegdheid van het beheerscomité van de R.V.A. (zie verder, nr. 255), de werkverlating, het ontslag, de werkweigering, het begrip passende betrekking, de inschrijving als werkzoekende, de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt, de controle van de toestand van werkloosheid, de ingangsdatum van het recht, de cumulatie van werkloosheidsuitkeringen of wachtgelden met andere inkomsten of sociale voordelen, de arbeidsongeschiktheid van de werkloze of de schepeling, de uitsluiting wegens langdurige werkloosheid, de rechten van de door de overheid of in beschermde werkplaatsen tewerkgestelde werklozen, het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen of van de wachtgelden, het verhoor van een werkloze door de directeur van het gewestelijk bureau van de R.V.A., het opleggen van administratieve sancties, de duur van de opgelegde sancties en het terugvorderen van genoten werkloosheidsuitkeringen of wachtgelden.

253 De bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, zoals vastgesteld in vermelde art. 580, 2° en 3° Ger. W. wordt nog eens herhaald in artikel 7 § 11 van de Besluitwet van 28 december 1944, dat bepaalt dat de geschillen over de rechten ontstaan uit de werkloosheidsregeling, behoren tot de bevoegdheid van de

arbeidsrechtbank, en in artikel 9 van de Wet van 25 februari 1964 houdende inrichting van een Pool van de zeelieden ter koopvaardij, dat bepaalt dat de geschillen ontstaan naar aanleiding van de door de Pool genomen beslissingen, zowel wat de inschrijving als wat betreft het recht op de wachtgelden, behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

Al is art. 7 § 11 van de Sociale Zekerheidswet van 28 december 1944 enigszins ruimer opgesteld omdat het zonder meer alle rechten ontstaan uit de werkloosheidsregelementering omvat, en dus theoretisch ook eventuele rechten van de werkgevers, en is art. 9 van de Wet-pool van de zeelieden beperkter omdat het geen gewag maakt van de geschillen betreffende de beroepsopleiding, moeten beide artikelen, die slechts aanpassingen zijn aan het Gerechtelijk Wetboek, in onderling verband met art. 580, 2° en 3° Ger. W. gelezen worden. Het gaat om alle rechten van de werknemers, leerjongens en gelijkgestelden.

254 De arbeidsrechtbank is niet bevoegd voor de geschillen nopens de erkenning, de schorsing van erkenning of de intrekking van erkenning van uitbetalingsinstellingen of van bureaus voor kosteloze arbeidsbemiddeling, nopens de tegemoetkoming in het loon van moeilijk te plaatsen werklozen of door overschakeling getroffen werknemers aangevraagd door een werkgever, nopens de hulp aan werkgevers bij oprichting, uitbreiding of overschakeling van ondernemingen.

255 Betwist wordt of de arbeidsrechtbank in de plaats van het beheerscomité van de R.V.A. of van de Pool voor de zeelieden de beslissingen, waarvoor dit comité met het oog op het bepalen van de rechten van de werkloze belast is, kan nemen (art. 124, 129, 145 § 2 en 214 Werkloosheidsbesluit; artikelen 9, 13 à 15, 30 § 2, 47 § 2, 111 tot 113 K.B. 9 april 1965 betreffende de Pool der zeelieden ter koopvaardij). Het antwoord hangt af van de soort beslissingen die het beheerscomité neemt. Zo beslist het beheerscomité of werknemers die zich in een toestand van staking of lock-out bevinden of wier werkloosheid het gevolg is van een staking of van een lock-out aanspraak kunnen maken op werkloosheidsuitkering. Het is een beslissing van actief bestuur.

De arbeidsrechtbank mag zich, volgens een eerst opvatting, niet in de plaats stellen van het beheerscomité van de R.V.A. en de genomen beslissingen wijzigen of hervormen (Arbh. Luik, 7 mei 1976, *J.T.T.*, 1976, 354 met noot PH. GOSSERIES; Arbh. Antwerpen, afd. Antwerpen, 27 februari 1976, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 639; Arbh. Gent, afd. Brugge, 22 mei 1975, *T. Soc. R.*, 1975, 451 met noot; Arbh. Brussel, 19 maart 1974, *onuitg.*; Arbrb. Charleroi, 8 februari 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 386; Arbrb. Hoei, 18 januari 1974, *J. Liège*, 1973-74, 166; Arbrb. Hoei, 4 januari 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 446 met noot A.T.; Arbrb. Luik, 8 december 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 637 en andersluidend advies van het openbaar ministerie; Arbh. Luik, afd. Hasselt, 11 oktober 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 237; Arbrb. Luik, afd. Jemeppe, 18 februari 1973, *onuitg.*; Arbh. Gent, afd. Brugge, 25 januari 1973, *onuitg.*; Arbrb. Turnhout, 7 mei 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1248; P. DENIS, *Droit de la sécurité sociale*, 1973, blz. 374; P. NAUDTS, *Administratieve en procesrechterlijke normen bij de interpretatie van de sociale zekerheidswetgeving*, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 612 tot 655; *Parl. Vr., Senaat*, 1975-76, *Bull.*, nr. 31 van 11 mei 1976, blz. 1414, vraag van senator Van In).

Volgens een andere opvatting mag de arbeidsrechtbank wel nagaan of de inspecteur (vroeger de directeur) van het gewestelijk bureau van de R.V.A. zich niet vergist heeft en alzo nagaan of de feitelijke elementen, welke ten grondslag lagen van de beslissing van het beheerscomité die alleen voor de directeur bindend zijn, de getroffen beslissing rechtvaardigen (R. v. St., arrest nr. 19892 van 30 oktober 1979 zaak-Van Herck, *R. Adm.*, 1979-80, 36 met noot; Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 28 november 1978, *J.T.T.*, 1979, 144 e.v. met noot J. VAN LANGENDONCK; Arbh. Luik, 18 juni 1976, *J. Liège*, 1976-77, 9; Arbh. Antwerpen, 7 januari 1976, *onuitg.*, Arbrb. Antwerpen, 21 oktober 1974, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 635; Arbrb. Antwerpen, 6 mei 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 429 met noot A.T.; Arbh. Gent, 17 december 1973, *R.W.*, 1974-75, 1588; Arbh. Luik, 13 november 1973, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 26 oktober 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 634; R. v. St., arrest nr. 15613 van 12 december 1972, zaak-Devoeght t/R.V.A.; P. LEROY, *Het begrip onvrijwillige werkloosheid, B.T.Soc.Z.*, 1978, 380 e.v., 596 e.v. en inz. 687 e.v.; P. LEROY, *La notion de chômage involontaire, J.T.T.*, 1977, 308).

256 Historisch is het wel zo dat deze beslissingsmacht van het beheerscomité inzake vergoedbaarheid van werknemers bij staking of lock-out wortelt in de vroegere wetgeving betreffende de werkloosheidsuitkeringen (zie boven, nr. 63). Art. 129 van het Werkloosheidsbesluit heeft de vroegere versies van dezelfde tekst vereenvoudigd doch tevens bijzonder vaag gemaakt. De discretionaire bevoegdheid van het beheerscomité werd uitgebreid.

Artikel 129 is slechts een toepassing van art. 126, eerste lid, 1° van het Werkloosheidsbesluit waarbij bepaald wordt dat de werknemer aanspraak kan maken op werkloosheidsuitkering mits hij wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil werkloos zonder loon wordt. Hij die staakt is niet onvrijwillig werkloos. In de praktijk is het mogelijk dat werknemers schijnbaar niet staken doch in werkelijkheid bij de staking betrokken zijn (b.v. staking van het liftpersoneel van een mijn waardoor de mijnwerkers niet meer in de mijnschacht kunnen dalen).

Ten einde dergelijke delicate problemen landelijk op eenvormige wijze en los van lokale invloeden op te lossen werd het beheerscomité i.p.v. van de directeurs (thans de inspecteurs) van de gewestelijke bureau's van de R.V.A. hiermede belast. Voor de in dit beheerscomité vertegenwoordigde organisaties was het ook een middel om na te gaan, uit oogpunt van de werkgevers, dat de werkwilligen niet benadeeld werden of, dat stakers werkloosheidsuitkeringen ontvangen i.p.v. stakersgeld, en, uit oogpunt van de werknemers, aan de niet georganiseerde werknemers niet te vlug werkloosheidsuitkeringen toe te kennen ten einde tot aansluiting bij een vakbond te nopen. Het valt ook op dat het beheerscomité in het feit dat werknemers tot dezelfde arbeidseenheid behoren en belang hebben bij de staking of in het feit dat zij georganiseerd zijn een aanwijzing vindt om werknemers als schijnbare werkwilligen te beschouwen (zie arrest R. v. St., nr. 15613 van 12 december 1972, zaak-Devoeght t/R.V.A.). Dergelijke zienswijze is van aard de vrijheid van arbeid in het gedrang te brengen.

Het beheerscomité moet om een werknemer van het recht op werkloosheidsuitkeringen uit te sluiten het bewijs leveren van een directe, persoonlijk toerekenbare verantwoordelijkheid bij de werknemer, waaruit zijn werkonwilligheid af te leiden valt. Die opdracht is geen gemakkelijke opgave zodat het beheerscomité, dat instond voor de redactie van het huidig art. 129, een ruime discretionaire bevoegdheid wenste. Deze opvatting komt in botsing met de noodzakelijkheid de vrijheid van arbeid te verzekeren en het rechtssubject te beschermen. De beslissingen van de inspecteurs (vroeger de directeurs) genomen, in uitvoering van die van het beheerscomité, binden de arbeidsrechtbanken niet.

Zij kunnen, zoals elke andere beslissing, het voorwerp zijn van een beroep bij de rechter.

257 Uit administratiefrechtelijk standpunt is trouwens een nog niet beëindigde

evolutie merkbaar om de discretionaire beslissingen van de administratie aan een hiërarchisch en jurisdictioneel toezicht te onderwerpen.

Het hiërarchisch toezicht op de administratie moet uitgeoefend worden door de bevoegde minister, die op zijn beurt voor het parlement verantwoordelijk is. In de loop van de jaren zijn de Kamers steeds minder in staat geweest om die opdracht naar behoren te vervullen en is de ministeriële macht ingevolge verschuiving naar beheersorganen van parastatale instellingen afgezwakt, met pogingen, zoals de Wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige organismen van openbaar nut, om hieraan te verhelpen. Het jurisdictioneel toezicht integendeel werd verscherpt (P. TAPIE, *Pouvoir discretionnaire et opportunité des décisions administratives, Adm. publ.*, 1977-78, T. 24 e.v.).

De ommekeer van de rechtspraak van het Hof van Cassatie met het Flandria-arrest van 5 november 1920, waarbij de administratie zowel voor publiekrechtelijke als voor privaatrechtelijke bestuursdaden aansprakelijk werd gesteld en de instelling van de Raad van State waren hiervan de belangrijkste mijlpalen. Na een aarzelend debuut is de Raad van State de administratieve beslissingen niet enkel vormelijk maar ook inhoudelijk gaan toetsen aan de gegevens van de door de administratie overgelegde administratieve dossiers. Alhoewel in de regel er geen motiveringsverplichting bestaat voor de administratie, betekent dit niet dat discretionaire beslissingen arbitrair mogen zijn. Zij moeten rechtmatig en niet willekeurig zijn. Daarom onderzoekt de Raad van State of in het administratief dossier voldoende gegevens kunnen gevonden worden die de administratie toelaten de genomen beslissing redelijkerwijze te treffen (zie arrest nr. 17251 van 29 oktober 1975, zaak-De Turck, *R.W.*, 1975-76, 1446 e.v., met noot L.P.S.). Uit het feit dat de administratie niet verplicht is haar beslissingen te motiveren, mag slechts besloten worden, dat zij niet verplicht is het beschikkend gedeelte van haar beslissing te doen voorafgaan door overwegingen die de motieven kenbaar maken, maar niet dat geen wettelijke motieven moeten voorhanden zijn waarop de beslissing steunt (R. v. St., arrest nr. 8477 van 7 maart 1961, zaak-gemeente Schoten t/B.D. Antwerpen).

Het jurisdictioneel toezicht van de arbeidsrechtbank op de discretionaire beslissing van het beheerscomité omgezet in een beslissing van de inspecteur (vroeger de directeur) van de R.V.A., is dan ook juridisch te verantwoorden.

258 De Koning stelt krachtens art. 7 van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en de artikelen 2, 3, 4, 5, 6 en 8 van de Wet van 25 februari 1964 de voorwaarden tot toekenning van werkloosheidsuitkeringen of wachtgelden.

In bepaalde gevallen ontving het beheerscomité van die instellingen van de Koning een subdelegatie om detailvoorwaarden te bepalen.

Dit is het geval:

A) Inzake het bepalen van de studies, die in aanmerking komen voor het recht op werkloosheidsuitkeringen (art. 124 Werkloosheidsbesluit).
De arbeidsrechtbank mag zich niet in de plaats stellen van het beheerscomité door zelf bepaalde studies in aanmerking te nemen (Cass., 21 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 616, *R.W.*, 1973-74, 662, *T. Soc. R.*, 1973, 18, *J.T.T.*, 1974, 156; Arbh. Luik, 14 februari 1978, *J. Liège*, 1977-78, 209).

B) Inzake het aanmerken als pensioen van ouderdoms-, rust- of anciënniteitspensioenen of enig ander als zodanig geldend voordeel toegekend:

1° door een Belgische openbare instelling, die niet onder de Wet van 16 maart 1954 valt;
2° door een Belgische of Kongolese particuliere instelling of door een buitenlandse openbare of particuliere instelling, die met het beheer van een openbare dienst is belast of een deel van algemeen nut nastreeft (art. 145 § 2, tweede lid, Werkloosheidsbesluit; art. 47 § 2, derde lid, 2° Besluit Pool der zeelieden).
De arbeidsrechtbank is evenmin bevoegd om dit zelf te doen.

c) Inzake het bepalen van de regelen om van de ene naar de andere uitbetalingsinstelling over te gaan (art. 179 Werkloosheidsbesluit).
Deze bevoegdheid is eigen aan het beheerscomité.

259 Artikel 68 e.v. van de Wet van 22 december 1977 betreffende de budgettaire voorstellen, gewijzigd bij het K.B. nr. 21 van 7 december 1978, voorzien in de toekenning van een wettelijk brugpensioen aan bepaalde kategorieën werknemers.

Dit brugpensioen, toegekend op verzoek van de werknemer, omvat:

1° de normale werkloosheidsuitkering;

2° de helft van het verschil tussen het nettoreferteloon en de onder 1° vermelde uitkering (art. 74 § 1).

De Rijksdienst voor arbeidsvoorziening is belast met de uitbetaling voor rekening van het Rijk. De personen die het voordeel van het brugpensioen genieten worden uit oogpunt van de sociale wetgeving als werklozen beschouwd (art. 76). Luidens artikel 79 van vermelde wet is de arbeidsrechtbank bij geschil bevoegd. Daar de werknemer die het wettelijk brugpensioen vraagt verder werkloosheidsuitkeringen geniet was de arbeidsrechtbank reeds bevoegd ingevolge artikel 580, 2° Ger. W.

Art. 79 maakt de arbeidsrechtbank ook bevoegd voor de geschillen nopens de toekenning van het wettelijk brugpensioen in de openbare sector.

260 Het wettelijk brugpensioen mag niet verward worden met:

1° Het conventioneel brugpensioen ingesteld bij C.A.O. nr. 17, gesloten in de Nationale Arbeidsraad op 19 december 1974, algemeen verbindend verklaard bij K.B. 16 januari 1976.
Dit brugpensioen wordt aan de werknemer toegekend bij ontslag. Het wordt door de werkgever uitbetaald. De arbeidsrechtbank is voor geschillen nopens het conventioneel brugpensioen bevoegd krachtens artikel 578, 1° Ger. W.

2° Het bijzonder brugpensioen toegekend aan oudere werklozen en invaliden door de Rijksdienst voor werknemerspensioenen.
De arbeidsrechtbank is voor geschillen nopens het bijzonder brugpensioen bevoegd krachtens de artikelen 107 en 166 § 1 van de Wet van 22 december 1977, waarbij een artikel 580, 10° en 580, 11° in het Gerechtelijk Wetboek ingelast werd (zie verder, nr. 288).

261 De kwijtschelding van een terug te betalen som aan werkloosheidsuitkeringen behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van het beheerscomité (art. 214 Werkloosheidsbesluit; Arbrb. Brussel, 26 april 1976, *J.T.T.*, 1978, 25; Arbrb. Antwerpen, 9 april 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 128). Wel is de arbeidsrechtbank bevoegd om termijnen toe te staan voor de terugbetaling van werkloosheidsuitkeringen (Arbrb. Antwerpen, 9 april 1973, *T. Soc. R.*, 1973, 253).

d) *De verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering*

262 De arbeidsrechtbank neemt kennis van de geschillen betreffende de rechten en verplichtingen van de werknemers, de leerlingen, de personen, die

buiten een arbeidsovereenkomst of een leerovereenkomst het voordeel genieten van de wetten en verordeningen van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering en hun rechtverkrijgenden (art. 580, 2° en 3° Ger. W.).

De tekst van artikel 580 Ger. W. maakt gewag van de „wetten". Er bestaan immers verscheidene stelsels van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering voor werknemers.

De verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering omvat het algemeen stelsel geregeld bij de Ziekte- en Invaliditeitswet van 9 augustus 1963 en het afzonderlijk stelsel voor de zeelieden, waarvan de basisregeling vervat is in het K.B. van 24 oktober 1936 tot wijziging en samenordening van de statuten van de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische Vlag en in art. 1, 2° en 6 van de Besluitwet van 7 februari 1945 betreffende de maatschappelijke veiligheid van de zeelieden ter koopvaardij.

263 Het personeel van de N.M.B.S. geniet eveneens van een eigen regeling.

Artikel 13 van de Wet van 13 juli 1926 tot oprichting van de N.M.B.S. kent aan een nationale paritaire commissie de bevoegdheid toe om een statuut van het personeel op te maken. Hoofdstuk X van dit statuut handelt over het fonds der sociale werken. Dit fonds omvat een kas voor geneeskundige verzorging, die de rol vervult van ziekenfonds, een kas voor uitkeringen en een kas voor sociale solidariteit, die bijkomende medico-farmaceutische kosten toekent.

Hetzelfde art. 13 verklaart de arbeidsrechtbank bevoegd voor alle geschillen in verband met de toepassing van het personeelsstatuut. Het Hof van Cassatie vindt in dit artikel een voldoende rechtsgrond om de arbeidsrechtbank bevoegd te achten voor alle geschillen nopens de aanspraak van personeelsleden en andere rechthebbenden ontleend aan dit statuut zodat het zonder belang is te onderzoeken of deze bevoegdheid steun vindt in artikel 580 Ger. W. (Cass., 28 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 759; *R.W.*, 1973-74, 1047; *vgl.* Arbrb. Verviers, 12 februari 1973, *J.T.T.*, 1973, 154 die de arbeidsrechtbank *ratione personae* bevoegd doch *ratione materiae* onbevoegd acht).

De bijkomende rechtsgrond, die in artikel 580, 2° en 3° Ger. W. kan gevonden worden is wel van belang met het oog op de samenstelling van de arbeidsrechtbank.

264 De mijnwerkers kunnen slechts aanspraak maken in het algemeen stelsel op primaire ongeschiktheidsuitkeringen voor de eerste zes maanden arbeidsongeschiktheid en na zes maanden ongeschiktheid, ten belope van het verschil tussen het bedrag van de primaire ongeschiktheidsuitkering en het bedrag van het in werkdagen gewaardeerde invaliditeitspensioen en op invaliditeitsuitkeringen wanneer zij geen aanspraak kunnen maken op een invaliditeitspensioen. In afwachting van de erkenning van een recht op invaliditeitspensioen mag de verzekeringsinstelling verder terugvorderbare voorschotten toekennen.

De arbeidsrechtbank is echter eveneens bevoegd voor de geschillen in verband met dit invaliditeitspensioen van de mijnwerkers, dat tot de ziekte- en invaliditeitsverzekering kan gerekend worden.

265 De tekst van artikel 580, 2° en 3° Ger. W. maakt enkel gewag van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering en sluit dus de vrijwillige verzekering uit. De geschillen in verband met de vrijwillige verzekering ressorteren onder

de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank krachtens een andere bepaling, nl. artikel 580, 6°, a Ger. W.

De regeling voor zelfstandigen behoort tot het statuut van zelfstandigen terwijl de overzeese sociale zekerheid een ziektegeld en invaliditeitsverzekering, een uitgestelde verzekering geneeskundige verzorging en een aanvullende verzekering voor geneeskundige omvat. De arbeidsrechtbank is voor geschillen in verband met die regelingen bevoegd krachtens andere artikelen van het Gerechtelijk Wetboek (zelfstandigen: 581, 1°; overzeese sociale zekerheid: 580, 6°, c en 7°). Zij is echter niet bevoegd voor de geschillen nopens de bijzondere voordelen inzake geneeskundige en farmaceutische verzorging verleend door het N.W.O.I. aan de oorlogsinvaliden. Het personeel van de openbare sector, welke niet ressorteert onder de arbeidsrechtbank voor de geschillen in verband met hun arbeid, valt onder de algemene regeling van de ziekte- en invaliditeitsverzekering voor de geneeskundige verzorging zodat de arbeidsrechtbank wel bevoegd is voor die kategorie personen en hun rechthebbenden voor geschillen nopens de geneeskundige zorgen. Die verruiming is beperkt tot de personen van de openbare sector die in ondergeschikt verband staan. Zij strekt zich niet uit tot de leden van de bestendige deputatie (Arbrb. Brugge, 22 oktober 1975, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 52).

266 De bevoegdheid van de arbeidsrechtbank strekt zich uit tot de geschillen nopens de rechten en verplichtingen van de rechthebbenden. De rechten zijn het recht op geneeskundige verstrekkingen, het recht op uitkeringen, het recht op begrafeniskosten en het recht op invaliditeitspensioenen voor de mijnwerkers.

Het invaliditeitspensioen van de mijnwerkers wordt, zoals het pensioen, toegekend door de gewestelijke voorzorgskassen van het nationaal pensioenfonds voor mijnwerkers. Het omvat het eigenlijk invaliditeitspensioen, het vakantiegeld en de verwarmingstoelage. De andere voordelen worden uitgekeerd door de erkende ziekenfondsen of de gewestelijke diensten van de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (H.V.Z.I.), die over het recht op prestaties beslissen en de prestaties uitbetalen.

Bepaalde organen van het R.I.Z.I.V. nemen ook beslissingen.

De geneesheren inspecteurs van de dienst voor geneeskundige controle kunnen op verzoek van de adviserende geneesheer van de verzekeringsinstelling beslissingen nemen over de staat van primaire arbeidsongeschiktheid van een verzekerde. De geneeskundige raad voor invaliditeit, ingericht bij de dienst voor uitkeringen beslist over de staat van invaliditeit, terwijl het college van geneesheren-directeurs, ingericht bij dezelfde dienst, beslist over het ten laste nemen van revalidatie en herscholingsprogramma's.

Voor de schepelingen treedt de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische vlag (H.V.K.Z.) als verzekeringsinstelling op.

267 Als verplichtingen van de rechthebbenden kan men aanstippen: de aansluiting bij een ziekenfonds of de inschrijving bij de H.V.Z.I., de inlevering

van bijdragenbescheiden, de betaling van een persoonlijke bijdrage voor een voortgezette verzekering of wanneer de verzekerde behoort tot bepaalde kategorieën personen zoals de gepensioneerden en de weduwen van werknemers uit de openbare sector, de studenten van het hoger onderwijs, de minder-validen en de niet beschermde personen, het zich onderwerpen aan controleverrichtingen, het opsturen van een geneeskundig getuigschrift door de gerechtigde aan de adviserende geneesheer van zijn verzekeringsinstelling, het verschaffen aan de verzekeringsinstelling van alle inlichtingen met oog op een regresvordering. Die verplichtingen houden verband met het recht op prestaties.

Artikel 100 van de Ziekte- en Invaliditeitswet van 9 augustus 1963, gewijzigd bij de Wet van 10 oktober 1967, waarbij voor het algemeen stelsel herhaald wordt dat de arbeidsrechtbank bevoegd is, spreekt dan ook terecht enkel van de betwistingen in verband met de rechten voortvloeiend uit vermelde wetgeving. Dit artikel lijkt ruimer opgesteld dan de artikelen 580, 2° en 3° van het Gerechtelijk Wetboek daar het bevoegdheid geeft aan de arbeidsrechtbank voor de betwistingen in verband met de rechten voortvloeiend uit de Ziekte- en Invaliditeitswet zonder dit te beperken tot de werknemers, de leerlingen, de personen, die buiten een arbeidsovereenkomst of een leerovereenkomst het voordeel genieten van die wet, en hun rechtverkrijgenden. De Ziekte- en Invaliditeitswet geeft immers nog aan andere personen rechten, zoals het sociaal statuut van de geneesheren, tandheelkundigen en apotekers (art. 34*quinquies*). Niettemin lijkt het logischer artikel 100 van de Ziekte- en Invaliditeitswet, dat aangepast werd bij dezelfde Wet van 10 oktober 1967 waarin de artikelen 580, 2° en 3° Ger. W. opgenomen worden, in overeenstemming met de artikelen 580, 2° en 3° Ger. W. te interpreteren.

In artikel 83. 3° van het wetsontwerp betreffende de budgettaire voorstellen 1979-80 (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1979-80, stuk 323, nr. 1) wordt een ruimere bevoegdheid aan de arbeidsgerechten toegekend.

Alle betwistingen in verband met de rechten en plichten van de verplegingsinrichtingen en van de verstrekkers van verzorging die tot een akkoord of overeenkomst zijn toegetreden of die geen weigering tot toetreding tot de akkoorden hebben betekend, en van de verzekerden en van de verzekeringsinstellingen behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

Een analoge tekst aan artikel 100 vindt men terug in artikel 6, tweede lid, van de reeds vermelde sociale zekerheidswet voor schepelingen.

Het recht op de prestaties van de Ziekte- en Invaliditeitswet vloeit niet voort uit de arbeidsovereenkomst van de werknemer, maar uit de Ziekte- en Invaliditeitswetten (*Cass.*, 27 november 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 309; *R.W.*, 1969-70, 1183). Elk geschil omtrent dit recht behoort tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank niet op grond van artikel 578, 1° Ger. W., doch uitsluitend op grond van 580, 2° en 3° Ger. W. Dit is van belang uit oogpunt van de samenstelling van de arbeidsrechtbank en de mededeelbaarheid van de zaak aan het arbeidsauditoraat.

In bepaalde uitvoeringsbesluiten wordt aan de volstrekte bevoegdheid van de

arbeidsrechtbank bij geschil herinnerd. Zo bepaalt artikel 177, vierde lid van het K.B. van 4 november 1963 dat de gerechtigde wiens mutatie wordt afgewezen, het geschil aan de arbeidsrechtbank kan voorleggen.

268 De geschillen betreffende de ziekte- en invaliditeitsverzekering van de zelfstandigen en de helpers worden krachtens artikel 581 Ger. W. en niet overeenkomstig art. 580, 3° Ger. W. door de arbeidsrechtbank behandeld. De regeling van geneeskundige verzorging voor leden van kloostergemeenschappen behoort eveneens tot de regeling voor zelfstandigen. Eenzelfde persoon kan als zelfstandige recht hebben op de terugbetaling van de ziektekosten voor grote risico's, terwijl hij als minder-valide aanspraak kan maken op de terugbetaling van ziektekosten voor de andere risico's. In deze laatste veronderstelling steunt de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank op art. 580, 3° Ger. W.

269 De arbeidsrechtbank is bevoegd voor alle geschillen nopens de rechten en verplichtingen, zoals die nopens de hoedanigheid van rechthebbende of persoon ten laste, de inschrijving en aansluiting bij een verzekeringsinstelling, de terugbetaling van geneeskundige verstrekkingen, de toekenning van primaire ongeschiktheids- en invaliditeitsuitkeringen, de uitkeringen tijdens de prenatale en postnatale periode van bevallingsrust, het bewijs, het bestaan en de controle van de staat van arbeidsongeschiktheid, het zich niet onderwerpen aan geneeskundige controle door de verzekerde, de tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid, de wachttijd, het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, de uitsluiting van het recht op prestaties wegens „zware fout" of sportprestaties, de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekking, de revalidatie en herschòlingsprogramma's, de werkhervatting met toelating van de adviserende geneesheer, de uitbetaling van begrafeniskosten, de cumulatie van prestaties met andere sociale voordelen (mijnwerkersinvaliditeitspensioen, opzeggingsvergoeding, arbeidsongevaluitkeringen, vergoedingen van gemeen recht, enz...), de toekenning van interesten en de administratieve sancties die toepasselijk zijn op de rechthebbenden.

270 Het geschil gaat tussen de gerechtigde of rechthebbende en de verzekeringsinstelling en/of het R.I.Z.I.V.

Ingevolge artikel 2, d van de Ziekte- en Invaliditeitswet is de verzekeringsinstelling een landsbond van verbonden van onderlinge fondsen erkend krachtens de Wet van 23 juni 1894 op de maatschappijen van onderlinge bijstand of de H.V.Z.I.

Een ziekenfonds treedt dus nooit als partij op (Brussel, 30 oktober 1973, *Inf. R.I.Z.I.V.* 1974, 54). Evenmin kan een verbond van ziekenfondsen als een verzekeringsinstelling in de zin van de Wet van 9 augustus 1963 aangezien worden (Arbrb. Doornik, 4 mei 1976, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 408). Gewoonlijk is de tegenpartij van de gerechtigde of rechthebbende de verzekeringsinstelling.

271 Nochtans kan het R.I.Z.I.V. ook partij zijn (W. PEERAER, *Het R.I.Z.I.V. als partij voor de arbeidsrechtbank, Inf. R.I.Z.I.V.* 1975, 5 e.v.).

Dit is het geval wanneer de aangevochten beslissing uitgaat:

1° Van het college van geneesheren-directeurs (*Cass.*, 5 september 1973, *Arr.*

Cass., 1974, 12; *Inf. R.I.Z.I.V.* 1974, 52; *J.T.T.*, 1974, 55; Arbh. Brussel, 10 maart 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 46).

De verzekeringsinstelling moet buiten zaak gesteld worden (Arbh. Bergen, 14 oktober 1977, *J.T.T.*, 1978, 10).

Dit college is geen rechtsprekend orgaan (PH. GOSSERIES, noot bij Commissie van beroep R.I.Z.I.V., 19 oktober 1970, *J.T.T.*, 1971, 105; en noot bij Commissie van beroep R.I.Z.I.V., 15 september 1967, *B.T.Soc.Z.*, 1968, 100). Het beslist voor elk geval welk het revalidatie en herscholingsprogramma is, de duur ervan en of, die ten laste van de verzekering worden genomen (art. 149 en 150 K.B. van 4 november 1963).

Tegen de beslissing waarbij een revalidatie of herscholing wordt geweigerd staat ongetwijfeld beroep open bij de arbeidsrechtbank (*Cass.*, 5 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 12, *J.T.T.*, 1974, 55; *Inf. R.I.Z.I.V.* 1974, 52; *T.Soc.R.*, 1974, 34; zie ook D. SIMOENS, *Overzicht van de rechtspraak Ziekte- en invaliditeitsverzekering* 1973-77, *R.W.*, 1977-78, 1325-1326; J. VAN LANGENDONCK, en D. SIMOENS, *De rechtspraak van de arbeidsgerechten over sociale zekerheid*, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 4 e.v.).

Betwist wordt of de arbeidsrechtbank, wanneer zij tot revalidatie of herscholing beslist, ook het programma en de duur kan bepalen (PH. GOSSERIES, *Approche du droit à la rééducation couvert par l'assurance maladie, J.T.T.*, 1976, 254, nr. 54, 54*bis*, 54*ter* en 56).

Wanneer voornoemd college de tenlastneming van een revalidatieprogramma weigert, b.v. op grond dat er geen revalidatie is in de zin van de wet, en die beslissing voor de arbeidsrechtbank wordt betwist dan legt geen enkele wettelijke bepaling aan de rechter op eerst uitspraak te doen over het beginsel van de revalidatie om dan de zaak naar het college van de geneesheren-directeurs te verwijzen voor een nieuwe beslissing nopens het programma (*Cass.*, 22 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1109). Het R.I.Z.I.V. moet maar tijdens het geding zijn middelen aanvoeren zowel betrekkelijk het beginsel van de revalidatie als betrekkelijk het programma zelf (zelfde arrest, motieven).

Het college van geneesheren-directeurs bepaalt ook de kosten welke door de verzekeringsinstellingen ten laste worden genomen (art. 151, K.B. van 4 november 1963). Hierbij is het gebonden door de voorwaarden vastgesteld in de nomenclatuur (art. 19, tweede lid, Ziekte- en Invaliditeitswet) of in de overeenkomsten, gesloten met de inrichtingen voor revalidatie en voor herscholing door het beheerscomité van de dienst voor geneeskundige verzorging (art. 12, 7° en art. 19, derde lid, Ziekte- en Invaliditeitswet). De arbeidsrechtbank is in dezelfde mate gebonden.

In die gevallen die niet voorkomen in de nomenclatuur of in de vermelde overeenkomsten bepaalt het College zelf de kosten. Artikel 151 van het K.B. van 4 november 1963 somt die gevallen op „namelijk de kosten van onderzoek ter beroepskeuzevoorlichting, van inschrijving voor de kursussen en de examens, van internaat, van de reizen, van verzekeringspremies tegen arbeidsongevallen, van materieel en toerusting vereist bij de beroepsopleiding, van bijzondere toestellen vereist voor de revalidatie, van bijzondere wagentjes waardoor in geval van gebrekkigheid de mogelijkheid wordt geboden de revalidatie- en herscholingsmiddelen te baat te nemen."

Of die opsomming limitatief is, wordt betwist (Arbrb. Brussel, 29 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 316 e.v. en noot PH. GOSSERIES; Arbrb. Brussel, 11 juli 1974, *J.T.T.*, 1974, 202 en advies openbaar ministerie, betrof logopedie).

Wanneer het college van geneesheren-directeurs gebruik maakt van de mogelijkheid om aan de rechthebbenden, binnen het bestek van de door hem vastgestelde herscholingsprogramma's, rente-

loze leningen toe te staan ten einde de reclassering van betrokkene als zelfstandige in de hand te werken, wordt voorgestaan dat het een discretionaire bevoegdheid uitoefent.

Een beslissing van weigering is niet vatbaar voor beroep bij de arbeidsrechtbank (PH. GOSSERIES, *Approche du droit à la rééducation couvert par l'assurance maladie*, *J.T.T.*, 1976, 252 e.v.).

Die stelling steunt op het gebruik van het woord „kan" in artikel 152 van het K.B. van 4 november 1963. Zij is juist in de mate dat het woord „kunnen" wijst op een mogelijkheid waarvan gebruik kan gemaakt worden zonder verplicht te zijn. Het werkwoord „kunnen" betekent echter ook vermogen, moeten (*vgl.* art. 8, tweede lid K.B. 31 december 1963, zie hieromtrent conclusies H. LENAERTS, in *Arr. Cass.*, 1978, 1088). Deze laatste interpretatie lijkt hier juister daar een administratie of een overheidsorgaan geen gunsten toestaat doch aan alle rechtsonderhorigen dezelfde voordelen moet toekennen.

In dit geval is een beslissing van weigering wel vatbaar voor beroep bij de arbeidsrechtbank.

2° Van de dienst voor geneeskundige controle:

a) de beslissing van de geneesheren-inspecteurs inzake fysische of mentale arbeidsongeschiktheid van minder-validen.

Art. 13 van het K.B. van 20 juli 1970 tot verruiming van de werkingssfeer van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging tot de minder-validen bepaalt trouwens dat het R.I.Z.I.V. de enige tegenpartij is.

b) de beslissingen inzake de staat van primaire arbeidsongeschiktheid genomen door de geneesheer-inspecteur op verzoek van de adviserende geneesheer wanneer de gerechtigde zich wegens zijn gezondheidstoestand niet kan begeven naar de plaats van de controlezitting gehouden door de adviserende geneesheer van de verzekeringsinstelling (art. 48 Ziekte- en Invaliditeitswet).

c) de beslissingen inzake het einde van de staat van invaliditeit genomen door een geneesheer-inspecteur (art. 51, tweede lid, Ziekte- en Invaliditeitswet).

3° Van de geneeskundige raad voor invaliditeit: de beslissing nopens de vaststelling van de staat en de duur van de invaliditeit of het einde van de staat van de invaliditeit. (W. PEERAER, *a.w.*, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1975, 5 e.v.; noot W. PEERAER, *B.T.Soc.Z.* 1973, 759). Die beslissingen worden rechtstreeks aan de gerechtigde betekend (art. 51, eerste lid, Ziekte- en Invaliditeitswet). Gaan zij gepaard met een geschil nopens de uitkeringen dan kan de verzekeringsinstelling ook partij zijn.

4° Van de leidende ambtenaar van de dienst voor administratieve controle bij het opleggen van administratieve sancties (art. 7 K.B. 10 januari 1969 tot vaststelling van de administratieve sancties die toepasselijk zijn op de rechthebbenden van de regeling voor verplichte ziekte-en invaliditeitsverzekering).

In de andere geschillen wordt het R.I.Z.I.V. buiten zaak gesteld (zie b.v. Arbrb. Gent, 21 december 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1975, 47).

272 Het R.I.Z.I.V. kan ook als tussenkomende partij of als derdenverzet doende partij optreden (W. PEERAER, *a.w. Inf. R.I.Z.I.V.* 1975, 5 e.v.; W. PEERAER, noot in *B.T.Soc.Z.*, 1972, 726; R. RIMBEAU, *Derden-verzet in verband met de wetgeving inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering*, *B.T.Soc.Z.*, 1966, 204 e.v.).

Dit kan van belang zijn wanneer een objectief niet verschuldigde uitgave door de verzekeringsinstelling moet gedragen worden omdat zij wegens een foutieve handelwijze door een arbeidsrechtbank veroordeeld wordt tot uitkering van prestaties (W. PEERAER, *Rechtspraak ziekte- en invaliditeitsverzekering*, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 725 e.v.).

Zo kan het R.I.Z.I.V. derden-verzet doen tegen een vonnis van een arbeidsrechtbank waarbij, niettegenstaande de verzekeraar arbeidsongevallen binnen de twee weken die volgen op de ontvangst van de aangifte van een arbeidsongeval, die hij als zodanig weigerde te erkennen, de verzekeringsinstelling niet verwittigd heeft, niettemin de uitkering van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ten laste van de verzekeringsinstelling wordt gelegd (Arbrb. Brussel, 21 oktober 1976, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 104).

De aanhangigmaking van een rechtsvordering namens het R.I.Z.I.V. geschiedt door de algemene raad van het R.I.Z.I.V. (art. 8, 8°, 12, 9°, 40, 14°, 79, 17° en 93, 10° Ziekte- en Invaliditeitswet).

273 De arbeidsrechtbank is niet bevoegd voor de geschillen van geneeskundige aard tussen de adviserende geneesheer van de verzekeringsinstellingen en de geneesheren-inspecteurs van de dienst voor geneeskundige controle van het R.I.Z.I.V., behoudens die waar de rechten van de rechthebbenden in het gedrang komen. Zij worden in eerste aanleg door de eerste aanwezende geneesheren-inspecteurs van de provincie waarin de adviserend geneesheer zijn administratieve standplaats heeft, en in beroep door het comité van de dienst voor geneeskundige controle beslecht. Het Comité van de dienst geneeskundige controle is eveneens bevoegd om tuchtstraffen aan de adviserend-geneesheer, de geneesheren-inspecteurs, de eerstaanwezende geneesheren-inspecteurs en de geneesheren-inspecteurs-generaal op te leggen. Hoger beroep tegen die tuchtmaatregelen wordt ingesteld voor een van beide commissies van beroep bij de dienst voor geneeskundige controle (art. 79, 11° en 89 Ziekte- en Invaliditeitswet; art. 246 tot 252 K.B. 4 november 1963).

Die commissies doen uitspraak in eerste en laatste aanleg. De debatten zijn openbaar, tenzij die openbaarheid gevaar oplevert voor de orde, de goede zeden of de eerbiediging van het beroepsgeheim. De commissies horen een uiteenzetting van de zaak door een geneesheer-verslaggever, ambtenaar bij de dienst voor geneeskundige controle. De partijen mogen voor alle handelingen inzake rechtspleging alsmede ter terechtzitting zich doen bijstaan en vertegenwoordigen door een advocaat of door ieder persoon van hun keuze. De commissies kunnen een persoonlijk verhoor bevelen en bijkomende onderzoeken laten verrichten. Na het sluiten van de debatten wordt beraadslaagd in het geheim. De beslissingen worden gemotiveerd en in openbare zitting uitgesproken.

274 Die commissies zijn echte administratieve rechtscolleges (R. v. St. arresten nr. 15942 van 26 juni 1973, zaak-Soetens, nr. 14385 van 4 december 1970, zaak-Lisbet, nr. 12241 van 24 februari 1967, zaak-Houart). Zij zijn eveneens bevoegd voor de geschillen nopens het verbod aan de verzekeringsinstellingen tegemoet te komen in de kosten van geneeskundige verstrekkingen verleend door personen of inrichtingen waarvan een beperkte kamer van het comité voor geneeskundige controle, ook „kleine kamer" genoemd, optredend als bestuursorgaan geoordeeld heeft dat zij zich niet schikken naar de wet- of verordeningsbepalingen betreffende de ziekte- en invaliditeitsverzekering (art. 79, 9° en 90 Ziekte- en Invaliditeitswet; art. 44 Wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel, gew. bij de Wet van 8 april 1965).

Tegen de administratieve beslissingen in betwiste zaken van die commissies staat beroep bij de Raad van State open.

275 Behoren, als administratief contentieux, niet tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, de geschillen in verband met:

a) De intrekking van de machtiging van landsbonden van ziekenfondsen door de Koning, op advies van de algemene raad van het R.I.Z.I.V., waarvoor de Raad van State bevoegd is.

b) De schorsing of de intrekking van de erkenning van de paramedische medewerkers waarvan de Raad van State kennis neemt (R. v. St. arresten nr. 17686 van 2 juni 1976, zaak-Dekkers, nr. 16312 van 20 maart 1974, zaak-Barboza di Oliverra, *Inf. R.I.Z.I.V.* 1974, 336; nr. 14385 van 4 december 1970, zaak-Lisbet: nr. 13139 van 27 september 1968, zaak-Lisbet).

c) De weigering of de intrekking van erkenning of de sluiting van ziekenhuizen die door een administratieve commissie van beroep beslecht worden.

Deze commissie van beroep der ziekenhuizen, welke drie kamers (één Nederlandstalige, één Franstalige en één Duitstalige) omvat, is bevoegd voor de ondertekende en gemotiveerde beroepen tegen administratieve beslissingen van sluiting van een ziekenhuis of van een dienst of bij weigering of erkenning van een dienst (art. 11 en 13 K.B. van 10 oktober 1974 betreffende de procedure van erkenning en sluiting van de ziekenhuizen en de ziekenhuisdiensten). De procedure is op tegenspraak en verloopt met gesloten deuren (art. 16 zelfde K.B.).

De partijen worden gehoord (art. 17 zelfde K.B.). Na beraadslaging bij meerderheid wordt de gemotiveerde beslissing in openbare zitting uitgesproken (art. 19 en 20 zelfde K.B.).

Tegen die beslissing staat hoger beroep open bij de Raad van State (arrest nr. 14462 van 20 januari 1971, zaak-C.O.O. Ninove).

d) De erkenning als geneesheer-specialist door de minister van Volksgezondheid, wiens administratieve beslissing bij de Raad van State kan aangevochten worden (arresten nr. 15792 van 29 maart 1973, zaak-Belgische beroepsvereniging voor kinderartsen; nr. 15280 van 3 mei 1972, zaak-Beroepsvereniging van Belgische Geneesheren-specialisten voor geneeskundige biologie; nr. 14828 van 18 juni 1971, zaak-Draps; nr. 13382 van 5 februari 1969, zaak-Belgische beroepsvereniging voor kinderartsen; nr. 12915 van 24 april, zaak-Gijbels; over de juridische aard van die beslissing zie P. CHARLIER, *A propos de la procédure administrative non contentieuse en Belgique, Adm. publ.* 1977-78, T, 207).

e) De erkenning als adviserend geneesheer door het beheerscomité van de dienst voor geneeskundige controle. De Raad van State is bij geschil bevoegd (R. v. St., arrest nr. 15139 van 28 januari 1972, zaak-N.V.S.M.).

f) De representativiteit van de geneesherenorganisaties waarvoor de Raad van State bevoegd is (arresten nr. 18408 van 2 september 1977, zaak-Syndikale artsenkamers; nr. 16856 van 16857 van 5 februari 1975, zaak-V.B.O.; nr. 16781 van 18 december 1974, zaak-V.B.O.; nr. 16707 van 13 november 1974, zaak-V.B.O.; nr. 16418 van 15 mei 1974, zaak-V.B.O.; nr. 15091 van 21 december 1971, zaak-V.B.O.; nr. 13867 van 19 december 1969, zaak-V.Z.W. Chambre syndicale des médecins de la province de Liège et de Luxembourg; telkens tegen de minister van Sociale Voorzorg).

Het probleem van de representativiteit heeft zich gesteld voor:
a) de algemene raad;
b) het beheerscomité van de dienst voor geneeskundige verzorging;
c) de technische geneeskundige raad;
d) de nationale commissie geneesheren-ziekenfondsen;

g) Het toestaan van een verlenging van de termijn van betaling van de aanvullende bijdrage voor de ziekteverzekering (art. 217, tweede lid, K.B. 4 november 1963).

De dienst voor administratieve controle is bevoegd, om op gemotiveerd verzoek van de gerechtigde of van zijn verzekeringsinstelling, die verlenging in behartenswaardige gevallen toe te staan.

276 De beslissingen, genomen door de verzekeringsinstellingen, overeenkomstig art. 8, tweede lid, van het K.B. van 31 december 1963 houdende verordening op de uitkeringen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, zijn eveneens vatbaar voor een beroep bij de arbeidsrechtbank.

De verzekerde die niet tijdig de voorgeschreven formaliteiten vervult om aanspraak te maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen krijgt hierop slechts recht vanaf de eerste werkdag na de datum van toezending of afgifte van het vereiste bewijs van arbeidsongeschiktheid. Vermeld artikel 8, tweede lid, bepaalt dat de verzekeringsinstelling „in behartenswaardige gevallen" de opgelegde „straf" kan opheffen op eensluidend advies van de leidend ambtenaar van de dienst uitkeringen van het R.I.Z.I.V.

De beslissing van de verzekeringsinstelling betreft het subjectief recht op uitkeringen. De feitelijke beoordelingsbevoegdheid van de administratie is hiermede niet onverenigbaar.

De beslissingen en adviezen waarover sprake hebben betrekking op de opheffing van een zgn. „sanctie" wegens het niet tijdig insturen van een geneeskundig getuigschrift of van een ander bewijs van arbeidsongeschiktheid. Juridisch gaat het echter niet om een straf of sanctie die opgeheven wordt maar wel om de opheffing van het gedeeltelijk verval van het recht op uitkeringen wegens het niet tijdig vervullen van de opgelegde formaliteiten (Cass., 17 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1081 en conclusies H. LENAERTS, inz. blz. 1089; *R.W.*, 1978-79, 1279 met noot).

De opheffing van het verval moet als een recht en niet als een gunst aangezien worden, mits de gestelde voorwaarden vervuld zijn, ttz.:

1° Een beslissing van de verzekeringsinstelling.

2° Het eensluidend advies van de bevoegde leidend ambtenaar.
Wanneer dit advies ongunstig is kan de verzekeringsinstelling geen ontheffing toestaan.
Is het advies gunstig dan kan zij nog de ontheffing weigeren.

3° Het moet gaan om een behartenswaardig geval.
Deze laatste voorwaarde wordt in feite beoordeeld.

Volgende elementen worden door de administratie bij de beoordeling in aanmerking genomen: de leeftijd van de verzekerde, de nationaliteit, het feit of het gaat om een eerste arbeidsongeschiktheid, de onmogelijkheid om zich te verplaatsen, de staat van afzondering, de aard van de ziekte, de sociale of gezinstoestand, de fout of nalatigheid van een derde, de vergissing nopens de hoedanigheid van arbeider of bediende, de opneming in een ziekenhuis, de verwarring tussen het tijdelijk en definitief statuut bij het overheidspersoneel (Senaat, B.Z. 1977, *Parl. Vr.* nr. 16 van senator Basecq, *Bull.* nr. 6 van 16 augustus 1977, blz. 132; B. THIMMESCH, *Opheffing van de sanctie bij niet tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid. De behartenswaardige gevallen*, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1979, 269).

Op 1741 aanvragen werden er 1010 toegestaan in 1976.

In 1977 waren die cijfers resp. 1833 en 799; in 1978, 2193 en 964; en in 1979 resp. 2744 en 1721.

Een deel van de rechtspraak en de rechtsleer waren de mening toegedaan dat de arbeidsrechtbanken niet mochten oordelen over de motieven waarom een bepaald geval niet als behartenswaardig werd beschouwd (Arbrb. Antwerpen, 12 april 1977, *Inf. R.I.Z.I. V.* 1977, 290; Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 23 oktober 1975, *Inf. R.I.Z.I.V.* 1976, 55; *B.T.Soc.Z.*, 1977, 647; Arbh. Antwerpen, afd. Antwerpen, 15 oktober 1975, *B.T. Soc.Z.*, 1977, 647; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 3 april 1974, *B.T. Soc.Z.*, 1977, 646; Arbrb. Luik, 17 februari 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 390; *B.T. Soc.Z.*, 1977, 646; Arbrb. Dendermonde, afd. St. Niklaas, 9 november 1971; Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 18 oktober 1971, vermeld *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 6, noot 2; Arbrb. Dendermonde, afd. Aalst, 21 september 1971, vermeld *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 6, noot 2; Arbrb. Dendermonde, afd. St. Niklaas 9 juni 1971, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 396; P. NAUDTS, *Administratieve en procesrechterlijke normen bij de interpretatie van de sociale zekerheidswetgeving*, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 619 e.v., 643 e.v., 655; C. PATURIEAUX, *Weigering van uitkering in geval van niet tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid*, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 3). Een ander deel oordeelde van wel (Arbh. Brussel, 29 november 1979, *T.Soc.R.*, 1980, 43; Arbrb. Brussel, 17 november 1977, *onuitg.*; Arbh. Antwerpen, 3 maart 1977, *J.T.T.*, 1977, 236; Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 6 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 1763; Arbrb. Luik, 23 maart 1976, *onuitg.*; Arbh. Luik, afd. Hasselt, 19 december 1975, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 645; Arbrb. Hoei, 4 mei 1973, *T.Soc.R.*, 1973, 261; Arbh. Luik, afd. Hasselt, 2 maart 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 645; Arbh. Luik, afd. Hasselt, 18 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 644; Arbrb. Doornik, 26 november 1971, *onuitg.*; Arbrb. Dinant, 23 november 1971, vermeld *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, blz. 5, noot 1, M. SYMOENS, noot in *R.W.*, 1976-77, 1765-1767; M. SYMOENS, *De „behartenswaardige gevallen"*, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1971, 155 e.v.).

Het Hof van Cassatie heeft aan deze verdeeldheid van de rechtspraak een einde gesteld door te beslissen dat de arbeidsgerechten de wetmatigheid van dergelijke beslissingen moeten toetsen en eventueel uitspraak moeten doen over het recht van de verzekerde dat door een onwettige beslissing is aangetast (Cass., 17 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1081, *R.W.*, 1978-79, 1279).

Het beginsel van de scheiding der machten belet niet dat de rechter controle uitoefent op een administratieve handeling (conclusies W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Pas.*, 1963, I, 744, inz. 750 e.v.). Hierbij mag de rechter niet de opportuniteit, doch enkel de wettigheid van de administratieve handeling beoordelen (Cass., 18 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 553, e.a., zie noot 2, *Arr. Cass.*, 1978, 1082). Die wettigheidscontrole is niet beperkt tot de eigenlijke wetmatigheid, d.i. de overeenstemming met de rechtsregel, maar strekt zich ook uit tot de rechtmatigheid, d.w.z. of het bestuur in redelijkheid tot de beschikking heeft kunnen komen, niet willekeurig heeft gehandeld, maar overeenkomstig de algemene beginselen van behoorlijk bestuur (conclusies H. LENAERTS, *Arr. Cass.*, 1978, 1083 en F. DUMON, *Arr. Cass.*, 1971, 809 e.v.).

Wanneer de ontheffing geweigerd wordt niettegenstaande de verzekerde zich in een „behartenswaardige" situatie bevindt, dan kan die weigering van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering aanleiding geven tot een geschil waarvan de

arbeidsrechtbank, krachtens de haar toegekende bevoegdheid bij art. 580, 2° Ger. W. en art. 100 van de Ziekte- en Invaliditeitswet, kennis neemt.

De arbeidsrechtbank zou, wanneer de verzekeringsinstelling het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkering weigert, dit recht ook kunnen toestaan zonder dat de verzekerde vooraf een ontheffing langs administratieve weg tracht te bekomen. Het is voldoende dat deze verzekerde bewijst door overmacht niet bij machte geweest te zijn tijdig aangifte van zijn arbeidsongeschiktheid te doen (Arbh. Gent, afd. Brugge, 12 april 1977, *J.T.T.*, 1977, 327; Arbh. Brussel, 17 december 1973, *J.T.T.*, 1975, 141, met noot O. DE LEYE; D. SIMOENS, *Overzicht van rechtspraak, Ziekte- en invaliditeitsverzekering 1973-77, R.W.*, 1977-78, 1336 e.v., nr. 24 en 25). Hij kan dus twee richtingen uitgaan: een administratieve afwijking aanvragen met mogelijkheid van verhaal bij de arbeidsrechtbank indien de ontheffing geweigerd wordt of onmiddellijk rechterlijk een gunstige beslissing trachten te bekomen (Cass., 15 september 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 51; *R.W.*, 1976-77, 1913; *J.T.T.*, 1977, 45).

277 De geschillen van medische aard tussen een behandelende geneesheer en de verzekeringsinstellingen of de dienst voor geneeskundige controle worden beslecht door de Raden van de Orde der geneesheren (art. 35 Ziekte- en Invaliditeitswet). Deze Orde oefent een rechtsprekende functie uit (Cass., 17 augustus 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1137; *J.T.*, 1978, 364 met noot, impliciete oplossing).

De nationale commissie geneesheren-ziekenfondsen en tandheelkundigen-ziekenfondsen is bevoegd voor geschillen nopens de interpretatie of de toepassing van de overeenkomsten (art. 34 § 8 Ziekte- en Invaliditeitswet).

Betwistingen nopens de toepassing van de strafbedingen bij niet-naleving van de overeenkomsten tussen verzekeringsinstellingen aan de ene kant en de geneesheren en tandheelkundigen aan de andere kant, behoren tot de bevoegdheid van de burgerlijke rechter (art. 34, § 8 Ziekte- en Invaliditeitswet). Het gaat immers om een geschil over de juridische verhouding geneesheer-patiënt (Arbrb. Antwerpen, 21 september 1976, *R.W.*, 1976-77, 1023). Dit standpunt werd niet bijgetreden door de arrondissementsrechtbank van Antwerpen, die oordeelde dat een vordering tot veroordeling van een geneesheer wegens niet-naleving van de overeenkomst, waartoe hij geacht wordt zich verbonden te hebben, steunt op de Ziekte- en Invaliditeitswet, zodat de arbeidsrechtbank bevoegd is (Arrond. Antwerpen, 8 februari 1977, *T.Soc.R.*, 1977, 169).

Wanneer aan een rechthebbende ten onrechte prestaties werden uitgekeerd kan de geneesheer verplicht worden tot terugbetaling van de ten onrechte uitgekeerde prestaties (art. 97, eerste lid, Ziekte- en Invaliditeitswet).

Alsdan stelt zich eveneens de vraag of de arbeidsrechtbank bevoegd is daar het niet gaat om een betwisting in verband met de rechten voortvloeiend uit de ziekte- en invaliditeitswet (art. 100, eerste lid, Ziekte- en Invaliditeitswet). Het gaat niet om een geschil tussen de rechthebbende en de verzekeringsinstelling of het R.I.Z.I.V. nopens de rechten van die persoon doch tussen een verzekeringsinstelling en een geneesheer. Artikel 27 § 7 van de Wet van 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervorming liet aan de Koning toe artikel 100 van de ziekte- en invaliditeitswet aan te passen „om geen onderscheid te maken bij de behandeling van de betwistingen die voortvloeien uit de ziekte- en invaliditeitsverzekering derwijze dat voor alle voornoemde geschillen de arbeidsrechtbank bevoegd is" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 450/1, blz. 48). Tot op heden werd

artikel 100 niet aangepast. In de praktijk blijken de arbeidsrechtbanken dit artikel ruim op te vatten. Met art. 83, 3° van het wetsontwerp betreffende de budgettaire voorstellen 1979-80 (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1979-80, stuk 323/1) wordt voorgesteld uitdrukkelijk te bepalen dat die geschillen tot de kennisneming van de arbeidsgerechten behoren.

Voor de geschillen nopens het sociaal statuut van geneesheren, tandheelkundigen en apotekers zijn de gewone rechtbanken thans bevoegd.

De geschillen nopens de toepassing van overeenkomsten tussen verzekeringsinstellingen aan de ene kant en de apotekers, paramedici en verplegingsinrichtingen aan de andere kant, worden door de bestendige commissie belast met het sluiten van de overeenkomst of een commissie *ad hoc* beslecht. Daar de teksten van de overeenkomsten elk geschil aan die commissies toevertrouwen zijn zij ook, in tegenstelling met hetgeen het geval is voor de geneesheren en apotekers, bevoegd voor de toepassing van strafbedingen bij niet naleving van de tarieven. Tegen de beslissingen van dergelijke commissie is beroep mogelijk bij de Raad van State (zie arrest nr. 16816 van 10 januari 1975, zaak-Dekkers en cons.; *R.W.*, 1974-75, 2431).

278 De geldelijke straffen die tegen de verzekeringsinstelling door het comité van de dienst voor administratieve controle van het R.I.Z.I.V. worden uitgesproken kunnen eveneens het voorwerp zijn van een betwisting voor de arbeidsrechtbank, evenals de geschillen tussen een verzekeringsinstelling en de dienst voor administratieve controle van het R.I.Z.I.V. nopens de terugbetaling van ten onrechte betaalde prestaties (art. 97 en 99 Ziekte- en Invaliditeitswet; art. 235 tot 256 K.B. 4 november 1963; Arbh. Brussel, 28 april 1977, *Inf. R.I.Z.I.V.* 1977, 220). Het gaat hier om een toepassing van artikel 580, 4° van het Gerechtelijk Wetboek (zie verder, nr. 316).

De arbeidsrechtbank is nog bevoegd voor de beslissingen gan de dienst uitkeringen van het R.I.Z.I.V. nopens de:

a) niet aanvaarding van uitkeringsdagen en bedragen;
b) afvoering van uitgaven van de staten.

Artikel 32 van de verordening van 6 mei 1970 tot uitvoering van artikel 40, 12° van de Ziekte- en Invaliditeitswet kent aan de verzekeringsinstelling een beroep toe bij de bevoegde rechtscolleges. Die geschillen reesorteren eveneens onder vermeld artikel 580, 4° Ger. W.

De arbeidsrechtbank is eveneens bevoegd bij geschil nopens de afzetting van een adviserend geneesheer van een verzekeringsinstelling (art. 30 K.B. nr. 35 van 20 juli 1967 houdende het statuut van de adviserende geneesheren, gewijzigd bij K.B. van 24 augustus 1970). Die bevoegdheid berust op artikel 578, 1° Ger. W.

279 De subrogatoire vordering die de verzekeringsinstellingen op grond van art. 57 § 2, tweede lid, van de Ziekte- en Invaliditeitswet tegen een werkgever, een vakantiefonds of het Fonds voor beroepsziekten of op grond van art. 70 § 2, eerste en tweede lid, van dezelfde wet tegen de verzekeraar arbeidsongevallen,

tegen de verzekeraar gemeen recht en tegen de persoon verantwoordelijk voor de schade kunnen instellen en de rechtstreekse vordering waarvan sprake in art. 70 § 2, derde lid, van de verzekeringsinstelling tegen het Gemeenschappelijk Waarborgfonds wanneer de schade veroorzaakt is door een motorijtuig dat niet geïdentificeerd is, dat gestolen werd of waarvan de burgerlijke aansprakelijkheid niet gedekt is door een verzekering, behoren tot de bevoegdheid van de rechter, die over de vordering zou uitspraak gedaan hebben indien de rechthebbende ze had ingesteld.

Soms bestaat er keuze tussen de subrogatoire vordering en een vordering tot terugbetaling (PH. GOSSERIES, *Le choix entre l'action en répétition de l'indu et l'action subrogatoire en assurance maladie-invalidité obligatoire*, *J.T.T.*, 1976, 157 e.v.). Voor geschillen nopens een vordering tot terugbetaling is de arbeidsrechtbank bevoegd.

e) *De rust- en overlevingspensioenen.*

280 Volgens het Sociaalrechtelijk Woordenboek wordt onder pensioen verstaan, elke langlopende, periodieke en over het algemeen gelijkblijvende uitkering toegekend:

a) bij het bereiken van een bepaalde leeftijd (ouderdomspensioen) of bij het beëindigen van de beroepsactiviteit (rustpensioen);
b) bij blijvende invaliditeit (invaliditeitspensioen);
c) aan de overlevende gezinsleden van degene, uitwiens hoofde aanspraak op pensioen bestaat (overlevingspensioen) inzonderheid de overlevende echtgenote (weduwepensioen), echtgenoot (weduwnaarspensioen) of de kinderen (wezenpensioen).

Art. 580, 2° en 3° Ger. W. verklaart de arbeidsgerechten bevoegd voor de geschillen in verband met de wetgeving op de rust- en overlevingspensioen.

De regeling voor het invaliditeitspensioen voor mijnwerkers is dus uitgesloten en moet onder de ziekte- en invaliditeitswetten ondergebracht worden.

Het wezenpensioen is in ons sociaal recht onbekend, wel wordt hogere kinderbijslag aan wezen toegekend.

Het weduwenaarspensioen is eveneens onbestaande.

281 De rust- en overlevingspensioenwet waarvan sprake, in het K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, is toepasselijk op alle werknemers, inbegrepen mijnwerkers en schepelingen. Die wetgeving voorziet in de toekenning van rustpensioen, overlevingspensioen, aanpassingsuitkering aan weduwen, vakantiegeld voor gepensioneerden en verwarmingstoelage voor gewezen ondergrondse mijnwerkers en hun weduwen. Die opsomming is ruimer dan rust- en overlevingspensioenen waarvan sprake in artikel 580, 2° Ger. W., doch met de verwijzing naar de wetgeving van de rust- en

overlevingspensioenen worden alle krachtens die wetgeving toegekende prestaties bedoeld.

Artikel 66, eerste lid, van het K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967, gewijzigd bij de Wet van 5 juni 1970, verduidelijkt dat de arbeidsrechtbanken uitspraak doen over de geschillen omtrent rechten die voortvloeien uit dit besluit en dat zij, op verzoek van de Rijksdienst voor werknemerspensoienen sancties toepassen op de pensioengerechtigde die beroepsarbeid voortzet of hervat zonder daarvan vooraf de vereiste aangifte te doen.

Het recht op al de opgesomde pensioenrechten is een politiek recht, dat steunt op de desbetreffende wetten (zie nochtans Cass., 17 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 665, steunt op contract en wet).

282 De Rijksdienst voor werknemerspensioenen (centraal bestuur en gewestelijke diensten) doet uitspraak over de aanvragen tot het bekomen van de krachtens de wetgeving bepaalde voordelen terwijl de Rijkskas voor rust- en overlevingspensioenen belast is met de uitbetaling.

Die respectievelijke bevoegdheid brengt mede dat de R.R.O.P. niet bevoegd is om terug te komen op een genomen beslissing, waaruit een terugvordering van pensioenuitkeringen kan voortvloeien (Arbh. Brussel, 23 januari 1975, *R.W.*, 1977-78, 1082; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 14 juni 1974, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 17 februari 1974, *R.W.*, 1977-78, 1082; Arbrb. Brussel, 10 januari 1974, *J.T.T.*, 1975, 94 met noot O. DE LEYE; Arbrb. Luik, 13 november 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 389; Arbrb. Brussel, 28 juni 1973, *J.T.T.*, 1974, 212 e.v.; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 12 juli 1971, 25 juni 1971, 18 juni 1971 en 15 mei 1971, *J.T.T.*, 1973, 245, nr. 14, 244 nr. 11, 243, nr. 9 en 242, nr. 6; Arbh. Brussel, 7 juni 1971, *J.T.T.*, 243, nr. 8; J. LECLERCQ, *La répétition de l'indu dans le droit de la sécurité sociale*, *T. Soc.R.*, 1975, 409, noten 54 en 56).

De beslissing tot herziening wordt door de R.W.P. genomen (art. 21 §4 Wet van 13 juni 1966). De R.W.P. neemt immers alle beslissingen nopens de rechten (art. 41, eerste lid, K.B. nr. 5' van 24 oktober 1967). Wel mag de R.R.O.P. in afwachting van de beslissing tot herziening de betaling van achterstallen stopzetten (R. v. St. arrest nr. 10342 van 19 december 1963, zaak-R.R.O.P. t/Mertens en Vandewinckel).

Wordt tegen die beslissing niet binnen de maand voor de arbeidsrechtbank beroep ingesteld, dan wordt zij definitief (art. 66 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 5 januari 1973, *J.T.T.*, 1974, 210, nr. 1 (impliciet); R. v. St., arresten nr. 14686 van 22 april 1971, zaak-R.R.O.P.t/Brabant; nr. 14468 van 21 januari 1971, zaak-R.R.O.P./Debecq, en nr. 14198 van 25 juni 1970, zaak-Deherve t/R.R.O.P.; noot O. DE LEYE, *J.T.T.*1974, 209, nr. 2, c en 210).

De uitbetalingsinstelling wordt alsdan bevoegd om het onverschuldigde terug te vorderen (Arbrb. Brussel, 13 juni 1977, *J.T.T.*, 1980, 137, nr. 89; Arbh. Brussel, 29 mei 1975, *R.W.*, 1977-78, 1082). Dit is de R.R.O.P., behoudens dat de R.W.P. bevoegd is voor de ouderdomstoelagen voor bedienden en de toelagen voor

weduwen en wezen van bedienden (art. 21 § 1, 2° Wet van 13 juni 1966, gew. Wet 27 juli 1971). De uitbetalingsinstelling betekent haar beslissing tot terugvordering, in uitvoering van de beslissing van de R.W.P. of van de uitspraak van het arbeidsgerecht wanneer de beslissing van de R.W.P. aangevochten werd voor en bevestigd werd door het arbeidsgerecht aan de gerechtigde. Deze beslissing vermeldt het terug te vorderen bedrag, eventueel of er „arglist en bedrog is". Zij kan eveneens voor de arbeidsrechtbank aangevochten worden (art. 21 § 2 en § 8 Wet van 13 juni 1966, gew. Wetten van 27 juli 1971 en van 27 december 1973).

De R.R.O.P. kan daarenboven, wanneer zij een fout beging bij het uitvoeren van de haar opgelegde taken, zoals de indexatie van de pensioenbedragen, de toepassing van de welvaartsvastheid, de berekening van de wisselkoersen, of van wetten, houdende verhoging van het pensioen, overgaan tot terugvordering (zie Cass., 30 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 957; Arbh. Brussel, 29 mei 1975, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 21 februari 1975, *onuitg.*, beide arresten vermeld in *T. Soc. R.*, 1975, 409, met noot 57; J. LECLERCQ, *a.w., T. Soc. R.*, 1975, 409 en 410; O. DE LEYE, *J.T.T.*, 1975, 94 e.v.).

Alsdan bezit de R.R.O.P. geen titel tot vaststelling van het recht tot terugvordering (zie J. LECLERCQ, *a.w., T. Soc. R.*, 1975, 412, nr. 35; M. EECKHAUTE, *T. Soc. R.*, 1975, 46 e.v.). Zij kan die titel bij de arbeidsrechtbank verkrijgen (Arbh. Brussel, 23 januari 1975, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 7 februari 1974, *onuitg.*, gecit. *R.W.*, 1977-78, 1082).

283 De geschillen hebben voornamelijk betrekking op:

a) De toepassing van de wetgeving (Cass., 21 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 328 en 331; *T. Soc. R.*, 1977, 279; Arbh. Luik, 15 september 1972, *J.T.T.*, 1974, 86).

b) De regularisatie van bijdragen (Arbh. Brussel, 29 mei 1975, *J.T.T.*, 1976, 10; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 4 oktober 1972, *onuitg.*).

c) De vaststelling van de beroepsloopbaan (Cass., 27 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 719).

d) De gelijkstelling van periodes van inactiviteit met arbeid (Cass., 28 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 624; *R.W.*, 1976-77, 711; *J.T.T.*, 1976, 291).

e) Het bedrag van het pensioen.

f) De ingangsdatum van het recht (Arbh. Gent, afd. Brugge, 27 februari 1976, *J.T.T.*, 1976, 295; Arbh. Bergen, 13 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 7; Arbrb. Hoei, 19 september 1973, J.T.T., 1974, 121).

g) Het deel van het pensioen toe te kennen aan een van tafel en bed of feitelijk gescheiden echtgenoot (Arbrb. Brussel, 12 juni 1978, *J.T.T.*, 1980, 133, nr. 78; Arbrb. Hasselt, 14 mei 1976, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 12 november 1971, *onuitg.*).

h) De invloed van arbeid na de pensioenleeftijd op het pensioenbedrag (Arbh. Bergen, 13 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 102; Arbh. Brussel, 19 juni 1974, *onuitg.*).

i) De vermindering van het pensioenbedrag bij pensionering vóór de normale leeftijd (Arbh. Luik, 5 april 1974, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 28 november 1974, *onuitg.*).

j) Het onvoorwaardelijk pensioen (Arbh. Brussel, 21 november 1974, *R.W.*, 1977-78, 1070, nr. 14; Arbrb. Nijvel, afd. Waver, 5 april 1974, *J.T.T.*, 1974, 205).

k) De toegelaten arbeid bij pensionering (Cass., 22 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 572; Arbrb. Antwerpen, 25 oktober 1974, *onuitg.*; Arbrb. Luik, afd. Jemeppe, 19 december 1974, *onuitg.*).

l) De aanpassingsuitkering.

m) De cumulatie met andere sociale voordelen (Cass., 2 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 158).

n) De inhoudingen op het pensioen in uitvoering van art. 1410 § 4 Ger. W. (N. DELPEREE, *Bescherming van de gerechtigden op pensioenen of sociale uitkeringen in geval van terugvordering van onverschuldigd betaalde pensioenuitkeringen, B.T.Soc.Z.*, 1977, 688 e.v.; J. LECLERCQ, *a.w., T. Soc. R.*, 1975, 418 tot 423, nr. 49 e.v.; M. EECKHAUTE, noot in *T. Soc. R.*, 1975, 46 e.v.; O. DE LEYE, *La répétition de l'indu dans le régime des prestations de retraite et de survie pour travailleurs salariés, J.T.T.*, 1974, 209 e.v.). Betwist wordt of de arbeidsrechtbank bevoegd is om de teruginning van ten onrechte toegekende prestaties te belope van 10 t.h. van latere prestaties te verminderen (in die zin Arbrb. Brussel, 12 mei 1977, *J.T.T.*, 1980, 135, nr. 86; Arbrb. Brussel, 28 maart en 7 februari 1974, *R.W.*, 1977-78, 1083, nr. 32; Arbrb. Luik, 7 november 1972, *J.T.T.*, 1974, 216, nr. 18, Arbh. Brussel, 15 december 1971, *onuitg.*; *anders:* J. VAN LANGENDONCK, *R.W.*, 1977-78, 1083, nr. 32).

o) Het vaststellen van de ongeschiktheid welke vereist is voor de toekenning van het overlevingspensioen aan de weduwe die de leeftijd van 45 jaar niet bereikt heeft. De geneeskundige raad voor invaliditeit van het R.I.Z.I.V. is belast met het vaststellen van de ongeschiktheid en de beslissing van die raad wordt aan de R.W.P. en de belanghebbende betekend (artikel 46 van het K.B. van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers).

p) De toekenning van termijnen voor terugbetaling van een teruggevorderd pensioen, dit niettegenstaande artikel 1410 Ger. W. (Arbh. Brussel, 13 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 56).

q) De terugvordering van prestaties (zie boven, nr. 282).

r) De bepaling wie ten onrechte genoten prestaties terugbetaalt (Cass., 22 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1061).

s) De bepaling wie achterstallige pensioenbedragen bij overlijden kan ontvangen (Cass., 5 maart 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 758).

284 De R.W.P. is bevoegd om in bepaalde gevallen kwijtschelding te verlenen

van de terugbetaling van ten onrechte ontvangen pensioenbedragen. De door de R.W.P. getroffen beslissing is niet vatbaar voor beroep bij de arbeidsrechtbank (Arbrb. Antwerpen, 21 november 1974, *onuitg.*).

Dezelfde beginselen gelden voor de beslissingen van de R.R.O.P. inzake kwijtschelding (Arbh. Luik, afd. Namen, 5 juni 1972, *J.T.T.*, 1974, 215, nr. 15; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 26 mei 1972, *J.T.T.*, 1973, 251, nr. 33; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 11 mei 1971, *J.T.T.*, 1973, 242, nr. 6).

De rechtsleer neemt een voorziening bij de Raad van State aan (O. DE LEYE, noot in *J.T.T.*, 1974, 210 en CH. HUBERLANT, *Le Conseil d'État et la compétence générale du pouvoir judiciaire établie par les articles 92 et 93 de la Constitution*, *J.T.*, 1960, 154 e.v.).

285 Daar het Gerechtelijk Wetboek alleen gewag maakt van de pensioenregeling van werknemers en leerjongens is de arbeidsrechtbank niet bevoegd voor de pensioenregelingen van magistraten, ambtenaren, gemeente- en provinciepersoneel en voor buitenwettelijke pensioenregelingen (Arbrb. Antwerpen, 19 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 1722).

De arbeidsrechtbank is krachtens artikel 13, laatste lid, van de Wet van 23 juli 1926 wel bevoegd voor de pensioenregeling van het personeel van het N.M.B.S., ongeacht of het al of niet contractueel verbonden is (Cass., 20 november 1964, *Pas.*, 1965, I, 285; *T. Soc. R.*, 1965, 19).

Het Gerechtelijk Wetboek verklaart de arbeidsrechtbank slechts bevoegd voor de wetgeving inzake rust- en overlevingspensioen. Dit sluit uit, de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948 en de Wet van 15 maart 1954 betreffende de herstelpensioenen voor de burgerlijke slachtoffers van de oorlog 1940-45 en hun rechthebbenden.

Inzake vergoedingspensioenen zijn commissies van eerste aanleg en een commissie van beroep voor vergoedingspensioenen bevoegd met mogelijkheid van hoger beroep bij de Raad van State tegen de beslissing van de commissie van beroep. Deze commissies zijn administratieve rechtscolleges.

286 De arbeidsrechtbank is bevoegd voor de geschillen in verband met de toekenning van bedrijfspensioenen, die conventioneel vastgesteld werden. Die bevoegdheid steunt op art. 578, 1° en 3° Ger. W.

Een werkgever kan ook eenzijdig een aanvullend pensioen toekennen bij wijze van „beloning" voor de goede diensten van een bepaalde werknemer. Dergelijke verbintenis is steeds herroepbaar.

Het gaat om een natuurlijke verbintenis, die door de werkgever in een burgerlijke verbintenis kan omgezet worden (Cass., 22 september 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 85; Kh. Brussel, 6 mei 1971, *J. Comm. B.*, 1971, 661; Brussel, 21 januari 1970, *R.P.S.*, 1970, 117; Kh. Brussel, 14 maart 1967, *R.P.S.*, 1970, 123; Brussel, 23 oktober 1964, *J.T.*, 1965, 122; Luik, 27 juni 1963, *J. Liège*, 1963-64, 33; Rb. Luik, 3 februari 1960, *J. Liège*, 1959-60, 205; Gent, 14 juli 1955, *R.P.S.*, 1956, 233; Brussel, 31 mei 1952, *R.P.S.*, 1952, 297; Rb. Hasselt, 8 april 1908, *Pas.*, 1908, III, 332; Brussel, 13 juni 1874, *Pas.*, 1875, II, 237; G. BAERT, *De natuurlijke verbintenis*, *R.W.*, 1958-59, 825 e.v.;

C. ASSER en L.E.M. RUTTEN, *De Verbintenissen*, 4, I, blz. 45; over het onderscheid met morele verplichtingen, zie Cass., 5 februari 1954, *Pas.*, 1954, I, 499 en noot J. DABIN, *R. Crit. J.B.*, 1948, 88 e.v.).

Hiervoor is nodig dat de werkgever door een positieve en nauwkeurige daad ten aanzien van iedere werknemer zijn wil uit om dergelijke omzetting te verwezenlijken (Cass., 22 september 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 85; Brussel, 28 februari 1968, *Pas.*, 1968, II, 155).

Opdat een werknemer een vordering tegen zijn werkgever zou hebben moet hij bewijzen dat de werkgever het bestaan van een natuurlijke verbintenis te zijnen aanzien heeft erkend en ze in een burgerlijke verbintenis omgezet heeft door te beloven de verbintenis uit te voeren (DE PAGE, III, nr. 63, blz. 82; Cass., 21 juni 1956, *Pas.*, 1956, I, 1158; *R. Crit. J.B.*, 1958, 77, nr. 23).

Deze verbintenis is ook geen schenking. Elke schenking onder levenden moet bij notariële akte verleden worden, waarvan op straffe van nietigheid een minuut wordt gehouden (art. 931 B.W.; Brussel, 3 januari 1974, *R.W.*, 1974-75, 671; Brussel, 23 oktober 1964, *Pas.*, 1964, II, 212; *J.T.*, 1965, 122; Kh. Verviers, 20 december 1962, *J. Liège*, 1962-63, 229; *J. Comm. Br.*, 1965, 21; Rb. Luik, 3 februari 1960, *J. Liège*, 1959-60, 205; Rb. Hasselt, 8 april 1908, *Pas.*, 1908, III, 332; *vgl.* Cass., 8 mei 1890, *Pas.*, 1890, I, 197; Cass., 9 november 1855, *Pas.*, 1856, I, 65 met noot; Brussel, 12 maart 1975, *Pas.*, 1975, II, 142; J.G. RENAULT, *L'octroi bénévole par une société de pensions ou de compléments de pensions à ses anciens administrateurs et préposés*, *R.P.S.*, 1965, 1, nr. 5241; *R. Crit. J.B.*, 1975, 103, nr. 15, 627 en 628, nr. 76; *R. Crit. J.B.*, 1967, 337, nr. 46; zie ook H.R., 26 februari 1958, *N.J.*, 1958, nr. 215, 461).

Aan die nietigheid kan niet verholpen worden (art. 1339 B.W.).

Daarbij is de schenking onder levenden een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet, ten voordele van de begiftigde die ze aanneemt (art. 894 B.W.).

Al kan een lijfrente om niet bij schenking gevestigd worden krachtens art. 1969 B.W., dan gaat het in onderhavig geval niet om een schenking:

1° Het is geen akte om niet, maar een beloning voor de bewezen diensten. Trouwens wanneer de werkgever een handelsvennootschap is, kan een schenking moeilijk in overeenstemming worden gebracht met het winstoogmerk eigen aan die vennootschappen (art. 1832 B.W.; Gent, 14 juli 1955, *R.P.S.*, 1956, 233 en 265; Brussel, 31 mei 1952, *R.P.S.*, 1952, 297; Brussel, 20 juni 1936, *R.P.S.*, 1938, 169).

2° Er is geen notariële akte.

3° Het toegekend pensioen kan herroepen worden.

4° Er is geen aanvaarding van de schuldeiser. De belofte tot uitvoering van een natuurlijke verbintenis vereist niet, zoals het contract, de aanvaarding door de schuldeiser.

In de rechtspraak wordt de arbeidsrechtbank niet bevoegd verklaard voor geschillen nopens die eenzijdige toegekende pensioenen (Arbrb. Antwerpen, 19 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 1722; *vgl.* Brussel, 3 januari 1974, *R.W.*, 1974-75, 671). Niettemin kan de vraag gesteld worden of een geschil nopens dergelijke complementair pensioen, dat uiteindelijk als beloning voor de gepresteerde arbeid wordt toegekend, niet als een geschil in verband met de arbeid kan aangemerkt worden. Tot staving van die zienswijze kan verwezen worden naar de rechtspraak van het Hof van Cassatie in verband met de vraag of eindejaarspremies loon zijn (Cass., 20 april 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 862; *J.T.T.*, 1977, 180; *R.W.*, 1977-78, 1871 en conclusies van H. LENAERTS).

De wetgever heeft, zoals de motivering van dit arrest terecht onderstreept, weliswaar de bedoeling gehad giften uit het begrip loon te weren, maar deze vaststelling geldt maar wanneer het voordeel geen tegenprestatie is voor de verrichte arbeid. Van zodra de werknemer die eindejaarspremie uit

hoofde van zijn arbeid ontvangt is ze loon en heeft hij er recht op. Dezelfde redenering zou kunnen gevolgd worden voor het aanvullend pensioen dat uiteindelijk een beloning is voor de gepresteerde arbeid.

287 Bij de Wet van 20 juni 1975 werd een rentebijslag ingesteld ten voordele van de begunstigden die, om redenen van nationale erkentelijkheid, een vervroegd rustpensioen genieten en hierdoor ook een verminderde rente ontvangen. De rentebijslag wordt toegekend en uitbetaald door de instelling die belast is met de uitbetaling van de rente.

Artikel 9 van deze wet heeft artikel 580 Ger. W. aangevuld met een 9°, waarbij bepaald wordt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van de geschillen betreffende de toekenning van de rentebijslag. Die bepaling is te verantwoorden indien de term „rust- en overlevingspensioenwet" beperkt wordt tot het K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 (zie boven, nr. 281).

288 Het zgn. brugpensioen is geen eigenlijke pensioenregeling.

Er bestaan vier stelsels van brugpensioen:

1° het conventioneel brugpensioen (C.A.O. nr. 17 van de N.A.R., gesloten op 19 december 1974; zie boven, nr. 260);

2° het wettelijk brugpensioen (art. 68 tot 80 van de Wet van 22 december 1977 betreffende de budgettaire voorstellen 1977-78; zie boven, nr. 259);

3° het bijzondere brugpensioen voor oudere werklozen (art. 101 tot 108 zelfde wet);

4° het bijzondere brugpensioen voor bejaarde invaliden (art. 161 tot 167 zelfde wet).

De werknemers die genieten van de onder 1° en 2° vermelde regelingen blijven werklozen, terwijl de werknemers die genieten van het bijzondere brugpensioen als gepensioneerden worden beschouwd.

Bij de artikelen 107 en 116 § 1 van de Wet van 22 december 1977 betreffende de budgettaire voorstellen 1977-78 werd artikel 580 Ger. W. aangevuld met een 20° en 11°. Hierdoor wordt de arbeidsrechtbank uitdrukkelijk bevoegd verklaard voor de geschillen nopens de toekenning van het bijzondere brugpensioen aan oudere werklozen en bejaarde invaliden.

Die volstrekte bevoegdheid wordt nog herhaald in de art. 105 en 164 van de Wet van 22 december 1977: „De arbeidsrechtbank spreekt zich uit omtrent de rechten die uit deze afdeling (handelend over het bijzondere brugpensioen voor oudere werklozen en over het bijzondere brugpensioen voor bejaarde invaliden) voortvloeien". De toekenning van een uitdrukkelijke bevoegdheid aan de arbeidsrechtbank is verantwoord omdat het bijzondere brugpensioen, buiten het vervroegd rustpensioen, waarvoor de arbeidsrechtbank bevoegd is krachtens artikel 580, 2° Ger. W., nog omvat:

1° een vergoeding gelijk aan het verschil tussen het normaal rustpensioen en het vervroegd rustpensioen;

2° een bijkomende vergoeding wegens vermindering van de rente;

3° een supplement gelijk aan het bedrag aan werkloosheids- of invaliditeitsuitkeringen verhoogd met 1.000 fr. per maand min de onder 1° en 2° bedoelde prestaties.

Voor geschillen omtrent elk deel van het brugpensioen bezit de arbeidsrechtbank een volstrekte bevoegdheid.

f) *De jaarlijkse vakantie*

289 Het recht op jaarlijkse vakantie en vakantiegeld is een gevolg van het bestaan van een arbeidsovereenkomst (Cass., 23 maart 1953, *Pas.*, 1953, I, 560).

Het vakantiegeld is uitgesteld loon (R. v. St., arrest nr. 16320 van 26 maart 1974, zaak-V.Z.W. Federatie der Chemische nijverheid van België; Brussel, 8 november 1960, *J.T.*, 1961, 78; J. LUTTUN, *Begrip loon. Vakantiegeld, B.T.Soc.Z.*, 1975, 150 e.v.; zie nochtans Cass., 5 november 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 12). De werknemer en de leerjongen hebben er recht op zonder een aanvraag te moeten indienen, zoals wel vereist is voor de prestaties bij werkloosheid, bij ziekte of bij pensionering (Cass., 26 maart 1956, *Pas.*, 1956, I, 789). De werknemer die de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en de uitbetaling wenst te bekomen op het ogenblik dat hij ophoudt met arbeid moet wel een aanvraag indienen.

Voor de hoofdarbeiders, de zeevarende officieren en daarmede gelijkgestelde personen wordt het vakantiegeld rechtstreeks door de werkgever betaald.

Wat betreft de handarbeiders wordt het vakantiegeld uitgekeerd door de Rijksdienst voor jaarlijkse vakantie of door de bijzondere vakantiefondsen, door bemiddeling van het Nationaal Pensioenfonds voor mijnwerkers wat betreft de mijnwerkers en door de compensatiedienst voor betaald verlof der zeelieden wat die werknemers betreft. Die uitbetalingsinstellingen worden gefinancierd door werkgeversbijdragen in het raam van de sociale zekerheid en door inhoudingen op het brutobedrag van de vakantiegelden.

De ondergrondse mijnwerkers genieten ingevolge de Besluitwet van 14 april 1945 betreffende het jaarlijks verlof van de ondergrondse mijnwerkers twaalf dagen bijkomende vakantie en een kosteloos weekabonnement bij de N.M.B.S. Een bijkomend vakantiegeld wordt door toedoen van het Nationaal Pensioenfonds voor mijnwerkers uitbetaald.

290 Alleen de geschillen in verband met de vakantieregeling welke stoelt op de sociale zekerheid, t.t.z. de vakantieregeling van de handarbeiders, worden in artikel 580, 2° en 3° Ger. W. bedoeld.

Artikel 62 van de op 28 juni 1971 geordende Wetten betreffende de Jaarlijkse Vakantie van de werknemers, dat toepassing vindt op de werknemers, inbegrepen de mijnwerkers en zeelieden, bepaalt dat de geschillen tussen de werknemers en

de Rijksdienst of de bijzondere vakantiefondsen behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.
Artikel 3 § 3 van de Besluitwet van 10 januari 1945 gewijzigd bij de Wet van 10 oktober 1967 betreffende de sociale zekerheid van de mijnwerkers en de ermede gelijkgestelden, verklaart de arbeidsrechtbank bevoegd voor de geschillen omtrent de uitkeringen waarvan sprake in § 1, waarin de vakantieregeling en de bijkomende vakantieregeling vermeld worden.

De geschillen tussen hoofdarbeiders, zeevarende officieren en gelijkgestelden en hun werkgevers nopens de hun eigen vakantieregeling behoren integendeel tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank krachtens art. 578, 1° Ger. W.

Dit onderscheid is van belang met het oog op de geldige samenstelling van de arbeidsrechtbank en de mededeelbaarheid van het geschil aan de arbeidsauditoraat.

291 De voornaamste geschillen nopens de vakantieregeling hebben betrekking op de duur van de vakantie, de periode van de vakantie, de berekening van het vakantiegeld, de aanvullende vakantie voor jongeren van minder dan 25 jaar die binnen vier maanden na het einde van hun studiën of leertijd voor de eerste maal werkzaam zijn, de cumulatie van vakantiegeld en loon, de berekening van het vakantiegeld, het bedrag van de inhoudingen op het vakantiegeld tot financiering van het vakantiegeld voor gelijkgestelde dagen.

292 De vakantieregeling wordt regelmatig gewijzigd bij interprofessionele akkoorden of C.A.O.'s.

Zo b.v. de C.A.O. nr. 20 gesloten in de Nationale Arbeidsraad en algemeen verbindend gemaakt bij K.B. van 22 juli 1975.

De bijkomende voordelen worden zowel voor handarbeiders, leerlingen en bedienden rechtstreeks door de werkgever uitbetaald.

De eventuele geschillen behoren tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank krachtens art. 578, 3° Ger. W.

293 Het vakantiegeld toegekend aan gepensioneerde werknemers en de gezinsvakantiebijslag voor kinderen van werknemers wordt hier evenmin bedoeld. Het maakt resp. deel van de regeling inzake rust- en overlevingspensioenen en de gezinsbijslagregeling.

294 De Wet van 23 juni 1976 kent een vakantiegeld toe aan:

1° de uitkeringsgerechtigden op ziekteverzekering;

2° de uitkeringsgerechtigden op tegemoetkomingen als minder-validen;

3° de uitkeringsgerechtigden op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden;

4° de uitkeringsgerechtigden op het bestaansminimum.

Bij een in ministerraad overlegd besluit kan de Koning deze lijst aanvullen.

Vermelde wet is bij ontstentenis van uitvoeringsbesluiten nog niet in werking. Zij houdt geen bepaling in nopens de bevoegde rechtbank bij geschil.

Artikel 580, 1°, waar artikel 580, 2° Ger. W. naar verwijst, maakt enkel gewag van „de" wetgeving, in het enkelvoud, inzake jaarlijkse vakantie.

Het bij de Wet van 23 juni 1976 toegekend vakantiegeld moet dan ook eerder, naar analogie met het vakantiegeld voor gepensioneerden (zie boven, nr. 293), als deeluitmakend van de vermelde regelingen inzake ziekteverzekering, minder-validen, gewaarborgd inkomen en bestaansminimum aangezien worden.

295 Betwistingen nopens het uitvoerbaar karakter van het vonnis waarbij de strafrechter, overeenkomstig art. 55 § 1 de werkgever veroordeelt tot betaling van het vakantiegeld, behoren tot de bevoegdheid van de strafrechter (Rb. Gent, 19 februari 1973, *J.T.T.*, 1973, 286, *T. Soc. R.*, 1973, 348).

g) *De bestaanszekerheid*

296 Het begrip bestaanszekerheid kan, zoals het begrip sociale zekerheid, ruim en beperkt opgevat worden.

In zijn ruime betekenis omvat de bestaanszekerheid het loon uit arbeid, de prestaties van de sociale zekerheid, de voordelen toegekend door een Fonds voor bestaanszekerheid, de voordelen toegekend bij C.A.O. of in het algemeen alle inkomsten waarop aanspraak kan gemaakt worden uit hoofde van arbeid of ter vervanging van loon.

Naar Belgisch recht wordt enkel de Wet van 7 januari 1958 betreffende de fondsen voor bestaanszekerheid en de daarop afgestemde Wet van 12 april 1960 tot oprichting van een Sociaal fonds voor de diamantarbeiders bedoeld.

297 De oprichting door de paritaire comités van paritair beheerde Fondsen voor bestaanszekerheid heeft een ruime verspreiding gekend. Zij liet toe buiten de algemene sociale zekerheidswet aanvullende sociale zekerheidsregelingen per bedrijfstak tot stand te brengen. Het gaat om aanvullende werkloosheidsuitkeringen, aanvullend pensioen, aanvullend vakantiegeld, aanvullende ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, aanvullende gezinsbijslag en aanvullende arbeidsongevallenuitkeringen (voor een opsomming, zie F. FEYS, *De Fondsen voor bestaanszekerheid*, blz. 41 tot 84; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 51, blz. 8 e.v.; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 263/1).

Later kwamen daarbij: voordelen aan georganiseerde werknemers (jaarpremie of sociale uitkeringen), loon voor kort verzuim of feestdagen, gewaarborgd weekloon, eindejaarspremie, conjunctuurpremie, getrouwheidspremie aan gepensioneerden, tegemoetkoming bij scholing, waarborg van loon bij faillissement of sluiting bedrijf, vakantiegeld aan gepensioneerden, vakopleiding, tussenkomst in spoorabonnement, het nemen van maatregelen in verband met de veiligheid en de gezondheid van de werknemers, premie voor eretekens enz. Die verruiming leidde tot een wijziging van de wet bij Wet van 18 december 1960.

De arbeidsrechtbank is bevoegd om geschillen te beslechten nopens de toekenning van vermelde voordelen.

298 Dikwijls worden die voordelen ook rechtstreeks toegekend door de werkgever ingevolge een C.A.O. geldend voor het bedrijf of de bedrijfstak. Alsdan is de arbeidsrechtbank eveneens bij geschil bevoegd, doch op grond van art. 578, 3° Ger. W.

De samenstelling van de rechtbank is echter dan anders (art. 81, derde lid, Ger. W.) en de zaak is niet verplichtend mededeelbaar aan het auditoraat, zoals het geval is met de geschillen tegen Fondsen voor bestaanszekerheid (art. 764, eerste lid, 12° Ger. W.).

299 Het bij de Wet van 12 april 1960 met een eigen wettelijke regeling bedacht Sociaal fonds voor diamantarbeiders, oorspronkelijk opgericht bij C.A.O. gesloten in het nationaal paritair comité voor de diamantnijverheid, is eveneens een fonds voor bestaanzekerheid.
Geschillen nopens de toegekende voordelen ressorteren dan ook onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

h) *De sluiting van een onderneming*

300 Door wetgeving op de sluiting van onderneming bedoelt artikel 580, 1° tot 3° Ger. W. twee wetten, de Wet van 28 juni 1966 en de Wet van 30 juni 1967.

De Wet van 28 juni 1966 betreffende de schadeloosstelling van de werknemers die ontslagen worden bij sluiting van ondernemingen voorziet in een vergoeding bij sluiting ten laste van de werkgever. Wanneer de werkgever die vergoeding niet uitbetaalt binnen vijftien dagen volgend op de beëindiging van de arbeidsovereenkomst of, wanneer de beëindiging van de overeenkomst aan de sluiting van de onderneming voorafgaat, binnen vijftien dagen die op die sluiting volgen of, bij schorsing van de overeenkomst binnen de vijftien dagen die volgen op de door het beheerscomité van het Fonds tot vergoeding bij sluiting van onderneming bepaalde datum, wordt zij uitbetaald door het „Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers", dat bij de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening werd opgericht. Op de werkgever rust de verplichting het Fonds van de sluiting van de onderneming in kennis te stellen.

Ingeval van faillissement of van vereffening van de onderneming hebben de lasthebbers, curatoren en vereffenaars dezelfde verplichtingen als de werkgevers.

Wanneer het Fonds vergoedingen uitkeert moet de werkgever het bedrag van die vergoedingen terugbetalen.

301 De arbeidsrechtbank is bevoegd voor de vorderingen ingesteld tegen de werkgever en/of het Fonds tot betaling van de vergoedingen bij sluiting, zelfs bij failliet van de werkgever (Arbrb. Brussel, 30 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 177).

Voor de vorderingen tegen de werkgever is de arbeidsrechtbank bevoegd krachtens artikel 578, 1° van het Gerechtelijk Wetboek (zie boven, nr. 186).

Voor de geschillen tussen het Fonds en de werkgever in verband met de betaling van bijdragen, bijdrageopslagen en nalatigheidsinteresten is zij eveneens bevoegd doch krachtens artikel 580, 1° Ger. W. (zie boven, nr. 222 en 229).

Met toepassing van artikel 16 van de Wet van 28 juni 1966, gew. bij de Wet van 28 juli 1951, treden de R.M.Z., de N.P.M. en de H.V.K.Z., naar gelang het geval, als instelling belast met de inning van die bijdragen namens het Fonds op.

De wet bepaalt niet wie bevoegd is om af te zien van bijdragevermeerderingen en nalatigheidsinteresten (zie boven, nr. 226 en *vgl.* nr. 227).

Voor een geschil tussen het Fonds en een werkgever tot terugbetaling van de vergoedingen die dit Fonds in de plaats van de werkgever heeft uitbetaald is de arbeidsrechtbank bevoegd krachtens 580, 1° Ger. W. (zie boven, nr. 233).

Alleen het beheerscomité van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening is bevoegd om, met toepassing van artikel 21 van de Wet van 28 juni 1966, af te zien van de terugvordering van vergoedingen, die onverschuldigd aan werknemers werden uitbetaald. Tegen die beslissing staat geen verhaal bij de arbeidsrechtbank open.

Het beheerscomité van het Fonds kan ook beslissen:

a) dat de verplaatsing van de exploitatiezetel, de fusie of de verkoop van de onderneming gelijk te stellen is met een sluiting (art. 2*bis*, Sluitingswet, ingevoegd bij Wet 28 juli 1971);

b) dat de herstructurering van een onderneming verwezenlijkt tussen 1 januari 1976 en 30 juni 1980 met een sluiting wordt gelijkgesteld mits goedkeuring door de minister van Tewerkstelling en Arbeid (art. 2*bis* Sluitingswet, ingevoegd bij de Wet van 30 maart 1976, en verlenging bij de K.B.'s van 3 december 1976, 26 juli 1977, 5 januari 1978, 12 juni 1978, 15 december 1978, 19 juli 1979, 23 januari 1980 en 3 juli 1980);

c) dat elke beëindiging van de arbeidsovereenkomst, die haar oorsprong vindt in het vooruitzicht of in de verwezenlijking van de sluiting van een onderneming gelijk te stellen is met een beëindiging door de werkgever (art. 4, vijfde lid, Sluitingswet, gew. Wet 28 juli 1971);

d) dat de vergoedingen ook toegekend worden aan werknemers voor wie de uitvoering van de arbeidsovereenkomst geschorst is op het ogenblik van de sluiting (art. 4, zesde lid, Sluitingswet, gew. Wet 28 juli 1971).

Die beslissingen binden de arbeidsrechtbank niet (zie wat punt a betreft: Arbrb. Verviers, 29 juni 1977, *onuitg.*; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 987/3, blz. 4, *anders:* Arbh. Brussel, afd. Bergen, 15 januari 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 348; Arbrb. Leuven, 12 februari 1979, *onuitg.*; wat punt b betreft Arbrb. Verviers, 25 oktober 1978, *J.T.T.*, 1979, 123; wat punt c betreft Arbh. Bergen, 26 oktober 1979, *T. Soc. R.*, 1980, 45; Arbrb. Verviers, 26 mei 1976, en Arbrb. Mechelen 31 januari 1976, *onuitg.*; *anders:* Arbrb. Verviers, 26 maart 1975 en Arbrb. Doornik, 11 maart 1975, *onuitg.*; wat punt d betreft Charleroi, 22 maart 1976, *T. Soc. R.*, 1977, 48; *anders:* Arbrb. Brussel, afd. Bergen, 15 januari 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 348).

302 De Wet van 30 juni 1967 strekt tot verruiming van de opdracht van het Fonds tot vergoeding van de ingeval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers.

Die verruiming bestaat hierin dat het Fonds, wanneer de werkgever zijn verplichtingen tegenover zijn werknemer niet nakomt, betaalt:

a) de lonen, verschuldigd krachtens individuele of collectieve arbeidsovereenkomsten;

b) de vergoedingen en voordelen verschuldigd krachtens de wet of collectieve arbeidsovereenkomsten;

c) de aanvullende vergoeding aan sommige bejaarde werknemers die ontslagen werden (Wet van 12 mei 1975).

De werknemer moet een verzoek tot betaling bij het Fonds indienen. Slechts wanneer een verzoek tot betaling in de wettelijke bepaalde voorwaarden is gedaan of wanneer de regelmatigheid van het verzoek wordt betwist kan er een geschil tussen de werknemer en het Fonds ontstaan (Cass., 17 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 832; Cass., 30 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 955; *R.W.*, 1973-74, 762; *T. Soc. R.*, 1973, 117; *J.T.T.*, 1973, 39). De arbeidsrechtbank neemt kennis van dit geschil.

Bij betaling treedt het Fonds van rechtswege in de rechten en vorderingen van de werknemer tegen zijn werkgever voor betaling van de door hem niet betaalde lonen, vergoedingen en voordelen. Het wordt eveneens in de rechten van de R.M.Z. gesubrogeerd wat betreft de terugbetaling door de werkgever van de door het Fonds betaalde sociale werkgeversbijdragen. Eventuele geschillen hieromtrent behoren tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank conform art. 580, 1° Ger. W. (zie boven, nr. 233).

Het Fonds kan ook, tenzij het beheerscomité ervan afziet, de eventueel ten onrechte betaalde lonen, vergoedingen en vakantiegelden van de werknemer terugvorderen. De betwistingen over het teruggevorderd bedrag worden aan de arbeidsrechtbank overgelegd.

Wanneer, met toepassing van art. 9 van de Wet van 30 juni 1967, afgezien wordt van een terugvordering is alleen het beheerscomité van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening hiertoe bevoegd.

303 De geschillen in verband met de Wet van 20 juli 1968 betreffende de toekenning door de R.V.A. van wachtgelden aan de werknemers die getroffen worden door sommige sluitingen van ondernemingen behoren integendeel niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank. Zij worden beslecht door de minister tot wiens bevoegdheid de tewerkstelling behoort, al gaat het om een politiek recht (art. 5 Wet van 20 juli 1968 en art. 36 tot 38 K.B. 16 augustus 1968; zie ook *Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 987/3, blz. 9. Zie nochtans *Parl. Handel., Kamer*, 11 juli 1968, blz. 25 waarbij de minister zich verbindt om ook die geschillen aan de arbeidsrechtbank toe te vertrouwen; *Gedr. St., Kamer*, B.Z.

1974, *Parl. Vr.*, Bull. nr. 20 van 15 oktober 1974, blz. 985, en Bull. nr. 4 van 18 juni 1974, blz. 57, vragen van kamerlid De Neir).

Dit is ook het geval met de betwistingen in verband met de herplaatsingspremie toegekend aan de werknemers die ten gevolge van de gehele of gedeeltelijke sluiting of van de vermindering der activiteit van steenkolenmijnen worden ontslagen. De minister tot wiens bevoegdheid de tewerkstelling behoort beslist. Volgens een deel van de rechtspraak zou tegen de beslissingen van de minister een verhaal openstaan bij de arbeidsrechtbank (Arbrb. Luik, 17 januari 1975, *onuitg.*, voor wachtgelden en Arbrb. Luik, 21 maart 1975, *onuitg.*, voor E.G.K.S.-vergoedingen).

§ 5. De geschillen inzake de vrije verzekeringen en de overzeese sociale zekerheid

304 Luidens art. 580, 6° Ger. W. neemt de arbeidsrechtbank kennis van de geschillen betreffende de rechten en verplichtingen van de personen en hun rechtverkrijgende die een maatschappelijke verzekering hebben aangegaan krachtens:

a) de Wet van 23 juni 1894 houdende herziening van de Wet van 3 april 1851 op de mutualiteitsverenigingen.

Die wetgeving ligt ten grondslag aan de 19de eeuwse vrijwillige verzekeringen tot toekenning van sociale prestaties, zoals pensioen, ziekengeld, terugbetaling van een gedeelte van de kosten voor geneeskundige zorgen. Sedert de doorvoering van verplichte verzekeringen heeft dit stelsel, waarbij het Rijk toelagen toekende bij vrijwillige verzekering, aan belang ingeboet.

De voornaamste nog bestaande krachtens de Wet van 23 juni 1804 gesubsidieerde vrijwillige verzekeringen, ingesteld bij de erkende ziekenfondsen, zijn, de dienst ziekenvervoer, de overlijdensverzekering, het voorhuwelijkssparen, de dienst voor primaire ongeschiktheid, de dienst voor invaliditeit bij chronische ziekte of vroegtijdige invaliditeit, de dienst voor gezinsuitkeringen ingeval van ziekenhuisverpleging, de preventieve luchtkuren voor kinderen, de geneeskundige verzorging (vooral zelfstandigen; K.B. 13 april 1965 tot regeling van de toekenning van rijkstoelagen ten voordele van de dienst van vrijwillige ziekenfondsverzekering, gew. bij K.B. 15 januari 1975 en 12 maart 1976; Wet van 5 mei 1912 tot toekenning van premies aan mutualistische invaliditeitskassen).

Niet meer gesubsidieerd zijn de kraamvrouwverzekering, de dotale verzekering, de vrouwen en gezinsverzekering.

Het K.B. van 9 december 1965 tot vaststelling van het bedrag en de voorwaarden betreffende de toekenning van een aanvullende uitkering aan sommige in Frankrijk tewerkgestelde grens- en seizoenarbeiders werd eveneens in uitvoering van de Wet van 23 juni 1894 genomen (zie boven, nr. 220).

De arbeidsrechtbank is bevoegd voor elk geschil tussen de verzekerde en het ziekenfonds nopens de vrijwillige verzekering.

De in het huishoudelijk reglement van een ziekenfonds opgenomen arbitrageclausule is niet geoorloofd (Arbrb. Hasselt, 22 november 1974, *Limb. R.*, 1975, 83).

De arbeidsrechtbank is nochtans niet bevoegd bij weigering door een ziekenfonds om een verzekering af te sluiten (Arbh. Luik, 3 mei 1973, *onuitg.*).

305 b) de Wet van 12 februari 1963 betreffende de inrichting van een ouderdoms- en overlevingspensioenregeling ten behoeve van de vrijwillig verzekerden.

Die wet beoogde vooreerst de toekenning van een pensioen door vrijwillige stortingen aan de bejaarden, die niet genieten van een verplicht pensioenwetgeving. Bovendien liet zij toe aan hen die het wensen een bijkomend pensioen te vestigen. Zij werd opgeheven bij art. 112 van de Wet van 5 januari 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1975-76, behoudens wat betreft de vóór 1 januari 1976 verworven rechten.

306 c) de Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid.

Die wet voorziet in een eigen vrijwillige verzekering voor hen die in ontwikkelingslanden werkzaam zijn, hetzij als werknemer, hetzij als zelfstandige. Zij omvat een ziekengeld en invaliditeitsverzekering bij ziekte of ongeval, dat geen arbeidsongeval is, een verzekering voor geneeskundige verzorging, een ouderdoms- en een overlevingsverzekering, zowel voor de weduwe als voor de wezen.

De bijdragen tot financiering worden door de verzekerden zelf of hun werkgever gestort. De Dienst voor overzeese sociale zekerheid is met de uitvoering van die wet belast.

De arbeidsrechtbank is bevoegd voor alle geschillen nopens de toekenning van een ouderdomsrente, een weduwenrente of wezenuitkeringen, van uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid aan verzekerden en hun kinderen, van uitkeringen aan weduwe en kinderen bij overlijden van verzekerde die toelagen wegens arbeidsongeschiktheid geniet, van terugbetaling van geneeskundige verzorging aan verzekerden en hun gezin. Zij is eveneens bevoegd voor de geschillen in verband met bijkomende vrijwillige verzekeringen gesloten door werkgevers overeenkomstig art. 57 van de Wet van 17 juli 1963.

Het gaat inzonderheid tot dekking van de schade geleden bij arbeidsongeval of met arbeidsongeval gelijkgestelde ongevallen (op de weg naar of van het werk tijdens de heen- of terugreis of tijdens een verlofperiode) of de terugbetaling van de gezondheidszorgen aan de gezinsleden, die zich niet mee naar het ontwikkelingsland begeven.

307 Van de geschillen betreffende het stelsel van maatschappelijke zekerheid waarvan de prestaties gewaarborgd zijn bij Wet van 16 juni 1960, dat de organismen belast met het beheer van de sociale zekerheid van de werknemer van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi onder de controle en de waarborg van de Belgische Staat plaatst, en dat waarborg draagt door de Belgische Staat, van maatschappelijke zekerheid ten gunste van deze werknemers verzekerd, neemt de arbeidsrechtbank kennis (art. 580, 7° Ger. W.).

Het betreft:

a) de ouderdomspensioenen, weduwenrente en gezinstoelagen ten laste van de Pensioens- en Gezinstoelagenkas voor de werknemers van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi ingevolge prestaties voor 1 juli 1960;

b) de ouderdomstoelagen en weduwenrentetoelagen ten laste van het Toelagenfonds vóór dezelfde werknemers en van het Bijzonder Toelagenfonds voor prestaties verricht vóór 1 januari 1942;

c) de wezentoelagen verschuldigd door deze instellingen uit hoofde van prestaties vóór 1 juli 1960;

d) de vergoedingen voor arbeidsongevallen overkomen vóór 1 juli 1960 en voor beroepsziekten wanneer de getroffene blootgesteld werd aan het risico vóór 1 juli 1960, de toelagen toegekend aan zieken of gebrekkigen, aan hun kinderen alsmede aan hun rechthebbende en de gezondheidszorgen die ten laste vallen van het Invaliditeitsfonds voor de werknemers van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi.

Het gaat om verplichte verzekeringen waarvan de voordelen sedert de Wet van 17 juli 1963 door de Dienst voor overzeese sociale zekerheid worden uitgekeerd.

§ 6. De geschillen nopens bepaalde bijstandswetten

308 Tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren eveneens de geschillen nopens een drietal wetten welke aan bepaalde categorieën personen, die bij ontstentenis van beroepsactiviteit, van de geldende sociale zekerheidswetten voor werknemers verstoken blijven, de mogelijkheid bieden, na onderzoek van de bestaansmiddelen, van sociale voorzieningen (pensioen, gezinsbijslag) of van een inkomen te genieten, mits zij behoeftig zijn (art. 580, 8° Ger. W.), nl.:

a) de Wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden;

b) de Wet van 20 juli 1971 tot instelling van een gewaarborgd gezinsbijslag;

c) de Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op bestaansminimum.

A. Het gewaarborgd inkomen

309 Het recht op gewaarborgd inkomen wordt toegekend ten laste van het Rijk door de Rijksdienst voor werknemerspensioen zonder dat er enige bijdrage betaald werd, in tegenstelling met de Wet van 12 februari 1963 betreffende de vrijwillige verzekering die stortingen vereiste (zie boven, nr. 305).

Het vult de pensioenregeling voor werknemers en zelfstandigen aan met een pensioen toegekend aan bejaarde Belgen en, in bepaalde gevallen, aan vreemdelingen en staatlozen, die verstoken blijven van een inkomen wanneer de leeftijd voor een beroepsactiviteit voorbij is. Het toegekend bedrag wordt berekend in functie van de bestaansmiddelen.

Artikel 16 § 1 van de Wet van 1 april 1969 bepaalt dat de arbeidsrechtbank uitspraak doet over de geschillen omtrent rechten die voortvloeien uit deze wet en op verzoek van de R.W.P. administratieve sancties toepast.

Het beheerscomité van de R.W.P. kan afzien van een terugvordering (art. 21 Wet 13 juni 1966; Arbrb. Charleroi, 19 februari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9044).

B. De gewaarborgde gezinsbijslag

310 De Wet van 20 juli 1971 tot instelling van een gewaarborgd gezinsbijslag vult de bestaande regeling voor werknemers en zelfstandigen aan. Zij kent aan elk Belgisch kind dat ten laste is van een natuurlijke persoon en in België verblijft, een gezinsbijslag toe.

De toekenning van gewaarborgde gezinsbijslag door toedoen van de Rijksdienst voor kinderbijslag van werknemers is afhankelijk van een onderzoek van de bestaansmiddelen in hoofde van de persoon die het kind ten laste heeft, zijn echtgenoot of de persoon, met wie hij een huishouden vormt en valt ten laste van het Rijk.

De Minister van Sociale Voorzorg bezit een discretionaire bevoegdheid om in behartenswaardige gevallen af te zien van de terugvordering van ten onrechte uitbetaalde gezinsbijslag ingeval de schuldenaar geen enkele fout of nalatigheid treft (art. 9 K.B. 25 oktober 1971). Hij kan onder dezelfde voorwaarde afwijken van de voorwaarden van nationaliteit of verblijf om te genieten van gezinsbijslag (art. 2, 1° Wet van 20 juli 1971).

C. Het bestaansminimum

311 De Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum kent aan iedere Belg, die zijn burgerlijke meerderjarigheid heeft bereikt, of in bepaalde gevallen aan vreemdelingen en staatlozen die zijn werkelijke verblijfplaats in België heeft en die geen toereikende bestaansmiddelen heeft, noch in staat is deze hetzij door eigen inspanningen hetzij op een andere manier te verwerven een bestaansminimum toe.

De openbare centra voor maatschappelijk welzijn (O.C.M.W.) zijn belast met de toekenning van dit bestaansminimum, dat voor 50 pct. ten laste van het Rijk valt. Tegen de beslissingen van de O.C.M.W.'s kan de minister van Volksgezondheid, eventueel zijn afgevaardigde en de betrokkene beroep aantekenen bij de arbeidsrechtbank. De geschillen hebben betrekking op de toekenning, de herziening, de weigering tot toekenning of de terugbetaling van het bestaansminimum, de berekening van de bestaansmiddelen, evenals de toepassing van de administratieve sancties.

Het O.C.M.W. is tegenpartij evenals de aanvrager, wanneer de minister van Volksgezondheid of zijn afgevaardigde beroep instelt.

Wanneer het gaat om een terugvordering van de echtgenoot en de ascendenten en descendenten van de eerste graad, wordt de vordering door het O.C.M.W. tegen die personen gericht.

Gaat het om een terugvordering van de aan een persoon toegekend bestaansminimum, dan is die persoon tegenpartij.

Het O.C.M.W. beslist zonder mogelijkheid van verhaal bij de arbeidsrechtbank over een aanvraag om af te zien van een terugvordering (art. 14, eerste lid, Wet van 7 augustus 1974).

D. De andere bijstandswetten

312 Die drie hiervoor vermelde wetten zijn bijstandswetten (zie nr. 309 tot 311). Het zijn geen complementaire regelingen, die toelaten om 't even wie, die geen gezinsbijslag, geen pensioen of geen inkomen heeft, een bestaanszekerheid te waarborgen. Zij komen alleen de behoeftigen ten goede. Zij staan dicht bij andere sociale bijstandswetten, zoals de vroegere Wet van 10 maart 1925 tot regeling van de openbare onderstand, die voornamelijk hulp aan behoeftigen verleent.

In tegenstelling met hetgeen het geval is in de sociale zekerheidswetgeving, bestond er in de onderstandswet geen recht op hulp zodat die wetgeving niet tot het sociaal recht behoorde.

De behoeftige kon alleen een verhaal indienen bij een bemiddelingscomité (art. 94 Wet van 10 maart 1925).

313 Om die reden konden geen geschillen inzake openbare onderstand die de behoeftige betreffen aan de arbeidsgerechten toevertrouwd worden. Bij afwezigheid van een recht kan er immers geen sprake zijn van sociaal recht.

Een voorstel van de Commissie voor de Justitie van de Senaat om de verhalen tegen de beslissingen van de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin inzake tussenkomst van het speciaal onderstandsfonds aan de arbeidsrechtbanken toe te vertouwen, werd eveneens verworpen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 101). Die tegemoetkomingen betreffende de kosten van onderhoud en behandeling van behoeftige krankzinnigen en van behoeftigen die aan een kwaal van tuberculose of kankerachtige oorsprong lijden of van behoeftige oligofrenen. Een van de aangehaalde tegenargumenten betrof de moeilijkheid om de arbeidsrechtbank paritair samen te stellen. Artikel 9 van de Wet van 27 juni 1956 stelt een commissie van beroep in om kennis te nemen van eventuele geschillen (zie verder, nr. 339).

314 Met de Wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn werden, in het raam van een grondige hervorming van de welzijnszorg, de C.O.O.'s vervangen door openbare centra voor maatschappelijk welzijn.
Volgens de Wet van 10 maart 1925 was het de taak van de C.O.O.'s de ellende te verzachten en te voorkomen door het verlenen van steun aan de behoeftigen, het verzekeren van de ziekenverpleging ten behoeve van de behoeftigen en de personen die ingevolge ongeval of ziekte onmiddellijke gezondheidsverzorging nodig hebben en het verschaffen van onderhoud en opvoeding aan vondelingen (art. 1 en 66). Artikel 1, eerste lid, van de nieuwe wet is veel ruimer. Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening om een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid, waarbij geen onderscheid meer gemaakt wordt tussen behoeftigen en niet behoeftigen zodat het traditionele concept van „onderstand" verlaten wordt.

Dit recht wordt in de wet soms nauwkeurig maar meestal in vage en algemene termen omschreven, zodat het eerder in artikel 1 om een principesverklaring gaat dan om de toekenning van een subjectief recht in de gebruikelijke zin van het woord (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1974-75, stuk

581/1, blz. 86, advies van de Raad van State). Het gaat, volgens de memorie van toelichting bij het wetsontwerp, om „een beginselverklaring van een feitelijk recht op maatschappelijke dienstverlening" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1974-75, stuk 581/1, blz. 7). Uit juridisch oogpunt had de term „recht", volgens de Raad van State, achterwege mogen gelaten worden.

Die zienswijze werd terecht in de rechtsleer niet onderschreven (P. SENAEVE, *De organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, R.W.*, 1976-77, 1184). De wetgever heeft het recht op maatschappelijke dienstverlening georganiseerd en een recht op beroep tegen de beslissingen van individuele dienstverlening ingesteld zodat het om een subjectief recht gaat. Dabin rangschikt dit recht onder de „droits corporatifs publics" (J. DABIN, *Le droit subjectif*, blz. 211 e.v., en noot 3 op blz. 212).

315 De Wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn heeft in een beroepsmogelijkheid voor de in elke provincie ingestelde beroepskamers voorzien (art. 69).

Dit beroep staat open tegen de beslissingen inzake individuele dienstverlening of tegen de afwezigheid van beslissingen binnen de maand na de ontvangst van het verzoek (art. 71, eerste en tweede lid).

In de Senaatscommissie van Volksgezondheid werd de stelling verdedigd dat de arbeidsrechtbanken bevoegd moesten zijn (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1974-75, stuk 581/2, blz. 126). Er werd betoogd dat het Gerechtelijk Wetboek gans het sociaal contentieux aan de arbeidsgerechten heeft willen toevertouwen. Een ander argument was dat voor de beroepen tegen de beslissingen van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (vroeger de C.O.O.'s) inzake het recht op een bestaansminimum de arbeidsgerechten wel bevoegd zijn. De Minister van Volksgezondheid was van oordeel: „tegen de arbeidsrechtbank aan te voeren dat zij wel alle sociale wetten toepast, doch dat wij hier staan voor een totaal aparte materie, welke een aparte rechtspleging verdient" (zelfde stuk, blz. 129). Een amendement van senator Payfa om bij de arbeidsrechtbanken bijzondere kamers in te stellen om de geschillen te beslechten werd in openbare zitting verworpen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1975-76, stuk 581/15; openbare zitting van 10 juni 1976, *Parl. Handel., Senaat*, blz. 2449). In de Kamer diende Mevr. Ant. Spaak, zonder succes, een amendement in om de arbeidsrechtbank bevoegd te verklaren (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1975-76, stuk 923/2, blz. 6). Het werd in openbare zitting heringediend (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1975-76, stukken 923/10, 923/7 en 923/5). Een langdurige discussie leidde tot verwerping (*Parl. Handel., Kamer*, 6 juli 1976, blz. 4949 tot 4953).

Uiteindelijk werden administratieve rechtscolleges ingesteld (P. SENAEVE, *a.w., R.W.*, 1976-77, 1206 e.v.; R. v. St., arrest nr. 19744 van 5 juli 1979, zaak-O.C.M.W.-Lokeren, *R.W.*, 1979-80, 2514 met noot M. VAN DAMME; arrest nr. 19466 van 26 februari 1979, zaak-Huysken, *R.W.*, 1979-80, 570 met noot W. LAMBRECHTS; *T. Best.* 1979, 434 met noot J. DUJARDIN; P. HUVELLE, *La Loi organique des centres publics d'aide sociale, J.T.*, 1977, 451). Die administratieve rechtscolleges zijn niet bevoegd wanneer het geschil tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoort (art. 74), zoals b.v. inzake toekenning van het bestaansminimum (art. 21, Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van een recht op een bestaansminimum).

Tijdens de besprekingen over het wetsvoorstel in openbare zitting van de Senaat werd een amendement van senator Wyninckx om de geschillen nopens het bestaansminimum aan de arbeidsrechtbanken te onttrekken en aan de beroepskamers toe te vertrouwen verworpen (*Gedr. St., Senaat*, 581 [1975-76] 16, blz. 4; *Parl. Handel.,Senaat*, 10 juni 1976, blz. 2450). De Minister van Volksgezondheid verantwoordde de verwerping als volgt: „Inzake het bestaansminimum is een financiële tussen-

komst voorzien die nauwkeurig berekenbaar is en dus een afdwingbaar recht is waarover de rechtbanken perfect kunnen oordelen. De sociale dienstverlening is daarentegen niet altijd zo financieel berekenbaar en kan anders elementen omvatten. Dat is de reden waarom wij het onderscheid hebben gehandhaafd". Het amendement Wyninckx werd in de Kamer door kamerlid Mevr. Adriaensens heringediend (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1975-76, stuk 923/4, blz. 2).

§ 7. De geschillen tussen instellingen

316 Luidens art. 580, 4° Ger. W. neemt de arbeidsrechtbank kennis van de geschillen die ontstaan tussen instellingen belast met de toepassing van de wetten inzake sociale zekerheid, gezinsbijslag, werkloosheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, rust- en overlevingspensioen, jaarlijkse vakantie, bestaanszekerheid en sluiting van ondernemingen en van de verordeningen waarbij sociale voordelen aan de werknemers en leerlingen worden toegekend.

Dit artikel maakt geen gewag van geschillen tussen instellingen in verband met de wetten opgesomd in art. 581 Ger. W. (sociaal statuut van de zelfstandigen). De administratieve structuur van de instellingen belast met de uitvoering van vermelde wetten en verordeningen vertoont een grote verscheidenheid: ministeriële diensten, openbare instellingen, erkende privéinstellingen.

Tussen al die instellingen kunnen geschillen ontstaan in verband met de toepassing van de sociale wetgeving, b.v. tussen een verdelingsinstelling en een uitbetalingsinstelling zoals het R.I.Z.I.V. en een ziekenfonds (zie boven, nr. 278), en tussen de R.V.A. en een uitbetalingsinstelling. Ook kan een geschil ontstaan tussen twee uitbetalingsinstellingen om te bepalen wie bevoegd is of verplicht de uitkering te betalen, b.v. tussen twee kinderbijslagfondsen, of tussen twee uitbetalingsinstellingen van werkloosheidsuitkering. De tekst maakt gewag van „geschillen" in het algemeen. De arbeidsrechtbank is dan ook bevoegd voor een geschil dat rijst tussen een ziekenfonds en een landsbond van ziekenfondsen nopens de verrekening van administratiekosten, al houdt dit geschil verband met de toepassing van de Wet van 23 juni 1894 op de maatschappijen van onderlinge bijstand (Arrond. Bergen, 5 maart 1976, *J.T.T.*, 1977, 146). De arbeidsrechtbank is immers bevoegd voor alle geschillen tussen instellingen.

Artikel 169, laatste lid, van het K.B. van 4 november 1963 tot uitvoering van de Ziekte- en Invaliditeitswet bepaalt nochtans dat bij geschil tussen twee verzekeringsinstellingen nopens de dubbele inschrijving van een rechthebbende, de dienst voor administratieve controle van het R.I.Z.I.V. uitspraak kan doen. Dit gebeurt uit eigen beweging of op verzoek van de verzekeringsinstelling die zich benadeeld acht. Deze administratieve procedure sluit de mogelijkheid niet uit om het geschil rechtstreeks bij de arbeidsrechtbank in te leiden.

Artikel 580, 4° Ger. W. is slechts toepasselijk voor de geschillen tussen instellingen belast met de toepassing en verordeningen bedoeld onder artikel 580, 1° Ger. W. Bij regresvordering van een uitbetalingsinstelling inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering tegen een arbeidsongevallenverzekeraar, is artikel 580, 4° Ger. W. niet van toepassing. De arbeidsrechtbank is bevoegd krachtens artikel 580, 2° Ger. W. (*vgl.* art. 70 § 2 Ziekte- en Invaliditeitswet; zie boven, nr. 269).

De geschillen tussen een arbeidsongevallenverzekeraar, of een uitbetalingsinstelling inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering, en een verzekeraar naar gemeen recht, behoren nooit tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

§ 8. De sociale zekerheidsgeschillen van zelfstandigen

317 De geschillen betreffende de verplichtingen en de rechten die voortvloeien uit de wetten en verordeningen inzake sociaal statuut, familiale uitkeringen, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering en uitkeringen inzake rust- en overlevingspensioenen ten voordele van de zelfstandigen behoren tot de kennisneming van de arbeidsrechtbanken (art. 581, 1° en 2° Ger. W.).

De geschillen in verband met het beroep of de bedrijvigheid van de zelfstandigen behoren niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken. Dit is te verklaren door de aard van de beroepsactiviteit van de zelfstandigen. Het gaat om personen die, anders dan in een dienstbetrekking, een beroep of bedrijf uitoefenen. Doordat zij vrij over hun arbeid beschikken, vandaar de verouderde benaming „onafhankelijke" arbeider, heeft zich niet, zoals voor de werknemer, de behoefte laten aanvoelen om die arbeid uit sociaal oogpunt te beschermen.

318 Weliswaar bestaan er wetten welke die zelfstandige arbeid regelen, zoals de Wet van 19 februari 1965 betreffende de uitoefening van de zelfstandige beroepsactiviteit door vreemdelingen, en de Wet van 15 december 1970 op de uitoefening van beroepswerkzaamheid in de kleine en middelgrote handels- en ambachtsondernemingen, doch zij behoren niet tot het sociaal recht, maar tot het economisch recht.

Administratieve rechtscolleges beslechten eventuele geschillen.

Zo bestaat voor de geschillen nopens de uitoefening van een zelfstandig beroepsactiviteit door vreemdeling een Raad voor economisch onderzoek inzake vreemdelingen waarvan de beslissingen voor de Raad van State kunnen aangevochten worden (arresten nr. 18708 van 24 januari 1978, zaak-Gil en nr. 8418 van 7 februari 1961, zaak-Van Amelsfon). Voor de uitoefening van een beroepswerkzaamheid is de vestigingsraad bevoegd, met een beroepsmogelijkheid bij de Raad van State (R. v. St. arresten nr. 14181 van 19 juni 1970, zaak-Vandenberge met noot P.M. in *Rec. J. Dr. Adm.*, 1971, 220; nr. 15088 van 21 december 1971, zaak-P.V.B.A. Coiffeurscentrale; arrest nr. 16329 van 26 maart 1974, zaak-Unie der Belgische installateurs van centrale verwarming).

Sommige wetten, zoals deze van 22 juni 1960 op de wekelijkse rustdag in ambacht en nering, en de Wet van 24 juli 1973 betreffende de verplichte avondsluiting, hebben een duidelijke sociale inslag. Zij hebben echter een beperkte werkingssfeer, daar zij slechts op een groep zelfstandigen, de winkeliers, van toepassing zijn en de arbeidsrechtbank is niet bevoegd voor eventuele geschillen.

De handelshuurwetgeving en de pachtwet beschermen eveneens bepaalde categorieën zelfstandigen (bedrijfszekerheid, uittredingsvergoeding of vergoeding wegens uitzetting, enz.). Bij geschil is de vrederechter bevoegd (art. 591, 1° Ger. W.).

De geschillen in verband met de toekenning van uitgesteld loon in land en tuinbouw werden, om traditionele redenen, bij de Wet van 28 december 1967 aan de vrederechter toevertrouwd (art. 591, 17° Ger. W.).

Bepaalde sociale strafwetten gelden zowel voor werknemers als zelfstandigen (Hof van Justitie, 25 januari 1977, *J.T.T.* 1977, 216).

319 Er is nog geen kentering merkbaar om ook de geschillen in verband met de arbeid van zelfstandigen aan de arbeidsgerechten toe te vertrouwen.

Enkel de geschillen betreffende het leerlingwezen van de middenstandsbedrijven (art. 578, 2° Ger. W.), nopens de overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding aangegaan door een zelfstandige (art. 578, 5° Ger. W.), het contract tussen personen die samen een beroep uitoefenen (contract van vennootschap) waarbij hoofdzakelijk handenarbeid wordt verricht (art. 578, 6° Ger. W.) en de geschillen in verband met de vergoeding bij arbeidsongeval overkomen aan een reder die zijn eigen schip exploiteert (art. 579 Ger. W.; art. 2 Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971) behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten.

Wel werden, ingevolge artikel 150 van de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering, in het Gerechtelijk Wetboek een art. 581, 3° ingelast, waarbij de arbeidsrechtbank bevoegd wordt voor de geschillen die hun oorzaak vinden in titel V (betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden en de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en de toegang tot een zelfstandig beroep) van die wet en haar uitvoeringsbesluiten die op de zelfstandige beroepen betrekking hebben.

320 De geschillen nopens de verplichte sociale zekerheidsregeling voor zelfstandigen, in het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, het „sociaal statuut der zelfstandigen" genoemd, behoren integendeel alle tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken.

Deze regeling omvat gezinsbijslagen, ziekte- en invaliditeitsuitkeringen en pensioenuitkering ten voordele van de zelfstandigen en hun helpers. Zij wordt gespijsd door bijdragen welke de zelfstandigen en helpers aan een verzekeringsfonds, een sociale verzekeringskas voor zelfstandigen of de Nationale Hulpkas, opgericht in de schoot van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen (R.S.V.Z.), betalen en door Rijkstegemoetkomingen.

321 De aansluting bij een verzekeringsfonds, de betaling van bijdragen, inbegrepen de werkingskosten van dit fonds, en de mededeling van eventuele staking van elke beroepsbezigheid als zelfstandige zijn de voornaamste verplichtingen van de zelfstandigen.

De ambtshalve aansluiting bij de nationale hulpkas van een zelfstandige is schijnbaar een uitvoerbare administratieve beslissing, waartegen beroep zou moeten bestaan bij de Raad van State. In werkelijkheid is het een onderdeel van de procedure inzake de verplichting van de zelfstandigen zich aan te sluiten bij een verzekeringsfonds, die niet als een van die procedure scheidbare handeling kan worden beschouwd. Alleen een beroep bij de arbeidsrechtbank is mogelijk. De Raad van State is bij geschil niet bevoegd (arrest nr. 15665 van 17 januari 1973, zaak-Baty).

322 De arbeidsrechtbank is bevoegd voor alle geschillen in verband met de onderwerping van zelfstandigen aan het sociaal statuut, zoals:

a) nopens de hoedanigheid van zelfstandige (Arbrb. Doornik, 13 april 1976, *J.T.T.*, 1976, 359; Arbh. Gent, 14 oktober 1975, *T.Soc.R.*, 1976, 41; Arbh. Gent, 11 april 1975, *J.T.T.*, 1976, 88; Arbh. Brussel, 16 januari 1974, *J.T.*, 1975, 11; Arbrb. Charleroi, 7 februari 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 220; Arbrb. Brussel, 15 december 1972, *J.T.T.*, 1974, 158; Arbrb. Luik, 27 november 1972, *B.T.*

Soc.Z., 1975, 221; Arbrb. Antwerpen, 27 juni 1972, *J.T.T.*, 1973, 28; Arbh. Luik, 26 februari 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1294; Arbrb. Aarlen, 5 maart 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1295);

b) nopens de hoedanigheid van helper van een zelfstandige (Arbh. Bergen, 20 oktober 1975, *J.T.T.*, 1976, 187);

c) nopens de betaling van bijdragen (Cass., 18 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1110);

d) nopens de aanrekening van bijdragestortingen (Arbh. Luik, 3 april 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 221);

e) nopens de verjaring van de vordering tot bijdragebetaling (Arbh. Gent, 11 december 1973, *J.T.T.*, 1974, 220; Arbrb. Charleroi, 20 juni 1973, *J.T.T.*, 1974, 139; Arbh. Brussel, 5 februari 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 223; Arbh. Luik, 21 september 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 223),

f) nopens de nalatigheidsintresten.

Een geschil nopens de betaling van de bijdragen verschuldigd door een zelfstandige wegens activiteiten na faillietverklaring, behoort ook tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank. De vordering tot betaling is tegen de gefailleerde zelf en niet tegen de curator gericht (Arbh. Luik, 3 april 1973, *Pas.*, 1973, II, 131; *J. Liège*, 1973-74, 130; *T.Soc.R.*, 1973, 312).

323 De rechten waarop de zelfstandigen of hun rechthebbenden kunnen aanspraak maken zijn in de verplichte regeling: gezinsbijslag, ziekte- en invaliditeitsverzekering en pensioen.

A. Gezinsbijslag

324 De zelfstandigen genieten van gewone kinderbijslag, verhoogde kinderbijslag voor wezen en kinderen van invaliden, kinderbijslag voor minder-valide kinderen, leeftijdsbijslagen en kraamgeld.

325 Voor bepaalde geschillen is de arbeidsrechtbank niet bevoegd.

Artikel 31 § 1 van het K.B. van 8 april 1976 houdende regeling van de gezinsbijslag ten voordele van de zelfstandigen, stelt de rangorde vast van de bijslagtrekkenden. In § 2 van hetzelfde artikel wordt aan elke persoon toegestaan in het belang van het kind verzet aan te tekenen tegen de uitbetaling van de gezinsbijslag aan een bepaalde bijslagtrekkende. Dit verzet moet, volgens art. 32 van vermeld besluit, aangetekend worden na machtiging van de vrederechter.

De jeugdrechtbank bezit de bevoegdheid om, van ambtswege of op verzoek ten gunste van het kind te beschikken over het saldo van de gezinsbijslag nadat 2/3 van het bedrag aan de instelling of de particulier, bij wie het kind door bemiddeling of ten laste van een openbare instelling geplaatst is, toegekend werd. Zij kan ook een bijzondere voogd aanstellen (art. 33, eerste lid, 1° K.B. 8 april 1976). Dezelfde rechtbank beslist van ambtswege over het saldo wanneer het kind ten laste van het Ministerie van Justitie geplaatst werd (art. 33, eerste lid, 2° K.B. 8 april 1976). Zij is ook bevoegd over de aanwending van de gezinsbijslag in het voordeel van het kind (art. 29 Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming; zie boven, nr. 246).

De minister van Middenstand geniet ook de bevoegdheid om, zonder mogelijkheid van verhaal bij de arbeidsrechtbank:

1° af te wijken van de regelen waarbij de hoedanigheid van rechthebbende wordt bepaald (art. 10 K.B. van 8 april 1976);

2° af te wijken van de rangorde van rechthebbende op kinderbijslag (art. 13 §3 K.B. van 8 april 1976);

3° in behartenswaardige gevallen of voor kategorieën van gevallen waarin er geen recht op kraamgeld ontstaat kraamgeld toe te kennen (art. 22 §4 K.B. van 8 april 1976);

4° gezinsbijslag toe te kennen voor kinderen die worden opgevoed in het buitenland (art. 27, tweede lid, K.B. van 8 april 1976).

B. Ziekte- en invaliditeitsverzekering

326 Sedert 1 juli 1964 genieten de zelfstandigen van de betaling van geneeskundige verstrekkingen en sedert 1 juli 1971 van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

De aan de zelfstandigen toegekende prestaties van geneeskundige verzorging zijn minder omvangrijk dan degene waarop de werknemers aanspraak kunnen maken. Zij genieten b.v. geen terugbetaling van geneeskundige en farmaceutische prestaties.

Soms zijn ook de voorwaarden verschillend, ten aanzien van de regeling voor werknemers.

Zo is de tussenkomst van de ziekteverzekering in de kosten van revalidatie en herscholing onderworpen aan bijkomende voorwaarden. Indien het om kinderen gaat moeten de verstrekkingen voor revalidatie en herscholing bestemd zijn om een lichamelijke of mentale handicap zo volledig mogelijk tegen te gaan of te verhelpen en indien het volwassenen betreft, bijdragen tot het hernemen of het voortzetten van een beroepsactiviteit (art. 1, tweede lid, 17° K.B. van 30 juli 1964).

327 De meeste geschillen inzake uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid hebben betrekking op de staat van arbeidsongeschiktheid en de aangifte van arbeidsongeschiktheid.

De zelfstandigen beschikken over een langere termijn dan de werknemers om hun arbeidsongeschiktheid aan te geven. Wanneer die aangifte niet tijdig gebeurt, gaat het recht op uitkeringen in de dertigste dag na die waarop de verklaring van arbeidsongeschiktheid is toegestuurd. In behartenswaardige gevallen mag van die bepaling worden afgeweken bij beslissing van de verzekeringsinstelling, genomen op eensluidend advies van de leidend ambtenaar van de dienst voor uitkeringen van het R.I.Z.I.V. (art. 58*ter* K.B. van 20 juli 1971).

Zoals voor de werknemers (zie boven, nr. 276) werd vroeger betwist of de arbeidsgerechten zich in de plaats mochten stellen van die ambtenaar om na te gaan of een geval „behartenswaardig" was (in bevestigende zin: Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 19 december 1975, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 645, waarbij een vonnis, geveld op 21 maart 1975 door de arbeidsrechtbank Hasselt, vernietigd werd; D. SIMOENS, *Overzicht van de rechtspraak ziekte- en invaliditeitswet*, *R.W.*, 1977-78, 1406, nr. 59). Het cassatiearrest van 17 mei 1978 heeft dit geschilpunt beslecht wat betreft de werknemers (zie boven, nr. 276). Voor de regeling van de zelfstandigen moet dan ook tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten besloten worden.

De arbeidsrechtbank is ook bevoegd om een afwijking toe te staan wegens overmacht (Arbh. Brussel, 18 juni 1976, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 4 oktober 1973, *onuitg.*; Arbh. Gent, afd. Brugge, 12 april 1972, *onuitg.*, de drie uitspraken geciteerd in *R.W.*, 1977-78, 1405, nr. 58).

C. Pensioen

328 Het recht op pensioen omvat: het onvoorwaardelijk pensioen (vroeger ouderdomsrente, weduwerente), ouderdomspensioen, weduwepensioen, aanpas-

singsuitkering en pensioen voor de gescheiden echtgenoot. Art. 41, eerste lid, van de Pensioenwet zelfstandigen van 10 november 1967, vertrouwt alle betwistingen in verband met het vaststellen in de loopbaan, met de toekenning en de betaling der uitkeringen bedoeld bij die wet welke ten laste vallen van het R.S.V.Z. of met de eis tot terugvordering van deze laatste uitkeringen wanneer deze ten onrechte betaald werden, aan de arbeidsrechtbanken.

Deze tekst heeft een beperkter draagwijdte dan die van artikel 581 Ger. W. Hij maakt enkel gewag van de uitkeringen ten laste van het R.S.V.Z. Welnu de renten toegekend vóór 1 januari 1976 waren geen uitkeringen ten laste van het R.S.V.Z., zoals nu het geval met het onvoorwaardelijk pensioen. De arbeidsgerechten zijn echter bevoegd voor de geschillen in verband met de toekenning van die renten krachtens de algemene tekst van art. 581 Ger. W. Artikel 28 § 9 van het K.B. van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen voegt hier aan toe, weliswaar op overbodige wijze, dat de beslissingen in verband met de aanvragen om gelijkstelling met beroepsbezigheid vatbaar zijn voor beroep bij de arbeidsrechtbanken.

Het artikel 135*bis* van hetzelfde besluit, wijst erop dat de mededeling van de R.S.V.Z., waarbij een gerechtigde in kennis wordt gesteld dat hem, in afwachting van een beslissing, pensioenvoorschotten zullen toegekend worden, niet vatbaar is voor beroep. Deze bepaling is een toepassing van de regel dat enkel beslissingen, en geen voorbereidende handelingen, vatbaar zijn voor verhaal bij de arbeidsrechtbank.

329 De geschillen nopens de pensioenregeling hebben voornamelijk betrekking op:

a) de toepassingssfeer van de wetgeving (Arbrb. Antwerpen. 21 december 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 225);

b) de vaststelling van de beroepsloopbaan (Arbh. Brussel, 11 mei 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 225; Arbrb. Leuven, 2 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1295; Arbrb. Brussel, 6 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1297);

c) de gelijkstelling van periodes van inactiviteit met arbeid (Arbrb. Ieper, 12 juni 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 224; Arbrb. Luik, 26 oktober 1972, *B.T.Soc.Z.* 1975, 224; Arbrb. Antwerpen, 29 juni 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 225);

d) het bedrag van het pensioen;

e) de ingangsdatum van het recht (Arbrb. Brussel, 29 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1301);

f) de bestaansmiddelen (Arbrb. Brussel, 15 maart 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 227; Arbrb. Antwerpen, 14 december 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 226; Arbrb. Charleroi, 17 november 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 228; Arbrb. Antwerpen, 16 november 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 226; Arbrb. Antwerpen, 19 oktober 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 228; Arbrb. Gent, 6 mei 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1299; Arbrb. Antwerpen, 10 juni 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1298; Arbh. Gent, 2 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1299; Arbh. Gent, 19 maart 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1299);

g) de uitbetaling van het pensioen;

h) de cumulatie met andere sociale voordelen.

330 Het R.S.V.Z. staat in voor de toepassing van de pensioenwetgeving, wat betreft het ouderdomspensioen, het weduwepensioen, en de aanpassingsuitkering

en het pensioen van de gescheiden echtgenoot, terwijl de R.R.O.P., zoals voor de werknemers, met de uitbetaling is belast.

Het is het R.S.V.Z. die de aanvragen om uitkeringen onderzoekt en erover beslist. Het kan ook een nieuwe beslissing nemen.

Artikel 155 § 1, C van het K.B. van 22 december 1967, gewijzigd bij dit van 10 mei 1971, houdende algemeen reglement van de pensioenen voor zelfstandigen, laat de R.S.V.Z. toe van ambtswege een beslissing te herzien wanneer tussen de dag van betekening van de administratieve beslissing en de datum van het vonnis of arrest een feit of element voorkomt dat een weerslag heeft op de rechten van de aanvrager. Deze wetsbepaling moet aldus uitgelegd worden, dat de arbeidsgerechten, zolang de R.S.V.Z. geen nieuwe beslissing nam, geen kennis kunnen nemen van een nieuw feit of element van na de betekening van de aangevochten administratieve beslissing (Cass., 24 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 331; *R.W.*, 1976-77, 2614; *J.T.T.*, 1977, 251).

331 Het onvoorwaardelijk pensioen wordt door de sociale verzekeringskas of de Nationale Hulpkas vastgesteld en uitbetaald. Die uitbetaling zal geleidelijk door de R.R.O.P. overgenomen worden. De R.R.O.P. is ook bevoegd om in bepaalde gevallen het uitbetaald pensioenbedrag aan te passen (Cass., 30 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 957; zie boven, nr. 282).

Uit die gegevens kan afgeleid worden, dat verschillende instellingen bij geschil als partij kunnen optreden: het R.S.V.Z., de verzekeringsfondsen (sociale verzekeringskas of Nationale Hulpkas), de R.R.O.P. Bij een geschil nopens de keuze tussen een gewoon pensioen en een onvoorwaardelijk pensioen kan het R.S.V.Z. en een verzekeringsfonds terzelfdertijd partij zijn.

332 De verzekeringsfondsen betalen verder de gezinsbijslagen en betaalden vroeger de rust- en overlevingsrenten uit. In uitzonderlijke gevallen kan het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen beslissen over de toekenning en staat het in voor de betaling van gezinsbijslag (art. 34 § 2 K.B. van 8 april 1976).

De ziekte- en invaliditeitsverzekering voor zelfstandigen doet beroep op dezelfde verzekeringsinstellingen als de regeling van werknemers. Bepaalde beslissingen worden echter genomen door organen van het R.I.Z.I.V.: de geneesheren-inspecteurs, de geneeskundige raad voor invaliditeit, het college van geneesheren-directeurs (zie boven, nr. 271).

D. Bijkomende sociale voordelen

333 Bepaalde categorieën zelfstandigen geniet van bijkomende sociale voordelen.

Zo komt het Rijk tussen in de premies of bijdragen die door geneesheren, tandheelkundigen of apotekers, verbonden met de verzekeringsinstellingen van het ziekte- en invaliditeitsstelsel, worden gestort in uitvoering van verzekeringscontracten die bij invaliditeit, rust of overlijden, renten of pensioenen waarborgen (art. 34*quinquies* Ziekte- en Invaliditeitswet). Die regeling werd tegen het

advies van de Hoge Raad voor de Middenstand genomen, die er een aantasting van de eenheid van het statuut van de zelfstandigen in zag.

De advocaten hebben een eigen voorzorgskas, gespijsd door bijdragen van de balies en pleidooirechten (K.B. van 28 september 1953 betreffende de toetreding tot de voorzorgskassen der advocaten, het pleidooizegel en de betaling van bijdragen. Verslag over werking 1973 *R.W.* 1973-74, 2455; *De advocaat en het pensioen R.W.* 1951-52, 742; R. VAN ROYE, *La Caisse de prévoyance des avocats J.T.* 1951, 224; zie ook Arbrb. Antwerpen, 11 januari 1973, *R.W.* 1972-73, 1199 over de aard van de toegekende uitkeringen).

Er bestaat een bijkomende sociale verzekering bij arbeidsongeschiktheid (ziekte en ongeval) ten voordele van de dagbladverkopers aan wie van de veertiende dag arbeidsongeschiktheid af uitkeringen worden toegekend.

De arbeidsrechtbank is bij geschil niet bevoegd, daar die bijkomende sociale voordelen buiten het sociaal statuut der zelfstandigen worden toegekend en in artikel 581 Ger. W., in tegenstelling met artikel 580, 1° Ger. W. geen bepaling voorkomt waarbij de arbeidsrechtbank bevoegd is voor verordeningen waarbij sociale voordelen worden toegekend.

E. Afzien van schuldvorderingen

334 De zelfstandigen, die zich in staat van behoefte bevinden of in een toestand die de staat van behoefte benadert, kunnen volledige of gedeeltelijke vrijstelling van de door hen verschuldigde bijdragen bekomen bij de Commissie voor vrijstelling van bijdragen opgericht bij het Ministerie van Middenstand.

Die commissie, welke geen administratief rechtscollege is, beslist soeverein zonder opgave van redenen en zonder mogelijkheid van beroep bij de arbeidsrechtbank (art. 22 K.B. nr. 38 van 27 juli 1967; Arbh. Brussel, afdeling Bergen, 30 augustus 1971, Jaarverslag R.S.V.Z. 1971, blz. 32, Arbrb. Luik, 30 september 1975, *onuitg.*, zie ook wetsvoorstel-Defosset, *Gedr. St., Kamer*, zitting 1975-76, stuk 661/1). Wel kan de getroffen beslissing voor de Raad van State aangevochten worden (arresten nr. 18707 van 24 januari 1978, zaak-Criel, en nr. 18595 van 25 november 1977, zaak-Stevens, *J.T.*, 1978, 85).

335 De arbeidsrechtbank is evenmin bevoegd voor het afzien van schuldvorderingen of terugvorderingen ten laste van de zelfstandige.

Dit gebeurt door het Rijksinstituut voor sociale verzekering der zelfstandigen:

a) voor de bijdrageverhogingen (art. 48 van het K.B. van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967, houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen);

b) voor het afzien van terugvordering inzake pensioenregeling (art. 36 § 1 K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen; art. 187 § 3 K.B. 22 december 1967; Arbh. Brussel, 5 oktober 1971, *J.T.T.*, 1973, 246, nr. 18);

c) van het afzien van terugvordering van gezinsbijslag (art. 40 § 2 K.B. van 8 april 1976 en art. 7 K.B. van 27 april 1976).

F. Vrijwillige verzekeringen

336 Ook kunnen zelfstandigen zich vrijwillig verzekeren tegen bepaalde risico's zoals: arbeidsongeval of beroepsziekte, en tegen de zgn. kleine risico's bij ziekte. De geschillen in verband met die vrije verzekering behoren tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank als geschil inzake de beroepsziekten of de vrije verzekering (resp. art. 579 en art. 580, 6° Ger. W.).

§ 9. De geschillen in verband met de wetgeving ten voordele van minder-validen

337 De arbeidsrechtbank neemt kennis van de beroepen tegen beslissingen van de Minister ten aanzien van tegemoetkomingen voor minder-validen (art. 582, 1° Ger. W.).

Oorspronkelijk bepaalde het Gerechtelijk Wetboek dat het ging om de voorzieningen tegen beslissingen ten aanzien van een verzoek tot tegemoetkoming voor gebrekkigen, verminkten, congenitaal gebrekkigen, blinden, doven en stommen. Met de Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen werd de wetgeving betreffende de gebrekkigen en verminkten op een nieuw leest geschoeid. Artikel 31 § 1, 1° van die wet heeft dan ook art. 582, 1° Ger. W. gewijzigd en de arbeidsrechtbank bevoegd gemaakt voor geschillen nopens alle tegemoetkomingen, gewone, aanvullende of bijzondere die aan minder-validen worden toegekend krachtens die wet.

Artikel 29, eerste lid, van de Wet van 27 juni 1969 herhaalt nog eens dat de arbeidsrechtbank bevoegd is voor de geschillen over de rechten ontstaan uit deze wet. Met de Wet van 6 juli 1973 werd die wetgeving verder uitgebouwd. De arbeidsrechtbank wordt dan ook bevoegd voor geschillen nopens de nieuwe toegekende voordelen zoals de tegemoetkoming voor hulp aan derden.

338 De geschillen hebben voornamelijk betrekking op:

a) het toepassingsgebied van de wet (Arbrb. Nijvel, afd. Waver, 4 mei 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 231);

b) de voorwaarde van nationaliteit en verblijf (Hof van Justitie, 16 december 1976, *J.T.T.*, 1977, 198; Hof van Justitie, 17 juni 1975, *J.T.T.*, 1975, 295; Cass., 12 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1196; *R.W.*, 1978-79, 1669).

c) de vaststelling van de graad van arbeidsongeschiktheid (Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 25 februari 1976, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 1014);

d) het bepalen van de bestaansmiddelen (Cass., 17 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 834; Arbrb. Luik, 8 maart 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 233; Arbrb. Bergen, 17 mei 1971, *B.T. Soc.Z.*, 1972, 1302; Arbrb. Bergen, 1 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1302);

e) hulp van derden (Arbrb. Oudenaarde, afd. Zottegem, 15 april 1975, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 1014);

f) de cumulatieregeling (Arbrb. Luik, 21 december 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 233);

g) de terugvordering van onverschuldigd betaalde tegemoetkomingen (Arbrb. Charleroi, 19 februari 1975, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 234).

Voor het afzien van de terugvordering van de onverschuldigde uitbetaalde gewone of bijzondere tegemoetkomingen is, krachtens art. 27 van de Wet van 27 juni 1969, alleen de minister van Sociale Voorzorg bevoegd.

339 Betwistingen nopens tegemoetkomingen die door het Speciaal Onderstandfonds of door het Fonds voor medische sociale en pedagogische zorg voor gehandicapten aan minder-validen worden toegekend behoren echter niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

Voor de geschillen met het Speciaal Onderstandsfonds is een commissie van beroep bevoegd (art. 9 tot 10 van de Wet van 27 juni 1956 betreffende het speciaal onderstandsfonds, gewijzigd bij Wet van 3 april 1965).

De minister van Volksgezondheid erkent de inrichtingen en bepaalt het bedrag van de tegemoetkoming van het Fonds voor medische, sociale en pedagogische zorg voor gehandicapten (art. 3 § 5 en § 6 van het K.B. nr. 81 van 10 november 1967 tot instelling van een Fonds voor medische, sociale en pedagogische zorg voor gehandicapten). De gouverneur stelt vast of een aanvrager de voorwaarden tot tegemoetkoming vervult. Zijn besluit is vatbaar voor herziening of voor beroep bij de minister van Volksgezondheid (art. 6 en 7 § 1 zelfde wet).

340 Behoren eveneens tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank, de geschillen betreffende de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de Wet van 16 april 1963 betreffende de sociale reclassering van minder-validen (art. 582, 2° Ger. W.).

Die wet legt de verplichting op aan de verzekeraar tegen arbeidsongevallen, aan het Fonds voor arbeidsongevallen, aan de verzekeraars tegen burgerlijke aansprakelijkheid bij autoongeval en aan het Gemeenschappelijk Waarborgfonds premies of bijdragen te betalen tot financiering van het Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen. Tevens bestaat voor de minder-validen de verplichting het omscholings- en sociale herclasseringsproces te laten doorgaan met naleving van de in art. 36 van de wet voorziene verbintenissen. De niet-naleving van die verbintenis kan de schorsing van de verleende prestaties meebrengen. Geschillen hieromtrent behoren tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank.

341 De geschillen betreffende de beslissingen genomen door het Rijksfonds voor sociale reclassering van de minder-validen, nopens de toepassing van de wet op vreemdelingen, nopens de inschrijving van minder-validen bij dit fonds of nopens de uitkeringen zoals kosten van onderzoek, kostprijs van prothesen en orthopedische apparaten, kosten van behandeling, kosten voor nodige hulp, kosten van geneeskundige verzorging van farmaceutische produkten en van heelkundige bewerkingen, aanvullend loon, tegemoetkoming in de kosten van arbeidsgereedschap en werkkledij, terugbetaling van reis en verblijfkosten, toekennen van beloningen en verstrekkingen zoals plaatsing en materiële hulp aan de minder-validen, behoren eveneens tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (art. 26, eerste lid, Wet van 16 april 1963, gew. bij art. 82 § 1 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.).

Hetzelfde geldt voor de geschillen nopens de speciale leerovereenkomst voor omscholing van minder-validen en nopens de overeenkomsten voor beroepsopleiding of omscholing (art. 27, eerste lid, Wet van 16 april 1963, gew. bij art. 82 § 2 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.).

Voor de geschillen in verband met gewone leerovereenkomsten met minder-validen, is de arbeidsrechtbank reeds bevoegd krachtens art. 578, 2° Ger. W.

De artikelen 26 en 27 van de Wet van 16 april 1963 maken enkel gewag van geschillen nopens de rechten van minder-validen. Dit komt omdat die artikelen de bevoegdheidsregeling van de afgeschafte commissie van beroep, opgericht in de schoot van het Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen, hernemen. Alle geschillen betreffende de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit die wet behoren nochtans volgens artikel 582, 2° Ger. W. tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank.

Dus ook de geschillen nopens:

a) de betaling van premies of bijdragen;

b) de toelagen verleend aan beschermde werkplaatsen;

c) de kosten tot aanpassing van een arbeidspost door een werkgever of een beschermde werkplaats;

d) de tussenkomst in het loon en de sociale bijdragen ten laste van de werkgever of de beschermde werkplaats, die een minder-valide tewerkstelt.

342 Nochtans kan het voorkomen dat bepaalde geschillen betreffende de sociale reclassering van minder-validen onttrokken worden aan de rechtsmacht van de arbeidsgerechten.

Dit is het geval met de beslissingen genomen door de raad van beheer, vroeger de minister tot wiens bevoegdheid de tewerkstelling behoorde, nopens het verlenen van prestaties in verband met het omscholings- en sociale reclasseringsproces in het buitenland (art. 72 K.B. van 5 juli 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen, gew. K.B. 17 mei 1977; zie ook arresten R. v. St., nr. 20188 van 12 maart 1980, zaak-Gallant; nr. 19116 van 3 juli 1978, zaak-Janssen; nr. 18814 en 18815 van 3 maart 1978, zaak-Hackray en Hardy, nr. 18560 van 18 november 1977, zaak-Vandenbroeck; nr. 18537 tot 18539 van 9 november 1977, zaken-Kind, Jonckheere en Vansant; nr. 18093 van 8 februari 1977, zaak-Laffalize; nr. 18017 en 18018 van 23 december 1976, zaken-Paquet en Frantzen). Tegen die administratieve beslissingen is enkel beroep bij de Raad van State mogelijk (Arbh. Brussel, 28 september 1973 en 25 mei 1973, *onuitg.*; R. v. St., arrest nr. 16992 van 25 april 1974, zaak-Charlier, impliciet). Vermeld artikel 72 van het K.B. van 5 juli 1963, betreft de prestaties van functionele revalidatie.

343 Bij geschil nopens de materiële hulp, welke krachtens art. 17 e.v. van het Ministerieel besluit van 27 december 1976 aan een minder-valide voor prestaties in het buitenland (b.v. aanpassing van een auto) door de leidend ambtenaar kan toegestaan worden, is de arbeidsrechtbank wel bevoegd (Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 27 juli 1976, *R.W.* 1977-78, 938).

De arbeidsrechtbank is ook bevoegd om kennis te nemen van een betwisting inzake de beslissing van de raad van beheer van het Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen, genomen krachtens artikel 56 van het K.B. van 5 juli 1963, volgens welke een schoolopleiding niet gelijkgesteld wordt met beroepsopleiding, omscholing en herscholing. Die beslissing wordt immers tot toepassing van art. 75 van vermeld besluit genomen, en heeft bijgevolg betrekking op de toekenning van uitkeringen aan een minder-valide (Cass., 28 november 1977, *Arr.* Cass., 1978, 353).

§ 10. De geschillen betreffende de ondernemingsraden en de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen

344 Artikel 582, 3° Ger. W. vertrouwt de geschillen betreffende de instelling en de werking van de ondernemingsraden aan de arbeidsrechtbank toe. Artikel 582, 4° Ger. W. doet hetzelfde voor de geschillen betreffende de instelling en de werking van de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, met inbegrip van de diensten en comités ingesteld in mijnen, groeven en graverijen.

Bedoeld worden:

a) de ondernemingsraden waarvan sprake in de Wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, sectie IV;

b) de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen waarvan sprake in de Wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers, alsmede de gezondheid van het werk en van de werkplaatsen;

c) het K.B. van 29 april 1958 betreffende de organen voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen in de mijnen, graverijen en ondergrondse groeven.

Deze bevoegdheid hebben de arbeidsgerechten overgenomen van de vroegere werkrechtersraden.

345 De vermelde artikelen 582, 3° en 4° Ger. W. zijn echter ruimer opgesteld dan de vroegere teksten. Hierop steunend wordt voorgestaan dat de arbeidsrechtbank niet alleen bevoegd is voor de wettelijk in te stellen organen maar ook voor de conventionele ingestelde gelijkaardige organen (P. BLONDIAU, *J.T.T.*, 1972, 100, nr. 11, a; Arbh. Antwerpen, 26 juni 1978, *J.T.T.*, 1979, 126; *T.Soc.R.*, 1978, 445, impliciet).

Deze stelling kan betwist worden, daar artikel 582, 3° en 4° Ger. W. duidelijk afgestemd zijn op de wettelijke raden en comités. Wel zou de arbeidsrechtbank bevoegd kunnen geacht worden krachtens artikel 578, 3° Ger. W. De werkrechtersraden hadden in elk geval dergelijke bevoegdheid niet (W.R. Luik, 25 juni 1969, *J.T.*, 1970, 64).

Vermelde artikelen kennen bevoegdheid toe voor alle geschillen, terwijl art. 24 van de Wet van 20 september 1948 en art. 1 § 4, h van de Wet van 10 juni 1952, oorspronkelijk slechts bevoegdheid verleenden aan de werkrechtersraden, behoudens andersluidende bepalingen van de uitvoeringsbesluiten (zie ook J.L. BASSINE, *T. Soc.R.*, 1954, 30 e.v.). Zo bepaalde art 8 van het K.B. van 27 november 1950 ter uitvoering van de Wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, en in het bijzonder van artikel 15, b ervan dat de bedrijfsraden of bij ontstentenis een commissie, besliste over de betwistingen nopens de financiële en economische gegevens die aan de ondernemingsraden moesten verschaft worden. Dit besluit werd opgegeven bij K.B. van 27 november 1973.

Alleen voorziet art. 28 van het K.B. van 27 november 1973 houdende reglementering van de economische en financiële inlichtingen te verstrekken aan de ondernemingsraden, nog in de mogelijkheid om van de bevoegde ambtenaar van het Ministerie van Economische Zaken een afwijking te bekomen om bepaalde gegevens niet te moeten mededelen, dit na advies van een commissie *ad hoc*, gevormd in de schoot van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

346 In de bijzondere regeling voor mijnwerkers en gelijkgestelden is de tekst nog beperkt opgevat.

Het oorspronkelijk art. 94 van het K.B. van 29 april 1958 betreffende de organen voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen in de mijnen, graverijen en ondergrondse groeven bepaalde dat de bijzondere gemengde kamer van de werkrechtersraden kennis nam, zonder voorafgaande poging tot verzoening van de geschillen:

1° betreffende de klachten in verband met het opmaken van de kiezerslijsten met het oog op de verkiezing van de personeelsafgevaardigden in de comité's voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen;

2° betreffende de klachten tegen de verkiezing van diezelfde afgevaardigden.

Artikel 6 van het K.B. van 25 maart 1971 tot wijziging van dit van 29 april 1958 verklaart de arbeidsgerechten bevoegd voor die geschillen.

Het K.B. van 18 februari 1975 heeft artikel 94 van het K.B. van 29 april 1958 later aangepast: het arbeidsgerecht in wiens rechtsgebied de bedrijfszetel gelegen is, neemt zonder voorafgaande poging tot verzoening kennis van de geschillen.

De arbeidsrechtbank is dus bevoegd voor twee soorten geschillen, die:

1° nopens het opmaken van kiezerslijsten;

2° nopens het verkiezen van afgevaardigden.

Die tekst moet echter in verband gebracht worden met die van art. 76*ter* § 6 van de Gecoördineerde wetten op de mijnen, groeven en graverijen, zoals gewijzigd door het Gerechtelijk Wetboek. De arbeidsrechtbank is volgens dit artikel bevoegd voor de geschillen ontstaan uit de toepassing van dit artikel en van de uitvoeringsbesluiten.

347 De meeste geschillen hebben betrekking op de inrichting van sociale verkiezingen: samenstelling van de kiezerslijsten, verdeling van de mandaten onder de verschillende categorieën van personeelsleden, voordracht van kandidaten, aanplakking van de kandidatenlijsten en de kiezersverrichtingen.

Doch buiten de geschillen in verband met de sociale verkiezingen is de arbeidsrechtbank bevoegd voor een geschil nopens de interpretatie van een proces-verbaal van een zitting gehouden door de ondernemingsraad (Voorz. arbrb. Luik, 4 september 1975, *J.T.T.*, 1976, 13).

Geschillen nopens het ontslag van een lid van de ondernemingsraad of het comité voor veiligheid behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank krachtens art. 578 Ger. W.

348 Het Gerechtelijk Wetboek verleent aan de arbeidsrechtbank geen bevoegdheid om een werkgever te verplichten verkiezingen te houden (Arbh. Brussel, 17 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 102; J. VERVLOET, *De gerechtelijke controle van de sociale verkiezingen*, *R.W.*, 1972-73, 207, nr. 40). De werkgever kan wel gedagvaard en veroordeeld tot instelling van een ondernemingsraad (Arbrb. Mechelen, 11 maart 1975, *T.Soc.R.*, 1975, 259). Dit onderscheid stemt niet overeen met de wet (zie verder, nr. 775, 1°).

§ 11. De administratieve sancties en geldboeten

349 De arbeidsrechtbank neemt kennis van de toepassing der administratieve sancties bepaald bij de wetten en verordeningen bedoeld in de artikelen 578 tot 582 Ger. W. (art. 583 Ger. W.). De tekst zegt wel: „toepassing van administratieve sancties". Daarmede wordt bedoeld de sancties waarvan de toepassing aan de arbeidsrechtbank opgedragen is (Cass., 19 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 453; *R.W.*, 1974-75, 164).

Bij niet-naleving van de sociale wetten kunnen door de wetgever buiten de eigenlijke straffen sancties opgelegd worden. Met het oog op een goede werking van de openbare dienst machtigt de wetgever de administratie om bepaalde sancties op te leggen aan hen die wetten en reglementen schenden. Die sancties bestaan in een schorsing van de toegediende prestaties, een verhoging van een verschuldigd bedrag, een weigering van een uitkering, geldboeten enz.

Het gaat dus niet om straffen in de zin van het strafrecht (Cass., 8 november 1949, *Pas.*, 1950, I, 131 en conclusies W. GANSHOF) doch om een administratieve strafrechtspraak (H. LENAERTS, *Sociaal procesrecht*, blz. 4 e.v.; *vgl.* H. COREMANS, *De administratieve sanctie.* Naar een omlijning van het begrip, *R.W.* 1964-65, 753-764, die gewag maakt van een publiek disciplinair recht).

Het bestuur treedt zelf op om de geschonden rechtsnorm te herstellen.

Daar het om geen straf gaat in de klassieke betekenis van het woord, wordt de administratieve sanctie ook opgelegd aan rechtspersonen (zie ook R. LEGROS, *Imputabilité pénale et entreprises économique*, *R. Dr. Pén.*, 1968-69, 265 e.v.; L. FRANÇOIS, *Remarques sur quelques questions de droit pénal social, particulièrement sur l'imputabilité*, *R. Dr. Pén.*, 1968-69, 489 e.v.; R. LEGROS, *La responsabilité générale des dirigeants des sociétés et le droit pénal général*, *R. Dr. Pén.*, 1963-64, 3 e.v.). Zo kan het beheerscomité van de dienst van administratieve controle bij het R.I.Z.I.V. ten laste van de verzekeringsinstellingen geldstraffen uitspreken (art. 99 Ziekte- en Invaliditeitswet; J. MESSINE, *Droit pénal de l'assurance maladie*, *R. Dr. Pén.*, 1968-69, 914 e.v.; L. MORGENTHAL, *Over de straffen bepaald in artikel 99 van de wet van 9 augustus 1963*, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1967, 260 e.v.).

350 Administratieve sancties kunnen opgelegd worden, of door de overheid, of door de arbeidsrechtbank zelf.

Zo treft men in de Ziekte- en Invaliditeitswet administratieve sancties aan onder de vorm van uitsluiting gedurende een bepaalde periode van het recht op uitkeringen of ziektekosten voor de rechthebbende die gebruik maakt van valse stukken, geen aangifte doet van bepaalde inkomsten, geen kennis geeft aan de adviserende geneesheer van een verandering van woonst, enz.

Zij worden uitgesproken door de ambtenaren van de dienst voor administratieve controle (zie K.B. 10 januari 1969 tot vaststelling van de administratieve sancties die toepasselijk zijn op de rechthebbende van de regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering).

De werkloosheidsreglementering voorziet in een uitsluiting gedurende een bepaalde periode van het recht op werkloosheidsuitkering, uitgesproken door de directeur van het bevoegd gewestelijk bureau van de R.V.A., voor werklozen die onjuiste verklaringen opleggen, onrechtmatig hun controlekaart laten afstempelen, valse stempelmerken maken enz. (art. 194 e.v. van het K.B. van 20 december 1963).

351 Het opleggen van administratieve sancties door toedoen van de arbeidsrechtbank is eerder zeldzaam.

Naar luid van art. 66, eerste lid, van het K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, past de arbeidsrechtbank, op verzoek van de Rijksdienst voor werknemerspensioenen, sancties toe wanneer een pensioengerechtigde zijn beroepsarbeid voortzet of hervat zonder daarvan vooraf de vereiste aangifte te doen.

Krachtens art. 16 van de Wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden, past de arbeidsrechtbank op verzoek van de Rijksdienst voor werknemerspensioen sancties toe wanneer de aanvrager verzuimt bestaansmiddelen aan te geven waarvan hij het bestaan kent (art. 580, 8°, a Ger. W., gew. bij art. 121 Wet 5 januari 1976).

De artikelen 8 en 12 van de Wet van 20 juli 1971 tot instelling van een Gewaarborgde Gezinsbijslag bevatten een gelijkaardige bepaling (art. 580, 8°, b Ger. W.).

De toepassing van sancties geschiedt op verzoek van de minister van Sociale Voorzorg. De tussenkomst van de rechter voor het toepassen van administratieve sancties is dus uitzonderlijk. Zij doet trouwens afbreuk aan het nagestreefd doel: het actief bestuur toelaten de geschonden rechtsorde zelf en vlug te herstellen. Zo heeft artikel 76 van de Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum, in tegenstelling met de Wet van 1 april 1969 waarbij zij in opvatting aansluit, het opleggen van administratieve sancties aan de openbare centra voor maatschappelijk welzijn toevertrouwd en niet aan de arbeidsrechtbank.

Wel is een controle van de rechter op de wettelijkheid van de administratieve sanctie geboden (Cass., 8 november 1949, *Pas.*, 1950, I, 131).

352 Alleen in de zeldzame gevallen waar de arbeidsrechtbank zelf de administratieve sanctie toepast, kan zij met verwijzing naar art. 583 Ger. W. zich bevoegd verklaren (Cass., 19 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 453 met noten 2 en 3 van H.L.).

Integendeel, wanneer de overheid een sanctie oplegt, kan hieromtrent een geschil ontstaan.

Wanneer de sanctie een weerslag heeft op het recht op prestaties behoort het eventueel geschil omtrent die sanctie als geschil nopens het recht op prestaties tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank. Is dit niet het geval, dan kan een wettekst de controle over de administratieve sanctie aan de arbeidsrechtbank toevertrouwen. Dit doet art. 99, tweede lid, van de Ziekte- en Invaliditeitswet van 9 augustus 1963 wanneer het bepaalt dat de verzekeringsinstellingen beroep kunnen aantekenen bij de arbeidsrechtbank van de beslissing over het beheerscomité van de dienst voor administratieve controle, waarbij hun een geldstraf wordt opgelegd.

Het ware ook denkbaar geweest die controle aan de strafrechter toe te vertrouwen (R. LEGROS, *A propos du projet de loi sur les amendes administratives*, *J.T.*, 1971, 99, nr. 11).

353 De arbeidsrechtbank neemt ook kennis van de administratieve geldboeten ingeval van inbreuk op sommige sociale wetten (art. 583 Ger. W.). Bedoeld worden de administratieve geldboeten waarvan sprake in de Wet van 30 juni 1971.

Al bestaat er twijfel over de werkelijke juridische aard van die geldboeten, die eerder strafrechtelijk dan administratief is, toch heeft de wetgever ze als van administratieve aard beschouwd (M. PATTE, *Droit social et droit pénal social*, *J.T.T.*, 1978, 40; J. MATTHIJS, *Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving*, *R.W.*, 1976-77, 1551 e.v., die de talrijke bezwaren tegen de wet op de administratieve geldboeten opsomt; J. D'HAENENS, *Sanctions pénales et personnes morales*, *R. Dr. Pén.*, 1976, 738; CH.E. HENRION, *Amendes administratives en droit social*, *R. Dr. Pén.* 1975, 884; J. LIGOT, *La sanction administrative en droit belge*, *Rec. J. Dr. Adm.* 1972, 248 e.v.; M. HENRARD, *Amendes administratives*, in *J.T.* 1972, 116: burgerlijke sancties zonder strafrechtelijk gevolg; M. VERHEUGHE, *Note concernant le droit pénal et l'instauration des amendes administratives*, *Le progrès social*, 1972, 32, nr. 127; J. VAN BOECKHOUT, *Beknopt commentaar op de Wet van 30 juni 1971*, *J.T.T.*, 1972, 1 e.v., vooral slotbeschouwingen; M. HENRARD, *Controle en sancties in het sociale recht*, *Oriënt*, 1971, 237; Cass., 12 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 439; *R.W.*, 1977-78, 2154).

De Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk ingeval van inbreuk op sommige sociale wetten, opgesomd in artikel 1, bepaalt dat, wanneer de arbeidsauditeur niet binnen de maand na ontvangst van een proces-verbaal houdend vaststelling van een overtreding strafrechtelijk vervolgt, de directeur-generaal van de studiedienst van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid een administratieve geldboete kan opleggen.

De kennisgeving van de beslissing waarbij het bedrag van de administratieve geldboete wordt vastgesteld doet de strafvordering vervallen. Die beslissing is niet uitvoerbaar.

354 Blijft de overtreder in gebreke de geldboete binnen de maand na ontvangst van de per post aangetekend schrijven betekende beslissing te betalen, dan vordert vermelde ambtenaar, met toepassing van art. 8 van de wet, binnen de twee maanden de toepassing van de administratieve geldboete voor de arbeidsrechtbank.

De overtreder kan een natuurlijke of een rechtspersoon, zelfs een openbaar bestuur zijn (D. THEYS-FROIDECŒUR, *Les amendes administratives en droit du travail*, *T.Soc.R.*, 1974, 243; CH.E. HENRION, *Amendes administratives en droit social*, *R. Dr. Pén.*, 1974-75, 879 e.v.; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 939/3, blz. 6; zie nochtans de artikelen 1, 1°, a en art. 1, 18° die enkel op natuurlijke personen toepasselijk lijken).

355 Een vordering ingeleid vóór het verstrijken van de gestelde betalingstermijn is ontvankelijk, doch de rechter kan geen uitspraak doen vooraleer de termijn verstreken is (Arbh. Gent, afd. Brugge, 27 november 1974, *R.W.*, 1974-75, 1839).

Daar de arbeidsrechtbank algemeen bevoegd is voor de administratieve geldboeten, is ze dit ook zelfs indien de overtreder geen werkgever is, doch een zelfstandige (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 2 januari 1974, *T.Soc.R.*, 1974, 457 met noot; *anders*: Arbh. Brussel, 20 december 1974, *J.T.T.*, 1975, 42).

356 Het is niet mogelijk een feit dat aanleiding geeft tot een administratieve geldboete ook strafrechtelijk te vervolgen, zelfs indien de overtreder een andere persoon dan de werkgever is (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 514, blz. 3).

§ 12. De schadevergoeding volgens het gemeen recht

357 De vordering tot schadevergoeding gesteund op art. 1382 B.W. behoort soms tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank, soms niet. Daar art. 578 Ger. W. ruim opgesteld is kunnen alle vorderingen in verband met de arbeid die gesteund zijn op art. 1382 B.W. voor de arbeidsrechtbank ingeleid worden. De arbeidsrechtbank is bevoegd voor alle geschillen in verband met het sluiten van de arbeidsovereenkomst, zoals een schadevergoeding wegens een fout bij het con-

tracteren, de zgn. *culpa in contrahendo* (Arbh. Bergen, 20 november 1978, *J.T.T.*, 1979, 119; noot A. DE BERSAQUES, *R. Crit. J.B.*, 1969, 502, nr. 1; 509, nr. 12; 511, nr. 14; 512, nr. 16).

De arbeidsrechtbank is nog bevoegd voor een vordering tot betaling van een schadevergoeding wegens misbruik van recht na het sluiten of tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, wanneer de benadeelde partij een vordering uit art. 1382 B.W. verkiest boven een vordering gesteund op de contractuele verantwoordelijkheid (conclusies W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Arr. Cass.*, 1972, 35; noot A. DE BERSAQUES, *R. Crit. J.B.*, 1969, 522, noot 115 en 523, nr. 28; noot J. VAN RYN, *R. Crit. J.B.*, 1957, 300).

Enige voorbeelden.

a) Het willekeurig ontslaan van een bediende.

b) Extra-contractuele schade geleden ingevolge een ontslag wegens dringende reden (noot G. HELIN, *T.Soc.R.*, 1970, 161; *T.Soc.R.*, 1948, 18, noot).

c) Het nadeel geleden ingevolge een ontslag, nadeel dat verschilt van de contractuele schade welke door de opzeggingsvergoeding wordt hersteld (Cass., 19 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 685; *vgl.* Cass., 11 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 183).

d) De schade geleden door het niet tijdig afleveren van sociale documenten waartoe de werkgever wettelijk verplicht is, zoals het getuigschrift bij beëindiging van de arbeidsovereenkomst (Arbh. Brussel, 2 februari 1973, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 28 mei 1972, *Pas.*, 1972, III, 68; Arbrb. Brussel, 12 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 141 met noot M. TAQUET; *vgl.* Cass., 14 juni 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1247; *R. Crit. J.B.*, 1968, 387; *R.G.A.R.*, 1969, 8177 met noot DALCQ; Cass., 20 september 1957, *Pas.*, 1958, I, 15).

Bepaalde artikelen uit de wetgeving op de arbeidsovereenkomsten, zoals art. 63 en 103 zijn trouwens toepassingen van art. 1382 B.W. (noot A. DE BERSAQUES, *R. Crit. J.B.*, 1972, 216, nr. 3, wat betreft art. 63; Cass., 2 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 417, wat betreft art. 103).

De arbeidsrechtbank is ook bevoegd voor de burgerlijke vordering die het gevolg is van een overtreding van sociale wetten en verordeningen die tot de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren (zie boven, nr. 196 e.v.).

358 Voor de geschillen in verband met de aanspraken van de rechthebbende op sociale prestaties, uitbetaald door een overheidsinstelling of een erkende privéinstelling, lijken de teksten van het Gerechtelijk Wetboek geen ruimte te laten voor de vorderingen tot schadevergoeding uit art. 1382 B.W. De artikelen 580, 2°, 3° en 6°, 581 en 582, 2° Ger. W. maken enkel gewag van een bevoegdheid voor de geschillen betreffende de verplichtingen en de rechten voortvloeiend uit de geciteerde wetten en verordeningen (Arbrb. Brussel, 19 juni 1973, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 342; Arbrb. Brussel, 8 november 1971, vermeld in *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1972, 343).

359 Een deel van de rechtspraak kent nochtans schadevergoeding toe onder de vorm van:

1° *vergoedende interesten* (Arbh. Brussel, 13 juni 1974, *J.T.*, 1974, 531 bij foutieve laattijdige uitbetaling van gezinsbijslag; Arbrb. Antwerpen, 29 januari 1974, *R.W.*, 1974-75, 893 en Arbrb. Brussel, 13 februari 1973, *J.T.T.*, 1973, 109 erkennen het recht op vergoedende interesten resp. op prestaties van gezondheidszorg en werkloosheidsuitkeringen, doch verwerpen de aanspraak bij gebrek aan bewijs van de geleden schade; Arbrb. Brussel, 28 juni 1973, *J.T.T.*, 1974, 4, nr. 23 bij niet tijdige terugbetaling van onrechtmatig genoten ziekteprestaties; Arbh. Gent, 2 maart 1972, *J.T.T.*, 1972, 137 weigert vergoedende interesten bij arbeidsongeval gelet op het forfaitaire karakter van de vergoeding);

2° *moratoire interesten bij geschil nopens* (zie boven, nr. 70):
— beroepsziekteuitkeringen (Arbrb. Brussel, 19 maart 1976, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 24 april 1974, *R.G.A.R.*, 1974, 9373 met noot M.G.; *vgl.* Cass., 25 februari 1960, *Pas.*, 1960, I, 739; *anders:* Arbrb. Charleroi, 17 juni 1976, *onuitg.*);
— werkloosheidsuitkeringen (Arbrb. Brussel, 13 februari 1973, *J.T.T.*, 1973, 109 met noot O. DE LEYE; *anders:* Arbh. Brussel, 14 november 1973, *J.T.T.*, 1974, 23 met advies F. Stampe, en noot Ph. GOSSERIES);
— prestaties van gezondheidszorg (Arbh. Brussel, 2 juli 1975, *J.T.T.*, 1975, 214 met noot Ph. GOSSERIES; Arbrb. Brussel, 8 januari 1973, *J.T.T.*, 1973, 109; *anders:* Arbh. Luik, 27 juni 1973, *J. Liège*, 1973-74, 3; Arbh. Luik, 7 september 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 131; Arbh. Luik, 5 september 1972, *J.T.T.*, 1973, 216);

3° *een som bestemd als vergoeding voor de geleden schade.*

De R.M.Z. kan, met toepassing van art. 12 van de Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders aan derden, die een wettig belang doen gelden, mededelen welke schuldvordering hij heeft wegens bijdragen ten laste van een bepaalde werkgever. Die inlichtingen kunnen, indien zij onjuist of onvolledig zijn, de betrokken werkgever schade toebrengen. De arbeidsrechtbank van Brussel verklaarde zich bevoegd om over een tegenvordering, ingesteld door een werkgever tegen de R.M.Z. tot het bekomen van een schadevergoeding wegens onjuiste inlichtingen uitspraak te doen (Arbrb. Brussel, 30 november 1976, *onuitg.*; na hoger beroep bij het arbeidshof kwam het tot een dading, waarbij de werkgever afzag van zijn vordering tot schadevergoeding).

De onder dit nummer vermelde rechtspraak is daarom niet strijdig met de wet (zie boven, nr. 358), zoals een nadere ontleding aantoont (zie verder, nr. 362).

360 Het standpunt dat de sociale rechtsmachten niet bevoegd zijn voor vorderingen tot toekenning van schadevergoeding wordt ook door het Franse Hof van Cassatie gehuldigd (Cass. soc., 12 oktober 1972, *Dr. soc.*, 1973, 404 met noot Y. SAINT-JOURS; Cass. civ., 26 januari 1959, *Bull. civ.*, II, 536, nr. 822 vertraging bij uitbetaling pensioen; Cass. soc., 7 februari 1957, *Bull. civ.*, IV,

102, nr. 151; *Dr. soc.*, 1957, 191 niet ontvangen van al hetgeen waarop de getroffene door een arbeidsongeval recht had; zie boven, nr. 358). De burgerlijke rechter moet beslissen.

De Franse rechtsleer is verdeeld. Een deel acht de commissies voor sociale zekerheidsgeschillen onbevoegd (Y. SAINT-JOURS, *La faute dans le droit général de la sécurité sociale*, blz. 411; noot bij Cass. soc., 12 oktober 1972, *Dr. soc.*, 1973, 405), een deel verklaart ze wel bevoegd (M. VOIRIN, *Les organes des caisses de sécurité sociale et leurs pouvoirs*, nr. 15; A. ROUAST, *L'action en dommages-intérêts pour faute d'une caisse et les commissions de sécurité sociale, Dr. soc.*, 1957, 303).

361 De sociale rechtsmacht wordt in de Franse rechtspraak wel bevoegd geacht wanneer de vordering tot schadevergoeding gesteld wordt:

a) als tegenvordering, b.v. de tegenvordering ingesteld tot vergoeding van de geleden schade wanneer de administratie bij hoofdvordering de door haar fout ten onrechte uitbetaalde uitkeringen terugvordert (Cass. civ., 8 januari 1964, *Bull. civ.*, II, 23, nr. 31; *Dr. soc.*, 1964, 600 met noot P. VOIRIN);

b) als bijkomstige vordering wegens het willekeurig weigeren van een bestaand recht op prestaties, zoals: de vordering tot uitbetaling van uitkeringen en van de schade geleden door de ongegrond bevonden klacht van de administratie wegens het aanwenden van zogezegde valse stukken tot het verkrijgen van die uitkeringen (Cass. fr. soc., 27 april 1967, *Bull. civ.*, IV, 287, nr. 344), de vordering tot terugbetaling van gezondheidscerstrekkingen en tot vergoeding van de schade geleden door het onrechtmatig weigeren van die terugbetaling (Cass. fr. civ., 8 mei 1967, *Bull. civ.*, II, 121, nr. 172).

362 Bij het onderzoek van de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsgerechten om een geleden schade te herstellen, moet eraan herinnerd worden dat de schadevergoeding waarvoor de arbeidsgerechten, indien zij bij wege van hoofdvordering gevorderd wordt, niet bevoegd zijn, niet de enige en zelfs niet de voornaamste vorm is van herstel van de geleden schade. De schade ontstaat uit het niet-naleven van de wet of door het niet-toekennen van het recht waarop de rechtsonderhorige aanspraak heeft of normaal aanspraak kan maken ingevolge de wet. De wet is een bron van verbintenissen (DE PAGE, II, nr. 443 e.v., blz. 402 e.v.). Wanneer een schuldenaar zijn verbintenissen niet nakomt kan de schuldeiser overgaan tot gedwongen uitvoering. Die gedwongen uitvoering bestaat in de eerste plaats in een rechtstreekse uitvoering en, wanneer de rechtstreekse uitvoering onmogelijk blijkt, in een uitvoering bij equivalent bestaande in het vorderen van een geldsom, schadevergoeding genoemd.

De arbeidsrechtbanken zijn steeds bevoegd om aan een rechtsonderhorige zijn recht toe te kennen. Hierbij kan ze het door de betrokkene geleden nadeel rechtstreeks herstellen.

363 Indien de R.W.P. aan een weduwe verkeerde inlichtingen verstrekt zodat zij laattijdig een aanvraag tot het bekomen van een overlevingspensioen indient, kan de arbeidsrechtbank het geleden nadeel herstellen door het overlevingspensioen te doen ingaan vanaf het overlijden en niet vanaf de eerste dag van de maand volgend op de laattijdige aanvraag (Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 2 juni 1977, *R.W.*, 1977-78, 1510; *J.T.T.*, 1977, 311).

Eenzelfde oplossing werd door de rechter gezocht voor de echtgenote die vóór de normale pensioenleeftijd haar persoonlijk pensioen had aangevraagd. Volgens de wettelijke regeling was het haar niet meer mogelijk om van dit vervroegd pensioen af te zien ten einde haar man in staat te stellen een

gezinspensioen aan te vragen. Daar de administratie te kort was gekomen aan haar verplichting de echtgenote te verwittigen van het risico dat zij liep, besliste de arbeidsrechtbank van Brussel het recht op het vervroegd pensioen te niet te doen en de genoten pensioenbedragen te laten terugvorderen zodat de echtgenoot het gezinspensioen kon bekomen (Arbrb. Brussel, 28 februari 1974, *R.W.*, 1977-78, 1017, nr. 13).

Vervallen pensioenachterstallen werden aan de nabestaanden van een overleden werknemer toegekend, alhoewel de aanvraag niet binnen de zes maanden na het overlijden was ingediend, wanneer de niet naleving van de op straffe van verval gestelde termijn aan vergissingen en traagheid van de administratie te wijten was (Arbrb. Luik, 5 maart 1975, *R.W.*, 1977-78, 1076, nr. 23; *vgl.* Arbrb. Gent, 30 maart 1978, *R.W.*, 1978-79, 1598).

De ingangsdatum van de onvoorwaardelijke rente werd op datum van het hervatten van een beroepsactiviteit gesteld, indien de administratie op het ogenblik dat zij het recht op pensioen schorste, de verzekerde niet verwittigd had van zijn recht op een onvoorwaardelijke rente (Arbrb. Nijvel, afd. Waver, 5 april 1974, *J.T.T.*, 1974, 205 met noot O. DE LEYE, bevestigd in hoger beroep bij arrest Arbh. Brussel, 21 november 1974, vermeld in *R.W.*, 1977-78, 1070).

De zelfstandige, die ingevolge verkeerde inlichtingen vanwege de administratie, laattijdig een pensioenaanvraag doet, ontvangt zijn pensioen vanaf de normale ingangsdatum (Arbrb. Brussel, 29 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 1301).

De zieke, die ingevolge foutieve inlichtingen, te laat de geneesheer-adviseur van zijn ziekenfonds verwittigt, ontvangt niettemin ziekteuitkeringen vanaf de eerste dag, waarop hij er normaal recht zou op gehad hebben (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 21 april 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1972, 245).

De werkloze, die geen recht heeft op werkloosheidsuitkeringen omdat de uitbetalingsinstelling naliet zijn aanvraag en de bijhorende stukken aan het gewestelijk bureau van de R.V.A. toe te sturen, ontvangt niettemin de werkloosheidsuitkeringen als vergoeding voor de geleden schade (Arbh. Luik, 4 september 1979 en Arbrb. Luik, 11 december 1975, *J. Liège*, 1979-80, 58).

364 Wanneer de rechtstreekse uitvoering niet mogelijk is dan kan overgegaan worden tot gedwongen uitvoering.

Vooraf moet de schuldenaar in gebreke gesteld worden en moet een uitvoerbare titel bekomen worden. Vanaf de ingebrekestelling lopen de moratoire interesten. De ingebrekestelling kan gebeuren door een deurwaardersexploot, een dagvaarding voor de rechter, een aangetekend schrijven of een gewone brief.

Voorgesteld werd de aanvraag tot het bekomen van sociale uitkeringen als een ingebrekestelling te beschouwen (O. DE LEYE, *J.T.T.*, 1973, 110). Deze zienswijze kan niet bijgetreden worden. Enerzijds kan het recht op sociale prestaties soms zonder aanvraag toegekend worden, anderzijds is de administratie over 't algemeen niet gebonden door een termijn om een beslissing te nemen. Ten slotte blijkt slechts uit de beslissing of een bepaald recht geweigerd werd.

In een vonnis werden moratoire interesten toegekend vanaf de datum van de aangevochten administratieve beslissing (Arbrb. Luik, 1 december 1976, *onuitg.*). Juister lijkt de datum van het verzoek tot hervorming van de administratieve beslissing als datum van ingebrekestelling te nemen.

Voor de arbeidsongevallenuitkeringen is van rechtswege interest verschuldigd vanaf het ogenblik dat zij eisbaar zijn (art. 42, derde lid, Arbeidsongevallenwet). Er is dus geen ingebrekestelling vereist.

De moratoire interesten zijn verschuldigd bij laattijdige uitvoering van de verbintenis (art. 1153 B.W.). Dit is het geval voor alle verbintenissen die een

geldsom tot voorwerp hebben (zie boven, nr. 70). De schuldeiser moet in dat geval de geleden schade niet bewijzen (art. 1153, tweede lid, B.W.). Het bedrag van de veronderstelde schade wordt onveranderlijk op basis van de wettelijke interestvoet berekend (thans 8 t.h.; K.B. 14 oktober 1974, in uitvoering van de Wet van 30 juni 1970).

Vergoedende interesten zijn verschuldigd bij gemis aan uitvoering van de verbintenis. Het volstaat niet dat de vertraging in de uitvoering of de niet-uitvoering van de verbintenis vaststaat, ook de omvang van de geleden schade moet bewezen en geschat worden.

Met ingang van de inleiding van een geschil voor de arbeidsrechtbank ontstaat het recht op gerechtelijke interesten. De gerechtelijke interesten komen in de plaats van de moratoire of de vergoedende interesten.

De arbeidsrechtbank is ongetwijfeld bevoegd voor de toekenning van gerechtelijke interesten (Arbh. Bergen, 18 november 1977, *J.T.T.*, 1977, 329; Arbh. Brussel, 2 juli 1975, *J.T.T.*, 1975, 214; noot Ph. GOSSERIES, *J.T.T.*, 1974, 23 en J.T.T., 1975, 45; noot O. DE LEYE, *J.T.T.*, 1973, 110). Het gaat om een nevenvordering (zie verder, nr. 433).

Luidens artikel 808 Ger. W. kan een partij in elke stand van het geding, zelfs bij verstek, de interesten, sedert de instelling van de vordering verschuldigd, vorderen. De vordering tot toekenning van vergoedende interesten behoort als nevenvordering eveneens tot de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsgerechten.

De arbeidsrechtbank is ook volstrekt bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot schadevergoeding die als tegenvordering gesteld wordt, mits zij voortvloeit uit het feit dat ten grondslag ligt van de hoofdvordering (art. 563, tweede lid, Ger. W.; zie verder, nr. 448; *vgl.* nr. 187).

Ten slotte zijn de arbeidsgerechten enkel niet bevoegd voor de hoofdvorderingen tot toekenning van een schadevergoeding in verband met de aanspraken op sociale prestaties (zie boven, nr. 358).

365 Artikel 216 § 1, eerste lid, 4° van het Werkloosheidsbesluit bepaalt dat wanneer betalingen gedaan aan werklozen door het gewestelijk bureau van de R.V.A. verworpen of teruggevorderd worden wegens een fout of nalatigheid te wijten aan de uitbetalingsinstellingen, inzonderheid wanneer documenten buiten de reglementaire termijn aan het gewestelijk bureau zijn doorgestuurd de uitbetalingsinstelling dit bedrag moet teruggeven. Uit § 2, eerste lid, van hetzelfde artikel, volgt dat een verhaal tegen de werkloze niet mogelijk is. Ontstaat er een geschil nopens het verschuldigd bedrag of de aansprakelijkheid van de uitbetalingsinstelling, dan kan het geschil aan de directeur ter beslechting voorgelegd worden (Arbrb. Veurne, 15 december 1972, *T. Soc. R.*, 1973, 352; *vgl.* Arbrb. Tongeren, 23 januari 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 227). Tegen die beslissing is beroep mogelijk bij de arbeidsrechtbank.

Wanneer de uitbetalingsinstelling zich vergist heeft in de berekening van het bedrag der uitkeringen welke de werkloze toekomen, betaald heeft zonder uitkeringskaart of in strijd met de wet betaald heeft, is zij ten aanzien van de R.V.A. aansprakelijk, doch kan zich op de werkloze verhalen. De werkloze kan dan een vordering instellen tot het bekomen van schadevergoeding.

Gaat het om een tegenvordering bij een vordering van de uitbetalingsinstelling tot terugbetaling, ingesteld voor de arbeidsrechtbank, dan is die rechtbank hiervoor bevoegd.

366 De arbeidsrechtbank is niet bevoegd voor vorderingen tegen personen, die met uitvoeringsorganen van de sociale zekerheid medewerken.

Zo zal de gewone rechter en niet de arbeidsrechtbank bevoegd zijn om kennis te nemen van:

— een vordering tot schadevergoeding tegen een geneesheer wegens het niet afleveren van getuigschriften voor verstrekte hulp waardoor de rechthebbende verstoken bleef van terugbetaling vanwege zijn verzekeringsinstelling (Bergen, 3 februari 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 271);

— een vordering tegen de adviserende geneesheer van een verzekeringsinstelling die de verzekerde ten onrechte arbeidsgeschikt verklaarde (Rb. Brussel, 13 juni 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 463; *vgl.* Arbh. Gent, 21 april 1978, *onuitg.*, waarbij het zich bevoegd verklaarde voor een vordering tot schadevergoeding die als bijkomende vordering gesteld werd);

— een vordering tot schadevergoeding tegen een gemeente wegens het verlies van de pensioenaanvraag (Rb. Tongeren, 14 november 1968, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8381; nopens de betwisting of de gemeentelijke beambte een uitvoeringsagent is van de gemeente of een aangestelde van de R.W.P., zie noot A. VAN OEVELEN, *R.W.*, 1977-78, 1518 e.v. en Arbrb. Luik, 27 januari 1978, *J.T.T.*, 1979, 85).

367 De mogelijkheid om een schadevergoeding van een openbaar bestuur, als uitvoerende macht, te bekomen werd lang, krachtens het beginsel van de scheiding van de machten, onmogelijk geacht.

Art. 13 van titel II van de Wet van 16-24 augustus 1790 op de rechterlijke organisatie dat bepaalde: „Les fonctions judiciaires sont distinctes et demeureront toujours séparées des fonctions administratives; les juges ne pourront, à peine de forfaiture, troubler de quelque manière que ce soit, les opérations administratives, ni citer devant eux les administrateurs pour raison de leurs fonctions" en de Franse rechtsleer (o.m. HENRION DE PANSEY, „pour les jurisconsultes belges la plus dangereuse des sirènes", zoals P. LECLERCQ, hem in zijn conclusies noemde, *Pas.*, 1920, I, 1945), verklaren die houding van de Belgische rechtbanken.

Zij kaderde echter niet met de opvatting van de Belgische Grondwetgever, die meer vertrouwen had in de rechterlijke macht dan in de administratie (zie boven, nr. 53).

Schoorvoetend zou de rechtspraak haar controle op het optreden van de overheid uitbreiden.

Het onderscheid tussen de Staat als privépersoon en als openbare macht, waarbij de Staat aansprakelijk werd verklaard door zijn daden als privépersoon, was een eerste stap (Cass., 7 mei 1869, *Pas.*, 1869, I, 330; Cass., 13 april 1899, *Pas.*, 1899, I, 173; zie ook conclusie bij Cass., 27 mei 1852, *Pas.*, 1852, I, 370, arrest dat strijdig is met Cass., 28 februari 1850, *Pas.*, 1850, I. 163).

De vrees voor autonome administratieve rechtbanken heeft de evolutie bespoedigd (M. DENYS, *Vijftig jaar later. De evolutie van de overheidsaansprakelijkheid in België en in het communautair recht, R.W.*, 1970-71, 828; C. CAMBIER, *Principes du contentieux administratif*, I, blz. 190).

Reeds in een arrest van 5 maart 1917 zou het Hof van Cassatie verklaren dat „L'État souverain et l'État personne civile, sont une personnalité unique dont ces expressions servent à distinguer les activités diverses" (*Pas.*, 1917, I, 387). PAUL LECLERCQ zegt van dit arrest: „La cour, par cette affirmation, tue les deux chimères juridiques, l'État souverain, L'État personne civile, dont l'invasion dans la jurisprudence a causé tant de mal" (*t.a.p.*).

368 Met het arrest van 5 november 1920, bekend als het Flandria-arrest van het Hof van Cassatie wordt aangenomen dat bij een wederrechtelijke beslissing van een administratie, meer bepaald van haar organen, aan de rechtsonderhorige, die in zijn rechten gekrenkt werd, een vergoeding kan toegekend worden voor de geleden schade (*Pas.*, 1920, I, 193 e.v.). De basis was gelegd voor een systeem dat de integrale bescherming van de individuele rechten ten aanzien van de Staat veilig stelt

(J. DELVA, *Civielrechtelijke aspecten van de overheidsaansprakelijkheid, R.W.*, 1977-78, 2348). Het met dit arrest gemaakte onderscheid tussen de materiële uitvoering van een beslissing, waarbij een administratie aansprakelijk kan gesteld worden en de beslissing zelf, als uitdrukking van de macht tot verordening of reglementering, waarvoor de administratie niet kan aansprakelijk worden gesteld werd met het arrest van 7 maart 1963 opgegeven (L.P. SUETENS, *Rechtstreekse aanvechting van overheidsdaden, Miscellanea W.J. Ganshof van der Meersch*, III, blz. 677; R. DALCQ, *La place de l'arrêt de la Cour de cassation du 7 mars 1973 dans la jurisprudence relative à la responsabilité de la puissance publique, Miscellanea W.J. Ganshof van der Meersch*, III, blz. 25 e.v.; Cass., 7 maart 1963, *Pas.*, 1963, I, 744; *R.W.*, 1963-64, 1115; *R. Cit. J.B.*, 1963, 93 met noot J. DABIN; zie ook J.L. FAGNART, *La responsabilité de l'administration du chef d'excès de pouvoir, Adm. publ.*, T. 1979-80, 56; zie ook Cass., 26 april 1963, *Pas.*, 1963, I, 905 met noten 2, 3 en 4 op blz. 906; *R.W.*, 1963-64, 287; *R. Crit. J.B.*, 1963, 116 met noot J. DABIN).

Sindsdien is de administratie tot een algemene plicht van voorzichtigheid gehouden op straffe van toepassing van art. 1382 e.v. B.W. Deze plicht geldt zowel bij de uitvoering als bij de besluitvorming.

Hierdoor kwam de rechtspraak tot een marginale toetsing van de opportuniteit van een overheidsbeslissing. Daar de subjectieve rechten niet alleen de burgerlijke maar ook de politieke rechten omvatten, kan zelfs de schending van een politiek recht aanleiding geven tot de toekenning van schadevergoeding (Cass., 23 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 786 met advies F. DUMON; *R.W.*, 1970-71, 1793, Cass., 16 december 1965, *Pas.*, 1966, I, 513, *R. Crit. J.B.*, 1969, 305 met noot CH. GOOSSENS; *vgl.* Arbh. Brussel, 13 juni 1974, *J.T.*, 1974, 531).

De bevoegdheid van de rechter om een schadevergoeding toe te staan, houdt niet op doordat de schadeverwekkende beslissing het voorwerp kan zijn van een beroep tot nietigverklaring bij de Raad van State of doordat de administratieve overheid over een zogezegde souvereine beslissingsmacht inzake de betwiste aangelegenheid zou beschikken (Cass., 7 november 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 316 met noot 1; *R.W.*, 1975-76, 2413 met noot).

Het recht op schadevergoeding kan ontstaan uit een onwettige beslissing of wanneer een administratie geen of niet tijdig een beslissing treft. Zij kan ook haar oorzaak vinden in het niet nemen van een reglementair besluit waardoor een rechtsonderhorige geen aanspraak kan maken op een door wet toegekend recht (Cass., 23 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 787; *R.W.*, 1970-71, 1793 met conclusies F. DUMON; Gent, 20 december 1974, *R.W.*, 1975-76, 1249 met advies J. D'HAENENS).

Het uitvaardigen van onwettige reglementen kan eveneens in bepaalde omstandigheden de rechtsonderhorige benadelen (R. v. St., arrest nr. 18789 van 24 februari 1978, zaak-Monami, met noot in *Adm. publ.*, 1977-78, M, 102).

Het niet verstrekken van de nodige informatie aan rechtszoekenden nopens de te vervullen formaliteiten, kan insgelijks de rechtsonderhorige schade toebrengen (Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 2 juni 1977, *R.W.*, 1977-78, 1510; zie nochtans zelfde rechtsmacht 22 juni 1978, *R.W.*, 1979-80, 1187 met kritische noot J. VAN LANGENDONCK).

Alhoewel geen enkele wet op algemene wijze aan de administratie uitdrukkelijk oplegt om aan de rechtsonderhorigen de nodige inlichtingen te verschaffen, wordt in de recente rechtsleer aanvaard dat het verstrekken van correcte inlichtingen aan de rechtsonderhorigen een essentiële plicht is van behoorlijk bestuur (A. VAN OEVELEN, *Overheidsaansprakelijkheid voor verkeerde inlichtingen of wegens foutief verzuim informatie te verstrekken, R.W.*, 1977-78, 1514 e.v.; J. DELVA, *Overheidsaansprakelijkheid en legaliteitstoezicht, T. Best.*, 1975, 195 e.v., inz. 235, nr. 136; J. STASSEN, *La responsabilité de l'État du chef de renseignements erronés fournis par ses services, R. Crit. J.B.*, 1974, 346; voor een benadering van het begrip behoorlijk bestuur: W. LAMBRECHTS, *Het zorgvuldigheidsbeginsel in de rechtspraak in verband met de overheidsaansprakelijkheid, R.W.*, 1979-80, 1409; L.P. SUETENS, *Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Belgisch administratief recht, T. Best.*, 1970, 379; zelfde auteur noten in *R.W.*, 1971-72, 153 e.v. en 309 e.v.; J. IN 'T VELD, *Beginselen van behoorlijk bestuur*, blz. 79; G.J. WIARDA, *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, blz. 55 e.v.).

In het sociaal recht treft men specifieke gevallen aan waarbij aan de administratie een informatieverplichting wordt opgelegd, b.v. om aan de rechtsonderhorigen mede te delen op welke wijze zij beroep kunnen instellen tegen administratieve beslissingen (zie verder, nr. 575), of om aan een derde, die een wettig belang kan doen gelden, mede te delen welke schuldvordering de R.M.Z. tegen een werkgever heeft (art. 12 van de Wet van 27 juni 1969).

De strengheid van de rechtsspreuk *nemo legem ignorare censetur*, die niet beantwoordt aan de werkelijkheid, kan slechts verzacht worden door de informatieplicht verder tot ontwikkeling te brengen. „La jurisprudence s'efforce de corriger partiellement cette inégalité (tussen hen die wet kennen en de andere die hiertoe de mogelijkheid niet hebben), en imposant aux professionnels une obligation de renseignement et de conseil dont l'inexécution est aujourd'hui une source importante de responsabilité" (noot J. GHESTIN, bij Cass. fr., 4 november 1975, *Rec. Dall.*, 1977, *Jur.*, 105).

Wanneer de administratie inlichtingen geeft moet zij dit met de nodige zorg doen. Indien zij foutieve inlichtingen geeft wegens een onvoldoende onderzoek of zonder de onzekerheid nopens de gegeven oplossing te laten blijken kan zij voor de hieruit voortvloeiende schade aansprakelijk worden gesteld (Cass., 4 januari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 452; *R.W.*, 1972-73, 1279; *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9025 met noot J.F.; Brussel, 15 februari 1978, *R.W.*, 1977-78, 51; Brussel 30 april 1979, *R.W.*, 1979-80, 846; J. STASSEN, *La responsabilité de l'État du chef de renseignements erronés fournis par ses services, R. Crit. J.B.*, 1974, 343 e.v.; noot J.L. FAGNART, in *J.T.*, 1973, 551).

369 In de Franse rechtspraak wordt de overheid aansprakelijk gesteld voor onjuiste inlichtingen wanneer:

1° de inlichtingen wettelijk moeten gegeven worden door de bevoegde ambtenaar;

2° de foutieve draagwijdte van de inlichting bewezen is;

3° de rechtszoekende ingevolge de onjuiste inlichting benadeeld werd;

4° de rechtszoekende zelf geen onvoorzichtigheid of nalatigheid begaan heeft (P. DI MALTA, *Les renseignements administratifs, Rec. Dall.*, 1964, *Chron.*, 225 e.v., inz. 232 e.v.).

Deze beperkende voorwaarden moeten gezien worden in het licht van een evolutie, waarbij in Frankrijk lang strak aan de regel werd gehouden dat iedereen geacht wordt de wet te kennen.

370 De vorderingen tot schadevergoeding wegens roekeloze en tergende tenuitvoerlegging van een vonnis behoren tot de kennisneming van de rechtbank van eerste aanleg (art. 569, 5° Ger. W.; Cass., 16 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 311).

De arbeidsrechtbank neemt wel kennis van de tegenvordering tot schadevergoeding wegens roekeloos en tergend geding (art. 563, derde lid, Ger. W.).

§ 13. Slotbeschouwingen

371 Zoals uit de voorgaande opsomming blijkt zijn de arbeidsgerechten niet bevoegd voor gans het sociaal contentieux.

Als voornaamste geschillen die niet tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren, kunnen vermeld worden:

— de geschillen bij overdracht van het loon waarover de vrederechter oordeelt (art. 31 en 32 Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon van de werknemers; Rb. Luik, 11 oktober 1978, *J. Liège*, 1978-79, 165);

— de vorderingen tot het in ontvangst nemen van het loon van de echtgenoot krachtens artikel 221 B.W., waarvoor de vrederechter bevoegd is (art. 594, 19° Ger. W.);

— de geschillen betreffende toekenning van uitgesteld loon in de land- en tuinbouw (art. 591, 16° Ger. W.; zie boven, nr. 161);

— de geschillen in verband met de bezoldiging, de benoeming, de bevordering, de uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid, die niet te wijten is aan een arbeidsongeval of beroepsziekte, en het pensioen van het statutair overheidspersoneel, behoudens dit van de N.M.B.S. (zie boven, nr. 174, 211 en 285);

— de vordering tot uitzetting uit een dienstwoning (art. 591, 1° Ger. W.; zie boven, nr. 187);

— de collectieve geschillen (zie boven, nr. 191);

— de geschillen nopens de instelling en de werking van vakbondsafvaardigingen (Arbrb. Doornik, 2 juli 1975, *T. Soc. R.*, 1975, 454 met noot G. HELIN; Arbrb. Nijvel, 21 mei 1971, afd. Tubize, *T. Soc. R.*, 1972, 108; *anders:* Arrond. Hasselt, 3 december 1973, *J. Liège*, 1974-75, 35, waarbij het geschil betrekking had op de verkiezing van een vakbondsafgevaardigde; zie boven, nr. 191);

— de geschillen betreffende arbeidskaarten en arbeidsvergunningen (zie boven, nr. 161; Arbrb. Brussel, 14 november 1977, *onuitg.*);

— de geschillen betreffende de beroepskaarten voor vreemdelingen;

— de geschillen betreffende de ziektekostenregeling voor oorlogsinvaliden (zie boven, nr. 265);

— de geschillen over de ten uitvoerlegging van vonnissen en arresten (art. 569, 5° Ger. W.). Een geschil nopens de uitvoering van een vonnis houdende toekenning van arbeidsongevaluitkeringen behoort tot de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg (Arbrb. Namen, 10 december 1975, *Pas.*, 1976, III, 16).
Alle vorderingen betreffende bewarende beslagen en middelen tot ten uitvoerlegging worden voor de beslagrechter gebracht (art. 633 en 1395, eerste lid, Ger. W.);
Zo b.v. de vordering ingesteld door de R.M.Z. tot bewarend beslag overeenkomstig artikel 1413 Ger. W. (Arrond. Luik, 12 februari 1976, *onuitg.*);

— de vordering tot vernietiging van een scheidsrechterlijke uitspraak inzake een sociaal rechtsgeschil waarvoor de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is (art. 1704, 1° Ger. W.);

— de vordering tot tenuitvoerlegging van een scheidsrechterlijke uitspraak

inzake sociaal rechtsgeschil die tot de kennisneming van de rechtbank van eerste aanleg behoort (art. 1710, eerste lid, Ger. W.);

— de vorderingen tot uitvoerbaarverklaring van de beslissingen in burgerlijke zaken gewezen door buitenlandse rechters, waarvoor de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de beslissing ten uitvoer zal gelegd worden bevoegd is (art. 570, Ger. W.).

Onder burgerlijke zaken zijn de sociaalrechtelijke zaken begrepen (R. VANDERELST, *Le Code judiciaire et les conflits de juridiction, J.T.*, 1970, 337; FETTWEIS, nr. 423, blz. 233; wetsvoorstellen-Goffart, *Gedr. St., Senaat*, zitting 1969-70, stuk 393 en B.Z. 1974, stuk 74/1). Dit betekent dat de rechtbank van eerste aanleg, waaraan het *exequatur* wordt gevraagd, gelet op de nog in België gehuldigde opvatting, zowel de vorm als de grond van de buitenlandse beslissing zal onderzoeken. Zij kan dus die beslissing wijzigen.

De vermelde procedure van het *exequatur* geldt niet:

1° voor de arresten van het Hof van Justitie van de Europese gemeenschappen. Zij zijn van rechtswege uitvoerbaar nadat de Minister van Buitenlandse Zaken of de door hem aangewezen ambtenaar de echtheid van het afschrift heeft nagegaan en de hoofdgriffier van het Hof van Beroep te Brussel er de formule van uitvoerbaarheid heeft op aangebracht (Wet van 6 augustus 1967; art. 92 EGKS-Verdrag en artikelen 187 en 192 EEG-Verdrag; conclusies W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, bij Cass., 27 mei 1971, *J.T.*, 1971, 469 e.v.; CH. VAN REEPINGHEN en P. ORIANNE, *La procédure devant la Cour de Justice des Communautés européennes, J.T.*, 1961, 89 e.v., 109 e.v. en 125 e.v., inz. 127, nr. 74 en 75; F. DUMON, *La Cour de justice des Communautés européennes et les juridictions des États, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1958, 263 e.v., 1959, 7 e.v., inz. 20 e.v.).

2° voor de arresten van het Benelux-Gerechtshof. De formule van tenuitvoerlegging wordt zonder andere controle dan de verificatie van de authenticiteit van de titel, aangebracht door de daartoe bevoegd verklaarde nationale autoriteit (art. 35 aanvullend protocol, goedgekeurd bij Wet van 7 januari 1971).

3° wanneer een internationaal verdrag een andere regeling heeft bepaald.

Dit is o.m. het geval met het EEG-Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ondertekend te Brussel op 27 september 1968 en bekrachtigd bij de Wet van 13 januari 1971. Artikel 26, eerste lid, van dit verdrag stelt als regel dat de in een verdragsluitende staat gegeven beslissingen in de overige verdragsluitende staten erkend worden zonder vorm van proces. Wel kan de uitspraak over de erkenning aangehouden worden indien tegen deze beslissing een gewoon rechtsmiddel is aangewend.

Ieder belanghebbende partij kan in België om een verlof tot tenuitvoerlegging vragen bij eenzijdig verzoekschrift gericht aan de rechtbank van eerste aanleg van de woonplaats van de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd of, bij ontstentenis van woonplaats, van de plaats van tenuitvoerlegging (art. 31 en 32 Verdrag).

De rechtbank mag in geen geval overgaan tot een onderzoek van de juistheid van de in den vreemde gegeven beslissing (art. 34, derde lid, Verdrag). Zij kan alleen het *exequatur* weigeren in de gevallen opgesomd in de art. 27 en 28 van het Verdrag of de uitspraak aanhouden indien tegen de in den vreemde gegeven beslissing een gewoon rechtsmiddel is aangewend of indien de termijn daarvoor nog niet is verstreken (over het begrip gewoon rechtsmiddel, zie Hof van Justitie, 22 november 1977, *J.T.*, 1978, 225 met noot G. VANDERSANDEN; zie ook Rb. Brussel, 28 februari 1978, *J.T.*, 1978, 283).

Vermeld verdrag is toepasselijk op de sociale geschillen, behoudens degene welke betrekking hebben op de sociale zekerheid.

— de geschillen nopens administratieve rechtshandelingen in verband met het sociaal recht die de sociaal verzekerden niet rechtstreeks aanbelangen.

B.v. de erkenning van kinderbijslagfondsen (zie boven, nr. 249), de erkenning van landsbonden van ziekenfondsen (zie boven, nr. 275, a), de erkenning van paramedici in de ziekteverzekering (zie boven, nr. 275, b); de vergunning tot exploitatie van een bureau van arbeidsbemiddeling begin betaling, enz...;

— de geschillen nopens discretionaire administratieve rechtshandelingen inzake sociaal recht, zoals het afzien van bijdrageopslagen en nalatigheidsinteresten (zie boven, nr. 226) of van terugvordering van sociale uitkeringen (zie boven, nr. 249, 262, 284), de vrijstelling van bijdragen in de regeling voor zelfstandigen (zie boven, nr. 334);

— de geschillen nopens de vergunningen voor het in bedrijf nemen van fabrieken, werkhuizen, werkplaatsen, opslagplaatsen en lokalen (de zgn. gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven);

— de aanwending van de gezinsbijslag in het voordeel van het kind waarvoor de jeugdrechtbank bevoegd is (art. 29 Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming; zie boven, nr. 246 en 325);

— de aanwending van het saldo van de gezinsbijslag bij plaatsing van een kind, die eveneens door de jeugdrechtbank geschiedt (zie boven, nr. 247 en 325);

— het verzet tegen de betaling van kinderbijslag aan een bepaalde bijslagtrekkende wordt in de regeling voor zelfstandigen aangetekend na machtiging van de vrederechter (art. 32 K.B. 8 april 1976; zie boven, nr. 325);

— het verzet tegen de betaling van de kinderbijslag aan de moeder moet in de regeling voor werknemers door de vader, de voogd, de toeziende voogd of de curator voor de vrederechter gebracht worden (art. 69, derde lid, Kinderbijslagwet; art. 594, 8° Ger. W.);

— het verzet tegen de uitbetaling van bepaalde sociale zekerheidsuitkeringen waarvoor de vrederechter bevoegd is (art. 594, 5° Ger. W.; art. 44 § 1 en § 3 Wet van 27 juni 1969; art. 5 Besl. W. 10 januari 1945; art. 8 Besl. W. 7 februari 1945).

372 De arbeidsgerechten zijn evenmin bevoegd om uitspraak te doen in zaken van sociaal strafrecht.

In de eerste voorstellen van kamerleden Major en Tahon tot oprichting van de arbeidsgerechten werden die rechtbanken bevoegd gemaakt voor de berechting van strafrechtelijke inbreuken op de sociale wetten (zie boven, nr. 81). Ingevolge grondwettelijke bezwaren werd hiervan afgezien (J. LIMPENS, *Le problème de la compétence répressive des futures juridictions du travail*, *J.T.*, 1957, 89; zie ook G. POTVIN, *À propos des projets de réforme du contentieux social*, *J.T.*, 1959, 488 e.v.; A. ROEVENS, *Het arbeidsgerecht*, *R.W.*, 1957-58, 275 e.v.; F. DE WEERT, *Het probleem der arbeidsgerechten*, *R.W.*, 1956-57, 336 e.v. en A. MAST, *Le monopole juridictionnel du pouvoir judiciaire*, *J.T.*, 1946, 345). „De ongrondwettelijkheid van dergelijke instelling is duidelijk in het licht gesteld" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 113).

De bevoegdheid van het strafgerecht brengt mede dat deze rechtsmacht ook

sociale geschillen die incidentieel voor hem worden opgeworpen oplost (art. 15 Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek voor strafvordering, *vgl.* Cass., 23 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 74; Cass., 8 augustus 1946, *Pas.*, 1946, I, 307; Cass., 27 september 1932, *Pas.*, 1932, I, 249). Zonder uitdrukkelijke tekst bestaat er voor de strafrechter geen verplichting tot verwijzing van prejudiciële geschillen (Cass., 17 oktober 1955, *Pas.*, 1956, I, 134; Cass., 4 april 1955, *Pas.*, 1955, I, 865; Cass., 22 september 1947, *Pas.*, 1947, I, 366; *vgl.* art. 326 en 327 B.W., en de art. 16, tweede lid, en 17 van de Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering).

Zo zal de strafrechter moeten uitmaken welke de juiste beroepskwalificatie is van een werknemer, om na te gaan of er een inbreuk aanwezig is op het bij Koninklijk besluit algemeen verbindend verklaarde minimumloon (Cass., 8 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 849).

Hij zal moeten nagaan of er een arbeidsovereenkomst is (Cass., 3 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 626; *J.T.T.*, 1975, 155; Luik, 24 november 1976, *J.T.T.*, 1978, 205; *J. Liège*, 1977-78, 1; *R. Dr. Pén.*, 1976-77, 928; Luik, 27 oktober 1976, *J. Liège*, 1977-78, 2).

Bij overtreding van de wettelijke bepalingen inzake de toegelaten arbeidsduur zal hij het begrip arbeidsduur moeten interpreteren.

De reeks voorbeelden kan nog verlengd worden.

Van bij de aanvang van de sociale wetgeving werd de niet-naleving van sociaalrechtelijke bepalingen strafrechtelijk gesanctioneerd. Vele sociale wetten waren politiewetten. Deze bevoegdheid van de strafgerechten heeft dan ook meegebracht dat er soms verschil van interpretatie bestond tussen de strafgerechten en de sociale rechtsmachten nopens eenzelfde sociaalrechtelijke bepaling (zo b.v. het begrip „arbeidsduur" in de Wet van 14 juni 1921).

Verscheidene sociale wetten bepalen ook dat de strafrechter, die zich uitspreekt over de bestraffing van een misdrijf, ambtshalve de benadeelde partij moet vergoeden (zie boven, nr. 148). Zo kan hij het verschuldigd loon voor wettelijke feestdagen moeten berekenen.

De strafrechter past ook het internationaal sociaal recht toe (Hof van Justitie, 15 december 1977, *J.T.T.*, 1978, 85; Cass., 14 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 426; Bergen, 29 juni 1977, *J.T.T.*, 1978, 87).

373 De beslissing van de strafrechter kan ook de arbeidsrechtbank binden.

Inzake de arbeidsongevallen op de weg van of naar het werk, kan de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank beperkt worden door het bestaan van een vonnis uitgesproken door een strafrechtsmacht, rechtdoend over de vordering van de werknemer als burgerlijke partij. De aanstelling als burgerlijke partij is slechts toelaatbaar in zoverre het een ongeval betreft op de weg of naar het werk (art. 46, § 1, 5° Arbeidsongevallenwet).

Vóór de Wet van 7 juli 1978 moest de strafrechter zich uitspreken over de vraag of het om een dergelijk ongeval ging (Luik, 23 maart 1964, *R.G.A.R.*, 1965, nr. 7388 met noot S. ROUFFY; Rb. Dendermonde, 25 november 1969, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8404 met noot S. ROUFFY; *Verz.*, 1970, 616 met noot V.H.; zie nochtans voor een geval waarbij de strafrechter zijn beslissing in beraad hield tot over het arbeidsongeval beslist was: Rb. Antwerpen, 23 mei 1967, *Bull. Ass.*, 1967, 1071 met noot V.H.).

Het gezag van gewijsde verbonden aan een vonnis van de strafrechter over het punt of het een ongeval op de weg van het werk betrof, bracht mede dat de arbeidsrechtbank, wanneer een partij het gezag van gewijsde opwierp, niet meer kon beslissen dat het geen ongeval op de weg van het werk betrof of om een ongeval overkomen tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst ging (zie Arbh. Gent, 6 oktober 1977, *T.Soc.R.*, 1978, 198 met advies van het openbaar ministerie). Om aan dit euvel te verhelpen diende kamerlid De Neir een wetsvoorstel in (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 203/1), dat de Wet van 7 juli 1978 werd. Art. 74 van de Arbeidsongevallenwet werd hierbij aangevuld met volgend lid: „De prejudiciële geschillen die zich stellen voor de strafrechter in verband met de interpretatie van de arbeidsongevallenwet, worden beslecht door het arbeidsgerecht" (zie ook noot V.H., in *Verz.*, 1970, 616; L.E. TROCLET, *Nov., Droit social, Acc. du trav.*, nr. A1678, A1681 en A1786*bis*).

374 De beslissingen van de strafrechter over de strafvordering verkrijgen gezag van gewijsde *erga omnes*, met alle hieraan verbonden gevolgen, wanneer zij onherroepelijk zijn (Cass., 26 mei 972, *Arr. Cass.*, 1972, 907).

Het moet gaan om eindbeslissingen. De beslissingen van de onderzoeksrechtsmachten hebben geen gezag van gewijsde, tenzij ze als vonnisgerecht optreden.

Het gezag van gewijsde is slechts verbonden aan de eindbeslissingen van de Belgische rechters (onder voorbehoud van het bepaalde in art. 13 van de Wet van 17 april 1878, gew. bij de Besl. W. van 5 augustus 1943, dat voor het sociaal recht zonder belang is).

Alhoewel het gezag van gewijsde voor de burgerlijke gerechten niet van openbare orde, kan die zienswijze slechts bijgetreden worden voor het gezag van gewijsde volgend uit de toepassing van artikel 23 Ger. W.

Het gezag van gewijsde van het strafvonnis moet zelfs ambtshalve door het arbeidsgerecht opgeworpen worden. Het kan zelfs voor de eerste maal in cassatie opgeworpen worden (zie Cass., 21 december 1961, *Pas.*, 1962, I, 494; P.E. TROUSSE, *L'autorité de la chose jugée au répressif sur le procès civil ultérieur*, *R. Dr. Pén.*, 1966-67, 713 e.v., nr. 14 e.v.).

Het gezag van gewijsde is verbonden zowel aan het beschikkend gedeelte als aan de motieven (Cass., 23 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 612; Cass., 10 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 181; *R. W.*, 1975-76, 1935; Cass., 20 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 65; Cass., 4 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 528; Cass., 22 mei 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 934; Cass., 13 en 29 november 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 280 en 336; Cass., 29 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 460; Cass., 20 mei 1966, *Pas.*, 1965, I, 1180).

Elke beslissing van de rechter betreffende een betwisting vormt een beschikkend gedeelte, onverschillig de plaats waar deze beslissing in de tekst voorkomt (Cass., 28 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 945; Cass., 5 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 637; Cass., 1 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 145; Cass., 21 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 942).

In afwachting dat zij onherroepelijk worden moeten zij niettemin voor waar gehouden worden.

De arbeidsrechtbank voor wie een burgerlijke vordering aanhangig is, moet het geding schorsen totdat definitief beslist is over de strafvordering wat betreft de punten die gemeen zijn in beide vorderingen (Cass., 26 mei 1972, voormeld, en Cass., 1 februari 1951, *Pas.*, 1951, I, 357).

Dit veronderstelt dat het strafbaar feit of een hoofdbestanddeel ervan ook de grondslag vormt van de vordering voor het arbeidsgerecht.

De arbeidsrechtbank kan wel een onderzoeksmaatregel bevelen vermits het gezag van gewijsde alleen aan de eindbeslissing verbonden is (Cass., 13 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 701; *R.W.*, 1978-79, 1179; Cass., 19 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 448; P. MAHAUX, *Het rechterlijke gewijsde en het Gerechtelijk Wetboek*, *R.W.*, 1971-72, 113 e.v.).

De rechtspraak interpreteert de notie „gemeen" op beperkende wijze.

Wanneer een werknemer wegens dringende redenen afgedankt wordt en er klacht bij de procureur des Konings werd neergelegd, moet het arbeidsgerecht niet wachten op de publieke vordering om het eventueel recht op schadevergoeding wegens onrechtmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst te onderzoeken (Arbh. Bergen, 27 juni 1977, *J.T.T.* 1977, 309).

Het gezag van gewijsde in strafzaken wordt niet beheerst door de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek (Cass., 27 juni 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 1036; Cass., 26 mei 1972, voormeld; zie ook Cass., 9 november 1950, *Pas.*, 1951, I, 137; Cass., 10 oktober 1929, *Pas.*, 1929, I. 322; Cass., 24 juni 1926, *Pas.*, 1927, I, 23; HAYOIT DE TERMICOURT, *Considérations sur le projet de code judiciaire*, Openingsrede voor het Hof van Cassatie, 1966, blz. 12). Het is een algemeen beginsel van het strafrecht, dat in verscheidene bepalingen van het strafrecht is vastgelegd (art. 447 Sw., art. 463 Sv.; art. 4 Wet van 17 april 1978; zie ook A. KOHL, noot in *R. Crit. J.B.*, 1975, 372 e.v.).

Het gezag van gewijsde *erga omnes* is niet verbonden aan het gedeelte van die beslissing dat betrekking heeft op de burgerlijke vordering (Cass., 28 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 315; Cass., 25 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 110; Cass., 22 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1073; Cass., 3 november 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 205; Cass., 16 maart 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 672 met noot 4; Cass., 11 september 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 36; Cass., 4 december 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 486; Cass., 15 september 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 63 met noot 2).

375 Het gezag *erga omnes* van het gewijsde heeft geen betrekking op al wat in de strafrechtelijke beslissing voorkomt. Het is slechts verbonden aan hetgene door de strafrechter als „noodzakelijk" en „zeker" gevonnist werd.

Hierover bestaat een uitgebreide jurisprudentie (J. MATTHIJS, *Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving*, *R.W.*, 1976-77, 1548, noot 28; A. KOHL, noot *R. Crit. J.B.*, 1975, 372 e.v.; P. MAHAUX, *Het rechterlijk gewijsde en het Gerechtelijk Wetboek*, Openingsrede voor het Hof van Cassatie, 1971, blz. 40 en noot 151; *R.W.*, 1971-72, 113 e.v.; conclusies, Cass., 18 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 55; *R.W.*, 1970-71, 411; *Pas.*, 1970, I, 827; E. SCHEPENS, *Het gezag van gewijsde van strafrechterlijke uitspraken*, *R.W.*, 1968-69, 1153; P.E. TROUSSE, *L'autorité de la chose jugée au répressif sur le procès civil ultérieur*, *R. Dr. Pén.*, 1966-67,

705; P.E. TROUSSE, noot bij Gent, 9 maart 1965, *R. Crit. J.B.*, 1967, 154; J. RUTSAERT, *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil, Mélanges Dabin*, II, blz. 887; DE PAGE, II, nr. 907, blz. 873 en III, nr. 1001, blz. 1058; R. LEGROS, noot bij Cass., 4 september 1959, *R. Crit. J.B.*, 1960, 134; N. VALTICOS, *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil*, nr. 251, blz. 53; R. VAN ROYE, *a.w.*, nr. 576 e.v., blz. 559 e.v.; O. MALTER, *De l'autorité devant le juge civil de la chose jugée par les juridictions répressives*, *R.G.A.R.*, 1931, nr. 717; G. SCHUIND, *De l'influence de la chose jugée au criminel sur l'action civile*, *R. Dr. Pén.*, 1930, 97; S. SALKIN, *La chose jugée au répressif dans ses rapports avec l'action civile ultérieure*, *Bull. Ass.*, 1930, 268; F. BAUTHIER, *L'autorité de la chose jugée*, *R.G.A.R.*, 1929, nr. 486; Cass., 18 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 310; Cass., 23 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 612; Cass., 10 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 181; *R.W.*, 1975-76, 1935; Cass., 20 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 65; Cass., 13 april 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 753; Cass., 4 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 528; Cass., 22 mei 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 934 met noot 2).

De twee voorwaarden moeten vervuld zijn, met voorrang voor hetgeen noodzakelijk werd beslist.

Met wat „noodzakelijk" werd gevonnist wordt bedoeld hetgeen de strafrechter krachtens de wet moest vaststellen om zijn beslissing te rechtvaardigen.

Het valt samen met de draagwijdte in rechte van het vonnis (P.E. TROUSSE, *a.w.*, *R. Crit. J.B.*, 1957, 157 e.v., en *R. Dr. Pén. a.w.*, 1966-67, 705 e.v.).

Door hetgeen „met zekerheid" werd gevonnist wordt verwezen naar hetgeen werkelijk werd beslist. Het omvat de feitelijke draagwijdte van het vonnis (P.E. TROUSSE, *a.w.*, *R. Dr. Pén.*, 1966-67, 707 e.v.; b.v. vrijspraak bij gebrek aan bewijzen, de plaats van het ongeval, verzachtende en verzwarende omstandigheden enz.).

Een vrijspraak van de betichting onrechtmatig gestempeld te hebben belet niet dat een werkloze wordt geacht een ongeoorloofde activiteit als zelfstandige uitgeoefend te hebben (Cass., 17 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 339).

Wanneer de strafrechter beslist dat niet alle elementen aanwezig zijn, inz. het bedrieglijk inzicht, om een werkloze te straffen wegens bedriegelijk afstempelen van zijn controlekaart (art. 261, 5° Werkloosheidsbesluit), belet de vrijspraak niet dat de werkloze door de R.V.A. uitgesloten wordt van het recht op werkloosheidsuitkeringen om zijn controlekaart op onrechtmatige wijze te laten afstempelen (art. 195 Werkloosheidsbesluit; Arbh. Brussel, 27 maart 1980, *onuitg.*).

Wanneer een werknemer bij afwezigheid van voldoende bewijzen vrijgesproken werd van de betichting van feitelijkheden kan de werkgever, die hem om die reden op staande voet ontsloeg niet vragen hiervan het bewijs te leveren (Arbrb. Luik, 2 februari 1977, *J. Liège*, 1976-77, 250; R. SCREVENS en F. BERNARD-TULKENS, *Chronique semestrielle de jurisprudence*, *R. Dr. Pén.* 1976-77, 436 e.v.; 1974-75, 266 e.v.).

De beslissing van een arbeidsgerecht dat een ongeval, dat de dood van een werknemer tot gevolg heeft gehad, overkomen is door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en erop wijst met name dat het ongeval overkomen is wegens risico's die inherent zijn aan het beroepsmilieu van de getroffene waarin het gebruikelijk is dat ter gelegenheid van het plaatsen van de meiboom de werknemers of een hiërarchische meerdere een van hen dronken maken is niet onverenigbaar met de vrijspraak van de hiërarchische meerdere van de werknemer die voor de strafrechter vervolgd wordt om de werknemer opzettelijk tot dronkenschap te hebben gebracht met de omstandigheid dat ze de dood tot gevolg had (Cass., 4 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 428).

De arbeidsrechtbank kan op vordering van de R.M.Z. een p.v.b.a. niet tot betaling van bijdragen, bijdragenopslagen en nalatigheidsintresten veroordelen wanneer bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing van de correctionele rechtbank de zaakvoerder van de p.v.b.a. als verantwoordelijke lasthebber van de vennootschap vrijgesproken werd van de betichting de sociale zekerheidsbijdragen op grond van een onjuist loon berekend te hebben. Het arbeidshof oordeelde dat beide

geschillen dezelfde bijdragen als voorwerp hadden zodat het vonnis van de strafrechter gezag van gewijsde had (Arbh. Gent, afd. Brugge, 26 februari 1976, *R.W.*, 1976-77, 1556).

Wanneer een werkgever, strafrechtelijk vervolgd om de bij C.A.O. voorgeschreven lonen niet uitbetaald te hebben, door de strafrechter vrijgesproken wordt, volgt uit die beslissing niet zeker en noodzakelijk dat de onderneming niet onder het nationaal paritair comité ressorteerde waarin de kwestieuze C.A.O. werd gesloten of dat de werkgever niet door vermelde C.A.O. gebonden was (Cass., 7 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 290, *T. Soc. R.*, 1978, 159). Die vrijspraak betekent immers niet dat het materiële bestanddeel van het bedrijf niet bewezen is. De strafrechter kan ook vrijgesproken hebben wegens dwaling, die, wanneer zij onoverkomelijk is, krachtens een algemeen rechtsbeginsel waarvan art. 71 Sw. toepassing maakt, als overmacht een grond van rechtvaardiging oplevert. De strafrechter moet immers bij vrijspraak na vastgesteld te hebben dat het misdrijf niet bewezen is, bij ontstentenis van conclusie desaangaande, niet de gegevens preciseren waaruit hij deze vaststelling afleidt. Het arbeidsgerecht kan dus voorhouden dat er vrijspraak was wegens onoverkomelijke dwaling, en de werkgever veroordelen tot betaling van achterstallig loon overeenkomstig de vermelde C.A.O.

Wanneer een correctionele rechtbank een arbeider wegens onvrijwillige slagen en verwondingen toegebracht aan een andere arbeider, getroffen door een arbeidsongeval, veroordeelt en de vordering van het ziekenfonds tegen de werkgever van de veroordeelde arbeider aangesproken als burgerlijke verantwoordelijke tot betaling van de aan de gekwetste arbeider uitgekeerde vergoedingen, onontvankelijk verklaart, heeft dit vonnis geen gezag van gewijsde ten aanzien van de verzekeraar van de werkgever (Rb. Dendermonde, 25 november 1969, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8404).

Er is ook een duidelijke tendens merkbaar om het gezag van gewijsde in strafzaken een beperkte draagwijdte te geven. Dit leidt tot byzantinisme.

376 Met toepassing van artikel 4 van de Wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wordt, wanneer een partij zich burgerlijke partij gesteld heeft voor de strafrechter, de rechtspleging voor de arbeidsrechtbank geschorst, mits beide gedingen hetzelfde voorwerp hebben (Cass., 22 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1006; Cass., 26 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 907; Cass., 15 december 1966; *Arr. Cass.*, 1967, 486; Cass., 21 december 1961, *Pas.*, 1962, I, 494; Cass., 1 februari 1951, *Pas.*, 1951, I, 357).

Deze regel, weergegeven in de rechtspreuk: *„Le criminel tient le civil en état"*, is van openbare orde. Hij is het gevolg van het bestaan van gelijklopende vorderingen (Cass., 27 mei 1943, *Pas.*, 1943, I, 207 e.v., noot; Cass., 13 februari 1913, *Pas.*, 1913, I, 106; W.R. Ber. Bergen, 20 januari 1962, *T. Soc. R.*, 1962, 210). Hij kan een oorzaak van vertraging zijn voor het afhandelen van het sociaal geschil.

Het meest bekend voorbeeld was het arbeidsongeval op de weg naar of van het werk, waarbij voor de arbeidsrechtbank een vordering tot het bekomen van vergoedingen werd ingeleid en voor de strafrechter de verantwoordelijke voor het ongeval vervolgd werd (zie boven, nr. 373).

377 Het bekomen van schadevergoeding voor de strafrechter betekent dat er stilzwijgend afstand wordt gedaan van het geding dat eventueel met toepassing van artikel 578, 7° Ger. W. voor de arbeidsrechtbank werd ingeleid om schadevergoeding te bekomen mits de burgerlijke rechtsvordering voor de strafrechter hetzelfde voorwerp heeft tussen dezelfde partijen zodat het gezag van rechterlijk gewijsde elk verder uitoefenen van de rechtsvordering van de burgerlijke rechter verhindert (Gent, 4 maart 1974, *R.W.*, 1974-75, 1018).

378 De redenen, waarom de arbeidsgerechten geen strafrechtelijke bevoegd-

heid verkregen, waren, zoals hoger uiteengezet, van grondwettelijke aard (zie boven, nr. 81 en 372).

Meer en meer stemmen gaan nochtans op om de strafrechtelijke bevoegdheid in strafzaken aan de arbeidsgerechten over te dragen (M. PATTE, *Droit social et droit pénal social, J.T.T.*, 1978, 60 e.v.; P. ROUARD, *Mis en œuvre des poursuites et jugement des infractions en droit pénal social, J.T.T.*, 1978, 143 e.v.; J. F. DEKEERSMAEKER, *Van werkrechtersraad naar arbeidsrechtbank*, in *„30 jaar Belgische arbeidsverhoudingen"*, 1977, blz. 340 e.v.; J. MATTHIJS, *Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving, R.W.*, 1976-77, 1565 e.v.; wetsvoorstel kamerlid Petry, *Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1979, stuk 128/1; zitting 1977-78, stuk 412/1; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1976-77, stuk 1016/1; M. RESPENTINO, *Le code judiciaire et le droit pénal social, Progrès social*, 1970, nr. 112, 12 e.v., met noot 59; *anders*: H. BOSLY, *a.w.*, blz. 219).

Deze nieuwe oriëntering werd bestreden in de rede uitgesproken door de eerste advocaat-generaal F. DUMON, op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1977 (*Ontwerpen voor hervormingen en jurisdictionele functie, R.W.*, 1977-78, 281 e.v.; *Arr. Cass.*, 1977, 13 e.v.). Vooreerst is, volgens de eerste advocaat-generaal: „Een rechter die alleen belangstelling heeft voor sociale aangelegenheden niet geschikt om over de strafvordering uitspraak te doen... ook al vertoont het misdrijf sociale aspecten" (*R.W.*, 1977-78, 281, noot 12). Verder: „ziet men evenmin in dat de Grondwet zich verzet tegen deze inkrimpingen van de bevoegdheid van de gewone rechter van de rechterlijke macht..." (*R.W.* 1977-78, 281).

„Niemand betwist... dat een uitspraak over de strafvordering een uitspraak is over een „geschil inzake burgerlijke rechten" in de zin van art. 92 van de Grondwet, en dat bijgevolg alleen de rechtbanken van de rechterlijke macht hiervoor bevoegd zijn" (*R.W.* 1977-78, 282).

Alhoewel art. 105 Ger.W. gewijzigd werd zodat de arbeidsgerechten nu ook behoren tot de rechterlijke macht, is hun bevoegdheid beperkt tot het beslechten van die geschillen, waarvoor zij ingesteld werden.

Ten slotte biedt het arbeidsgerecht, steeds volgens dezelfde auteur, niet dezelfde waarborgen als de gewone rechtbanken. De rechters in sociale zaken zijn niet onafzetbaar en niet onafhandkelijk zoals de gewone magistraten van de strafgerechten, terwijl de beroepsmagistraten in de arbeidsgerechten ook niet „dezelfde waarborgen" bieden inzake benoeming zoals de meeste magistraten van de gewone rechtbanken.

De opgesomde argumenten zijn te herleiden tot het klassieke bezwaar dat de strafgeschillen slechts mogen beslecht worden door rechters die voor het leven benoemd zijn, onafzetbaar zijn en onafhankelijk rechtspreken. Alhoewel de grondwetgever hiervan afweek wat betreft de juryleden en de militaire rechters in de militaire gerechten, moet aangenomen worden dat de opgesomde waarborgen zowel met de historische ontwikkeling als met de geest van onze Grondwet en zelfs met de art. 7, 8, 92 en 94 ervan overeenstemmen.

De vraag, die moet beantwoord worden, is dus of, wanneer het wenselijk voorkomt de strafrechtelijke geschillen aan de arbeidsgerechten toe te vertrouwen, die gerechten de opgesomde grondwettelijke waarborgen bieden.

Art. 105 Ger. W. verbiedt geenszins strafrechtelijke geschillen aan de arbeidsgerechten toe te vertrouwen (H. BOSLY, *a.w.*, blz. 277). Het is evenmin juist dat de magistraten van de gewone rechtbanken een grotere onafhankelijkheid zouden bezitten dan de beroepsmagistraten in de arbeidsgerechten. Een benoeming van een politierechter of een rechter in de rechtbank van eerste aanleg, gebeurt op dezelfde wijze als van een rechter in de arbeidsrechtbank. Op het vlak van het hof van beroep biedt de voordracht door het hof en door de provincieraad niet meer waarborgen dan een rechtstreekse benoeming door de Koning, zoals het geval is in de arbeidshoven (zie boven, nr. 127; *anders*: H., BOSLY, *a.w.*, blz. 218).

Het probleem dringt zich enkel op voor de raadsheren en rechters in sociale zaken. Zij worden niet voor het leven benoemd en behouden een binding met de organisatie die hun voordroeg. Die bezwaren kunnen weliswaar gedeeltelijk aangehaald worden tegen de gezworenen in assisenzaken en tegen de militaire rechtbanken, waar officieren zitting hebben. Doch die precedenten moeten niet de regel worden.

379 De huidige toestand is in elk geval onlogisch.

Langs de ene kant moet ingevolge art. 155 Ger. W. de openbare rechtsvordering wegens een overtreding van sociale wetten voor de politierechtbanken en voor de rechtbanken van eerste aanleg door de leden van het arbeidsauditoraat en voor de hoven van beroep door de leden van het arbeidsauditoraat-generaal uitgeoefend worden, met als argument hun specialisatie in het sociaal recht, terwijl van de andere kant dit argument van geen tel is wat betreft de rechters.

„De oplossing die door het Gerechtelijk Wetboek werd ingevoerd is slechts een halve oplossing, die geen voldoening geeft. Hoe kan trouwens worden ingestemd met een regeling, die zich toe beperkt de uitoefening van de strafvordering in een bepaalde materie toe te vertrouwen aan gespecialiseerde magistraten omdat de niet-gespecialiseerde jarenlang het bewijs hebben geleverd dat ze er onverschillig voor waren, doch waarbij de rechtsprekende bevoegdheid, die in die zelfde materie de belangrijkste is, niet aan gespecialiseerde magistraten wordt toegekend?" (J. MATTHIJS, *Het arbeidsgerecht en de strafvordering wegens misdrijven tegen de sociale wetgeving*, *R.W.*, 1976-77, 1566).

Het voornaamste grondwettelijk bezwaar tegen het toevertrouwen van een strafrechtelijke bevoegdheid aan de arbeidsgerechten zou wegvallen indien de beroepsmagistraten alleen in die geschillen zouden rechtspreken (J. MATTHIJS, *a.w.*, 1567; DEKEERSMAEKER, *a.w.*, blz. 342, punt 4).

De beroepsmagistraten van de arbeidsgerechten behoren tot de rechterlijke macht en worden onder dezelfde voorwaarden als de andere magistraten benoemd.

Die overdracht zal slechts een beperkte aanpassing van het aantal magistraten vragen, aangezien de arbeidsauditoraten thans reeds de openbare rechtsvordering in sociale strafgeschillen uitoefenen.

	1975	1976
aantal processen-verbaal toegestuurd aan de arbeidsauditoraten	30.400	31.747
aantal rechtsvervolgingen	2.674	3.026
aantal minnelijke schikkingen	5.293	5.039
aantal veroordelingen	2.208	2.414
aantal vrijspraken	120	172

Tevens is het zo dat voor de magistraten van de correctionele rechtbanken „sociale strafzaken... eerder als bijkomstigheden worden en er zelfs aarzelend strafsancties worden getroffen. „Diezelfde rechter... bezit geen kennis van het zeer ingewikkeld en steeds veranderend sociaal strafrecht... en ziet de behandeling van sociale strafzaken met weinig genoegen tegemoet" (DEKEERSMAEKER, *a.w.*, blz. 341).

380 Het probleem van de strafrechtelijke bevoegdheid kan niet los bekeken worden van de fundamentele vraag hoe de handhaving van de sociaalrechtelijke bepalingen moet verzekerd worden. De eerste sociale wetten waren uitsluitend politiewetten. Ten einde de naleving van de beschermende sociale wetten te waarborgen werden de traditionele straffen als de meest efficiënte beschouwd. Met de ervaring dat deze straffen niet steeds het gewenste resultaat opleverden werd naar andere vormen van sanctionering uitgekeken, waarvan de administratieve sancties (zie boven, nr. 349 e.v.) de meest bekende zijn. Die administratieve sancties vullen de strafbepalingen aan met een tweede vorm van sanctionering of vervangen ze.

De Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten, toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten, heeft een derde vorm van sanctionering ingevoerd en de bestraffing in vele gevallen aan de strafrechter onttrokken om ze aan de administratie zelf of, in beroep, aan de arbeidsgerechten toe te vertrouwen.

Uiteindelijk zal een keuze moeten gedaan worden tussen deze drie vormen van sanctionering.

Die keuze kan het probleem van de strafrechtelijke bevoegdheid zijn belang doen verliezen.

§ 14. De prejudiciële vragen en geschillen

A. Uitbreiding van bevoegdheid

381 Het kan voorkomen dat de beslechting van een sociaal geschil slechts mogelijk is mits de oplossing van een prejudiciële vraag. De aan de arbeidsgerechten toekomende rechtsmacht brengt mee, dat zij in beginsel alle rechtsvragen, die zich ter gelegenheid van het aanhangig geding stellen, kunnen en moeten oplossen, met uitzondering van degene waarvan de kennisneming behoort tot de uitsluitende, voorbehouden bevoegdheid van een andere rechter (zie verder, nr. 382). Op die wijze wordt de rechtspleging niet nodeloos vertraagd.

Zo kan de voorafgaande vraag zich stellen of de natuurlijke moeder, die aanspraak maakt op de betaling van een derde van de waarde van de aan haar minderjarige zoon toekomende rente als kapitaal, alleen mag optreden of door de toeziende voogd moet bijgestaan worden (Arrond. Charleroi, 10 maart 1976, *J.T.T.*, 1976, 314). Daar het niet gaat om een geschil over de staat van personen, maar over de wijze van optreden in rechte van de natuurlijke moeder, is de arbeidsrechtbank bevoegd (*vgl.* Kh. Brussel, 13 juli 1946, *J.T.*, 1946, 461; FETTWEISS, nr. 129, blz. 83, noot 33; BONTEMPS, III, blz. 411, nr. 11, onder artikel 38).

B. De prejudiciële geschillen over de staat van personen

382 Prejudiciële geschillen mogen niet verward worden met prejudiciële of voorafgaande vragen. In beide gevallen moet de opgeworpen kwestie vóór de behandeling van het bodemgeschil opgelost worden. Bij prejudiciële geschillen gaat het om geschillen die naar een andere rechter verwezen worden, dan diegene bij wie het geding aanhangig is gemaakt.

De rechtbank van eerste aanleg is uitsluitend bevoegd voor alle vorderingen betreffende de staat van personen (art. 569, 1° Ger. W.). Wanneer een recht op uitkering alleen aan Belgen wordt toegekend kan zich een prejudiciële vraag stellen nopens de nationaliteit van de aanvrager waarover de arbeidsrechtbank oordeelt (zie verder, nr. 435). Over geschillen in verband met de staat van personen, is de rechtbank van eerste aanleg uitsluitend bevoegd om hiervan kennis te nemen (over het begrip staat van personen, zie verder, nr. 435). De incidenten nopens de staat van personen moeten eventueel langs de arrondissementsrechtbank om naar de rechtbank van eerste aanleg verwezen worden wanneer een geschil bestaat, zoals in het aangehaald voorbeeld, over de nationaliteit (FETTWEIS, nr. 129, blz. 83).

C. De prejudiciële procedure voor het Hof van Justitie

383 Artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag heeft met het oog op het bevorderen van een uniforme toepassing van het gemeenschapsrecht, met daarbij als nevendoelen de verwezenlijking van de voorrang van het gemeenschapsrecht op de nationale rechtsregels en de rechtsbescherming van particulieren tegen nationale rechtsregels en de onderliggende gemeenschapsbesluiten die strijdig zouden zijn met het gemeenschapsrecht, een prejudiciële procedure ingevoerd waarbij de nationale rechter, voordat hij een beslissing neemt, het oordeel van het Hof van Justitie inwint.

Het Hof is bevoegd tot uitlegging van het verdrag en van de door de instellingen van de gemeenschap verrichte handelingen evenals tot het nagaan van de geldigheid van die handelingen.

384 In verband met de uitlegging van het Verdrag en van de door de instellingen van de gemeenschap verrichte handelingen, moet onder handelingen worden verstaan alle bindende besluiten genoemd in art. 189 van het Verdrag (verordeningen, richtlijnen, beschikkingen; zie ook W. VAN GERVEN, *Europees Recht, Overzicht van de Wetgeving, de Rechtspraak en de Rechtsleer, 1958-1964*, *T.P.R.*, 1964, 756, nr. 184; F. DUMON, *Le renvoi prejudiciel*, in *Semaines de Bruges 1965* (Collège d'Europe), blz. 204 e.v.).

Komen niet in aanmerking de aanbevelingen en de adviezen (zie nochtans Hof van Justitie, arrest van 15 juni 1976 in de zaak-Frascassetti, wat betreft de aanbevelingen).

De beoordeling van de feiten en de toepassing van het gemeenschapsrecht in een concreet geval blijven aan de nationale rechter toevertrouwd. Deze rechter oordeelt ook over de verenigbaarheid van het nationale recht met het gemeenschapsrecht.

Wanneer het noodzakelijk is om over die verenigbaarheid te kunnen uitspreken, vooraf om de uitlegging van een gemeenschapsrechtelijke bepaling te verzoeken, zal de nationale rechter de betrokken bepalingen van het nationaal recht opgeven en er de betekenis en draagwijdte van preciseren om de taak van het Hof te vergemakkelijken (Cass., 7 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 493). De nationale rechter, waarmede alle rechterlijke instanties en ook administratieve rechtscolleges bedoeld worden, moet, vooraleer te verwijzen, uitmaken of een verwijzing naar het Hof van Justitie noodzakelijk is om een beslissing te nemen (Bergen, 29 juni 1977, *J.T.T.*, 1978, 87).

Tegen de beslissing van de arbeidsrechtbank om een vraagpunt aan het Hof voor te leggen staat hoger beroep open bij het arbeidshof.

Het Hof van Justitie zou kunnen oordelen dat het ongeldig geadieerd werd, indien de verwijzing naar een tekst „kennelijk onjuist is" (arrest Salgoil, 13/68, van 19 december 1968), of in het raam van hetzelfde geding de lagere rechter een vraag stelt, die reeds door de hogere rechter gesteld werd (arrest Rheinmühlen 166/73 van 16 januari en 12 februari 1975, met noot H. MERTENS DE WILMARS, *S.E.W.*, 1975, *Procedurele aspecten van het prejudicieel beroep*, 78 e.v., inz. 98, nr. 18).

385 Volgens art. 177, derde lid van het E.E.G.-Verdrag zijn de rechters „waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep" verplicht om te verwijzen.

Over de draagwijdte van die tekst zijn de meningen verdeeld (R.H. LAUWAARS, *Prejudiciële geschillen*, blz. 52 e.v.). De aanhangers van de zogenaamde abstracte leer zijn van mening dat alleen de hoogste rechtsmacht (dus het Hof van Cassatie of de Raad van State) bedoeld wordt (W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *De Belgische rechters tegenover het Internationaal Recht en het Gemeenschapsrecht*, Openingsrede voor het Hof van Cassatie, *Arr. Cass.*, 1969, 41 e.v. en 50).

Voor de verdedigers van de concrete leer gaat het erom na te gaan of in the concrete geval tegen de beslissing van de rechter een gewoon rechtsmiddel kan aangewend worden (G. VANDERSANDEN, en A. BARAV, *Contentieux*, blz. 281; M. STORME, en M. MARESCEAU, *Europese rechtspleging*, blz. 102, nr. 102 en blz. 113, nr. 113). Het Hof van Justitie blijkt die laatste opvatting bij te treden (A. KOHL, *Le renvoi préjudiciel en interprétation et en appréciation de validité devant la Cour de justice des Communautés européennes*, *J.T.*, 1979, 567, nr. 4).

Het cassatieberoep wordt als een hoger beroep beschouwd (G. VANDERSANDEN, noot in *J.T.*, 1978, 227, punt 2).

Ook bij kort geding is verwijzing mogelijk (zie *R. Crit. J.B.*, 1978, 121, nr. 51; A. KOHL, *a.w.*, *J.T.*, 1979, 567, nr. 4).

Het Hof van Cassatie moet in elk geval zich voor uitlegging van het E.E.G.-Verdrag en van de door de instellingen verrichte handelingen, tot het Hof van Justitie wenden (Cass., 23 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1095; Cass., 7 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 493).

Dit is het geval voor de uitlegging van de verordening nr. 1408/71 van 14 juni 1971, of vroeger van de verordening nr. 3 van 25 september 1958 (Hof van Justitie, 13 oktober 1977, *J.T.T.*, 1978, 3; Cass., 4 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 3; Cass., 19 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 76 e.v.;

J.T.T., 1978, 3; Cass., 24 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 334; Cass., 16 juni 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1153 e.v.; *vgl.* Cass., 4 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 657; Cass., 20 mei 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 1003; Cass., 9 maart 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 636; Cass., 17 februari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 569; Cass., 12 februari 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 765; zie ook W.A. GOVERS, *Communautaire jurisprudentie inzake het E.E.G. sociaal zekerheidsrecht. S.E.W.*, 1977, 758 e.v.).

Wanneer het Hof van Cassatie dit doet werpt het geen middel van ambtswege op, wat in burgerlijke zaken niet toegelaten is, doch beroept zich op de verplichting opgenomen in art. 177 van het E.E.G.-Verdrag.

Art. 177 voorziet in geen enkele sanctie indien niet verwezen wordt. Zelfs de actie wegens verdragsschending, die theoretisch mogelijk is op grond van de art. 169 en 170 van het Verdrag stuit op de zelfstandigheid van de rechtsprekende macht tegenover de uitvoerende macht (R.H. LAUWAARS, *a.w.*, blz. 63 e.v.).

386 De verplichte verwijzing vervalt:

a) Wanneer het antwoord op de gerezen vraag geen twijfel laat (Cass., 14 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 427; Cass., 27 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 973; Cass., 16 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1096 met noot 2 op blz. 1097; Cass., 16 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 749; Cass., 8 juni 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1227 en advies F. DUMON, in *J.T.*, 1967, 461).

Deze uitzondering, die steunt op de Franse „theorie de l'acte clair", welke in andere landen ook ingang vond, wordt niet algemeen aanvaard (G. VANDERSANDEN, en A. BARAV, *a.w.*, blz. 282 tot 286 en de op blz. 282, onder noot 40 vermelde rechtsleer; M.R. MOK, noot in *S.E.W.*, 1971, 102 e.v., inz. 105). De leer van de duidelijke tekst (*quod clarum est non debet interpretari*) moet in elk geval met kiesheid toegepast worden op gevaar af art. 177 te ontzenuwen (W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *a.w.*, *Arr. Cass.*, 1969, 53).

b) Wanneer het Hof van Justitie reeds eerder op de gerezen vraag geantwoord heeft (noot 2, bij Cass., 14 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 548; Cass., 24 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 417; *Pas.*, 1971, I, 393 en conclusies van het openbaar ministerie, *R. Crit. J.B.*, 1972, 505 en noot G. VANDERSANDEN; R. v. St., arresten nr. 15386 en nr. 15387 van 27 juni 1972, zaak-Van Boven en Masip).

De voorgelegde vraag moet zakelijk gelijk zijn aan een vraag welke reeds in een gelijksoortig geval voorwerp van een prejudiciële beslissing is geweest (Hof van Justitie, arrest-Da Costa 28-30/1962 van 27 maart 1963, *R.W.*, 1962-63, 1943; Cass., 24 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 417; *Pas.* 1971, I, 393, conclusies GANSHOF VAN DER MEERSCH en noot G. VANDERSANDEN, in *R. Crit. J.B.*, 1971, 508 e.v.; zie ook M. WAELBROECK, *R. Crit. J.B.*, 1971, 570, nr. 93).

c) In spoedeisende zaken.

d) Wanneer de bepaling inzake gemeenschapsrecht waaromtrent de interpretatievraag rijst, niet toepasselijk is (Cass., 27 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 974; Cass., 16 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1096).

Voor de andere rechters is de verwijzing facultatief.

Het verdrag bepaalt geen enkele welomschreven vorm voor het verzoek tot uitlegging. Dit verzoek kan in een eenvoudige en direkte vorm geschieden door de rechter, die gevat is van de prejudiciële kwes-

tie. Het moet wel de kwestie „in abstracto" stellen. De meest aangepaste vorm is een tussenvonnis of -arrest (G. VANDERSANDEN en A. BARAV, *a.w.*, blz. 81). Andere vormen zijn een brief of een bevelschrift.

Partijen kunnen zich niet rechtstreeks tot het Hof wenden tenzij hun verzoek door de nationale rechter gedekt is.

387 De nationale rechter kan de verwijzing bevelen hetzij op verzoek van een partij hetzij ambtshalve.

Door de verwijzing wordt niet het geschil, maar alleen de prejudiciële vraag naar het Hof van Justitie verwezen. Voor dit Hof is het debat dus niet contentieus. De partijen nemen als zodanig geen deel aan de rechtspleging voor het Hof. Wel kunnen zij, evenals alle Lid-Staten, de Commissie en de Raad, waanneer de bepaling waarvan de betekenis wordt betwist van hem uitgaat, schriftelijke opmerkingen maken over de draagwijdte van de uit te leggen bepaling.

In de praktijk maakt de Commissie steeds, de partijen meestal en de Lid-Staten uitzonderlijk bemerkingen.

De schriftelijke procedure is niet contradictoir aangezien de betrokkenen elkaars opmerkingen niet kennen. De daarop volgende mondelinge procedure is wel contradictoir.

Het Hof van Justitie kan het probleem stellen zoals het wenst, ongeacht de bewoordingen gebruikt door de nationale rechter. Het kan bepalen dat een gegeven interpretatie slechts toepasselijk is vanaf de uitspraak (Hof van Justitie, arrest 8 april 1976, *J.T.T.*, 1976, 217; *R. Crit. J.B.*, 1977, 229 met noot A. KOHL; *S.E.W.*, 1976, 572 met noot F.M. DU PRÉ). Deze werkwijze is strijdig met de algemeen geldende opvatting dat een declaratoir vonnis terugwerkende kracht heeft GARSONNET/CÉZAR-BRU, III, nr. 737, blz. 477).

De procedure voor het Hof van Justitie duurt minstens zes maanden en vertraagt uiteraard de behandeling van het geschil.

388 De prejudiciële beslissingen van het Hof van Justitie zijn bindend voor de nationale rechter (Cass., 4 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 3; Cass., 19 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 76 e.v.; Cass., 7 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 334; Cass., 27 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 959; *J.T.*, 1971, 460 met conclusies van het openbaar ministerie; Cass., 11 mei 1971; *Arr. Cass.*, 1971, 897; Cass., 16 februari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 549 met noot 2; Cass., 24 april 1969, *Arr. Cass.*, 1969; 821; Cass., 17 februari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 569; Cass., 8 juni 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1237; *J.T.*, 1967, 457 met conclusies van het openbaar ministerie; Arbrb. Charleroi 2 februari 1978, *J.T.*, 1979, 425).

De juiste aard van het gezag van de prejudiciële beslissingen is een twistpunt: voor de enen relatief, voor de anderen absoluut of een precedent erga omnes (M. MAHIEU, noot in *J.T.*, 1979, 425; A. KOHL, noot in *R. Crit. J.B.*, 1977, 233, nr. 5; L. PLOUVIER, *Les décisions de la Cour de justice des communautés européennes et leurs effets juridiques*, blz. 41, nr. 33 e.v.; A. TRABUCCHI, *L'effet erga omnes des décisions préjudicielles rendues par la Cour de Justice des Communautés européennes. R. Trim. Dr. Eur.*, 1974, 81; G. VANDERSANDEN, noot bij Cass., 24 december 1970, *R. Crit. J.B.*, 1972, 516 e.v.; P. MAHAUX, *Het rechterlijk gewijsde en het Gerechtelijk Wetboek. Arr. Cass.*, 1971, 60 e.v.; W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, conclusies bij Cass., 24 december 1970, *Pas.*, 1971, I, 392; W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *a.w.*, *Arr. Cass.*, 1969, 46 e.v.; P. JULLIARD, *Procédure préjudicielle et renforcement du bien communautaire*, *R. Trim. Dr. Eur.* 1968, 321; F. DUMON, conclusies bij Cass., 8 juni 1967, *J.T.*, 1967, 458 e.v., *R. Crit. J.B.*, 1968, 5 e.v. met noot M. WAELBROECK; A. PEPY, *Le rôle de la Cour de Justice des Communautés européennes dans l'application de l'article 177 du Traité de Rome*, *Cah. Dr. Eur.*, 1966, 484; CH. VAN REEPINGHEN en P. ORIANNE, *La procédure devant la Cour de justice des Communautés européennes. J.T.*, 1961, 127,

nr. 74 e.v.; F. DUMON en F. RIGAUX, *La Cour de Justice des Communautés européennes et les juridictions des Etats membres*, *Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1959, 38; zie ook Cass., 8 juni 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1234; *R. Crit. J.B.*, 1968, 5; *J. T.*, 1967, 466 met advies F. DUMON).

Alhoewel de uitleggingsarresten geen absoluut gezag hebben, reikt hun gezag toch verder dan het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken (M. STORME en M. MARESCEAU, *a.w.*, nr. 120, blz. 119). De nationale rechter is door de uitlegging gebonden (Cass., 24 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 334; Cass., 24 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 734). *De jure* slechts bindend voor de verwijzende rechter en de partijen in het geding, hebben zij in feite een werking *erga omnes*. Vroegere prejudiciële beslissingen mogen door andere rechters ingeroepen worden, wat doet denken aan het anglosaksisch stelsel van de *rule of precedent* en de regel van de *stare decises*.

Wanneer een rechter in beroep kennis neemt van een beslissing, waarbij een aangevraagde interpretatie van het Hof van Justitie gevolgd wordt, kan hij van die interpretatie niet afwijken.

389 De nationale rechter kan wel indien de prejudiciële uitspraak hem geen voldoening schenkt andermaal het Hof adiëren. Het Hof kan ook weigeren de vraag opnieuw te onderzoeken.

Het Hof van Justitie kan eveneens op een gegeven interpretatie terugkomen (noot G. VANDERSANDEN, *R. Crit. J.B.*, 1972, 518). Uiteindelijk komt het hierop neer dat de gegeven interpretatie een geheel gaat vormen met de tekst (P. FORIERS en L. SIMONT, noot *Cah. Dr. Eur.* 1968, 457). De gegeven uitleg heeft de waarde van een algemene imperatieve regel, m.a.w. van een normatieve bepaling (Cass., 24 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 417; *S.E.W.*, 1971, 719, noot L.P. SUETENS).

Met betrekking tot de beslissingen van het Hof van Justitie nopens de geldigheid van handelingen worden die enkel getoetst aan de door de nationale rechter opgeworpen rechtsregels. Deze beslissingen hebben slechts een beperkt gezag van gewijsde.

390 De arbeidsrechtbank is bevoegd om van de uitlegging, gegeven door het Hof van Justitie, elke niet uitgedrukte regel af te leiden die zij noodzakelijk in zich sluit (Cass., 16 februari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 549 en 550, noot 3).

Uit het feit dat het Hof van Justitie een interpretatie geeft, mag niet besloten worden dat de bepalingen van het gemeenschapsrecht, waarvan interpretatie werd gevraagd door de nationale rechter, wel van toepassing zijn op het concrete geval. De nationale rechter oordeelt uiteindelijk of een bepaling van het gemeenschapsrecht toegepast wordt.

Ontstaat er een conflict tussen een rechtsnorm gesteld door het intern recht en een norm van het gemeenschapsrecht, dan heeft deze laatste norm voorrang mits zij rechtstreeks toepasselijk is, zelfs indien de interne wet van latere datum is (Cass., 26 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 126 en noot 1; Cass., 14 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, met conclusies F. DUMON; Cass., 27 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971,

959; *R.W.*, 1971-72, 424; conclusies van W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *J.T.*, 1971, 469 en *Pas.*, 1971, I, 888; L. GOFFIN, *De la prééminence absolue du droit communautaire européen sur le droit national des Etats membres*, *J.T.*, 1978, 392; noot J. MERTENS DE WILMARS, in *S.E.W.*, 1972, 42 e.v.; J. MERTENS DE WILMARS, *Wet, verdrag en gemeenschapsregel, in Recht in beweging*, II, blz. 717 e.v.; J.J.A. SALMON, *Le conflit entre le traité international et la loi interne en Belgique*, *J.T.*, 1971, 509; M. LAGRANGE, *La primauté du droit communautaire sur le droit national, Semaines de Bruges*, 1965, blz. 21 e.v.; W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Réflexions sur le droit international et la révision de la Constitution*, *J.T.*, 1968, 485 e.v., W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *De Belgische rechter tegenover het internationale recht en het gemeenschapsrecht*, *R.W.*, 1968-69, 193 e.v.; HAYOIT DE TERMICOURT, *Conflict tussen het Verdrag en het interne recht*, *R.W.*, 1963-64, 732 e.v.; zie ook Hof van Justitie, 9 maart 1978, *J.T.*, 1978, 346).

391 Een nieuwe bevoegdheid werd aan het Hof van Justitie toegekend bij protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging in burgerlijke en handelszaken. Alhoewel er werd afgeweken van de procedure van art. 177 wordt het systeem van dit artikel grotendeels gevolgd.

Het belangrijkste verschilpunt betreft de opsomming van de rechterlijke instanties die zich tot het Hof van Justitie kunnen wenden: Hof van Cassatie of rechterlijke instanties die recht spreken in hoger beroep zoals het arbeidshof (zie art. 2 en boven, nr. 385).

Nieuw is dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie het Hof kan verzoeken zich uit te spreken over een vraagstuk van uitlegging van het Verdrag of een protocol, wanneer uitspraken in kracht van gewijsde in strijd zijn ofwel met de door het Hof van Justitie gegeven uitlegging ofwel met die van een rechterlijke instantie van een ander verdragsluitende staat (art. 4).

Het Hof legt *in abstracto* het communautair recht uit, doch is niet bevoegd om de nationale wetgeving te interpreteren, wanneer het verdrag of een protocol ernaar verwijst. Zijn beslissingen hebben dezelfde bindende kracht als de andere prejudiciële beslissingen.

D. De prejudiciële procedure voor het Benelux-Gerechtshof

392 Bij art. 1,1 van het Verdrag van 31 maart 1965, tussen België, Nederland en Luxemburg, bekrachtigd door de Wet van 18 juli 1969, werd een Benelux-Gerechtshof ingesteld (L. SWARTENBROUX-VANDERHAEGEN, *De rechtsprekende bevoegdheid van het Benelux-Gerechtshof*, *R.W.*, 1973-74, 1681 e.v.; W. DUK, *Het Benelux Gerechtshof*, *S.E.W.*, 1974, 83 e.v., W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *De Belgische rechter tegenover het Internationaal recht en het Gemeenschapsrecht*, openingsrede voor het Hof van Cassatie, *Arr. Cass.*, 1969, 58 e.v.).

Dit Hof zal de eenheid van de rechtspraak, daar waar gemeenschappelijke rechtsregels bestaan, bevorderen (art. 1, 2).

Onder rechtsregels begrijpt het verdrag elke vorm van eengemaakt recht, die zowel eenvormige wetten, modelwetten, geharmoniseerde bepalingen of verdragsbepalingen kan omvatten. Die rechtsregels zijn gemeenschappelijk indien de inhoud ervan gelijk is en zij gemeen zijn aan de drie landen (Benelux-Gerechtshof 25 mei 1979, *R.W.*, 1979-80, 367). De vorm of de gebruikte gewoordingen moesten niet gelijk zijn.

Het Benelux-Gerechtshof legt, in tegenstelling met het Hof van Justitie, het interne recht zelf uit (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1966-67, stuk 338/1, blz. 20).

Een verdrag of het Benelux-comité van Ministers beslist welke rechtsregels gemeenschappelijk zijn (art. 1,2).

In het protocol ter uitvoering van die bepaling bekrachtigd door de Wet van 2 februari 1971, worden o.m. als gemeenschappelijke rechtsregels aangewezen het arbeidsverdrag tussen België, Luxemburg en Nederland, ondertekend te 's-Gravenhage op 7 juni 1956. Het Hof doet bij prejudiciële beslissing uitspraak. De nationale rechter is verplicht naar het Benelux-Gerechtshof te verwijzen indien tegen zijn uitspraak geen beroep mogelijk is (art. 6, 3).

De abstracte theorie vindt hier toepassing (zie boven, nr. 385; zie ook W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *a.w.*, *Arr. Cass.*, 1969, 67 voor wie de interpretatie dezelfde is als in art. 177 van het E.E.G.-Verdrag).

Alleen het Hof van Cassatie en de Raad van State zijn verplicht te verwijzen (Cass., 24 januari 1980, *J.T.*, 1980, 358). De andere rechtscolleges kunnen dit doen indien zij van mening zijn dat een beslissing van het Benelux-hof over een vraag van uitleg noodzakelijk is.

Er is geen verwijzing nodig (art. 6, 4):

a) Wanneer er redelijkerwijze geen twijfel kan bestaan omtrent de oplossing van de gerezen vraag van uitleg. Dit is het geval wanneer de tekst eenzinnig is, wanneer de betekenis van de kwestieuze bepaling duidelijk blijkt uit haar bewoordingen en uit de context of wanneer in de lid-staten een uniforme jurisprudentie of doctrine over de uit te leggen rechtsregel bestaat (L. SWARTENBROUX-VANDERHAEGEN, *a.w.*, 1704).

b) In spoedeisende gevallen (b.v. in kort geding). De rechtbank oordeelt of er een redelijke twijfel of een spoedeisend karakter bestaat.

c) Indien er reeds een antwoord werd gegeven op de gestelde vraag. Door het antwoord moet de twijfel over de interpretatie van een bepaling vervallen.

393 De rechter moet in zijn verzoek niet alleen de rechtsvraag, maar ook de feitelijke gegevens vermelden, al treedt het Hof niet in de beoordeling van de feiten.

De nationale rechter die in de zaak uitspraak doet is alleen door de gegeven interpretatie gebonden (art. 7, 2).

Al is het gezag van gewijsde betrekkelijk, toch verliezen zowel de wetgever als het Hof van Cassatie hun interpretatiebevoegdheid ten aanzien van de „gemeenschappelijke rechtsregels".

394 Het Benelux-Gerechtshof heeft ook een adviserende bevoegdheid (art. 10).

Een verzoek tot advies gaat uit van een regering (art. 10, 1).

Partijen die betrokken zijn bij een rechtsgeding, waarbij dezelfde vraag aan de orde als die waarvan sprake in het verzoek van een regering, kunnen hun beschouwingen doen toekomen aan het Hof. Het Hof kan zijn oordeel opschorten totdat de rechter voor wie de zaak aanhangig is, uitspraak heeft gedaan (art. 10, 3).

Het Comité van Ministers oordeelt of het de rechtsprekende of de adviserende bevoegdheid aanwendt bij de toepassing van een rechtsregel (art. 1, 3).

Aan het Benelux-Gerechtshof werd ook rechtsmacht toegekend om kennis te nemen van het administratief-rechterlijk beroep van personen in dienst van de Benelux Economische Unie (Wet van 7 januari 1971 houdende goedkeuring van het Aanvullend Protocol van 29 april 1969).

E. De prejudiciële geschillen in verband met de decreten van de cultuurraden

395 Artikel 59*bis* van de Grondwet kent aan de Cultuurraden van de Nederlandse en de Franse cultuurgemeenschap wetgevende bevoegdheid toe, hoofdzakelijk inzake cultuurbeleid en taalgebruik (L.P. SUETENS, *Actuele ontwikkelingen in het administratief recht*, *R.W.*, 1973-74, 1233 e.v.).

Het best aan de arbeidsgerechten bekende decreten voor de Nederlandse taalgemeenschap zijn die van 19 juli 1973 tot regeling van het gebruik van de talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en werknemers, alsmede van de voor de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen en van 25 februari 1975 betreffende het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaars.

Het kan voorkomen dat bij wijze van prejudiciële vraag door de partijen of de rechter wordt opgeworpen dat een decreet strijdig is met de wet of met decreten van de Franse cultuurraad. „De term strijdigheid... heeft een restrictieve getekenis. Hij veronderstelt dat er tegenspraak is tussen twee teksten, met andere woorden dat er een positief conflict bestaat." (*Parl. Handel. Kamer*, zitting 1970-71, blz. 42, verklaring van de Minister van Communautaire betrekkingen).

Alsdan moet de rechter, volgens de Wet van 3 juli 1971 de prejudiciële kwestie bij de afdeling bevoegdheisconflicten van de Raad van State aanhangig maken indien het antwoord op die vraag noodzakelijk is om te beslissen (W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Beschouwingen over de herziening van de Grondwet*, *R.W.*, 1972-73, 455).

De procedure van verwijzing naar de Raad van State is duidelijk geïnspireerd door de verwijzingsprocedure naar het Hof van Justitie (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 498, blz. 9). De beslissing tot verwijzing is niet vatbaar voor hoger beroep.

De Raad van State mag enkel de tegenstrijdigheid met andere wetten of decreten onderzoeken doch

niet de andere aspecten van grondwettigheid (W. VAN ASSCHE, in *Recht in beweging, Bevoegdheidsconflicten naar aanleiding van de culturele autonomie*, II, blz. 1045 en 1049). Hij spreekt zich uit bij arrest. Dit arrest kan binnen een termijn van negentig dagen door de beide Kamers, zonder tussenkomst van de Koning en dus niet bij wet, doch bij beslissing van quasi-juridictionele aard, vernietigd worden (art. 15 Wet van 3 juli 1971).

De Kamers behouden op die wijze de controle op de grondwettigheid van de decreten (K. RIMANQUE, *Kanttekeningen bij een herziene Grondwet*, *R.W.*, 1971-72, 709 e.v.; J. DE MEYER, *Hiërarchie en conflicten van normen na de Grondwetsherziening*, *R.W.*, 1971-72, 1678).

Is er geen vernietiging of slechts vernietiging door één Kamer, dan verkrijgt het regelingsarrest executoriale kracht vanaf de tiende dag die volgt op de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad.

De verwijzing naar de Raad van State geldt niet voor het Hof van Cassatie, dat de opgeworpen prejudiciële vraag rechtstreeks naar de Kamers voor beslissing doorstuurt (art. 20, Wet van 3 juli 1971; Cass., 11 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 299; conclusies H. LENAERTS, *Tijd. B.*, 1979, 500; R. VEKEMAN, *Het eerste bevoegdheidsconflict tussen de wet en het decreet voor het Hof van Cassatie en de Wetgevende Kamers*, *R.W.*, 1979-80, 2403; M. FALLON en Y. LEJEUNE, *Contradiction entre loi et décret*, *J.T.*, 1979, 637 e.v.).

Het regelingsarrest of de beslissing van de Kamers die besluit tot onbevoegdheid stelt dit enkel *erga omnes* vast, doch kan de aangevochten bepaling noch opheffen noch intrekken.

Er bestaat alleen een morele druk op de wetgevende macht of de cultuurraad om dit te doen.

F. De prejudiciële geschillen in verband met de decreten van Raden en Executieven

396 Het Gemeenschapspact van 24 mei 1977 voorzag in de instelling van drie gewestraden en drie gemeenschapsraden naast de nationale wetgever (zie *Parl. Handel., Kamer*, 7 juni 1977, regeringsverklaring, bijlage I, blz. 29 e.v.; *Parl. Handel., Senaat*, 7 juni 1977, regeringsverklaring bijlage I, blz. 31 e.v.; *Parl. Handel., Senaat*, 28 februari 1978, bijlage, blz. 991 e.v.).

Opdat deze structuur niet tot anarchie zou leiden was het onontbeerlijk dat de conflicten tussen wetten, decreten en ordonnanties geregeld worden.

Het gemeenschapspact bepaalde: „De wet organiseert de procedure ter voorkoming van de conflicten tussen de gewesten. Om de conflicten tussen de wet, de decreten en de ordonnanties te regelen zal een arbitragehof worden opgericht." Dit arbitragehof was geen grondwettelijk Hof. Het zou de afdeling bevoegdheidsconflicten bij de Raad van State (zie boven, nr. 395) vervangen. De Kamer zou klaarblijkelijk geen controle uitoefenen op de beslissingen van het arbitragehof, zoals thans het geval is met de regelingsarresten van de Raad van State (zie boven, nr. 395).

De arbeidsrechtbank zou, op prejudiciële vraag, de grondwettigheid van een wet, een decreet of een ordonnantie aan het arbitragehof kunnen voorleggen, dat de aangevochten wetgevende handeling ongrondwettig zou kunnen verklaren.

Na de regeringscrisis kwam conform de regeringsverklaring van 5 april 1979 een nieuwe regeling tot stand.

Het ontwerp van bijzondere Gewest- en Gemeenschapswet voorzag in een Nederlandse gemeenschapsraad, een Franse gemeenschapsraad en Waalse gewestraad, en een Brusselse gewestraad (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1969, stuk 261, nr. 1).

De voorkoming en de beslechting van de conflicten tussen wetten, decreten en ordonnanties werden,

bij overgangsmaatregel, respectievelijk toevertrouwd aan de afdeling wetgeving en aan de afdeling bevoegdheidsconflicten van de Raad van State (art. 16 e.v. ontwerp van gewone Gewest- en Gemeenschapswet, *Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1979, stuk 260/1).

De hoven en rechtbanken mochten de overeenstemming van de ordonnanties aan de bijzondere Gewest- en Gemeenschapswet toetsen (art. 30, § 3 van het ontwerp). Elke andere vorm van toetsing was uitgesloten. Iedere verdere grondwettigheids- of wettigheidscontrole ontsnapte aan de rechter.

Bij conflict van een ordonnantie met een wet of decreet zou de rechter een prejudiciële vraag aan de afdeling bevoegdheidsconflicten van de Raad van State moeten stellen, die in zulk geval alleen bevoegd zou zijn om hierover uitspraak te doen (art. 22 gewone Gewest- en Gemeenschapswet).

Die afdeling bevoegdheidsconflicten was bevoegd, bij wijze van prejudiciële beslissing, uitspraak te doen over vragen betreffende de strijdigheid tussen een wet en een decreet of een ordonnantie, tussen een decreet en een ordonnantie, tussen decreten en ordonnanties en die haar door de hoven en rechtbanken of door enig ander rechtscollege worden voorgelegd.

Tevens werd art. 107*quater* opgenomen in de lijst van de ter herziene artikelen van de Grondwet opgenomen ten einde bepalingen in te voegen betreffende de instelling van organen belast met de regeling van conflicten van bevoegdheid tussen de Grondwet, de wetten, de decreten, de ordonnanties en de uitvoeringsbesluiten (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1979, stuk 10/1, 1°, blz. 28).

Een nieuwe regeringscrisis leidde overeenkomstig het regeerakkoord van 14-15 mei 1980 tot de neerlegging van twee wetsontwerpen.

Een ontwerp van bijzondere wet tot hervorming der instellingen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1979-80, stuk 431/1) volgens hetwelk een Raad en een Executieve van de Vlaamse gemeenschap, een Raad en een Executieve van de Franstalige gemeenschap, en een Raad en een Executieve van het Waalse Gewest (art. 1) worden ingesteld. Samen oefenen de Raad en de Executieve een decretale macht uit (art. 16). De decreten hebben kracht van wet (art. 18, § 2). De Executieve maakt verordeningen en neemt besluiten (art. 19).

Het tweede ontwerp, ontwerp van gewone wet tot hervormingen der instellingen genoemd, regelt o.m. de voorkoming en de regeling van de conflicten (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1979-80, stuk 435/1). Het stelt een Arbitragehof in (art. 23, § 1), dat, bij wijze van prejudiciële beslissing, o.m. uitspraak bij wege van arrest doet over vragen betreffende de strijdigheid tussen een wet en een decreet en tussen decreten (art. 28, § 1), betreffende bevoegdheidsoverschrijding, waarmee een wet of een decreet zou bekleed zijn (art. 28, § 2) en betreffend de strijdigheid tussen een wet of een decreet en het internationaal en supranationaal recht (art. 28, § 3).

Die vragen worden door de hoven en rechtbanken of door enig ander rechtscollege aan het Arbitragehof voorgelegd. Deze moeten zich voor de oplossing van het geschil voegen naar het arrest van het Hof (art. 28, § 4).

In de Grondwet wordt een art. 107*ter* ingevoegd tot oprichting van dit Arbitragehof. De benaming „Arbitragehof" is ondienstig. Terecht werd door de Raad van State een andere benaming voorgesteld, zoals Conflictenhof.

De voorkoming van bevoegdheidsconflicten wordt geregeld door de Raad van State advies te laten uitbrengen over de ontwerpen van wet of van decreet, en over de tekst van de amendementen op deze ontwerpen en voorstellen.

Het Arbitragehof verkrijgt dus de bevoegdheid welke artikel 14 van de Wet van 3 juli 1971 aan de afdeling bevoegdheidsconflicten van de Raad van State heeft toegekend (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1979-80, stuk 435/1, blz. 13; zie boven, nr. 395).

De bevoegdheid van het Arbitragehof over de strijdigheid tussen een wet of een decreet en het internationaal en supranationaal recht lijkt overbodig en strijdig met de gangbare rechtspraak (zie boven, nr. 390, J.L. VICTOR, *Cour d'arbitrage, droit international et droit communautaire, J.T.*, 1980, 436; *Gedr. St. Senaat*, zitting 1979-80, stuk 100/22 amendement van senator De Meyer; zie ook *Gedr. St., Senaat*, zitting 1979-80, stuk 435/1 (Bijlage), advies van de Raad van State, blz. 3, punt A,2, blz. 5-7, punt E).

Het Arbitragehof zal trouwens voor een uitlegging van het E.E.G.-Verdrag zich tot het Hof van Justitie moeten wenden (zie boven, nr. 383). Is dit niet het geval dan is de weg open voor tegenstrijdige uitspraken tussen het Hof van Justitie en het Arbitragehof.

G. De prejudiciële geschillen van strafrechtelijke aard

397 De arbeidsgerechten zijn bevoegd om strafrechtelijke prejudiciële vragen zelf op te lossen.

Wanneer een burgerlijke vordering gesteund op een misdrijf voor de arbeidsrechtbank wordt ingesteld (zie boven, nr. 203), of wanneer de eiser beweert dat zijn vordering niet verjaard is overeenkomstig de verjaringstermijnen, bepaald in de wetgeving op de arbeidsovereenkomsten, maar slechts verjaart na vijf volle jaren te rekenen van de dag waarop het misdrijf, dat ten grondslag ligt van zijn vordering, is gepleegd (art. 26 voorafgaande titel Wetboek van Strafvordering, gewijzigd bij de Wet van 30 mei 1961), zal de arbeidsrechtbank zelf moeten nagaan of alle elementen van het misdrijf verenigd zijn.

Indien de burgerlijke vordering, gesteund op een misdrijf, voor de arbeidsrechtbank wordt gebracht en er tevens vervolgingen ingesteld zijn voor de strafrechter, zal de arbeidsrechtbank de rechtspleging moeten schorsen in afwachting dat de strafrechter uitspraak doet (zie boven, nr. 206 en nr. 376).

De arbeidsrechtbank moet ambtshalve het geding schorsen zelfs indien partijen geen prejudiciële exceptie opwerpen (SOLUS/PERROT, II, nr. 467, blz. 519).

AFDELING II

VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS DE HOEDANIGHEID VAN DE PARTIJEN

398 Artikel 4 van de Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden onttrok bepaalde categorieën personen aan de bevoegdheid van de werkrechtersraad, niettegenstaande zij konden gebonden zijn door een arbeidsovereenkomst.

De personen die als afgevaardigd-beheerder, zaakvoerder, bestuurder of ander soortgelijke titel de leiding hadden van het dagelijks beheer ener onderneming, de technische bedrijfsleiders, de handelsdirecteurs, de ingenieurs, de scheikundigen, de actuarissen en zelfs, tot de Wet van 18 maart 1950. de bedienden met een jaarloon van meer dan 72.000 fr. ontsnapten aan zijn rechtsmacht.

De hoedanigheid van de partijen heeft thans minder belang.

De vroegere rechtspraak volgens dewelke niet de titel maar de werkelijk uitgeoefende functie moet nagegaan worden, behoudt nochtans haar nut voor het bepalen van de hoedanigheid van arbeider of bediende (W.R. Ber. Brussel, 29 juni 1969, *T. Soc. R.*, 1970, 317 met noot G.H.; Kh. Charleroi, 3 juni 1969, *J.T.T.*, 1970, 75; W.R. Brussel, 21 februari 1964, *Pas.*, 1965, II, 84; W. R. Charleroi,

16 oktober 1962, *T. Soc. R.*, 1963, 245; W.R. Brussel, 12 oktober 1961, *T. Soc. R.*, 1962, 371; Kh. Brussel, 23 maart 1960, *T. Soc. R.*, 1961, 77; W.R. Ber. Antwerpen, 18 oktober 1956, *T. Soc. R.*, 1959, 65).

Het onderscheid tussen arbeider of bediende komt immers nog in aanmerking voor de samenstelling van het arbeidsgerecht (art. 81, derde en vierde lid, Ger. W., zie boven, nr. 105).

De personele bevoegdheid van de arbeidsgerechten werd merkelijk verruimd in vergelijking met die van de werkrechtersraden. Die verruiming verschilt volgens het personeel toepassingsgebied van de sociale wetten. Zo is de bevoegdheid *ratione personae* niet dezelfde voor de geschillen in verband met de arbeid, de arbeidsongevallen, de pensioenen van werknemers, of de ziekteverzekering.

399 Alhoewel het sociaal recht historisch en in de eerste plaats afgestemd is op personen die in ondergeschiktheid arbeiden, is het niet mogelijk langs de subjecten van het sociaal recht om de volstrekte bevoegdheid van de arbeidsgerechten te omschrijven (J.M. SERVAIS, *Réflexions sur les articles 578 à 583 du code judiciaire, Ann. F. Dr. Liège,* 1972, 58).

Zo dit recht vooral de personen die in ondergeschiktheid arbeiden heeft willen beschermen omdat hun arbeid hun enige bron van bestaanszekerheid is, dan is de gezagsverhouding als essentiële voorwaarde voor het bestaan van een ondergeschiktheid afgezwakt zodat het aantal beschermde personen toenam.

Volgens de Verklaring van de rechten van de mens komen de gewaarborgde sociale grondrechten aan alle mensen toe (art. 22, 23, I, 24 en 25, I).

In het positieve recht worden, volgens het object van het sociale recht, de werknemers, de met werknemers gelijkgestelden, de zelfstandigen of gans de bevolking subjecten van het sociale recht.

De personele toepassing van elke sociale wet en de artikelen tot vaststelling van de volstrekte bevoegdheid bakenen tenslotte de bevoegdheid *ratione personae* van de arbeidsgerechten af.

AFDELING III

VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS DE WAARDE VAN DE VORDERING

400 De arbeidsrechtbank is bevoegd, ongeacht de waarde van het geschil. Zelfs zo een geschil de waarde van 50.000 fr. te boven gaat, of de waarde van de vordering niet bepaald is, blijft de arbeidsrechtbank bevoegd.

Wijziging van de volstrekte bevoegdheid naar de waarde van de vordering, zoals het geval is tussen vrederechter en rechtbank van eerste aanleg of rechtbank van koophandel bestaat niet tussen de arbeidsrechtbank en een andere rechter.

Ongeacht het bedrag van de vordering neemt de arbeidsrechtbank kennis van de geschillen die tot haar volstrekte bevoegdheid behoren.

401 Vóór de Wet van 29 november 1979 konden de arbeidshoven geen kennis nemen van de vonnissen van de arbeidsrechtbank, waarbij uitspraak werd gedaan over een vordering waarvan het bedrag 3.500 fr. niet overschreed, behoudens wat betreft de vonnissen gewezen krachtens de

art. 580, 2°, 3°, 6°, 8°, 9°, 10° en 11°, 581, 582, 1° en 2° en 583 Ger. W. die steeds vatbaar waren voor hoger beroep (art. 617 Ger. W., zoals gewijzigd bij de Wetten van 30 juni 1971, 20 juni 1975 en 22 december 1977).

De arbeidsrechtbank deed dus in laatste aanleg uitspraak over de geschillen waarvan het voorwerp de 3.500 fr. niet te boven ging in verband met de arbeid, met de instelling en de werking van de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, met een arbeidsongeval of een beroepsziekte, met de betaling van sociale zekerheidsbijdragen door werkgevers, met de betaling van bijdragen aan een Fonds voor bestaanszekerheid of aan het Sociaal Fonds voor de diamantarbeiders, met het stelsel van sociale zekerheid waarvan sprake in de Wet van 16 juni 1960 en voor de geschillen tussen instellingen belast met de toepassing van de sociale zekerheidswetten.

402 Het laten afhangen van het hoger beroep van de waarde en de aard van het geschil was onlogisch. De werkman kon voor een geschil betreffende 3.500 fr. vakantiegeld in hoger beroep gaan, de bediende niet. De werkgever van wie 3.500 fr. sociale zekerheidsbijdragen werd gevorderd kon niet in hoger beroep gaan, de zelfstandige wel. De zieke werkman, die op één dag ziekteuitkeringen aanspraak maakte, kon in hoger beroep gaan, doch wanneer hij een dag gewaarborgd weekloon bij ziekte of een dag vergoedingen wegens arbeidsongeval vorderde was dit niet mogelijk. De aangehaalde voorbeelden tonen eveneens aan dat de gestelde grens, waarbij dé arbeidsrechtbank in bepaalde gevallen in laatste aanleg besliste, arbitrair, asociaal en onverantwoord was.

403 Al had het argument dat kleine geschillen de rol van de arbeidshoven zou overbelasten een theoretische waarde, toch werd het vastleggen van een grens voor de aanleg voor bepaalde geschillen en voor andere niet, in vraag gesteld.

De mogelijkheid om in alle zaken in hoger beroep te gaan, ongeacht de waarde van het geschil, werd door meerdere auteurs *de lege feranda* als de beste oplossing aangezien, niet alleen voor de arbeidsgerechten, maar voor alle gerechten in 't algemeen (FETTWEIS, blz. 47, nr. 68; SOLUS/PERROT, I, nr. 535, blz. 501; M.A. PIERSON, *De l'organisation judiciaire et de la compétence. Nov. Procédure civile*, I, nr. 1410; FETTWEIS, noot in *J.T.*, 1957, 485; DE PAEPE, *Études sur la compétence*, I, *Préface*, blz. I).

404 De bestaande regel vereiste een regelmatige aanpassing van het gestelde bedrag. Zo werd het bedrag voor de bevoegdheid *ratione summae* in eerste en laatste aanleg voor de geschillen betreffende de arbeidsovereenkomst in de loop van de jaren als volgt aangepast:

Wet van 18 maart 1806: 60 fr.
Decreet van 28 augustus 1810: 100 fr.
Wet van 7 februari 1859: 200 fr.
Wet van 15 mei 1910: 400 fr.
Wet van 9 juli 1926: 500 fr.
Wet van 18 maart 1950: 1.500 fr.
Wet van 12 juli 1960: 2.500 fr. of 10.000 fr.
Gerechtelijk Wetboek: 3.500 fr.

405 Artikel 4 van de Wet van 29 november 1979, die op 1 januari 1980 van kracht werd, heeft art. 617 Ger. W. in die zin gewijzigd dat de vonnissen van de arbeidsrechtbank steeds vatbaar zijn voor hoger beroep.

Die wijziging werd door de Commissie voor de Justitie van de Senaat ingevoerd omdat het bestaande art. 617, tweede lid: „een discriminatie inhoudt en daarenboven de toepassing voor de rechtsonderhorigen bemoeilijkt" (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1979, stuk 121/5, blz. 2; *Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1979, stuk 206/2, blz. 3).

De Minister van Justitie beaamde die zienswijze en wees erop dat volgens de Senaatscommissie de veralgemening van het hoger beroep democratischer was.

Terecht wezen leden van de Kamercommissie erop dat indien dit argument juist was het ook voor de andere gerechten moest gelden (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1979, stuk 121/5, blz. 2].

Niettemin werd voor die andere gerechten het bedrag voor de laatste aanleg gehandhaafd om de achterstand in hoger beroep te verminderen.

De vonnissen van de rechtbank van eerste aanleg, de rechtbank van koophandel en de vrederechter, waarbij uitspraak wordt gedaan over een vordering waarvan het bedrag 15.000 fr. niet overschrijden, worden in laatste aanleg gewezen.

406 De wijziging van art. 617, tweede lid, Ger. W. is eigenlijk overbodig.

Daar in het eerste lid van dit artikel de arbeidsrechtbank geschrapt werd, wordt de algemene regel gesteld in art. 616 Ger. W. terug toepasselijk: tegen ieder vonnis kan hoger beroep worden ingesteld, tenzij de wet anders bepaalt (J. LAENENS, *De bevoegdheid ratione summae en de aanleg, R.W.*, 1979-80, 1397, nr. 11).

Van het beginsel dat de vonnissen voor de arbeidsrechtbank steeds vatbaar zijn voor hoger beroep wordt echter nog steeds afgeweken in het K.B. van 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen dat bepaalde beslissingen van de arbeidsrechtbanken in verband met de verkiezingsprocedure niet vatbaar voor hoger beroep verklaart (art. 7, 30 en 38; zie verder, nr. 700 slot, 776, c, 781, 790, 794 en 801).

Die uitzonderingen, welke los staan van de bevoegdheid *ratione summae*, zijn van openbare orde en de gedingvoerende partijen kunnen niet overeenkomen het geschil toch aan het arbeidshof over te leggen (Cass., 16 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 391, e.a.; *vgl.* Cass., 29 januari 1926, *Pas.*, 1926, I, 196).

407 Voor de vonnissen op tussengeschil, de vonnissen over bijkomende vorderingen b.v. gedingkosten, en de vonnissen waarbij een onderzoeksmaatregel wordt bevolen, is onder voorbehoud van de hierna vermelde uitzonderingen, het hoger beroep ontvankelijk in dezelfde voorwaarden als voor de hoofdvordering (art. 621 Ger. W.). Het gaat om een toepassing van de regel *accessorium sequitur principale* (DE PAEPE, I, blz. 366, nr. 14, noot 4).

Bij vorderingen tot uitvoerbaarverklaring van beslissingen van buitenlandse rechters, wordt de waarde van het geschil beoordeeld zoals voor de hoofdvordering (Cass., 25 februari 1886, *Pas.*, 1886, I, 83).

Indien het tussengeschil een vordering tot tussenkomst is strekkend tot het uitspreken van een veroordeling, wordt de ontvankelijkheid van het hoger beroep nopens die tussenkomst los van de hoofdvordering beoordeeld (art. 621 Ger. W.).

Gaat het integendeel om een bewarende tussenkomst, dan wordt de ontvankelijkheid van het hoger beroep op grond van de hoofdvordering bepaald.

408 Voor geschillen nopens de bevoegdheid is geen schatting van de waarde van het geschil vereist (art. 621 Ger. W.; Rb. Luik, 16 december 1968, *J.T.*, 1969, 337).

Bij prejudiciële verwijzing naar de rechtbank van eerste aanleg (zie boven, nr. 382) moet de ontvankelijkheid van het hoger beroep *ratione summae* nopens het beslecht prejudicieel punt, los van de hoofdvordering beoordeeld worden (FETTWEIS, nr. 133, blz. 85).

AFDELING IV

VOLSTREKTE BEVOEGDHEID VOLGENS HET SPOEDEISEND KARAKTER VAN DE VORDERING

409 De rechtspraak in kort geding is ontstaan uit de gewoonte dat gerechtelijke ambtenaren, die moeilijkheden ondervonden in de uitoefening van hun functie, zich op de rechter beriepen *(référé)* en uit de noodzakelijkheid om in spoedeisende gevallen vlug een beslissing van de rechter te kunnen verkrijgen.

Reeds in het Romeinse recht was een vordering tot toekenning van voorlopig alimentatiegeld ten voordele van een kind bekend, vandaar de term *provisio*. In de eerste systematische behandeling van het onderwerp der provisionele vonnissen, citeert P. REBUFFE (1487-1557) in zijn *Tractatus de sententiis praejudicialibus seu provisionalibus*, als kenschetsende gevallen o.m. de kosten van geneesmiddelen, de kosten van herstel van een ziekte, de betaling van het loon, de uitkering van pensioenen. Opzettelijk worden uit de opsomming gevallen gekozen die uit oogpunt van het sociaal recht belangwekkend zijn.

Merkwaardig is ook dat bij provisie herhaaldelijk het geheel van hetgeen bij hoofdvordering kon gevraagd worden, toegewezen werd (E.M. MEIJERS, *Het kort geding*, nr. 7, blz. 9).

De art. 6 en 9 van het Franse Koninklijk Edict van 22 januari 1685 en de rechtspraak van het *Châtelet de Paris*, de rechtbank van de stad Parijs, hebben de ontwikkeling van het *référé* in de hand gewerkt. De *ordonnances* waren voorlopige beschikkingen die volgens de ogenblikkelijke behoefte in het geschil ingrepen in afwachting van een beslissing op hoofdvordering nopens het geschil. Met de *Code de procédure civile* werd het *référé* veralgemeend. De ontwerpers van de art. 806 en 809 van de Code hebben het bestaand rechtsinstituut willen veralgemenen zonder aan het bestaande te willen raken. Zij hebben er wel over gewaakt dat geen misbruik werd gemaakt van het *référé* om geschillen, die normaal door de gewone rechter moesten beslecht worden, voor de voorzitter in kort geding te brengen. Daarom was die bijzondere rechtspleging slechts in spoedeisende gevallen mogelijk en bonden de ordonnances de gewone rechter niet.

De rechtsleer en de rechtspraak hebben gaandeweg de continuïteit met de vroegere praktijk, die in 1806 gewild was, verbroken. De art. 806 en 809 W.B. Rv. werden als nieuwe bepalingen, los van hun historische achtergrond, op beperkende wijze uitgelegd. Het bevelschrift werd een vonnis; het provisoire dat betrekking had op het gezag van het bevelschrift werd overgedragen op de inhoud.

Alzo werd een nieuwe voorwaarde voor het kort geding geschapen: de provisionele vordering mag niet hetzelfde als de definitieve vordering nastreven (zie verder, nr. 415). Zij had tot gevolg dat van het kort geding minder gebruik werd gemaakt.

410 De mogelijkheid voor de voorzitter van de rechtbank om in spoedeisende gevallen bij voorraad uitspraak te doen, vóór de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek onbekend in het sociaal procesrecht, werd tot de arbeidsrechtbanken uitgebreid. De voorzitter van de arbeidsrechtbank of bij verhindering de rechter die hem overeenkomstig artikel 319 Ger. W. vervangt, kan bij voorraad uitspraak doen in gevallen die hij spoedeisend acht in aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren (art. 584, tweede lid, Ger. W.).

De zaak wordt ingeleid bij dagvaarding in kort geding (art. 1035 tot 1041 Ger. W.), en bij volstrekte noodzakelijkheid is dit zelfs bij niet tegensprekelijk verzoekschrift mogelijk (art. 584, derde lid, 1025 tot 1034 Ger. W.). In het eerste geval is de rechtspleging tegensprekelijk, in het tweede geval verloopt de rechtspleging zonder tegenstrever.

§ 1. Het kort geding

411 Bij kort geding bedraagt de termijn van dagvaarding slechts twee dagen (art. 1035 Ger. W.). De voorzitter kan hem zelfs bij beschikking inkorten zodat onmiddellijk kan gedagvaard worden zelfs van uur tot uur op een bepaald uur en op een bepaalde dag, het weze zelfs een feestdag (art. 1036 Ger. W.).

Die beschikking moet samen met de inleidende dagvaarding ter kennis van de tegenpartij gebracht worden (Rb. Dendermonde, 6 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 627).

Een inkorting van de termijn kan b.v. verantwoord zijn met het oog op een autopsie bij dodelijk arbeidsongeval.

Partijen kunnen ook vrijwillig verschijnen (art.706 Ger. W.).

412 Opdat de voorzitter van de arbeidsrechtbank bevoegd zou zijn moet:

1° De vordering tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren.

De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg beschikt, zoals de rechtbank zelf, over een uitbreiding van rechtsmacht en is dus ook bevoegd voor vorderingen die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (*vgl.* Arrond. Antwerpen, 18 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 1262).

De voorzitter van de arbeidsrechtbank heeft slechts bevoegdheid binnen de perken van die van de arbeidsrechtbank.

Zo zou hij niet kunnen bevelen dat:

— bij onregelmatige opzegging de partijen ertoe gehouden zijn de arbeidsovereenkomst te laten voortduren.

— bij een langzaam-aan-actie normaal moet gearbeid worden.

— de werknemer na beëindiging van de arbeidsovereenkomst de dienstwoning moet ontruimen.

— de werkgever die tijdens een werkstaking personeel in dienst neemt verplicht is die indienstneming stop te zetten (*vgl.* Hof van Beroep van Poitiers, 13 maart 1973, *Dr. soc.*, 1973, 435; Cass. fr. soc., 24 juli 1952, *Dr. soc.*, 1952, 683).

— de hinder ondervonden door een hinderlijk bedrijf moet ophouden (Arbh. Brussel, 20 december 1974, *J.T.T.*, 1975, 42; Rb. Hoei, kort geding, 26 september 1972, *J.T.*, 1972, 626).

— een ontslagen vertegenwoordiger van de werknemers terug moet opgenomen worden in een bedrijf.

In Frankrijk is een bevelschrift tot wederopneming met dwangsom mogelijk (zie Cass. fr. soc., 6 november 1974, *Dr. soc.*, 1975, 120 met noot).

— een bezetting van een onderneming moet ophouden (zie L. DE SCHRIJVER, *Recht op arbeid, meer dan een prestige zaak, R.W.*, 1976-77, 1345 e.v.; M. MAGREZ, noot in *R. Crit. J.B.*, 1978, 581; J. PIRON, *De la légitimité de certains moyens de pression dans les conflits sociaux, J.T.T.*, 1976, 193, e.v.; P. ROUX, *L'occupation des lieux de travail et la séquestration de personnes, Dr. soc.*, 1975, 359; voor de verdeelde rechtspraak in Frankrijk zie *Rec. Dall.*, 1976, *Jur.*, 266 e.v. en noot J.P. KARAQUILLO).

Een dergelijke beslissing zou ofwel op de eerbiediging van het eigendomsrecht van de werkgever ofwel op de noodzaak bemiddelend in een collectief geschil op te treden moeten steunen (in verband met deze laatste opvatting zie nog Y. SAINT-JOURS, *L'occupation des lieux de travail accessoirement à la grève, Rec. Dall.*, 1974, *Chron.*, 135; M. TAQUET en C. WAUTIER, *De la licéité de l'occupation d'usine, J.T.T.*, 1977, 189 e.v.; M. CHOISEZ, *La grève avec occupation des lieux de travail devant le juge des référés, Dr. soc.*, 1975, 372; J.P. KARAQUILLO, *À propos des occupations d'usines, Gaz. Pal.*, 1974, 2, *Doctr.*, 887, J.C. JAVILLIER, noot in *Rec. Dall.*, 1974, 783).

Aangezien de arbeidsrechtbank noch inzake eigendomsrecht (zie ook art. 591, 1° Ger. W. over de uitzetting) noch inzake collectieve geschillen bevoegd is, geldt die beperking ook voor de voorzitter zetelend in kort geding. De voorzitter van de arbeidsrechtbank te Namen verklaarde zich op 11 februari 1976 onbevoegd omdat het aan de arbeidsrechtbank niet behoort een oordeel te vellen over de wijze waarop gestaakt wordt.

Sommige beslissingen in kort geding zoeken de onbevoegdheid in de afwezigheid van urgentie of in het gemis aan voorlopig karakter van de gevorderde maatregel (Arbrb. Namen, 11 februari 1976, *J. Liège*, 1975-76, 255; *R. Crit. J.B.*, 1978, 581).

Voor de Franse rechtspraak, zie CÉZAR-BRU/HÉBRAUD/SEIGNOLLE/ODOUL, I, nr. 197 e.v., blz. 341 e.v.

— werknemers moeten werken.

In dit verband moet verwezen worden naar rechtspraak van de voorzitter van de rechtbank van koophandel te Antwerpen, zetelend in kort geding, waarbij bij boycot van schepen door vakbondsorganisaties bevolen werd een schip te laden, te herstellen, door een sluis te laten varen enz. (Kort geding, 21 januari 1977, *R.H. Antw.*, 1977, 458; 7 maart 1977, *R.H. Antw.*, 1977, 357 en 31 mei 1977, *R.H. Antw.*, 1977, 362).

— om de uitvoering van een administratieve beslissing genomen door een administratief rechtscollege te schorsen (Arbrb. Gent, kort geding, 23 juni 1980, *onuitg.*). Het verzoek betrof een beslissing van de commissie van beroep bij de dienst voor geneeskundige controle van het R.I.Z.I.V. welke aangevochten werd bij de Raad van State en waarbij verbod werd opgelegd aan de verzekeringsinstellingen om gedurende een bepaalde periode tegemoet te komen in de kosten van de geneeskundige verstrekkingen verleend door een arts (zie boven, nr. 274).

De gewone rechter kan, hangende het geding ook, provisionele beslissingen nemen zoals de voorzitter dit mag.

413 2° De vordering moet een spoedeisende voorziening vereisen.

Volgens art. 9 Ger. W. wordt de volstrekte bevoegdheid o.m. naar het spoedeisend karakter van de vordering bepaald.

In de rechtsleer (R. DE CORTE, *Hoe autonoom is het procesrecht?*, in *Procesrecht vandaag*, 11, nr. 30; *T.P.R.*, 1980, 11, nr. 30; J. LAENENS, *De bevoegdheidsregeling en de versnelling van de*

rechtsbedeling, in *Procesrecht vandaag*, 123, nr. 18; *T.P.R.*, 1980, 123, nr. 18), en in de rechtspraak (Antwerpen, 18 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, I, 191 met noot I.V.; Kh. Brussel, 10 juni 1971, *B.R.H.*, 1971, 354) wordt niettemin voorgehouden dat het spoedeisend karakter geen kwestie is van bevoegdheid, doch van toelaatbaarheid.

Dit onderscheid zou uitleggen dat het spoedeisend karakter niet op het ogenblik van de dagvaarding, doch bij de uitspraak wordt beoordeeld. FETTWEISS betwist dit en neemt het ogenblik van de dagvaarding (*a.w., Procesrecht vandaag*, 140; *T.P.R.*, 1980, 140). Zijn standpunt wordt door de rechtsleer niet gedeeld (zie o.m. CÉZAR-BRU/HÉBRAUD/SEIGNOLLE/ODOUL, I, nr. 20, blz. 44; ROUARD, II, nr. 910, blz. 758; E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *Examen de jurisprudence, Droit judiciaire privé, R. Crit. J.B.*, 1973, 188-189). De rechtspraak neemt ook het ogenblik van de uitspraak in aanmerking, zelfs in hoger beroep (in die zin: Cass., 4 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 262), en dat bij afwezigheid van een spoedeisend karakter de zaak niet naar de arrondissementsrechtbank wordt verwezen.

Op grond van art. 9 Ger. W. wordt die stelling — geen kwestie van bevoegdheid — terecht betwist (I. VEROUGSTRAETE, *Het kort geding, Procesrecht vandaag*, 259, nr. 4; *T.P.R.*, 1980, 259, nr. 4, A. FETTWEIS, *Observations sur le règlement des incidents de compétence et de répartition, Procesrecht vandaag*, 139; *T.P.R.*, 1980, 139; ROUARD, II, nr. 903 e.v., blz. 748; FETTWEISS, nr. 468, blz. 253; Kh. Brussel, 15 maart 1977, *J.T.*, 1977, 440).

Zij is wel gangbaar in het buitenland (voor SOLUS/PERROT, II, nr. 633, blz. 683 is het een kwestie van toelaatbaarheid; voor E.M. MEIJERS, nr. 46, blz. 96: ontzegt de president, bij afwezigheid van onverwijlde spoed, de vordering, maar verklaart zich niet onbevoegd).

Indien de voorzitter oordeelt dat er geen spoed vereist is en de gevraagde maatregel niet alleen door de voorzitter kon gegeven worden, wordt voorgestaan dat hij de zaak naar de rechter ten gronde kan verwijzen (I. VEROUGSTRAETE, *a.w., Procesrecht vandaag*, 271, nr. 21; *T.P.R.*, 1980, 271, nr. 21).

Bij de rechtbank van eerste aanleg wordt art. 88 § 2 Ger. W. toegepast om de zaak te verwijzen (Luik, 30 januari 1979, *J.T.*, 1979, 424; A. FETTWEIS, *a.w., Procesrecht vandaag*, 138; *T.P.R.*, 1980, 138; *anders:* Rb. Luik, 15 juni 1978, *J. Liège*, 1978-79, 52; Rb. Mechelen, 25 november 1976, *R.W.*, 1976-77, 2475).

Daar dit artikel geen toepassing voor de rechtbank van koophandel of de arbeidsrechtbank vindt, wordt een beroep gedaan op art. 660 Ger. W. om tot hetzelfde resultaat te komen in die rechtbanken (Kh. Brussel, 15 maart 1977, *J.T.*, 1977, 440; Kh. Charleroi, 15 mei 1972, *B.R.H.*, 1972, 523), of art. 726 Ger. W. (I. VEROUGSTRAETE, *a.w., Procesrecht vandaag*, 271, nr. 21; *T.P.R.*, 1980, 271, nr. 21; *anders:* J. LAENENS, *a.w.* in *Procesrecht vandaag*, 124, nr. 18; *T.P.R.*, 1980, 124, nr. 18).

Art. 726 Ger. W. geeft aan de voorzitter van de rechtbank de bevoegdheid om een zaak die ingeleid werd en niet aangehouden werd of uitgesteld tot een bepaalde dag naar een andere kamer te verwijzen dan de kamer voor de inleiding.

Deze regel van administratieve aard heeft niets te zien met een verwijzing wegens onbevoegdheid.

De opvatting dat de zaak moet verwezen worden, wordt in de rechtspraak niet algemeen toegepast. Daar art. 584 Ger. W. bepaalt dat de voorzitter van de rechtbank slechts uitspraak doet in de gevallen die hij spoedeisend acht, is het alleen de voorzitter die hierover oordeelt (Rb. Mechelen, 25 november 1976, *R.W.*, 1976-77, 2475). De arrondissementsrechtbank wordt onbevoegd geacht om hierover uitspraak te doen (Arrond. Brussel, 12 augustus 1971, *J.T.*, 1971, 686; Kh. Charleroi, 15 mei 1972, *B.R.H.*, 1972, 523).

De onverwijlde spoed is een voorwaarde voor de volstrekte bevoegdheid van de voorzitter. Tenzij de spoed uit de aard der zaak blijkt moet de verzoekende partij aantonen waarom de gevraagde maatregel geen uitstel gedoogt.

De voorzitter beoordeelt feitelijk of onverwijlde spoed geboden is. Hij gaat dit ambtshalve na. De wetgever heeft geen definitie gegeven van het begrip spoedeisend en de auteurs zijn er niet in geslaagd het begrip concreet te omschrijven.

„Men zal zijn toevlucht nemen tot het kort geding wanneer de gewone rechtspleging er niet toe bij machte is het geschil tijdig op te lossen" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 235). „Het concept laat de rechter in kort geding... de grootste vrijheid" (*t.a.p.*).

De spoedeisende aard van de gevraagde voorziening kan dikwijls uit de aard zelf van het gevraagde afgeleid worden: de nakoming van een concurrentiebeding, de toekenning van een dag van kort verzuim, de afgifte van documenten in het bezit van een werknemer.

De dringendheid wordt vermoed wanneer de wet uitdrukkelijk de rechter in kort geding aanwijst om kennis te nemen van een vordering. Dit belet niet dat zij moet nagegaan worden. Zo moet een deskundigen onderzoek niet noodzakelijk in kort geding (art. 584, vierde lid, 2° Ger. W.) bevolen worden, daar de gewone rechter dezelfde bevoegdheid heeft (art. 962 Ger. W.).

De beoordeling van de dringendheid is een feitelijke aangelegenheid waarover de rechter oordeelt (Bergen, 21 januari 1976, *Pas.*, 1976, II, 199; Brussel, 1 maart 1963, *Pas.*, 1963, II, 224; Luik, 2 november 1953, *J. Liège*, 1953-54, 177).

Dit heeft de rechtspraak toegelaten verder te gaan dan de noodzakelijkheid van onherstelbare schade, wat eerder zeldzaam is, om te komen tot groot nadeel of voorkoming van toeneming van de schade door de lange duur van de gewone procedure. Het spreekt vanzelf indien de eiser zonder geldige reden zelf getreuzeld heeft met het instellen of doorzetten van een vordering, of de geschapen toestand het gevolg is van een fout van eiser de spoedeisende aard niet aanwezig is. Doch het feit dat een vordering ingeleid werd voor de arbeidsrechtbank nopens hetzelfde voorwerp maakt de voorzitter niet onbevoegd.

414 Uit oogpunt van het sociaal recht kunnen als spoedeisend aangemerkt worden:

— een voorschot op de arbeidsongevaluitkeringen bij betwisting omtrent de graad van arbeidsongeschiktheid (art. 63 § 4 Arbeidsongevallenwet; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 215, blz. 174; *vgl.*. Brussel, 24 juni 1953, *Bull. Ass.*, 1953, 550);

— de naleving van een concurrentiebeding (Pr. Breda, 14 februari 1961, *NJ.*, 1961, nr. 356; Hof 's-Gravenhage, 9 november 1939, *NJ.*, 1940, nr. 171; Hof Arnhem, 1 november 1933, *NJ.*, 1934, nr. 399);

— de teruggave van goederen die door een handelsvertegenwoordiger niet teruggegeven worden in afwachting dat zijn commissieloon wordt uitbetaald;

— de uitsluiting als gerechtigde op geneeskundige verzorging ongedaan te maken (Arbrb. Antwerpen, kort geding, 4 november 1971, *R.W.*, 1971-72, 805; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1002; Cass., 28 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 758, *R.W.*, 1973-74, 1047);

— de opheffing van een inhouding op het pensioen zonder titel (art. 1410 § 4 Ger. W., voor de wijziging door de Wet van 12 mei 1971; Arbh. Luik, afd. Namen, 7 december 1972, *onuitg.*; Arbrb. Namen, 21 juni 1971, *onuitg.*).

Het spreekt vanzelf dat bij de beoordeling van de spoedeisende aard voorzichtigheid geboden is daar alle aanspraken op sociale voordelen en op loon spoedeisend kunnen zijn voor de rechtsonderhorige (Arbrb. Namen, kort geding, 9 oktober 1972, *onuitg.*; betrof het recht op kinderbijslag).

De voorzitter beoordeelt de hoogdringendheid op het ogenblik dat hij beslist (Brussel, 10 januari 1970, *Pas.*, 1970, II, 78; *J.T.*, 1970, 360).

Bij hoger beroep beoordeelt het arbeidshof de hoogdringendheid op het ogenblik van zijn uitspraak (Cass., 4 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 262; *T. Soc. R.*, 1977, 275; *R.W.*, 1976-77, 2146; anders, op het ogenblik van de uitspraak door de voorzitter, Bergen 21 januari 1976, *Pas.*, 1976, II, 199; Brussel, 10 januari 1970, *Pas.*, 1970, II, 78; *J.T.*, 1970, 360). Zo kan het arbeidshof een verzoek in kort geding tot het houden van sociale verkiezingen niet hoogdringend achten omdat bij de uitspraak de data voor de verkiezingen voorbij zijn.

415 3° De uitspraak moet bij voorraad geschieden.

Daar de voorzitter in kort geding geen kennis mag nemen van de grond van de zaak doch alleen de rechter ten gronde, gaat het om een bevoegdheidskwestie (I. VEROUGSTRAETE, *a.w., Procesrecht vandaag*, 266, nr. 16; *T.P.R.*, 1980, 266, nr. 16; *vgl.* Cass. 13 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 471).

Uit het feit dat het om een voorlopige voorziening gaat, is de misvatting gegroeid dat in kort geding niet hetzelfde als bij de hoofdvordering kan gevraagd worden. Historisch is deze opvatting onjuist (zie boven, nr. 409). Essentieel is dat het gezag van de uitspraak in kort geding en in de gewone rechtspraak verschillend is (Brussel, 20 juni 1972, *J.T.*, 1973, 98).

De vordering in kort geding en de daaropvolgende voorziening zal dikwijls meebrengen dat nooit een hoofdvordering voor de gewone arbeidsrechtbank wordt ingesteld: „l'extinction totale et *définitive* d'une immense quantité de contestations qui, aux yeux de la loi, ne sont jugés que provisoirement" (LOCRÉ, X, blz. 202).

De voorziening bij voorraad mag geen nadeel ten principale toebrengen wanneer de gewone rechter de zaak na het kort geding te berechten krijgt (E.M. MEIJERS, *a.w.*, nr. 29, blz. 50).

De bevoegdheid van de voorzitter wordt dus geenszins beperkt door de regel dat de beslissing geen nadeel mag brengen aan de behandeling van het bodemgeschil dat reeds werd ingeleid of eventueel later zou kunnen ingeleid worden (art. 1039 Ger. W.).

De voorzitter zal ongetwijfeld een nadeel toebrengen aan de partij die hij in het ongelijk stelt, maar hierbij moet hij zorgen dat hij het belang van eiser afweegt tegen het eventueel nadeel voor de verweerder en trachten geen onherstelbaar nadeel toe te brengen (Cass., 6 februari 1930, *Pas.*, 1930, I, 87; Brussel, 28 maart 1978, *J.T.*, 1978, 365). Hij moet in zekere mate, na een summier onderzoek, een prognose maken van de richting waarin de rechter van het eventueel bodemgeschil zal gaan zonder hem te binden en zonder de zaak ten gronde te beoordelen, al neemt hij kennis van de elementen die kunnen leiden tot het bodemgeschil.

Hierbij kan hij er ook van uitgaan dat een bepaald recht onbetwistbaar aan een partij toekomt, of niet ernstig betwist wordt (Brussel, 6 juni 1973, *J.T.*, 1973, 498; 12 december 1972, *J.T.*, 1973, 113).

Twee voorbeelden ter verduidelijking. De voorzitter in kort geding is niet bevoegd om zich uit te spreken over het recht op loon of op opzeggingsvergoeding. Dit behoort tot de bevoegdheid van de rechter ten gronde. Doch hij kan wel, mits de eiser aantoont dat er spoed vereist is, een voorschot toekennen op het gevorderde loon of op de gevorderde opzeggingsvergoeding ten belope van een bedrag dat niet betwist wordt of dat vaststaat, b.v. ingevolge een strafvonnis, beslissend dat een bedrag aan loon wettelijk verschuldigd is.

De voorzitter in kort geding is niet bevoegd om een arbeidsovereenkomst te ontbinden, wel om er de uitvoering van te schorsen (I. VEROUGSTRAETE, *a.w.*, *Procesrecht vandaag*, 268, nr. 17; *T.P.R.*, 1980, 268, nr. 17).

Hoofdzaak is dat de rechter in kort geding, blijkbaar gepaste maatregelen kan nemen, zelfs wanneer zij een onherroepelijke toestand in het leven roepen (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 236; H.R., 8 februari 1946, *N.J.*, 1946, nr. 166).

416 De voorzieningen in kort geding behoeven ook niet steeds van tijdelijke aard te zijn. De voorziening moet voorlopig zijn totdat de gewone rechter uitspraak doet (Cass., 15 november 1923, *Pas.*, 1924, I, 28). Wordt de kwestie niet aan de gewone rechter onderworpen, dan blijft de beslissing bij voorraad gelden. In de voorziening moet dus geen tijdsbepaling voorkomen om te voldoen aan de voorwaarde dat het om een voorlopige maatregel gaat (*anders:* Brussel, 9 januari 1974, *Pas.*, 1974, II, 83).

Soms zal door het verstrijken van de tijd op de voorlopige maatregel niet kunnen teruggekomen worden en zal de tegenpartij, die er zich door benadeeld acht, alleen schadevergoeding kunnen vorderen.

„De omstandigheid, dat de gevolgen van een in kort geding genomen maatregel in feite niet meer herstelbaar zullen zijn en slechts de mogelijkheid van schadevergoeding overblijft vormt geen beletsel om zodanige maatregel te treffen, indien het spoedeisend karakter aanwezig is en de gevraagde voorziening door een billijke afweging van de belangen van partijen gerechtvaardigd is" (H.R., 8 februari 1946, *N.J.*, 1946, nr. 166).

417 Zo kan de voorzitter van de arbeidsrechtbank:

— een sekwester aanstellen (art. 584, vierde lid, 1° Ger. W.);

— een deskundige aanstellen (art. 584, vierde lid, 2° Ger. W.);

— bevelen een of meer getuigen te horen (art. 584, vierde lid, 4° Ger. W.);

— bevelen dat de reder bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid van een schipper hem een logement bezorgt aan wal (Arbrb. Luik, kort geding, 10 augustus 1971, *J. Liège*, 1971-72, 95);

— een proces-verbaal van een zitting van de ondernemingsraad door een derde laten opstellen indien er betwisting bestaat nopens hetgeen tijdens de vergadering gezegd wordt (Arbrb. Luik, kort geding, 4 september 1975, *J.T.T.*, 1976, 13 met noot L. FRANÇOIS,);

— bepalen, bij onenigheid tussen werkgever en werknemer, op welke dagen de werknemer afwezig mag zijn met behoud van zijn loon om een nieuwe dienstbetrekking te zoeken (Arbrb. Brussel, kort geding, 24 maart 1978, *J.T.T.*, 1978, 242; *vgl.* W.R. Brussel, 22 november 1967, *T. Soc. R.*, 1969, 320);

— toestaan om afwezig te zijn wegens kort verzuim;

— bij geschil nopens de arbeidsongeschiktheid van een werknemer tussen de behandelende arts en de namens de werkgever met een controleopdracht belaste arts een dokter als scheidsrechter aanstellen.

— een referendum bevelen bij een werkstaking om de werkgever toe te laten na te gaan of de werknemers wensen te staken (Arbrb. Luik, kort geding, 20 november 1978, *J.T.T.*, 1979, 122).

418 In de Kamer werd door kamerleden Kempinaire e.a. een wetsvoorstel neergelegd om de bevoegdheid van de voorzitter in kort geding beter te omschrijven en tevens uit te breiden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1971-72, stuk 95/1).

In het Gerechtelijk Wetboek zou hiertoe een artikel 587*bis* ingelast worden, luidend als volgt:

„De voorzitter van de arbeidsrechtbank:

„1° neemt kennis, voor alle onder de bevoegdheid van zijn rechtbank vallende aangelegenheden, van de op grond van art. 731 van het onderhavige Wetboek ingediende verzoeken tot minnelijke schikking;

2° verleent de machtigingen om een gedeelte van de bij de wet bepaalde renten wegens arbeidsongeval als kapitaal uit te betalen (art. 45 van de Wet van 24 april 1971);

3° verleent de machtigingen om een gedeelte van de bij de wet toegestane ouderdomsrenten voor bedienden als kapitaal uit te betalen (art. 14 van de Wet van 12 juli 1957);

4° waakt voor de toepassing van de Wet van 14 april 1971 op de arbeidsongevallen inzake elk zwaar ongeval alsmede elk ongeval dat volgens de ter griffie van de rechtbank ontvangen verklaring als zwaar wordt beschouwd;

5° stelt, in de bij de wet bepaalde gevallen, de ontoereikendheid of de vermindering van de lichamelijke of mentale geschiktheid van de minder-validen vast;

6° kan, indien hij zulks gepast oordeelt, ambtshalve of op verzoek, de partijen of een van de partijen ontbieden om elke inlichting te verkrijgen of te geven, die hij nodig acht, zoel inzake arbeidsongevallen als inzake bescherming van de minder-validen."

419 De voorzitter van de arbeidsrechtbank kan in kort geding n i e t :

— een concurrentiebeding nietig verklaren;

— een opzeggingsvergoeding toestaan;

— een uitstel van betaling overeenkomstig art. 1244 van het Burgerlijk Wetboek verlenen (Cass., 13 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 470; *R.W.*, 1972-73, 1573; *vgl.* art. 1333 en 1334 Ger. W.);

— de vakantieperiode bepalen in een bedrijf (Arbrb. Brussel, kort geding, 29 mei 1972, *J.T.T.*, 1973, 119);

— een voorschot geven op een schadevergoeding (*vgl.* de evolutie in Frankrijk waar dit wel mogelijk is sedert het Decreet van 17 december 1973; Trib. Gd. Inst. Paris, Réf., 8 maart 1974, *J.T.*, 1974, 517 met noot J.E.);

— een geschil nopens de samenstelling van de kiezerslijsten beslechten (Arbrb. Hasselt, kort geding, 24 december 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 443);

— een omzendbrief van het R.I.Z.I.V. doen intrekken (Rb. Brussel, 14 juni 1974, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 266);

— toelating of verbod geven aan een vakbond om een affiche in een onderneming uit te hangen (*vgl.* Trib. Grande instance Dunkerque, 6 oktober 1972, *Rec. Dall.*, 1973, 394 met noot Y. SAINT-JOURS);

— na ontslag van een beschermde werknemer bepalen of er economische of technische redenen aanwezig waren om dat ontslag te rechtvaardigen (Arbrb. Gent, kort geding, 6 maart 1978, *onuitg.*).

Alsdan zou hij immers over een bodemgeschil uitspraak doen, waartoe hij onbevoegd is. Zijn onbevoegdheid raakt trouwens de openbare orde (Cass., 13 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 470; Cass., 5 mei 1922, *Pas.*, 1922, I, 122 en noot 2 onder Cass., 6 februari 1922, *Pas.*, 1922, I, 152).

420 De voorzitter van de arbeidsrechtbank dient in dezelfde gevallen als de arbeidsrechtbank de zaak mede te delen aan het arbeidsauditoraat (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1002). De voorzitter maakt immers deel uit van de arbeidsrechtbank zodat zijn beslissingen als beslissingen van de arbeidsrechtbank kunnen aangemerkt worden (art. 1052, Ger. W.).

Tegen de vonnissen in kort geding kan hoger beroep ingesteld worden (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1002).

De beschikkingen in kort geding hebben geen gezag van gewijsde ten aanzien van de arbeidsrechtbank (art. 1039, eerste lid, Ger. W., *vgl.* Cass., 14 mei 1965, *Pas.*, 1965, I, 989; Cass., 7 juli 1941, *Pas.*, 1941, 278; Cass., 6 februari 1930, *Pas.*, 1930, I, 87). Zij hebben wel gezag van gewijsde ten aanzien van de voorzitter zelf. *Rebus sic stantibus* kan een beschikking door hem noch ingetrokken noch gewijzigd worden (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 236 en voetnoot 62; conclusies P. LECLERCQ, *Pas.*, 1930, I, 87). Alhoewel de beschikking geen positief gezag van gewijsde voor de partijen heeft, daar geen rechten van partijen worden vastgesteld, heeft zij negatief gezag in die zin dat tussen dezelfde partijen in kort geding op dezelfde gronden niet dezelfde maatregel kan gevraagd worden.

§ 2. De rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift

421 De rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift kan, alhoewel uitzonderlijk, voor de voorzitter van de arbeidsrechtbank aangewend worden (art. 584, derde lid, Ger. W. en art. 1025 tot 1034 Ger. W.). Dit is slechts mogelijk wanneer de wet die rechtspleging toelaat of wanneer de rechtspleging op tegenspraak niet kan aangewend worden.

Art. 584, derde lid , Ger. W. laat het eenzijdig verzoekschrift toe „ingeval van volstrekte noodzakelijkheid". Is er geen dringende noodzaak dan kan die procedure niet aangewend worden, zelfs niet indien zij door de aard van de gevraagde maatregel kan worden verantwoord (Cass., 13 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1088).

Evenals bij het kort geding moet de gevraagde maatregel van voorlopige aard zijn zonder aan de vordering ten principale te schaden. De gevraagde maatregel moet ook zijn nut vinden in zijn onmiddellijke toepassing, zonder voorafgaande verwittiging van de tegenpartij.

422 Die procedure mag niet verward worden met:

a) het kort geding ingeleid bij dagvaarding overeenkomstig art. 1035 Ger. W.;

b) de verzoekschriften, die de dagvaarding vervangen tot inleiding van een zaak bij de arbeidsgerechten zoals:
— het verzoekschrift waarvan sprake in art. 704 Ger. W.;
— het verzoekschrift tot minnelijke schikking (art. 732 Ger. W.);
— het verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst (art. 813 Ger. W.);
— het verzoekschrift tot ontkentenis van proceshandelingen (art. 848 en 849 Ger. W.);
— het verzoekschrift tot het instellen van hoger beroep (art. 1056, 2° Ger. W.);
— het verzoekschrift tot uitbetaling van een deel van de rente als kapitaal bij arbeidsongeval (art. 45 Arbeidsongevallenwet);

c) de verzoekschriften tijdens de normale procedure (art. 716, 730, 751, 752, 753, 773, 920, 921, 952, 977, 984, 988, 990 Ger. W.).

423 Bij eenzijdig verzoekschrift is er in de regel geen tegenpartij, wel kunnen er tussenkomende partijen zijn. De afwezigheid van een tegenpartij betekent niet dat er geen tegengestelde belangen op het spel staan.

De rechter geeft een beschikking, die wellicht meer de aard van een rechterlijk bevel dan van een vonnis heeft, doch niettemin een jurisdictionele handeling is. De beschikking wordt in raadkamer gegeven (art. 1029, eerste lid, Ger. W.). Zij is uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande voorziening en zonder borgtocht, tenzij de rechter anders beslist (art. 1029, tweede lid, Ger. W.).

De beschikkingen op eenzijdig verzoekschrift moeten dan ook onderscheiden worden van de beschikkingen van gerechtelijke administratie (b.v. de vervanging van een verhinderde rechter, de toebedeling van een zaak aan een kamer, enz.).

424 Buiten de uitzonderingen waarin de wet uitdrukkelijk voorziet kan het eenzijdig verzoekschrift enkel door een advocaat worden ingediend (art. 1026, 5° en 1027, eerste lid, Ger. W.).

Een afgevaardigde van een representatieve organisatie van werknemers kan geen vordering op eenzijdig verzoekschrift indienen (Arbrb. Gent, voorz., 6 maart 1978, *onuitg.*). Het monopolie van de advocaten is hier gesteund op de noodzakelijkheid de belangen van derden te waarborgen. Daar alleen de advocaten aan deontologische regelen onderworpen zijn, werden zij alleen gemachtigd om names een partij een eenzijdig verzoekschrift in te dienen.

De curator van een faillissement is een gerechtelijk lasthebber die niet verschijnt als partij, doch die de belangen welke hem krachtens de wet worden toevertrouwd, waarneemt. Hij oefent de rechten uit welke alle schuldeisers gemeen hebben doch niet de rechten waarover zij afzonderlijk beschikken (Cass., 8 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 915; Cass., 3 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1046; *R.W.*, 1975-76, 1322; Cass., 20 juni 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1283; Cass., 17 mei 1883, *Pas.*, I, 240). Hij moet niet door een advocaat bijgestaan worden om een eenzijdig verzoekschrift aan te bieden (Cass., 29 oktober 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 253, *R.W.*, 1976-77, 1399).

425 Art. 584, vierde lid, Ger. W. somt als voorbeelden van kort geding of rechtspleging bij eenzijdig verzoekschrift op:

1° Sekwesters aanstellen.

2° Om het even welke vaststellingen of deskundige onderzoekingen bevelen.

De rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift kan bij uitzonderlijke urgentie aangewend worden voor de aanstelling van een deskundige (Cass., 13 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1088; *R.W.*, 1975-76, 1322; Cass., 20 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 471; *R.W.*, 1974-75, 1703; P. LURQUIN, *Précis de l'expertise*, blz. 17, nr. 7; A. CLOQUET, *A.P.R.*, Tw. *Deskundigenonderzoek*, nr. 83 e.v.).

3° Alle nodige maatregelen bevelen tot vrijwaring van de rechter van hen die de nodige voorzieningen niet kunnen treffen.

4° Bevelen dat een of meer getuigen worden gehoord wanneer een partij van een kennelijk belang doet blijken, zelfs met het oog op een toekomstig geschil, indien vaststaat dat het bij enige vertraging van dat verhoor te vrezen is dat het getuigenis niet meer zal kunnen worden afgenomen.

Deze opsomming is niet limitatief.

426 Het aanstellen van een gerechtelijk sekwester kan volgens de rechtsleer niet bij bevel op eenzijdig verzoekschrift geschieden, doch enkel volgens de procedure in kort geding (Fr. DELWICHE, *De sekwestratie van bewijsmateriaal, Een gerechtelijke hinderlaag? R.W.*, 1977-78, 2022 e.v., nr. 7; DE PAGE, V, nr. 284, blz. 273; DEKKERS, II, blz. 689, noot 1; J. SIMON, *Le sequestre judiciaire*, blz. 23; *anders:* CÉZAR-BRU/HEBRAUD/SEIGNOLLE, II, blz. 26; BAUDRY-LACANTINERIE/WAHL, *Dépôt*, nr. 1288, blz. 623 e.v.). Deze interpretatie steunt op art. 1961, 2° B.W.

Nochtans bepaalt art. 584, vierde lid, 1° uitdrukkelijk dat op eenzijdig verzoekschrift sekwesters kunnen aangesteld worden. In spoedeisende gevallen wordt de aanstelling op eenzijdig verzoekschrift in de praktijk aanvaard om het gevaar te weren dat de tegenpartij aan de bewarende maatregel, die het sekwester is, elk nut doet verliezen.

427 De rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift kan voor de arbeidsrechtbank in vereenvoudigde vorm nog aangewend worden:

1° Om rechtsbijstand te bekomen.

De verzoeker om rechtsbijstand kan zelf zijn verzoekschrift indienen of mondeling zijn verzoek aan het bureau doen (art. 675 Ger. W.);

2° Tot verkorting van de termijnen tot dagvaarding (art. 708 Ger. W.).

Dit verzoek wordt door een advocaat of een gerechtsdeurwaarder ingediend.

428 Tegen de beschikkingen op eenzijdig verzoekschrift kan de verzoeker of een tussenkomende partij hoger beroep instellen (art. 1031 Ger. W.).

Dit hoger beroep wordt bij verzoekschrift, opgesteld overeenkomstig art. 1026 Ger. W., ingesteld (zelfde artikel).

Bij veranderde omstandigheden kan de verzoeker of een tussenkomende partij bij verzoekschrift de wijziging of de intrekking van de beschikking vragen aan de rechter die ze heeft gegeven (art. 1032 Ger. W.).

Al wie niet in dezelfde hoedanigheid in de zaak is tussengekomen kan verzet doen tegen de beslissing die zijn rechten benadeelt (art. 1033 Ger. W.).

De voorzitter kan in kort geding een beschikking op eenzijdig verzoekschrift intrekken (Cass., 4 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 235).

AFDELING V

UITBREIDING VAN BEVOEGDHEID

429 De algemene bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek inzake tussenvorderingen, tegenvorderingen, tussenkomst, samenhang en onsplitsbaarheid vinden toepassing op de arbeidsgerechten. Hierdoor kan het gebeuren dat vorderingen, die normaal buiten de bevoegdheid van de arbeidsgerechten vallen, toch door hen behandeld worden.

§ 1. De tussengeschillen

430 Het Gerechtelijk Wetboek stelt als regel dat de rechter van de vordering ook rechter is van de exceptie. De regel *le juge de l'action est juge de l'exception* is logisch te verantwoorden. Het is een regel van gezond verstand. Hij gaat terug tot het Romeins recht.

De rechter, die de gegrondheid van de vordering onderzoekt, kan dit slechts mits rekening te houden met de verweermiddelen van de verweerder. Ten einde de eenheid van het geding te handhaven, is het dan ook vereist dat hij kennis neemt van alle kwesties die tijdens het geding opgeworpen worden: *ne continentia causae dividatur* (PEREZIUS, *Praelectiones in duodecim libros Codices*, lib. III, tit. I, nr. 9). Deze werkwijze bespaart tijd en geld (SOLUS/PERROT, II, nr. 455, blz. 506).

431 De term exceptie moet ruim opgevat worden. Hij omvat niet alleen de excepties van procedurale aard, maar ook alle verweermiddelen ten gronde en de middelen betreffende de ontvankelijkheid of de toelaatbaarheid van de rechtsvordering.

Dico arbitrium tributum super cognitione causae principalis esse etiam concessum super his incidentibus ac emergentibus (MENOCHIUS, *De arbitrariis judicum questionibus et causibus, centuriae sex*, lib. I, quest. XLV, nr. 9). De Brugse rechtsgeleerde JOOST DE DAMHOUDERE, verwijzend naar Philip Wielant, die hij gewoonlijk plagieerde, legt het onderscheid uit: „In quibus intelligere debes quod emergentia hic dicamus esse exceptiones, quo processum, sed non causam principalem concernunt... Incidentia autem contra, dicuntur esse exceptiones concernentes causam principalem, et non processum". De Gentse rechtsgeleerde PHILIPS WIELANT vat het, met de hem kenmerkende synthesegeest, zo samen: emergenten zijn exceptiën concernerende den processe... incidenten zijn exceptiën concernerende de principale questie met 't proces (*Practijke civile*, Den V tijt, Cap. XXV, 2 en 3). SOLUS en PERROT maken nog het onderscheid tussen *incidents de procédure* (regelmatige gang van de rechtspleging, onderzoeksmaatregelen), en *demandes incidentes* (betreffen het bodemgeschil: *demandes additionnelles, demandes en intervention, demandes reconventionnelles*) (II, blz. 557, nr. 501).

432 Luidens art. 38, eerste lid, van de Wet van 25 maart 1876 houdende titel I van het Inleidend Boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, nam het gerecht waarvoor de zaak zelf aanhangig is, kennis van alle tussengeschillen: „De rechter die bevoegd is om over de hoofdeis uitspraak te doen, neemt kennis van alle tussengeschillen en verrichtingen van onderzoek waartoe deze eis aanleiding geeft".

Op die regel bestonden drie uitzonderingen wat betreft de bevoegdheid van de rechtbanken van koophandel en de vrederechters:

1° de inschrijving wegens valsheid;

2° de kwesties nopens de staat van personen;

3° de betwistingen in verband met de hoedanigheid van een persoon (b.v. van erfgenaam).

Het woord tussengeschil werd steeds ruim opgevat: „pris dans son acceptation la plus étendue, il signifie toute exception ou contestation accessoire, tout événement, en un mot, qui, s'élevant pendant le cours d'une instance, en interrompt la marche ordinaire, parce qu'il devient nécessaire de suivre des règles particulières, soit d'instruction, soit de jugement" (CARRÉ/CHAUVEAU, II, blz. 121).

„Le mot incident s'applique à toute contestation accessoire à une instance principale et qui en interrompt le cours" (Cass., 23 februari 1888; *Pas.*, 1888, I, 105, motieven).

De onderzoeksmaatregelen, die in art. 38 van de Wet van 25 maart 1876, afzonderlijk opgesomd worden, worden soms als tussengeschillen aangemerkt (DE PAEPE, I, blz. 350, nr. 2; SOLUS/PERROT, II, nr. 501, blz. 557).

Het Gerechtelijk Wetboek maakt in boek II, titel III, gewag van: „Tussengeschillen en bewijs".

433 De tekst van art. 38 van de Wet van 25 maart 1876 werd in het Gerechtelijk Wetboek als zodanig niet overgenomen, doch de algemene beginselen *continentia causae dividi non debet* en, in toepassing ervan *accessorium sequitur principale*, blijven toepasselijk. De arbeidsrechtbank kan dus, wanneer zij uitspraak doet over de hoofdvordering, ook kennis nemen van de tussengeschillen en van de bijkomende of nevenvorderingen, die afzonderlijk ingesteld niet tot haar bevoegdheid zouden behoord hebben.

Het Gerechtelijk Wetboek citeert zelf enkele nevenvorderingen: de gerechtelijke interesten, de gerechtskosten (art. 557 Ger. W.), de uitvoerbaarverklaring van het vonnis bij voorraad, eventueel zonder borgtocht en zonder mogelijkheid van kantonnement (art. 1398 Ger. W.).

De voornaamste tussengeschillen waarover het arbeidsgerecht uitspraak moet doen zijn de tussenvorderingen; de hervatting van het geding, de afstand van rechtsvordering, van geding of van een proceshandeling; de wraking; de ontkentenis van proceshandelingen; de excepties van borgstelling, van volstrekte en ter-

ritoriale onbevoegdheid, van onbevoegdheid wegens aanhangigheid of samenhang, van nietigheid of de opschortende exceptie bij oproeping tot vrijwaring.

Aan deze lijst worden in de rechtsleer nog toegevoegd: de uitlegging en verbetering van een vonnis door de rechter die uitspraak deed; een verzoek tot het bekomen van een voorschot; een verzoek tot gerechtelijke compensatie; de exceptie van verjaring, de exceptie van gewijsde.

Onder tussenvordering verstaat het Gerechtelijk Wetboek iedere vordering die in de loop van het geding wordt ingesteld en ertoe strekt, hetzij de oorspronkelijke vordering te wijzigen of nieuwe vorderingen tussen de partijen in te stellen, hetzij personen die nog niet in het geding zijn geroepen, erin te betrekken (art. 13 Ger. W.). De uitbreiding of de wijziging van de hoofdvordering is een tussenvordering (art. 807 Ger. W.).

Uit doctrinaal oogpunt kan betwijfeld worden of een wraking van de rechter, waarover door een andere kamer dan die waartoe de gewraakte rechter behoort uitspraak wordt gedaan, en de ontkentenis van proceshandeling wel tussengeschillen zijn in de ware betekenis van het woord (DE PAEPE, I, blz. 351, nr. 2; blz. 417 e.v., nr. 36; blz. 421 e.v., nr. 37).

434 Voor de werkrechtersraad was de rechter van de vordering niet steeds de rechter van de exceptie. Luidens art. 74 van de Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden werd, wanneer één van de partijen verklaarde dat een stuk vals was, of het geschrift ontkende, de zaak verwezen naar de rechtbank van eerste aanleg. Ondertussen werd de rechtspleging geschorst wat betreft het voorwerp van het geding, waarop het tussengeschil betrekking had.

Het Gerechtelijk Wetboek heeft het aantal prejudiciële geschillen zoveel mogelijk beperkt teneinde de rechtspleging niet nodeloos te vertragen. De rechter voor wie de hoofdvordering aanhangig is, is bevoegd om uitspraak te doen omtrent het tussengeschil inzake schriftonderzoek in verband met het voor hem gebracht geschil (art. 883, tweede lid, Ger. W.). Dezelfde regel geldt voor de valsheidsprocedure (art. 895, tweede lid, Ger. W.).

435 Nochtans zal het arbeidsgerecht nooit bevoegd zijn om een vonnis op tussengeschil te vellen wanneer het voorwerp tot de uitdrukkelijke bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg behoort, zoals de staat van personen (art. 569, 1° Ger. W.; art. 326 B.W. wat betreft de afstamming) of het *exequatur* van beslissingen gewezen door buitenlandse rechters (art. 570 Ger. W.; FETTWEISS, nr. 129, blz. 83; *anders:* C. CAMBIER, *Le code judiciaire, Ann. Dr.*, 1968, 273, noot 44, voor wie alleen de in art. 326 en 327 B.W. bepaalde verwijzingen voor de strafrechter bindend zijn).

Onder staat van de persoon, technisch en conventioneel begrip, wordt in ruime zin verstaan de nationaliteit, de meerder- of minderjarigheid, het geslacht, de geestestoestand, het huwelijk, de afstamming en de adoptie (DE PAGE, I, nr. 241, blz. 358).

In de rechtsleer wordt het begrip ook beperkter opgevat (SOLUS/PERROT, II, nr. 18, B, 1°, blz. 26, voor wie de meerder- of minderjarigheid, het geslacht en de geestestoestand niet tot de staat van personen behoren; zie ook DE PAGE, I, nr. 242, blz. 359).

De rechtsbekwaamheid wordt dan duidelijk afgescheiden van de staat van personen.

De staat van een persoon is in die opvatting zijn rechtstoestand

a) als enkeling in de gemeenschap: de nationaliteit;

Voor DE PAGE (I, nr. 243, blz. 360) behoort de nationaliteit niet tot de staat van de personen in de enge betekenis van het begrip. Dit omvat enkel de *status familiae* (in dezelfde zin, MARTY/RAYNAUD, nr. 9, A, blz. 15).

AUBRY en RAU nemen een ander standpunt aan (I, § 52, blz. 259-260).

In het burgerlijk procesrecht behoort de nationaliteit tot de staat van de personen (ROUARD, III, nr. 215, blz. 175; FETTWEIS, nr. 83, blz. 129; SOLUS/PERROT, *t.a.p.*; BRAAS, I, nr. 455, blz. 231; I, nr. 560, blz. 289; II, blz. 476, noot 2; *Rep. P. Dr. B.*, Tw. *Compétence en matière civile et commerciale*, nr. 115; DE PAEPE, I, blz. 357, nr. 7).

Wel is de rechter voor wie de zaak is gebracht bevoegd om een voorafgaande vraag zelf te beslechten, b.v. of de rechtsonderhorige de Belgische nationaliteit bezit om aanspraak te maken op een bepaalde uitkering (Cass., 29 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 1074 noot 2; R. v. St., arrest nr. 6365 van 19 juni 1958, zaak-Wittekind; F. RIGAUX, *Droit international privé*, II, nr. 531, blz. 13 e.v.).

Vragen over nationaliteit gaan dikwijls gepaard met wetsconflicten die volgens het internationaal privaatrecht moeten opgelost worden.

Voor de toepassing van art. 3, derde lid, B.W. en in het internationaal recht behoort de nationaliteit niet tot de staat van de personen (R. VANDER ELST, *Droit international privé*, nr. 12.1, blz. 59).

b) als lid van een familie: de afstamming en het huwelijk.

Soms wordt de term nog beperkter aangewend, zoals in art. 326 B.W. waar de staat synoniem is van afstamming.

Vorderingen nopens de staat van personen lopen uit op een constitutief vonnis (b.v. echtscheiding) of op een declaratoir vonnis (b.v. afstamming).

Alle vorderingen nopens de staat van personen zijn van openbare orde (DE PAGE, I, nr. 246, blz. 362; nr. 258, D, blz. 377). Zij moeten aan het openbaar ministerie bij de rechtbank van eerste aanleg medegedeeld worden (art. 764, eerste lid, 1° Ger. W.).

Het geding wordt geschorst in afwachting van de uitspraak door de rechtbank van eerste aanleg naar wie de prejudiciële kwestie ter beslechting wordt verwezen (art. 639 tot 643, 660 tot 663 en 855 Ger. W.).

Een regelmatig in den vreemde gewezen vonnis betreffende de staat van een persoon moet niet van het *exequatur* voorzien worden wanneer het enkel ten bewijze van die staat wordt ingeroepen met uitsluiting van elke daad van tenuitvoerlegging op de goederen of van dwang op de personen (Cass., 29 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 763; *J.T.*, 1973, 390 met conclusies GANSHOF VAN DER MEERSCH; *R. Crit. J.B.*, 1975, 539 met noot P. GOTHOT; Cass., 4 oktober 1956, *Pas.*, 1957, I, 55; *R. Crit. J.B.*, 1957, 23, met noot G. VAN HECKE; Cass., 16 januari 1953, *Pas.*, 1953, I, 304 met conclusies R. HAYOIT DE TERMICOURT; F. RIGAUX, *Droit international privé*, II, nr. 816 e.v., blz. 194 e.v.; BATTIFOL/LAGARDE, II, nr. 742, blz. 518).

Er werd gevonnist dat wanneer de R.W.P., zich steunend op een vonnis gewezen in den vreemde, beweerde dat een vrouw geen weduwe is doch een gescheiden vrouw, dit vonnis gevolgen had op de goederen (verlies van pensioen) en derhalve de rechtbank van eerste aanleg uitspraak moet doen nopens de uitvoerbaarverklaring (Arbrb. Brussel, 8 mei 1978, *J.T.T.*, 1980, 134, nr. 84; *vgl.* Brussel 27 april 1977, *Pas.*, 1978, II, 2).

Indien in een zaak enkel het gezag van het gewijsde *erga omnes* nopens de staat van een persoon wordt ingeroepen, zal de arbeidsrechtbank wel moeten nagaan of aan de vijf in art. 570 Ger. W. gestelde voorwaarden wordt voldaan.

De verplichting van *exequatur* vervalt soms ingevolge internationale verdragen (zie boven, nr. 371).

Het arbeidsgerecht kan wel een voogd of een wettelijke bewindvoerder

ad hoc benoemen om bij afwezigheid of verhindering de voogd of de wettelijke bewindvoerder in het geding te vervangen (art. 567 Ger. W.). Art. 46 van de Wet op de arbeidsovereenkomsten herhaalt deze bepaling wat betreft de voogd.

§ 2. De tegenvordering

436 Artikel 14 Ger. W. heeft het begrip tegenvordering ruim opgevat (*vgl.* Cass., 4 november 1949, *Pas.*, 1950, I, 119; noot P. DELNOY, onder Cass., 5 december 1963, *R. Crit. J.B.*, 1967, 63 e.v.). Het is een tussenvordering die de verweerder instelt om tegen de eiser een veroordeling uit te spreken (Cass., 15 mei 1913, *Pas.*, 1913, I, 239).

In die begripsbepaling treft men vier elementen aan: het gaat om:

1° een vordering,

2° die incidenteel wordt ingesteld,

3° door de verweerder,

4° met de bedoeling een veroordeling van de eiser te bekomen.

437 De tegenvordering wordt in de loop van het rechtsgeding ingesteld en, zelfs als zij met de hoofdvordering verband houdt, heeft zij een onafhankelijk voorwerp (Cass., 12 februari 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 564; Cass. 5 december 1963, *Pas.*, 1964, I, 370, Cass., 4 november 1949. *Pas.*, 1950, I, 119; Cass., 15 mei 1913, *Pas.*, 1913, I, 239).

Een tegenvordering houdt, naast de hoofdeis, een vraag in: *reconventio est mutua rei petitio, ad petitionem actoris redacta.* Het kan terzelfdertijd een eis en een verweermiddel zijn, doch zulks is niet noodzakelijk (Cass., 28 maart 1958, *Pas.*, 1958, I, 836).

De verweerder die een vordering tot betaling van een opzeggingsvergoeding betwist, omdat het om een ontslag wegens dringende reden ging, verdedigt zich doch stelt geen tegenvordering in.

Wanneer een vordering tot betaling van loon wordt ingesteld en de werkgever ze beantwoordt met een *exceptie non adimpleti contractus* is het een verweer, maar het gaat om een tegenvordering indien de vaststelling van de ontbinding van de arbeidsovereenkomst wegens wanprestatie wordt gevraagd (*vgl.* Cass., 13 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 36; *R.W.*, 1973-74, 997; zie ook noot P. DELNOY, in *R. CRIT. J.B.*, 1967, 64, nr. 3).

De tegenvordering is niet louter een verweermiddel en moet evenmin met de hoofdvordering samenhangen (J. MATTHIJS, *Tussenvordering, tegenvordering en tussenkomst voor het arbeidsgerecht, R.W.*, 1972-73, 543; zie nochtans Rb. Hasselt, 2 september 1969, *J. Liège*, 1969-70, 22).

438 De tegenvordering moet gaan tussen de gedingvoerende partijen.

Bij agressieve tussenkomst of bij bewarende tussenkomst in het voordeel van de verwerende partij kan de tussenkomende partij een tegenvordering instellen (zie verder, nr. 459).

Wanneer een werkman geslagen wordt door een hiërarchisch meerdere, kan dit voor die werkman een reden zijn om het bedrijf te verlaten en de werkgever te dagvaarden tot betaling van een schadevergoeding wegens foutieve beëindiging van de arbeideovereenkomst. De werkgever kan die hiërarchische meerdere bij dagvaarding in vrijwarende tussenkomst oproepen. Als tussenkomende partij kan die bediende geen tegenvordering tegen zijn werkgever instellen tot terugbetaling van bepaalde inhoudingen op zijn loon (Arbrb. Luik, 8 december 1972, *onuitg.*).

439 Het Gerechtelijk Wetboek heeft, zoals reede aangestipt, het begrip tegenvordering verruimd (voor het vroeger begrip, zie J.L. STRYCKMANS, *De reconventie in beroep, R.W.*, 1962-63, 196; W.R. Antwerpen, 23 december 1959, *T. Soc. R.*, 1961, 79).

De geleidelijke verruiming van het begrip tegenvordering is het resultaat van een evolutie, die aanvangt in het Romeins recht. Zij bewijst het nut gan de tegenvordering. De uitbreiding van de bevoegdheid van de rechter om kennis te nemen van een tegenvordering steunt op billijkheidsoverwegingen. Dit legt uit waarom het kanoniek recht de ontwikkeling van de tegenvordering in de hand gewerkt heeft.

De tegenvordering laat aan de verweerder toe de geschillen die hij heeft met de eiser in één geding af te wikkelen: *reconventio est mutua rei petitio ad petitionem actores redacta.*

In het Nederlandse procesrecht wordt de term reconventie, die tot canoniek recht teruggaat, daar in het Romeinse recht het woord „reconventio" niet voorkomt, als synoniem van tegenvordering aangewend.

De tegenvordering versnelt ook de loop van het gerecht en vermindert de gerechtskosten.

440 De tegenvordering beoogt:

1° een gerechtelijke schuldvergelijking.

De schuldvergelijking was in het Romeinse recht oorspronkelijk alleen van conventionele aard. Later ontstond ten tijde van Justinianus, ingevolge het gebruik, de regel *ipso jure compensatio fit*, waardoor de *actiones ipso jure minuant* (*Instituten*, lib. IV, tit. VI, 30). De schuldvergelijking greep plaats *ex officio judicis*, met tussenkomst van de rechter, zelfs indien de gedaagde schuldenaar zich niet op zijn tegenvordering beriep. Het was een gerechtelijke schuldvergelijking. Over de termen *ipso juri* werd door de glossatoren veel strijd geleverd (TH. DE SMIDT, *Compendium*, nr. 248, blz. 139). AZO oordeelde dat de schuldvergelijking voor de rechter moest ingeroepen worden, terwijl MARTINUS het opnam voor een automatische schuldvergelijking. De te Bourges in de XVIde eeuw docerende J. CUJAS, wellicht de grootste vertegenwoordiger van de humanistische school in Frankrijk *(mos gallicus)*, leerde *ipso jure id est sine officio judicis:* de schuldvergelijking van rechtswege. Zo ontstond de wettelijke schuldvergelijking: *compensationem allegare non est necesse, nam ipso jure obligatio consumitur.*

De gerechtelijke schuldvergelijking werd door de wettelijke verdrongen. Het Burgerlijk Wetboek (1804) maakt zelfs geen gewag meer van de gerechtelijke schuldvergelijking.

Wel blijkt uit het burgerlijk procesrecht dat zij nog steeds toepassing vindt (art. 808 Ger. W., vroeger art. 464 W.B.Rv.).

441 De gerechtelijke schuldvergelijking mag niet verward worden met de wettelijke schuldvergelijking.

Deze laatste kan niet het voorwerp zijn van een tegenvordering doch kan enkel als verweermiddel aangewend worden (Rb. Brussel, 21 maart 1973, *Pas.*, 1973, III, 44). De wettelijke schuldvergelijking grijpt van rechtswege plaats, uit kracht van de wet (art. 1290 B.W.). Zij is weliswaar niet van openbare orde, doch moet eventueel worden ingeroepen voor de rechter die ze enkel kan vaststellen (Cass., 7 maart 1929, *Pas.*, 1929, I, 121).

De gerechtelijke schuldvergelijking wordt door de rechter slechts toegepast na veroordeling van beide partijen. De rechter doet dit op grond van billijkheidsoverwegingen mits de verweerder het vraagt, wat impliciet inhoudt dat deze minstens gedeeltelijk de vordering gegrond acht (Cass., 19 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 630).

Wettelijke schuldvergelijking vereist:

1° wederzijdse schulden tussen twee personen in dezelfde hoedanigheid optredend (art. 1290 B.W.);

2° die bestaan in een geldsom (of in vervangbare zaken van dezelfde soort) (art. 1291 B.W.);

3° effen (art. 1291 B.W.; Cass., 12 mei 1960, *Pas.*, 1960, I, 1050);

4° en eisbaar zijn (art. 1291 B.W.).

Gerechtelijke schuldvergelijking is mogelijk bij vervulling van de eerste voorwaarde alleen (DE PAGE, III, nr. 624, A, blz. 626).

Wettelijke schuldvergelijking is niet toegelaten:

1° Wanneer zij de verkregen rechten van derden benadeelt (art. 1298 B.W.), b.v. na derden-beslag, schuldvergelijking ingevolge faillissement, bij vordering van bouwvakarbeiders tegen de bouwheer (art. 1798 B.W.). Op de regel dat geen schuldvergelijking meer mogelijk is vanaf het vonnis van faillissement bestaan meerdere uitzonderingen (R. KRUITHOF e.a., *Verbintenissen, Overzicht van rechtspraak*, 1965-1973, *T.P.R.*, 1975, 782; DE PAGE, III, nr. 644, B, blz. 641 e.v.; P. COPPENS, *Pour la compensation après faillite, J. Comm. B.*, 1968, II, 205).
Zo kan er wettelijke schuldvergelijking tot stand komen tussen de vordering van de curator tegen een handelsvertegenwoordiger tot terugbetaling van een lening bestemd voor de aankoop van een auto en de vordering van die handelsvertegenwoordiger tot betaling van achterstallige commissielonen hem nog verschuldigd door zijn faillietverklaarde werkgever (Rb. Dendermonde, 31 maart 1967, *R.W.*, 1967-68, 100).

2° Bij eis tot teruggave van een zaak die de eigenaar wederrechtelijk ontnomen is (art. 1293, 1° B.W.). Dit is een toepassing van de rechtsspreuk *spoliatus ante omnia restituendus.*

3° Bij eis tot teruggave van iets dat in bewaring of in bruikleen is gegeven (art. 1293, 2° B.W.).

4° Wanneer het verschuldigde niet vatbaar is voor beslag (art. 1293, 3° B.W.; zie art. 1408 tot 1412 Ger. W.). Zo kan de werkgever bij hoofdvordering tot betaling van loon en tegenvordering tot toekenning van een opzeggingsvergoeding slechts schuldvergelijking bekomen ten belope van het gedeelte van het loon dat vatbaar is voor beslag (Arbrb. Brugge, 8 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 283).

5° Ten aanzien van belastingen (DE PAGE, III, nr. 651, blz. 645 e.v., zie nochtans Cass., 1 juni 1948, *Pas.*, 1948, I, 353; Luik, 24 december 1968, *J. Liège*, 1968-69, 290; *Pas.*, 1969, II, 70; *R. Crit. J.B.*, 1975, 696).
De sociale zekerheidsbijdragen kunnen als parafiscale financieringsbron met belastingen gelijkgesteld worden (Cass., 13 oktober 1966, *Pas.*, 1967, I, 202, motivering; *R. Crit. J.B.*, 1969, 286; conclusies H. LENAERTS, bij Cass., 17 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1093 e.v.).

6° Tussen een schuld en een schuldvordering van de Staat die niet uitgaan van hetzelfde ministerie (Cass., 14 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 213; Cass., 17 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 438; Cass., 29 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 949; Cass., 29 november 1923, *Pas.*, 1924, I, 552 met noot; DE PAGE, III, nr. 628, blz. 629 e.v. met noot 1 op blz. 630; art. 15 en 17 Wet van 15 mei 1846 op de Rijkscomptabiliteit; art. 2, 3 en 11 Wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanvulling van de wetten

op de Rijkscomptabiliteit, waarbij iedere dubbele boeking en compensatie tussen diverse ministeriële departementen uitgesloten is).

Gerechtelijke schuldvergelijking is wel toegelaten in het derde geval (DE PAGE, III, nr. 657, blz. 650).

Wettelijke schuldvergelijking grijpt plaats op het ogenblik dat de twee schulden effen en eisbaar zijn, gerechtelijke schuldvergelijking vanaf de dag van het vonnis (Brussel, 19 april 1966, *Pas.*, 1967, II, 72; Brussel, 19 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 630; *anders:* PLANIOL/RIPERT, VII, nr. 1297, blz. 709 met noot 1, die steunend op het declaratief karakter van een vonnis, de dag van de inleidende akte nemen en niet van het vonnis).

Bij tegenvordering tot gerechtelijke schuldvergelijking moet de vreemdeling geen borg stellen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Demande reconventionnelle*, nr. 184).

442 De tegenvordering kan nog verder beogen:

2° een veroordeling van de eiser.

Tijdens de parlementaire besprekingen werd duidelijk onderstreept dat een louter verweer geen tegenvordering is (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 7). Een tegenvordering houdt, naast de hoofdeis, een zelfstandige vordering in. Zij moet niet steunen op een feit of een akte vermeld in de dagvaarding(E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *a.w., R. Crit. J.B.*, 1974, 138 en 1973, 159, nr. 49).

Art. 807 Ger. W. vindt geen toepassing op de tegenvordering. Zij mag dus, om de vroegere terminologie te gebruiken, zowel *ex eadem causa* als *ex dispari causa* ontstaan.

De vreemdeling die een tegenvordering strekkend tot veroordeling instelde moest vroeger een borg stellen (art. 851 Ger. W.; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Demande reconventionnelle*, nr. 184; Brussel, 13 juni 1858, *Pas.*, 1858, II, 50). Thans is dit niet meer het geval (*R. Crit. J.B.*1974, 152, nr. 82, b).

3° het bekomen van een schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geding nastreven.

Dit zou het geval zijn indien een werkgever, gedagvaard wordt door de R.M.Z., tot betaling van bijdragen van sociale zekerheid die hij reeds betaald heeft, een schadevergoeding vordert (Vred. Antwerpen, 24 november 1954, *R.W.*, 1954-55, 1078).

In kort geding kan geen schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geding bij tegenvordering gevraagd worden (Luik, 5 maart 1958, *J. Liège*, 1957-58, 249; Luik, 13 maart 1954, *Pas.*, 1955, II, 121; Brussel, 26 juni 1953, *J.T.*, 1953, 565; Brussel, 24 december 1901, *Pas.*, 1902, II, 195; Rb. Antwerpen, voorzitter in kort geding, 10 juli 1958, *R.W.*, 1958-59, 1067: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Référés*, nr. 294).

Bij tegenvordering wegens tergend en roekeloos geding moet de vreemdeling geen borg stellen (BELTJENS, I, art. 166, blz. 538, nr. 29).

443 De tegenvordering heeft een eigen bestaan.

Zij kan, om vertraging bij de rechtsbedeling te vermijden, los van de hoofdvordering behandeld worden (art. 810 Ger. W.).

Zij staat los van de hoofdvordering (Cass., 4 november 1959, *Pas.*, 1960, I, 119; Rb. Luik, 1 september 1976, *J.T.*, 1977, 102), zelfs wat betreft de verjaring (Cass., 4 maart 1966, *Pas.*, 1966, I, 854; Bergen, 11 mei 1978, *R.G.A.R.*, 1979, nr. 10103, Arbh. Brussel, 4 oktober 1977, *J.T.T.*, 1978, 246; Arbh. Luik, 13 juni 1977, *J. Liège*, 1977-78, 74; Arbh. Luik, 7 oktober 1976, *J. Liège*, 1976-77, 73; Arbrb. Luik, 10 maart 1975, *Pas.*, 1975, III, 78; *T. Soc. R.*, 1975, 327; Arbrb. Nijvel, 19 juni 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 134; Arbrb. Bergen, 23 november 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 510; Arbh. Brussel, 18 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 172; Arbrb. Luik, 2 oktober 1972, *Pas.*, 1973, III, 50; W.R. Antwerpen, 13 december 1961, *R.W.*, 1961-62, 1719; G. DE LEVAL en A. KOHL, *a.w.*, *J.T.*, 1978, 502, noot 17; P. ROUARD, III, nr. 329, blz. 270; *anders:* Arbh. Luik, 17 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 152, Arbrb. Antwerpen, 21 mei 1971, *J.T.T.*, 1973, 79; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 293/4, blz. 8, artikel 15, eerste vraag); de stuiting van de verjaring door de hoofdvordering komt de latere tegenvordering ten goede bij hoofdelijkheid, ondeelbaarheid en borgtocht (Arbh. Gent, 11 december 1978, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 18 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 172; DE PAGE, VII, nr. 1205, blz. 1083-84; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Prescription en matière civile*, nr. 313 e.v.).

De tegenvordering moet niet samenhangen met de hoofdvordering (*anders:* Arrond. Brussel, 18 oktober 1971, *J.T.*, 1972, 323; Luik, 15 mei 1970, *Pas.*, 1971, II, 6).

Zij moet verder behandeld worden, zelfs bij afstand van geding wat betreft de hoofdvordering of indien de arbeidsrechtbank de hoofdvordering niet ontvankelijk verklaart (Cass., 19 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 64 met noot; Cass., 27 februari 1958, *Pas.*, 1958, I, 713; zie ook Cass., 5 december 1963, *Pas.*, 1964, I, 370 met noot W.G.; Arbh. Luik, 8 maart 1972, *J. Liège*, 1972-73, 51, *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 36; DE PAEPE, II, blz. 255 e.v., nr. 49; GÁRSONNET/CÉZAR-BRU, III, nr. 853, blz. 681; zie ook Rb. Antwerpen, 7 november 1957, vermeld in *J.T.*, 1958, 351; *anders:* Rb. Luik, 27 juni 1975, *J. Liège*, 1975-76, 35; Arbh. Brussel, 20 januari 1975, *J.T.*, 1975, 297; Arbrb. Brussel, 22 februari 1971, *Pas.*, 1971, III, 60, tenzij de tegenvordering steunt op het roekeloos en tergend karakter van de hoofdvordering; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Demande reconventionnelle*, nr. 26 e.v.).

444 De tegenvordering moet vanzelfsprekend beantwoorden aan de algemene vereisten van toelaatbaarheid van elke vordering.

Zo kan een tegenvordering ingesteld ter gelegenheid van een hoofdvordering niet toelaatbaar worden, indien zij verjaard ware geweest als hoofdvordering.

445 Verscheidene vonnissen van arbeidsrechtbanken verklaren de tegenvordering, ingeleid door administraties niet ontvankelijk (Arbrb. Hoei, 25 april 1975, *onuitg.*; Arbrb. Nijvel, afd. Wavre, 2 december 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 136; Arbrb. Charleroi, 10 september 1974, *onuitg.*; Arbrb. Gent, afd. Eeklo, 22 november 1973, *R.W.*, 1974-75, 176, met kritische noot O. DE LEYE; zie ook Arbh. Gent, afd. Brugge, 14 januari 1975, *J.T.T.*, 1976, 132). Zij steunen hun mening op het feit dat de tegenvordering niet als vordering kan ingeleid worden aangezien de administratie geen beroep kan instellen tegen haar eigen beslissingen. Verder oordelen zij dat de administratie haar foutieve beslissingen zelf

moet herstellen. De administratie kan echter foutieve beslissingen slechts voor de toekomst intrekken. Met het indienen van een beroep tegen de genomen administratieve beslissing krijgt de arbeidsrechtbank de toetsing van de genomen beslissing nopens de correcte toepassing van de wet (O. DE LEYE, noot in *R.W.*, 1974-75, 179 e.v.).

Als tegenpartij kan de administratie de genomen beslissing herzien, een tegenvordering of een andere tussenvordering tot herstel van de wettigheid voor de arbeidsrechtbank instellen (Arbrb. Gent, 17 maart 1977, *R.W.*, 1977-78, 1774 met noot J. LAENENS; Arbh. Bergen, 1 oktober 1976, *J.T.*, 1976, 661; Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 19 september 1975, *R.W.*, 1976-77, 617; zie ook art. 152 K.B. 22 december 1967 betreffende het pensioen der zelfstandigen, gew. K.B. 20 februari 1976).

De vordering van de administratie om een door haar begane fout te herstellen is een tussenvordering doch geen tegenvordering. Zij steunt op art. 809 Ger. W. (Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1067). Zij streeft geen veroordeling van de rechthebbende na (Arbh. Gent, 4 oktober 1974, *onuitg.*). De administratie heeft hiertoe de vereiste hoedanigheid en het vereiste belang. Die vordering is dan ook toelaatbaar. Zelfs bij afwezigheid van een tussenvordering, ingesteld door de administratie, zou de arbeidsrechtbank er zelf moeten over waken dat de wettigheid hersteld wordt.

De rechter mag de door partijen voorgedragen redenen aanvullen mits hij enkel steunt op regelmatig aan zijn beoordeling voorgelegde feiten en noch het voorwerp noch de oorzaak van de eis wijzigt (Cass., 22 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 445; Cass., 28 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 515). Hij mag ook aan de wet ontleende gronden aanvoeren, die noch door de partijen noch in de administratie werden aangevoerd (Cass., 26 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 734; Brussel, 9 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 201).

Voor J.R. RAUWS is de vordering tot verbetering een zuiver verweermiddel (*De rechtspraak van het arbeidsgerecht inzake sociale zekerheid*, in *De ontwikkeling van de Belgische wetgeving van sociale zekerheid*, 1970-76, blz. 423).

Volgens een ander deel van de rechtspraak gaat het om een tegenvordering (Arbh. Gent, 21 januari 1977, *T. Soc. R.*, 1977, 227 en het advies van het openbaar ministerie; Arbh. Luik, 11 december 1973 en 7 maart 1972, vermeld in *T. Soc. R.*, 1977, 230).

Daar een tegenvordering een veroordeling van de eisende partij nastreeft, kan een verzoek tot verbetering of wijziging van een administratieve beslissing in overeenstemming met de wet, niet als zodanig aangemerkt worden.

446 De tegenvordering kan ingesteld worden:

a) bij conclusie, wat de regel is (art. 809 Ger. W.; Cass., 27 februari 1958, *Pas.*, 1958, I, 712 met noot; Cass., 14 februari 1958, *Pas.*, 1958, I, 647; Cass., 4 november 1949, *Pas.*, 1950, I, 119; Cass., 15 mei 1913, *Pas.*, 1913, I, 239; zie ook art. 72, tweede lid, Arbeidsongevallenwet).

Die conclusie moet aan de tegenpartij gezonden worden en ter griffie neergelegd (art. 745 Ger. W.).

Art. 809 Ger. W. bepaalt dat de mededeling overeenkomstig de art. 742 tot 746 Ger. W. aan de overige partijen moet geschieden, terwijl art. 745 Ger. W., enkel gewag maakt van de tegenpartij.

Luidens art. 809 Ger. W. moet de mededeling ook geschieden aan een tussenkomende partij.

Werd zij niet ter griffie neergelegd dan is zij voor de rechter onbestaande. Het debat kan eventueel geschorst worden om de neerlegging toe te laten.

Zo de conclusie ter griffie werd neergelegd, doch niet is medegedeeld aan de tegenpartij, dan is de conclusie geldig daar de neerlegging van de conclusie ter griffie als betekening geldt (art. 746 Ger. W.).

b) hetzij bij deurwaardersexploot; de tegenvordering en de hoofdvordering worden alsdan samengevoegd (zie verder, nr. 451; BRAAS, II, nr. 1093, blz. 570; DE PAEPE, II, blz. 216, nr. 28).

Het spreekt vanzelf dat, indien uit het deurwaardersexploot niet valt op te maken dat het om een tegenvordering gaat, er geen verplichting tot samenvoeging bestaat, daar het dan zonder meer om de inleiding van een hoofdvordering gaat.

De rechtspraak volgens dewelke een tegenvordering niet door het vrijwillig verschijnen van partijen kan ingesteld worden, kan dan ook bijgetreden worden daar artikel 706, eerste lid, Ger. W. betrekking heeft op het inleiden van een hoofdvordering (Arrond. Antwerpen, 7 maart 1978, *R.W.*, 1979-80, 398).

c) of zelfs mondeling (J. MATTHYS, *Tussenvordering, tegenvordering en tussenkomst voor het arbeidsgerecht, R.W.*, 1972-73, 543; zie ook DE PAEPE, II, blz. 214, nr. 28; *anders:* Vred. Namen, 1 juni 1973, *Pas.*, 1974, III, 17 e.v.).

Zo kan een werknemer die wegens de onrechtmatige beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst, door zijn werkgever tot betaling van een opzeggingsvergoeding is gedagvaard, mondeling ter zitting een tegenvordering instellen om de betaling te bekomen van het achterstallige loon dat zijn werkgever inhield.

447 Het instellen van een tegenvordering kan gebeuren tot bij het sluiten van de debatten. Zelfs na een tussenvonnis is een tegenvordering nog toelaatbaar. De tegenvordering hoeft dus niet binnen de termijn van één maand van overlegging van de stukken, waarover de verweerder beschikt om conclusies te nemen, geformuleerd worden (art. 748, eerste lid, Ger. W.).

Wel kan het voorkomen dat ingevolge een uitdrukkelijke wettelijke bepaling een termijn ingesteld werd om een tegenvordering in te stellen.

Zo kon krachtens art. 28, tweede lid, van de Samengeordende wetten op de arbeidsongevallen een tegenvordering tot herziening van de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid bij een vordering tot herziening slechts ingesteld worden door de verweerder binnen de drie jaar die volgden op de homologatie of de beslissing (Cass., 19 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1049; *R.W.*, 1968-69, 1025; Cass., 17 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 391; Rb. Brussel, 24 december 1938, *Bull. Ass.*, 1939, 212; Vred. Eeklo, 2 februari 1932, *Bull. Ass.*, 1932, 309; *anders:* Rb. Hoei. *Pas.*, 1914, III, 128).

Thans bepaalt art. 72, tweede lid, van de Arbeidsongevallenwet dat een tegenvordering tot herziening tot bij het sluiten van de debatten mag ingesteld worden, zelfs indien de termijn van drie jaar verstreken is.

Na verzet kan de verstekdoende oorspronkelijke verweerder een tegenvordering instellen. Door het verzet wordt het oorspronkelijk geschil opnieuw ter behandeling aan de rechter voorgelegd.

Vreemdelingen kunnen voor een arbeidsrechtbank gedagvaard worden, indien het gaat om een tegenvordering, wanneer de oorspronkelijke vordering aanhangig is voor een arbeidsrechtbank (art. 635, 9° Ger. W.).

448 De arbeidsgerechten nemen kennis van de tegenvorderingen:

a) die, ongeacht hun bedrag, onder hun volstrekte bevoegdheid vallen (art. 563, tweede lid, Ger. W.).

Het betreft tegenvorderingen waarvan de arbeidsrechtbank, indien zij als hoofdvordering ingeleid ware geworden, kennis had genomen, ongeacht of zij territoriaal bevoegd is (art. 634 Ger. W.).

Wanneer een werknemer een vordering instelt tot betaling van achterstallig loon, kan de werkgever een tegenvordering instellen tot betaling van schadevergoeding wegens schade aangebracht aan het bedrijf.

b) die ontstaan hetzij uit de overeenkomst, hetzij uit het feit dat ten grondslag ligt van de oorspronkelijke vordering (art. 563, tweede lid, Ger. W.; noot bij Brussel, 7 juni 1968, *B.R.H.*, 1969, 666).

Zo kan de werkgever die door zijn werknemer gedagvaard is tot betaling van een opzeggingsvergoeding, een tegenvordering instellen tot vergoeding van de schade geleden ingevolge een diefstal gepleegd tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst (Arbh. Brussel, 30 juni 1971, *Pas.*, 1972, II, 354, *vgl.* Arbh. Luik, 4 oktober 1971, *J.T.T.*, 1972, 86).

Wanneer een handelsvertegenwoordiger commissielonen en vakantiegeld vordert, kan de werkgever bij tegenvordering de terugbetaling vragen van bepaalde sommen die de werknemer achterhield. De arrondissementsrechtbank oordeelde dat de terugvordering uit de niet-naleving van contractuele verplichtingen voortvloeide (Arrond. Hasselt, 21 januari 1974, *J. Liège*, 1974-75, 36). De arbeidsrechtbank had de tegenvordering afgewezen omdat zij op een misdrijf steunde.

De werkgever kan de vernietiging vragen van een arbeidsovereenkomst waarop de werknemer steunt om een hoofdvordering in te stellen.

De arbeidsrechtbank is echter onbevoegd om kennis te nemen van een tegenvordering strekkend tot terugvordering van een lening, terwijl de hoofdvordering de betaling van vakantiegeld tot voorwerp heeft (Arbrb. Hasselt, 14 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 1780).

Het arbeidsgerecht is eveneens volstrekt onbevoegd indien de tegenvordering tot de uitsluitende bevoegdheid van een ander gerecht behoort ingevolge een bepaling die van openbare orde is. Zo kan een werknemer voor de arbeidsrechtbank bij tegenvordering de faillietverklaring van zijn werkgever niet vorderen.

c) die gegrond zijn op het tergend of roekeloos karakter van een vordering (art. 563, derde lid, Ger. W.).

Indien de tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding betrekking heeft op het bodemgeschil, moet de arbeidsrechtbank, bij volstrekte onbevoegdheid, hoofdvordering en tegenvordering naar de arrondissementsrechtbank of de bevoegde rechter verwijzen. Is dit niet het geval en heeft die tegenvordering betrekking op het feit dat voor een onbevoegde rechtbank is gedagvaard, dan kan de arbeidsrechtbank, niettegenstaande haar onbevoegdheid om kennis te nemen van de hoofdvordering, over de tegenvordering uitspraak doen.

449 De arbeidsgerechten nemen geen kennis van de tegenvorderingen die niet behoren tot één van de hoger vermelde categorieën.

Zo een vrachtwagenchauffeur een vordering instelt tot betaling van een schadevergoeding wegens onrechtmatige beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst, en de werkgever een tegenvordering instelt voor de schade welke zijn vrachtwagen leed bij een ongeval veroorzaakt door vermelde chauffeur, zal die tegenvordering tot de kennisneming van de vrederechter of de rechtbank van eerste aanleg, naar gelang het bedrag van de gevorderde schadevergoeding, behoren.

Evenmin is de arbeidsrechtbank bevoegd om kennis te nemen van de tegenvordering tot betaling van een schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geacht derden-beslag, zelfs zo dit beslag uitgevoerd werd om de betaling te waarborgen voor de bij de hoofdvordering geëiste sommen (Arbh. Brussel, 26 juni 1974, *J.T.T.*, 1974, 277).

450 Wanneer de rechter, bij wie de tegenvordering ingeleid werd, vaststelt dat hij voor de tegenvordering niet bevoegd is, bestaat er verdeeldheid in de rechtspraak over de houding die hij moet aannemen.

Een eerste zienswijze verklaart de tegenvordering onontvankelijk (Arrond. Brugge, 26 november 1973, *R.W.*, 1974-75, 491 met noot; Vred. Brasschaat, 13 november 1974, *R.W.*, 1974-75, 1269; Arrond. Brugge, 28 maart 1975, *R.W.*, 1974-75, 2478 met noot).

Daarentegen huldigt een tweede zienswijze de mening dat de tegenvordering naar de arrondissementsrechtbank moet verwezen worden (Vred. Harelbeke, 30 maart 1972, *R.W.*, 1971-72, 1803; M. STORME, *Oplossing van bevoegdheidsconflicten*, in *Sociaal procesrecht*, 1970, 132, nr. 6).

De eerste zienswijze steunt op de vaststelling dat het Gerechtelijk Wetboek nergens de verwijzing van de tussenvorderingen naar de arrondissementsrechtbank oplegt. Dit doet het wel onrechtstreeks wat betreft de gevallen van aanhangigheid of samenhang (art. 644 Ger. W.). Derhalve moet, volgens die stelling, de rechter bij wie de tegenvordering ingeleid werd zelf over de ontvankelijkheid oordelen. Tevens wordt aangevoerd dat de verwijzing de splitsing van hoofd- en tegenvordering zou meebrengen en materiële moeilijkheden zou meebrengen daar slechts één gerechtelijk dossier bestaat (art. 661 en 733 Ger. W.).

Voor de tweede stelling pleit de procedureregel dat hoofdvordering en tegenvordering afzonderlijk kunnen behandeld worden (art. 810 Ger. W.).

Ten onrechte werd gevonnist dat bij verwijzing naar de arrondissementsrechtbank hoofd- en tegenvordering samen moeten verwezen worden (Vred. Brugge, 7 januari 1975, *R.W.*, 1974-75, 1783; Vred. Harelbeke, 30 maart 1972, *R.W.*, 1971-72, 1803; noot A. KOHL, bij Arrond. Luik, 9 september 1976, *J.T.*, 1976, 707).

451 Doordat dezelfde rechtbank kennis neemt van de hoofdvordering en de tegenvordering, worden alle geschillen tussen de gedingvoerende partijen ineens beslecht (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, blz. 193).

Het kan ook voorkomen dat de samenvoeging van samenhangende geschillen tot hetzelfde resultaat leidt. Wanneer de eiser en de verweerder afzonderlijk tegen

elkaar een vordering hebben ingeleid, wordt de ene vordering een hoofdvordering en de andere een tegenvordering, na samenvoeging (Brussel, 26 januari 1962, *Pas.*, 1963, II, 45; Brussel, 13 februari 1961, *Pas.*, 1962, II, 156). Is er geen samenvoeging dan kan van een tegenvordering geen sprake zijn (Brussel, 25 oktober 1958, *Pas.*, 1959, II, 177).

452 Nadat de verweerder een tegenvordering tegen de eiser ingesteld heeft, kan de eiser op zijn beurt een tegenvordering instellen.

In het Oud-Vaderlandse recht was dit niet mogelijk: *acta reconventus non potest reum per modum reconventionis reconvenire* (Bartolus). Deze regel werd uitgedrukt in de rechtsspreuk *reconvention sur reconvention ne vaut.* Die spreuk is in het Belgische procesrecht in onbruik (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 335). Zij vond trouwens geen steun in de wet, en was strijdig met het opzet om alle geschillen tussen partijen in verband met het hangend geding ineens door dezelfde rechter te doen beslechten (DE PAEPE, II, blz. 248, nr. 46).

453 Volgens het verslag van de Koninklijke Commissaris voor de gerechtelijke hervorming is in hoger beroep een tegenvordering slechts ontvankelijk inzoverre zij een verweermiddel is tegen de hoofdvordering of tot gerechtelijke schuldvergelijking strekt (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 335). Deze verklaring is een weergave van het vroeger artikel 464, eerste lid, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Zij vindt echter geen steun in de tekst van het Gerechtelijk Wetboek (*R. Crit. J.B.*, 1974, 138, nr. 78).

Het *Verslag*-DE BAECK gaat nog verder en sluit in hoger beroep elke tegenvordering uit (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1965-65, stuk 170, blz. 137), behoudens in de echtscheidingsprocedure (zie art. 1268 Ger. W.).

De tegenvordering die een verweermiddel is tegen de hoofdvordering, zoals de Koninklijke Commissaris voorhield, beantwoordt niet aan het nieuw concept van de tegenvordering.

Indien in eerste aanleg de werkgever betwist dat hij een loon verschuldigd is, mag hij voor het arbeidshof argumenteren dat hij het gevorderde loon gedeeltelijk betaald heeft. Zijn verweer is echter geen tegenvordering, al streeft zij ernaar het gevorderde bedrag te doen verminderen. Het spreekt vanzelf dat een verweer in hoger beroep voor de eerste maal in hoger beroep mag aangewend worden. „Toute demande qui ne tend qu'à réduire l'action intentée est une défense à l'action principale et peut être en conséquence proposée pour la première fois en degré d'appel" (Cass., 16 mei 1846, *Pas.*, 1846, I, 437; *vgl.* Cass., 8 november 1884, *Pas.*, 1884, I, 66).

Niettemin moet vastgesteld worden dat de rechtspraak zich aansluit bij de zienswijze verdedigd in het *Verslag over de Gerechtelijke Hervorming* (Arbh. Brussel, 6 juni 1978, *onuitg.*; Rb. Brussel, 29 december 1976, *Pas.*, 1976, III, 79; Arbh. Brussel, 27 juni 1973, *J.T.*, 1973, 572; Brussel, 27 juni 1969, *Pas.*, 1969, II, 228; zie nochtans Brussel, 15 februari 1978, *J.T.*, 1978, 260).

In een arrest van 10 april 1978 verwijst het Hof van Cassatie uitdrukkelijk naar dit verslag (*Arr. Cass.*, 1978, 918; *J.T.*, 1978, 509; voor kritiek op dit arrest zie de G. DE LEVAL en A. KOHL, *La demande reconventionnelle en degré d'appel, J.T.*, 1978, 501 e.v.).

In elke stand van het geding kan een partij ook de interesten, rentetermijnen en elk toebehoren, sedert de instelling van de vordering verschuldigd of vervallen, vorderen en zelfs de later bewezen verhogingen of schadevergoedingen, onvermin-

derd de geldsommen bij schuldvergelijking verschuldigd (art. 808 Ger. W.). Een tegenvordering strekkend tot gerechtelijke schuldvergelijking mag dus voor de eerste maal in hoger beroep gesteld worden (Cass., 10 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 918; Luik, 25 mei 1960, *Pas.*, 1961, II, 28). Evenzo de tegenvordering tot toekenning van schadevergoeding wegens tergend en roekeloos hoger beroep (Rb. Brussel, 14 mei 1909, *Belg. Jud.*, 1909, 988).

De tegenvordering tot terugbetaling van de geldboete die de werkgever als burgerlijke verantwoordelijke partij betaalde voor een handelsvertegenwoordiger, die een hoofdvordering instelt tot het bekomen van een uitwinningsvergoeding, is eveneens ontvankelijk. Zij leidt tot gerechtelijke schuldvergelijking (Arbh. Brussel, 27 juni 1973, *J.T.*, 1973, 572).

De rechter in beroep is echter niet bevoegd om kennis te nemen van een tegenvordering, die niet voor de eerste rechter ingesteld werd, tenzij de oorspronkelijke vordering overeenkomstig artikel 807 Ger. W. uitgebreid wordt (Brussel, 14 februari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1787).

De tegenvordering in beroep tot herziening van de graad van arbeidsongeschiktheid toegekend aan de getroffene door een arbeidsongeval is geen verweermiddel doch een nieuwe vordering (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 25 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 1518, *vgl.* Cass., 24 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 298; *R.W.*, 1972-73, 1761).

In geval van overlijden van de getroffene tijdens de rechtspleging in hoger beroep in verband met de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid kan de overlevende echtgenote geen tegenvordering instellen tot het bekomen van een jaarrente en van de begrafeniskosten. Het gaat immers om een persoonlijke nieuwe vordering, welke niet als een uitbreiding van de oorspronkelijke vordering, ingesteld door de overledene, kan beschouwd worden (Arbh. Gent, 6 oktober 1977, *onuitg.*).

De tegenvordering die ertoe strekt van de rechter in hoger beroep een veroordeling te bekomen op grond van een vordering, die niet bij de eerste rechter aanhangig werd gemaakt en die evenmin virtueel in de hoofdvordering begrepen was, maakt een nieuwe vordering uit, die niet voor de eerste maal in hoger beroep kan ingeleid worden bij ontstentenis van gemeen overleg tussen partijen overeenkomstig artikel 807 Ger. W. Zulke tegenvordering is niet ontvankelijk (Arbh. Brussel, derde kamer, 9 april 1974, *onuitg.*; *vgl.* Cass., 28 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 985; *J.T.*, 1968, 345; zie ook Cass., 5 februari 1931, I, 64; *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 335).

In de rechtsleer integendeel werd vooropgesteld dat de rechter in hoger beroep van alle tegenvorderingen kennis kan nemen waarvan de rechter in eerste aanleg kennis kon nemen (G. DE LEVAL en A. KOHL, *La demande reconventionnelle en degré d'appel, J.T.*, 1978, 503 e.v., nr. 4; E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *Droit judiciaire privé, R. Crit. J.B.*, 1974, 138 e.v., nr. 78). Deze zienswijze steunt op de devolutieve kracht van het hoger beroep (art. 1068, eerste lid, Ger. W.). Zij komt beter overeen met de geest van de gerechtelijke hervorming.

§ 3. De tussenkomst

454 De tussenkomst is evenals de tegenvordering een tussenvordering. Zij is een toepassing van de regel: *continentiae causae dividi non debet.* Door de tussenkomst, aldus art. 15, eerste lid, Ger. W., wordt een derde persoon, die oorspronkelijk buiten het geding stond, partij.

Zij is mogelijk in eerste aanleg en in hoger beroep, onder voorbehoud van hetgeen hierna bepaald wordt (zie verder, nr. 468), in kort geding en in de procedure op eenzijdig verzoekschrift.

De tussenkomst geschiedt in een geding, niet in de verzoeningsprocedure.

De tussenkomst maakt het mogelijk twee zelfstandige vorderingen gelijktijdig te behandelen. Dit versnelt de rechtspleging en laat de tussenkomende partij toe haar eigen belangen te verdedigen; het vermijdt soms tegenstrijdige oplossingen (noot W.G. bij Cass., 16 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 614).

A. Vrijwillige of gedwongen tussenkomst

455 Die derde kan vrijwillig tussenkomen of door een van de gedingvoerende partijen bij dagvaarding in het geding betrokken worden (art. 16 Ger. W.).

De vrijwillige tussenkomst geschiedt bij een verzoekschrift, dat de dagvaarding vervangt (art. 813, eerste lid, Ger. W.). Dit verzoekschrift is dus geen eenzijdig verzoekschrift, maar is te vergelijken met het verzoekschrift waarvan sprake in art. 704 Ger. W.

De vrijwillige tussenkomst kan ook bij dagvaarding of bij vrijwillige verschijning in akkoord met de partijen die reeds in het geding zijn, geschieden.

Het verzoekschrift moet, op straffe van nietigheid, de middelen en conclusies bevatten.

Het gaat om een relatieve nietigheid (art. 861 Ger. W.).

Het verzoekschrift wordt ter griffie neergelegd en aan de andere partijen medegedeeld, op de wijze bepaald voor conclusies (art. 742, 745 en 746 Ger. W.).

Gedwongen tussenkomst geschiedt bij dagvaarding (art. 813, tweede lid, Ger. W.). Tussen partijen in het geding kan de gedwongen tussenkomst bij conclusies aangebracht worden (art. 813, tweede lid, Ger. W.).

De dagvaarding, eventueel ook de vrijwillige verschijning, wordt aangewend tegen een derde, die nog niet in het geding betrokken is.

Wordt het geding gevoerd tussen een eiser en meerdere verweerders dan is er, behoudens in geval van onsplitsbaar geschil, geen geding tussen die verweerders.

Wenst een van de verweerders besluiten te nemen tegen een medeverweerder dan geschiedt dit bij conclusie (ROUARD, III, nr. 347, blz. 283 e.v.).

De rechtbank kan nooit zelf een derde in het geding betrekken (art. 811 Ger. W.; zie de vroegere andersluidende rechtspraak *R. Crit. J.B.*, 1949, 117, nr. 2 met noot BRAAS; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention*, nr. 95 en 96).

456 De tussenkomst mag de berechting van de hoofdvordering niet vertragen (art. 814 Ger. W.).

Deze bepaling die teruggaat tot titel XI, art. 28 van de *Ordonnance civile pour la réformation civile*, ook genaamd *Code Louis*, van 1667, wil vooral beletten dat de tussenkomst zou geschieden om het proces nodeloos te verlengen.

Wanneer een partij vrijwillig tussenkomt moet zij, indien de zaak in staat is, de nodige voorzorgen nemen om tijdig te concluderen en te pleiten.

Bij gedwongen tussenkomst, zelfs zo zij niet agressief is en enkel bewarend, moet de tussenkomende partij steeds in de mogelijkheid gesteld worden om haar verweermiddelen te laten gelden. Is dit niet mogelijk dan mag zij op die grond zelf weigeren tussen te komen of kan het geding gesplitst worden, zodat enerzijds de berechting van de hoofdvordering niet aansleept en anderzijds de rechten van verdediging van de tussenkomende partij geëerbiedigd worden.

De vrijwillig tussenkomende partij komt in het geding in de staat waarin het zich bevindt (Cass., 12 januari 1933, *Pas.*, 1933, I, 68). Op gedane onderzoeksmaatregelen kan niet teruggekomen worden.

Bij gedwongen tussenkomst is de toestand anders. De in gedwongen tussenkomst opgeroepen partij moet zich kunnen verdedigen (Cass., 10 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 731; Cass., 10 juni 1948, *Pas.*, 1948, I, 370 en noot 2; *R. Crit. J.B.*, 1949, 133 met noot BRAAS; DE PAEPE, , I, blz. 504, nr. 28; II, blz. 104, nr. 56 en blz. 114, nr. 60). Zij is als een gewone gedingpartij aan te zien (Cass., 3 juni 1954, *Pas.*, 1954, I, 842).

Gedane onderzoeksmaatregelen zijn haar niet tegenstelbaar (art. 812, Ger. W.; J. VAN DEN BOSSCHE, *L'instance et les voies de recours dans le Code judiciaire*, in *Trav. Fac. Dr. Namur*, 1969, 101).

De traditionele rechtsleer gaat zelfs verder en verklaart de vraag tot tussenkomst in dit geval niet ontvankelijk (E. GUTT e.a., *a.w., R. Crit. J.B.*, 1974, 141, nr. 79, c; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention en matière civile*, nr. 600).

De rechten van verdediging van een opgeroepene tot vrijwaring zijn geschonden, wanneer een oproeping in tussenkomst tot vrijwaring geschiedt tegen een aan de hoofdvordering vreemde partij, nadat een deskundigenonderzoek uitgevoerd werd krachtens een vonnis dat uitsluitend gewezen werd tegenover de in de hoofdvordering betrokken partij (Cass., 10 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 731 en noot 3; Brussel, 22 september 1970, *J.T.*, 1970, 729).

Het is de rechter die oordeelt of de tussenkomst van aard is om de berechting van de zaak te vertragen. Hierbij houdt hij rekening met de stand van het geding, de dringendheid van de vordering en het belang van de partijen.

Is de rechtsvordering tot tussenkomst louter dilatoir, dan is zij niet toelaatbaar (art. 17 Ger. W.).

B. Bewarende of agressieve tussenkomst

457 De tussenkomst van de derde kan ofwel bewarend zijn, wanneer zij ertoe strekt de belangen van een gedingvoerende partij of van de tussenkomende partij te beschermen, ofwel agressief, wanneer zij een veroordeling nastreeft of een vrijwaring wil doen bevelen (art. 15, tweede lid, Ger. W.; *vgl.* noot W.G. bij Cass., 16 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 614 en noot R.H. bij Cass., 10 juni 1948, *Pas.*, 1948, I, 370).

De agressieve tussenkomst tot het bekomen van een veroordeling van een van de litigerende partijen is vrijwillig, terwijl zij gedwongen is wanneer de veroordeling van de tussenkomende partij nagestreefd wordt.

De vrijwaring loopt uit op het betrekken van een derde in het geding door een agressieve tussenkomst die tegen de opgeroepene in vrijwaring wordt ingesteld.

Wanneer de tussenkomende partij een veroordeling vraagt moet zij over een werkelijk recht beschikken zoals bij het instellen van een hoofdvordering, terwijl anders een belang volstaat (E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *Examen de la jurisprudence 1965 à 1970, Droit judiciaire privé, R. Crit. J.B.*, 1973, 100, nr. 5; zie ook Cass., 17 februari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 764; Cass., 13 januari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 577; Cass., 18 november 1966, *Arr. Cass.*, 1966, 381; Cass., 17 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 336). Een zedelijk belang wordt reeds voldoende geacht (Arbrb. Luik, 5 december 1974, *J. Liège*, 1974-75, 276).

De rechtspraak is zeer ruim bij het beoordelen van de ontvankelijkheid van een vordering als tussenkomende partij (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Compétence en matière civile et commerciale*, nr. 1454).

Een gedwongen tussenkomst van een persoon kan nochtans slechts toegelaten worden indien die persoon het recht zou hebben derdenverzet te doen tegen de te treffen beslissing of het gezag van gewijsde ervan af te wijzen (art. 1122 Ger. W.; zie *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention*, nr. 81, 84 en 85).

Een deel van de rechtspraak en de rechtsleer beperken de mogelijkheid van gedwongen tussenkomst tot gemeenverklaring van vonnis tot de partijen die het recht hebben derdenverzet te doen (Rb. Luik, 23 juni 1967, *Pas.*, 1968, III, 130). Een agressieve tussenkomst van een derde stelt die persoon gelijk met een eisende partij zowel wat betreft de bewijsmiddelen, de verweermiddelen als de rechtsmiddelen. Hij zal eventueel ook, indien het om een vreemdeling gaat, een borg *(cautio judicatum solvi)* moeten storten (art. 851 en 852 Ger. W.). Hij treedt zelfstandig op ter verdediging van een eigen recht. Hij moet dan ook de vereiste hoedanigheid en het nodig belang bezitten (art. 17 en 18 Ger. W.). Zijn vordering tot tussenkomst moet samenhangend zijn met de hoofdvordering.

Gaat het om een bewarende tussenkomst ter ondersteuning van de stelling van de eisende of de verwerende partij dan voegt de derde zich bij een van de twee partijen. Vandaar de term voeging, gebruikelijk in het Nederlandse procesrecht. Hij eist hetzelfde als de eiser of concludeert tot afwijzing van de vordering, naar gelang het geval. Hij moet zich hierbij houden aan de perken van het geding,

zonder persoonlijke aanspraken te laten gelden. Geschiedt zijn tussenkomst ten voordele van de eisende partij dan kan hij, als vreemdeling, tot de *cautio judicatum solvi* gehouden zijn.

458 De bewarende tussenkomst van de derde ten voordele van een van de procespartijen is echter niet belangloos. Uiteindelijk wil hij vermijden dat de partij, wier stelling hij ondersteunt, in het ongelijk zou worden gesteld.

Een gerechtsdeurwaarder kan alzo vrijwillig in het geding ten bewarende titel tussenkomen indien de gedaagde de nietigheid van de dagvaarding opwerpt.

Een naamloze vennootschap die het actief en passief van een p.v.b.a. overneemt, waartegen een werknemer een vordering instelt tot betaling van zijn loon, kan vrijwillig tot bewaring van recht in het geding tussenkomen (W.R. Ber. Brugge, 26 augustus 1968, *T. Soc. R.*, 1968, 321).

459 Bij agressieve tussenkomst kan de tussenkomende partij een tegenvordering instellen, terwijl bij bewarende tussenkomst dit enkel het geval is indien zij zich aan de kant van de verwerende partij schaart.

In geval van gedwongen tussenkomst kan de tussenkomende partij een tegenvordering instellen indien tegen haar geconcludeerd wordt (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Demande reconventionnelle*, nr. 21).

Zowel bij agressieve als bij bewarende tussenkomst bezit de tussenkomende partij het recht hoger beroep in te stellen.

460 Wanneer de hoofdvordering niet ontvankelijk is wegens gemis aan hoedanigheid van de eisende partij of na afstand van geding, moet de rechter, in zoverre hij bevoegd is, verder kennis nemen van een agressieve tussenkomst (Cass., 21 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 302 met noot; DE PAEPE, I, blz. 519 e.v., nr. 36; Cass. fr., 20 december 1965, *Bull. civ.*, I, 550, nr. 719; Cass. fr., 6 januari 1955, *Bull. civ.*, I, 2, nr. 2).

Bij afstand van geding door de eisende partij, of in geval de verwerende partij instemt met de hoofdvordering, wordt geen einde gesteld aan de agressieve tussenkomst (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention*, nr. 240 en 241; DE PAEPE, I, blz. 521 e.v., nr. 37; Cass. fr. soc., 25 oktober 1961, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1962, 185, met noot P. RAYNAUD; *Rec. Dall., Jur.*, 1962, 3, noot J.M. VERDIER).

In de andere gevallen volgt de agressieve tussenkomst, indien de rechtbank onbevoegd is om kennis te nemen van de hoofdvordering, de hoofdvordering bij verwijzing naar een andere bevoegde rechter (*vgl.* Rb. Luik, 27 juni 1931, *Pas.*, 1931, III, 197).

De bewarende tussenkomst volgt steeds het lot van de hoofdvordering.

C. Soorten van gedwongen tussenkomst

1. De gewone gedwongen tussenkomst

461 Bij de gewone gedwongen tussenkomst streeft de verzoeker de veroordeling van de tussenkomende partij na.

Laatstgenoemde handelt als een verwerende partij. Hij kan zich zowel bij de stelling van de oorspronkelijke verweerder voegen als eigen verweermiddelen aanbrengen. Tegen het vonnis beschikt hij over eigen rechtsmiddelen.

Een werknemer die een vordering instelt tegen zijn werkgever kan de persoon die als lasthebber de arbeidsovereenkomst afsloot in gedwongen tussenkomst oproepen (Cass., 14 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 308; *R.W.*, 1977-78, 2269, *vgl.* Arrond. Oudenaarde, 21 september 1977, *R.W.*, 1977-78, 699).

Een verzekeringsmaatschappij tegen wie een vordering wordt ingesteld tot betaling van vergoedingen wegens arbeidsongeval kan het Fonds voor arbeidsongevallen tot gedwongen tussenkomst dagvaarden omdat de werkgever bij haar niet verzekerd is.

Ook kan het Fonds voor sluiting van ondernemingen bij een geschil tussen een werknemer en een werkgever nopens de betaling van een opzeggingsvergoeding in tussenkomst gedagvaard worden (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 19 juni 1972, *onuitg.*).

2. De gedwongen tussenkomst in vrijwaring

462 De gedwongen tussenkomst in vrijwaring is de meest bekende vorm van gedwongen tussenkomst.

Vrijwaring is: „l'obligation de tenir une personne indemne, soit en faisant rejeter l'action intentée contre elle, soit en réparant le préjudice qu'elle éprouve" (DE PAEPE, II, blz. 10, nr. 1). Zij veronderstelt dat de partij die in vrijwaring oproept een regresvordering bezit (noot W.G., bij Cass., 16 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 616). Elke persoon (de gewaarborgde) die een andere in vrijwaring kan oproepen mag dat doen tijdens een geding dat betrekking heeft op rechten die gewaarborgd worden. Gewoonlijk is dit de verweerder, maar niets belet de eiser van die mogelijkheid gebruik te maken.

Kunnen worden opgeroepen de personen die het recht zouden hebben om derdenverzet te doen tegen het vonnis of het gezag ervan af te wijzen (Cass., 6 oktober 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 158; zie ook Rb. Bergen, 13 juni 1969, *J.T.*, 1960, 378 inzake arbeidsongevallen waarbij de vrijwaring beperkt wordt tot hen die derdenverzet kunnen doen).

De rechter ten gronde oordeelt soeverein of een derde in gedwongen tussenkomst kan opgeroepen worden (Cass., 3 juli 1952, *Pas.*, 1952, I, 712).

De oproeping in vrijwaring van een derde is een geval van gedwongen tussenkomst van agressieve aard. In de plaats van het einde van het geding af te wachten om alsdan de persoon die tot vrijwaring gehouden is aan te spreken, betrekt een partij hem onmiddellijk in het geding. Op die wijze wordt een tweede

geding vermeden. Hoofdzaak en vrijwaringszaak worden in één vonnis door dezelfde rechter tijdens dezelfde rechtspleging beslist. De derde in vrijwaring wordt direct bij de hoofdzaak betrokken.

De vordering tot vrijwaring moet afhankelijk en ondergeschikt zijn aan de hoofdvordering zonder daarom in dezelfde oorzaak haar oorsprong te vinden (Cass., 6 december 1963, *Pas.*, 1964, I, 374; Cass., 16 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 614, met noot W.G.).

3. De gedwongen tussenkomst tot gemeenverklaring van een vonnis

463 De vordering in vrijwaring mag niet verward worden met de vordering tot gemeenverklaring van een vonnis.

Het Gerechtelijk Wetboek maakt geen gewag van de vordering tot gemeenverklaring van een vonnis.

De vordering tot gedwongen tussenkomst in vrijwaring en de vordering tot gedwongen tussenkomst om een vonnis gemeen en tegenstelbaar te horen verklaren hebben niet hetzelfde voorwerp.

Bij vrijwaring wordt beoogd de last van de veroordeling op de hoofdvordering ten laste van de tussenkomende partij te leggen, het is een aggressieve tussenkomst, terwijl bij gemeenverklaring enkel nagestreefd wordt dat het vonnis gezag van gewijsde heeft ten aanzien van de tussenkomende partij, het is een bewarende tussenkomst (Cass., 18 november 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 381; Cass., 6 oktober 1966, *Pas.*, 1967, I, 147, inz. conclusies openbaar ministerie nr. 10, blz. 153; Cass., 21 december 1956, *Arr. Cass.*, 1957, 275; BRAAS, II, nr. 1102, blz. 575; GARSONNET/CEZAR-BRU, III, nr. 574, blz. 196).

De vordering tot bindendverklaring van de rechterlijke beslissing heeft alleen tot doel te beletten dat de verweerder in die vordering eventueel in een ander geding met de eiser kan aanvoeren dat deze beslissing tegen hem niet kan worden tegengeworpen (Cass., 21 oktober 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 243).

De vordering tot gemeenverklaring of tot bindendverklaring van een vonnis is eigenlijk een hoofdvordering ten aanzien van de in tussenkomst gedagvaarde. Dit legt uit waarom het procesrecht deze procedure niet in bijzonderheden regelt (Cass., 21 september 1933, *Pas.*, 1933, I, 311).

De procedure van gemeenverklaring verplicht een derde, standpunt in te nemen. Het is een gedwongen tussenkomst met een beperkt doel.

De tussenkomende partij heeft dezelfde rechten als een gedingvoerende partij: eigen verweermiddelen, eigen rechtsmiddelen (Cass., 6 oktober 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 158; Pas., 1967, I, 147 met conclusies COLARD; Cass., 10 juni 1948, *Pas.*, 1948, I, 370; zie ook Rb. Brugge, 20 november 1957, *R.W.*, 1959-60, 892).

Reeds bevolen onderzoeksmaatregelen mogen aan de rechten van verdediging van de tussenkomende partij geen afbreuk doen (art. 812, eerste lid, Ger. W.; noot BRAAS, *R. Crit. J.B.*, 1949, 122, nr. 6).

Indien een vonnis niet gemeen werd verklaard kan de derde na de uitspraak door het betekenen van het vonnis verplicht worden een standpunt in te nemen. Hij beschikt dan over een termijn van drie maand om derdenverzet in te stellen (art. 1129 Ger. W.). Doet hij dit niet dan verkrijgt het vonnis een volstrekt gezag van gewijsde ten aanzien van de derde.

464 Een kinderbijslagfonds, dat weigerde gezinsbijslag uit te betalen ingevolge een tussenkomst van de R.M.Z., kan bij een vordering tot uitkering van die gezinsbijslag de R.M.Z. in gedwongen tussenkomst oproepen tot gemeenverklaring van het vonnis (Cass., 17 november 1961, *Arr. Cass.*, 1962, 274).

Bij een vordering van een getroffene door een arbeidsongeval op de weg naar het werk tegen de verzekeraar van de werkgever kan die verzekeraar op zijn beurt de verzekeraar welke de burgerlijke aansprakelijkheid van de derde, die bij een aanrijding het arbeidsongeval heeft veroorzaakt, dekt, dagvaarden tot verklaring van gemeenschappelijk vonnis, niettegenstaande het voorwerp van de eventuele vordering van de arbeidsongevallen verzekeraar tegen de verzekeraar van de derde verschillend is van het voorwerp van het geschil (Cass., 18 november 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 381; Arbrb. Dendermonde, afd. St. Niklaas, 20 juni 1972, *T. Soc. R.*, 1973, 78; Arbrb. Luik, 24 mei 1972, *R.G.A.R.*, 1972, nr. 8895, *Verz.*, 1973, 75; Arbrb. Luik, 31 januari 1972, *Verz.*, 1972, 741; *R.G.A.R.*, 1972, nr. 8828; *J. Liège*, 1971-72, 205; Arbrb. Luik, 29 november 1971, *Pas.*, 1972, III, 22; Rb. Brugge, 19 februari 1966, *Bull. Ass.*, 1967, 759; Vred. Gent, 3 april 1965, *Bull. Ass.*, 1966, 855 met noot J.A.; Rb. Gent, 22 april 1964, *Bull. Ass.*, 1965, 773; Rb. Antwerpen, 14 februari 1961, *R.W.*, 1961-62, 1102).

D. Tussenkomst bij rechtspleging inzake arbeidsongeval

465 Het belang van de verzekeraar van de derde verantwoordelijke voor een arbeidsongeval, om vrijwillig tussen te komen, werd betwist. Die derde is, naar die redenering, slechts verantwoordelijk volgens het gemeen recht.

Indien de toegekende arbeidsongevalvergoedingen lager zijn dan de vergoedingen volgens het gemeen recht, zal de getroffene het verschil van de verzekeraar in gemeen recht vorderen, terwijl, indien de vergoedingen hoger zijn, de gesubrogeerde verzekeraar tegen arbeidsongevallen niet meer kan vorderen dan de getroffene in gemeen recht kon verkrijgen.

De verzekeraar in gemeen recht kan er niettemin belang bij hebben aanwezig te zijn bij het deskundigenonderzoek, bevolen door de arbeidsrechtbank, ten einde de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid te bepalen. Zijn adviserende arts wordt alzo in de mogelijkheid gesteld zijn standpunt toe te lichten.

Wat de gedwongen tussenkomst betreft van de verzekeraar van de derde verantwoordelijke tot gemeenverklaring van het vonnis, werd geoordeeld dat, aangezien de vordering voor de arbeidsrechtbank en de vordering in gemeen recht verschillend zijn, evenals de berekeningswijze van de arbeidsongeschiktheid, deze vordering niet toelaatbaar is (noot J.A. bij Gent, 3 april 1964, *Bull. Ass.*, 1965, 862; Vred. Gent, 23 januari 1964, *Bull. Ass.*, 1967, 767, vonnis vernietigd in beroep en vernietiging bevestigd bij Cass., 18 november 1966; Vred. Ledeberg, 23 juni 1960, *Bull. Ass.*, 1960, 760 met noot R.V.G.; noot G.W. bij Rb. Brugge, 17

januari 1955, *Bull. Ass.*, 1955, 202; zie nochtans Luik, 12 juli 1956, *Bull. Ass.*, 1957, 88 waarbij beslist werd dat een nieuw deskundigenonderzoek in de procedure gemeen recht overbodig is wanneer de graad van arbeidsongeschiktheid reeds volgens de Arbeidsongevallenwet vastgesteld werd).

Het Hof van Cassatie was integendeel de mening toegedaan dat een vordering tot gedwongen tussenkomst wel toelaatbaar was (Cass., 18 november 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 381; *Bull. Ass.*, 1967, 767, noot J.A.; *R.G.A.R.*, 1969, nr. 8170; Cass., 28 mei 1965, *Pas.*, 1965, I, 1045; *vgl.* Arbrb. Luik, 4 maart 1974, *J. Liège*, 1973-74, 263, die de vordering afwees omdat de verzekeraar tegen arbeidsongevallen zich reeds burgerlijke partij had gesteld voor de correctionele rechtbank, die uitspraak had gedaan).

Die tussenkomst vermijdt een nieuw onderzoek nopens de graad en de periodes van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid en de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid.

Elke vordering tot gemeenverklaring is ontvankelijk wanneer de eiser tot tussenkomst er belang bij heeft het op de hoofdvordering uit te spreken vonnis aan een derde gemeen te doen verklaren. Het voorwerp van de vordering wordt aldus tegenstelbaar aan de derde en het vonnis verkrijgt gezag van gewijsde ook ten aanzien van de derde.

E. Procedure van tussenkomst

466 Een vrijwillige tussenkomst is mogelijk tot aan het sluiten van de debatten (Brussel 27 april 1977, *Pas.*, 1978, II, 4).

De gedwongen tussenkomst is slechts mogelijk indien de tussenkomende partij haar verweermiddelen kan laten gelden.

Het staat de tussenkomende partij vrij dit te beoordelen en het behoort de rechter om over de toelaatbaarheid van de gedwongen tussenkomst te beslissen.

Een gedwongen tussenkomst tot vrijwaring is een opschortende exceptie die vóór elk verweer aangaande de zaak zelf moet voorgedragen worden (art. 868, eerste lid, Ger. W.).

De oproeping tot vrijwaring moet binnen de termijn, gesteld door de rechter, ingesteld worden (art. 858 Ger. W.). Gebeurt dit niet binnen de gestelde termijn dan kan de verweerder tot schadevergoeding worden veroordeeld en wordt op de oorspronkelijke vordering recht gedaan (zelfde artikel).

Ook moet tussen de hoofdvordering en de vordering tot gedwongen tussenkomst tot vrijwaring een band van samenhang bestaan.

Het verzoek tot gemeenverklaring kan, onder voorbehoud van naleving van de rechten van verdediging in de loop van het geding, zelfs na neerlegging van een deskundigenverslag geschieden (Brussel, 25 juni 1955, *Pas.*, 1957, II, 21; zie boven, nr. 456). Dit verzoek kan immers voor de eerste maal in hoger beroep gedaan worden (zie verder, nr. 468).

De arbeidsrechtbank bij wie de hoofdvordering aanhangig is, kan echter geen kennis nemen van een vordering tot gedwongen tussenkomst gericht tegen een persoon die ten aanzien van de eiser gebonden is door een overeenkomst tot arbitrage (Cass., 20 juni 1946, *Pas.*, 1946, I, 250; art. 1679, 1° Ger. W.; zie boven, nr. 157). De exceptie hiertoe moet door een partij voor elke andere exceptie of verweer worden voorgedragen.

De arbeidsrechtbank blijft bevoegd om over de vordering tot gedwongen tussenkomst uitspraak te doen, zelfs indien die vordering is ingesteld om de opgeroepene aan de normale rechter te onttrekken.

Art. 181 W.B.Rv. bepaalde het omgekeerde, doch de tekst ervan werd in het Gerechtelijk Wetboek niet overgenomen.

Die bepaling is wel terug te vinden in artikel 6, 2° van het E.E.G.-Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken van 27 september 1968, goedgekeurd bij de Wet van 13 januari 1971.

Na het faillissement kan de gefailleerde nog in een geding tussenkomen (art. 452, W. Kh., boek III). De rechter weigert of aanvaardt die tussenkomst. De gefailleerde wordt alzo in staat gesteld zijn eigen argumentatie te laten gelden. Hij kan ook nuttige inlichtingen verschaffen ten einde de vordering van de curator te steunen (Brussel, 10 februari 1933, *Belg. Jud.*, 1936, 311). De curator komt niet tussen doch hervat het geding (zie verder, nr. 589).

Een delicate vraag is of een vordering tot gemeenverklaring nog mogelijk is na de uitspraak van een vonnis (in bevestigende zin Cass., 24 mei 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1166, impliciet). Volgens dit arrest is geen vordering tot gedwongen tussenkomst, de hoofdvordering tot bindendverklaring van een reeds tussen andere partijen gewezen beslissing (GARSONNET/CÉZAR-BRU, III, nr. 598, blz. 238; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention*, nr. 7 en 197; *anders*: BRAAS, noot bij Cass., 10 juni 1948, *R. Crit. J.B.*, 1949, 122, nr. 6). Dergelijke vordering kan in elk geval niet meer als een tussenkomst aangezien worden.

De vrijwillige tussenkomst geschiedt bij verzoekschrift, de gedwongen bij dagvaarding of tussen partijen bij conclusies (zie boven, nr. 455).

F. Bevoegdheid van de arbeidsgerechten

467 Het arbeidsgerecht waarbij een hoofdvordering aanhangig is gemaakt, is bevoegd om kennis te nemen van een vordering tot tussenkomst (art. 564 en 812, eerste lid, Ger. W.; *vgl.* art. 37 § 2 Wet van 25 maart 1876; Cass., 14 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 308).

Gaat het om een bewarende tussenkomst dan is die regel zelfs overbodig omdat de tussenkomende partij zich schaart aan de zijde van een van de gedingvoerende partijen.

Bij een agressieve tussenkomst of een gedwongen tussenkomst is de toestand anders omdat de tussenkomende partij betrokken wordt in een geding, aanhangig

voor een rechter, bij wie zij bij het instellen van een hoofdvordering niet zou terecht gekomen zijn. Er is dus een uitbreiding van de volstrekte bevoegdheid van die rechter.

Die bevoegdheid bestaat dus, zelfs indien de vordering tot tussenkomst als hoofdvordering ingesteld tot de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg zou behoord hebben (Cass., 14 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 308; *R.W.*, 1977-78, 2269; Arbrb. Luik, 31 januari 1972, *R.G.A.R.*, 1972, nr. 8828; *Verz.*, 1972, 741; Arbrb. Luik, afd. Jemeppe, 24 mei 1972, *Pas.*, 1972, III, 70, *Verz.*, 1973, 73).

Dezelfde regel is van toepassing indien de arbeidsrechtbank territoriaal onbevoegd zou zijn (art, 634 Ger. W.).

Zelfs wanneer een andere rechtbank uitsluitend volstrekt of territoriaal bevoegd is ingevolge een bepaling van openbare orde, blijft het arbeidsgerecht bevoegd voor de vordering tot tussenkomst (J. LAENENS, noot in *R.W.*, 1975-76, 179; zie ook Arbrb. Luik, 24 mei 1972, *Pas.*, 1972, III, 70; *anders*: Arrond. Brussel, 21 oktober 1974, *Pas.*, 1974, III, 78; FETTWEIS, nr. 156, blz. 97; ROUARD, III, nr. 354, blz. 292).

468 Volgens artikel 1042 Ger. W. zijn, behoudens afwijking, de regels van het geding toepasselijk op de rechtsmiddelen.

De tussenkomst van een partij is dus in principe mogelijk voor het arbeidshof onder dezelfde voorwaarden als voor de arbeidsrechtbank.

Het arbeidshof kan echter niet voor de eerste maal kennis nemen van een vordering tot gedwongen tussenkomst in vrijwaring of tot het verkrijgen van een veroordeling (art. 812, tweede lid, Ger. W.; Cass., 24 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 299; *R.W.*, 1972-73, 1762; Cass., 9 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 650; zie ook Cass., 22 februari 1960; *Pas.*, 1960, I, 720; Cass., 4 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 732; Cass., 23 november 1950, *Pas.*, 1951, I, 169; Cass., 18 september 1947, *Pas.*, 1947, I, 359; Brussel, 27 april 1977, *Pas.*, 1978, III, 4; Luik, 28 januari 1975, *J. Liège*, 1974-75, 297; Brussel, 17 mei 1973, *Pas.*, 1974, II, 4; Brussel, 25 november 1970, *Pas.*, 1971, II, 73; Brussel, 25 juni 1965, *J.T.*, 1966, 26; Brussel, 24 december 1962, *J.T.*, 1963, 120; Gent, 9 juni 1956, *R.W.*, 1956-57, 1893; Brussel, 12 maart 1955, *Pas.*, 1956, II, 114).

De Franse rechtspraak was vóór de hervorming van 1972 overwegend in dezelfde zin gevestigd. Met artikel 98 van het Decreet van 28 augustus 1972, thans artikel 555 van de *Code de procédure civile* wordt gedwongen tussenkomst in hoger beroep, mogelijk: „même aux fins de condamnation quand l'évolution du litige implique leur mise en cause" (G. LÉGIER, *L'intervention forcée en appel et l'évolution du litige*, *Rec. Dall.* 1978, *Chron.*, 151 e.v.).

Dit is begrijpelijk. Door gedwongen tussenkomst zou de tussenkomende partij het voordeel van de dubbele aanleg verliezen.

Die regel houdt verband met de organisatie van de rechtbanken. Hij is dan ook van openbare orde.

Dit is niet het geval bij vrijwillige tussenkomst van een tussenkomende partij tot vrijwaring van een belang of bij gedwongen tussenkomst strekkend tot de gemeenverklaring van een arrest, zonder veroordeling van de tussenkomende partij.

Wat de gedwongen tussenkomst betreft strekkend tot gemeenverklaring van een arrest, was vóór het Gerechtelijk Wetboek een deel van rechtspraak en rechtsleer van oordeel dat de tussenkomst in beroep niet toegelaten was (BRAAS, II, nr. 1231, blz. 637, noot 1; W.R.Ber. Antwerpen, 3 november 1936, *R.W.*, 1937, 646; zie nochtans Cass., 21 april 1910, *Pas.*, 1910, I, 195 en Cass., 20 juli 1884, *Pas.*, 1884, I, 266 met conclusies FAIDER).

De gedwongen tussenkomst van een derde is thans in beroep onbetwistbaar mogelijk indien zij van bewarende aard is (Cass., 21 oktober 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 242; Brussel, 25 november 1970, *Pas.*, 1971, II, 73; Rb. Aarlen, 13 juni 1969, *J. Liège* 1969-70, 277; zie ook Cass., 4 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 732 noot 3; Cass., 23 november 1950, *Pas.*, 1951, I, 169 met noot; Cass., 18 september 1947, *Pas.*, 1947, I, 359; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention en matière civile*, nr. 146; zie nochtans GARSONNET/CÉSAR-BRU, VI, nr. 185, blz. 359).

In hoger beroep werd een vordering tot gemeenverklaring van een arrest aan het Fonds voor arbeidsongevallen niet ontvankelijk verklaard omdat het eigenlijk de veroordeling van dit Fonds nastreefde (Arbh. Luik, afd. Namen, 2 april 1974 en 16 oktober 1973, *onuitg.*).

Wel kan een landsbond van ziekenfondsen in hoger beroep het R.I.Z.I.V. voor de eerste maal dagvaarden tot tussenkomst om een arrest gemeen en tegenstelbaar te horen verklaren, wanneer die instelling nagelaten heeft derdenverzet te doen tegen een vonnis of vrijwillig tussen te komen in een zaak betreffende de onrechtmatig genoten invaliditeitsuitkeringen rechtstreeks uitbetaald door een Franse verzekeringsinstelling aan een verzekerde die hetzelfde bedrag onder de vorm van voorschotten reeds van het ziekenfonds had ontvangen, ziekenfonds dat door het R.I.Z.I.V. aangemaand werd die voorschotten terug te vorderen (Arbh. Gent, afd. Brugge, 9 maart 1972, *onuitg.*).

§ 4. Aanhangigheid

469 Het kan voorkomen, doch eerder zeldzaam, dat vorderingen met hetzelfde voorwerp en wegens dezelfde oorzaak, tussen dezelfde partijen die in dezelfde hoedanigheid optreden, worden ingesteld voor verschillende rechtbanken die bevoegd zijn om daarvan kennis te nemen en uitspraak te doen in eerste aanleg (art. 29 Ger. W.).

Er is geen sprake van aanhangigheid wanneer de ene zaak in verzoening of in kort geding en de andere als geding opgeroepen worden daar de oorzaak verschillend is.

Wanneer twee vorderingen voor dezelfde arbeidsrechtbank zijn ingesteld, is er ook geen sprake van aanhangigheid, daar de vorderingen niet voor verschillende rechtbanken ingesteld werden.

Bij aanhangigheid kan een partij vragen dat de zaken verwezen worden naar een door haar aangeduide rechter (art. 855 en 856 Ger. W.). Dit moet geschieden voor alle exceptie of verweer (art. 854 en 856 Ger. W.).

De samenvoeging kan, al is de declinatoire exceptie wegens aanhangigheid niet van openbare orde, niettemin niet alleen op verzoek van één der partijen maar ook ambtshalve geschieden (art. 565, eerste lid, Ger.W.). Dit zou mogelijk zijn

wanneer een partij laattijdig de exceptie van aanhangigheid opwerpt (Arbrb. Brussel, 17 mei 1979, *J.T.T.*, 1980, 198). Dit ambtshalve optreden van de rechter moet gezien worden in het licht van de verruimde tussenkomst van de rechter in het geding (E. VIEUJEAN, *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1969, 890; zie ook R. PHILIPS, *Le juge dans l'action judiciaire*, *Ann. Dr. Lv.*, 1968, 333 e.v.).

Indien een werknemer voor de arbeidsrechtbank dagvaardt tot betaling van loon, vakantiegeld en opzeggingsvergoeding en bij de rechtbank van koophandel aangifte doet ingevolge het faillissement van zijn werkgever van dezelfde schuldvorderingen is er aanhangigheid (Arbrb. Brussel, 17 mei 1979, *J.T.T.*, 1980, 198).

Er werd gevonnist dat er geen aanhangigheid was wanneer een vordering voor twee arbeidsrechtbanken wordt ingeleid, waarvan één territoriaal niet bevoegd is (Arbrb. Luik, 2 mei 1977, *Pas.*, 1977, III, 43).

470 Wanneer een vordering terzelfdertijd aan de rechtbank van eerste aanleg en een arbeidsrechtbank wordt voorgelegd, is de arbeidsrechtbank alleen bevoegd zo het voorwerp van de vordering tot haar bijzondere materiële bevoegdheid behoort (art. 565, derde lid, Ger. W.).

Is dit niet het geval dan wordt de voorrang als volgt geregeld:

1° De rechtbank die over de zaak een ander vonnis heeft gewezen dan een beschikking van inwendige orde, heeft altijd voorrang (art. 565, tweede lid, 1° Ger. W.) of, juister uitgedrukt, de rechtbank die gevonnist heeft.
De toewijding van een zaak aan een bepaalde kamer, de vaststelling van een rechtsdag, de verdaging naar een latere datum, de verwijzing naar de bijzondere rol zijn uiteraard geen vonnissen.

2° Staan de arbeidsrechtbank en de andere rechtbank even ver in de rechtspleging dan is de rangorde de volgende: de rechtbank van eerste aanleg gaat voor de arbeidsrechtbank en de arbeidsrechtbank gaat voor de rechtbank van koophandel en de vrederechter (art. 565, tweede lid, 2° en 4° Ger. W.).

3° De rechtbank waartoe men zich het eerst wendt, m.a.w. waarbij de zaak het eerst ingeleid werd (art. 565, tweede lid, 5° Ger. W.; over het begrip „eerst ingeleid" zie verder, nr. 476).

Bij verwijzing wegens aanhangigheid komt de arrondissementsrechtbank niet tussen. Het is de rechter, voor wie of door wie de exceptie van aanhangigheid opgeworpen wordt, die uitspraak doet. De beslissing over dit tussengeschil is, volgens de regeling geldend voor de hoofdvordering, vatbaar voor hoger beroep (art. 621 Ger. W.; zie boven, nr. 405).

471 Volgens artikel 21 van de Wet van 13 januari 1971 tot goedkeuring van het E.E.G.-Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, dat toepassing vindt voor de geschillen in verband met arbeidsovereenkomsten, kan bij aanhangigheid het gerecht, waarbij de zaak het laatst is aangebracht, zelfs ambtshalve, de partijen verwijzen naar het gerecht bij hetwelk de zaak het eerst aanhangig is gemaakt.

Wordt de bevoegdheid van het andere gerecht betwist dan „kan" het gerecht, dat tot verwijzing zou moeten overgaan, zijn uitspraak aanhouden. Voor de vraag op welk tijdstip een zaak aanhangig is gemaakt is het nationale recht beslissend.

Indien de rechter nalaat te verwijzen wegens aanhangigheid, dan zal die beslissing niet worden erkend indien zij onverenigbaar is met een beslissing getroffen in de Staat waar om erkenning en tenuitvoerlegging wordt aangezocht (art. 27, 3° van het Verdrag).

§ 5. Samenhang

472 Rechtsvorderingen worden als samenhangend behandeld, wanneer zij onderling zo nauw verbonden zijn dat het wenselijk is ze samen te behandelen en te berechten, teneinde oplossingen te vermijden die onverenigbaar kunnen zijn, wanneer de zaken afzonderlijk worden berecht (art. 30 Ger. W.; zie ook *Gedr. St., Kamer*, zitting 1931-32, stuk 142, blz. 26, *verslag*-SINZOT).

De samenhang vereist, in tegenstelling met de aanhangigheid (zie boven, nr. 469 e.v.) geen identiteit van partijen, voorwerp of oorzaak (BRAAS, I, nr. 728, blz. 384).

Het oordeel of er samenhang is, is een feitelijke kwestie (Cass., 6 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1082; Cass., 14 januari 1960, *Pas.*, 1960, I, 538; Cass., 3 maart 1959, *Pas.*, 1959, I, 666; Cass., 16 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 616 met noot W.G.; Cass., 13 mei 1937, *Pas.*, 1937, I, 145).

473 Samenvoeging wegens samenhang is, behoudens andersluidende bepaling in een internationaal verdrag, niet mogelijk indien hierdoor een zaak aan de Belgische rechter ten voordele van een vreemde rechter zou onttrokken worden.

Artikel 22, derde lid, van de Wet van 13 januari 1971 houdende goedkeuring van het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en handelszaken bepaalt dat, wanneer samenhangende vorderingen bij gerechten van verschillende verdragsluitende Staten zijn aangebracht en in eerste aanleg aanhangig zijn, het gerecht bij hetwelk de zaak het laatst aangebracht is, zijn uitspraak „kan" aanhouden.

Dit gerecht „kan", op verzoek van een der partijen ook tot verwijzing overgaan mits zijn wetgeving de voeging van samenhangende zaken toestaat en het gerecht bij hetwelk de zaak het eerst is aangebracht bevoegd is van de beide vorderingen kennis te nemen.

De procedure van samenvoeging verloopt volgens de nationale wetgeving (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1959-60, stuk 533/1, blz. 67).

Voor de toepassing van vermeld artikel 22 zijn samenhangend de vorderingen waartussen een zodanig nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling vraagt om haar gelijktijdige behandeling en berechting, ten einde te vermelden dat de afzonderlijke berechting van de zaken onverenigbare uitspraken worden gegeven. Deze definitie werd in artikel 30 van het Gerechtelijk Wetboek gezocht (*Gedr. St., Kamer*, zelfde stuk, blz. 67).

In tegenstelling met hetgeen bepaald is bij aanhangigheid is de verwijzing slechts mogelijk in eerste aanleg. De reden is dat men partijen niet van een aanleg heeft willen beroven (voor kritiek G. DROZ, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le Marché Commun*, nr. 324, blz. 191).

474 Er werd geacht samenhang te zijn in volgende gevallen, waarin een objectieve binding tussen onderling onafhankelijke vorderingen werd vastgesteld.

— Wanneer in de ene vordering betaling van loon en vakantiegeld wordt gevraagd door een werknemer en in de andere van dezelfde werknemer terugbetaling van te veel betaalde commissielonen.

— Wanneer twee tandartsen ieder afzonderlijk bij het beëindigen van hun arbeidsovereenkomst een vordering instellen tot het bekomen van een opzeggingsvergoeding en uit de omstandigheden blijkt dat zij samen gearbeid hebben, in dezelfde kliniek, over dezelfde lokalen beschikt hebben en briefpapier hadden met hun beide namen samen op vermeld worden beide vorderingen wegens samenhang samengevoegd (W.R. Ber. Bergen, 5 september 1964, *Pas.*, 1965, III, 40).

— Wanneer een werknemer, die een vordering inleidt, enerzijds bediende-gerant van een kuurhotel is en anderzijds als zelfstandige belast is met ontspanningsactiviteiten in dit hotel.

— Wanneer een werknemer een vordering tot betaling van gewaarborgd weekloon wegens arbeidsongeval tegen zijn werkgever en een vordering tot betaling van tijdelijke vergoedingen wegens arbeidsongeval tegen de verzekeraar tegen arbeidsongevallen inleidt (Arbrb. Luik, 10 oktober 1975, *J.T.T.*, 1977, 15).

— Wanneer een vordering tot het bekomen van vakantiegeld wordt ingesteld tegen een persoon, belast met de vereffening van een vennootschap, in zijn hoedanigheid van vennoot en op zijn persoonlijke goederen.

— Wanneer dezelfde persoon nu eens als beheerder dan als zaakvoerder-bediende vorderingen instelt voor verschillende rechtbanken (W.R. Brussel, 4 december 1950, *T. Soc. R.*, 1952, 88).

— Wanneer er een geschil is nopens de huur van een woning, eigendom van de werkgever, en een geschil nopens het loon met dezelfde werkgever (Arbrb. Luik, 23 december 1974, *J. Liège*, 1974-75, 256).

— Wanneer er een vordering is van de werknemer tot het bekomen van een opzeggingsvergoeding en een vordering van de werkgever tot terugbetaling van een lening (Arrond. Brussel, 6 november 1972, *Pas.*, 1973, III, 1).

— Wanneer de R.M.Z. verscheidene vorderingen inleidt tegen dezelfde werkgever tot betaling van sociale zekerheidsbijdragen doch betreffende verschillende kwartalen (Arbrb. Luik, 4 november 1975, *Pas.*, 1977, III, 26).

Identiteit van voorwerp of van oorzaak wordt niet vereist bij samenhang.

475 Er werd geacht geen samenhang te zijn:

— Wanneer verschillende werklieden tegen dezelfde werkgever dezelfde vordering instellen (ROUARD, II, nr. 51, 3°, blz. 64; E. GUTT e.a., *Examen de jurisprudence*, 1965-70, *Droit judiciaire privé*, *R. Crit. J.B.*, 1973, 126; M.A. PIERSON, *Nov.*, *Proc. civ.*, I, nr. 1045, blz. 284; *anders*: W.R. Jemeppe-sur-Meuse, 30 oktober 1969, *J. Liège*, 1970-71, 5 met kritische noot H. HELIN). Elk geding is immers zelfstandig. In de praktijk wordt voor de arbeidsgerechten samenhang aanvaard (Arbh. Antwerpen, 25 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 2451).

— Wanneer de ene vordering sterkt tot betaling van loon en vakantiegeld en de andere tot teruggave van een auto, die ter beschikking was gesteld van een werknemer.

— Wanneer voor de arbeidsrechtbank een vordering wordt ingesteld tot het bekomen van vergoedingen wegens arbeidsongeval en voor de burgerlijke rechter tot verkrijging van schadevergoeding volgens het gemeen recht (Arbrb. Dendermonde, afd. Aalst, 28 januari 1975, *onuitg.*).

— Wanneer een werknemer getroffen is door verschillende arbeidsongevallen. Beide ongevallen zijn onafhankelijk van elkaar te behandelen (zie conclusie P. LECLERCQ, bij Cass., 20 juli 1916, *Pas.*, 1917, I, 209; Vred. Beringen, 14 februari 1969, *J. Liège*, 1969-70, 303; *Verz.*, 1969, 759; *anders*; Vred. Vilvoorde, 27 juni 1968, *Verz.*, 1969, 735; ROUARD, II, nr. 57, blz. 73 e.v.).

476 Samenhang brengt een wijziging van de regels inzake volstrekte en territoriale bevoegdheid (art. 566 en 634 Ger. W.).

Wanneer een partij de exceptie van samenhang *in limine litis* opwerpt met aanduiding van de rechter naar wie de zaak moet verwezen worden, worden de zaken samengevoegd met inachtneming van de voorrang bepaald in artikel 565, 2° tot 5° Ger. W. (art. 566, eerste lid, en 856 Ger. W.). Deze regeling inzake voorrang is van openbare orde (Cass., 11 mei 1979, *Limb. R.*, 1979, 169 met noot G. DELVOIE; FETTWEIS, nr. 194, blz. 112, noot 20; BRAAS, II, nr. 832, blz. 441). De rechtbank van eerste aanleg heeft voorrang op de arbeidsrechtbank, de arbeidsrechtbank op de rechtbank van koophandel en de vrederechter.

De rechtbank waartoe men zich het eerst wendt heeft voorrang boven die waarvoor de zaak later wordt aangebracht, wanneer de zaak moet verwezen worden naar een rechtbank van dezelfde rang doch met een andere territoriale bevoegdheid.

De rechtbank waartoe men zich het eerst wendt was vóór het Gerechtelijk Wetboek de rechtbank die de zaak het eerst in handen had. De zaak was aanhangig op het ogenblik van de dagvaarding (Cass., 1 december 1892, *Pas.*, 1893, I, 44; Brussel, 31 december 1887, *Pas.*, 1888, II, 285; Luik, 11 april 1878, *Pas.*, 1878, II, 24; DE PAEPE, I, blz. 302, nr. 27; BELTJENS, *a.w.*, I, art. 50, blz. 313, nr. 47; BRAAS, I, nr. 723 slot, blz. 381; Rb. Luik, 21 november 1958, *J. Liège*, 1958-59, 131; zie nochtans Rb. Luik, 11 juli 1957, *J. Liège*, 1958-59, 133; Brussel, 19 juni 1965, *Pas.*, 1966, II, 182; zie ook noot R.H. bij Cass., 19 januari 1950, *Pas.*, 1950, I, 328, tweede kolom).

Volgens het *Verslag*-VAN REEPINGHEN is het door de inschrijving op de algemene rol dat de vordering ter kennis van de rechter wordt gebracht (I, blz. 302; in die zin Arrond. Luik, 10 december 1970, *J. Liège*, 1970-71, 148; Arbrb. Luik, 17 september 1971, *Pas.*, 1972, III, 17; zie ook Bergen, 28 mei 1975, *Pas.*, 1976, II, 61; R. DE CORTE, *Sancties tegen een onwillige procespartij*, *T.P.R.*, 1971, 227; ROUARD, II, nr. 533, blz. 430; *anders*: Arrond. Brugge, 8 januari 1971, *R.W.*, 1970-71, 1147; Arbh. Luik, 19 november 1974, *J. Liège*, 1975-76, 98).

Alhoewel uit de bespreking in de parlementaire commissies niet blijkt dat de wetgever op de vroegere interpretatie is willen terugkomen, moet uit art. 717 Ger. W., volgens het welk de dagvaarding geen uitwerking heeft zolang er geen inschrijving is, afgeleid worden dat de vordering enkel door die inschrijving voor de rechter wordt aangebracht.

Trouwens voor de zaken ingeleid bij verzoekschrift of vrijwillige verschijning is er inschrijving zoals bij dagvaarding.

477 Over een exceptie van samenhang wordt niet door de arrondissementsrechtbank, maar wel door de rechter voor wie zij opgeroepen wordt, geoordeeld (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 98).

De rechtbank naar wie de zaak gezonden wordt is door die verwijzing niet gebonden. Zij kan de zaak nog naar een andere rechtbank of naar de arrondissementsrechtbank verwijzen (art. 644 Ger. W.).

Indien geen exceptie van samenhang wordt opgeworpen dan kan de rechter dit niet ambtshalve doen, behoudens in de hierna onder nr. 479 vermelde gevallen (Cass., 13 mei 1937, *Pas.*, 1937, I, 145).

478 Alhoewel art. 566 Ger. W. niet verwijst naar art. 565, tweede lid, 1° Ger. W. hebben de parlementaire commissies tijdens de bespreking van het ontwerp van wet houdende het Gerechtelijk Wetboek erop gewezen dat, wanneer één van de rechtbanken over de vordering die bij haar aanhangig is, een ander vonnis heeft gewezen dan een beschikking van inwendige orde, er geen aanleiding meer is tot samenvoeging, zelfs niet voor de rechtbank die het vonnis heeft gewezen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 97 e.v.).

479 In twee gevallen kan de rechter ambtshalve samenhangende zaken samenvoegen:

1° Wanneer samenhangende zaken voor dezelfde arbeidsrechtbank aanhangig zijn, kunnen zij zelfs ambtshalve door de voorzitter worden gevoegd (art. 856, tweede lid, Ger. W., zie ook art. 726, Ger. W.).

Deze samenvoeging kan een weerslag hebben op de samenstelling van de arbeidsrechtbank. Wanneer een geschil nopens het gewaarborgd weekloon bij een arbeidsongeval samen met een geschil nopens het recht op arbeidsongevaluitkeringen wordt behandeld, dan moet, indien het geschil een arbeider betreft, een arbeider als rechter in sociale zaken zetelen (Arbrb. Luik, 10 oktober 1975, *J.T.T.*, 1977, 15).

Soms is een samenvoeging, alhoewel wenselijk, niet te verwezenlijken wegens de onmogelijkheid een gepaste wettelijke samenstelling aan de arbeidsrechtbank te geven (*anders*: Arbrb. Charleroi, 6 mei 1976, *J.T.T.*, 1979, 165). Dit is bv. het geval bij geschil nopens het recht op pensioen van de gerechtigde, die een gemengde loopbaan als werknemer en zelfstandige had.

2° Zijn twee samenhangende zaken aan dezelfde kamer toebedeeld dan kan de kamervoorzitter, zonder hiervoor op de voorzitter te moeten beroep doen, de samenvoeging doorvoeren.

480 Vorderingen die samenhangend zijn kunnen ook bij eenzelfde akte ingesteld worden bij dezelfde rechtbank (art. 701 Ger. W.; Arbrb. Luik, 23 december 1974, *J. Liège*, 1974-75, 256; noot J. LAENENS, *R.W.*, 1977-78, 1913).

Hierbij moet de in art. 565 Ger. W. vastgestelde rangorde, die van openbare orde is, nageleefd worden. Tevens moet, om misbruiken te vermijden, nagegaan worden of er samenhang is. Wordt die rangorde niet nageleefd, dan kan de verweerder een exceptie van onbevoegdheid opwerpen (FETTWEIS, nr. 199, blz. 114).

De rechter moet eventueel zelf een middel gesteund op zijn onbevoegdheid inroepen, en de zaak naar de arrondissementsrechtbank verwijzen (Arrond. Brussel, 6 november 1972, *Pas.*, 1973, III, 1; Arbrb. Charleroi, 29 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 153). Die rechtbank kan de zaak splitsen en de vorderingen naar de voor elk deel bevoegde rechter verwijzen.

Is er geen samenhang dan kan de vordering niet bij een zelfde akte ingesteld worden (BRAAS, *a.w.*, II, nr. 832, blz. 441; M.A. PIERSON, *Nov.*, *Procédure civile*, I, nr. 1045, blz. 284; noot CH. VAN REEPINGHEN, *J.T.*, 1957, 25).

Een dagvaarding die meerdere vorderingen tegen verschillende personen en zonder samenhang inhield vóór het Gerechtelijk Wetboek nietig geacht (zie Cass., 17 maart 1932, *Pas.*, 1932, I, 112; conclusies TERLINDEN bij Cass., 14 mei 1903, *Pas.*, 1903, I, 212; Brussel, 30 mei 1956, *J.T.*, 1957, 25; Luik, 22 april 1953, *J.T.*, 1954, 173).

Die nietigheid was gesteund op artikel 61, 3° W.B.Rv. (thans art. 702, 3° Ger. W.).

Zelfs indien men die stelling nog aankleeft, dan gaat het enkel om een relatieve nietigheid (E. GUTT, R. Crit. J.B., 1974, 92 e.v., nr. 64; ROUARD, II, nr. 59, blz. 74 e.v.; *anders*: Vred. Beringen, 14 februari 1969, *Verz.*, 1969, 754, geval van vorderingen betreffende twee arbeidsongevallen overkomen aan dezelfde getroffene; zie ook Vred. Luik, 22 december 1969, *J. Liège*, 1969-70, 215, voor wie er geen nietigheid is).

De tegenpartij, voor wie een vordering goedkoper uitvalt dan twee afzonderlijke, zal echter moeilijk enige benadeling kunnen aantonen.

HOOFDSTUK II

DE TERRITORIALE BEVOEGDHEID

481 Inzake territoriale bevoegdheid, t.t.z. de rechtsmacht die aan de rechter toebehoort in een bepaald rechtsgebied volgens de bepalingen van de wet, houdt het Gerechtelijk Wetboek enkele eigen regelen voor de arbeidsgerechten in.

Het rechtsgebied van de arbeidshoven en de arbeidsrechtbanken stemt overeen met dit van de hoven van beroep en de rechtbanken van eerste aanleg, zoals het vastgesteld werd in de artikelen 1 tot 6 van het Bijvoegsel bij het Gerechtelijk Wetboek: 5 arbeidshoven, 26 arbeidsrechtbanken (art. 186, eerste lid).

Wel werd er ruimer gebruik gemaakt van de mogelijkheid geboden aan de Koning om de kamers van de gerechten in twee of meer afdelingen te verdelen (art. 186, tweede lid, Ger. W.).

AFDELING I

DE AFDELINGEN

482 De afdelingen lieten toe aan een nadeel van de gerechtelijke hervorming te verhelpen. De werkrechtersraden stonden zeer dicht bij de rechtsonderhorigen. Hun aantal lag hoger dan dit van de rechtbanken van eerste aanleg.

Er waren vierenvijftig werkrechtersraden voor gans het land zodat de helft, zonder de invoering van afdelingen, zouden verdwenen zijn ingevolge de hergroepering van de rechtbanken in de hoofdplaats van een arrondissement.

In dit verband maakt FETTWEIS de opmerking dat de verdeling in afdelingen er kwam om parlementsleden voldoening te schenken (blz. 287).

Hierbij moet erop gewezen worden dat reeds op 5 juli 1956, dus lang vóór de parlementaire werkzaamheden, de Nationale Arbeidsraad op eigen initiatief in zijn advies nr. 57 gedecentraliseerde arbeidsgerechten voorstond, opdat deze rechtbanken zo dicht mogelijk bij de rechtsonderhorigen zouden gebracht worden.

Geraadpleegd omtrent een concrete indeling van de arbeidsgerechten in afdelingen door de Minister van Tewerkstelling en Arbeid heeft de Nationale Arbeidsraad in zijn advies nr. 284 van 11 juli 1968 hieromtrent bepaalde voorstellen gedaan.

Dit advies voegde aan het voorstel van de Minister afdelingen toe te Roeselare, Eeklo, Zottegem, Ronse, Haine-Saint-Pierre, La Louvière, Jemeppe-sur-Meuse, Tubeke.

483 Het K.B. van 21 juli 1970, gewijzigd bij het K.B. van 16 december 1974, verdeelt drie arbeidshoven en negen arbeidsgerechten in afdelingen.

Voor elke afdeling wordt het rechtsgebied afzonderlijk omlijnd.

De kamers van het arbeidshof Antwerpen worden in twee afdelingen ingedeeld: Antwerpen en Hasselt (art. 1 § 1).

Die van het arbeidshof te Gent in twee afdelingen: Gent en Brugge (art. 1 § 2) en die van het arbeidshof te Luik in drie afdelingen: Luik, Neufchâteau en Namen (art. 1 § 3).

Wat de arbeidsrechtbanken betreft werden de kamers van volgende arbeidsrechtbanken in afdelingen ingedeeld:

Dendermonde : Dendermonde, Aalst en St.-Niklaas (art. 3 § 1).
Brugge : Brugge en Oostende (art. 3 § 2).
Doornik : Doornik en Moeskroen (art. 3 § 3).
Verviers : Verviers, Eupen en Malmedy (art. 3 § 4).
Kortrijk : Kortrijk en Roeselare (art. 3 § 6).
Oudenaarde : Oudenaarde, Zottegem en Ronse (art. 3 § 8).
Bergen : Bergen en La Louvière (art. 3 § 10).
Nijvel : Nijvel en Waver (art. 3 § 12).

Daar bepaalde afdelingen een gering aantal geschillen te behandelen kregen werden de afdelingen Philippeville van de arbeidsrechtbank Dinant (art. 3 § 5, opgeheven bij K.B. van 8 februari 1974), Eeklo van de arbeidsrechtbank Gent (art. 3 § 7, opgeheven bij K.B. van 14 februari 1978), Jemeppe-sur-Meuse van de arbeidsrechtbank Luik (art. 3 § 11, opgeheven bij K.B. van 6 december 1974), Tubeke van de arbeidsrechtbank Nijvel (art. 3 § 12, opgeheven bij K.B. van 15 mei 1973) en Haine-Saint-Pierre (art. 3 § 9, opgeheven bij K.B. van 30 september 1980) afgeschaft.

Dit geschiedde niet steeds zonder protest (zie o.m. *Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 59/1 en *Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1974, stuk 109/1).

484 De onderverdeling van een arbeidsgerecht in afdelingen stelt problemen wanneer een exceptie van territoriale bevoegdheid wordt opgeworpen.

Luidens art. 186, derde lid, Ger. W. oefent elke afdeling haar rechtsmacht uit naar de regels van de territoriale bevoegdheid. De afdeling is dus slechts territoriaal bevoegd binnen de grenzen van het toegekend rechtsgebied (art. 622 Ger. W.).

Voor het arbeidshof beslist de rechter in hoger beroep zelf over die exceptie en verwijst de zaak eventueel naar de bevoegde rechter (art. 643 Ger. W.).

Artikel 88 § 2 Ger. W. geeft aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg bevoegdheid om incidenten in verband met de verdeling van de zaken onder de afdelingen van eenzelfde rechtbank te regelen. Die bepaling vindt geen toepassing op de arbeidsgerechten (Arrond. Brussel, 27 november 1974, *J.T.*, 1975, 157).

Niettemin wordt zij bij analogie toegepast (J. VAN ALSENOY, *Verdeling der zaken in de arbeidsrechtbank, R.W.*, 1972-73, 579; zie ook voorzitter arbeidsrechtbank Brugge, 26 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 100). Dergelijke analogische toepassing, die ongetwijfeld *de lege feranda* de voorkeur verdient, vindt steun noch in de tekst van de wet noch in de parlementaire handelingen (FETTWEIS, blz. 26, 27 en 289, nr. 36, 37 en 529).

FETTWEIS is dan ook van oordeel dat dergelijk exceptie aan de arrondissementsrechtbank moet doorgestuurd worden (FETTWEIS, nr. 529, blz. 289).

Deze tweede opvatting heeft het nadeel dat voor een eenvoudige bevoegdheidskwestie, die eerder een interne kwestie is eigen aan een rechtbank, langs de arrondissementsrechtbank om moet gegaan worden.

Daar de territoriale bevoegdheid niet van openbare orde is, kan de eiser met de

door verweerder opgeworpen exceptie instemmen en alzo de rechtspleging vereenvoudigen. Alsdan zal de ene afdeling van een arbeidsrechtbank op dit punt een akkoordvonnis vellen, waartegen geen voorziening openstaat tenzij de overeenkomst niet wettelijk tot stand kwam (art. 1043 Ger. W.). In dit akkoordvonnis wordt de zaak naar de andere afdeling verwezen, die hierdoor gebonden is (art. 660 Ger. W.).

Volgens een derde opvatting gaat het niet om een kwestie van bevoegdheid, doch van rechtsmacht. Indien een zaak foutief ingeleid wordt voor een afdeling in plaats van een andere van dezelfde rechtbank moet deze haar rechtsmacht afwijzen omdat het geschil niet geldig is aangebracht (Arbrb. Verviers, 29 mei 1972, *onuitg.*, en 10 januari 1972, *J. Liège*, 1971-72, 199; J. LECLERCQ, *Renouveau ou déclin du pouvoir judiciaire, J.T.*, 1971, 622). Deze laatste opvatting miskent het feit dat elke afdeling een eigen territoriale bevoegdheid heeft binnen dezelfde rechtbank. Het is enkel uit oogpunt van die territoriale bevoegdheid dat zij als afzonderlijke gerechten kunnen beschouwd worden (FETTWEIS, nr. 526, blz. 288 en nr. 529, blz. 289).

Artikel 186, derde lid, Ger. W. bepaalt dat elke afdeling haar rechtsmacht naar de regels van de territoriale bevoegdheid uitoefent. Die bepaling sluit aan bij de definitie van de territoriale bevoegdheid welke art. 10 Ger. W geeft (G. DEMEZ, *La compétence territoriale des tribunaux du travail, J.T.T.*, 1972, 168).

Een vierde opvatting grijpt naar art. 726 Ger. W. om zaken van de ene afdeling naar de andere door te sturen (Arrond. Brussel, 27 november 1974, *J.T.*, 1975, 157).

Dit artikel laat, na inleiding van een zaak, aan de voorzitter van de rechtbank toe ze aan een andere kamer toe te wijzen. Het blijkt nochtans niet toepasselijk op de verwijzing van de ene afdeling naar de andere.

AFDELING II

JURIDISCHE AARD VAN DE TERRITORIALE BEVOEGDHEID

485 De territoriale bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken is niet van openbare orde.

Dit werd betwist wat betreft de werkrechtersraden (W.R. Ber. Antwerpen, 21 februari 1938, *R.W.D.*, 1938, 67; W.R. Ber. Brussel, 20 januari 1930, *R.W.D.*, 1930, 78; R. RASIR, *La compétence ‚ratione loci' des conseils de prud'hommes est-elle d'ordre public, J. Liège*, 1955-56, 177).

De territoriale bevoegdheid is thans wel in bepaalde gevallen van dwingende aard. Partijen kunnen derhalve in die gevallen niet bij overeenkomst vóór het ontstaan van het geschil afwijken van de wettelijke regeling. Luidens artikel 630, eerste lid, Ger. W. is de in dit wetboek opgenomen regeling dwingend wat betreft de art. 627, 628 en 629, concreet voor de arbeidsgerechten de art. 627, 9°, 628, 11° en 628, 14° Ger. W.

Die artikelen vangen trouwens aan met de woorden „is alleen bevoegd",

Zij betreffen de geschillen naar aanleiding van de arbeid, betreffende de instelling en de werking van de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, betreffende de arbeidsongevallen en de beroepsziekten, betreffende de rechten voortvloeiend uit de wetten op de sociale zekerheid, de bestaanszekerheid, de sluiting van ondernemingen, de vrije verzekeringen, de bijstandswetten, betreffende de verplichtingen en rechten van de zelfstandigen inzake hun sociale statuut, betreffende de rechten van mindervaliden en de administratieve sancties toepasselijk op zelfstandigen.

Worden niet beoogd: de geschillen nopens de werkgeversbijdragen en tussen instellingen (art. 580, 1° en 4° Ger. W.).

De territoriale bevoegdheid mag niet verward worden met de territoriale rechtsmacht van een rechter (*Rep. P. Dr. B.*, Tw. *Compétence en matière civile et commerciale*, nr. 10).

De rechter oefent in beginsel zijn rechtsmacht slechts uit binnen de grenzen van het hem bij de wet toegekende rechtsgebied (art. 10, 11, 186 en 622 Ger. W.; Cass., 19 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 85; *R.W.*, 1974-75, 1179; in strafzaken wordt hier soms van afgeweken, zie b.v. art. 62*bis* Sv.).

De rechter kan zijn rechtsmacht, die van openbare orde is, niet overdragen.

Wel kan hij, wanneer daden van onderzoek buiten zijn rechtsgebied moeten verricht worden, ambtelijke opdracht geven aan een andere rechtbank, een andere rechter of vreemde overheden (art. 11, 924 en 1009 Ger. W.; BRAAS, II, nr. 1033, en noot 6, blz. 538).

486 Na het ontstaan van een geschil nopens het recht op arbeidsongevallenuitkeringen kunnen partijen vrij de arbeidsrechtbank kiezen waarvoor zij wensen te verschijnen (Arbrb. Luik, 9 juni, *Pas.*, 1971, III, 77; *R.G.A.R.*, 1972, nr. 8946; Arbrb. Bergen, 10 maart 1971, *Verz.*, 1972, 33 met noot V.H.; *J.T.T.*, 1971, 202; *vgl.* Luik, 23 juni 1971, *J. Liège*, 1971-72, 49).

Het is dus ongeoorloofd bij het sluiten van een arbeidsovereenkomst een bepaling in te lassen dat een bepaalde arbeidsrechtbank alleen bevoegd is voor de geschillen nopens de toepassing van die overeenkomst (Arbrb. Luik, 2 mei 1977, *Pas.*, 1977, III, 43; Arrond. Luik, 16 mei 1974, *J.T.T.*, 1974, 252; Arrond. Antwerpen, 2 mei 1952, *onuitg.*; Arrond. Antwerpen, 21 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 1828; Arbrb. Luik, 9 mei 1972, *Pas.*, 1973, III, 16, *J. Liège*, 1972-73, 158).

De overeenkomst na het ontstaan van het geschil over de territoriale bevoegde rechtbank kan stilzwijgend zijn. Zij kan blijken uit het louter feit dat de partijen voor een arbeidsrechtbank verschijnen (Arbrb. Bergen, 10 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 202).

487 De overeenkomst tussen partijen nopens de territoriale bevoegdheid mag echter nooit leiden tot een toestand strijdig met de Wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken.

Wanneer de arbeidsovereenkomst te Vilvoorde werd uitgevoerd in de bedrijfszetel van de onderneming, die haar ondernemingszetel te Watermaal-Bosvoorde heeft, kunnen partijen niet vrijwillig een Franstalige rechtspleging inleiden bij de arbeidsrechtbank te Brussel (Arbh. Brussel, 22 november 1972, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 13 juni 1974, *J.T.T.*, 1975, 268 met noot G. ROMMEL, en kritische noot G. DEMEZ). Zij zouden immers alzo de wet op het taalgebruik omzeilen, waarvan de bepalingen van openbare orde zijn. De rechter moet ambtshalve de overtreding oproepen (art. 862 § 1, 10° Ger. W.).

Wel is het zo dat dit verbod, opgenomen in het tweede lid van artikel 3 van de Wet op het taalgebruik in gerechtszaken, beperkt is tot de arbeidsrechtbank te Brussel.

Wordt de vordering voor een Franstalige arbeidsrechtbank ingesteld, dan zou de rechtspleging in het Frans gevoerd worden krachtens art. 1 van dezelfde wet.

Ook kunnen partijen, met toepassing van art. 7 § 1 van dezelfde wet, vragen dat de zaak verwezen wordt naar een arbeidsrechtbank die in het Frans oordeelt. Die aanvraag moet echter uitdrukkelijk zijn. Zij kan uitgaan van de eiser in de akte van inleiding van het geding of van de verweerder. Zij moet door beide partijen aanvaard worden vóór alle verweer en alle exceptie, zelfs van onbevoegdheid.

De zaak wordt verwezen naar de meest nabije arbeidsrechtbank of naar die welke door de gemeenschappelijke keus van de partijen wordt aangeduid.

488 Met toepassing van artikel 17 van het E.E.G.-Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, goedgekeurd bij de Wet van 13 januari 1971, is het voor contracterende partijen van wie er ten minste één woonplaats heeft in het gebied van een verdragsluitende Staat mogelijk een gerecht of de gerechten van de verdragsluitende Staat aan te wijzen voor de kennisneming van de geschillen die naar aanleiding van hun rechtsbetrekking ontstaan of zullen ontstaan. Dit gerecht of die gerechten zijn bij uitsluiting bevoegd.

Die aanwijzing moet bij een schriftelijke of een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst gebeuren.

In het protocol bij het verdrag wordt bepaald dat ten opzichte van de persoon die in Luxemburg woont het forumbeding slechts rechtsgevolg heeft indien dit beding uitdrukkelijk en in het bijzonder door hem werd aanvaard (art. I, laatste lid).

Indien de overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegde rechter slechts is gemaakt ten behoeve van één der partijen, behoudt deze het recht zich te wenden tot elk ander gerecht dat op grond van het verdrag bevoegd is.

In dit geval is de aangewezen rechter dus niet uitsluitend bevoegd.

De overeenkomst kan ook bepalen dat elke partij slechts kan gedagvaard worden voor de rechter van haar woonplaats (Hof van Justitie, 9 november 1978, *J.T.*, 1979, 231).

Dit verdrag vindt, luidens artikel 1, toepassing in burgerlijke en handelszaken, ongeacht de aard van het gerecht waarvoor deze zaken zich afspelen (dus ook de vordering van de burgerlijke partij voor een strafgerecht). Tot de burgerlijke zaken moet het arbeidsrecht gerekend worden (over het begrip burgerlijke zaken zie J. KRINGS, *De rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in verband met de toepassing van het Executieverdrag van 27 september 1968, S.E.W.*, 1978, 338 e.v., Arbh. Luik, 25 mei 1979, *J.T.*, 1980, 174). Dit blijkt uit de uitdrukkelijke uitsluiting van de sociale zekerheid (art. 1, tweede lid, 3° van het Verdrag). Het *verslag*-JENARD laat hieromtrent evenmin twijfel bestaan (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 74, blz. 14, 47 en 48; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 533/1, blz. 19 en 42).

Een bedrijf uit het Groot-Hertogdom Luxemburg kan contractueel overeenkomen met een handelsvertegenwoordiger werkzaam in de provincie Luxemburg, dat de rechtbanken van het Groot-Hertogdom Luxemburg bij uitsluiting bevoegd zijn (Arbrb. Luik, 20 november 1975, *J.T.T.*, 1976, 111).

Een in België gevestigd bedrijf kan met een in West-Duitsland werkzame handelsvertegenwoordiger rechtsgeldig overeenkomen dat voor alle betwistingen bevoegd zijn de rechtbanken van de partij tegen wie het geding gericht is.

Een handelsvertegenwoordiger van Belgische nationaliteit, wonende in België, kan overeenkomen met een West-Duits bedrijf dat bij geschil de rechtbanken van de bedrijfszetel bevoegd zijn (zie de Franse rechtspraak in *Rec. Dall.*, 1975, *Jur.*, 339 met noot G. DROZ).

Een Belgische handelsvertegenwoordiger, werkzaam in België, kan met een Franse werkgever uit Rijsel overeenkomen dat de rechtbanken van Rijsel bij geschil bevoegd zullen zijn.

Het feit dat dit beding strijdig is met art. 81 van het Frans Decreet van 22 december 1958 is hierbij zonder belang (Arbrb. Brussel, 27 december 1977, *onuitg.*).

In verband met de uitsluiting van de sociale zekerheid uit het toepassingsgebied moet nochtans erop gewezen worden dat de regresvordering van de sociale verzekeraar op degene die naar burgerlijk recht voor de schade aansprakelijk is wel onder het toepassingsgebied van het Verdrag valt.

489 Bij ontstentenis van een overeenkomst tussen partijen tot aanduiding van de bevoegde rechter bepaalt artikel 2 van het Verdrag dat de verweerder, die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat, ongeacht zijn nationaliteit, opgeroepen wordt voor de gerechten van die Staat.

De artikelen 635, 637 en 638 Ger. W. vinden geen toepassing (art. 3 van het Verdrag).

Artikel 2 bepaalt welk land rechtsmacht heeft, maar de territoriaal bevoegde rechtbank wordt volgens het intern recht van dit land bepaald (G. DROZ, noot in *Rec. Dall.*, 1975, *Jur.*, 399).

Wanneer die regel zou discrimineren tussen onderdanen en vreemdelingen gelden de regels, die op de onderdanen van toepassing zijn.

Voor verbintenissen uit overeenkomst laat artikel 5 echter toe de verweerder voor het gerecht van de plaats, waar de verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd, op te roepen.

Ieder die in Luxemburg zijn woonplaats heeft kan echter de bevoegdheid van dit gerecht afwijzen (art. I, eerste lid, Protocol; PH. DE BOURNONVILLE, *L'article 1er du protocole de la Convention communautaire du 27 septembre 1968 sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale*, *J.T.*, 1977, 249 e.v.; Luik, 19 december 1978, *J. Liège*, 1978-79, 265 met noot G. de L.; Cour d'appel de Paris, 3 oktober 1974, *Rec. Dall.*, 1975, *Jur.*, 396 met noot G. DROZ).

Elke partij kan volgens art. 5, die een afwijking is op art. 2, gedagvaard worden voor de plaats waar zij haar eigen verbintenis heeft uitgevoerd of moet uitvoeren (zie Cass., 6 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 899; *R.W.*, 1978-79, 2725 met noot J. LAENENS).

Met de term verbintenis wordt bedoeld de verbintenis die aan de vordering in

rechte ten grondslag ligt (Hof van Justitie, arrest nr. 14/76 van 6 oktober 1976, zaak-De Bloos, *J.T.*, 1976, 739).

Om de plaats van uitvoering te bepalen moet de aangezochte rechter volgens de in zijn land toepasselijke collisieregels nagaan welk recht van toepassing is en overeenkomstig dit recht de plaats van uitvoering van die verbintenis, waarover het geschil gaat, bepalen (Hof van Justitie, arrest nr. 12/76 van 6 oktober 1976, zaak-Tessili; voor kritiek op dit arrest zie G. DROZ, *Rec. Dall.*, 1977, *Chron.*, XL, blz. 287 e.v.). Dus moet eerst aan de hand van het internationaal privaatrecht van het forumland worden uitgemaakt welk recht moet toegepast worden.

Niet alleen de rechtsmacht van de Staat wordt vastgesteld maar ook welke rechtbank territoriaal bevoegd is (H.E. RAS, *De betekenis van het E.E.G.-Executieverdrag, T.P.R.*, 1975, 859). Bij arbeidsovereenkomst is dit meestal de plaats van de arbeid of van de betaling van het loon.

Indien de werknemer op verschillende plaatsen wordt of werd tewerkgesteld, stelt de rechtsleer voor de bedrijfszetel in aanmerking te nemen (G. DROZ, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le Marché Commun*, nr. 64, blz. 58).

De partijen kunnen bij overeenkomst de plaats van uitvoering van een overeenkomst aanduiden.

Dit beding moet opgesteld worden overeenkomstig het nationaal recht dat toepasselijk is op de verbintenis (Hof van Justitie, 17 januari 1980, *J.T.*, 1980, 314).

490 Heeft de verweerder geen woonplaats op het gebied van een verdragsluitende Staat dan wordt de bevoegdheid in elke verdragsluitende Staat geregeld door de wetgeving van die Staat (art. 4, eerste lid, van het Verdrag onder voorbehoud van de toepassing van art. 16 en, al zegt de tekst het niet uit vergetelheid, van het hoger aangehaald art. 17).

Tegen deze verweerder kan ieder, ongeacht zijn nationaliteit, die op het gebied van een verdragsluitende Staat woonplaats heeft, aldaar op dezelfde voet als de eigen onderdanen van de Staat de bevoegheidsregels inroepen die er van kracht zijn, met name in België de art. 635, 637 en 638 Ger. W. (art. 4, tweede lid, van het Verdrag).

De verweerder kan ook worden opgeroepen:

1° indien er meer dan één verweerder is: voor de arbeidsrechtbank van de woonplaats van een hunner;

2° bij een vordering tot vrijwaring of bij vordering tot tussenkomst: voor het gerecht waarvoor de oorspronkelijke vordering aanhangig is, tenzij de vordering slechts is ingesteld om de opgeroepene af te trekken van de rechter die de wet hun toekent;

3° ten aanzien van een tegeneis die voortspruit uit de overeenkomst of uit het rechtsfeit waarop de oorspronkelijke eis is gegrond: voor het gerecht waar deze laatste aanhangig is (art. 6 van het Verdrag).

Wanneer de verweerder met woonplaats op het grondgebied van een verdragsluitende Staat voor een gerecht van een andere verdragsluitende Staat wordt opgeroepen en niet verschijnt, verklaart de rechter zich ambtshalve onbevoegd indien zijn bevoegdheid niet berust op de bepalingen van het Verdrag (art. 20, eerste lid, van het Verdrag).

De verweerder kan, behoudens in de gevallen opgesomd in art. 16 of indien hij verschijnt uitsluitend om de bevoegdheid van de rechter te betwisten, steeds vrijwillig voor de rechter van een verdragsluitende Staat verschijnen Deze geniet dan, zelfs indien de dagvaarding door eiser in strijd met een forumbeding gebeurde, van een prorogatie van bevoegdheid (art. 18 Verdrag; over het begrip uitsluitend, zie Kh. Gent, 26 februari 1980, *R.W.*, 1980-81, 331).

Art. 16, 1° tot 4° van het Verdrag zijn uit oogpunt van het sociaal recht van minder belang. Wel is art. 16, 5°, dat handelt over de tenuitvoerlegging van beslissingen te vermelden. Bij uitsluiting is de rechtbank van de verdragsluitende Staat van de plaats van tenuitvoerlegging bevoegd.

491 Om te vermijden dat bepalingen van het Verdrag op uiteenlopende wijze zouden geïnterpreteerd worden werd op 3 juni 1971 een protocol opgemaakt, goedgekeurd voor België bij Wet van 18 juli 1973, waarbij het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen bevoegd wordt om uitspraak te doen over de uitlegging van het Verdrag (TH. CATHALA, *L'interprétation uniforme des conventions conclues entre États membres de la C.E.E. en matière de droit privé, Rec. Dall.*, 1972, *Chron.*, VII, 31 e.v.).

Het Hof van Cassatie moet, indien de betwiste interpretatie noodzakelijk is voor het wijzen van een arrest, het Hof raadplegen.

De arbeidshoven kunnen om een prejudiciële beslissing verzoeken, terwijl de arbeidsrechtbanken uitgesloten zijn.

De zaken voor de arbeidsrechtbanken werden minder belangrijk geacht waarbij klaarblijkelijk het belang van de bevoegdheid met dat van de grond van de zaak verward werd (J. LAENENS, *Protocol betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken en de gemeenschappelijke verklaring, R.W.*, 1975-76, 1312 e.v.).

Een exceptie van territoriale onbevoegdheid is echter voor het arbeidshof slechts toelaatbaar indien zij van openbare orde is.

492 Een bevoegdheidsbeding is volgens het Verdrag mogelijk, alhoewel art. 630, eerste lid, Ger. W., bevoegdheidsbedingen in arbeidsovereenkomsten verbiedt.

Artikel 17 van het E.E.G.-Verdrag primeert (J. LAENENS, noot in *R.W.*, 1977-78, 771, punt 4 en de aangehaalde rechtspraak en rechtsleer; *anders:* doch ten onrechte, Arbrb. Veurne, 28 januari 1977, *R.W.*, 1977-78, 763, met vermelde kri-

tische noot). Interne dwingende regels inzake territoriale bevoegdheid moeten wijken voor de E.E.G.-regeling. De arbeidsgerechten moeten het Europees recht de voorrang geven op het intern recht (Cass., 14 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 547; Cass., 27 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 959; *R.W.*, 1971-72, 424; M. LAGRANGE, *Du conflit entre loi et traité en droit communautaire et en droit interne, Rv. Trim. Dr. Eur.*, 1975, 44; HAYOIT DE TERMICOURT, *Conflict tussen het verdrag en de interne wet, R.W.*, 1963-64, 73; zie boven, nr. 390).

Het Verdrag voert directe bevoegdheidsregels in waardoor de bevoegdheid van de rechter, die over de erkenning en de tenuitvoerlegging van de beslissing te oordelen heeft beknot werd ten voordele van de rechter, die kennis neemt van het geschil.

493 Daar de territoriale bevoegdheid in sociale geschillen, volgens het Gerechtelijk Wetboek niet van openbare orde is, moet een exceptie van territoriale onbevoegdheid *in limine litis*, t.t.z. voor alle exceptie of verweer voorgedragen worden (art. 854 Ger. W.).

Het hoort de verweerder toe de exceptie van onbevoegdheid op te werpen met aanduiding van de volgens hem territoriaal bevoegde rechter (art. 855 Ger. W.).

De bevoegde rechter moet niet onder de officiële benaming aangewezen worden. Het zou b.v. volstaan te verwijzen naar de rechter van de plaats waar het bedrijf gelegen is (Cass., 11 juni 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1136; *R.W.*, 1976-77, 178; zie ook A. FETTWEIS, *Bevoegdheidsconflicten, R.W.*, 1971-72, 1709, nr. 2; noot J. LAENENS, *R.W.*, 1979-80, 1561).

Bij ontstentenis van aanduiding van de territoriale bevoegde rechter is de exceptie niet ontvankelijk (Arbrb. Dinant, 21 januari 1975, *Pas.*, 1975, III, 77; Arrond. Luik, 13 januari 1971, *J. Liège*, 1970-71, 153).

Een deel van de rechtspraak aanvaardt zelf dat de bevoegde rechter in de loop van het geding aangewezen wordt, mits de exceptie *in limine litis* opgeworpen werd (*vgl.* Vred. Brussel, 22 maart 1979, *R.W.*, 1979-80, 262 voor wie art. 854 Ger. W. niet toepasselijk is wanneer de onbevoegdheid van openbare orde is; Kh. Antwerpen, 7 december 1976, *R.W.*, 1976-77, 1657; Rb. Brussel, 12 mei 1974, *J.T.*, 1975, 82; Arrond. Brugge, 17 december 1971, *R.W.*, 1971-72, 1513; zie ook Rb. Brussel, 4 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 1377 met noot J. LAENENS, voor wie de artikelen 854 en 855 Ger. W. samen moeten gelezen worden; Vred. Waver, 7 oktober 1976, *J.T.*, 1976, 710 met noot A. KOHL; Arbrb. Antwerpen, 31 maart 1971, *R.W.*, 1970-71, 1862 eisen de onmiddellijke aanduiding van de bevoegde rechter).

Indien een vreemde rechter bevoegd is moet de bevoegde rechter niet aangeduid worden. Art. 855 Ger. W. vindt slechts toepassing voor de Belgische rechtbanken (Luik, 19 december 1978, *J. Liège*, 1978-79, 265; Arbrb. Brussel, 8 november 1974, *J.T.T.*, 1975, 44).

494 Indien de verweerder de exceptie van territoriale onbevoegdheid niet *in limine litis* opwerpt, mag de rechter dit niet ambtshalve doen (art. 630 en 854 Ger. W.).

De arbeidsrechtbank zal dus nooit ambtshalve de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank kunnen bevelen (Arrond. Doornik, 7 februari 1974, *Rec. J.H.*, 1974, 10 met noot E. VAN DAELE; Arrond. Antwerpen, 20 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 1209; Arrond. Luik, 6 januari 1972, *J. Liège*, 1971-72, 81; Arbrb. Tongeren, 29 januari 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 81, Arrond. Luik, 13 januari 1971, *J. Liège*, 1970-71, 153; G. DEMEZ, *La compétence territoriale des tribunaux du travail, J.T.T.*, 1972, 166; *anders:* A. KOHL, *Pouvoirs et devoirs du juge statuant par défaut, J.T.*, 1972, 331 e.v.).

De verweerder kan de exceptie van territoriale onbevoegdheid niet meer voor de eerste maal in beroep opwerpen (zie Brussel, 23 januari 1952, *Pas.*, 1953, II, 3), tenzij een partij ingevolge haar verstek in eerste aanleg slechts voor de eerste maal in beroep haar verweermiddelen doet gelden (Brussel, 22 oktober 1969, *Pas.*, 1970, II, 11; Brussel, 25 februari 1963, *Pas.*, 1963, II, 222; Gent, 30 juni 1960, *R.W.*, 1960-61, 427; Brussel, 18 november 1958, *J.T.*, 1959, 227 en 656; Brussel, 2 juni 1957, *J.T.*, 1957, 28).

Wanneer de akte van hoger beroep de opgave van de grieven van de eiser moet bevatten, moet de exceptie van territoriale bevoegdheid in de akte van beroep vermeld worden (art. 1057, 7° en 1063 Ger. W.; *vgl.* Brussel, 2 juni 1957, *J.T.*, 1957, 28).

495 De verweerder die niet verschijnt wordt vermoed de territoriale bevoegdheid van de rechter voor wie de zaak aanhangig is af te wijzen indien die bevoegdheid van dwingende aard is (art. 630, derde lid, Ger. W.; Arrond. Antwerpen, 20 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 1209; Arrond. Hasselt, 10 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 178; Arrond. Brussel, 15 maart 1971, *J.T.*, 1971, 573; Arbrb. Doornik, 25 juni 1974, *onuitg.*; Arbrb. Nijvel, 26 maart 1973, *onuitg.*; Arbrb. Charleroi, 29 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 153).

Die regel geldt enkel in de gevallen opgesomd in de artikelen 627, 628 en 629 Ger. W. (*vgl. Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 106 e.v.). Hij heeft dus geen algemene draagwijdte (Arrond. Doornik, 7 februari 1974, *Rec. J.H.*, 1974, 10 met noot E. VAN DAELE; Arrond. Antwerpen, 20 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 1209; Arrond. Hasselt, 10 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 178; Arrond. Leuven, 12 mei 1971, *B.R.H.*, 1971, 688; Arrond. Brussel, 15 maart 1971, *J.T.*, 1971, 573; met noot B.V.R. in dezelfde zin en eensluidend advies van het openbaar ministerie; *anders:* J. LAENENS, *De bevoegdheid, T.P.R.*, 1979, 265 e.v., nr. 31; A. KOHL, *Pouvoirs et devoirs du juge statuant par défaut, J.T.*, 1972, 332).

Het aanwenden van de verstekprocedure is een verweermiddel (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 110).

De verweerder wordt vermoed niet op te dagen omdat hij zich niet wil verplaatsen om enkel de territoriale bevoegdheid van de rechter te betwisten.

Wel kan de oorspronkelijke verweerder in hoger beroep een nieuw middel betreffende de territoriale bevoegdheid (b.v. toepassing van het Executieverdrag van 27 september 1968) opwerpen dan hetgeen (b.v. art. 624 Ger. W.) dat hij *in limine litis* in eerste aanleg aanvoerde (Luik, 19 december 1978, *J. Liège*, 1978-79, 265).

Het gaat om een vermoeden *juris tantum* (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 107). De eiser kan bewijzen dat er een overeenkomst bestond, ontstaan na het geschil, om voor die bepaalde arbeidsrechtbank te verschijnen (Arbrb. Tongeren, 29 januari 1969, *T. Soc. R.*, 1971, 81). Hij kan ook vragen vóór de sluiting van de debatten dat, met toepassing van art. 639 Ger. W., de zaak voor beslissing naar de arrondissementsrechtbank wordt verwezen. Vordert hij geen verwijzing dan doet de arbeidsrechtbank voor wie de zaak aanhangig is, uitspraak over haar territoriale bevoegdheid (Arbrb. Tongeren, 18 december 1970, *T. Soc. R.*, 1971, 213). Een ambtshalve verwijzing door de arbeidsrechtbank is niet mogelijk (Arrond. Gent, 24 december 1979, *onuitg.*; Arbrb. Tongeren, 29 januari 1969, *t.a.p.*; *anders:* A. KOHL, *a.w., J.T.*, 1972, 331, noot 37).

De afwezigheid van de tegenpartij maakt het voor de eisende partij onmogelijk een andere rechter, dan de territoriaal bevoegde, te kiezen. Inderdaad wordt, bij afwezigheid van de tegenpartij, deze partij, geacht de bevoegdheid van de rechter voor wie de zaak aanhangig is af te wijzen (art. 630, laatste lid, Ger. W.).

De eiser, die te Hoei woonachtig is, kan, bij verstek van de R.V.A., geen vordering te Luik inleiden (Arbrb. Luik, 31 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 207).

496 Wanneer de rechter ingevolge een exceptie opgeworpen door de verweerder, of ingevolge het verstek van die partij, zijn territoriale bevoegdheid moet onderzoeken kan hij dit slechts na eerst zijn volstrekte bevoegdheid onderzocht te hebben (W.R. Antwerpen, 26 juni 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 29; Luik, 10 mei 1951, *Pas.*, 1951, II, 106).

AFDELING III

ALGEMENE REGELING

497 Artikel 624 Ger. W. houdt een algemene regel inzake territoriale bevoegdheid in. Deze regel is noch van openbare orde, noch dwingend recht (Brussel, 13 maart 1972, *J.T.*, 1972, 553).

Het laat aan de eiser de keuze over tussen vier mogelijkheden om de vordering te brengen:

1° Voor de rechter van de woonplaats van de verweerder of van één der verweerders (*forum rei*).

Art. 36 Ger. W. omschrijft de woonplaats als de plaats waar een persoon op de bevolkingsregisters is ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf. Het berip woonplaats stemt in het procesrecht niet overeen met de bepaling van art. 102 B.W. volgens dewelke de woonplaats van ieder Belg, wat betreft de uitoefening van zijn burgerlijke rechten, daar is waar hij zijn hoofdverblijk heeft.

Voor openbare diensten is de woonplaats de plaats waar die diensten gevestigd zijn en voor vennootschappen de plaats waar hun sociale zetel is gevestigd.

De sociale zetel van een vennootschap mag niet worden verward met de bedrijfszetel (art. 42, eerste lid, 5° Ger. W.). De bedrijfszetel is de of een van de plaats(en) waar de vennootschap haar bedrijvigheid uitoefent (art. 627, 9° Ger. W.; zie verder, nr. 501). De sociale zetel is de plaats waar zich de directie en de administratieve diensten bevinden.

2° Voor de rechter van de plaats, waar de verbintenissen, waarover het geschil loopt, of één ervan zijn ontstaan of waar zij worden, zijn of moeten worden uitgevoerd (*forum contractus*, en *forum solutionis*).

Deze bepaling was een innovatie van de Wet van 25 maart 1876, die een regel, die gold voor de rechtbanken van koophandel, veralgemeend heeft. Zij gaat terug tot het Romeinse recht (Wet *De judiciis et ubi quisque agere vel conveniri debeat*, D.5, 1.). De Grote Raad van Mechelen paste hem in onze gewesten toe. Bedoelde regel steunt op de vermoede wil van de partijen; zij kunnen er dan ook van afwijken (DE PAEPE, I, blz. 96 e.v., nrs. 20 e.v.).

De plaats waar de verbintenis ontstond is de plaats waar zij tot stand kwam, niet waar zij opgesteld werd. Voor de plechtige contracten valt de plaats van totstandkoming samen met de plaats van het opstellen van de akte.

De plaats van uitvoering wordt in de overeenkomst bepaald of kan blijken uit de omstandigheden, eventueel kan artikel 1247 B.W. toegepast worden. De tekst maakt gewag van de „verbintenissen". Verbintenissen kunnen ontstaan uit overeenkomsten, maar ook uit misdrijven, oneigenlijke misdrijven of uit de wet (DE PAGE, II, nr. 443 e.v.). De gestelde regel vindt toepassing op alle verbintenissen (Cass., 5 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 872; Cass., 11 februari 1904, *Pas.*, 1904, I, 134; DE PAEPE, I, blz. 131 tot 137, nr 46 tot 48).

Zo is de rechter van de plaats waar een werknemer is tewerkgesteld bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot betaling van sociale zekerheidsbijdragen. De verbintenis is immers op de plaats van tewerkstelling, ontstaan (Cass., 5 mei 1971, t.a.p.).

Bij een onverschuldigde betaling van sociale zekerheidsbijdrage is het de rechter van de plaats waar de verbintenis tot terugbetaling ontstond, nl. op het ogenblik van betaling van die bijdragen aan de R.M.Z. te Brussel, die territoriaal bevoegd is (Arbh. Luik, 23 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 336; Arbrb. Antwerpen, 11 februari 1974, *onuitg.*; Vred. St. Niklaas, 17 maart 1969, *onuitg.*; Vred. Neerpelt, 27 juni 1968, *onuitg.*; zie ook DE PAEPE, I, blz. 127, nr. 42). Art. 624, 2° Ger. W. blijft van toepassing indien de verweerder het bestaan van de overeenkomst betwist (DE PAEPE, I, blz. 125, nr. 41; blz. 129, nr. 45).

Deze bepaling is niet toepasselijk op de sociale voorzieningen daar zij niet ontstaan uit een overeenkomst. Zij is daarenboven niet toepasselijk omdat er een bijzondere regeling tot vaststelling van de territoriale bevoegdheid voor dergelijke geschillen werd ingevoerd (art. 628, 14° Ger. W.).

3° Voor de rechter van de woonplaats gekozen voor de uitvoering van de akte. Het gaat hier om een fictieve woonplaats.

VOLSTREKTE BEVOEGDHEID	TERRITORIALE BEVOEGDHEID
578	627, 9°
579	628, 11° en 14°
579 zo slachtoffer geen woon- of verblijfplaats in België had en het arbeidsongeval zich in den vreemde voordeed	624
580, 1°	624
580, 2° en 3°	628, 14°
580, 4°	624
580, 5° (opgeheven)	—
580, 6° tot 11°	628, 14°
581	628, 14°
582, 1° en 2°	628, 14°
582, 3[4] en 4°	627, 9°
583 werknemers	627, 9° (1)
zelfstandigen	628, 14° (1)
gerechtigde op gewaarborgd inkomen	628, 14° (1) (verwijzing naar art. 580, 8°, a)
gerechtigde op bestaansminimum	
gerechtigde op gewaarborgde gezinsbijslag	628, 14° (1)
werknemers	624
art. 59*quater* Arbeidsongevallenwet	

(1) In de teksten is steeds sprake van „administratieve sancties toegepast op" werkgevers, zelfstandigen, of gerechtigden op bestaansminimum. Met administratieve sancties wordt hier ook de administratieve geldboeten bedoeld, daar waar art. 583 Ger. W. een duidelijk onderscheid tussen beide maakt (zie boven, nr. 349 en 351).

4° Voor de rechter van de plaats waar de gerechtsdeurwaarder heeft gesproken tot de verweerder in persoon, indien noch de verweerder, noch in voorkomend geval, één van de verweerders een woonplaats heeft in België of in het buitenland.

De eiser mag op zijn keuze niet terugkomen (Arrond. Brussel, 10 oktober 1977, *B.R.H.*, 1977, 631).

498 Doch art. 624 Ger. W. vangt aan met de woorden: „met uitzondering van de gevallen waarin de wet uitdrukkelijk bepaalt welke rechtbank bevoegd is". Nu is het zo dat voor de sociale geschillen op de algemene regel zoveel uitzonderingen bestaan, dat hij de uitzondering is.

Het volstaat de hiernavolgende tabel te bekijken, waar de regels van territoriale bevoegdheid opgegeven zijn volgens het voorwerp van het geschil om vast te stellen dat art. 624 Ger. W. enkel toepassing vindt voor de geschillen nopens de werkgeversverplichtingen, de geschillen tussen instellingen, de geschillen bij arbeidsongeval overkomen in den vreemde wanneer het slachtoffer geen woon- of verblijfplaats in België had (zie verder, nr. 513), de geschillen waarvan sprake in artikel 59*quater* van de Arbeidsongevallenwet (zie boven, nr. 212).

499 Artikel 624 Ger. W. is dus toepasselijk voor de geschillen nopens de bijdrageverplichtingen van de werkgevers aan de sociale zekerheid (*anders*: W. VEROUGSTRAETE, *De rechtspleging voor de nieuwe arbeidsgerechten*, nr. 33).

Het vindt eveneens toepassing op de geschillen tussen instellingen, zelfs indien de verzekerde in het geding tussenkomt (Arbrb., Brussel, 10 december 1979, *onuitg.*). De tussenkomende partij kan hieraan geen wijziging brengen. De arbeidsrechtbank bevoegd voor de hoofdvordering is ook bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot tussenkomst (art. 564 en 634 Ger. W.).

De verzekerde geniet daardoor niet van de regel, gesteld in art. 628, 14° Ger. W., waarbij de woonplaats van de verzekerde voor de geschillen met instellingen tot uitkering van sociale voorzieningen bepalend is voor de territoriaal bevoegde arbeidsrechtbank (zie L. MORGENTHAL, *Le procès social après la réforme judiciaire*, *Ann. F. Dr. Liège*, 1968, 290).

AFDELING IV

BIJZONDERE REGELINGEN

§ 1. Geschillen in verband met de arbeid, met de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid

500 De rechter van de plaats waar de mijn, de fabriek, de werkplaats, het magazijn, het kantoor gelegen is en in het algemeen, van de plaats die bestemd is

voor de exploitatie van de onderneming, de uitoefening van het beroep of de werkzaamheid van de vennootschap, van de vereniging of van de groepering, is territoriaal bevoegd voor alle geschillen bedoeld in de art. 578 en 582, 3° en 4°, en voor de toepassing op de werkgevers van de administratieve sancties bedoeld in art. 583 (art. 627, 9° Ger. W.).

Deze tekst is een overname van art. 44 van de Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden.

Dit artikel was toepasselijk voor al de geschillen betreffende:

1° de werklieden en bedienden die er (bedoeld wordt in de bedrijfszetel) arbeiden;

2° de werklieden en bedienden die, alhoewel niet daarin arbeidende, toch gewoonlijk arbeiden binnen het gebied van de werkrechtersraad in hetwelk de inrichting gelegen is.

Het laatste lid van dit artikel verwees voor de overige gevallen naar de bepalingen van hoofdstuk II van de Wet van 25 maart 1876 houdende titel I van het inleidend boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (zie bv. W.R. Luik, 26 september 1952, *J.T.*, 1953, 330).

Met de „overige gevallen" werden beoogd de werknemers, die buiten het rechtsgebied van de werkrechtersraad, waarin de bedrijfszetel gelegen was, tewerkgesteld werden. De eisende partij kon dagvaarden in de plaats, waar de verweerder woonde, waar de verbintenis was ontstaan of waar de verbintenis moest uitgevoerd worden of werd uitgevoerd.

Ingevolge de Wet van 12 april 1965 werd de plaats waar de verbintenis moest uitgevoerd worden conventioneel bepaald en, bij ontstentenis van overeenkomst, gebeurde de bepaling „op de plaats waar de arbeid wordt verricht of in de onmiddellijke nabijheid ervan".

De Wet van 12 april 1965 heeft dan ook ongewild een weerslag gehad op de territoriale bevoegdheid van de werkrechtersraden (M. TAQUET en P. DENIS, *Conséquences de la Loi du 12 avril 1965 concernant la protection de la rémunération sur la compétence ratione loci des conseils de prud'hommes*, J.T., 1967, 20; R. DE CORTE, *Bevoegdheid ratione loci van de arbeidsrechtbanken*, in *Sociaal procesrecht*, blz. 57 e.v.).

Zo werd voor een handelsvertegenwoordiger, die te Herstal woonde en die in het Luikse werkzaam was voor een werkgever uit Brussel, Luik geacht de plaats van uitvoering te zijn van de overeenkomst zodat de werkrechtersraad van Luik territoriaal bevoegd was (W.R. Luik, 11 oktober 1966, *J.T.*, 1967, 29).

Een gelijkaardige redenering werd gevolgd voor een inspecteur van verzekeringen die in de streek van Charleroi werkzaam was (W.R. Charleroi, 1 oktober 1968, *T. Soc. R.*, 1969, 34).

Het Gerechtelijk Wetboek heeft geen bijzondere regeling ingesteld voor de werknemers, die buiten het rechtsgebied, waarin de bedrijfszetel gelegen, werkzaam zijn.

Der verwijzing naar de regeling van het hoofdstuk II van de Wet van 25 maart 1876, thans art. 624 Ger. W., werd niet behouden.

501 In artikel 627, 9° Ger. W. komen drie criteria voor. Vooreerst is het de „plaats die bestemd is voor de exploitatie van de onderneming" die in aanmerking komt voor het bepalen van de territoriale bevoegdheid.

De rechter van de plaats waar de bedrijvigheid wordt uitgeoefend is ongetwijfeld het best bekend met de arbeidsomstandigheden. Hij kent de faam van het bedrijf en de aard van haar activiteit. Hij is het best geplaatst voor het inwinnen van inlichtingen over het bedrijf en voor het bijeenbrengen van alle nuttige

bewijzen. De centralisering van alle geschillen betreffende een bedrijfseenheid biedt ook het voordeel eenheid te brengen in de rechtspraak, zoals bv. inzake opzeggingstermijnen voor hogere bedienden.

Bij ontstentenis van een specifieke bepaling zou art. 624 Ger. W. toepasselijk zijn, die door de keuze, welke aan de eisende partij gelaten worden, een versnippering van de rechtspraak in de hand zou werken.

De bedrijfszetel wordt volgens een deel van de rechtsleer als het determinerend criterium aanzien voor het bepalen van de territoriale bevoegdheid (R. DE CORTE, *Bevoegdheid ratione loci van de arbeidsgerechten*, in *Sociaal procesrecht*, blz. 53; J. LAENENS, noot in *R.W.*, 1977-78, 770; J. LIEVENS, noot in *R.W.*, 1977-78, 2654, nr. 2). Een ander deel van de rechtsleer neemt de plaats waar de werknemer zijn beroep uitoefent, dat in artikel 627, 9° als tweede criterium vermeld wordt, als belangrijkst criterium (FETTWEIS, nr. 568, blz. 312; G. DEMEZ, *La compétence territoriale des tribunaux de travail*, *J.T.T.*, 1972, 161 e.v.; G. DE LEVAL, noot in *J. Liège*, 1972-73, 194).

502 Historisch lijkt de laatste stelling de juiste.

Bij de bespreking van de Wet van 7 februari 1859 verklaarde minister Lejeune dat de plaats van de fabriek aangewezen was omdat alzo voor de arbeiders kostelijke en moeilijke verplaatsingen vermeden werden (*Parl. Handel., Kamer*, 7 mei 1858, blz. 924).

De arbeiders woonden of verbleven in die tijd dicht bij de fabriek.

In artikel 81 van de Wet van 31 juli 1889 was het steeds de ligging van de fabriek die indicatief was voor de territoriale bevoegdheid en voor de huisarbeiders was het de plaats waar de overeenkomst was tot stand gekomen (zie Cass., 6 maart 1902, *Pas.*, 1902, I, 179; Cass., 1 december 1892, *Pas.*, 1893, I, 44).

De rechter van de plaats van het werk is het best op de hoogte van de gebruiken (*Pasin.*, 1889, blz. 438).

Met de Wet van 15 mei 1910 werd de personele bevoegdheid van de werkrechtersraden uitgebreid tot de bedienden (zie boven, nr. 47).

De territoriale bevoegdheid werd daarom niet alleen in functie van de fabriek, maar ook van de werf, het kantoor of het magazijn uitgebreid (*Gedr. St., Kamer*, 7 april 1910, stuk 149, blz. 64, verslag Wauvermans).

„De bevoegdheid, wat het oord betreft, wordt bepaald door de ligging van de fabriek, van de werf, het kantoor, het magazijn en over 't algemeen, van de plaats tot de onderneming gebruikt, voor al de geschillen betreffende:

1° de bedienden en de arbeiders die daarin werkzaam zijn;

2° de bedienden en arbeiders die, ofschoon buitenshuis werkzaam, niettemin gewoonlijk werken binnen het gebied in de raad waaronder de onderneming behoort. In de andere gevallen, wordt de bevoegdheid, wat betreft het oord, vastgesteld overeenkomstig hoofstuk II van de Wet van 25 maart 1876" (art. 44 Wet van 15 mei 1910; zie *Gedr. St., Kamer*, 10 mei 1906, stuk 202, 26 november 1908, stuk 22, 19 december 1908, stuk 66, 9 maart 1910, stuk 115).

Zoals kamerlid Wauvermans het uitdrukte, centraal staat „l'endroit d'exécution de la convention" (*Gedr. St., Kamer*, 2 december 1908, stuk 27, blz. 18).

503 Art. 45 van de Wet van 9 juli 1926 was een overname van art. 44 van de Wet van 15 mei 1910 (*Gedr. St., Kamer*, 10 november 1925, stuk 7, blz. 12, *verslag*-VAN DIEVOET).

De werknemer, die aangeworven werd te Brussel en werkzaam was te Leuven, ressorteerde onder de bevoegdheid van de werkrechtersraad te Leuven, waar hij werkzaam was (P. WAUVERMANS en L.TH. LÉGER, *Les Conseils de Prud'hommes. Loi de 1926*, nr. 72, blz. 62).

Voor de werkrechtersraden was dus de plaats waar werkelijk gearbeid werd het criterium bij uitstek om de territoriale bevoegdheid te bepalen.

In het *Verslag*-VAN REEPINGHEN is er sprake van „de plaats waar hij (de arbeid) wordt verricht" (I, blz. 252). „Artikel 627, 9° Ger. W. bevestigt in het algemeen de bevoegdheid van de plaats van het werk" (I, blz. 252).

Tijdens de parlementaire besprekingen in de Kamer werd zelfs „de plaats die bestemd is voor de exploitatie van de onderneming" geïnterpreteerd als de plaats waar de werknemer aktief is (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 108 e.v.; zie verder, nr. 509). Die ruime interpretatie, gegeven, naar parlementaire gewoonte, om een amendement af te wijzen, kan echter niet bijgetreden worden. Beter ware geweest te verwijzen naar de plaats bestemd voor de uitoefening van het beroep.

504 Het art. 627, 9° Ger. W. hanteert buiten de twee hierboven besproken criteria:

1° de plaats voor de exploitatie van de onderneming, d.w.z. de plaats waar de onderneming in bedrijf is of de bedrijfszetel;

2° de plaats voor de uitoefening van het beroep nog een derde criterium: de plaats van de werkzaamheden van de vennootschap, van de vereniging of van de groepering.

505 De plaats van de bedrijvigheid komt in aanmerking voor de geschillen:

1) Betreffende de instelling en de werking van de ondernemingsraden en betreffende de instelling en de werking van de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen (art. 582, 3° en 4° Ger. W.).

Artikel 24 van de Wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven maakte gewag van „de zetel van de onderneming", art. 1 § 4, h van de Wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de arbeiders van „de zetel van de onderneming of van de inrichting", terwijl paragraaf zes van art. 76*ter* in de Gecoördineerde wetten op de mijnen en graverijen de term „bedrijfszetel" gebruikte. Deze bewoordingen werden resp. bij de art. 68, 70 en 74 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W. aangebracht. De term „zetel van de onderneming" is echter niet dezelfde als de term „zetel van het bedrijf".

De ondernemingszetel, ook in vertaling uit het Frans maatschappelijke zetel genoemd, is de plaats waar de onderneming is gevestigd of geacht wordt gevestigd te zijn, terwijl de bedrijfszetel (exploitatiezetel) de plaats is waar het bedrijf wordt uitgeoefend.

Met de Wet van 23 januari 1975 zijn de bepalingen inzake territoriale bevoegdheid uit de wetten van 1948 en 1952 verdwenen.

2) Van individuele aard betreffende de toepassing van de collectieve arbeidsovereenkomsten wanneer de vordering ingeleid wordt door een representatieve organisatie namens haar leden (art. 578, 3° Ger. W.; art. 4 van de Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités).

In de rechtsleer werd volgend onderscheid gemaakt (G. DEMEZ, *La compétence territoriale des tribunaux du travail*, *J.T.T.*, 1972, 164, 2, B):

a) geschil tussen een werknemersorganisatie en een werkgever betreffende de rechten van werknemers die op dezelfde plaats zijn tewerkgesteld: territoriaal bevoegd is de arbeidsrechtbank van de plaats waar de bedrijfszetel is gevestigd;

b) zelfde veronderstelling doch de werknemers zijn op verscheidene plaatsen tewerkgesteld: toepassing van art. 624 Ger. W. daar artikel 627, 9° geen duidelijke richtlijn geeft. Een bouwwerf kan inderdaad niet als de bedrijfszetel beschouwd worden (W.R. Paturages, 5 februari 1952, *J.T.*, 1952, 218).
Een bedrijfszetel veronderstelt een onroerend goed, dat op bestendige wijze aangewend wordt, om een bedrijvigheid uit te oefenen.

c) geschil tussen twee beroepsorganisaties: toepassing van artikel 624 Ger. W.
Art. 627, 9° Ger. W. bepaalt nochtans dat het toepassing vindt voor alle geschillen bedoeld in art. 578 Ger. W.

3) Nopens de administratieve geldboeten opgelegd aan werkgevers (art. 583 Ger. W.).

Er is geen keuze tussen de bedrijfszetel, de ondernemingszetel en de woonplaats van de werkgever zoals voorgehouden werd (G. DEMEZ, *La compétence territoriale des tribunaux du travail*, *J.T.T.*, 1972, 165).

506 De plaats voor de uitoefening van het beroep zal de territoriaal bevoegde arbeidsrechtbank aanduiden voor de geschillen:

1) inzake arbeidsovereenkomsten (art. 578, 1° Ger. W.);

2) inzake leerovereenkomsten (art. 578, 2° Ger. W.);

3) van individuele aard tussen een werknemer en een werkgever betreffende collectieve arbeidsovereenkomsten (art. 578, 3° Ger. W.);

4) tussen werknemers naar aanleiding van het werk (art. 578, 4° Ger. W.);

5) betreffende de overeenkomsten voor versnelde beroepsopleiding (art. 578, 5° Ger. W.);

6) van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank (art. 578, 7° Ger. W.).

507 De plaats voor de uitoefening van het beroep is de mijn, de fabriek, de haven, de werkplaats, de winkel, het kantoor. De plaats waar de arbeidsovereenkomst gesloten werd heeft dus geen belang (Arbh. Luik, 9 juni 1971, *J. Liège*, 1971-72, 11). De woonplaats van de werknemer komt evenmin in aanmerking (*anders*: Arrond. Luik, 25 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1973, 263; Arrond. Verviers, 6 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 195, noot 5).

Indien een onderneming een kantoor heeft doch de werknemer niet in het rechtsgebied waar het kantoor gelegen is gearbeid heeft, is het de plaats van de werkelijke uitoefening van het beroep die bepalend is (Arrond. Luik, 8 februari 1973, *J. Liège*, 1972-73, 194 en noot G. DE LEVAL; Arrond. Antwerpen, 21 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 1828; Arbrb. Brussel, 20 oktober 1971, *J.T.T.*, 1972, 175).

Wanneer er geen vaste plaats is, zoals voor bouwvakarbeiders, seizoenarbeiders, komt de plaats, waar ze gewerkt hebben op het ogenblik van de feiten, die aanleiding geven tot vordering, in aanmerking.

Deze regeling is niet steeds gelukkig. Een Oostendse bouwvakarbeider werkend voor een Roeselaars bouwbedrijf die appartementen bouwt te Brussel moet te Brussel, plaats van tewerkstelling, dagvaarden. Beide partijen moeten zich dus verplaatsen. Daarenboven kan zij leiden tot gecompliceerde situaties.

Indien een bouwvakarbeider of een handelsvertegenwoordiger in het rechtsgebied van verschillende arbeidsrechtbanken gearbeid heeft zal de werknemer, die tijdens zijn tewerkstelling een te kort aan loon ontving, voor een van die arbeidsrechtbanken, naar keuze, kunnen dagvaarden. De Wet op de werkrechtersraden (zie boven, nr. 500) deed voor die gevallen beroep op de regeling van de Wet van 25 maart 1876. De woonplaats van de werkgever of de plaats van het aangaan of de uitvoering van de arbeidsovereenkomst bepaalde de territoriale bevoegdheid (art. 39 en 42 Wet van 25 maart 1976).

508 Het kan ook gebeuren dat in eenzelfde vordering verscheidene punten voorkomen, waarvoor territoriaal niet dezelfde arbeidsrechtbank bevoegd is, b.v. een vordering tot het bekomen van achterstallig loon en het afleveren van een bijdragebon bestemd voor de ziekteverzekering. Voor het eerste deel van de vordering is artikel 627, 9° Ger. W. toepasselijk, terwijl voor het tweede deel art. 628, 14° geldt. In dit geval is het de hoofdvordering, die indicatief is voor het bepalen van de territoriale bevoegdheid.

509 Voor de handelsvertegenwoordiger, die zijn werkzaamheden op verschillende plaatsen uitoefent, werd in de Kamercommissie de rechter van de plaats waar hij, luidens de overeenkomst, zijn aktiviteit uitoefent territoriaal bevoegd geacht (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 108 e.v.).

De werkgever heeft dus niet de keuze tussen de plaats waar zijn kantoren gevestigd zijn en de plaatsen waar de handelsvertegenwoordiger actief was.

De handelsvertegenwoordiger kan zijn beroep uitoefenen op andere plaatsen dan die waar de onderneming gelegen is, waarvoor hij werkzaam is. Het is de plaats van de activiteit die voor de aanwijzing van de bevoegde rechtbank in aanmerking komt (Arrond. Gent, 2 april 1979, *R.W.*, 1979-80, 1170; Arbh. Luik, 14 september 1978, *J.T.T.*, 1979, 147; Arbh. Antwerpen, 13 maart 1978, *R.W.*, 1977-78, 55; Arbrb. Luik, 2 mei 1977, *Pas.*, 1977, III, 43; Arbrb. Luik, 14 juni 1973, *J. Liège*, 1973-74, 191; Arrond. Luik, 25 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1973, 263; Arrond. Antwerpen, 21 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 1828).

In de Kamer werden de termen „plaats bestemd voor de exploitatie van de onderneming" ruim opgevat om die interpretatie mogelijk te maken (zie boven. nr. 503: zie ook Arbrb. Luik. 11 maart 1976, J. Liège. 1975-76, 270).

Wanneer de handelsvertegenwoordiger in verscheidene gewesten actief was, mag

hij als eiser dagvaarden voor de arbeidsrechtbank van het rechtsgebied van één van die gewesten. De handelsvertegenwoordiger die zijn activiteit uitoefende in de provincies Luik en Limburg voor een bedrijf, waarvan de zetel te Brussel gevestigd is, mag voor de arbeidsrechtbank te Luik dagvaarden (Arrond. Luik, 16 mei 1974, *J.T.T.*, 1974, 252). Dit leidt ertoe dat de eiser de territoriaal bevoegde arbeidsrechtbank kiest. Om dit te vermijden is de arbeidsrechtbank van Hoei van oordeel dat in dit geval de plaats waar de handelsvertegenwoordiger zijn activiteit centraliseert, ttz. zijn verblijfplaats, in aanmerking komt om de territoriale bevoegdheid te bepalen (18 november 1977, vermeld in *Oriënt.*, 1979, 19). Die zienswijze vindt geen steun in de tekst.

510 Bij tewerkstelling in de vreemde of voor een vreemde werkgever leidt de regel van de plaats van activiteit van de werknemer, bij ontstentenis van internationale verdragsbepalingen, tot volgende hypotheses:

a) Wanneer de arbeid in het buitenland uitgevoerd wordt, doch de arbeidsovereenkomst tussen Belgen in België werd afgesloten.

Vroeger werd, met toepassing van de Wet van 25 maart 1876 (zie boven, nr. 500) in die hypothese de plaats waar in België het contract werd gesloten tussen werkgever en werknemer als determinerend aanzien (W.R. Moeskroen, 15 november 1928, *R.W.D.*, 1929, 12).

Thans, bij ontstentenis van toepassing van art. 624 Ger. W. en gelet op art. 627, 9° Ger. W. zou de Belgische arbeidsrechtbank zich onbevoegd moeten verklaren, daar zij voor geschillen in verband met de arbeid slechts bevoegd is, wanneer de werknemer zijn activiteit in België uitgeoefend heeft.

In de opvatting dat de bedrijfszetel en niet de plaats van de activiteit van de werknemer de territoriale bevoegdheid bepaalt (zie boven, nr. 501), kan de arbeidsrechtbank in België territoriaal bevoegd zijn zo die bedrijfszetel in België gelegen is (Arbh. Brussel, 20 november 1974, *J.T.*, 1975, 135).

Wordt die opvatting niet gedeeld, dan moet volgens de heersende rechtspraak, die op het standpunt staat dat artikel 627, 9° Ger. W. geen toepassing vindt buiten België, art. 624 toegepast worden (*vgl.* Arbh. Brussel, 4 juli 1973, *J.T.*, 1973, 553; Arbrb. Brussel, 8 november 1974, *J.T.T.*, 1975, 44).

b) Wanneer de arbeid in het buitenland wordt uitgevoerd, en de arbeidsovereenkomst tussen een Belgische werknemer en een vreemde werkgever of omgekeerd in België aangegaan werd, staat men voor een wetsconflict nopens de bevoegdheid: is de Belgische of een vreemde rechter bevoegd?

Volgens een eerste opvatting worden de toepassing van de interne regelen inzake territoriale bevoegdheid uitgebreid tot de internationale wetsconflicten inzake bevoegdheid (BATTIFOL/LAGARDE, II, blz. 388 e.v., nr. 669 e.v.; Arbrb. Brussel, 8 november 1974, *J.T.T.*, 1975, 44).

Daartegenover staat een tweede opvatting, die ervan uitgaat dat de voorgaande zienswijze in België niet kan toegepast worden daar de art. 635 tot 638 Ger. W.

het probleem regelen (F. RIGAUX, *Droit international*, 1968, nr. 44, blz. 52; Arbh. Brussel, 4 juli 1973, *J.T.*, 1973, 553).

De internationale bevoegdheid is een kwestie van toewijzing van rechtsmacht vooraleer een kwestie van territoriale bevoegdheid te zijn (SOLUS/PERROT, II, nr. 386 e.v., blz. 438 e.v.). Art. 635, 2° en 3° Ger. W. laten toe in dit geval een vreemdeling in België te dagvaarden.
Voor het bepalen van de territoriale bevoegdheid wordt art. 624 Ger. W. toegepast (zie onder a);

c) Wanneer de arbeid in het buitenland wordt uitgevoerd en de arbeidsovereenkomst tussen twee vreemdelingen in België werd aangegaan: zie onder b;

d) Wanneer de arbeid in het buitenland wordt uitgevoerd en de arbeidsovereenkomst in den vreemde tot stand kwam, is een Belgische arbeidsrechtbank niet bevoegd.
Art. 15 B.W. laat echter toe dat een Belg, zelfs indien hij niet in België woonachtig is, voor een Belgische rechtbank kan gedagvaard worden wegens verbintenissen die hij in het buitenland, zelfs jegens een vreemdeling, heeft aangegaan.

Die bepaling geldt zowel voor natuurlijke als voor rechtspersonen. Zij is echter niet van openbare orde. De Belg kan van dit voorrecht afzien.

Met Belgen worden krachtens artikel 2 van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968, goedgekeurd bij de Wet van 13 januari 1971, voor de toepassing van dit verdrag gelijkgesteld de personen van vreemde nationaliteit, die in België woonplaats hebben.

e) Wanneer de arbeid in België uitgevoerd wordt voor een vreemde werkgever, gevestigd in het buitenland, ingevolge een in de vreemde aangegane arbeidsovereenkomst met een vreemde werknemer.

De Belgische arbeidsrechtbank is bevoegd. Art. 635, 3° Ger. W. laat toe een vreemdeling in België te dagvaarden indien de verbintenis die ten grondslag ligt aan de vordering in België uitgevoerd is of moet worden (Arbh. Brussel, 4 juli 1973, *J.T.*, 1973, 553).

Wanneer een Amerikaanse werknemer met een Amerikaans bedrijf een arbeidsovereenkomst, beheerst door het Californisch recht, afsluit met als arbeidsplaats België, is de Belgische arbeidsrechtbank van de plaats van uitvoering bevoegd (Arbrb. Brussel, 16 februari 1976, *J.T.T.*, 1976, 151).

Wel kunnen partijen in dit geval conventioneel overeenkomen dat de geschillen aan de rechtbanken van hun eigen land overgelegd worden (Arbeidshof Brussel, 4 juli 1973, *t.a.p.*). De werkrechtersraad van de woonplaats van de werknemer was vroeger bevoegd (W.R. Ber. Luik, 19 december 1928, *R.W.D.*, 1933, 114).

Wanneer een vreemd schip in een Belgische haven ligt, is de Belgische arbeidsrechtbank bevoegd bij geschil, zelfs indien de arbeidsovereenkomst door een vreemde wet beheerst wordt (Arbrb. Antwerpen, 25 april 1975, *R.W.*, 1975-76, 1896).

f) Wanneer de arbeid in België uitgevoerd wordt voor een vreemde werkgever,

gevestigd in het buitenland, ingevolge een in de vreemde aangegane overeenkomst met een Belg zijn de Belgische arbeidsrechtbanken bevoegd: zie onder e.

g) Wanneer de arbeid in België en in het buitenland wordt uitgevoerd voor een vreemde werkgever, gevestigd in het buitenland kan een arbeidsrechtbank in België bevoegd zijn.

511 Luidens art. 635 Ger. W. kunnen vreemdelingen voor de Belgische arbeidsrechtbank gedagvaard worden, in de in dit artikel opgesomde gevallen, waaronder de volgende van belang zijn voor de arbeidsgerechten:

1° Indien zij in België een woon- of verblijfplaats of een gekozen woonplaats hebben.

2° Indien de verbintenis die ten grondslag ligt aan de vordering, in België ontstaan is, uitgevoerd is of moet worden.

3° Indien er verscheidene verweerders zijn, waarvan er één zijn woon- of verblijfplaats in België heeft. Het spreekt vanzelf dat die persoon werkelijk partij moet zijn (Arbrb. Brussel, 8 november 1974, *J.T.*, 1975, 44), en de vordering hetzelfde voorwerp heeft ten aanzien van elke verweerder (Cass., 5 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1176).

4° Indien de vordering samenhangend is met een rechtsgeding dat reeds aanhangig is voor een Belgische rechtsmacht.

4° Indien het gaat om een vordering tot tussenkomst of een tegenvordering wanner de oorspronkelijke vordering aanhangig is voor een Belgische rechtbank.

Wanneer de vorige bepalingen ontoereikend zijn om de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken ten aanzien van vreemdelingen te bepalen, kan de eiser de zaak brengen voor de rechter van de plaats waar hij zelf zijn woon- of verblijfplaats heeft (art. 638 Ger. W.).

In de tekst is geen sprake van gekozen woonplaats zoals het geval is in art. 635, 2° Ger. W.

Het gaat hier om een buitensporig voorrecht verleend aan de persoon die in België woonachtig is (R. VANDER ELST, *Le Code judiciaire et les conflits de juridiction*, *J.T.*, 1970, 305 e.v.).

Alhoewel tijdens de parlementaire discussie van artikel 53 van de Wet van 25 maart 1876 de wetgever uitsluitend aan de belangen van de Belgische burger dacht, is de tekst van art. 638, die vermeld art. 53 overneemt, zowel voor de Belgische als de vreemde eiser toepasselijk.

In de gevallen waarin artikel 635 Ger. W. niet voorziet, kan de vreemdeling, indien de Belg in het land van die vreemdeling hetzelfde recht heeft, de rechtsmacht van de Belgische rechtbanken in zijn eerste conclusies afwijzen (art. 636, eerste lid, Ger. W.; Cass., 14 oktober 1965, *Pas.*, 1966, I, 208).

De woorden „eerste conclusies" hebben hier, volgens de parlementaire voorbereiding van de Wet van 1876, de betekenis van „voor elke andere exceptie of verweer" (DE PAEPE, *Etrangers*, II, blz. 173).

De wederkerigheid moet niet noodzakelijk door een verdrag vastgesteld worden. Zij mag ook blijken uit de overlegging van wetten of akten. De bewijslast berust bij de verweerder. De vreemdeling die niet verschijnt wordt geacht de rechtsmacht van de Belgische rechtbanken af te wijzen (art. 636, laatste lid, Ger. W.). De rechter moet dan nagaan of er een verdrag bestaat tussen België en het land,

waarvan de vreemdeling onderdaan is. Is er geen verdrag dan is de exceptie van territoriale bevoegdheid ongegrond (Brussel, 3 mei 1977, *Pas.*, 1978, II, 13).

512 De arrondissementsrechtbank is niet bevoegd om een zaak naar een buitenlandse rechtsmacht te verwijzen (Arbh. Gent, 3 februari 1978, *R.W.*, 1977-78, 2220; Arrond. Brussel, 3 februari 1975, *R.W.*, 1974-75, 1714; Arrond. Brussel, 14 januari 1974, *Pas.*, 1974, III, 82; Kh. Brugge, 25 september 1973, *R.W.*, 1973-74, 436; Arrond. Antwerpen 2 mei 1972, *R.W.*, 1973-74, 497; J. LAENENS, *De procedure inzake bevoegdheidsincidenten voor de arrondissementsrechtbank*, *R.W.*, 1974-75, 1547, nr. 11 en voetnoot 41; FETTWEIS, nr. 38 *bis*, *blz. 31*). Het gaat immers om een geschil van rechtsmacht en niet van bevoegdheid. Voor de Belgische rechter is de vreemde rechter een andere rechtsmacht.

Een verwijzing naar de arrondissementsrechtbank is derhalve onontvankelijk. Het is de rechter voor wie de vordering aanhangig is die over het middel, waarbij de verweerder partij de bevoegdheid van een buitenlandse rechter opwerpt, uitspraak moet doen.

Artikel 86 van de E.E.G.-Verordening nr. 5408/71 bepaalt wel dat de gerechtelijke instantie, waarop ten onrechte beroep werd gedaan, het beroepschrift onverwijld doet toekomen aan de bevoegde instantie van een andere lidstaat, hetzij rechtstreeks, hetzij door bemiddeling van de bevoegde autoriteiten van de betrokken lid-staat. Die verordening is echter niet toepasselijk op de geschillen in verband met de arbeid. Zij heeft betrekking op de sociale zekerheidsregelingen van loontrekkenden en hun gezinnen die zich binnen de gemeenschap verplaatsen.

513 De plaats van de werkzaamheden van een vennootschap, van de vereniging of van de groepering bepaalt de territoriale bevoegdheid van de geschillen tussen personen die samen een beroep uitoefenen (art. 578, 6° Ger. W.).

§ 2. Geschillen bij arbeidsongeval

514 Vóór het Gerechtelijk Wetboek was de vrederechter van de plaats van het arbeidsongeval bevoegd. Deze bepaling was van openbare orde. Voor de zeelieden was de vrederechter van het kanton van de thuishaven van het schip of vaartuig bevoegd.

Luidens art. 628, 14, eerste lid, Ger. W. is de arbeidsrechtbank van de woonplaats van de uitkeringsgerechtigde thans bevoegd. Heeft hij geen woonplaats meer in België dan komt de laatste woonplaats, verblijfplaats of plaats van tewerkstelling in aanmerking (zie verder, nr. 517).

Zo het arbeidsongeval in de vreemde plaats had, en de getroffene geen woonplaats in België had, moet de algemene regeling toegepast worden (zie boven, nr. 497).

Art. 628, 11° Ger. W. maakt op de regel van de woonplaats een uitzondering voor de zeelieden. Het is de thuishaven van het schip of het vaartuig die de territoriale bevoegde arbeidsrechtbank aanwijst.

Die bepalingen zijn van dwingende aard, doch niet van openbare orde (Arbrb.

Namen, 9 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 143; Arbrb. Bergen, 10 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 202).

515 Het kan voorkomen dat de uitkeringsgerechtigde tussen de dag van het ongeval en de inleiding van de vordering of tussen de dag van de inleidende vordering voor de arbeidsrechtbank, en de datum van het hoger beroep voor het arbeidshof, verhuist. Het is de rechter van de woonplaats op het ogenblik van de inleidende dagvaarding die bevoegd is (noot V.H. in *Verz.*, 1972, 2).

§ 3. Geschillen in verband met de sociale zekerheid, de vrije verzekering en de bijstandswetten

516 De rechter van de woonplaats van de verzekeringsplichtige, de verzekerde of van de rechthebbende, wanneer het gaat om betwistingen bedoeld in de art. 580, 2°, 3°, 6°, 7°, 8°, 9° en 10° en 11°, 581, 582, 1° en 2°, en voor de betwistingen betreffende de toepassing op de zelfstandigen van de administratieve sancties bedoeld in art. 583 en de rechter van de woonplaats van de uitkeringsgerechtigde, wanneer het gaat om betwistingen betreffende beroepsziekten (art. 628, 14°, eerste lid, Ger. W.).

De regel is de woonplaats om te vermijden dat de rechtsonderhorige zich te ver zou moeten verplaatsen.

Daar de instellingen, die meestal hun zetel te Brussel hebben, zou de algemene regel (zie boven, nr. 497) meegebracht hebben dat de arbeidsgerechten te Brussel steeds bevoegd zouden geweest zijn.

Art. 117, derde lid, van de Kinderbijslagwet voor werknemers bepaalt dat indien de gezinsbijslag is of moet worden uitbetaald aan iemand anders dan de belanghebbende werknemer, de plaatselijke bevoegdheid van de arbeidsrechtbank bepaald wordt door de plaats waar deze woonachtig is.

Deze regel is slechts een toepassing van artikel 628, 14° van het Ger. W.

517 Bij ontstentenis van woonplaats voorziet het Ger. W. in subsidiaire criteria:

1° Indien de verzekeringsplichtige, de verzekerde of de rechthebbende in België geen woonplaats heeft of er geen meer heeft, wordt de territoriale bevoegdheid bepaald door zijn laatste verblijfplaats of zijn laatste woonplaats in België (art. 628, 14°, tweede lid, Ger. W.).

2° Indien de verzekeringsplichtige of de verzekerde in België geen verblijfplaats of geen woonplaats heeft gehad, wordt de territoriale bevoegdheid bepaald door de plaats van zijn laatste tewerkstelling in België (art. 628, 14°, derde lid, Ger. W.).

Deze tekst maakt geen gewag van de rechthebbende. Betekent dit dat de algemene regel, zoals vervat in art. 624 Ger. W., moet toegepast worden? Dit ware onbillijk, daar hij voor de rechthebbende meestal de woonplaats van de verwerende partij bevoegd zou maken terwijl de plaats van de laatste tewerkstelling meer aangewezen is met het oog op het bewijs.

3° Ten aanzien van de lasthebbers van vennootschappen die uitsluitend of hoofdzakelijk in het buitenland verblijven, wordt de territoriale bevoegdheid bepaald door de plaats waar de vennootschap in België haar hoofdvestiging heeft (art. 628, 14°, vierde lid, Ger. W.).

518 In kort geding is in beginsel de voorzitter van de arbeidsrechtbank, die bevoegd zou zijn voor het bodemgeschil, ook bevoegd om bij voorraad uitspraak te doen (DE PAEPE, I, blz. 140, nr. 52).

De dringende aard van een gevraagde maatregel laat echter toe van die regel af te wijken indien de voorzitter van een arbeidsrechtbank, die niet bevoegd zal zijn voor het bodemgeschil, niettemin beter „geplaatst" is om de aangevraagde maatregel te nemen (Rb. Luik, kort geding, 30 november 1973, *J. Liège*, 1973-74, 164; Rb. Luik, kort geding, 28 november 1973, *J. Liège*, 1974-75, 28; Kh. Brussel, kort geding, 21 december 1964, *J. Comm. B.*, 1966, 30 en vermelde rechtspraak; Kh. Luik, kort geding, 8 oktober 1964, *J. Liège*, 1964-65, 47 en de in het vonnis geciteerde rechtspraak; Rb. Bergen, 6 juni 1952, *Pas.*, 1953, III, 23 en de onder noot 1 geciteerde rechtspraak en rechtsleer; Brussel, 21 november 1951, *J.T.*, 1952, 267; *R. Crit. J.B.*, 1973, 222, nr. 60; *R. Crit. J.B.*, 1955, 84, nr. 88; E.M. MEYERS, *a.w.*, nr. 122, blz. 207; CÉZAR-BRU/HERBRAUD, nr. 62 e.v., blz. 129 en 134; DE PAEPE, I, blz. 65, nr. 31 met noot 3).

519 Het arbeidshof neemt kennis van de hogere beroepen tegen de beslissingen van de arbeidsrechtbanken en van de voorzitters van die rechtbanken, welke gevestigd zijn in het rechtsgebied van dit arbeidshof (art. 607 Ger. W.).

Het Arbeidshof van Brussel kan dus geen kennis nemen van een hoger beroep tegen een vonnis geveld door de Arbeidsrechtbank van Namen (Cass., 5 november 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 307; raadpl. Cass. fr. 17 december 1895, *Sirey*, 1896, I, 340).

Op de vermelde regel bestaan twee uitzonderingen:

1° bij onttrekking van een zaak aan een arbeidshof met verwijzing naar een ander arbeidshof (art. 658 Ger. W.);

2° bij verwijzing na cassatie (art. 1110, eerste lid, Ger. W.).

TITEL V

DE BIJZONDERE PROCEDUREREGELEN VOOR DE ARBEIDSGERECHTEN

520 Een van de door het Gerechtelijk Wetboek beoogde hervormingen was de eenmaking van de rechtspleging.

De instelling van autonome arbeidsgerechten ging niet gepaard met de invoering van eigen procedureregelen. Voor P. DURAND was dit nochtans wenselijk: „Tout système particulier de droit doit avoir ses propres juridictions et son propre droit procédural" (*La réorganisation des juridictions du droit du travail, Dr. soc.* 1943, 318).

Niettemin bracht de eigen aard van het sociale recht mede dat voor bepaalde procedurebehandelingen bijzondere regelen voor de sociale geschillen werden ingevoerd, soms buiten het gerechtelijk wetboek. Zij vormen het voorwerp van onderhavige uiteenzetting.

HOOFDSTUK I

DE RECHTSINGANG

AFDELING I

DE DAGVAARDING

521 Volgens het vierde deel, boek II, eerste titel, eerste hoofdstuk, eerste afdeling Ger. W. geschiedt de rechtsingang door dagvaarding, onverminderd de bijzondere regels inzake vrijwillige verschijning en rechtspleging op verzoekschrift (art. 700 Ger. W.).

Zij bestaat in een geschrift betekend door een gerechtsdeurwaarder, waarbij de gedaagde, de tegenpartij, door de eisende partij wordt opgeroepen voor op een bepaalde dag voor de rechter te verschijnen. Dit geschrift is een authentieke akte voor alle feitelijke vaststellingen en voor de vervulling van de formaliteiten die tot de bevoegdheid van de geldig instrumenterende gerechtsdeurwaarder behoren (Cass., 3 oktober 1929, *Pas.*, 1929, I, 317).

522 De dagvaarding moet, op straffe van nietigheid, bepaalde vermeldingen inhouden, voorgeschreven door art. 43 en 702 Ger. W.

Uit de artikelen 861 en 862 § 1 van het Ger. W. valt af te leiden dat sommige vermeldingen op straffe van volstrekte nietigheid zijn voorgeschreven en andere slechts tot nietigheid aanleiding geven indien de nietigheid vóór enige ander middel of tegelijk met andere gewone nietigheden werd voorgedragen (art. 864, tweede lid Ger. W.), en het aangeklaagde verzuim de belangen schaadt van de partij die de exceptie inroept (art. 861 Ger. W.).

523 Volgende vermeldingen zijn op straffe van volstrekte nietigheid voorgeschreven:

1° De ondertekening door de optredende gerechtsdeurwaarder van de akte (art. 43, eerste lid, aanhef en art. 862 § 1, 2° Ger. W.).

Die regel geldt zowel voor het origineel als voor het afschrift, dat voor de geadresseerde als origineel geldt (zie art. 45 Ger. W.). De handtekening is een waarborg en bewijs van authenticiteit (zie Cass., 10 november 1966, *Pas.*, 1966, I, 334; Cass., 27 februari 1964, *Pas.*, 1964, I, 687; Cass., 6 september 1962, *Pas.*, 1963, I, 29).

2° De vermelding van de datum van betekening van het exploot (art. 43, eerste lid, 1° en art. 862 § 1, 3° Ger. W.).

De datum omvat dag, maand en jaar, niet het uur.

Hij is van belang om na te gaan:

a) Of op die dag mocht gedagvaard worden (art. 49 Ger. W.). De dagvaarding op een niet toegelaten dag brengt nochtans geen nietigheid van de betekening mede (Cass., 18 maart 1878, *Pas.*, 1878, I, 216).

b) Of de termijnen van dagvaarding geëerbiedigd werden (art. 707 tot 709 Ger. W.).

De termijnen van dagvaarding zijn voorgeschreven op straffe van nietigheid (art. 710, eerste lid, Ger. W.). Het gaat om een absolute nietigheid (art. 862 § 1, 1° Ger. W.).

c) Of tijdig gedagvaard werd.

Artikel 53 van het K.B. van 3 juni 1976 houdende coördinatie van de wetsbepalingen betreffende de beroepsziekten, zoals gewijzigd bij artikel 86 van de wijzigende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat binnen het jaar volgend op de betekening van de administratieve beslissing moet gedagvaard worden.

d) Van welke dag af de gerechtelijke interesten verschuldigd zijn.

e) Op welk ogenblik de verjaring gestuit wordt (art. 2246 B.W.).

De afwezigheid van datum wordt met volstrekte nietigheid van de dagvaarding gesanctioneerd (Dinant, 9 januari 1975, *Pas.*, 1976, III, 5).

De dagvaarding werd nietig geacht zelfs indien de juiste datum met zekerheid kon afgeleid worden uit gegevens vermeld in het exploot, doch die niet tot de essentie van de akte behoren, zoals de datum vermeld op een pleidooizegel of de datum op een fiskale zegel (Rb. Brussel, 23 december 1975, *Pas.*, 1976, III, 17).

Deze zienswijze lijkt te streng. Zo de onvolledige datum uit andere gegevens van de akte van

exploot kan afgeleid worden is de dagvaarding niet nietig (Cass., 19 december 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 380; Cass., 22 oktober 1964, *Pas.*, 1965, I, 193 en noot 1; Cass., 12 mei 1949, *Pas.*, 1949, I, 352; Kh. Antwerpen, 22 februari 1971, *B.R.H.*, 1971, I, 311; ROUARD, II, nr. 129, blz. 134 e.v.: art. 867 Ger. W.).

Bij niet vermelding van de juiste datum van betekening op het afschrift is er evenmin volstrekte nietigheid (Arbrb. Mechelen, 15 oktober 1976, *onuitg.*; Kh. Namen, 4 mei 1972, *J. Liège*, 1972-73, 158; Arbrb. Brussel, 22 februari 1971, *Pas.*, 1971, III, 62; *vgl.* Cass., 26 januari 1950, *Pas.*, 1950, I, 361; Cass., 19 september 1940, *Pas.*, 1940, I, 221; Cass., 6 april 1936, *Pas.*, 1936, I, 212; *anders*: Luik, 19 februari 1974, *J. Liège*, 197374, 218; W.R. Ber. Luik, 11 juni 1970, *J.T.T.*, 1970, 110, met kritische noot TH. CLAEYS).

Die onregelmatigheid kan gedekt worden door het origineel, dat geldt tot inschrijving wegens valsheid in geschriften.

3° De vermelding van de naam en de voornaam van de gerechtsdeurwaarder en het adres van zijn kantoor (art. 43, eerste lid, 5° en art. 862 § 1, 4° Ger. W.).

4° De vermelding van de rechter voor wie de vordering aanhangig wordt gemaakt (art. 702, 4° en art. 862 § 1, 5° Ger. W.).

Het is niet vereist dat de juiste kamer wordt aangeduid, maar de volstrekt en territoriaal bevoegde rechtbank moet op voldoende duidelijke wijze aangeduid worden (W.R. Waver, 26 februari 1955, *J.T.*, 1955, 365).

5° De vermelding dat de deurwaardersexploten betekend zijn aan de persoon of op de plaats die de wet bepaalt (art. 43, eerste lid, 4° en art. 862 § 1, 9° Ger. W.).

Die vermelding houdt een dubbele verplichting in:

a) er moet betekening zijn, d.w.z. de afgifte van een afschrift van de akte (art. 32, 1° Ger. W.);

b) er moet opgave zijn van de naam, de voornaam, en in voorkomend geval van de hoedanigheid van de persoon aan wie het afschrift wordt ter hand gesteld, of dat het exploot op de post is afgegeven overeenkomstig art. 40 Ger. W. (art. 43, eerste lid, 4° Ger. W.).

Het Hof van Cassatie oordeelt dat de vermelding van naam, voornaam en in voorkomend geval van de hoedanigheid op straffe van volstrekte nietigheid is voorgeschreven (Cass., 8 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 421; *R.W.*, 1978-79, 1108 met kritische noot J. LAENENS; Cass., 18 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 324; *R.W.*, 1978-79, 87 met kritische noot F. FLAMÉE; Cass., 31 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 833; *R.W.*, 1977-78, 1130; Cass., 21 oktober 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 228, *R.W.*, 1976-77, 1700; Arbrb. Namen, 11 september 1974, *Pas.*, 1975, III, 57; zie nochtans Arbh. Brussel, 4 april 1977, *R.W.*, 1979-80, 1715; Arbrb. Brussel, 29 november 1976, *Pas.*, 1977, III, 5).

Slechts bij afgifte aan de postdienst volstaat het te vermelden dat het afschrift ter post werd afgegeven. Alhoewel de afgifte op het politiecommissariaat evenveel waarborgen biedt als de afgifte aan de post acht het Hof van Cassatie het onontbeerlijk de naam, voornaam en in voorkomend geval de hoedanigheid van de persoon aan wie het afschrift is ter hand gesteld te vermelden (Cass., 31 maart 1977, *t.a.p.*).

Het Hof heeft de tekst van art. 43, eerste lid, 4° Ger. W. exegetisch in de plaats van teleologisch toegepast.

Deze opvatting van het Hof is voor kritiek vatbaar (zie noot F. FLAMÉE, *R.W.*, 1978-79, 93, punt 6).

Artikel 862 § 1, 9° Ger. W. voorziet slechts in een volstrekte nietigheid wanneer de vermelding dat de exploten betekend zijn aan de persoon of op de plaats die de wet bepaalt ontbreekt tenzij uit de gedingstukken blijkt dat die vorm werkelijk is in acht genomen (art. 867 Ger. W.).

Vermeld art. 862 § 1, 9° maakt geen gewag van naam, voornaam en hoedanigheid.

De vermelding van de aard van de betekening volstaat.

Dit is te rechtvaardigen daar die vermelding alleen moeten toelaten na te gaan of de gerechtsdeurwaarder in zijn ambtsgebied is opgetreden en of de gedaagde wel degelijk kennis kreeg van het exploot van betekeningop de wijze bepaald bij de wet.

Bij de parlementaire bespreking van artikel 862 § 1 werd trouwens een 9° betreffende de vermelding op straffe van volstrekte nietigheid van de identiteit van de persoon aan wie de exploten worden ter hand gesteld verworpen omdat dergelijke bepaling te streng bleek (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 143; Arbrb. Namen, 16 oktober 1974, *Pas.*, 1975, III, 26).

De kopie van de dagvaarding mag aangevuld worden met de gegevens van het origineel (Cass., 19 september 1940, *Pas.*, 1940, I, 221).

Indien de dagvaarding, waarbij een geschil ten gronde aan de rechter wordt overgelegd, nietig is uit hoofde van een gebrek in de vorm wordt de stuiting van de verjaring voor niet bestaande gehouden (art. 2247 B.W.).

Ligt de fout bij de deurwaarder dan kan die hiervoor tot schadevergoeding veroordeeld worden (art. 866 Ger. W.). De kosten van dagvaarding vallen steeds ter zijne laste (zelfde art.).

524 De overige vermeldingen betreffen:

1° de plaats van betekening (art. 43, eerste lid, 1° Ger. W.);

2° de naam, de voornaam, het beroep, de woonplaats en in voorkomend geval de hoedanigheid en de inschrijving in het handelsregister of het ambachtsregister van de eiser (art. 43, eerste lid, 2° en art. 702, 2° Ger. W.);

3° de naam, de voornaam, de woonplaats, of, bij gebreke van een woonplaats, de verblijfplaats en in voorkomend geval de hoedanigheid van de gedaagde (art. 43, eerste lid, 3° en art. 702, 2° Ger. W.; Cass., 30 oktober 1978, *Pas.*, 1979, I, 249; Cass., 23 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1180; Cass., 14 juni 1965, *Pas.*, 1965, I, 1102 en noten);

4° de omstandige kosten van de akte (art. 43, eerste lid, 6°);

Art. 862 § 1, 4° is niet toepasselijk bij niet vermelding van de kosten (Arbrb. Dendermonde, 7 april 1976, *onuitg.*).

5° de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting (art. 702, 5° Ger. W.);

De vermelding van dag en uur, die niet overeenstemmen met het bijzonder reglement van de arbeidsrechtbank, belet de geldige inleiding niet (Arbh. Brussel, 18 mei 1973, *J.T.T.*, 1974, 58).

6° het onderwerp en de korte samenvatting van de middelen van de vordering (art. 702, 3° Ger. W.).

De partij die voor de rechter gedaagd wordt moet weten waarom.

Het onderwerp van de vordering is hetgeen gevraagd wordt (conclusies procureur generaal bij Cass., 4 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 815 en noten 2, 3, 4 en 5).

Het is hetgeen waarover de rechter uitspraak doet in het dispositief van het vonnis (F. RIGAUX, noot in *R. Crit. J.B.*, 1973, 244 e.v., nr. 13).

Het onderwerp moet volledig en duidelijk opgegeven worden. De juridische grondslag of oorzaak van de vordering (het *fundamentum petendi*) moet in de dagvaarding niet opgegeven worden. De eiser kan wel de voornaamste ontstaansfeiten van zijn recht opgeven. Wanneer een opzeggingsvergoeding wordt gevorderd, volstaat het te stellen dat tussen eiser en verweerder een arbeidsovereenkomst bestond die zonder naleving van de wettelijke opzeggingsprocedure en zonder dat er dringende redenen tot ontslag voorhanden waren beëindigd werd. De eiser moet het bestaan van die arbeidsovereenkomst niet aantonen.

De dagvaarding is ook niet het enig processtuk. Zij wordt gevolgd door het overleggen van stukken en nemen van conclusies die toelaten de draagwijdte van de dagvaarding te preciseren (Cass., 10 mei 1957, *Pas.*, 1957, I, 1088; Gent, 28 april 1965, *Pas.*, 1966, II, 86). Dikwijls wordt zij voorafgegaan door het voeren van briefwisseling.

Een vordering tot het bekomen van achterstallig loon zonder vermelding van de periode waarop dit loon betrekking heeft zou nietig kunnen verklaard worden, tenzij uit de voor de dagvaarding tussen partijen gevoerde briefwisseling blijkt om welk loon het gaat.

De eiser moet ook duidelijk omschrijven wat hij van de gedaagde vordert. Het volstaat niet een opzeggingsvergoeding te vragen. Het bedrag moet opgegeven worden. De vordering moet ook kwantitatief omschreven worden (Arbrb. Antwerpen, 21 november 1977, *onuitg.*).

De getroffene door een arbeidsongeval die de aanwijzing van een deskundige voor de arbeidsrechtbank vraagt en de uitbetaling van vergoedingen overeenkomstig de Arbeidsongevallenwet voldoet aan het vereiste van opgave van het onderwerp (Cass., 4 januari 1957, *Pas.*, 1957, I, 488; *R. Crit. J.B.*, 1959, 71, nr. 14; *anders:* noot 6 onder Cass., 17 juni 1937, *Pas.*, 1937, I, 193 en conclusies van het openbaar ministerie vóór Cass., 7 oktober 1937, *Pas.*, 1937, I, 262, inz. 268, tweede kolom; zie ook noot 3 in *Pas.*, 1957, I, 489).

Bij het vorderen van arbeidsongevallenvergoedingen overeenkomstig de Arbeidsongevallenwet is het bedrag te becijferen krachtens die wet.

Dit zou niet het geval zijn indien een vordering tot schadevergoeding wegens willekeurig ontslag door een bediende werd ingeleid.

Een verwijzing naar artikel 1382 B.W. volstaat niet om het bedrag te becijferen.

Is de gedaagde onvolledig ingelicht over hetgeen gevorderd wordt dan kan hij de exceptie *obscuri libelli* opwerpen (zie verder, nr. 527).

525 Over niet gevorderde zaken kan de rechter geen uitspraak doen (art. 1138, 2° Ger. W.).

Hij mag niet meer toekennen dan hetgeen gevraagd werd, behoudens indien de wet het anders bepaalt, zoals in artikel 133 van de Wet van 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervorming (zie verder, nr. 824), de art. 6 § 3 en 66 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 en art. 54, tweede lid, Beroepsziektenwet (zie boven, nr. 148).

De rechter mag het voorwerp van de vordering niet wijzigen.

De rechter kan wel ambtshalve uitspraak doen over niet betwiste punten die de openbare orde aanbelangen (Cass., 2 juli 1953, *Pas.*, 1953, I, 876; Cass., 10 november 1950, *Pas.*, 1951, I, 140; Cass., 30 juni 1927, *Pas.*, 1927, I, 267).

De rechter mag evenmin de oorzaak van de vordering wijzigen, zelfs niet indien de wetsbepalingen die ten grondslag liggen van de vervangen oorzaak de openbare orde raken (Cass., 10 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 555; Cass., 13 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1130; Cass., 22 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 445; Cass., 13 april 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 759; Cass., 8 december 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 507; Cass., 14 en 28 januari 1965, *Pas.*, 1965, I, 474 en 521; *R.G.A.R.*, 1965, nr. 7420 met kritische noot R. DALCQ; Cass., 24 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 77).

Een vordering die voor de rechter aanhangig is, kan ook uitgebreid of gewijzigd worden, indien de nieuwe op tegenspraak genomen conclusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is (art. 807 Ger. W.).

De eiser kan eveneens zijn vordering verlagen, wat er toe kan leiden dat hij tot een gedeelte van de gerechtskosten zal veroordeeld worden.

Indien de eiser niet zeker is dat zijn vordering voor de rechter zal slagen, dan kan hij, voor het geval hij geen gehoor vindt, een tweede vordering instellen van mindere aard. De eerste of oorspronkelijke vordering strekt tot verkrijging van het meerdere, de tweede of ondergeschikte vordering (vordering in subsidiaire orde) tot verkrijging van het mindere.

De rechter mag in geen geval aan de dagvaarding een draagwijdte toekennen welke onverenigbaar is met de bewoordingen ervan. Door alzo te handelen zou hij de bewijskracht van die akte miskennen (Cass., 17 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1031; Cass., 19 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 487; Cass., 17 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 913; Cass., 18 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 241; Cass., 17 februari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 766 (arbeidsongeval); Cass., 3 februari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 686 (arbeidsongeval); Cass., 13 mei 1966, *Pas.*, 1966, I, 1162; Cass., 29 januari 1965, *Pas.*, 1965, I, 533 (onregelmatige beëindiging van overeenkomst); Cass., 21 april 1960, *Pas.*, 1960, I, 966).

526 De middelen mogen in het kort opgegeven worden (Rb. Tongeren, 29 maart 1962, *R.W.*, 1961-62, 1710). Zij kunnen in de loop van de debatten verder ontwikkeld worden.

Het is ook niet verplicht de wettelijke bepalingen, waarop de vordering steunt, te vermelden (Luik, 3 november 1960, *Pas.*, 1960, II, 215; Gent, 19 juni 1958,

R.W., 1958-59, 1607). De rechter zal ambtshalve het recht toepassen op de hem voorgelegde feiten: *jura novit curia*,

527 De *exceptio libelli obscuri* moet *in limine litis* opgeworpen worden (art. 864, tweede lid, Ger. W.). De gedaagde moet aantonen in welke mate hij nadeel ondervond (art. 861 Ger. W.). De rechter kan nooit ambtshalve de nietigheid wegens obscuur libel opwerpen (arg. art. 862 Ger. W.). Van zodra een partij zich ten gronde heeft verdedigd kan zij de exceptie wegens obscuur libel niet meer opwerpen (Rb. Brussel, 9 april 1954, *Pas.*, 1955, III, 97). Na opwerping van de exceptie wegens obscuur libel is het ook niet mogelijk een exceptie wegens territoriale onbevoegdheid op te werpen. De exceptie wegens obscuur libel houdt impliciet een erkenning van bevoegdheid in (Rb. Luik, 23 mei 1956, *J.T.*, 1956, 516; BRAAS, II, nr. 964, blz. 502).

528 De hoofdvordering gaat vrijwel steeds gepaard met het stellen van nevenvorderingen. Zij worden best met de hoofdvordering, waarmede zij samenhangen, ingesteld. Gebeurt dit niet bij de inleidende akte dan staat men voor een uitbreiding van de oorspronkelijke vordering (behoudens het in art. 808 Ger. W. bepaalde).

De belangrijkste nevenvorderingen zijn:

1° de veroordeling van de gedaagde tot de wettelijke, moratoire, vergoedende of gerechtelijke interesten;

2° de gerechtskosten;

3° de uitvoerbaarverklaring van het vonnis bij voorraad, eventueel zonder borgtocht en zonder het vermogen van kantonnement (art. 1398 Ger. W.).

De beschikkingen op eenzijdig verzoekschrift in kort geding zijn steeds uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande verzet of hoger beroep en, zonder borgtocht tenzij de rechter heeft bevolen dat er een wordt gesteld (art. 1029, tweede lid, en 1039, eerste lid, Ger. W.).

Hetzelfde geldt voor de beslissingen van de beslagrechter betreffende bewarende beslagen en middelen tot tenuitvoerlegging (art. 1395, tweede lid, Ger. W.).

De voorlopige tenuitvoerlegging geschiedt van rechtswege wanneer een vonnis een onderzoeksmaatregel voorschrijft en wat deze maatregel betreft (art. 1496 Ger. W.).

Ook de vonnissen inzake faillissement zijn uitvoerbaar bij voorraad (art. 465 W. Kh.).

De rechter in hoger beroep kan, op straffe van nietigheid, in geen geval de tenuitvoerlegging van een vonnis verbieden of doen schorsen (art. 1402 Ger. W.).

Luidens art. 67 van de Arbeidsongevallenwet zijn de rechterlijke beslissingen bij voorraad uitvoerbaar, niettegenstaande verzet of hoger beroep indien zij betrekking hebben op:

1° de dagelijkse uitkeringen wegens tijdelijke arbeidsongeschiktheid;

2° de jaarlijkse uitkeringen wegens blijvende arbeidsongeschiktheid;

3° de sommen verschuldigd wegens geneeskundige verzorging;

4° de vervallen renten, verschuldigd na het verstrijken van de herzieningstermijn of na een dodelijk arbeidsongeval, *ex aequo et bono* vastgesteld op het ogenblik van de uitspraak;

5° de sommen toegekend bij wijze van voorschot.

Dit artikel is dus niet toepasselijk op de rentevestiging en de kapitaalsuitkering.

De beslissingen van het Fonds voor de beroepsziekten die vergoedingen toekennen zijn, volgens art. 57, eerste lid, van de Beroepsziektenwet, bij voorraad uitvoerbaar niettegenstaande beroep.

529 Terwijl de dagvaarding steeds geschiedt aan de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats, aan de verblijfplaats van gedaagde, kan in de zaken genoemd in art. 578 Ger. W. de werkgever gedagvaard worden aan de mijn, de fabriek, het werkhuis, het magazijn, het kantoor en in het algemeen aan de plaats bestemd voor de exploitatie van de onderneming, de uitoefening van het beroep van de werknemer of de werkzaamheid van de venootschap, de vereniging of de groepering (art. 704, tweede lid, Ger. W.).

In dat geval moet de dagvaarding niet betekend worden aan de persoon van de werkgever of aan het orgaan dat, of de aangestelde die krachtens de wet, de statuten of een regelmatige opdracht bevoegd is om een rechtspersoon te vertegenwoordigen maar mag zij, zelfs indien een betekening aan persoon mogelijk ware, aan een aangestelde of een bediende van de werkgever worden overhandigd (art. 704, derde lid, Ger. W.).

530 De dagvaarding is, de normale wijze voor het brengen van hoofdvorderingen voor de rechter (art. 700 Ger. W.). Zij mag door een vrijwillige verschijning vervangen worden (art. 706 Ger. W.).

Een vraag tot herziening van de arbeidsongevaluitkeringen kan bij vrijwillige verschijning ingeleid worden (Arbh. Luik, 19 november 1974, *Pas.*, 1975, II, 73; *J.T.*, 1975, 48; *J. Liège*, 1975-76, 98).

De vrijwillige verschijning is slechts mogelijk voor de arbeidsrechtbank en, bij verzet, ook voor het arbeidshof (art. 1047, derde lid, Ger. W.), wanneer het geschil tot hun bevoegdheid behoort (art. 706, tweede lid, Ger. W.).

Voor de sociale geschillen is de dagvaarding opgelegd voor:

1° De geschillen in verband met de arbeid (art. 578 Ger. W.).

2° De geschillen inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten (art. 579 Ger. W.).

3° De geschillen nopens de werkgeversverplichtingen (art. 580, 1° Ger. W.).

4° De geschillen tussen instellingen (art. 580, 4° Ger. W.).

5° De geschillen betreffende de verplichtingen van de zelfstandigen (art. 581, 1° Ger. W.).

In het Ger. W. werden die geschillen oorspronkelijk bij verzoekschrift ingeleid. Een wetsvoorstel om de inleiding bij dagvaarding te laten geschieden werd eenparig door de Kamercommissie voor de Justitie verworpen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stukken 577/1 en 577/2). Bij de Wet van 12 mei 1971 werd echter een wetsontwerp, waarvan een art. 5, na een regeringsamendement, hetzelfde object had, aangenomen. Het verzoekschrift werd hierbij door de dagvaarding vervangen.

6° De geschillen betreffende de ondernemingsraden en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen (art. 582, 3° en 4° Ger. W.).

In het parlement werd een wetsvoorstel ingediend bij de Senaat om de dagvaarding enkel voor de eerste groep geschillen, die in verband met de arbeid, te handhaven (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1977, stuk 42/1 en zitting 1975-76, stuk 746/1, wetsvoorstel senator A. SWEERT).

Buiten de dagvaarding en de vrijwillige verschijning is het in Frankrijk mogelijk een zaak voor de werkrechtersraad bij gezamenlijk verzoekschrift (requête conjointe) of door een verklaring op het secretariaat in te leiden (R. Le Roux-Cocheril, nr. 306, blz. 159).

AFDELING II

HET VERZOEKSCHRIFT

§ 1. Algemeenheden

531 De titel van de eerste afdeling van Boek II, Tit. I, Hfst. I, Ger. W. „Rechtsingang door dagvaarding" is onvolledig, want in dezelfde afdeling komt een afwijkende wijze van rechtsingang voor, het verzoekschrift (art. 704, eerste lid, Ger. W.).

In de zaken genoemd in de artikelen 580, 2°, 3°, 6°, 7°, 8°, 9°, 10° en 11°, 581, 2°, 582, 1° en 2° en 583 worden de vorderingen bij verzoekschrift ingeleid voor de arbeidsrechtbank. Al komt de rechtsingang door verzoekschrift in het civiele geding meermaals voor, toch is art. 704, eerste lid, Ger. W. in zijn opzet eigen aan de arbeidsrechtbanken. De rechtsingang bij verzoekschrift was in het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek niet opgenomen. Hij werd op verzoek van de minister van Tewerkstelling en Arbeid in de Senaat ingelast om deurwaarderskosten uit te sparen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, *verslag*-DE BAECK, blz. 123). De titel „Rechtsingang door dagvaarding" werd echter niet aangepast. Zijn behoud toont aan dat het verzoekschrift de dagvaarding vervangt en er op gelijke voet mede dient gesteld.

532 Buiten de deurwaarderskosten, hebben ook nog sociale motieven de invoering van de rechtsingang bij verzoekschrift verantwoord.

In het advies van de Raad van State bij het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek werden die motieven als volgt toegelicht: „Wanneer een gerechtigde van de sociale zekerheid thans tegen een hem betreffende beslissing wil opkomen, is de te volgen procedure bijzonder eenvoudig en goedkoop.

Doorgaans vermeldt de brief van de administratie die hem van de beslissing kennis geeft, binnen welke termijn en bij welke overheid het beoep moet worden ingesteld. Vaak hoort er een formulier bij om het opstellen van het rekwest gemakkelijker te maken. Dit kan dan gewoon bij een ter post aangetekende brief worden verzonden zonder verdere kosten. Vrij kort daarop verschijnt de belanghebbende voor een commissie, waar hij de redenen van zijn beroep toelicht.

„In de regeling van het ontwerp zal de betrokkene, luidens art. 702 Ger. W., de zaak bij de rechtbank aanhangig moeten maken bij deurwaardersexploot. Daarvoor moet hij een dagvaarding opstellen. Vaak echter gaat het om mensen met bescheiden inkomen, die dus rechtsbijstand zullen moeten vragen overeenkomstig de art. 664 en volgende van het ontwerp. Daartoe moeten zij de in art. 676 voorgeschreven documenten voorleggen, die zij eerst bij het gemeentebestuur, de belastingscontroleur en de politiecommissaris hebben moeten aanvragen. Tenslotte zullen zij ongetwijfeld genoopt zijn bij het bureau voor kosteloze raadpleging en verdediging om de aanwijzing van een advocaat te verzoeken.

„Met al die bemoeiingen, waarvoor vaak lange afstanden moeten worden afgelegd, moet men klaar zijn vóór het beroep kan worden ingesteld. Daarvoor is de termijn vrij kort, vaak niet meer dan dertig dagen en soms nog minder. Rechtzoekenden die de kosten voor dagvaarding niet kunnen voorschieten, lopen dus gevaar om hun recht te verliezen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1963-64, stuk 60, bijlage I, blz. 7)".

Terwijl de Senaat die wijze van rechtsingang ook voor het inleiden van geschillen betreffende de vergoeding van arbeidsongevallen en beroepsziekten had voorgesteld, verwierp de Kamer het voorstel op dit punt (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, *verslag*-HERMANS, blz. 116).

Het amendement-CHARPENTIER dat hiertoe strekte, bevat geen enkele rechtvaardiging hiervoor (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/10; zie ook *Gedr. St., Senaat*, zitting 1975-76, stuk 746/1, wetsvoorstel-SWEERT die hierop wil terugkomen).

Het wetsvoorstel-SWEERT en cs. wil de rechtsingang bij verzoekschrift veralgemenen, behoudens voor de zaken bepaald bij artikel 578 Ger. W. (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1977, stuk 42/1). Voor die laatste categorie geschillen wordt de dagvaarding verantwoord geacht omdat het gaat om „geschillen tussen particulieren, waarbij tegengestelde geldelijke belangen op het spel staan (welke materie zeer dicht bij het burgerlijk recht ligt), die steeds ingewikkeld zijn en waar elke vordering een bijzonder persoonlijk karakter heeft". Dit argument is niet voldoende om een veralgemening van het verzoekschrift af te wijzen.

Het verzoekschrift ligt in de lijn van een deformaliseren van het procesrecht en een vereenvoudigen van de rechtspleging (PH. GOSSERIES, *La requête de l'article 704 du Code judiciaire, J.T.T.*, 1977, 321, nr. 2 en 3; J. VAN DEN BOSSCHE, *L'instance et les voies de recours*, in *„Code judiciaire, Travaux de la Faculté de droit de Namur*, 1969, blz. 79).

533 Het verzoekschrift waarvan sprake in art. 704 Ger. W. heeft niets te zien met de rechtspleging op verzoekschrift (zie noot G. DEMEZ, onder Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 8 januari 1971, *J.T.T.*, 1971, 45, nr. 12 e.v.; Arbrb. Hasselt, 15 december 1977, *T. Soc. R.*, 1978, 360).

Door rechtspleging op verzoekschrift bedoelt art. 700 Ger. W. het eenzijdig verzoekschrift, waarvan de rechtspleging bij art. 1025 en volgende geregeld is. Die rechtspleging kent een eigen verloop: het eenzijdig verzoekschrift wordt niet ter kennis gebracht van de tegenpartij, de rechter kan maar moet niet noodzakelijk de verzoekende en de tussenkomende partijen in raadkamer oproepen, de beschikking wordt in raadkamer genomen. Uit de gebruikte term verzoekschrift mogen dus geen verkeerde gevolgtrekkingen gemaakt worden.

Het verzoekschrift streeft evenals de dagvaarding tot het bekomen van een vonnis. De rechtspleging is in beginsel tegensprekelijk. Alle partijen worden opgeroepen en gehoord en het vonnis wordt in openbare zitting uitgesproken.

534 Het verzoekschrift biedt aan de gedaagde niet dezelfde waarborgen als de dagvaarding. Zo ontbreken b.v. de middelen van de vordering.

Al was dit enigszins te verklaren door het feit dat de tegenpartij een administratie is, toch heeft art. 23 van de Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk ingeval van inbreuk op sommige sociale wetten dezelfde wijze van inleiding ook gehuldigd voor de toepassing van administratieve geldboeten niettegenstaande de tegenpartij een werkgever kan zijn tegen wie de administratie de toepassing van een geldboete vordert.

Het verzoekschrift waarvan sprake in art. 704 Ger. W. vervangt de dagvaarding in de in dit artikel opgesomde gevallen.

535 Doordat de rechtsingang bij verzoekschrift achteraf ingevoegd werd in het Ger. W. wordt in verschillende artikelen van dit wetboek enkel gewag gemaakt van de dagvaarding (b.v. art. 716, 718, 751, eerste lid, 1°, 796, 807 enz...). Het lijkt geboden het verzoekschrift op gelijke voet te stellen met de dagvaarding. Het is een vereenvoudigde vorm van dagvaarding (M. PATTE, *Code judiciaire et contentieux du droit social, J.T.T.*, 1973, 18). „La requête introductive d'instance devant le tribunal du travail participe à la nature de la citation sans en revêter les formes" (G. DE LEVAL, *La requête devant les tribunaux de travail et le régime des nullités, J.T.*, 1973, 417, nr. 2).

De zaak wordt, juist zoals voor de dagvaarding, hierdoor bij de rechtbank aanhangig gemaakt, misschien wel op een meer inquisitoire wijze.

Het is de rechtbank die de verweerder in zake stelt.

Eens dat de partijen, met toepassing van art. 704, eerste lid, Ger. W. door de griffie opgeroepen worden, wordt het geding op dezelfde wijze, als na dagvaarding, voortgezet.

536 Het verzoekschrift stuit evenals de dagvaarding, de verjaring (Arbh. Luik, 23 november 1971, *Pas.*, 1972, II, 25; Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 5 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 91).

De term dagvaarding moet in art. 2244 B.W. ruim opgevat worden en omvat ook het verzoekschrift (DE PAGE, VII, nr. 1172, blz. 1964 e.v.; ROUARD, II, nr. 735 e.v., blz. 597 e.v.).

Daar het verzoekschrift slechts ter kennis komt van de tegenpartij door het opvragen van het administratief dossier of de oproeping op een bepaalde zittingsdag, zal de stuiting van de verjaring ingaan vóór die kennisneming en doorlopen tijdens gans het rechtsgeding.

Het is de wilsuitdrukking om door een akte van rechtsingang de verjaring tegen te gaan die als vertrekdatum van de stuiting moet aangenomen worden. Die datum

is de postdatum bij een aangetekend schrijven of die van de neerlegging of ontvangst ter griffie van het verzoekschrift. De datum vermeld op het geschrift kan echter niet in aanmerking worden genomen daar hij door de verzoeker zelf aangebracht wordt, waardoor de authenticiteit niet zeker is. Zodra het niet aangetekend verstuurd verzoekschrift de griffie bereikt is de echtheid van de datum onbetwistbaar. Van de ontvangst van een verzoekschrift ter griffie wordt geen bewijs afgeleverd (zie artikel 3 wetsvoorstel-GOFFART, *Gedr. St., Senaat*, zitting 1969-69, stuk 261).

537 Het verzoekschrift wordt ingeschreven op de algemene rol, zoals de dagvaardingen (*vgl.* art. 1059, eerste lid, Ger. W.).

Art. 712 Ger. W. waarin sprake is van de inschrijving op bijzondere rollen van de verzoeken vindt geen toepassing. Bedoeld verzoekschrift is immers geen eenzijdig verzoekschrift (zie boven, nr. 533).

Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt niet door wiens toedoen het verzoekschrift op de algemene rol wordt ingeschreven.

Het *Verslag*-VAN REEPINGHEN en het *Ontwerp van Gerechtelijk Wetboek* zijn hieromtrent stilzwijgend, daar het verzoekschrift als wijze van rechtsingang tijdens de parlementaire voorbereiding ingevoegd werd. Gedurende die voorbereiding werd het probleem evenmin besproken.

Wel is het zo dat wanneer hoger beroep wordt ingesteld bij verzoekschrift de inschrijving op de rol ambtshalve plaats heeft (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 420). „Het op de rol brengen heeft (in hoger beroep) plaats zoals in eerste aanleg" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 419). Derhalve kan uit die verklaring afgeleid worden dat het verzoekschrift in eerste aanleg ook ambtshalve op de rol wordt ingeschreven. Ook bij de eenzijdige verzoekschriften geschiedt de inschrijving op de bijzondere rol ambtshalve door toedoen van de griffie (art. 1027, tweede lid, Ger. W.).

Bij analogie wordt daarom het verzoekschrift ambtshalve door tussenkomst van de griffie op de algemene rol ingeschreven (ROUARD, II, nr. 753 e.v., blz. 612 e.v.). Die inschrijving geschiedt in volgorde van binnenkomst van de verzoekschriften (art. 711, eerste lid, Ger. W.).

De kosten voor het versturen van een verzoekschrift worden evenals de dagvaardingskosten als gerechtskosten aangemerkt (Arbh. Luik, afdeling Hasselt, 29 oktober 1973, *R.W.*, 1974-75, 314; *anders:* Arbh. Luik, afd. Namen, 12 december 1974, *onuitg.*).

538 In alle gevallen waar het Gerechtelijk Wetboek voor sociale geschillen de inleiding bij verzoekschrift toegestaan heeft, kan steeds gedagvaard worden (Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 8 januari 1971, *J.T.T.*, 1971, blz. 43 met noot G. DEMEZ). Art. 704 Ger. W. heeft in het verzoekschrift een vereenvoudigde vorm van rechtsingang gezien, die dus de mogelijkheid van rechtsingang bij dagvaarding niet uitsluit.

De hogere kosten die hieruit voortvloeien zullen zelfs in de gevallen dat de kosten steeds ten laste van de overheid of een openbare instelling gelegd worden ten laste van de eisende partij gelegd worden (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 14 december 1972, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 16 mei 1972, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 24 maart 1971, *R.W.*, 1972-73, 1963; Arbh. Luik, 17 februari 1972, *J. Liège*, 1972-73, 3; Arbrb. Mechelen, 5 maart 1971, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 3 februari 1971,

R.W., 1972-73, 1148; Arbrb. Tongeren, 26 januari 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 214; Arbrb. Bergen, 8 januari 1971, *J.T.T.*, 1971, 43; met noot G. DEMEZ, in *T. Soc. R.*, 1971, 30; Arbrb. Veurne, 4 januari 1971, *onuitg.*).

Her verzoekschrift werd o.m. ingevoerd om de gerechtskosten te drukken. De eisende partij, die een duurdere vorm van rechtsingang aanwendt, moet de kosten hiervan dragen.

Al zegt de tekst dat de in vermeld artikel 704 Ger. W. opgesomde vorderingen bij verzoekschrift worden ingeleid, toch werd niet bepaald dat dit op straffe van nietigheid is (art. 860 Ger. W.). Niets belet dus het verzoekschrift door een dagvaarding te vervangen.

Een vrijwillig verschijnen van partijen is eveneens mogelijk (art. 706 Ger. W.).

539 Het verzoekschrift blijft een uitzonderlijke wijze van inleiding van de vordering. Luidens art. 700 Ger. W. is de dagvaarding de normale wijze om een hoofdvordering voor de rechter te brengen. Het verzoekschrift kan dan ook niet aangewend worden in andere gevallen dan die opgesomd in art. 704 Ger. W.

Het kan de dagvaarding niet vervangen (Arbrb. Antwerpen, 29 september 1972, *J.T.T.*, 1973, 188; Arbrb. Namen, 20 oktober 1971, *J. Liège*, 1971-72, 231; Arb. Bergen, 31 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 211; zie nochtans J. VERVLOET, *De gerechtelijke controle van de sociale verkiezingen, R.W.*, 1972-73, 209 e.v., nr. 45; wetsvoorstel van senator GOFFART, *Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1974, stuk 38/1 en zitting 1972-73, stuk 418).

Zo kan een partij geen verzet aantekenen bij verzoekschrift, zelfs zo de oorspronkelijke vordering die tot het verstekvonnis leidde, bij verzoekschrift aanhangig was gemaakt (Arbrb. Verviers, 23 november 1973, *Pas.*, 1974, III, 14; *anders:* Arbrb. Luik, 11 oktober 1978, *onuitg.*).

De R.M.Z. kan dan ook niet bij verzoekschrift om de veroordeling van een werkgever tot betaling van de sociale zekerheidsbijdragen vorderen.

G. DE LEVAL is van oordeel dat indien een vordering betreffende de vergoeding bij arbeidsongeval of beroepsziekte toch bij verzoekschrift in plaats van bij dagvaarding werd ingeleid, dit verzoekschrift niet nietig zou zijn omdat art. 700 Ger. W., niet,zoals art. 860 Ger. W voorhoudt, op straffe van nietigheid bepaalt dat de hoofdvorderingen, en behoudens de wettelijke uitzonderingen, op straffe van nietigheid moeten ingeleid worden (*La requête devant les tribunaux du travail et le régime des nullités, J.T.*, 1973, 420; *anders:* P. COECKELBERGHS, noot in *J.T.*, 1972, 754).

Dit standpunt werd in de rechtspraak niet gedeeld gelet op het feit dat de rechter ambtshalve de nietigheid mag opwerpen wanneer er een verzuim is in verband met het optreden van een ministeriële ambtenaar (art. 862 § 1, 4° en § 2 Ger. W.; Arbrb. Mechelen, 11 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 152; Arbh. Brussel, 16 maart 1972, *onuitg.*; Arbrb. Dinant, 19 oktober 1971, *onuitg.*; Arbrb. Namen, 20 oktober 1971, *J. Liège*, 1971-72, 231; Arbrb. Bergen, 31 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 211; en de niet gepubliceerde vonnissen vermeld in *J.T.T.*, 1973, 190).

Volgens een andere zienswijze is het zelf niet nodig zich op art. 862 § 1, 4° Ger. W. te beroepen. De dagvaarding bij deurwaarder behoort tot de regelen van de organisatie van de gerechten. Zij is een bepaling van openbare orde, die de rechter bij schending ambtshalve moet opwerpen (*vgl.* J. VAN COMPERNOLLE, *Le Code judiciaire et la théorie des nullités, R. Crit. J.B.*, 1977, 619).

Terwijl het onder het Romeinse recht vóór Justianius en tot in de XVIde eeuw zelfs gebruikelijk was mondeling te dagvaarden *(ambula in jus)* werd met de Ordonnantie van 1539 het principe van de schriftelijke dagvaarding veralgemeend.

Wanneer een vonnis op tegenspraak over de grond van de zaak is gewezen zonder dat de nietigheid van de proceshandeling, wegens het ontbreken van een dagvaarding, door een partij is voorgedragen of door de rechter ambtshalve is uitgesproken, is de nietigheid van die handeling gedekt door het vonnis (art. 864 Ger. W.; Cass., 13 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 376; *J.T.T.*, 1973, 134).

De nietigheid van een verzoekschrift moet voor enig ander middel opgeworpen worden (zelfde arrest).

540 De vordering tot uitlegging of verbetering van een vonnis mag steeds op dezelfde wijze als de hoofdvordering ingeleid worden (Arbrb. Antwerpen, 7 februari 1973, *R.W.*, 1974-75, 1327; ROUARD, II, nr. 770 e.v., blz. 627 e.v.; *vgl.* Brussel, 7 april 1976, *J.T.*, 1976, 482).

Art. 796 Ger. W. maakt weliswaar slechts gewag van de vrijwillige verschijning of van de gewone vorm van de dagvaardingen, doch, zoals reeds aangestipt (zie boven, nr. 535) gaar het om een vergetelheid en moet het verzoekschrift op gelijke voet gesteld worden met een dagvaarding.

§ 2. Vorm van het verzoekschrift

541 Het verzoekschrift is een geschreven stuk. Dit blijkt uit het gebruik van het woord schrift. Dit stuk moet niet onder de vorm van een verzoek opgesteld worden. Een gewone brief volstaat (Arbh. Luik, 22 november 1972, *onuitg.*; Arbrb. Hasselt, 30 juni 1972, *onuitg.*; G. DE LEVAL, *a.w.*, *J.T.*, 1973, 418).

Zelfs kan de verzoeker zich mondeling tot de griffie wenden, alwaar de griffier zijn verklaringen zal optekenen.

De rechtspraak is ook zeer ruim in het aanmerken van een stuk als verzoekschrift. Het opsturen van een geneeskundig getuigschrift waarbij de arbeidsongeschiktheid over een bepaalde periode wordt bevestigd werd als een geldig verzoekschrift aangezien (Arbrb. Antwerpen, 21 oktober 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 108; Arbrb. Brussel, 13 juli 1972, vermeld in *J.T.T.*, 1973, 190; Arbrb. Brussel, 25 november 1971, vermeld in *J.T.T.*, 1972, 215; Arbrb. Brussel, 17 mei 1971, vermeld in *J.T.T.*, 1971, 159 e.v.; *anders:* Arbh. Bergen, 8 juli 1976, *J.T.*, 1976, 515 tegen het advies in van het openbaar ministerie; Arbrb. Marche-en-Famenne, 9 september 1976, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 52).

Het eenvoudig opsturen van de ontvangen administratieve beslissing kan moeilijker als verzoekschrift beschouwd worden (Arbrb. Brussel, 10 januari 1972, vermeld in *J.T.T.*, 1973, 18, noot 9 en *J.T.T.*, 1974, 298, nr. 121; *anders:* Arbrb. Charleroi, 20 juni 1972, *J.T.T.*, 1973, 189).

De rechter moet in elk geval aan de hand van de gegevens de bedoeling van de afzender nagaan (PH. GOSSERIES, *J.T.T.*, 1977, 323, nr. 16 tot 20).

Uit de aan het geschrift toegevoegde stukken kan de wil om beroep in te stellen afgeleid worden (Arbrb. Charleroi, 25 maart 1976, *onuitg.*; PH. GOSSERIES, *J.T.T.*, 1977, 323, nr. 17).

Deze bedoeling kan eveneens verduidelijkt worden door het onderzoek van het arbeidsauditoraat of door verklaringen van de betrokkene ter zitting (ROUARD, II, nr. 704, blz. 570).

542 Het verzoekschrift moet ter griffie van de arbeidsrechtbank neergelegd worden of bij aangetekend schrijven naar die griffie verstuurd worden.

De wet verbiedt niet dat het verzoek bij gewoon schrijven naar de griffie van de arbeidsrechtbank zou opgestuurd worden (H. PAS., *Geschillen inzake rust- en overlevingspensioenen. Verhaal voor de arbeidsrechtbank. Vormvoorschriften, Oriënt.*, 1973, 83; *anders:* Arbrb. Verviers, 14 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 510 met kritische noot C. DE BRUYCKER; Arbrb. Hasselt, 30 juni 1972, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 23 maart 1972, *onuitg.*). Het gewoon schrijven biedt nochtans minder zekerheid dan het aangetekend schrijven, daar de verzoeker over geen bewijs van verzending beschikt. Dit bewijs kan van belang zijn om aan te tonen dat het verzoekschrift binnen de wettelijke termijn gesteld om in beroep te gaan opgestuurd werd.

De neerlegging van een verzoekschrift kan geschieden door de verzoeker zelf of door om 't even welke persoon, zonder dat deze houder is van enige volmacht.

De verzoeker moet persoonlijk, bij advocaat of bij lasthebber optreden. Een uitdrukkelijke schriftelijke volmacht is voor de lasthebber niet vereist (ROUARD, II, nr. 749, blz. 610, *vgl.* nochtans Cass., 5 december 1958, *Pass.*, 1959, I, 346).

Het is niet de taak van de griffier, maar van de rechter om over de toelaatbaarheid van het verzoek en de geldigheid van het mandaat te oordelen (zie nochtans DE PAGE, V, nr. 376, blz. 382).

Wordt een speciale volmacht vertoond, dan kan die aan het stuk, waarin de griffier het verzoek optekent, toegevoegd worden.

§ 3. De ondertekening van het verzoekschrift

543 Artikel 704 Ger. W. bepaalt niet dat het verzoekschrift moet ondertekend zijn.

Volgens een eerste stelling moet dit wel (Arbrb. Brussel, 2 oktober 1978, *onuitg.*; Arbrb. Mechelen, 20 oktober 1977, *T. Soc. R.*, 1978, 176; Arbh. Bergen, 8 juli 1976, *J.T.*, 1976, 515; *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 415; Arbrb. Luik, 13 november 1975, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 118; Arbrb. Brugge, 11 december 1974, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1975, 123; Arbh. Luik, 24 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 23; Arbh. Brussel, 8 december 1972, *onuitg.*; Arbrb. Verviers, 30 oktober 1972. *onuitg.*; Arbrb. Luik, afd. Jemeppe, 26 oktober 1972, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 25 september 1972, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 7 juni 1972, *onuitg.*; Arbrb. Verviers, 18 april 1972, *J. Liège*, 1971-72, 276; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 11 april 1972, *J.T.*, 1973, met andersluidend advies van het openbaar ministerie, vermeld in *J.T.T.*, 1973, 190 en 199; Arbh. Luik, 16 maart 1972, *J. Liège*, 1972-73, 10; Arbrb. Luik, 26 februari 1972, *onuitg.*; Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 24 januari 1972, *onuitg.*; Arbrb. Verviers, 7 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 508; Arbrb. Luik, 26 oktober 1971, *onuitg.*; Arbrb. Doornik, 26 september 1971, *Pas.*, 1971, III, 81; Arbrb. Leuven,

26 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 511; Arbrb. Kortrijk, 22 april 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 511; Arbrb. Charleroi, 6 april 1971, *onuitg.*; *vgl.* Cass., 26 april 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 807, noot 2).

R. RASIR is van mening dat die niet-ontvankelijkheid steunt op de onmogelijkheid voor de rechter om bij niet-ondertekening van het verzoekschrift na te gaan of de verzoeker van de nodige bekwaamheid en het vereiste belang kan doen blijken (*La procédure de première instance*, blz. 22).

Uit de ondertekening blijkt immers de bedoeling een akte van rechtsingang te stellen. Is dit niet het geval, dan legt art. 862, § 1, 2° en § 2 Ger. W. aan de rechter op ambtshalve de nietigheid betreffende de ondertekening van de akter op te werpen.

De ondertekening is een essentieel bestanddeel, onmisbaar voor het bestaan zelf van de akte (Cass., 14 maart 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 791; *R.W.*, 1974-75, 2597; Cass., 13 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 306; Cass., 2 april 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 773; Cass., 25 september 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 95; Cass., 28 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1105; Cass., 10 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 890; DE PAGE, III, nr. 777, B en 847, blz. 794 en 869, A; *vgl.* rechtspraak in verband met artikel 422 Sv., nl. Cass., 23 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 114; Cass., 19 november 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 344).

544 De vergelijking werd gemaakt met de onderhandse akte waarbij het geschrift en de handtekening essentieel zijn voor het bestaan van de akte (Cass., 13 november 1930, *Pas.*, 1930, I, 356).

„La signature est l'élément qui couvre l'acte tout entier. C'est le signe dont il résulte qu'une personne se l'est approprié, l'a fait sien. C'est la raison pour laquelle la signature doit être manuscrite, C'est en quelque sorte, mutatis mutandis, la seule forme d'autenticité de l'acte sous seing privé, la seule garantie de son origine. La loi ne dispose pas expressément que l'acte sous seing privé doit être signé, et que cette signature doit être manuscrite. Mais cela découle du terme d'acte sous seing privé. Un acte qui n'est pas signé ne vaut que comme commencement de preuve par écrit" (DE PAGE, III, nr. 777, blz. 795 e.v.).

Evenzo werd voorgehouden dat uit de handtekening de bedoeling om een verzoek in te dienen moet blijken. Die ondertekening kan bestaan uit een handtekening of het schrijven van de naam.

545 Daartegenover wordt in een tweede stelling ingebracht dat de tekst van art. 704 Ger. W. geen ondertekening op straffe van nietigheid vereist. Overeenkomstig art. 860 Ger. W. kan geen proceshandeling nietig worden verklaard indien de wet de nietigheid ervan niet uitdrukkelijk heeft bevolen.

Dit artikel had tot doel „de aanwending te verbieden van het begrip substantiële formaliteiten en van onbestaande handeling, waardoor de rechtspraak zich het recht toekende nietigheden uit te spreken waarmede de wet niet uitdrukkelijk dreigt" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 351; Arbrb. Gent, 4 maart 1971, *J.T.T.*, 1972, 12).

Artikel 862, § 1, 2° Ger. W. is slechts van toepassing zo de tekst spreekt van nietigheid (Arbh. Brussel, 3 mei 1979, *onuitg.*; Arbrb. Mechelen, 19 maart 1975, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 13 september 1974, *onuitg.*; Arbh. Luik, 15 januari 1974, *onuitg.*; Arbh. Luik, afd. Namen, 17 december 1973, *J. Liège*, 1973-74, 266; Arbrb. Charleroi, 6 december 1973, *J.T.T.*, 1974, 282 en noot G. DEMEZ; *T. Soc. R.*, 1974, 441; Arbh. Luik, 25 oktober 1973, *Pas.*, 1974, II, 70; Arbh. Luik, 28 juni 1973, *Pas.*, 1974, II, 26; *J. Liège*, 1973-74, 98 met noot; Arbrb. Antwerpen, 13 april 1973, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 8 december 1972, *Pas.*, 1973, II, 63; Arbrb. Luik, 2 november 1972, *J. Liège*, 1972-73, 206; Arbrb. Luik, 24 oktober 1972, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 12 oktober 1972, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 29 juni 1972, *onuitg.*; Arbrb. Charleroi, 20 juni 1972, *J.T.T.*, 1973, 189 met noot G. DEMEZ; Arbrb. Antwerpen, 17 april 1972, *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 11 april 1972, *J.T.T.*, 1973, 199; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 16 februari 1972, *J.T.*, 1973, 425; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 26 januari 1972, vermeld in *J.T.T.*, 1973, 190; Arbrb. Brussel, 24 mei 1971, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 17 mei 1971, *onuitg.*; Arbrb. Gent, 4 maart 1971, *J.T.T.*, 1972, 12; PH. GOSSERIES, *La requête de l'article 704 du Code judiciaire*, *J.T.*, 1977, 323 e.v., nr. 21 tot 31; J. VAN COMPERNOLLE, *Le Code judiciaire et la théorie des nullités*, *R. Crit. J.B.*, 1977, 624; ROUARD, II, nr. 714, blz. 577; G. DE LEVAL, *La requête devant les tribunaux du traval et le régime des nullités*, *J.T.*, 1973, 417; H. PAS, *Geschillen inzake rust- en overlevingspensioenen*, *Oriënt.*, 1973, 85 e.v.; A. FETTWEIS, *Les sanctions de formalisme dans le Code judiciaire*, *J.T.*, 1970, 77 e.v.; F. RIGAUX, *La theorie des nullités*, *Ann. Dr. Lv.*, 1968, 419 e.v.).

Daar dit niet het geval is, kan het gemis aan handtekening geen nietigheid van het verzoekschrift medebrengen.

546 Het Arbeidshof van Luik, afdeling Namen, is genuanceerder (25 oktober 1973, *Pas.*, 1974, II, 70). Het oordeelt dat, wanneer een verzoekschrift niet ondertekend is doch volledig geschreven is van de hand van een persoon die zijn naam en adres vermeldt, het ontvankelijk is.

Het Arbeidshof van Gent aanvaardt zelfs dat een niet ondertekend verzoekschrift, verstuurd per brief, wanneer het adres van de afzender op de rugzijde van de omslag door de verzoeker met de hand geschreven is, ontvankelijk is (15 november 1974, *onuitg.*; andersluidend advies van het openbaar ministerie).

In beginsel wordt dus vereist dat uit het verzoekschrift kan opgemaakt worden dat het wel van de verzoekende partij uitgaat (Arbh. Luik, 15 januari 1974, *Pas.*, 1974, II, 103; Arbrb. Hoei, 25 januari 1974, *J. Liège.* 1973-74, 272). Zo zou volgens die derde stelling een niet ondertekend getypt verzoekschrift niet ontvankelijk zijn.

547 De eerste stelling kan niet bijgetreden worden.

Zij gaat ervan uit dat een niet ondertekende akte:

— ofwel nietig is op grond van art. 862 § 1, 2° Ger. W.;
— ofwel geen akte is.

De gerechtelijke hervorming heeft met art. 860 Ger. W. als algemene regel ingevoerd dat er geen nietigheid is zonder tekst (Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1070 met conclusies H. LENAERTS, *R.W.*, 1976-77, 149-157; Cass., 13 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 53; Cass., 26 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 234; Cass., 3 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 824; *vgl.* Cass., 21 januari en 14 maart 1975, *Arr.*

Cass., 1975, 568 en 791; Cass., 3 september 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 7; Cass., 14 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1022).

Bij ontstentenis van een uitdrukkelijke bepaling dat het verzoekschrift op straffe van nietigheid moet ondertekend zijn, kan die regel niet afgeleid worden uit art. 862 § 1, 2° Ger. W.

De opvatting dat een akte slechts bestaat indien zij ondertekend is, brengt mede dat in het handtekening een substantiële pleegvorm moet gezien worden wat regelrecht indruist tegen art. 860 Ger. W., dat juist de substantiële pleegvorm uit het burgerlijk procesrecht weert. Het verzoekschrift moet niet ondertekend zijn om als zodanig in aanmerking te komen. Een handtekening laat toch niet zonder meer toe de indiener te identificeren. Dit kan ook op een andere wijze geschieden, b.v. door een verklaring van de indiener zelf.

Bij de Senaat werd een wetsvoorstel ingediend om art. 704 Ger. W. als volgt te wijzigen: „Het verzoekschrift vermeldt het onderwerp van de vordering. Het wordt opgesteld en ondertekend door de eiser of zijn vertegenwoordiger bepaald in artikel 728..." (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1977, stuk nr. 42/1; zitting 1975-76, stuk 746/1, wetsvoorstel senator A. SWEERT). Dit voorstel bepaalt niet dat de handtekening op straffe van nietigheid voorgeschreven wordt.

§ 4. Wie mag ondertekenen?

548 De tekst bepaalt niet wie het verzoekschrift mag ondertekenen.

Voor het eenzijdig verzoekschrift bepaalt art. 1026, 5° Ger. W. dat op straffe van nietigheid de handtekening van een advocaat vereist is. Die tekst vindt geen toepassing op het verzoekschrift (zie boven, nr. 533).

Het spreekt vanzelf dat de eisende partij zelf mag ondertekenen. Haar advocaat kan eveneens namens haar optreden (Arbh. Luik, 6 juni 1972, *Pas.*, 1972, II, 165; *J. Liège*, 1972-73, 10; Arbrb. Verviers, 18 april 1972, *J. Liège*, 1971-72, 275; Arbrb. Luik, 16 maart 1972, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 10 april 1972, *onuitg.*). Evenals de advocaat het proces-verbaal van vrijwillige verschijning namens een partij mag ondertekenen, kan hij namens een partij een verzoekschrift indienen.

De afgevaardigde van een representative organisatie van arbeiders en bedienden of zelfstandigen kan het eveneens doen (Arbh. Luik, 24 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 23; Arbrb. Hasselt, 19 september 1973, *J.T.T.*, 1974; 93; Arbrb. Hasselt, 21 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 94; Arbrb. Charleroi, 11 december 1972, *onuitg.*; Arbh. Luik, 6 juni 1972; *Pas.*, 1972, II, 165; *J. Liège*, 1972-73, 10; Arbrb. Hasselt, 25 mei 1972, *J. Liège*, 1972-73, 61; *anders*: Arbrb. Verviers 7 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 508; Arbrb. Verviers, 18 april 1972, *J. Liège*, 1971-72, 275; Arbrb. Verviers, 8 oktober 1971, *J. Liège*, 1971-72, 247 doch veranderd in hoger beroep door vermeld arrest Arbh. Luik, van 6 juni 1972).

Wel wordt door een deel van de rechtspraak vereist dat die afgevaardigde op het ogenblik van het indienen van het verzoekschrift houder is van een speciale vol-

macht op zijn naam, afkomstig van de eisende partij (Arbrb. Bergen, 13 december 1976, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 107; Arbh. Luik, 6 juni 1972, *Pas.*, 1972, II, 165; *J. Liège*, 1972-73, 11). Het feit van in het bezit te zijn van een volmacht om in rechte op te treden overeenkomstig art. 728 Ger. W. wordt onvoldoende geacht (Arbh. Luik, 24 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 23). Die rechtspraak gaat gepaard met de zienswijze dat het verzoekschrift op straffe van nietigheid moet ondertekend zijn (zie boven, nr. 543).

Het mandaat en de volmacht mogen niet verward worden, zoals art. 1984 en 2004 B.W. het doen.

Het mandaat kan zowel schriftelijk als mondeling gegeven worden (art. 1985, eerste lid, B.W.; DE PAGE, V, nr. 374, A, blz. 379; nr. 399, blz. 401).

Om ten overstaan van derden zijn hoedanigheid te kunnen bewijzen, wordt van de lasthebber meestal een volmacht ter hand gesteld. De derde is echter geenszins verplicht die volmacht te vragen (DE PAGE, V, nr. 399, blz. 400).

Wanneer betwijfeld wordt dat de afgevaardigde van een vakorganisatie niet krachtens een speciale mandaat optreedt, zal deze het bewijs moeten leveren van het bestaan van een mandaat.

Die afgevaardigde mag ook in het bezit zijn van een volmacht die het recht tot inleiding, tot pleiten, tot dading en het verhaal omvat.

Het blijft een speciale volmacht, niettegenstaande zij verscheidene punten omvat.

549 De echtgenoot en de bloed- en aanverwanten, wat bij mindervaliden dikwijls het geval is, mogen eveneens het verzoekschrift ondertekenen (Arbh. Luik, 14 november 1972, *J. Liège.* 1972-73, 188; Arbrb. Luik, 4 september 1972; *onuitg.*; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 16 februari 1972, *J.T.*, 1973, 425, ROUARD, II, nr. 722 e.v., blz. 587; G. DE LEVAL, *La requête devant les tribunaux du travail et le régime des nullités*, *J.T.T.*, 1973, 418 en G. DEMEZ, noot in *J.T.T.*, 1973, blz. 190 en de vermelde *pro* en *contra* rechtspraak).

Wat betreft het recht van de echtgenoot wordt dit niet aanvaard door de Arbeidsrechtbank van Namen tenzij de andere echtgenoot zich in de volstrekte onmogelijkheid bevindt om zelf het verzoekschrift te ondertekenen (10 mei 1972, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 201; *vgl.* Arbrb. Hasselt, 18 januari 1980, Limb. R., 1980, 31).

Buiten die personen, die in art. 728 Ger. W. vermeld worden, kan elke bij overeenkomst aangestelde lasthebber, een verzoekschrift ondertekenen (Arbh. Brussel 4 oktober 1979, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1980, 165 met noot P. DE CRAENE; Arbrb. Charleroi, 6 december 1973, *J.T.T.*, 1974, 282; Arbrb. Brussel, 30 juni 1972, *onuitg.*; Arbrb. Oudenaarde, 25 maart 1971, *onuitg.*; noot G. DEMEZ, in *J.T.T.*, 1974, 283). Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn met een maatschappelijke assistent (ROUARD, II, blz. 593, noot 2; *anders*: Arbh. Luik, 19 oktober 1972, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 19 maart 1973, *onuitg.*; Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 24 januari 1972, *onuitg.*).

De andersluidende rechtspraak steunt op de limitatieve opsomming in art. 728 Ger. W. Art. 728 Ger. W. is echter slechts toepasselijk voor de vertegenwoordiging in rechte, en niet voor het inleiden van een vordering. Weliswaar vangt dit artikel aan met de woorden „op het ogenblik van de rechtsingang", wat ook op

het inleiden van een vordering zou kunnen wijzen, doch het hoofdstuk VI, waartoe art. 728 Ger. W. behoort, heeft betrekking op de verschijning van de partijen na dagvaarding. Rechtsingang betekent hier het eerste verschijnen van partijen voor de rechter bij de aanvang van het geding. Trouwens artikel 716, vierde lid, Ger. W., bepaalt dat de inschrijving op de algemene rol kan geschieden op verzoek van een gemachtigde.

Het is niet vereist, zoals voor de verschijning namens een partij na het inleiden van de vordering, dat die personen een schriftelijke volmacht overleggen (*anders*: Arbh. Luik, 24 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 23, *idem*, 14 november 1972, *J. Liège*, 1972-73, 188; Arbrb. Charleroi, 11 december 1972, *Pas.*, 1973, III, 52 die wel aanvaardt dat de verklaring afgelegd ter zitting door de voogd van een gerechtelijk onbekwaamverklaarde dat hij zijn schoonmoeder belast heeft een verzoekschrift neer te leggen namens de onbekwaamverklaarde geldt, na optekening op het zittingsblad, als een bewijs van een speciale volmacht; *vgl.* Cass., 5 december 1958, *Pas.*, 1959, I, 346; *J.T.*, 1959, 420; GARSONNET/CÉZAR-BRU, VI, blz. 40 e.v.). Een mandaat kan immers stilzwijgend gegeven worden (art. 1985 B.W.; Arbh. Luik, afd. Namen, 6 mei 1974, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 28 november 1972, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 4 september 1972, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 13 maart 1972, *onuitg.*; Arbrb. Gent, 30 september 1971, *J.T.T.*, 1972, 156; Arbrb. Mechelen, 17 juni 1971, *onuitg.*; zie nog voor het mandaat *ad litem* Gent, 2 juni 1900, *Belg. Jud.*, 1900, 742 en de uitgebrachte adviezen).

Het mandaat komt tot stand door het akkoord van partijen (art. 1984, tweede lid, B.W.).

Geen enkel vormvereiste wordt door de wet opgelegd.

Dit consensueel contract kan zowel bij authentieke akte, bij onderhandse aktè, bij brief of mondeling tot stand komen (art. 1985 B.W.; DE PAGE, V, nr. 374, A, blz. 379; nr. 399, blz. 401).

Het geschrift is dus geen voorwaarde voor de geldigheid van het mandaat. Het strekt enkel tot bewijs.

De persoon namens wie een verzoekschrift werd ingeleid kan echter steeds de lastgeving betwisten. Heeft hij die handeling, zelfs stilzwijgend, niet gelast dan laat art. 848, eerste lid, Ger. W. de ontkentenis van de proceshandeling toe (zie Arbh. Luik, 29 oktober 1970, *J. Liège*, 1970-71, 89; noot J. DEMEZ, in *J.T.T.*, 1974, 283).

Tenslotte dient eraan herinnerd dat het niet vereist is dat de lasthebber, in tegenstelling met de lastgever, zelf rechtsbekwaam is. Art. 1990 B.W. zegt dit uitdrukkelijk wat betreft de ontvoogde minderjarigen, doch rechtsleer en rechtspraak breiden die bepaling uit tot andere rechtsonbekwamen, zoals de niet ontvoogde minderjarigen of de onder gerechtelijk raadsman gestelden (DE PAGE, V, nr. 383, blz. 386; C. PAULUS en R. BOES, *A.P.R.*, Tw. *Lastgeving*, nr. 68 e.v.).

De zaakwaarnemers zijn uitgesloten. (Over het onderscheid tussen zaakwaarneming en mandaat, zie art. 1372 B.W. en Cass., 8 november 1956, *Pas.*, 1957, I, 244; Cass., 2 juli 1948, *Pas.*, 1948, I, 422 en Cass., 17 juli 1925, *Pas.*, 1925, I, 364.) De Arbeidsrechtbank van Hasselt aanvaardde nochtans een rechtsvordering ingeleid bij wijze van zaakwaarneming door een derde wanneer een zwaar psychisch letsel de rechtsonderhorige niet in staat stelde zelf op te treden (18 juni 1976, *onuitg.*).

550 De verzoeker moet ook de nodige rechtsbekwaamheid bezitten om in rechte op te treden.

Het huwelijk wijzigt de handelingsbekwaamheid van de echtgenoten niet, onverminderd toepassing van art. 476 B.W. (art. 212, derde lid, B.W.). Artikel 476 B.W. doelt op het huwelijk van een minderjarige, die alhoewel ontvoogd onder curatele komt voor bepaalde rechtshandelingen.

De gehuwde vrouw kan alleen een verzoekschrift nopens een geschil in verband met haar recht op werkloosheidsuitkeringen of in verband met het recht op tegemoetkomingen van minder-validen kunnen indienen. Het is zonder belang dat het geschil in verband staat met de uitoefening van een beroep.

551 De niet ontvoogde minderjarige is handelingsonbekwaam om in rechte op te treden zonder wettelijke vertegenwoordigers. Die regel moet niet beoordeeld worden aan de hand van art. 860 Ger. W., maar van de burgerlijke rechtsbeginselen inzake handelingsbekwaamheid.

Het gaat hier om een betrekkelijke nietigheid, die alleen ten voordele van de minderjarige werd ingevoerd (Cass., 16 oktober 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 158 met noot 2; Cass., 1 oktober 1880, *Pas.*, 1880, I, 292; Cass., 16 maart 1846, *Pas.*, 1847, I, 58; DE PAGE, I, nr. 81*bis*, blz. 97 e.v.; W. DELVA, III, blz. 62).

Zo de minderjarige een verzoekschrift ondertekent kunnen alleen de minderjarige of zijn wettelijke vertegenwoordigers de eventuele nietigheid ervan opwerpen (Arbh. Luik, afd. Namen, 22 oktober 1973, *J. Liège*, 1973-74, 283; Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 28 november 1972, *J.T.*, 1973, 242; *anders*: Arbrb. Namen, 10 oktober 1972, *Pas.*, 1972, III, 92; *T. Soc. R.*, 1973, 350, voor wie het om een bepaling van openbare orde gaat, hervormd door Arbh. Luik, 22 oktober 1973; Arbrb. Verviers, 20 juni 1972, *Pas.*, 1972, III, 73).

De verwerende partij beschikt over een dilatoir verweermiddel die ertoe leidt dat het optreden in rechte van de niet ontvoogde minderjarige geregulariseerd wordt door het optreden van de formele procespartij (ouders, voogd; Arbrb. Brugge, 27 november 1972, *J.T.*, 1973, 242; zie ook Cass., 21 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 188).

Bij verlengde minderjarigheid van een mentaal gehandicapte geldt dezelfde regeling als bij minderjarigheid (ouderlijke macht of voogdij; zie art. 487*quater* B.W.).

De in staat van verlengde minderjarigheid gestelde persoon wordt met een minderjarige beneden de vijftien jaar gelijkgesteld (art. 487*bis*, laatste lid, B.W.).

De ontvoogde kan zelf een verzoekschrift indienen (art. 481 en 482 B.W.).

552 Bij onbekwaamverklaring wegens een aanhoudende staat van onnozelheid of krankzinnigheid van een meerderjarige, om de termen van art. 489 B.W. te gebruiken, zijn alle handelingen verricht vanaf de dag van het vonnis door de onbekwaamverklaarde rechtens nietig (art. 502 B.W.; Cass., 13 november 1978, *Pas.*, 1979, I, 319). Hij wordt onder voogdij geplaatst (art. 509 B.W.).

Die bepaling vindt, al zegt de tekst het niet uitdrukkelijk, ook toepassing op minderjarige geesteszieken.

Bij afwijzing van de vordering tot onbekwaamverklaring kan de rechtbank een raadsman aanstellen (art. 1247 Ger. W.). Alle handelingen verricht zonder bijstand van die raadsman zijn rechtens nietig (art. 502 B.W.).

De gerechtelijke onbekwaamverklaarde wordt, zoals een minderjarige, bijgestaan door een voogd (art. 509 B.W. en 1251 Ger.W.). Hij is volkomen handelingsonbekwaam en de in strijd hiermede verrichte rechtshandelingen zijn nietig. Het gaat hier om een relatieve nietigheid (Cass., 27 april 1899, *Pas.*, 1899, I, 201; W. DELVA, III, blz. 87).

Buiten de gerechtelijke onbekwaamverklaring is er nog de wettelijke onbekwaamverklaring.

Zij treft de tot criminele straf veroordeelde (art. 20-23 Sw.). Zij neemt een aanvang op het ogenblik dat de veroordeling onherroepelijk is geworden en eindigt met de nakoming van de straf. Daar haar instelling de openbare orde raakt, is de nietigheid absoluut. De wettelijke onbekwaamverklaarde kan niet persoonlijk in rechte optreden (Cass., 16 oktober 1951, *Pas.*, 1952, I, 84). Zolang de wettelijke onbekwaamheid duurt heeft hij niet het recht om enige som, voorschot of gedeelte van zijn inkomsten te ontvangen (art. 24 Sw.). Het beheer van zijn goederen wordt toevertrouwd aan een door de familieraad aangeduide curator (art. 23, eerste en derde lid, Sw.; G. BAERT, *A.P.R.*, Tw. *Familieraad*, nr. 261). Tot aan de benoeming van de curator wordt door de bestuurscommissie van de gevangenis onder haar leden een voorlopige bewindvoerder aangesteld (art. 23, tweede lid, Sw.). De curator treedt op als een voogd en alle bepalingen van de gerechtelijke onbekwaamverklaring zijn toepasselijk.

De als zwakzinnige of wegens verkwisting onder gerechtelijke raadsman gestelde personen kunnen zonder bijstand van de door de rechtbank toegevoegde raadsman geen geding voeren (DE PAGE, II, nr. 419, blz. 375; en nr. 422, blz. 378 e.v.; DELVA, III, blz. 99).

De verweerder beschikt over een dilatoire exceptie (DE PAGE, I, nr. 81*bis*, blz. 97 e.v.).
Die nietigheid is betrekkelijk (Rb. Brussel, 1 februari 1888, *Pas.*, 1888, III, 197).

§ 5. Inhoud van het verzoekschrift

553 Daar het verzoekschrift de dagvaarding vervangt, werd vooropgesteld dat het verzoekschrift dezelfde gegevens als de dagvaarding moest bevatten (Arbrb. Verviers, 20 februari 1972, *Pas.*, 1972, III, 73). Art. 702 Ger. W. is echter slechts van toepassing op de dagvaarding.

Aangezien het verzoekschrift niet mag verward worden met de vordering op eenzijdig verzoekschrift, komt art. 1026 Ger. W. evenmin in aanmerking om de inhoud te bepalen (zie boven, nr. 533).

Dit zoeken naar een opgelegde inhoud vindt zijn oorsprong in het stilzwijgen van art. 704 Ger. W.: „De vorderingen worden ingeleid bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van de arbeidsrechtbank of bij aangetekende brief gezonden aan de griffie."

Het verzoekschrift moet dus volgens art. 704 Ger. W. geen bepaalde vermeldingen inhouden (Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 14 juni 1971, *onuitg.*).

Uit de term verzoekschrift kan wel afgeleid worden dat er minstens een verzoek moet instaan zodat het onderscheid kan gemaakt worden met een brief om inlichtingen (M. PATTE, *Code judiciaire et contentieux du droit social*, *J.T.T.*, 1973, 18). Wanneer het voorwerp van het verzoek niet vermeld staat of zo onnauwkeurig omschreven wordt kan dit tekort een fair verloop van de rechtsstrijd onmogelijk maken zodat het verzoekschrift om die reden niet toelaatbaar zou kunnen verklaard worden (*Vgl.* R. v. St., arrest nr. 16250 van 19 februari 1974, zaak-p.v.b.a. J. en K. Willems).

Het verzoek moet nochtans, bij ontstentenis van enige tekst, niet gemotiveerd zijn

of de middelen van de vordering opgeven om toelaatbaar te zijn (Arbrb. Antwerpen, 13 april 1973, *onuitg.*).

Voor de administratieve rechtscolleges werd dit meestal wel vereist.

Indien een werknemer op geen bepaalde wet kan steunen om een hoger pensioenbedrag te bekomen, zoals zijn verzoek luidt, is dit verzoek toelaatbaar doch ongegrond.

Het niet vermelden van motieven is begrijpelijk omdat in beginsel de administratieve beslissingen ook niet moeten gemotiveerd zijn (Arbrb. Verviers, 15 oktober 1973, *T.Soc.R.*, 1974, 225; Arbrb. Gent, 2 januari 1973, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1973, 320; G. VEDEL, blz. 281 en 521). De administratieve beslissingen inzake disciplinaire maatregelen moeten wel gemotiveerd zijn (zie Cass., 16 juni 1924, *Pas.*, 1924, I, 406).

Zo de administratieve beslissing te summier opgesteld is zodat de rechtsonderhorige niet bij machte is de wettigheid van de beslissing na te gaan, worden de rechten van de verdediging geschonden (Arbh. Brussel, 23 maart 1972, *onuitg.*). Soms kan het voorkomen, b.v. inzake pensioenregeling, dat het voor de werknemer niet duidelijk is dat uit de administratieve beslissing later een terugvordering zal volgen (zie hieromtrent *T.Soc.R.*, 1975, 410, nr. 33 en *J.T.T.*, 1974, 209, nr. 3, punt b). Art. 97 Gr.W. vindt echter geen toepassing (R. v. St., arresten nr. 18707 van 24 januari 1978, zaak-Criel; nr. 18595 van 25 november 1977, zaak-Stevens; nr. 2258 van 6 maart 1953, zaak-Pirotte). Wel moet in het administratief dossier de wettelijke vereiste feitelijke grondslag van de getroffen beslissing terug te vinden zijn.

Talrijke sociale wetten leggen nochtans aan de administratie op haar beslissingen te motiveren (zie b.v. art. 9 § 1 Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum; art. 46 K.B. 17 november 1969 houdende algemeen reglement betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen; art. 50 K.B. 29 april 1969 houdende algemeen reglement betreffende het gewaarborgd inkomen voor bejaarden; art. 20 § 1 K.B. 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers; art. 134 K.B. 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen; alhoewel art. 174 van het K.B. Van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid geen motiveringsverplichting oplegt voor de beslissingen van de directeurs van de R.V.A., worden zij wel gemotiveerd).

Ten onrechte wordt soms de motivering van het verzoekschrift als een voorwaarde van toelaatbaarheid aangewezen (Arbrb. Brussel, 2 maart 1971, *B.T.-Soc.Z.*, 1972, 512 met noot C. DE BRUYCKER).

554 Het verzoekschrift moet echter, om toelaatbaar te zijn, gericht zijn tegen een beslissing.

Een verzoek gericht tegen een brief van het ziekenfonds tot terugbetaling van ten onrechte ontvangen ziekteuitkeringen beantwoordt niet aan deze vereiste (Arbrb. Dinant, afd. Philippeville, 22 februari 1972, *onuitg.*).

Evenzo het verzoekschrift gesteund op de bewering dat het ziekenfonds terugbetaling van geneeskundige verstrekking weigert (Arbrb. Nijvel, 22 oktober 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 131).

A. Aanduiding van de tegenpartij

555 Nergens wordt geëist dat de tegenpartij wordt opgegeven (Arbrb. Antwerpen, 16 mei 1972, *onuitg.*, *anders*: M. PATTE, *Code judiciaire et contentieux du droit social*, *J.T.T.*, 1973, 18).

Uit het feit dat de griffie de partijen ter zitting moet oproepen kan die noodzakelijkheid niet afgeleid worden.

De rechtzoekende is zelf dikwijls niet bij machte de tegenpartij aan te wijzen. Zo wordt inzake pensioengeschillen dikwijls de R.R.O.P. als tegenpartij opgegeven waar in rechte de R.W.P. alleen een beslissing neemt (Art. 41 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust-en overlevingspensioen voor werknemers; zie Arbrb. Luik, 13 november 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 389).

De tegenpartij zal kunnen geïdentificeerd worden aan de hand van een toegevoegde administratieve beslissing of van het voorwerp van het geschil. Is dit niet het geval dan zal het arbeidsauditoraat eventueel de tegenpartij opzoeken en aan de griffie melden. Dit kan in de loop van het geding, zelfs buiten de termijn van beroep geschieden (Arbrb. Hasselt, 27 november 1972, *onuitg.*).

Dit kan de griffie voor moeilijkheden stellen bij de inschrijving van de zaak op de algemene rol, welke een rubriek heeft voor aanduiding van partijen, zowel de eisende als de verwerende. Het kan voorkomen dat de griffie zich steunend op het verzoekschrift een onjuiste tegenpartij vermeldt of de tegenpartij slechts kent na onderzoek van het dossier door het auditoraat. De algemene rol moet dan achteraf verbeterd of aangevuld worden.

B. Voorwerp

556 Zoals reeds aangestipt schrijft art. 704 Ger. W. geen bepaalde inhoud voor wat betreft het verzoekschrift.

Dikwijls zal de juiste draagwijdte van het verzoek slechts blijken na het opvragen van het administratief dossier door het arbeidsauditoraat of na bespreking met de indiener.

Dit bracht in de rechtspraak een zekere aarzeling nopen de toepasselijkheid van art. 807 Ger. W. (P. NAUDS, *Is de uitbreiding of wijziging van de vordering door art. 807 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing als de vordering werd ingeleid bij verzoekschrift voorzien door art. 704 van het G.W.B.? B.T.Soc.Z.*, 1974, 1185 e.v.). Naar luid van die bepaling kan een aanhangige vordering uitgebreid of gewijzigd worden indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is.

De Arbeidsrechtbank van Antwerpen meent, aangezien geen feiten of akten in het verzoekschrift moeten aangegeven worden, dat het geen zin heeft te spreken van een uitbreiding van de vordering (22 maart 1974, *onuitg.*). Voor het Arbeidshof van Bergen vindt art. 807 Ger. W. geen toepassing omdat de beslissing van de administratie geen gerechtelijk contract uitmaakt (arrest 12 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 141). De theorie van het gerechtelijk contract wordt algemeen verlaten, al blijven er sporen van over in de rechtspraak en in de rechtsleer. De eisende partij sluit geen contract af met de tegenpartij nopens het voorwerp van het geschil (Cass., 13 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1091 en noot 3; J. CERCKEL, *Considérations sur le contrat judiciaire*, *J.T.*, 1964, 537 e.v.; zie ook conclusies W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, bij Cass., 4 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 806).

Het Arbeidshof van Luik, afd. Jemeppe, staat integendeel op het standpunt dat artikel 807 ook geldt voor de bij verzoekschrift ingeleide vorderingen (9 november 1972, *onuitg.*). De Arbeidsrechtbank van Verviers is van oordeel dat, alhoewel art. 807, enkel uitgaat van een rechtsingang bij dagvaarding, het verzoekschrift als een vereenvoudigde vorm van dagvaarding mag beschouwd worden (30 oktober 1972, *onuitg.*).

Dit standpunt kan bijgetreden worden (Arbh. Brussel, 25 oktober 1976, *R.G.A.R.*, 1978, nr. 9846, *idem*, 12 april 1976, *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9825; Arbh. Luik, 24 november 1975, *J.T.T.*, 1978, 332; *anders*: P. NAUDTS, *t.a.p.*).

De eigen aard van het verzoekschrift brengt mede dat die uitbreiding of wijziging op een soepeler wijze zal plaatsvinden dan bij dagvaarding.

De verzoeker die een administratieve beslissing inzake zijn recht op pensioen in algemene termen aanvecht kan zijn beroep in de loop van het geding zonder beperking nader omschrijven. Betwist hij slechts een bepaald punt van de administratieve beslissing dan is een uitbreiding of wijziging slechts mogelijk zo de tegenpartij aanwezig is in het debat en er geen reden van niet ontvankelijkheid wegens laattijdigheid van de vordering bestaat.

De vordering die in eerste aanleg alleen strekte tot de vernietiging van een administratieve sanctie opgelegd aan een werkloze kan in hoger beroep uitgebreid worden tot vernietiging van de bij dezelfde administratieve beslissing uitgesproken terugbetaling van werkloosheidsuitkeringen, die steunt op hetzelfde, in het inleidend verzoekschrift aangevoerd feit: het overleggen van onjuiste documenten (Cass., 3 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1031). Wel zal in dit geval op het ogenblik van de uitbreiding de op straffe van verval voorgeschreven termijn van een maand om een administratieve beslissing inzake werkloosheid aan te vechten, verstreken zijn zodat de uitgebreide vordering niet ontvankelijk zal zijn.

De uitbreiding kan bij conclusie geschieden mits eerbiediging van de rechten van de verdediging (Arbh. Antwerpen, 17 december 1975, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 24 april 1974, *onuitg.*).

557 De omschrijving van het voorwerp van het verzoekschrift is eveneens van belang omdat de rechter geen uitspraak mag doen over niet gevorderde zaken (art. 807 en 1138 Ger. W.; Cass., 26 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 734; Cass., 12 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 473; Cass., 26 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 958; Cass., 15 januari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 432).

Wanneer de rechter kennis neemt van een administratieve beslissing, waartegen beroep werd ingesteld, mag hij, niettegenstaande hij het volledig administratief dossier krijgt, geen uitspraak doen over de punten van de administratieve beslissing, die niet betwist worden, of over kwesties, die volgens het administratief dossier moesten opgeworpen worden, doch in de administratieve beslissing niet behandeld worden: *tantum devolutum quantum appellatum* (advies M. DUMONT, in *Rec. J. Dr. Adm.*, 1963, 255 e.v.).

Zo werd gevonnist dat de arbeidsrechtbank het toegekend pensioenbedrag niet kan verminderen, wanneer de sociale verzekerde tegen de beslissing houdende toekenning van een pensioen beroep instelt (Arbrb. Charleroi, 9 december 1975, *J.T.T.*, 1977, 85; *idem.* 21 maart 1974, *T. Soc. R.*, 1974, 498).

558 H. LENAERTS heeft vroeger het standpunt verdedigd dat door het instellen van beroep voor administratieve rechtscolleges de zaak in haar geheel opnieuw aan die instantie wordt voorgelegd

(*Administratieve rechtscolleges*, nr. 125, blz. 64, in *Administratief Lexicon*, en adviesnota in *T. Best.*, 1964, 388 e.v.).

Het voorwerp van het geschil wordt in die stelling niet bepaald door de middelen die de partijen doen gelden maar door de beslissing zelf over de wettigheid waarvan betwisting bestaat.

Weliswaar mag de administratie, zoals Lenaerts doet opmerken, krachtens het gelijkheidsbeginsel niet meer of niet minder geven dan hetgeen waarop de particulier krachtens de wet recht heeft, doch dit betekent niet dat de rechter zich in de plaats van de administratie moet stellen om na te gaan of zij haar taak naar behoren heeft vervuld en de rechter de meest uitgebreide bevoegdheden zou hebben om elke schending van de wet te herstellen.

De rechtsonderhorige komt in beroep voor het verkrijgen van een subjectief recht en: „niet voor de toepassing van de wetgeving op zijn geval, onverschillig of deze in zijn voordeel dan wel in zijn nadeel valt" (R. v. St., arrest nr. 10399 van 28 januari 1964, zaak-Vernimmen).

Wel zou de wetgever kunnen bepalen dat zowel wanneer de administratie te veel of te weinig toekent het de taak is van de rechter die wetsschending ongedaan te maken (zie inzake de pensioenregeling voor zelfstandigen, het vroegere art. 255 § 2 van het K.B. 24 september 1963, gew. K.B. 8 april 1965, luidens hetwelk ieder verhaal tot voordeel der beide partijen strekt; R. v. St., arresten nr. 13023 van 13 juni 1968, zaak-Legros en nr. 13101 van 2 juli 1968, zaak-R.S.V.Z.).

Doch de rechtspraak is thans niet in die zin gevestigd dat de administratie wordt geacht de integrale toepassing van de wet te vragen en de rechtsonderhorige wordt verondersteld te vragen hetgeen waarop hij recht heeft.

De rechtspraak van de Raad van State heeft omtrent die kwestie enige aarzeling vertoond (*vgl.* de vroegere arresten nr. 3715 van 15 oktober 1954, zaak-Adam, nr. 9093 van 12 januari 1962, zaak-Belgische Staat, nr. 9464 van 20 juni 1962, zaak-Moser en arrest nr. 9780 van 13 december 1962, zaak-Deroover met de arresten nr. 10399 van 28 januari 1964, zaak-Vernimmen; nr. 11587 van 6 januari 1966, zaak-Schijns; nr. 12017 van 13 oktober 1966, zaak-Leonard, nr. 12382 van 11 mei 1967, zaak-Nat. Kas voor bediendenpensioenen; enz.).

559 De rechter is gebonden door het gevraagde, en de rechtzoekende wordt geacht alleen dit te vragen wat in zijn belang is. De zaak wordt niet in haar geheel aan de rechter voorgelegd.

Van dit beginsel kan slechts afgeweken worden voor bestanddelen van de zaak waarover in het verzoek geen gewag wordt gemaakt en die ondeelbaar of noodzakelijk met het geschil verbonden zijn (R. v. St. arresten nr. 11587 van 6 januari 1966, zaak-Schijns; nr. 12011 van 13 oktober 1966, zaak-Leonard; nr. 12382 van 11 mei 1967, zaak-Nat. Kas voor Bediendenpensioenen; nr. 11158 van 1 april 1965, zaak-Ferbus, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1965, 94-97 en advies auditeur J. DUMONT).

Niet alleen mag de rechter niet meer toekennen dan de rechtzoekende vraagt, maar hij mag ook de toestand van de verzoeker niet verzwaren (Cass., 9 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 450; Cass., 7 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 899; Cass., 19 december 1963, *Pas.*, 1964, I, 416; Cass., 11 maart 1960, *Pas.*, 1960, I, 808; Cass., 6 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 780; R. v. St. arrest nr. 10216 van 17 oktober 1963, zaak-Belgische Staat; *anders:* Arbrb. Namen, 26 april 1977, *T. Soc. R.*, 1979, 99 met kritische noot G. HELIN).

Dit beginsel blijft van toepassing, zelfs indien de toe te passen wertgeving van openbare orde is (Cass., 13 april 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 758 met noot 4; Cass., 2 juli 1953, *Pas.*, 1953, I, 876).

560 Die rechtsbeginselen kunnen tot onbillijke toestanden leiden (zie W. VANDERMEERSCH, *Het voorwerp van de vordering in de geschillen betreffende de*

sociale zekerheid, R.W., 1973-74, 522; *vgl.* H. LENAERTS, adviesnota in *T. Best.*, 1964, 388 e.v.).

Wanneer een rechtsonderhorige een verzoekschrift indient omdat hij meent geen voldoende pensioen te ontvangen, kan de rechter de aangevochten beslissing in haar geheel onderzoeken, terwijl indien hij zich in zijn verzoekschrift beperkt een pensioenverhoging te vragen voor een bepaald jaar, de rechter alleen dit punt van de administratieve beslissing kan onderzoeken (Arbh. Bergen, 24 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 82).

Die beginselen vertragen ook de toekenning van het subjectief recht.

Indien een betwisting ontstaat nopens de toelaatbaarheid van een werkloze tot het recht op werkloosheidsuitkering mag de rechter, zo hij de werkloze toelaatbaar verklaart en de beslissing van niet toelaatbaarheid van de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening vernietigt, zich niet over de voorwaarden van vergoedbaarheid uitspreken. De administratie zal opnieuw het dossier ter hand nemen en nagaan of de voorwaarden van vergoedbaarheid vervuld zijn. Haar beslissing kan aanleiding geven tot een nieuw geschil.

Evenzo wanneer de adviserende geneesheer van een ziekenfonds een sociaal verzekerde arbeidsgeschikt verklaart en de betrokkene die beslissing betwist, mag de arbeidsrechtbank enkel oordelen over de graad van arbeidsongeschiktheid op de dag dat de adviserend geneesheer zich uitsprak zonder na te gaan of de sociaal verzekerde eventueel verder al of niet arbeidsgeschikt bleef. De verdere evolutie van de toestand kan het voorwerp worden van nieuwe beslissingen en nieuwe betwistingen.

Wanneer een aanvraag tot het bekomen van het gewaarborgd inkomen geweigerd wordt wegens een andere reden dan de grootte van de bestaansmiddelen, moet, indien die reden ongegrond blijkt, de administratie verder de weerslag van de bestaansmiddelen op het recht onderzoeken (*anders:* Arbrb. Antwerpen, die in een onuitgegeven vonnis van 21 januari 1977 oordeelde dat er geen aanleiding was om het dossier naar de R.W.P. terug te zenden indien alle gegevens nopens de bestaansmiddelen zich in het dossier bevinden, wat zelden het geval is).

Inzake de beroepsziektenregeling oordeelt de rechtspraak dat bij verslechtering van de toestand van de getroffene de rechter enkel over de bestaande toestand bij het treffen van de administratieve beslissing moet oordelen (Arbh. Brussel, 26 december 1977, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 14 maart 1977, *R.G.A.R.*, 1978, nr. 9847).

Wel wordt een uitbreiding van de vordering bij toepassing van art. 807 Ger. W. aanvaard (Arbh. Brussel, 25 oktober 1976, *R.G.A.R.*, 1978, nr. 9846 en 12 april 1976, *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9825; Arbh. Luik, 24 november 1975, *J.T.T.*, 1978, 332).

Wanneer een persoon, met het oog op de toepassing van de Ziekte- en Invaliditeitswet niet als minder-valide werd beschouwd omdat zijn arbeidsongeschikheid niet minstens 66 t.h. bedroeg, kan de arbeidsrechtbank,na beroep, slechts oordelen over de toestand van de eiser bij zijn aanvraag. Indien ondertussen die toestand verergerd is, moet de eiser een nieuwe aanvraag indienen. De arbeidsrechtbank kan echter op grond van die verergering de oorspronkelijke administratieve beslissing niet vernietigen (Arbrb. Aarlen, 14 januari 1977, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 170).

Dezelfde gedragsregel werd voorgestaan voor geschillen nopens het recht op tegemoetkomingen aan minder-validen (A. HOUBART, noot in *B.T.Soc.Z.*, 1976, 992 e.v.). Nochtans is in de rechtspraak een tendens merkbaar, steunend op art. 808 Ger. W., om rekening te houden met de omstandigheden die zich hebben voorgedaan na de krachtens de wet genomen administratieve beslissing wanneer zij, zoals het verslechteren van de minder-valide, van aard zijn diens recht op tegemoetkomingen te verhogen (Cass., 22 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1113; *R.W.*, 1978-79,1906; *J.T.T.*, 1980, 268 met noot Ph. GOSSERIES; Arbh. Luik, afdeling Libramont, 9 juni 1976, *B.T.Soc.Z.*, 1976, 989).

De arbeidsrechtbank is, inzake het recht op tegemoetkomingen aan minder-validen niet bevoegd om een hogere graad van arbeidsongeschiktheid toe te kennen wanneer het geschil over de bestaansmiddelen gaat (A. HOUBART, noot in *B.T.Soc.Z.*, 1976, 995 e.v.).

Wel werd gevonnist dat, wanneer het geschil enkel over de arbeidsongeschiktheid handelt, geen deskundige moet aangesteld worden, indien blijkt dat de bestaansmiddelen van de minder-valide toch te hoog liggen (Arbh. Gent, 21 mei 1980, *onuitg.*).

Indien de rechter geen uitspraak mag doen over niet gevorderde zaken, doet hij dit niet wanneer hij een eis tot toekenning van een recht verwerpt op aan de wet ontleende gronden die noch in de administratieve beslissing noch door partijen worden opgeworpen doch die blijken uit gegevens van het dossier waarvan partijen kennis kunnen nemen (Cass., 26 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 734; *T. Soc. R.*, 1975, 195).

Art. 115 § 1, C K.B. van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen bepaalt uitdrukkelijk dat de arbeidsgerechten geen kennis nemen van een feit of een element dat zich na de administratieve beslissing heeft voorgedaan en een weerslag kan hebben op de rechten op pensioen zolang het R.S.V.Z. geen nieuwe beslissing heeft genomen (Cass., 24 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 331; *R.W.*, 1976-77, 2614; *J.T.T.*, 1977, 251).

561 Het voorwerp van het geschil moet bepaald worden. Zonder geschil is geen geding mogelijk. Dit voorwerp kan vermeld staan in het verzoekschrift. De gebruikte bewoordingen hebben weinig belang. Het volstaat dat blijkt dat de verzoeker niet akkoord is met een bepaalde beslissing. De rechtspraak is zeer ruim.

Het opsturen van een medisch getuigschrift van arbeidsongeschiktheid, wanneer een administratieve beslissing van arbeidsgeschiktheid bestaat, laat toe het voorwerp van het geschil te omschrijven.

Kan dit voorwerp niet vastgesteld worden aan de hand van het verzoekschrift, dan kunnen toegevoegde bewijzen b.v. van tewerkstelling, een aangebracht krantenartikel, een verwijzing naar een ander geval of een aanhaling van een wettekst enige opheldering brengen.

Is het voorwerp van de betwisting nog onduidelijk, dan kan het arbeidsauditoraat, dat weliswaar luidens art. 297 Ger. W. geen raadgever mag zijn van de partijen, bij het vooronderzoek van de zaak aan de verzoekende partij vragen wat de juiste bedoeling was van haar verzoekschrift.

De betrokkene zelf kan zijn bedoeling verduidelijken (Arbh. Luik, 22 november 1972, *J. Liège*, 1972-73, 234).

Bij afwezigheid van enig voorwerp wordt de vordering niet toelaatbaar (Arbh. Luik, 16 maart 1972, *J. Liège*, 1972-73, 10; Arbrb. Brussel, 2 maart 1971, *B.T.-Soc.Z.*, 1972, 512 met noot C. DE BRUYCKER).

Voor de griffie kan een onduidelijke omschrijving van het voorwerp van het verzoek, deze dienst in de onmogelijkheid stellen om het voorwerp in de algemene rol te vermelden. Dit kan dan ook soms slechts na het onderzoek door het auditoraat. Bij de oproeping van partijen moet het voorwerp kunnen vermeld worden (art. 706, eerste lid, Ger. W.).

De indiener van het verzoekschrift kan eventueel ook binnen de voorwaarden gesteld in art. 807 Ger. W., zijn oorspronkelijke vordering uitbreiden of wijzigen (zie boven, nr. 556).

Verschijnt de administratie die de betwiste administratieve beslissing nam niet, wat in bepaalde takken van de sociale zekerheid dikwijls het geval is, dan kan de eisende partij het voorwerp van haar oorspronkelijke vordering niet wijzigen of uitbreiden zodat de rechter niet bij machte is buiten het oorspronkelijke gevorderde recht te spreken.

562 De rechtzoekende moet vanzelfsprekend ook belang hebben om een verzoekschrift in te dienen. Bij ontstentenis van belang is zijn vordering niet toelaatbaar (art. 17 Ger. W.).

Zo kan de administratieve beslissing van de R.W.P., die met toepassing van art. 21 K.B. van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, een nieuwe aanvraag van een gerechtigde op rust- en overlevingspensioen bij ontstentenis van nieuwe bewijsstukken afwijst niet bestreden worden met in beroep nieuwe bewijsstukken over te leggen (Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 18 december 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 385). Daar de administratie over de grond van de nieuwe aanvraag nog geen beslissing nam, kan het arbeidsgerecht dit evenmin.

Volgens het Arbeidshof van Gent kan een werkloze geen beroep instellen tegen een verwerping door een gewestelijk bureau van de R.V.A. van de hem door een uitbetalingsinstelling uitgekeerde werkloosheidsuitkeringen, zolang er tegen hem geen beslissing van terugvordering werd genomen overeenkomstig art. 211 K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, gewijzigd bij K.B. van 10 maart 1971 (Arbh. Gent, afd. Gent, 6 september 1974, *onuitg.*; zie ook Arbh. Luik, 5 mei 1973, *J. Liège*, 1973-74, 74).

Een werknemer kan er nochtans wel belang bij hebben om een beslissing waarbij de uitgaven inzake werkloosheid van die werknemer, ingediend door zijn uitbetalingsinstelling, verworpen werden, aan te vechten, zelfs indien die beslissing de uitbetalingsinstelling betreft. De genomen beslissing berust op een appreciatie van het recht van die werknemer op werkloosheidsuitkeringen en kan leiden tot een terugvordering ten zijne laste (Arbh. Brussel, 25 januari en 1 februari 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 128; *anders:* Arbrb. Dinant, 19 mei 1978, *J.T.T.*, 1978, 281; Arbrb. Leuven, 12 mei 1971 en 1 december 1971, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 128).

De vordering van die werknemer streeft de erkenning van het recht op werkloosheidsuitkeringen na. De werknemer die een aanvraag tot het bekomen van werkloosheidsuitkeringen indient welke, bij gemis aan bewijzen van arbeid, afgewezen wordt, heeft geen belang de vernietiging van die beslissing te vragen indien hij ondertussen een nieuwe aanvraag deed met bijvoeging van de nodige bewijzen. De indiening van bewijzen voor de arbeidsrechtbank kan hem geen vroeger recht geven op werkloosheidsuitkeringen, dan ingevolge zijn nieuwe aanvraag (Arbrb. Brussel, 7 oktober 1974, *J.T.T.*, 1978, 26).

563 Alleen beslissingen zijn vatbaar voor beroep.

Voorbereidende handelingen, zoals een oproep tot verhoor van een werkloze, een proces-verbaal van verhoor, een geneeskundig onderzoek, een advies over de interpretatie van een tekst (R. v. St., arrest nr. 5152 van 1 juni 1956, zaak-Cotrico), een uitnodiging om een bijdrage te betalen (R. v. St., arrest nr. 1602 van 30 mei 1952, zaak-Simar), zijn geen beslissingen met uitvoerbare kracht.

Een brief waarbij een vroegere beslissing wordt medegedeeld of herinnerd, een schrijven waarbij aan een intervenant wordt medegedeeld waarom een pensioen geweigerd werd (R. v. St., arrest-Van de Velde, nr. 4765 van 24 december 1955), of de akte die een vroegere beslissing bevestigt zonder dat een nieuw onderzoek ingesteld werd of nieuwe gegevens overgelegd werden, zijn evenmin vatbaar voor beroep (zie verder, nr. 584).

Een vraag tot terugbetaling van werkloosheidsuitkeringen of van ziekteprestaties, is evenmin een administratieve beslissing (Arbrb. Luik, 11 mei 1977, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 22 februari 1971, *Pas.*, 1971, III, 60).

Een mondelinge weigering tot betaling van bepaalde terugbetalingen van gezondheidszorgen kan niet als een formele beslissing aangemerkt worden (Arbrb. Nijvel, 22 oktober 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 135).

564 Wel kan een blijvend stilzwijgen van de administratie als een impliciete afwijzing aangezien worden (R. v. St., arresten nr. 12240 van 24 februari 1967, zaak-Albart en nr. 5982 van 23 januari 1958, zaak-Danguy; Arbh. Bergen, 13 januari 1978, *J.T.T.*, 1978, 199 met noot P. LEROY, en 24 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 82).

De wetgever heeft soms uitdrukkelijk het stilzwijgen van de administratie als een beslissing aangemerkt, zelfs uitzonderlijk als een gunstige beslissing (D. LINDEMANS, *De stilzwijgende bouw- en verkavelingsvergunning, R.W.*, 1978-79, 337).

Zo bepaalt art. 71, tweede lid, van de Wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn dat na het verstrijken van een termijn van een maand een verhaal kan ingediend worden.

Wanneer de directeur van een gewestelijk bureau van de R.V.A. niet binnen de veertien werkdagen een beslissing neemt omtrent een aanvraag om werkloosheidsuitkeringen mag de uitbetalingsinstelling uitkeringen uitbetalen tot het bedrag dat de directeur zou hebben vastgesteld indien hij uitkeringen had toegekend (art. 193, eerste lid, Besluit arbeidsvoorziening en werkloosheid).

Bij gebrek van een uitdrukkelijke tekst moet de rechter nagaan of de administratie tot het nemen van een beslissing gehouden was en of men inderdaad voor een stilzwijgende weigering staat (H. MERTENS DE WILMARS, *Het legaliteitstoezicht op de impliciet afwijzende beslissingen, R.W.*, 1971-72, 1521 e.v.; M.T. CUVELIEZ, *Le recours contre les actes implicites de l'administration, Rec. J. Dr. Adm.*, 1971, 131; M. OCKRENT, noot bij Cass., 12 maart 1942, *R. adm.*, 1942, 332 e.v.).

565 De rechtsonderhorige kan slechts een vordering instellen indien hij de administratie om de toekenning van het recht verzoekt op de wettelijke bepaalde wijze.

De werknemer kan geen vordering instellen tot het bekomen van een pensioen indien hij geen aanvraag bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats heeft ingediend.

Hij kan geen vordering inleiden tegen het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van onderneming ontslagen werknemers wanneer hij geen verzoek tot betaling van loon of opzeggingsvergoeding in de wettelijk bepaalde voorwaarden heeft gedaan (Cass., 17 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 832; *J.T.T.*, 1976, 274; Cass., 30 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 955; *T. Soc. R.*, 1973, 117; Arbrb. Verviers, 30 mei 1979, *J.T.T.*, 1980, 197).

Wanneer de administratie echter ambtshalve het recht op een voorziening moet onderzoeken, kan de rechthebbende een vordering inleiden, zonder vooraf een aanvraag ingediend te hebben en zonder dat enige ingebrekestelling van de administratie vereist is.

Dit is o.m. het geval met het overlevingspensioen van de weduwe van een werknemer die bij zijn overlijden een pensioen genoot, met het rustpensioen van de mijnwerker die, genietend van een invaliditeitspensioen 65 jaar wordt, met het rustpensioen van de mijnwerker wiens recht op wachtvergoeding een einde neemt omdat hij de voorwaarden vervult om aanspraak te maken op een rustpensioen, met de toekenning van vakantiegeld aan de gerechtigden op een rust- of overlevingspensioen. Het niet toekennen van het recht, zelfs zonder beslissing van weigering, opent het recht een vordering tot het verkrijgen van dit recht in te dienen.

C. Aanduiding van de rechter

566 Luidens art. 862, § 1, 5° Ger. W. moet de rechter die van de zaak kennis neemt in de akte van rechtsingang aangewezen worden. De rechter moet anders ambtshalve de nietigheid uitspreken van die akte (zelfde art., § 2).

Die bepaling moet gelezen worden in verband met art. 702, 4° Ger. W. Het exploot van dagvaarding vermeldt, op straffe van nietigheid, de rechter voor wie de vordering aanhangig wordt gemaakt. Dit beduidt dat de rechter, die volstrekt en territoriaal bevoegd is, aangeduid wordt. Alzo weet de verwerende partij voor welke rechter zij geacht wordt zich te verdedigen (BRAAS, II, blz. 447).

Met het verzoekschrift is de toestand anders. Niet alleen legt art. 704 Ger. W. geen dergelijke verplichting op, maar geschiedt de oproeping van de tegenpartij door toedoen van de griffie. Het volstaat dat het verzoekschrift bij de griffie van de arbeidsrechtbank terechtkomt, zelfs al is die rechtbank territoriaal niet bevoegd.

Is de arbeidsrechtbank territoriaal niet bevoegd, dan zal zij wanneer een exceptie van territoriale onbevoegdheid wordt opgeworpen of geacht wordt opgeroepen te zijn, zich hierover bij vonnis uitspreken.

De griffie mag echter deze kwestie niet op een administratieve wijze oplossen door het verzoek aan de volgens haar territoriaal bevoegde rechtbank door te sturen (Arbh. Luik, afd. Namen, 6 mei 1974, *onuitg.*; Arbrb. Bergen, 19 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 156).

De verzoeker moet ook niet aanduiden voor welke kamer hij de zaak wil inleiden. De voorzitter van de arbeidsrechtbank zal de zaak aan de bevoegde kamer toebedelen.

§ 6. Termijn van indiening

567 In de meeste gevallen heeft de wet een termijn gesteld om een verzoekschrift in te dienen.

Een maand voor de geschillen inzake:

a) werkloosheid en arbeidsvoorziening (art. 7, § 11, Besl. W., 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid, gew. bij art. 63, § 2 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.; art. 9 Wet van 25 februari 1964 houdende inrichting van een pool van de zeelieden ter koopvaardij, gew. bij art. 87 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.);

Voor de geschillen tussen een uitbetalingsinstelling en de R.V.A. moet gedagvaard worden en vindt die termijn geen toepassing (Arbrb. Brussel, 10 december 1979, *onuitg*).

b) pensioenen van de werknemers (art. 72 Besl.W. 25 februari 1947 tot samenvoeging en wijziging van de wetten betreffende het pensioenstelsel van de mijnwerkers, gew. bij art. 67 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.; art. 66 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, gew. bij de Wet van 5 juni 1970; art. 8, tweede lid, Wet van 20 juni 1975 tot instelling van een rentebijslag voor de begunstigden met een, om redenen van nationale erkentelijkheid, niet of slechts gedeeltelijk verminderd rustpensioen);

c) gewaarborgd inkomen (art. 16 Wet van 1 april 1969 tot vaststelling van een gewaarborgd inkomen, gew. bij de Wet van 5 juni 1970);

d) pensioenen voor zelfstandigen (art. 41 K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, gew. bij de Wet van 9 juni 1970);

e) minder-validen (art. 26 Wet van 16 april 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen, gew. bij art. 82, § 1 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.; art. 29 Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen);

f) ziekte- en invaliditeitsverzekering (art. 100 Wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gew. art. 84, § 3 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.; art. 5, laatste lid, en art. 6 Besl.W. van 7 februari 1945 betreffende de maatschappelijke zekerheid van de zeelieden ter koopvaardij, gew. bij de Wet van 11 juli 1956 en art. 66 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.);

g) het bestaansminimum (art. 10, § 1 Wet van 7 augustus 1974 tot vaststelling van het recht op een bestaansminimum);

h) terugvordering van onverschuldigde betaalde pensioenen, tegemoetkomingen aan minder-validen en gewaarborgd inkomen (art. 21, § 8 Wet van 13 juni 1966, gew. Wet van 27 juli 1971);

i) het bijzonder brugpensioen voor oudere werklozen en bejaarde invaliden (art. 105 en 164 Wet van 22 december 1977 betreffende de budgettaire voorstellen 1977-78).

Twee maanden:

voor het instellen van een vordering door de bevoegde ambtenaar tot betaling van een administratieve geldboete (art. 8 Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van inbreuken op sommige sociale wetten en art. 3 K.B. 5 november 1971).

Drie maanden:

voor de geschillen betreffende de overzeese sociale zekerheid (art. 19, § 2 Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid, gew. bij art. 83 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.).

Wat betreft de vorderingen tot terugbetaling van onrechtmatig uitgekeerde uitkeringen door openbare diensten met het oog op het verkrijgen van een uitvoerbare titel ingesteld valt de termijn tot het indienen van een verzoekschrift samen met de verjaringstermijn, die volgens de omstandigheden en de soort uitkeringen, 6 maanden, 2 jaar, 3 jaar, 5 jaar of 30 jaar bedraagt (zie J. LECLERCQ, *La répétition de l'indu dans le droit de la sécurité sociale, T. Soc. R.*, 1975, 393 e.v.; J. LECLERCQ, *L'indu dans le droit de la sécurité sociale, T. Soc. R.*, 1976, 433 e.v.; O. DE LEYE, *La répétition de l'indu dans le régime des prestations de retraite et de survie pour travailleurs salariés, J.T.T.*, 1974, 209 e.v. en *J.T.T.*, 1973, 241 e.v.; noten O. DE LEYE, in *J.T.T.*, 1975, 94 e.v., en M. EEKHAUTE, *T. Soc. R.*, 1975, 46 e.v.).

568 De vermelde termijnen om een verzoekschrift in te dienen zijn, behoudens ingeval van overmacht, vervaltermijnen.

Voor de regeling tegemoetkomingen aan minder-validen is twijfel gerezen of de termijn op straffe van verval bepaald is. Bij ontstentenis van enige aanduiding in de tekst van art. 29 van de Wet van 27 juni 1969 betreffende de toekenning van tegemoetkomingen aan de minder-validen is een deel van de rechtspraak van oordeel dat het om geen vervaltermijn gaat (Arbrb. Dinant, 20 november 1975, *J.T.T.*, 1975, 140). Alleen partijen kunnen de laattijdigheid oproepen (Arbrb. Veurne, 2 februari 1976, *R.W.*, 1976-77, 240). Hiertegen wordt ingebracht dat vermeld artikel bepaalt dat

het beroep „moet" ingesteld worden binnen de maand (J. VAN BOECKHOUT, *De beroepstermijn inzake tegemoetkomingen voor minder-validen, J.T.T.*, 1973, 133; Arbh. Gent, afd. Brugge, 20 februari 1978, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 24 januari 1977, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 1021 met noot A. HOUBART; Arbh. Luik, 10 juni 1976, *B.T.Soc.Z.*, 1977, 1027; Arbh. Luik, 6 december 1972, en Arbrb. Antwerpen, 24 november 1971, *onuitg.*; vermeld in *B.T.Soc.Z.*, 1974, 276, noot 42).

Art. 10 van de Wet van 7 augustus 1974 tot vaststelling van het recht op bestaansminimum bepaalt alleen dat binnen de maand beroep „kan" ingesteld worden. Hier ontbreekt schijnbaar elk argument om van een vervaltermijn gewag te maken (Arbrb. Brugge, 24 september 1975, *onuitg.*; P. ROUARD, *La loi du 7 août 1974 instituant le droit à un minimum de moyens d'existence. Quelques problèmes pratiques. Délais de recours, J.T.T.*, 1975, 233, nr. 5 en 6). Niettemin stelt zich de vraag waarom de wetgever de verplichting opgelegd heeft op de keerzijde van de administratieve beslissing te vermelden op welke wijze hoger beroep kan ingesteld worden (art. 9, § 3, tweede lid, Wet 7 augustus 1974; zie verder, nr. 575). Daarbij wordt het woord „kan" nog in andere teksten aangewend en wordt de gestelde termijn waarbinnen een rechtsvordering „kan" ingesteld worden als vervaltermijn beschouwd (art. 183, 185, 318 en 341b B.W.).

Als regel kan gesteld worden dat alle termijnen om beroep in te stellen tegen een administratieve beslissing vervaltermijnen zijn. Wat betreft art. 10 van de Wet van 7 augustus 1974 neemt nochtans de administratie ogenschijnlijk aan dat het om geen vervaltermijn gaat. Het ontbreken van een vervaltermijn werd verantwoord door het feit dat de betrokkene toch de mogelijkheid heeft op ieder ogenblik een nieuwe aanvraag of een verzoek tot herziening van zijn geval bij het bevoegd O.C.M.W. in te dienen (Kamer, 1977-78, *Parl. Vr., Bull.*, 30 mei 1978, blz. 2335, antwoord op vraag nr. 169 van kamerlid Caudron).

De opvatting wordt ook gehuldigd dat het „beroep" tegen administratieve beslissingen een rechtsmiddel zou zijn in de zin van het Gerechtelijk Wetboek, en dat derhalve de termijn voor het indienen van dit beroep op straffe van verval voorgeschreven is krachtens artikel 860, tweede lid, Ger. W. (A. HOUBART, noot in *B.T.Soc.Z.*, 1977, 10).

Deze zienswijze kan niet bijgetreden, daar dit artikel slechts toepassing vindt voor de rechtsmiddelen, opgesomd in art. 21 Ger. W., die kunnen aangewend worden tegen vonnissen en arresten (Brussel, 15 mei 1970, *Pas.*, 1971, II, 6; *anders:* Arbh. Brussel, 22 januari 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 71). Het kan niet toegepast worden op het beroep tegen administratieve beslissingen.

569 Wordt het verzoekschrift buiten termijn ingediend dan moet de rechter, met toepassing van art. 862, § 2 Ger. W., zelfs ambtshalve de niet ontvankelijkheid van het verzoekschrift opwerpen (Arbrb. Mechelen, 2 februari 1973, vierde kamer, *onuitg.*).

De debatten worden op dit punt heropend (art. 774, tweede lid, Ger. W.; Cass., 9 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 357; *R.W.*, 1971-72, 1147; Cass., 1 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 122).

Die termijn kan niet, zoals bij verjaring, verlengd worden door schorsing of stuiting van zijn verloop (DE PAGE, VII, nr. 1137, blz. 1035; M. VASSEUR, *Délais préfix, délais de prescription, délais de procédure, R. Trim. Dr. Civ.*, 1950, 457 e.v., nr. 19 en 21).

Hij kan niet verlengd worden wegens de afstand voor een partij die in België

noch woonplaats, noch verblijfplaats, noch gekozen woonplaats heeft daar de wet daaromtrent niets bepaalt zoals wel het geval is voor de dagvaarding (art. 55 en 709 Ger. W.; Arbrb. Luik, afd. Jemeppe, 30 september 1971, vermeld onder noot 22 door H. PAS, in *Orient*, 1973, 24, nr. 16; P. ROUARD, *La loi du 7 août 1974 instituant le droit à un minimum de moyens d'existence. Quelques problèmes pratiques. Délais de recours*, *J.T.T.*, 1975, 233, nr. 5 en 6; *anders:* ROUARD, II, nr. 784, blz. 643).

In tegenstelling met hetgeen gebeurt bij verjaring, met toepassing van art. 2246 B.W., stuit de rechtsingang voor een onbevoegde rechter de loop van de vervaltermijn niet.

Dit brengt mede dat wanneer een rechthebbende op een sociale uitkering bij vergissing beroep tegen een administratieve beslissing bij de Raad van State instelt, hij later niet meer tijdig beroep zal kunnen instellen bij de arbeidsrechtbank. Evenmin kan het feit dat een administratie erkent dat een fout werd begaan bij de berekening van het recht op pensioen. de termijn om de foutieve administratieve beslissing aan te vechten stuiten.

De staat van minderjarigheid schorst de vervaltermijn niet (zie over de toepasselijkheid van de regel *contra non valentem agere non currit praescriptio* op vervaltermijnen: M. VASSEUR, *a.w.*, blz. 466 e.v., nr. 27).

Een verzoekschrift kan slechts ter griffie afgegeven worden op de dagen en uren waarop de griffie toegankelijk moet zijn voor het publiek (art. 52, tweede lid, Ger. W.; zie ook Arbrb. Hoei, 23 september 1977, *J.T.T.*, 1977, 339).

570 Luidens art. 48 Ger. W. zijn de art. 49 tot 54 in beginsel van toepassing op alle termijnen voor het verrichten van proceshandelingen (wat betreft art. 55, zie boven, nr. 569).

De dag van de akte (een administratieve beslissing) of de gebeurtenis die de termijn doet ingaan is in die termijn niet begrepen, de vervaldag integendeel wel (art. 52 en 53 Ger. W.; Arbrb. Ieper, 13 november 1975, *J.T.T.*, 1977, 37; Arbh. Gent, 22 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 200; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 december 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 267; Arbrb. Antwerpen, 11 januari 1973, *onuitg.*).

De termijn voor het indienen van een verzoekschrift wordt gerekend van middernacht tot middernacht en omvat alle dagen, ook de zaterdagen, de zondagen en de wettelijke feestdagen (art. 52 Ger. W.). Hij wordt gerekend van de zoveelste tot de dag vóór de zoveelste (art. 54 Ger. W.).

Wanneer een beslissing op 31 maart ontvangen werd vervalt de termijn op 30 april zo hij een maand bedraagt.

Wordt zij op 20 januari ontvangen dan is 20 februari de vervaldag (*vgl.* Arbh. Brussel, 22 januari 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 71).

Is de vervaldag een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag dan wordt de vervaldag verplaatst op de eerstvolgend werkdag (art. 53, tweede lid, Ger. W.; Arbh.

Luik, 2 december 1975, *J. Liège*, 1975-76, 123; Arbh. Gent, 22 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 200; Arbrb. Luik, 2 oktober 1972, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 11 april 1972, *Pas.*, 1972, III, 52; zie ook R. v. St., arresten nr. 14372 van 26 november 1970, zaak-P. Piret; nr. 13441 van 14 maart 1969, zaak-Beets; *anders:* Arbrb. Luik, 3 februari 1972, *onuitg.*).

De gerechtelijke vakantie is zonder invloed op de loop van de termijnen (art. 50, tweede lid, Ger. W., *arg. a contrario*; Arbrb. Luik, 27 april 1979, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1979, 296).

De termijn wordt evenwel verlengd zo de rechtsonderhorige door overmacht niet bij machte was tijdig een verzoekschrift in te dienen: „à l'impossible nul n'est tenu" (Arbh. Gent, 22 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 200; Arbrb. Nijvel, 11 mei 1973, *J.T.T.*, 1973, 217; Arbrb. Charleroi, 3 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 291; *vgl.* Cass.,25 januari 1962, *Pas.*, 1962, I, 610 met noot 3; Cass., 12 maart 1923, *Pas.*, 1923, I, 233; Cass., 10 april 1916, *Pas.*, 1915-16, I, 347; R. v. St., arrest nr. 16178 van 21 december 1973, zaak-L.C.M.; A. BERNARD, *Ziekte van sociaalverzekerden en verval van recht door het verstrijken van de vervaltermijn, Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 205 e.v.).

Ziekte is op zichzelf geen overmacht; de gevolgen ervan en de omstandigheden moeten in elk geval in aanmerking genomen worden (Arbrb. Charleroi, 3 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 291; Arbrb. Luik, 17 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 246).

Zo kan een hartinfarct een geval van overmacht zijn.

Een geestesziekte kan ook overmacht aanvaardbaar maken (Arbh. Brussel, 31 maart 1977, *onuitg.*; vermeld in *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 209, noot 4; Arbh. Bergen, 27 juni 1975, *onuitg.*). Evenzo, het ondergaan van een slaapkuur gepaard met elektrische schokken (Arbrb. Luik, 4 oktober 1973, *Pas.*, 1974, III, 19).

Een medisch attest waarbij elke intellectuele arbeid tijdens een bepaalde periode wordt afgeraden, bewijst niet of laat niet toe te besluiten dat de verzoeker tijdens die periode geen verzoekschrift kon indienen (*vgl.* R. v. St., arrest nr. 18839 van 15 maart 1978, zaak-Van Meldert).

Het feit de landstalen niet te kennen is echter geen reden van overmacht.

Wanneer een administratieve beslissing verbeterd of aangevuld wordt, begint de termijn slechts te lopen vanaf de nieuwe beslissing die de vorige aanvult (R. v. St., arrest nr. 15620 van 15 december 1972, zaak-Pauwels).

571 De vertrekdatum van de vervaltermijn was het voorwerp van vrij talrijke betwistingen omdat talrijke wetten bepalen dat op straffe van verval de vordering binnen een bepaalde termijn na de kennisgeving van de administratieve beslissing, moeten ingeleid worden (zie boven, nr. 567).

Uitzonderlijk geeft de tekst de datum van betekening als vertrekdatum op (zo in art. 10 § 2 Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid, gew. bij art. 83 van de wijzigende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek).

Een deel van de rechtspraak verwijst voor de interpretatie van de begrippen kennisgeving en betekening naar art. 43 Ger. W. Onder kennisgeving verstaat die tekst de dag van toezending, terwijl de betekening de dag van afgifte is van de

administratieve akte (Arbrb. Antwerpen, 1 oktober 1973, *onuitg.*; Arbrb. Doornik, 15 december 1971, *J.T.T.*, 1972, 269 met kritische noot G. DE LEUZE).

Tot staving van dit standpunt wordt aangehaald dat de term kennisgeving in gans het Gerechtelijk Wetboek, dus ook in art. 3 bevattend de wijzigende bepalingen, dezelfde betekenis moet hebben. Daarbij biedt de postdatum meer rechtszekerheid dan de datum van afgifte of aanbieding door de post (in die zin H. DEMEESTER, noot in *T. Soc. R.*, 1974, 271 e.v.).

Een ander deel van de rechtspraak verwerpt die zienswijze. Art. 32 Ger. W. vindt enkel toepassing op het begrip kennisgeving en betekening zoals het voorkomt in het Ger. W. betreffende de akten van rechtspleging. Een administratieve beslissing is geen rechterlijke beslissing. Zij is geen procedurehandeling, doch gaat de rechtspleging vooraf (Arbh. Gent, 22 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 200).

572 In het administratief recht heeft de kennisgeving een andere betekenis.

Het administratief recht is een uitzonderingsrecht, en de begrippen in dit recht hebben dikwijls een andere inhoud dan in de andere takken van het recht.

Het is de dag waarop de administratieve beslissing wordt ter kennis gebracht of in het bezit gesteld van de rechtsonderhorige (Arbh. Brussel, 22 januari 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 71 met noot J.M.; *J.T.T.*, 1979, 257; Arbh. Luik, 2 december 1975, *J. Liège*, 1975-76, 123; Arbrb. Ieper, 13 november 1975, *J.T.T.*, 1977, 37: Arbrb. Brussel, 13 mei 1975, *J.T.T.*, 1978, 26; Arbh. Luik, 11 september 1974, *T. Soc. R.*, 1976, 43; Arbh. Gent, 22 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 200; *R.W.*, 1974-75, 677; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 19 december 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 267 met kritische noot van H. DEMEESTER; *R.W.*, 1974-75, 1319; Arbrb. Leuven, 2 mei 1973, *B.T.Soc.Z.*, 1975, 128; Arbrb. Charleroi, 13 april 1973, vermeld in *R.W.*, 1974-75, 1320; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 28 februari 1973, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 20 februari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 20 februari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9023; Arbrb. Antwerpen, 11 januari 1973, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 22 juni 1972, *onuitg.*; Arbh. Gent, afd. Brugge, 9 mei 1972, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 13 april 1972, *onuitg.*; Arbrb. Antwerpen, 12 april 1972, *Oriënt*, 1973, 21; Arbrb. Antwerpen, 4 november 1971, *onuitg.*; Arbrb. Charleroi, 25 juni 1971, *Jaarverslag R.S.V.Z.*, 1971, 50; noot DE LEUZE, in *J.T.T.*, 1972, 270; Arbrb. Veurne, 7 mei 1971, *onuitg.*; Arbrb. Leuven, 3 mei 1971, *Oriënt*, 1973, 21; R. v. St., arresten nr. 14949 van 14 oktober 1971, zaak-Van Cayzeele, nr. 12548 van 26 september 1967, zaak-Kalaitzakis; J. VAN BOECKHOUT, *De beroepstermijn inzake tegemoetkomingen voor minder-validen, J.T.T.*, 1973, 134; H. PAS, *Geschillen inzake rust- en overlevingspensioenen; Verhaal voor de arbeidsrechtbank, Termijn, Oriënt*, 1973, 21 e.v.; art. 100 Ziekte- en Invaliditeitswet maakt gewag van de „kennisgeving").

Behalve wanneer het tegendeel uitdrukkelijk is bepaald moet in het administratief recht onder betekening van een stuk niet de verzending, doch de ontvangst ervan worden verstaan (Arbrb. Ieper, 13 november 1975, *J.T.T.*, 1977, 37; arrest

R. v. St., nr. 9678 van 6 november 1962, zaak-Belgische Staat t. De Hercken-rode).

De datum vermeld op de administratieve beslissing of de datum van het verzenden van een aangetekend schrijven komt niet in aanmerking (R. v. St., arresten nr. 16993 van 29 april 1975, zaak-Charlier en nr. 14372 van 26 november 1970, zaak-Piret; *anders:* Arbh. Luik, 2 december 1975, *J. Liège*, 1975-76, 123; Arbrb. Doornik, 15 december 1971, *J.T.T.*, 1972, 269).

De afgifte van een administratieve beslissing bij de post is dus geen kennisgeving aan de rechtsonderhorige.

De kennisgeving gebeurt wanneer de postbode het stuk afgeeft of vruchteloos bij de geadresseerde aanbiedt.

Vergelijk de kennisgeving van opzegging van pacht (art. 1775 en 1776 B.W.). Door kennisgeving verstaat de wet de dag waarop geadresseerde kennis kon krijgen van de opzeggingsbrief (Cass., 8 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 983; Cass., 15 juli 1962, *Pas.*, 1962, I, 1045; Cass., 3 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1096).

Wanneer de postbode zich onverrichter zake aanbiedt, laat hij een bericht achter waarbij de belanghebbende aangezocht wordt het stuk af te halen (art. 80, § 1 M.B., 12 januari 1970 houdende reglementering van de postdienst). Gaat de betrokkene het stuk niet afhalen dan staat zijn handelwijze gelijk met een weigering het stuk in ontvangst te nemen. De vervaltermijn loopt niettemin vanaf de aanbieding (Arbh. Gent, 22 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 200; Arbrb. Brussel, 26 maart 1973, *onuitg.*, vermeld in *J.T.T.*, 1975, 232, noot 4 en Arbrb. Antwerpen, 17 oktober 1972, *onuitg.*; arresten R. v. St., nr. 14949 van 14 oktober, zaak-Jorissen; *anders:* M. RESPENTINO, *Délais pour introduire une action devant le tribunal du travail,* blz. 22, noot 15)

Dit geldt zelfs indien de bestemmeling afwezig is (*anders*: M. RESPENTINO, *a.w.*, blz. 22, noot 15).

Normaal wordt de kennisgeving vastgesteld door de handtekening voor ontvangst van het aangetekend stuk.

De betrokkene kan ook zonder meer erkennen dat hij het stuk op een bepaalde dag ontvangen heeft.

De dagtekening van een kennisgeving van een administratieve beslissing door overhandiging van een exemplaar ervan aan de belanghebbende staat vast, wanneer het stuk, dat in het bezit blijft van de administratie, gedateerd en getekend is door de belanghebbende ook al is geen datering aangebracht op het exemplaar dat de belanghebbende ontving (Arbrb. Hasselt, 5 december 1975, *onuitg.*).

De kennisgeving kan ook blijken uit het feit dat, overeenkomstig de administratieve beslissing, de werkloosheidsuitkeringen aan een bepaald bedrag uitbetaald werden.

Door de uitbetaling krijgt de werkloze kennis van de genomen beslissing (Arbrb. Luik, 28 juni 1977, *J. Liège*, 1978-79, 209).

573 Als einddatum komt in aanmerking:

a) De postdatum bij aangetekende verzending van het verzoekschrift (Cass., 9 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 544; *R.W.*, 1978-79, 1178; Arbh. Luik, 2 december 1975, *J. Liège*, 1975-76, 123; Arbrb. Ieper, 13 november 1975, *J.T.T.*, 1977, 37; Arbrb. Nijvel, 11 mei 1973, *J.T.T.*, 1973, 217; Arbrb. Gent, 30 september 1971, *J.T.T.*, 1972, 156 en rechtspraak vermeld in *B.T.Soc.Z.*, 1974, 279, nr. 53; *anders:* Arbrb. Luik, afd. Jemeppe sur Meuse, 4 november 1971, *onuitg.*).

ROUARD is van oordeel dat het beroepsschrift binnen de gestelde termijn de griffie moet bereiken. Het is de datum van ontvangst ter griffie die in aanmerking moet genomen worden en niet de postdatum (ROUARD, II, nr. 791 e.v., blz. 648 e.v.).

De meerderheid van de rechtsleer neemt de postdatum in aanmerking (M. RESPENTINO, *a.w.*, blz. 23, nr. 16; H. PAS, *Geschillen inzake rust- en overlevingspensioenen, gewaarborgd inkomen en tegemoetkomingen aan minder-validen, B.T.Soc.Z.*, 1974, 279 e.v.; G. DEMEZ, *La requête devant le tribunal du travail, J.T.T.*, 1971, 63, punt III, 2, b).

In de wetteksten is er meestal sprake van het voorleggen van het geschil binnen de maand aan de arbeidsrechtbank. In de Franse tekst worden hiervoor de uitdrukkingen „soumis", „introduit" en „porté" gebruikt. Letterlijk genomen is het verzoekschrift dat de laatste nuttige dag bij aangetekend schrijven verstuurd wordt niet binnen de maand voorgelegd aan de arbeidsrechtbank. Dit gebeurt, zoals Rouard voorhoudt, slechts de dag van het binnenkomen van het verzoekschrift op de griffie.

Doch de gebruikte terminologie mag niet te letterlijk opgevat worden. Art. 29 van de Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen spreekt van het instellen van een beroep (in het Frans „former un recours") binnen de maand. Het art. 10 van de Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum gebruikt dezelfde formulering (in het Frans „introduire un recours"). Wat eigenlijk bedoeld werd, is dat de akte van beroep binnen de gestelde termijn gesteld werd.

Bij aangetekend schrijven geeft de postdatum een zekere datum.

b) De datum van neerlegging ter griffie.

c) De datum van ontvangst ter griffie van een gewoon schrijven.

d) De datum van het akteren van een mondelinge verklaring.

De partij die beweert dat het beroep te laat is, moet dit bewijzen (Arrest R. v. St., nr. 5060 van 10 april 1956, zaak-Luyten).

Wanneer een persoon noch verblijfplaats, noch gekozen woonplaats heeft, loopt de termijn vanaf de betekening aan de woonplaats van die persoon (Arbrb. Luik, 20 december 1971, *Pas.*, 1972, III, 340).

574 In de internationale verdragen betreffende de sociale zekerheid wordt in de regel bepaald dat de beroepen ontvankelijk zijn wanneer zij binnen dezelfde termijn bij een overeenstemmende instelling van de verdragsluitende landen ingediend werden.

Zo kan verwezen worden naar:

art. 35 Verdrag België-Joegoslavië van 1 november 1954 (Wet van 4 juli 1956, gew. 27 februari 1970);

art. 28 Verdrag België-Spanje van 28 november 1956 (Wet van 12 maart 1958);

art. 32 Verdrag België-Griekenland van 1 april 1958 (Wet van 10 augustus 1960);
art. 32 Verdrag België-Polen van 28 november 1965 (Wet van 1 april 1967);
art. 40 Verdrag België-Turkije van 4 juli 1966 (Wet van 26 februari 1968);
art. 41 Verdrag België-Algerië van 27 februari 1968 (Wet van 3 juli 1969);
art. 41 Verdrag België-Marokko van 24 juni 1968 (Wet van 20 juli 1970);
art. 41 Verdrag België-Portugal van 14 september 1970 (Wet van 27 maart 1972);
art. 86 Verordening E.E.G. nr. 1408/71 van 14 juni 1971;
art. 18 Verdrag België-Israël van 5 juli 1971 (Wet van 2 april 1973);
art. 35 Verdrag België-Tunesië van 29 januari 1975 (Wet van 4 augustus 1976);
art. 36 Verdrag België-Zwitserland van 24 september 1975 (Wet van 18 februari 1977);
art. 40 Verdrag België-Oostenrijk van 4 april 1977 (Wet van 9 augustus 1978).

575 Verschillende administratieve diensten duiden op de keerzijde van de administratieve beslissing aan op welke wijze beroep kan ingesteld worden tegen die beslissing.

Dit is verplicht door verscheidene wettelijke bepalingen: art. 21 § 8 Wet van 13 juni 1966, gew. bij Wet van 27 juli 1971; art. 41, derde lid, K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen; art. 50, tweede lid, K.B. 29 april 1969 houdende algemeen reglement betreffende het gewaarborgd inkomen; art. 7 K.B. 10 januari 1969 tot vaststelling van de administratieve sancties die toepasselijk zijn op de rechthebbende van de regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering; art. 70 K.B. 4 november 1973 voor de beslissingen betreffende de invaliditeit; art. 9 § 3, tweede lid, Wet van 7 augustus 1974 tot vaststelling van het recht op een bestaansminimum.

Dergelijke aanduiding wordt soms op straffe van nietigheid van de beslissing voorgeschreven (art. 41, derde lid, Pensioenwet zelfstandigen van 10 november 1967; art. 21 § 8 Wet van 13 juni 1966, gew. bij Wet van 27 juli 1971).

Zo de rechtsonderhorige beroep aantekent op de alzo aangeduide wijze, die echter niet strookt met de wettelijke opgelegde wijze, is de aldus begane vergissing een onoverkomelijke dwaling en het onregelmatig verzoekschrift is ontvankelijk (Arbrb. Charleroi, 19 februari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9043).

576 Partijen kunnen nooit instemmen met een verlenging of verkorting van de vervaltermijn (art. 50, eerste lid, Ger. W.; M. VASSEUR, *à.w.*, blz. 469-470, nr. 28). Deze bepaling vloeit voort uit de aard zelf van de vervaltermijn.

Het verval kan echter gedekt worden onder de omstandigheden bij de wet bepaald (art. 50, eerste lid, Ger. W.).

Dit is het geval voor het verval waarvan sprake in art. 862 Ger. W. wanneer een beslissing op tegenspraak, die geen maatregel van inwendige aard inhoudt, genomen wordt zonder dat het verval voorgedragen of opgeworpen werd (art. 864, Ger. W.).

Die bepaling is niet toepasselijk op de termijnen om een rechtsmiddel aan te wenden (art. 860, tweede lid, 864 en 865 Ger. W.). Het beroep tegen een administratieve beslissing kan niet als een rechtsmiddel beschouwd worden. Onder rechtsmiddelen wordt verstaan de in art. 21 Ger. W. opgesomde rechtsmiddelen. Dit betekent dat het verval voortvloeiend uit de niet-eerbiediging van de termijn

kan gedekt worden door een vonnis (P. ROUARD, *La loi du 7 août 1974 instituant le droit à un minimum de moyens d'existence. Quelques problèmes pratique. Délais de recours.*, *J.T.T.*, 1975, 234, nr. 7; *anders*: Arbh. Luik, afd. Namen, 19 november 1973, *onuitg.*).

577 Zo er geen betekening is van de administratieve beslissing begint de termijn van beroep niet te lopen, zelfs zo de rechtsonderhorige bekend is met de beslissing (Arbrb. Luik, 15 februari 1974, *onuitg.*; Arbrb. Luik, 7 februari 1974, *J. Liège*, 1974-75, 141; Arbh. Luik, 11 december 1973, *J. Liège*, 1973-74, 258; H. PAS, *Geschillen inzake rust- en overlevingspensioenen, gewaarborgd inkomen en tegemoetkomingen aan minder-validen*, *B.T.Soc.Z.*, 1974, 268 en de aldaar onder noten 3 en 4 geciteerde rechtspraak van de Raad van State).

Wanneer de adviserende geneesheer van het ziekenfonds vaststelt dat een gerechtigde niet meer in staat van arbeidsongeschiktheid is, levert hij hem een formulier van einde arbeidsongeschiktheid af.

Zo de kennisgeving mondeling gebeurt is zij ongeldig en loopt de termijn van beroep niet (Arbh. Gent, afd. Gent, 28 oktober 1974, *onuitg.*).

Op vermelde regel bestaat er nochtans een uitzondering.

Art. 7, § 11 van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, ingelast bij art. 63 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W., bepaalt dat bij gebrek aan kennisgeving de termijn begint te lopen binnen de maand te rekenen vanaf de dag warop de betrokkene van de beslissing kennis gehad heeft (Arbh. Bergen, 16 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 256). Het volstaat dus niet dat de betrokkene door de uitvoering van de beslissing kennis krijgt van het bestaan van een beslissing (Arbrb. Luik, 17 februari 1974, *J. Liège*, 1974-75, 141). De termijn neemt slechts een aanvang op het ogenblik dat de verzoeker een genoegzame en stellige kennis van de bestreden akte krijgt (Arbh. Luik, 5 juni 1974, *onuitg.*; R. v. St., arrest nr. 8279 van 16 december 1960, zaak-N.V. Entr. Gén. J. Warnant). Hij moet er wettig kennis van krijgen d.w.z. met voldoende zekerheid en voldoende kennis (R. v. St., arrest nr. 11537 van 8 december 1965, zaak-Van Daele).

§ 7. Taal van het verzoekschrift

578 Het verzoekschrift moet ingeleid worden in de taal, waarvan het gebruik opgelegd is bij art. 1 tot 6 van de Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken. In het Nederlandstalig gebied is dit het Nederlands. Het is dus niet toegelaten een gedeelte van het verzoekschrift in het Frans en aan ander gedeelte in het Nederlands op te stellen (Arbrb. Veurne, 18 juni 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 390).

Op grond van art. 40, derde lid, van dezelfde wet wordt het verzoekschrift nietig verklaard indien het in een andere taal opgesteld is (zie de vermelde rechtspraak in *J.T.T.*, 1972, 159 en 215). Die nietigheid wordt niet opgeheven door de neerlegging ter griffie van dezelfde rechtbank van een door een geëdigde vertaler opgestelde vertaling. Dit stuk is geen nieuwe akte van rechtsingang (Arbh. Brussel, 15 mei 1975, *onuitg.*).

579 De nietigheid wordt door de rechter ambtshalve uitgesproken (art. 862, § 1, 10° en § 2 Ger. W.).

Niettemin stuit dit nietig verzoekschrift de verjaring en de vervaltermijnen inzake rechtspleging (Cass., 5 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 880; *R.W.*, 1971-72, 723; Cass., 6 april 1949, *Pas.*, 1949, I, 269; L. LINDEMANS, *A.P.R.*, Tw., *Taalgebruik in gerechtszaken*, nr. 262; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1932-33, stuk 136, *verslag*-MARCK, blz. 19). De stuiting gebeurt op de datum van de nietigverklaring en in zoverre de oorspronkelijke akte tijdig was.

Evenwel zal een op tegenspraak genomen niet voorbereidend vonnis of arrest de nietigheid van het verzoekschrift dekken, mits geen van de partijen de nietigheid opwerpt en dit vonnis of arrest de bepalingen van de Wet van 15 juni 1935 aanhaalt en zelf er niet mede strijdig is (art. 40, tweede lid, Wet van 15 juni 1935).

580 Voor de migrerende arbeiders echter bepaalt art. 84, 4 van de verordening nr. 1408/71 van de E.E.G. Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen dat een verzoekschrift bij een rechterlijke instantie in een van de officiële talen van de E.E.G. mag opgesteld worden (Hof van Justitie, 13 december 1972, *J.T.*, 1973, 58). Die bepaling is zelfs toepasselijk wanneer een in Frankrijk wonende Belgische onderdaan voor een Nederlandstalige arbeidsrechtbank een in het Frans gesteld verzoekschrift indient (Hof van Justitie, 6 december 1977, *R.W.*, 1977-78, 1341; *J.T.*, 1978, 132; G. ARCHAMBEAU, *Sécurité sociale des travailleurs migrants*, *T. Soc. R.*, 1978, 185).

Het vermeld art. 84, 4 heeft alleen betrekking op de verzoeken en op documenten, overgelegd tot staving van de rechten en niet op het verder algemeen procesverloop dat onderworpen blijft aan de nationale wet.

De arbeidsrechtbank kan de administratieve commissie voor de sociale zekerheid van migrerende arbeiders erom verzoeken het verzoekschrift te vertalen (art. 81, b zelfde verordening).

Vermelde E.E.G.-bepalingen vinden geen toepassing op de zelfstandigen. Welke ook hun nationaliteit zij, zij dienen de Wet van 15 juni 1935 te eerbiedigen.

§ 8. Rechtsgevolgen van het verzoekschrift

A. Op de uitvoering

581 Het indienen van een verzoekschrift bij de arbeidsrechtbank schorst de aangevochten administratieve beslissing niet (zie boven, nr. 138). Dit betekent dat de administratieve beslissing verder uitvoerbaar blijft (zie A. VANDER STICHEL, *Executoire bestuurlijke beslissing*, *R.W.*, 1960-61, 1745).

De beslissingen van de administratie zijn immers verbindend, en behoeven geen formule van ten uitvoerlegging zoals het vonnis. Zij worden geacht met het recht overeen te stemmen. Vandaar dat zij principieel verder uitvoerbaar blijven.

Op die algemene regel bestaan er twee uitzonderingen:

1° de vordering ingeleid voor de arbeidsrechtbank tegen beslissingen genomen door het Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen (art. 26, derde lid, Wet van 16 april 1963, betreffende de sociale reclassering van minder-validen).

2° het beroep tegen beslissingen van de dienst voor overzeese sociale zekerheid (art. 10 § 2 Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid).

In beide gevallen werkt het beroep schorsend.

B. Op de intrekking van de aangevochten beslissing

582 De rechtstheorieën in verband met de intrekking van administratieve beslissingen zijn van jurisprudentiële aard. Het gaat om de oplossing van een conflict tussen twee beginselen: dit van de wettigheid van de genomen beslissing en dit van de rechtszekerheid, die aangetast wordt door de intrekking. Naar gelang het groter belang dat aan een der beginselen wordt gehecht zijn verscheidene opvattingen mogelijk.

Wanneer een administratieve beslissing, die rechten toekent (actes créateurs de droit), aangevochten wordt voor de arbeidsredhtbank, kan de administratie in beginsel haar beslissing niet intrekken (Arbrb. Brussel, 13 maart 1978, *onuitg.*; N.J. HAVERKAMP, *Terugkomen op beslissingen ten gunste van de betrokkene in de rechtspraak van de Centrale Raad van beroep, S.M.A.*, 1978, 400 e.v.; P.J. DELAHAUT, noot in *T. Soc. R.*, 1979, 276; P.J. DELAHAUT, *Réflexions sur la théorie de retrait des décisions administratives, Adm. publ.*, 1978-79, T, 40 e.v.; A. MAST, *Administratief recht*, nr. 417; blz. 377; noot E. MENDIAUX, in *J.T.T.*, 1975, 331 en aangehaalde rechtspraak van de Raad van State; J.M. FAVRESSE, *La théorie du retrait des actes administratifs n'est-elle pas sujette à critique? Rec. J. Dr. Adm.*, 1971, 161 e.v.; CH. HUBERLANT, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1970, 149; G. VLACHOS, *Le retrait des actes administratifs, La revue administrative 1970*, blz. 412 e.v.; P. LAWALLE, *L'abrogation des actes administratifs unilatéraux, Ann. F. Dr. Liège*, 1970, 69 e.v.; J. R. DELATTE, *Le retrait des actes individuels, Ann. F. Dr. Liège*, 1965, 93 e.v.; CH. HUBERLANT, *La droit administratif belge comprend-il des principes généraux non écrits, Mélanges Dabin*, 1963, II, blz. 680 e.v. en de vermelde rechtspraak; noot O. DE LEYE, in *T. Best.*, 1961, 483 e.v.; noot H. VAN EECKE, *J.T.*, 1961, 445-446; noot G. EVERS, *Rev. J. Dr. Adm*, 1953, 39 e.v.; noot A. DE POVER, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1952, 124 e.v.; H. VAN EECKE, *Het intrekken van administratieve akten, T. Best.*, 1952, 238 e.v., 1953, 19 e.v.).

Zij kan dit evenmin wanneer de administratieve beslissing definitief werd bij ontstentenis van een beroep binnen de wettelijke termijn, zelfs al is die beslissing onregelmatig (R. v. St., arrest nr. 17782 van 22 september 1976, zaak-Meix; arrest nr. 17825 van 15 oktober 1976, zaak-De Doncker).

Intrekking is wel mogelijk:

1° voor een regelmatige beslissing wanneer een wettelijke bepaling de intrekking toelaat;

2° voor onregelmatige beslissingen:

a) binnen de termijn voor het indienen van een verzoekschrift of, na indiening, tot aan het sluiten van de debatten;

b) op elk ogenblik indien de onregelmatigheid van die aard is dat de administratieve akte als onbestaanbaar moet geacht worden of wanneer de akte ingevolge bedrieglijke handelingen tot stand kwam.

Machtsoverschrijding op zichzelf is onvoldoende (R. v. St., arrest nr. 20222 van 26 maart 1980, zaak-De Swert, *Adm. publ.*, 1979-80, *M*, 115; arrest nr. 16752, zaak-Van Eylen, noot C. MENDIAUX, *J.T.*, 1975, 331; zie ook Arbrb. Hasselt, 7 april 1978, *R.W.*, 1978-79, 1672).

583 Gaat het om een administratieve beslissing, die geen rechten toekent (actes non créateurs de droit), dan kan de administratieve beslissing, behoudens andersluidende wettelijke bepalingen, op elk ogenblik ingetrokken worden. Dit kan zelf om loutere opportuniteitsredenen geschieden.

Worden onder die categorie administratieve beslissingen gerangschikt; de rechtserkennende akten (actes recognitifs de droit), de onbestaanbare akten en de akten die ingevolge bedrieglijke handelingen tot stand kwamen.

De rechtserkennende akten (actes recognitifs) zijn beslissingen die vaststellen dat een rechtsonderhorige aan bepaalde voorwaarden voldoet, b.v. de aanspraak op een pensioen als werknemer (Arbh. Bergen, 1 oktober 1976, *J.T.*, 1976, 661; noot PH. GOSSERIES, in *J.T.T.*, 1976, 229 e.v.; zie nochtans Arbrb. Charleroi, 11 december 1975, *J.T.*, 1976, 227 e.v. met noot PH. GOSSERIES; PH. GOSSERIES, *La légalité du retrait de l'acte administratif, individuel unilatéral avec effet retroactif. Son application à la décision „rectificative" de l'Office national des pensions pour travailleurs salariés*, *J.T.T.*, 1975, 241 e.v.; en voor kritiek zie P.J. DELAHAUT, noot in *T. Soc. R.*, 1979, 276; J.R. DELATTE, *a.w.*, blz. 102 e.v., nr. 12, 17 tot 20; R. ODENT, *Contentieux administratif*, blz. 375; volgens J.M. FAVRESSE kennen de rechtserkennende akten ook iets toe en voor kritiek op die opvatting zie PH. GOSSERIES, in *J.T.T.*, 1975, 244, nr. 22 e.v.).

De onbestaande administratieve akten zijn de handelingen die aangetast zijn door een flagrante onregelmatigheid, b.v. de toekenning van een tegemoetkoming als minder-valide door de kabinetschef van de minister van Sociale Voorzorg (zie rechtspraak van de R. v. St., arresten nr. 8424 van 7 februari 1961, zaak-Van Dessel, nr. 8284 van 20 december 1960, zaak-Dillen, nr. 8167 van 21 oktober 1960, zaak-Peeters, nr. 6691 van 20 november 1958, zaak-Valentin, nr. 5591 van 9 april 1957, zaak-Peeters; nr. 2206 van 13 februari 1953, zaak-de Zurpele).

De akten worden geacht ingevolge bedriegelijke handelingen bekomen te zijn wanneer er b.v. onjuiste of onvolledige verklaringen werden afgelegd of valse documenten voorgelegd voor toepassing.

584 De rechtsonderhorige die de normale termijn voor beroep tegen een administratieve beslissing heeft laten verlopen zodat zij onaantastbaar werd, kan wel een verzoek richten tot de administratie om op die beslissing terug te komen. Die bevoegdheid van de administratie is, behoudens wettelijke regeling, discretionair van aard.

De administratie kan het verzoek:

a) niet ontvankelijk verklaren, gelet op de definitief geworden administratieve beslissing;

b) afwijzen na herbeoordeling van de vroegere beslissing;

c) aanvaarden en op de genomen beslissing terugkomen.

Tegen een afwijzende beslissing van de administratie staat een beroep open (zie boven, nr. 563). De bevoegdheid van de rechter is beperkt gezien het om een discretionaire beslissing gaat. De rechter kan alleen nagaan of er deugdelijke gronden waren voor de afwijzing.

Bij nieuwe feiten of omstandigheden moet de administratie het verzoek ontvangen.

Het algemeen belang vereist dat een onwettige administratieve handeling ingetrokken wordt. Die verplichting berust op de eerbied van de wettelijkheid. Zij is juridisch te verantwoorden door de toekennende aard van de bevoegdheid van de administratie (zie noot PH. GOSSERIES, in *J.T.T.*, 1975, 242, nr. 10; art. 78 G.W.).

585 De intrekking van administratieve beslissingen wordt meer en meer wettelijk geregeld:

a) Werkloosheid: zie de art. 176 en 177 van het K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid. De intrekking door de directeur (thans de inspecteur) van de R.V.A. van een beslissing is onwettig zolang die beslissing niet definitief is (Arbh. Bergen, 19 mei 1978, *J.T.T.*, 1978, 259).

b) Pensioen zelfstandigen: art. 33, 3° K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen; en art. 150 tot 156 K.B. 22 december 1967.

c) Pensioen werknemers: art. 21 Wet van 13 juni 1966; art. 31, 7° K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers; art. 21 bis K.B. 21 december 1967.

C. Op de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank

586 De arbeidsrechtbank kan, overeenkomstig het beginsel van de scheiding van de machten, enkel de wettigheid van de aangevochten beslissing onderzoeken. Zij is niet bevoegd om over de gepastheid van de beslissing een oordeel te vellen (Cass., 21 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 473; Cass., 5 maart 1964, *Pas.*, 1964, I, 727; Cass., 26 april 1963, *Pas.*, 1963, I, 905, noten 2 en 3). De arbeidsrechtbank mag evenwel steunen op aan de wet ontleende gronden, die noch door de administratie, noch door de betrokken partijen aangevoerd werden (Cass., 26 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 735; *T. Soc. R.*, 1975, 195; Cass., 22 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 445).

Zij past nochtans alleen de wet toe, en dus geen omzendbrieven noch onderrichtingen. (Arbh. Luik, 22 maart 1974, *onuitg.*; *vgl.* Cass., 27 oktober 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 264; *J.T.*, 1978, 205; Cass., 3 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 720 en conclusies van VELU in *Pas.*, 1977, I, 709 met noot 20; Cass., 15 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 436; Cass., 15 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1038; Cass., 30 oktober 1961, *Pas.*, 1962, I, 236; Cass., 16 april 1957, *Pas.* 1957, I, 1000; Cass., 10 juli 1953, *Pas.*, 1953, I, 914 en conclusies W. GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 26 juni 1861, *Pas.*, 1862,

I, 59 en verwijzingen onder noot 2; R. v. St., arrest nr. 3498 van 18 juni 1954, zaak-Reul). Wel kan een omzendbrief bij de rechtzoekende een onverkomelijke rechtsdwaling doen ontstaan (Cass., 23 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 973; Cass., 3 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 720 en conclusies J. VELU, in *Pas.*, 1977, I, 701; Cass., 8 oktober 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 160; Cass., 18 september 1959, *Pas.*, 1960, I, 77).

De arbeidsrechtbank neemt ook alleen kennis van de beslissing die aangevochten wordt. Zij kan geen kennis nemen van een later genomen beslissing, waarbij b.v. het pensioenbedrag verhoogd werd. Latere feiten die van aard zijn het recht van de sociaal verzekerde te beïnvloeden, komen wel in aanmerking, zoals de verslechtering van de toestand van de minder-valide (Cass., 22 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1113; *R.W.*, 1978-79, 1906; zie boven, nr. 560).

HOOFDSTUK II

HET VERSCHIJNEN IN RECHTE VAN DE PARTIJEN

AFDELING I

VERSCHIJNEN VAN DE PARTIJEN ZELF

§ 1. Algemeenheden

587 Luidens het eerste lid van art. 728 Ger. W. dienen de partijen bij de rechtsingang, en later tijdens het geding, in persoon of bij advocaat te verschijnen. Verschijnt een partij niet dan kan tegen haar verstek gevorderd worden of een vonnis, dat niettegenstaande haar verstek, op tegenspraak gewezen wordt geacht (art. 802 tot 804 en 751 Ger. W.).

Wanneer de zaak niet bij de inleiding kan worden bepleit, kunnen de advocaten van de partijen in onderlinge overeenkomst, niet verschijnen bij de rechtsingang door vooraf schriftelijk aan de griffier van de kamer te verklaren dat zij in zaak optreden, waarvan melding wordt gemaakt op het zittingsblad (art. 729 Ger. W.; Brussel, 30 januari 1970, *J.T.*, 1970, 156). Het schriftelijk optreden kan door één van de advocaten, met het akkoord van de andere partij, gedaan worden (LE PAIGE, nr. 97, blz. 98).

Volgens het *Verslag*-VAN REEPINGHEN bestaat de mogelijkheid van schriftelijk optreden enkel voor de advocaten: „De instemming van de raadslieden van de partijen is noodzakelijk. Iedere onnauwkeurigheid zou aanleiding kunnen geven tot de sancties die de tucht van de balie met zich brengt. De verschijning bij schriftelijk optreden is dan ook niet toegestaan aan de partijen die niet door een advocaat worden vertegenwoordigd" (I, blz. 308; zie ook E. GUTT en A.M. STRANART-THEBLY, *Droit judiciaire privé*, *R. Crit. J.B.*, 1974, 101, nr. 69).

Bij de beoordeling van die verklaring mag niet uit het oog verloren worden dat het oorspronkelijk art. 728 Ger. W. aan de vertegenwoordigers van de representatieve organisaties van werknemers en zelfstandigen, geen pleitrecht toekende.

Met het huidig art. 728 Ger. W. die de betrokken vertegenwoordigers van de werknemers op gelijke voet stelt met de advocaten, mits zij een schriftelijke volmacht bezitten, verzet zich niets tegen de uitbreiding van de mogelijkheid geboden tot schriftelijk optreden in afspraak met de tegenpartij tot die vertegenwoordigers (zie verder, nr. 612).

Voor de Franse werkrechtersraden moeten de partijen in persoon verschijnen. Dit wordt verantwoord door de noodzakelijkheid te kunnen verzoenen en een dading aan te gaan. Een advocaat kan immers moeilijk bij een verzoeningspoging oordelen. Die verplichting bestaat gedurende gans het geding. Partijen kunnen zich slechts laten vertegenwoordigen indien zij een wettige reden (motif légitime) kunnen inroepen (b.v. bij ziekte).

588 Indien een partij niet verschijnt kan de rechter, zelfs ambtshalve, bevelen dat die partij in persoon verschijnt (art. 992 Ger. W.). De verschijning van een partij kan ook geboden zijn met het oog op het afleggen van de eed (art. 1006 Ger. W.).

Voor de arbeidsgerechten is de verschijning van partijen in persoon of door vertegenwoordiging de regel, terwijl voor de administratieve rechtscolleges een procedure op stukken de gewone werkwijze is. Schriftelijke behandeling van een zaak is niettemin nog mogelijk, doch is eerder uitzonderlijk (art. 755 en 756 Ger. W.).

In de sociale rechtsgeschillen betreffende de sociale voorzieningen zoals pensioenen, werkloosheidsuitkering, ziekteprestaties en gezinsbijslag zou het aangewezen zijn de zaken schriftelijk te behandelen. De administratie zou haar administratief dossier samen met een nota houdende haar zienswijze op het geschil mededelen. Die werkwijze zou een vlottere afhandeling van dit soort geschillen toelaten waar nu de afwezigheid van bepaalde administraties en van de rechtsonderhorige de procedure lam legt.

§ 2. De natuurlijke personen

589 Het voorschrift van art. 728 Ger. W. dat de partijen in persoon kunnen verschijnen, bedoelt zowel de rechtspersonen als de natuurlijke personen (Cass., 19 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 876).

Wanneer de partij een natuurlijke persoon is (werkman, bediende, zelfstandige, minder-valide), moet zij handelingsbekwaam zijn om in rechte op te treden.

De niet ontvoogde minderjarige kan noch als eiser noch als verweerder in rechte optreden. Hij kan ook geen volmacht geven aan een afgevaardigde van een representatieve organisatie om namens hem op te treden.

Een van de ouders zo zij samenleven of, bij feitelijke scheiding de ouder die het bewakingsrecht heeft, vertegenwoordigt de minderjarige. Treedt de minderjarige toch op als eiser, dan beschikt de verwerende partij slechts over een dilatoir verweermiddel. Wordt het dilatoir verweermiddel door de verweerder niet opgeworpen, dan is de gestelde procedurehandeling niettemin nietig.

Het gaat om een relatieve nietigheid, die noch door de verweerder noch door de rechter ambtshalve mag opgeworpen worden (Cass., 16 oktober 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 158; Arbrb. Hoei, 18 september 1974, motieven, *J. Liège*, 1974-75, 61; Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 27 november 1972, *onuitg.*; Arbrb. Leuven, 28 april 1971, *onuitg.*; *vgl.* Cass., 21 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 188 met noot 1; *anders*: doch ten onrechte, Arbh. Luik, 5 mei 1973, *J. Liège*, 1973-74, 74; Arbrb. Namen, 10 oktober 1972, *Pas.*, 1972, III, 92, hervormd door Arbh. Luik, 22 oktober 1973, *J. Liège*, 1973-74, 283; Arbrb. Verviers, 20 januari 1972, *Pas.*, 1972, III, 73).

Een van de ouders kan steeds in de loop van het geding optreden om de procedure te regulariseren (Cass., 16 oktober 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 158; Cass., 1 oktober 1880, *Pas.*, I, 292). De tussenkomst van de ouders is aan geen bepaalde vorm onderworpen (Arbh. Luik, 27 februari 1975, *T. Soc. R.*, 1977, 60).

Wordt de minderjarige meerderjarig, dan kunnen de ouders niet meer in rechte voor hem optreden (Cass., 15 september 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 56; Cass., 16 oktober 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 158; zie ook R. v. St., arresten nr. 6780 van 29 december 1958, nr. 6405 tot 6409 van 24 juni 1958; nr. 4057 van 7 februari 1955). Eens meerderjarig, treedt de gewezen minderjarige zelf op zonder dat het geding moet hervat worden (Arbh. Bergen, 20 juni 1975, *J.T.*, 1975, 551; Arbrb. Antwerpen, 15 april 1975, *onuitg.*; *anders*: Arbh. Gent, 6 maart 1978, *onuitg.*). Die opvatting steunt op de vaststelling dat door de meerderjarigheid de procesvoering niet onderbroken wordt zodat geen hervatting van het geding vereist is.

ROUARD merkt op dat art. 815 Ger. W. geen onderscheid maakt tussen de gevallen van wijziging van staat, waarin de procesvoering onderbroken wordt en die waarin dit niet het geval is (ROUARD, III, nr. 367, blz. 306).

De vraag is of er wel wijziging van staat is, en niet eerder van bekwaamheid (zie boven, nr. 435; *anders: Arbrb. Namen, 28 juni 1971, Pas.*, 1971, III, 78; *vgl.* ook DE PAGE, I, nr. 242, blz. 360 voor wie staat en bekwaamheid te onderscheiden zijn, doch in de praktijk is „la capacité une subdivision de l'état; BRAAS, I, nr. 560, blz. 289; I, nr. 694, blz. 365 en II, blz. 476, noot 2).

Wanneer een minderjarige ontvoogd wordt, is een hervatting van het geding vereist (Arbrb. Namen, 28 juni 1971, *Pas.*, 1971, III, 78).

Vanaf de meerderjarigheid kan geen hoger beroep meer ingesteld worden tegen de ouders (Arbh. Brussel, 6 februari 1976, *onuitg.*). Wanneer de ouders een rechtsvordering ingesteld hebben als wettelijke beheerders van de goederen van hun kind, ofschoon dit reeds meerderjarig was, kan de verweerder slechts tegen die ouders in hoger beroep komen (Cass., 11 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 523).

Een dagvaarding tegen een niet ontvoogde minderjarige werd nietig verklaard (Brussel, 30 oktober 1975, *R.W.*, 1976-77, 1012; Arbrb. Hoei, 14 februari 1973, *Pas.*, 1973, III, 42).

De in staat van verlengde minderjarigheid gestelde persoon wordt met een minderjarige beneden de vijftien jaar gelijkgesteld (art. 487*bis*, laatste lid, B.W.).

De ontvoogde minderjarige is wel bekwaam om een vordering in te stellen tot betaling van loon of tot het bekomen van sociale uitkeringen. Voor alle andere rechtshandelingen buiten die van algemeen beheer, moet hij zich laten bijstaan (art. 484 B.W.).

De gehuwde vrouw is sedert de Wet van 30 april 1958 rechtsbekwaam om alleen in rechte op te treden, zowel als eisende of als gedaagde partij. Het huwelijk wijzigt de handelingsbekwaamheid van de echtgenoten niet (art. 212, derde lid, B.W.).

De minderjarige die huwt, wordt en blijft ontvoogd (art. 476 B.W.).

De gefailleerde blijft bekwaam om in rechte op te treden voor geschillen betreffende zijn loonarbeid of zijn zelfstandige activiteit, die hij na het vonnis van faillissement aanvangt (Luik, 12 juni 1974, *J. Liège*, 1974-75, 169; Arbh. Luik, 3 april 1978, *J. Liège*, 1973-74, 130; *Pas.*, 1973, II, 131).

De gefailleerde is trouwens geen onbekwame, in de zin van art. 1124 B.W. (Cass., 19 februari 1940, *Pas.*, 1940, I, 56; Gent, 20 december 1973, *R.W.*, 1973-74, 1547). Zelfs wat betreft de failliete boedel is hij bevoegd om bewarende maatregelen te nemen betreffende zijn goederen waarvan hij, ondanks het gerechtelijk beslag op die goederen, eigenaar blijft (Cass., 5 januari 1901, *Pas.*, 1901, I, 315). Wel wordt de macht hem ontnomen om zijn goederen te beheren of te vervreemden (A. CLOQUET, *Nov.*, Tw. *Les Concordats et la Faillite*, nr. 1306 e.v., blz. 376).

Hij kan hoger beroep en verzet instellen (Luik, 3 januari 1962, *J. Liège*, 1961-62, 249).

Wel kan de curator afstand doen van de gestelde proceshandeling.

Voor de gedingen, die de gefailleerde vóór het vonnis van faillissement voerde zal de curator het geding hervatten (Arbh. Brussel, 12 mei 1971, *Pas.*, 1971, II, 265; A. CLOQUET, *a.w.*, nr. 1317, blz. 379; nr. 2305, blz. 643; nr. 2689, blz. 752; R. RASIR, *a.w.*, blz. 81, noot 2).

Een deel van de rechtsleer acht een hervatting van het geding niet nodig. De curator zet zonder meer het geding verder (noot A. VANDEPLAS, *R.W.*, 1975-76, 565; BRAAS, II, blz. 582, noot 1: BELTJENS, I, art. 345, blz. 709, nr. 5).

Die opvatting steunt op art. 452 eerste lid van de Wet op het faillissement: „Te rekenen van hetzelfde vonnis (van faillietverklaring) kan iedere roerende of onroerende rechtsvordering, iedere ten uitvoerlegging op roerende of onroerende goederen, uitsluitend tegen de curator van het faillissement vervolgd, ingesteld of uitgeoefend worden".

De voortzetting van het geding geschiedt krachtens die wettelijke bepaling.

De vraag moet ook gesteld worden of de faillietverklaring een wijziging van de staat meebrengt. De rechtsleer beantwoordt die vraag bevestigend (A. CLOQUET, *a.w.*, nr. 2689, blz. 752; BRAAS, I,

blz. 365, noot 2; BELTJENS, I, art. 83, blz. 444, n° 41; *vgl.* boven nr. 435 en art. 569, 1° en art. 764, eerste lid, 1°, Ger. W. waarin de staat van personen een meer beperkte betekenis heeft).

Het faillissement blijft in elk geval zonder gevolg zolang daarvan geen kennis werd gegeven (art. 815 Ger. W.). Het geding wordt alsdan verder tegen de gefailleerde gevoerd (*vgl.* Brussel, 20 januari 1954, *Pas.*, 1956, II, 5).

De gerechtelijk, de wettelijk onbekwaamverklaarde en de onder gerechtelijke raadsman gestelde personen kunnen niet zelf in rechte optreden (zie boven, nr. 552).

De partijen mogen zelf hun conclusies en verweermiddelen voordragen (art. 758, eerste lid, Ger. W.). De rechter kan hun evenwel de uitoefening van dit recht ontzeggen, indien hij bevindt dat zij door drift of onbedrevenheid buiten staat zijn hun zaak met de vereiste betamelijkheid of met de nodige duidelijkheid te bespreken (art. 758, tweede lid, Ger. W.).

§ 3. De rechtspersonen

590 Rechtspersonen treden in rechte op door tussenkomst van hun bevoegde organen (art. 703, eerste lid, Ger. W.; art. 13 Vennootschappenwet; *vgl.* de overbodige en onvolledige herhaling in art. 54, tweede lid, en 130, tweede lid, Venn.Wet).

Indien dat men aanvaardt dat rechtspersonen bestaan en rechten bezitten, moeten zij, opdat de rechtspersoonlijkheid volledig zou zijn, ook bekwaam zijn hun rechten uit te oefenen (W. VAN GERVEN, *Algemene Beginselen*, nr. 56, blz. 147). Rechtspersonen moeten zoals natuurlijke personen in rechte kunnen optreden (conclusies HAYOIT DE TERMICOURT, *Pas.*, 1957, I, 1183; Cass., 13 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 803; Cass., 19 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 876; voor strafzaken, zie Cass., 5 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 740). Daartoe moeten de rechtspersonen beroep doen op natuurlijke personen. Door hen worden de rechtspersonen geacht zelf op te treden.

Er is identificatie van de rechtspersoon met het orgaan dat de rechtspersoon vertegenwoordigt (Cass., 22 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 498; *J.T.*, 1978, 293; Cass., 7 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 854; Cass., 17 mei 1962, *Pas.*, 1962, I, 1054; *R.W.*, 1962-63, 839; *R. Crit. J.B.* 1964, 72 met noot L. SIMONT en P. VAN OMMESLAGHE, en conclusies HAYOIT DE TERMICOURT bij dit arrest, *R.P.S.*, 1962, 256; Cass., 31 mei 1957, *Pas.*, 1957, I, 1178 met conclusies van HAYOIT DE TERMICOURT, inz. blz. 1183, noot 6; Cass., 19 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 659 en noot 1; Cass., 10 december 1954, *Pas.*, 1955, I, 356; Cass., 7 september 1950, *Pas.*, 1950, I, 846; Cass., 8 januari 1940, *Pas.*, 1940, I, 2; *vgl.* Cass., 16 december 1948, *Pas.*, 1948, I, 723 betreffende de organen van de Staat; VAN RYN, I, nr. 369, blz. 258 e.v.).

„L'acte accompli par l'organe d'une personne morale dans les limites de ses pouvoirs est à l'égard des tiers l'acte de la personne morale elle-même" (Cass., 19 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 659 en noot 1; zie ook H. HANEQUART, *La repràsentation en justice des sociétés anonymes*, *J. Liège*, 1970-71, 124 e.v.).

Dit optreden van de rechtspersonen geschiedt „door tussenkomst" van de bevoegde organen (art. 703 Ger. W.). Dit bevoegd orgaan vertegenwoordigt de rechtspersoon, en dit in tegenstelling met de vertegenwoordiging van fysische per-

sonen, op een bestendige en rechtstreekse wijze. Een rechtspersoon kan in rechte niet verschijnen door een lasthebber. Wel kan aan een lasthebber door het bevoegd orgaan opdracht gegeven worden om een geding te voeren en hiertoe een advocaat aan te stellen. Het gaat om een beperkte en bijzondere lastgeving.

A. De handelsvennootschappen

591 De handelsvennootschappen verschijnen in rechte, hetzij door een wettelijk, hetzij door een krachtens de wet ingestelde statutair orgaan.

Betwist werd, ten minste vóór de Wet van 6 maart 1973, waarover verder, of onder statutaire organen andere organen dan de wettelijke organen mochten begrepen worden.

De rechtspraak van ons Hof van Cassatie ging in die richting dat, gelet op de contractuele aard van de vennootschappen, door de statuten personen als organen van de vennootschap mochten aangewezen worden.

Die statutaire organen werden gelijkgesteld met wettelijke organen (Cass., 19 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 876; *R.W.*, 1972-73, 408; *vgl.* Cass., 9 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 585; Cass., 24 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 86; Cass., 6 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1091; Cass., 13 januari 1959, *Pas.*, 1959, I, 478; Cass., 20 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 293; Cass., 6 januari 1956, *Pas.*, 1956, I, 435; Cass., 20 januari 1944, *Pas.*, 1944, I, 262; P. COPPENS, *La comparution en personne des sociétés commerciales*, *R.P.S.*, 1970, 149 e.v., nr. 5573; J. 'T KINT, *A propos de délégation de pouvoirs excédant la gestion journalière*, *R.P.S.*, 1968, 257, nr. 5452; P. DE MEUR, *La gestion journalière et les procédures judiciaires ou arbitrales*, *R.P.S.*, 1961, 65, nr. 4953; zie ook G. HORSMANS en J. 'T KINT, *La société anonyme*, *J.T.*, 1973, 455; *anders*: onder invloed van de Franse rechtsleer, J. VAN RYN en P. VAN OMMESLAGHE, *Les sociétés commerciales. Examen de jurisprudence 1966-1971*, *R. Crit. J.B.*, 1973, 350 e.v., nr. 17; J.M. NELISSEN, *Problemen van bestuur en vertegenwoordiging in de naamloze vennootschap*, *T.P.R.*, 1968, 303; *vgl.* J. RONSE en M. STORME, *Proceshandelingen van en tegen vennootschappen volgens het nieuw Gerechtelijk Wetboek*, *R.W.*, 1968-69, 1879; J. RONSE e.a., *Vennootschappen. Overzicht van de rechtspraak 1968-1977*, *T.P.R.*, 1978, 765, nr. 105).

Voor de tegenstanders van de „statutaire organen" betrof het hier in werkelijkheid eenvoudige lasthebbers, die in rechte niet mochten verschijnen (J. VAN RYN en P. VAN OMMESLAGHE, *a.w.*, *R. Crit. J.B.*, 1973, 350, nr. 17).

592 In het *Ontwerp*-VAN REEPINGHEN bepaalde art. 728 dat de partijen door een procuratiehouder, die bijzonder door de rechter aangenomen werd, konden vertegenwoordigd worden (*Verslag*, I, blz. 307). Alleen de zaakvoerders werden uitgesloten. Die tekst liet dus toe dat een personeelslid een vennootschap in rechte zou vertegenwoordigen, b.v. de personeelschef voor sociale geschillen. Voormeld artikel werd in de Kamer gewijzigd zodat dergelijke vertegenwoordiging uitgesloten werd.

Art. 34 Ger. W. werd echter ongewijzigd gelaten. Volgens dit artikel mag de betekening aan een rechtspersoon gebeuren aan: „het orgaan of de aangestelde die krachtens de wet de statuten of een regelmatige opdracht bevoegd is om de rechtspersoon, zelfs samen met anderen, in rechte te vertegenwoordigen. Artikel 34 Ger. W. bepaalt nader de gevallen waarin de betekening gezegd wordt aan de per-

soon zelf te zijn gedaan, wanneer het gaat om een rechtspersoon. „De rechtspersoon handelt door zijn organen. In principe wordt de betekening dus slechts aan de persoon van de geadresseerde gedaan, indien zij gedaan wordt aan de organen. Wanneer echter volgens de statuten of bij beslissing van de raad van beheer of van zaakvoering, een lid van het personeel geldig aangewezen werd om de rechtspersoon voor het gerecht te vertegenwoordigen, dan moet de betekening die aan hem wordt gedaan gelijkgesteld worden met een betekening aan de persoon" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 58).

Thans wordt aangenomen dat art. 34 Ger. W. enkel de passieve vertegenwoordiging betreft en geen toepassing vindt op de actieve vertegenwoordiging (J. RONSE, *Proceshandelingen van en tegen vennootschappen*, in *Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, blz. 99).

593 De Wet van 6 maart 1973, waarbij de Belgische vennootschapswetgeving aan de eerste E.E.G.-richtlijn van 9 maart 1968 aangepast werd, heeft, wat betreft de naamloze vennootschappen, een einde gesteld aan de bestaande controverse (J. RONSE e.a., *Vennootschappen. Overzicht van de rechtspraak 1968-1977*, *T.P.R.*, 1978, 766 e.v., nr. 106 e.v.; J. RONSE, *Proceshandelingen van en tegen vennootschappen*, in *Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, blz. 100; *Chronique jurisprudence S.A. et S.P.R.L.*, *J.T.*, 1977, 430, nr. 30; A. BENOIT-MOURY en P. PELTZER, *Représentation de la société anonyme depuis la première directive européenne de coordination du droit des sociétés*, *R.P.S.*, 1977, 57; L. SIMONT, *La Loi du 6 mars 1973 modifiant la législation relative aux sociétés commerciales*, *R.P.S.*, 1974, 33, nr. 5786; M. VAN DER HAEGEN en C. VERBRAEKEN, *L'adaptation de la législation belge à la première directive de la C.E.E. relative aux sociétés*, *J.T.*, 1974, 132, nr. 30; J. 'T KINT, *Un aspect décevant de la loi du 6 mars 1973*, *R.P.S.*, 1973, 204, nr. 5761; J. RONSE, *Vennootschapswetgeving*, nr. 301 e.v., blz. 157 e.v.; CH. SLUYTS, *Aanpassing van de vennootschapswetgeving aan de eerste E.E.G.-richtlijn*, *R.W.*, 1973-74, 337 e.v., inz. 352; P. VAN OMMESLAGHE, *La première directive du conseil du 9 mars 1968 en matière de sociétés*, *Cah. Dr. Eur.*, 1969, 631 e.v.).

Er zijn geen andere organen dan diegene welke door of krachtens de wet ingesteld worden, waardoor aan de theorie van het statutair orgaan, zoals opgebouwd door het Hof van Cassatie, een einde wordt gesteld (*vgl.* R. v. St., arrest nr. 18680 van 12 januari 1978, zaak-n.v. Natan t. Min. Verkeerswezen).

De naamloze vennootschap kan dus enkel in rechte verschijnen door de algemene vergadering van de aandeelhouders, door de raad van beheer of door afgevaardigde-beheerders. Het optreden van de algemene vergadering van de aandeelhouders in rechte is niet doenbaar.

Krachtens art. 53 Vennootschappenwet wordt de naamloze vennootschap beheerd door „lasthebbers" die een raad van beheer uitmaken. Die raad van beheer vertegenwoordigt de vennootschap jegens derden en in rechte als eiser of

als verweerder (art. 54, tweede lid, zelfde wet). In beginsel is het dus een college dat optreedt (Cass., 19 december 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 393; Cass., 5 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 878; *R.W.*, 1962-63, 837).

Van de regel van het collegiaal optreden kan afgeweken worden. De statuten kunnen immers aan een of meer beheerders eveneens de bevoegdheid verlenen om alleen of gezamelijk de vennootschap in de handelingen of (lees: en) in rechte te vertegenwoordigen (art. 54, vierde lid, zelfde wet).

De toekenning van de bevoegdheid aan beheerders om de n.v. te vertegenwoordigen, is aan vier voorwaarden gebonden:

1° Zij moet krachtens een statutaire bepaling geschieden.

2° Zij is slechts mogelijk voor leden van de raad van beheer (zie art. 63*bis*, Vennootschappenwet).

3° Zij moet de algehele vertegenwoordigheidsbevoegdheid betreffen en kan dus niet beperkt worden tot proceshandelingen.

De discussie of de statutaire bepaling dat de rechtsvorderingen, „op vervolging en ten verzoeke van" (poursuites et diligences) geschieden, ook de bevoegdheid verleent om in rechte te vertegenwoordigen, is dus voorbijgestreefd (zie vroeger VAN RYN, I, nr. 473, blz. 326 e.v. en nr. 603, blz. 392 e.v.; *vgl.* Cass., 29 mei 1969; *Arr. Cass.*, 1969, 941; *R.W.*, 1969-70, 161; Cass., 20 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 293; zie ook J. VAN VYTVANCK e.a., *Administration des sociétés anonymes, Ann. F. Dr. Liège*, 1976, 293 e.v.; J. RONSE e.a., *Vennootschappen, Overzicht van rechtspraak 1968-77*, *T.P.R.*, 1978, 761 e.v., nr. 100 e.v.).

4° Zij moet bekendgemaakt worden overeenkomstig art. 10 van de Wet op de handelsvennootschappen; zij kan dan eerst aan derden worden tegengeworpen (P. CRAB, noot in *R.W.*, 1977-78, 2202 e.v.; A.M. COLAERT, noot in *R.W.*, 1975-76, 1078 e.v.; L. SIMONT, *a.w.*, blz. 51).

Art. 63 Venootschappenwet bepaalt verder dat: „het dagelijks bestuur van de zaken van de vennootschap, alsook de vertegenwoordiging van de vennootschap, wat dat bestuur aangaat, mogen opgedragen worden aan een of meer beheerders, zaakvoerders en andere agenten, al dan niet vennoten, die alleen of gezamelijk optreden". Dit artikel heeft enkel betrekking op het dagelijks bestuur (zie ook Cass., 18 mei 1967, *Arr. Cass.*, 1967, I, 1114; *R.W.*, 1967-68, 733; *T. Soc. R.*, 1967, 700; zie ook Cass., 19 februari 1955, *Pas.* 1955, I, 659; *R. Crit. J.B.*, 1955, 295 met noot S. DAVID).

Betwist wordt of de beslissing tot het verrichten van een proceshandeling tot het dagelijks bestuur behoort (J. RONSE, *Proceshandelingen van en tegen vennootschappen*, in *Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, blz. 96, en de aangehaalde rechtsleer en rechtspraak).

Wordt eveneens betwist of personeelsleden, belast met het dagelijks bestuur, binnen de perken van dit bestuur in rechte kunnen optreden (J. RONSE, *a.w.*, blz. 99 en 100).

Overeenkomstig vermeld art. 63 Vennootschappenwet kan aanvaard worden dat de persoon, belast met dagelijks bestuur, mits het geschil mag geacht worden tot dit dagelijks bestuur te behoren, in rechte kan verschijnen.

De opvatting van de rechtsleer (VAN RYN, I, nr. 649, blz. 412; FREDERICQ, *Traité*, V, nr. 459, blz. 652; RESTEAU, II, nr. 1107-1108, blz. 240) dat de vertegenwoordiging in rechte nooit tot het dage-

lijks beheer gerekend wordt, is te strak. Zo een geschil kan, gelet op de normale activiteit van de vennootschap, tot het dagelijks bestuur behoren (J. RONSE, *De vennootschapswetgeving*, nr. 378, blz. 201 e.v.; J. RONSE, *Proceshandelingen voor en tegen vennootschappen*, *a.w.*, blz. 92; zie ook G. HORSMANS en F. 'T KINT, *La société anonyme*, *J.T.*, 1973, 455, nr. 70).

Aangezien de Vennootschappenwet toestaat dat de bevoegdheid om een naamloze vennootschap te vertegenwoordigen aan één enkele beheerder wordt toevertrouwd, belet niets dat in de statuten van de n.v. wordt bepaald dat deze vertegenwoordiging aan een bijkomende waarborg wordt onderworpen die bestaat in de handtekening van een andere aangestelde, zoals een directeur (Cass., 22 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 501 en noot A.C.; *R.W.*, 1977-78, 2199 met noot P. CRAB; *vgl.* A. BENOIT-MOURY en A. PELTZER, *Représentation de la société anonyme depuis la première directive européenne de coordination du droit des sociétés*, *R.P.S.*, 1977, 57, e.v.; FR. en M. GOTZEN, *La valeur de la signature d'administrateur ou d'administateur-délégué de société anonyme sous l'empire de la loi du 6 mars 1973*, *R.P.S.*, 1975, 57, e.v., inz. 66-67, nr. 5832).

Een directeur van een n.v. kan alleen niet in rechte namens de vennootschap verschijnen (Arbh. Luik, afd. Namen, 25 november 1976, *onuitg.*). Een bediende van een verzekeringsmaatschappij kan niet met een algemene volmacht voor die verzekeraar in rechte optreden (Arbrb. Doornik, 12 november 1971, *onuitg.*).

Indien de proceshandeling gesteld wordt door een wettelijk orgaan dan is de vennootschap hierdoor gebonden, zelfs indien dit orgaan zijn bevoegdheid overschreden zou hebben door de regelen inzake interne besluitvorming niet nageleefd te hebben (*vgl.* R. v. St., arrest nr. 16269 van 27 februari 1974, zaak-n.v. Reizen Vasco).

Volgens art. 9, eerste lid, van de eerste E.E.G.-richtlijn kunnen de Lid-Staten bepalen dat de vennootschap niet wordt gebonden als de rechtshandelingen door haar organen verricht de grenzen van het vennootschapsdoel overschrijden, indien zij bewijst dat de derde wist dat de handelingen de grenzen van dit doel overschreed of hiervan, gezien de omstandigheden, niet onkundig kon zijn. De bekendmaking van de statuten alleen is hiertoe echter geen voldoende bewijs. België heeft van die mogelijkheid gebruik gemaakt (art. 63*bis* Vennootschappenwet).

594 De p.v.b.a. wordt beheerd door een of meer lasthebbers, al dan niet vennoten (art. 129, eerste lid, Vennootschappenwet). Ieder zaakvoerder vertegenwoordigt de vennootschap jegens derden en in rechte als eiser of als verweerder (art. 130, tweede lid, Vennootschappenwet). In tegenstelling met de n.v., waar de collegiale vertegenwoordiging regel is, geldt voor de p.v.b.a. de individuele vertegenwoordiging (Cass., 18 april 1939, *Pas.*, 1939, I, 191). Wel kunnen de statuten aan een of meer zaakvoerders de bevoegdheid verlenen om alleen of gezamelijk de p.v.b.a. te vertegenwoordigen (art. 130, vierde lid, Vennootschappenwet). In dit laatste geval is een bekendmaking van die statuaire bepaling vereist om ze aan derden tegenstelbaar te maken (art. 10 Vennootschappenwet).

595 Ontbonden vennootschappen behouden hun rechtspersoonlijkheid met het oog op de vereffening (art. 178 Vennootschappenwet). Vanaf hun ontbin-

ding worden zij in rechte door hun vereffenaar(s) vertegenwoordigd, optredend namens de ontbonden vennootschap (Cass., 2 september 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 6). De beheerders of zaakvoerders, die geen vereffenaars zijn kunnen niet meer in recht optreden (Cass., 5 januari 1911, *Pas.*, 1911, I, 68).

De vereffening vereist geen hervatting van het geding voor de vóór de ontbinding verrichte proceshandelingen (Luik, 3 april 1973, *R.P.S.*, 1974, 144; Kh. Brussel, 17 februari 1972, *B.R.H.*, 1972, 186).

Na het sluiten van de vereffening kan de vennootschap nog gedurende vijf jaar als verweerster aangesproken worden (art. 178 en 194 Wet. Venn.; Cas., 22 maart 1962, *Pas.*, 1962, I, 807, en conclusies van W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *R. Crit. J.B.*, 1963, 42 en noot J.G. RENAULD; Cass., 5 december 1958, *Pas.*, 1959, I, 342; Cass., 7 oktober 1958, *Pas.*, 1959, I, 132; Cass., 1 december 1925, *Pas.*, 1926, I, 89).

Voor vreemde vennootschappen is het, mits niet strijdig te zijn met de Belgische internationale orde, de toepasselijke vreemde wet die bepaalt of zij en hoe zij in rechte kunnen optreden (Cass., 24 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 86; *R. Crit. J.B.*, 1964, 67; Cass., 13 mei 1897, *Pas.*, 1897, I, 187, zie ook de Wet van 17 juli 1970 houdende goedkeuring van het Europees Verdrag betreffende de onderlinge erkenning van vennootschappen en rechtspersonen, en het bijgevoegd protocol, ondertekend te Brussel op 29 februari 1968.)

596 Bepaalde rechtspersonen kunnen niet in rechte optreden.

De onregelmatige opgerichte handelsvennootschap kan het niet (Cass., 17 juni 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1158; Cass., 28 juni 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1309 en conclusies van W. GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 17 mei 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1144). Treedt de onregelmatige vennootschap zelf op dan is haar rechtsvordering niet ontvankelijk krachtens art. 11 Vennootschappenwet. Zijn het de vennoten, dan kan opgeworpen worden dat met de vennootschap onderhandeld werd.

Sedert de Wet van 6 maart 1973 is het mogelijk achteraf de toestand te regulariseren (noot B. VAN BRUYSTEGEM, *R.W.*, 1978-79, 509 e.v.; J. RONSE, *Vennootschappen, Overzicht van rechtspraak 1968-1977*, *T.P.R.*, 1978, blz. 709 e.v., nr. 31 e.v.; noot J.M. NELISSEN, *R.P.S.*, 1974, 148 e.v.).

De derden hebben de keuze: de onregelmatige vennootschap als vennootschap onder een gemeenschappelijke naam erkennen, ze niet erkennen of haar nietigheid vorderen (R. JANSSENS, *A.P.R.*, Tw. *Vennootschappen*, nr. 98 e.v., blz. 50 e.v.). Zij treden eventueel op tegen de onregelmatige vennootschap en haar vennoten (Cass., 6 juni 1907, *Pas.*, 1907, I, 280; R. JANSSENS, *a.w.*, nr. 106, blz. 53).

B. De openbare rechtspersonen

597 De openbare rechtspersonen kunnen eveneens in rechte optreden. De Staat, de provincies en de gemeenten genieten de rechtspersoonlijkheid, al wordt die hun niet door of krachtens een wet toegekend zoals algemeen gebruikelijk. Die rechtspersoonlijkheid kan afgeleid worden uit het bezit van een eigen vermogen, het recht goederen te verwerven, te vervreemden, enz.

In de rechtsleer wordt de rechtspersoonlijkheid van die openbare rechtspersonen niet betwist (A. MAST, *Administratief recht*, nr. 49, blz. 44; J. DEMBOUR, *Droit administratif*, nr. 35, blz. 74 e.v.).

De Staat is één enkele rechtspersoon. De ministeriële departementen bezitten geen eigen rechtspersoonlijkheid. Wel kan de Staat, volgens de eigen bevoegdheid van elk ministerie, in rechte optreden door toedoen van een bepaald minister (art. 42 en 705 Ger. W.). Alhoewel de Staat alleen de rechtspersoonlijkheid bezit wordt elk ministerie met die rechtspersoon gelijkgesteld (C. CAMBIER, *Droit administratif*, blz. 26; A. GIRON, *Dictionnaire du droit administratif*, II, Tw. *Ministre*, blz. 482; Cass., 27 januari 1927, *Pas.*, 1927, I, 132; Cass., 29 november 1923, *Pas.*, 1924, I, 32; Rb. Gent, 25 juli 1883, *Pas.*, 1883, III, 171). De Minister van Financiën kan alzo burgerlijke partij zijn voor de schade geleden door de Staat (Cass,, 10 februari 1920, *Pas.*, 1920, I, 55).

Na het ontslag van een minister kan de Staat niet meer door toedoen van die minister in rechte optreden (R. v. St., arrest nr. 11961 van 20 september 1966, zaak-Belgische Staat).

Wanneer een minister verhinderd is, kan hij door een andere minister vervangen worden (A. VRANCKX, *Plaatsvervanging en delegatie van overheidsbevoegdheid*, *R.W.*, 1961-62, 2383).

Daar de politieke factor bij de samenstelling van een regering meebrengt dat bepaalde administratieve diensten soms onder een nieuw of ander ministerie gegroepeerd worden om soms later opnieuw onder hun vroeger ministerie ondergebracht te worden, bepaalt artikel 705, tweede lid Ger. W. dat de minister, die in de zaak betrokken is, niet mag betwisten dat het voorwerp van het geschil tot de bevoegdheid van zijn departement behoort, tenzij hij tevens de betrokken minister in zijn plaats stelt, hetgeen geschiedt bij eenvoudige conclusie. Alzo wordt vermeden dat de vordering van de rechtsonderhorige niet ontvankelijk zou verklaard worden wegens dagvaarding van een niet bevoegde minister (zie voor de vroegere rechtspraak, Cass., 27 januari 1927, *Pas.*, 1927, I, 132).

De Staat kan persoonlijk verschijnen door een van zijn organen, d.w.z. een ambtenaar, zelfs indien de wet hun de hoedanigheid van orgaan niet verleent (*vgl.* Cass., 5 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 740). Die ambtenaar moet hiertoe delegatie ontvangen. Deze wordt verondersteld (Cass., 10 januari 1950, *Pas.*, 1950, I, 302; Cass., 1 maart 1949, *Pas.*, 1949, I, 174; Cass., 12 mei 1890, *Pas.*, 1890, I, 203; R. v. St., arrest nr. 1837 van 26 september 1952, zaak-Soete). In de praktijk wordt de Staat steeds in rechte door een advocaat vertegenwoordigd.

598 De gemeente kan in rechte optreden door toedoen van het college van burgemeester en schepenen, na hiertoe vooraf overeenkomstig art. 148 van de Gemeentewet van de gemeenteraad machtiging ontvangen te hebben (art. 90, eerste lid, 9° en 148 Gemeentewet). De burgemeester, een schepen, de burgemeester en de gemeentesecretaris, zijn dus niet bevoegd om in rechte op te treden.

De machtiging van de gemeenteraad is niet vereist bij vordering in kort geding en bij bewarende handelingen (A. ALEN, *Proceshandelingen van en door gemeenten*, nr. 40). Verzet en hoger beroep zijn geen bewarende handelingen (A. ALEN, *a.w.*, nr. 63 e.v. en nr. 70 e.v.). Terwijl het Hof van Cassatie en de Raad van State ambtshalve nagaan of er machtiging is daar anders de rechtsvordering niet ont-

vankelijk is, moet volgens de gewone justitiële rechtspraak de afwezigheid van machtiging door de tegenpartij opgeworpen worden.

Het gaat om een opschortende exceptie (A. ALEN, *a.w.*, nr. 43, 50 en 81).

De gemeente zelf kan die afwezigheid in elke stand van het geding opwerpen.

Die rechtspraak wordt in de rechtsleer becritiseerd. Deze sluit zich aan bij de rechtspraak van het Hof van Cassatie (A. ALEN, *a.w.*, nr. 44).

De machtiging moet voor elke rechtsvordering afzonderlijk gegeven worden.

De machtiging van de gemeenteraad kan gegeven worden na het instellen van de vordering (Cass., 27 december 1888, *Pas.*, 1889, I, 77; Gent, 2 juli 1951, *R.W.*, 1952-53, 1061, met advies J. MATTHIJS; R. v. St., arresten nr. 16182 van 28 december 1973, nr. 4617 van 18 oktober 1955 en nr. 175 van 9 december 1949; noot Ch. HUBERLANT, *J.T.*, 1951, 255).

Die machtiging moet alleszins gegeven worden vóór het sluiten van de debatten. De rechter kan een termijn stellen (A. ALEN, *a.w.*, blz. 58, noot 192).

Wanneer de gemeenteraad in gebreke blijft kunnen, mits voorafgaande machtiging van de Bestendige Deputatie, uitzonderlijk, een of meer inwoners in rechte optreden (art. 150, eerste lid, Gemeentewet).

Onder bepaalde voorwaarden kan een bijzondere commissaris aangesteld door de provinciegouverneur of de bestendige deputatie namens de gemeente optreden.

Een gemeenteraadslid kan niet zelf optreden (R. v. St., arrest nr. 15614 van 14 december 1972, zaak-Boschloos).

Het college van burgemeester en schepenen treedt als verweerder op.

Wanneer het college namens de gemeente als verweerder optreedt, is geen machtiging van de gemeenteraad vereist.

Die machtiging is wel vereist bij afstand van geding van de eisende partij of bij berusting in de eis (A. ALEN, *a.w.*, nr. 38, 165.1 en 176).

De gemeenteraad kan ook niet verbieden dat het college als verweerder optreedt.

De burgemeester kan als verwerende partij optreden als de bestreden bestuurshandeling behoort tot degene die de burgemeester op eigen gezag verricht (R. v. St., arrest nr. 11781, van 28 april 1966, zaak-Levacq).

Dit komt erop neer dat enkel een advocaat in rechte voor een gemeente kan optreden (Senaat, zitting 1968-69, *Parl. Vr.*, Bull. nr. 11, van 28 januari 1969, blz. 448 vraag van senator Vanackere).

Namens de provincie worden de rechtsvorderingen ten verzoeke van de gouverneur, die in naam van de bestendige deputatie handelt, gevoerd (art. 124, laatste lid, Provinciewet).

C. De sociale openbare diensten

599 De sociale openbare diensten, belast met de toekenning of uitbetaling van sociale voorzieningen, kunnen in rechte optreden. Krachtens art. 10,

zevende lid, van de Wet van 25 april 1963 betreffende het beheer van de instellingen van openbaar nut inzake sociale zekerheid en sociale voorzorg zal de leidende ambtenaar of zijn adjunct van een openbare instelling, de instelling in gerechtelijke handelingen vertegenwoordigen mits zij volgens het huishoudelijk reglement opgesteld door het beheerscomité tot het dagelijks beheer behoren (Cass., 27 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 708; M. MAGREZ, *Het openbaar beheer van de sociale zekerheid, B.T.Soc.Z.*, 1968, 208 e.v.). Is dit niet het geval dan moet, volgens artikel 12, eerste lid, van dezelfde wet, de instelling vertegenwoordigd worden door de leidende ambtenaar en de voorzitter van de instelling (M. MAGREZ, *La représentation en justice des organismes publics de sécurité sociale, Rec. J. Dr. Adm.*, 1969, 161 e.v.).

Wanneer de leidende ambtenaar in rechte optreedt doet hij dit zonder dat hij zulks door een beslissing van het beheerscomité moet staven (art. 10, zevende lid, Wet van 25 april 1963). (Nopens de oorsprong van die bepaling, zie Cass., 10 oktober 1952, *Pas.*, 1953, I, 49 en de Wet van 30 december 1952 tot wijziging van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders.)

De Wet van 25 april 1963 is toepasselijk op of werd uitgebreid tot volgende openbare instellingen:

a) De Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid (K.B. 24 juni 1964).

Volgens het Decreet van 25 september 1975 tot verbetering van de sociaalrechtelijke terminologie in de overheidsdiensten zou de juiste benaming „Rijksdienst voor sociale zekerheid" moeten zijn.

Artikel 5 e.v. van de Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besl. W. van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders werden echter niet gewijzigd.

De wettelijke benaming blijft voorlopig de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid.

b) De Rijksdienst voor arbeidsvoorziening (KB. 8 juni 1964; zie ook art. 9 Werkloosheidsbesluit).

De Rijksdienst voor arbeidsvoorziening laat zich voor de arbeidsrechtbanken zelden in rechte vertegenwoordigen (*Parl. Vr., Senaat*, 1977-78, *Bull.* nr. 14, blz. 553, vraag nr. 33 van senator Peigneux; *Bull.* nr. 16, blz. 625, vraag nr. 40 van senator Lagneau; *Kamer*, 1977-78, *Bull.* nr. 18, blz. 1322, vraag nr. 70 van kamerlid Defraigne).

Deze gewilde afwezigheid belemmert de afhandeling van de zaken wanneer de eiser eveneens afwezig is.

Zij belet de eiser ook zijn oorspronkelijke vordering uit te breiden of te wijzigen (art. 807 Ger. W.).

c) De Rijksdienst voor jaarlijkse vakantie (K.B. 8 juli 1964; zie ook art. 25 Vakantiewet).

d) De Rijksdienst voor werknemerspensioenen (art. 49 en 51 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967).

e) De Rijksdienst voor kinderbijslag van werknemers (K.B. 8 april 1965).

De Rijksdienst kan in naam van een persoon die recht heeft op kinderbijslag in rechte optreden (art. 60. vierde lid, Kinderbijslagwet werknemers).

f) Het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (art. 7, vijfde, zesde en zevende lid, Wet van 9 augustus 1963).

De Algemene raad van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering maakt de zaken aanhangig bij de arbeidsgerechten (art. 8, 8° Ziekte- en Invaliditeitswet).

Vooraf wordt een principiële beslissing getroffen door:

a) het beheerscomité van de dienst voor geneeskundige verzorging (art. 12, 9° zelfde wet);

b) het beheerscomité van de dienst uitkeringen (art. 40, 14° zelfde wet);

c) het comité van de dienst voor geneeskundige controle (art. 79, 17° zelfde wet);

d) het comité van de dienst voor administratieve controle (art. 93, 10° zelfde wet).

g) De Hulpkas voor ziekte- en invaliditeit (K.B. 14 februari 1966; art. 5, zesde lid, Wet van 9 augustus 1963; zie verder, nr. 601).

h) Het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers (K.B. 24 september 1964; art. 3 B.W. 10 januari 1945).

i) De Hulp en Voorzorgskas ten bate van de zeevarenden onder Belgische Vlag (art. 5 Besl.W. 7 februari 1945).

j) De Pool der zeelieden (art. 15 Wet van 25 februari 1964).

k) Het Fonds voor arbeidsongevallen (art. 3 K.B. nr. 66 van 10 november 1967).

l) Het Fonds voor de beroepsziekten (art. 14 en 15 Beroepsziektenwet).

600 Art. 10, laatste lid, van de Wet van 25 april 1963, art. 9, laatste lid, van het Werkloosheidsbesluit (R.V.A.), en art. 49, laatste lid, van het K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 (R.W.P.) voegen hier nog aan toe dat de leidend ambtenaar, met instemming van het beheerscomité, zijn bevoegdheid om op te treden namens de openbare instelling voor de administratieve rechtscolleges omtrent de rechten ontstaan uit de door de instelling toe te passen wetgeving, aan een of meer leden van het personeel kan overdragen.

Deze bepaling laat enkel toe het vervullen van de eigenlijke proceshandelingen over te dragen, doch niet de bevoegdheid om te beslissen tot het instellen van een vordering (R. v. St., arresten nr. 15434 tot 15439 van 11 juli 1972 (zes zaken); nr. 15178 van 22 februari 1972, zaak-Meynard, en nr. 15103 van 7 januari 1972, zaak-Dangriau). Zij vindt slechts toepassing op de administratieve colleges, die meestal sedert 1 november 1970 afgeschaft werden.

601 De Hulpkas voor werkloosheidsuitkeringen is een openbare instelling die beheerd wordt door het beheerscomité van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening (art.7 § 2, eerste lid, Besl.W. 28 december 1944). De Hulpkas „wordt gelijkgesteld met de andere door de Koning aangenomen uitbetalingsinstellingen en wordt dus met deze, wat de werking betreft, op dezelfde voet geplaatst" (zelfde verwijzing, tweede lid).

Op grond van deze bepaling, de parlementaire toelichting en de rechtspraak wordt de Hulpkas als een publiekrechtelijke rechtspersoon aangezien, alhoewel

geen enkele wetsbepaling uitdrukkelijk de rechtspersoonlijkheid toekent (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1950-51, stuk 506, blz. 5; R. v. St., arresten nr. 11948 van 20 september 1966 en nr. 5319 van 5 oktober 1956). Zij kan dan ook in rechte optreden (zie vermelde arresten, impliciet). De directeur van de H.V.W. voert de beslissingen van het beheerscomité uit (art. 181 § 2 Werkloosheidsbesluit).

Ingevolge een beslissing van dit beheerscomité worden de rechtsvorderingen namens en tegen de instelling als akten van dagelijks beheer, inbegrepen het recht van hoger beroep en cassatie, beschouwd.

Het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van onderneming ontslagen werknemers wordt eveneens door het beheerscomité van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening beheerd (art. 9, vierde lid, Wet van 28 juni 1966). Het bezit een eigen rechtspersoonlijkheid (art. 9, eerste lid, Wet van 28 juni 1966).

602 Het Rijksfonds voor sociale reclassering van de mindervaliden wordt in de gerechtelijke handelingen door zijn administrateur-directeur, of zijn adjunct, vertegenwoordigd die geldig in naam en voor rekening van het Rijksfonds optreedt, zonder dat hij zulks door een beslissing van de raad van beheer moet staven (art. 13, vijfde lid, Wet van 16 april 1973).

De Dienst voor de overzeese sociale zekerheid, die door een raad van beheer wordt beheerd, wordt door een administrateur-generaal in de gerechtelijke akten vertegenwoordigd (art. 2 § 2, zesde lid, Wet van 17 juli 1963). Het K.B. van 29 juni 1964 houdende goedkeuring van het reglement betreffende de werking van de Dienst voor overzeese sociale zekerheid, opgesteld door de raad van beheer, bepaalt in art. 9, tweede lid, dat tot het dagelijks beheer, toevertrouwd aan de administrateur-generaal, de verdediging voor de rechtbanken behoort. Hij treedt op, volgens art. 13 van hetzelfde reglement, in gerechtelijke handelingen zonder rekenschap te moeten geven over een beslissing van de raad van beheer.

Bij de Rijksdienst voor de Sociale verzekeringen der zelfstandigen neemt de leidende ambtenaar, eventueel zijn adjunct, de vertegenwoordiging van het Rijksinstituut op zich in de gerechtelijke akten (art. 21 § 5 K.B. nr. 38 van 27 juli 1967). Binnen de door de raad van beheer gestelde perken mag de administrateur-generaal bevoegdheden overdragen aan ambtenaren van dit Rijksinstituut.

De minister van Middenstand bezit die macht niet (Arbrb. Charleroi, 13 februari 1973, *onuitg.*).

Een adjunct-adviseur kan niet in opdracht van de leidende ambtenaar in rechte optreden (Arbrb. Brussel, 16 november 1978, *onuitg.*).

De R.S.V.Z. verschijnt in rechte door toedoen van een advocaat.

De Rijksdienst voor rust- en overlevingspensioenen, belast met de uitbetaling van de pensioenen, wordt in rechte vertegenwoordigd door haar administrateur-generaal zonder dat hij zulks door een beslissing van het beheerscomité moet staven (art. 61 Besl. Regt. van 12 september 1946; art. 5 § 7 K.B. 26 juli 1963).

603 Buiten de openbare instellingen treden nog door de overheid gemachtigde private instellingen op om de sociale voorzieningen toe te kennen of uit te keren.

a) De ziekenfondsen

De landsbonden van ziekenfondsen, die in toepassing van het K.B. van 22 september 1955 erkend waren, zijn gemachtigd als uitbetalingsinstellingen voor de geneeskundige verstrekkingen, de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid en de uitkeringen voor begrafeniskosten (art. 9, eerste lid, Wet 9 augustus 1963).

Het gaat om, in volgorde volgens de datum van hun oprichting:

1) de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten;

2) de Nationale vereniging der onzijdige mutualistische bonden van België;

3) het Nationaal Verbond der Socialistische Mutualiteiten;

4) de Nationale Bond der Liberale Mutualiteitsfederaties van België;

5) de Landsbond van de federaties der beroepsmutualiteiten.

Die vijf landsbonden zijn verbonden van maatschappijen van onderlinge bijstand opgericht overeenkomstig de Wet van 23 juni 1894 (art. 2, a Wet van 9 augustus 1963).

Zij genieten de rechtspersoonlijkheid (art. 3*bis* en 7, eerste lid, Wet van 23 juni 1894).

De voorzitter, of, wanneer deze verhinderd is, de door de algemene vergadering tot zijn vervanging afgevaardigde persoon, vertegenwoordigt de landsbond in de rechtsgedingen en treedt namens hem op (art. 3*bis* en 13 van de Wet van 23 juni 1894).

b) De kinderbijslagfondsen

De kinderbijslagfondsen worden bij Koninklijk besluit toegelaten (art. 19 Kinderbijslagwet werknemers). Zij bezitten rechtspersoonlijkheid (art. 169 Kinderbijslagwet werknemers). Door hun erkenning worden zij openbare instellingen (Cass., 19 februari 1942, *Pas.*, 1942, I, 48; R. v. St., arrest nr. 7806 van 13 april 1960, zaak-A.S.B.L. Association des Caisses d'allocations familiales, *Pas.*, 1961, IV, 97).

Om erkend te worden moeten zij opgericht worden als v.z.w. conform de Wet van 27 juni 1921 (art. 20, eerste lid, Kinderbijslagwet werknemers). Art. 13 van deze wet bepaalt dat de beheerraad de V.Z.W. in rechte vertegenwoordigt.

Het feit dat een advocaat namens de v.z.w. optreedt ontslaat hem, volgens de Raad van State niet, bij betwisting of twijfel, de beslissing van de beheerraad over te leggen (R. v. St., arresten nr. 19402 van 31 januari 1979, zaak-Beroepsvereniging van Belgische onderofficieren, *Adm. publ.*, 1978-79, M, 79 met noot op 81; nr. 19355 van 10 januari 1979, zaak-v.z.w. Algemeen eigenaarssyndicaat, *Adm. publ.*, 1978-79, M, 42 met noot A.P.M.; nr. 18810 van 3 maart 1978, zaak-v.z.w. Algemeen eigenaarssyndicaat, nr. 15865 van 3 mei 1973, zaak-v.z.w. T.C.B., *J.T.*, 1974, 397 met noot; *Rec. J. Dr. Adm.*, 1973, 195 met noot A. COOLEN). Voor het Hof van Cassatie (Cass., 9 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 688; *R.W.*, 1977-78, 310; *J.T.*, 1978, 361) wordt de advocaat geacht een regelmatig mandaat te hebben en moet de gedaagde het omgekeerde bewijzen (zie verder, nr. 607).

De beheerraad kan op eigen verantwoordelijkheid zijn bevoegdheid overdragen aan een van zijn leden, b.v. de voorzitter, of zelfs, indien de statuten of de algemene vergadering het toestaan, aan een derde. Het bewijs hiervan moet overge-

legd worden (R. v. St., arrest nr. 11575 van 21 december 1965, zaak-v.z.w. Beroepsvereniging voor heilgymnastiek en massage).

De v.z.w. moeten ook de bepalingen van art. 3, 9, tweede lid, 10 en 11 van de Wet van 27 juni 1921 naleven willen zij in rechte kunnen optreden (R. v. St., arresten nr. 7806 van 13 april 1960, boven vermeld en nr. 6228 van 25 april 1958, zaak-v.z.w. De Familie).

Een kinderbijslagfonds kan niet in rechte optreden door een personeelslid, die een volmacht van de beheerraad voorlegt (Arbrb. Luik, 24 oktober 1972, *J. Liège*, 1972-73, 207).

Het kan ook in rechte optreden in naam van de persoon die recht heeft op kinderbijslag (art. 60, vierde lid, Kinderbijslagwet werknemers).

c) De bijzondere vakantiefondsen

De bijzondere vakantiefondsen worden bij K.B. toegelaten (art. 44 Vakantiewet). Alhoewel de vakantiewet hun juridische vorm niet bepaalt, worden zij opgericht als v.z.w.

d) De uitbetalingsinstellingen voor werkloosheidsuitkeringen

Zij worden opgericht door de representatieve werknemersorganisaties (A.C.V., A.B.V.V., A.C.L.V.B.) en worden door de Koning erkend (art. 7 § 2, eerste lid, Besl.W. van 28 december 1944, gewijzigd bij de Wet van 10 oktober 1967; art. 180 Werkloosheidsbesluit). Door het feit van de erkenning verkrijgen zij rechtspersoonlijkheid (zelfde artikel; volgens art. 7 § 2, zoals gewijzigd bij de Wet van 14 juli 1971 moesten zij vóór de erkenning door de Koning de rechtspersoonlijkheid bezitten).

Een analoge bepaling is terug te vinden in art. 7 van de Wet van 25 februari 1964 houdende inrichting van een Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

e) De Fondsen voor bestaanszekerheid worden paritair beheerd door vertegenwoordigers van de werkgevers en de werknemers (art. 3 van de Wet van 7 januari 1958)

Zij genieten rechtspersoonlijkheid (art. 2, eerste lid, zelfde wet). Hun statuten bepalen de bevoegdheden van de beheerders (art. 4, 6° zelfde wet).

Op het sociaal fonds voor de diamantarbeiders zijn gelijkluidende bepalingen van toepassing (art. 3 en 5, 6° Wet 12 april 1960).

f) De verzekeraars tegen arbeidsongevallen

Zij moeten door de Koning gemachtigd worden (art. 53 Arbeidsongevallenwet). De gemachtigde gemeenschappelijke verzekeringskassen genieten de rechtspersoonlijkheid (art. 54, eerste lid, zelfde wet). Om de machtiging te ontvangen moeten de verzekeringsmaatschappijen tegen vaste premie opgericht zijn als naamloze vennootschap of vennootschap bij wijze van geldschieting op aandelen (art. 2 § 1 K.B. 21 december 1971).

De buitenlandse maatschappijen moeten een algemene lasthebber aanduiden die de maatschappij vertegenwoordigt in rechte (art. 2 § 2 K.B. 21 december 1971).

De juridische vorm van onderlinge verzekeringsfondsen (gemeenschappelijke verzekeringskassen) wordt niet bepaald (art. 3 § 1 K.B. 21 december 1971). Zij kunnen als verenigingen met mutualistische vorm in de zin van art. 2 van de Wet van 11 juni 1874 beschouwd worden. Wel moeten hun statuten, waarvan de inhoud bij K.B. vastgesteld werd, door de Koning goedgekeurd worden (art. 3 § 2 en § 3 K.B. 21 december 1971).

g) De sociale verzekeringskassen voor zelfstandigen

Zij moeten onder de juridische vorm van v.z.w. conform de Wet van 27 juni 1921 opgericht worden (art. 20 § 1, derde lid; art. 32 § 1 en art. 32*bis* K.B. nr. 38 van 27 juli 1967; art. 54 K.B. 19 december 1967). Zij worden door de Koning erkend (art. 56 K.B. 19 december 1967). Hun juridisch statuut is vergelijkbaar met dit van de kinderbijslagfondsen.

604 De Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn zijn openbare instellingen met rechtspersoonlijkheid (art. 2, eerste lid, Wet van 8 juli 1976). Zij behoeven geen machtiging om zich in rechte te verweren, om in kort geding op te treden of om de limitatief opgesomde vorderingen (o.m. vorderingen van onderstandskosten) in te stellen (art. 115 § 1, eerste lid, Wet van 8 juli 1976). Voor de andere vorderingen is een machtiging van het college van burgemeester en schepenen van de gemeente, zetel van het centrum, vereist (art. 115 § 1, tweede lid, Wet van 8 juli 1976).

De voorzitter van de raad van het O.C.M.W. vertegenwoordigt de instelling in de gerechtelijke handelingen (art. 28, vierde lid). Voor de terugvordering van de kosten van verleende hulp treedt de ontvanger op (art. 115 § 2 Wet van 8 juli 1976).

Voor de geschillen in verband met de wetgeving op het bestaansminimum bestaat een bijzondere regeling (zie verder, nr. 605).

AFDELING II

VERTEGENWOORDIGING VAN DE PARTIJEN

§ 1. Algemeenheden

605 Art. 728 Ger. W. maakt een duidelijk onderscheid tussen het recht om te pleiten en het recht om een partij te vertegenwoordigen (A. ROUART, *La représentation dans les actes juridiques, J.T.*, 1948, 341).

Het pleitrecht is volgens art. 440 Ger. W. een monopolie van de advocaten. Zij vertegenwoordigen eveneens de partijen.

De afgevaardigde van een representatieve organisatie van werknemers heeft het recht een werknemer te vertegenwoordigen en te pleiten voor de arbeidsgerechten.

De afgevaardigde van een representatieve organisatie van zelfstandigen mag de zelfstandige „eveneens vertegenwoordigen" voor de arbeidsgerechten in de geschillen bepaald in de art. 581 en 582, 1° en 2° Ger. W.

De echtgenoot, of een bloed- of aanverwant, mag een partij vertegenwoordigen voor de vrederechter, de rechtbank van koophandel en de arbeidsgerechten.

In de geschillen nopens de Wet op het bestaansminimum mag de betrokkene persoon zich doen bijstaan of vertegenwoordigen door een afgevaardigde van een maatschappelijke organisatie die zich over de groep van de in de desbetreffende wetgeving bedoelde residuairen ontfermt. De minister van Volksgezondheid kan zich voor dezelfde geschillen door een ambtenaar laten vertegenwoordigen, terwijl het O.C.M.W. bij monde hetzij van een advocaat, hetzij van een door haar afgevaardigd effectief lid of personeelslid verschijnt. Die personeelsleden bezitten dus een bijzonder mandaat.

606 Het onderscheid tussen vertegenwoordiging in rechte en het recht te pleiten, vloeit nog voort uit andere bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek (conclusie van P. MAHAUX, bij Cass., 19 mei 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 880).

Het Gerechtelijk Wetboek maakt in art. 735 een onderscheid tussen de zaken met korte debatten en de zaken die gepleit worden. Voor de eerste soort zaken mogen de in art. 728 Ger. W. opgesomde vertegenwoordigers verschijnen. Zij mogen ook, met toepassing van art. 758 Ger. W., conclusies en verweermiddelen voordragen.

Pleiten behoort echter tot het domein van de advocaten. Art. 728 breidt het pleitrecht uit, voor bepaalde geschillen, tot de afgevaardigden van een representatieve organisatie van werknemers (arbeiders of bedienden) of van zelfstandigen.

§ 2. De advocaat

607 De advocaat vertegenwoordigt de partij (art. 440, tweede lid, Ger. W.). Hij kan de partij vertegenwoordigen, namens haar een eis instellen, conclusies nemen en pleiten. Hij verschijnt als gevolmachtige zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 202).

Dit is een ommekeer ten opzichte van het standpunt van vóór de gerechtelijke hervorming, dat tussen advocaat en cliënt geen overeenkomst van lastgeving bestaat (C. PAULUS en R. BOES, *A.P.R.*, Tw. *Lastgeving*, nr. 112, blz. 75; *vgl.* DE PAGE, V, nr. 362, B, blz. 362; en kritiek hierop van E. REUMONT, noot bij Rb. Charleroi, 2 januari 1956, *J.T.*, 1956, 255).

Het gaat om een vermoeden gerechtvaardigd door de staat, de aard en de tucht van de advocaat (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 202). Het is zelfs niet vereist dat de advocaat „houder is van de stukken", zoals vroeger vereist bij art. 1, XV van de Wet van 25 oktober 1919, en de Wet van 16 februari 1961. Het volstaat dat hij verklaart voor een bepaalde partij op te treden.

Behalve wanneer de wet een bijzondere lastgeving vereist, wordt de advocaat, die voor een rechtscollege van de rechterlijke orde een proceshandeling verricht en die in de akte van rechtspleging slechts verklaart op te treden namens een rechtspersoon die behoorlijk is geïdentificeerd, wettelijk vermoed daartoe een regelmatige lastgeving te hebben gekregen van een bevoegd orgaan van die rechtspersoon (Cass., 9 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 688; *R.W.*, 1977-78, 310; *J.T.*, 1978, 361; Cass., 13 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 590; Cass., 22 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 411; Cass., 22 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 196 en conclusies P. MAHAUX; *R.W.*, 1971-72, 1191; Cass., 13 oktober 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 160, noot 1; Cass., 10 mei 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 874; Cass., 1 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 140). Zo wordt de advocaat geacht een lastgeving te hebben ontvangen van de bevoegde organen van een naamloze vennootschap, zonder dat hij dit moet aantonen (Cass., 9 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 688; Cass., 22 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 411; Cass., 22 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 196; *R.W.*, 1971-72, 1191; Cass., 10 mei 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 874).

De rechtspraak van de Raad van State daarentegen legt aan de advocaat op te bewijzen dat de raad van beheer van een n.v. beslist heeft een geding in te stellen (R. v. St., arrest 7 maart 1980, zaak-n.v. Eli Lilly Benelux, *J.T.*, 1980, 410; arrest nr. 19876 van 30 oktober 1979, zaak-N.V. Chevron Oil Belgium, *Adm. publ.*, 1979-80, M., 33; *T.Best.*, 1980, 175; arrest nr. 17932 van 23 november 1976, zaak-N.V. Socol, *Adm. publ.*, 1976-77, M., 52).

Dezelfde rechtspraak geldt voor de p.v.b.a. (R. v. St., arrest nr. 19448 van 16 februari 1979, zaak-p.v.b.a. Trel, *T. Best.*, 1979, 429) en de v.z.w. (zie boven, nr. 603).

De door een advocaat vertegenwoordigde partij kan echter de rechter verzoeken bepaalde proceshandelingen die hij niet gelast, toegelaten of bekrachtigd heeft, van onwaarde te verklaren (art. 848, eerste lid, Ger. W.). Derhalve is het vermoeden van een conventioneel mandaat *ad litem* niet onweerlegbaar.

608 Het Gerechtelijk Wetboek heeft de lastgeving in hoofde van de advocaten veralgemeend (Cass., 24 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 576, met noot W.G.; Luik, 30 april 1975, *J.T.*, 1975, 551; Rb. Aarlen, 12 januari 1971, *J. Liège*, 1970-71, 172; K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN, De advocaat, blz. 9; E. REUMONT, *L'avocat mandataire, J.T.*, 1965, 149 e.v.; E. REUMONT, *Le mandat ,ad litem' de l'avocat, J.T.*, 1954, 289; E. REUMONT, *La représentation par avocat, J.T.*, 1947, 305).

De medewerker van een advocaat mag namens hem alle procedurehandelingen stellen (Rb. Marche-en-Famenne, 13 maart 1975, *J. Liège*, 1974-75, 268).

Wanneer een advocaat enkel om een juridisch advies gevraagd wordt, dan is hij ten aanzien van zijn cliënt door een aannemingscontract verbonden. Van lastgeving is in dit geval geen sprake.

De advocaat mag als lasthebber alle handelingen instellen van de rechtsingang tot en met de uitvoering van het vonnis of arrest. De handelingen die de advocaat als lasthebber verricht worden geacht door de cliënt zelf verricht te zijn (Cass., 16 maart 1846, *Pas.*, 1847, I, 79; Rb. Brussel, 29 juni 1964, *J.T.*, 1964, 636; Rb. Dinant, 25 maart 1964, *J. Liège*, 1963-64, 245; DE PAGE, V, nr. 452, blz. 447; zie ook A. ROUAST, *La représentation dans les actes juridiques, J.T.*, 1948, 341).

De lastgever is aansprakelijk voor de handelingen verricht door de advocaat binnen de grenzen van

zijn bevoegdheden, ook voor de feiten, zoals b.v. het laattijdig instellen van hoger beroep (Cass., 24 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 576; *J.T.*, 1974, 63).

609 De advocaat moet wel over een bijzonder mandaat beschikken:

1° Bij aanbieding, erkenning of toestemming (art. 850 Ger. W.).

Deze bewoordingen vindt men terug in art. 352 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Zij omvatten alle rechtshandelingen die een afstand van recht meebrengen (BRAAS, I, nr. 278, noot 2, blz. 144). De dading en de bekentenis waarvan sprake onder 2° en 5° zijn er concrete toepassingen van.

2° Om een dading aan te gaan (Cass., 3 oktober 1940, *Pas.*, 1940, I, 239; Brussel, 18 december 1973, *Pas.*, 1974, II, 60; Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 17 maart 1972, *J.T.*, 1972, 641, met noot C. LAMBOTTE; Brussel, 24 maart 1971, *Pas.*, 1971, II, 199; Rb. Luik, 1 juni 1965, *J. Liège*, 1965-66, 148 met noot M.H.; Gent, 3 december, *R.W.*, 1948-49, 1229; Rb. Hasselt, 7 januari 1948, *R.W.*, 1947-48, 638).

3° Bij uitdrukkelijke afstand van geding, rechtsvordering of rechtshandeling (art. 824 Ger. W.; Brussel, 9 oktober 1970, *J.T.T.*, 1971, 58; Brussel, 28 april 1969, *Pas.*, 1969, II, 181).

Wanneer de afstand uitdrukkelijk geschiedt voor het Hof van Cassatie door een advocaat bij dit Hof, moet deze geen bijzondere volmacht hebben (art. 479, eerste lid, en 824, tweede lid, Ger. W.; Cass., 5 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 662; *anders* vóór het Gerechtelijk Wetboek, zie conclusies P. LECLERCQ bij Cass., 18 mei 1933, *Pas.*, 1933, I, 234, inz. 240).

4° Bij uitdrukkelijke berusting in een beslissing (art. 1045 Ger. W.; Cass., 22 oktober 1979, *nog onuitg.*; Cass., 18 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 824; Cass., 5 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 19; Cass., 18 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 61; Brussel, 29 september 1959, *J. Comm. Br.*, 1961, 309; Brussel, 26 september 1959, *Pas.*, 1961, II, 61).

Berusten in een beslissing is immers afstand doen van de rechtsmiddelen waarover een partij beschikt tegen die beslissing (*anders:* doch ten onrechte Rb. Dinant, 25 maart 1964, *J. Liège*, 1963-64, 245).

5° Om een bekentenis te doen (Cass., 18 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 61; Brussel, 26 september 1959, *Pas.*, 1961, II, 61; Brussel, 7 november 1957, *R.W.*, 1957-58, 960; Rb. Charleroi, 2 januari 1956, *Pas.*, 1956, III, 89; *J.T.*, 1956, 255 met noot E. REUMONT; DE PAGE, V, nr. 441, 5°, blz. 438; DE PAGE, III, nr. 1019, blz. 1083; E. REUMONT, noten in verband met de briefwisseling van advocaten: *J.T.*, 1948, 585; *J.T.*, 1953, 223 en *J.T.*, 1956, 255; E. REUMONT en A. FONTIGNY, *Les lettres d'avocat sont-elles confidentielles*, *J.T.*, 1953, 338).

6° Bij wraking (art. 835 Ger. W.).

7° Bij verhaal op de rechter (art. 1143 Ger. W.).

In de beide laatste veronderstellingen moet de volmacht gevoegd worden bij de akte die gesteld wordt.

8° Om hoger beroep in te stellen (Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 22 april 1974, *R.W.*, 1974-75, 546; Luik, 19 september 1963, *Pas.*, 1964, II, 178; *vgl.* Cass., 15 september 1958, *Pas.*, 1958, I, 54).

De advocaat wordt vermoed dit bijzonder mandaat te bezitten (Cass., 9 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 688; *R.W.*, 1977-78, 310; *J.T.*, 1978, 361).

9° Om beroep in cassatie aan te tekenen.

610 Voor de arbeidsgerechten dragen de advocaten in hun ambtsverrichtingen een toga (art. 441 Ger. W.; K.B. 30 september 1968).

De afwijking op de regel dat advocaten in hun ambtsverrichtingen een toga dragen, die aanvaard wordt in de vredegerechten en politierechtbanken, mag niet uitgebreid worden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 492/2).

In het vonnis wordt enkel melding gemaakt van de naam van de advocaat. Zijn woonplaats moet dus niet aangeduid worden (art. 780, tweede lid, Ger. W.).

§ 3. De afgevaardigde van een representatieve organisatie van werknemers of van zelfstandigen

611 Voor de arbeidsgerechten mag een afgevaardigde van een representatieve organisatie van arbeiders of bedienden die een schriftelijke volmacht heeft, de arbeider of de bediende, partij in het geding, vertegenwoordigen, in zijn naam alle handelingen verrichten die bij deze vertegenwoordiging behoren, pleiten en alle mededelingen ontvangen betreffende de behandeling en de berechting van het geschil (art. 728, derde lid, eerste zin, Ger. W.; P. VAN DER VORST, *De inwerkingtreding van de Wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek en de regeling betreffende de gezinsprestaties, B.T.Soc.Z.*, 1972, 314; F. HERMANS, *Enkele beschouwingen bij het Gerechtelijk Wetboek, R.W.*, 1968-69, 777, nr. 11).

In de geschillen bepaald in de art. 581 en 582, 1° en 2° Ger. W., mag de zelfstandige arbeider eveneens vertegenwoordigd worden door de afgevaardigde van een representatieve organisatie van de zelfstandigen (art. 728, derde lid, tweede zin, Ger. W.).

A. De organisaties van werknemers

612 In het oorspronkelijk *Ontwerp*-VAN REEPINGHEN werd enkel aanvaard dat de partijen zich konden laten vertegenwoordigen door een bloedverwant, een aanverwant, een gemachtigde die speciaal door de rechter was toegelaten of door een afgevaardigde van een beroepsorganisatie die bijzondere macht had en door de rechter toegelaten was. Die afwijking gold voor de vrederechter, de rechtbank van koophandel en de sociale rechtbank.

Het art. 728 van het *Ontwerp*-VAN REEPINGHEN zou echter het voorwerp worden van heel wat discussie en amendementen. De minister van Tewerkstelling en Arbeid was van oordeel dat de afgevaardigden van de representatieve werknemersorganisaties ook het recht moesten krijgen te pleiten en alle handelingen te verrichten en mededelingen te ontvangen betreffende de behandeling en de berechting van de geschillen.

Tevens aanvaardde hij niet dat de afgevaardigden van een vakorganisatie door de rechter moesten toegelaten worden, wat nochtans het geval was voor de werkrechtersraden (art. 62, Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden). Voor de administratieve rechtscolleges mochten de werknemers over 't algemeen zonder enige formaliteit door een afgevaardigde van een werknemersorganisatie bijgestaan worden. De tekst werd in de Senaat naar het voorstel van de minister van Tewerkstelling en Arbeid aangepast (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 126).

613 In de Kamercommissie voor de Justitie zou de reactie tegen de „parallele balie" losbarsten (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 119). Een reeks amendementen tot beperking van het optreden van de afgevaardigden van een vakorganisatie openden het vuur. Ondertussen reageerde de minister van Middenstand tegen het feit dat de zelfstandigen niet door afgevaardigden van de representatieve organisaties van zelfstandigen konden verdedigd worden en protesteerden de werkgeversorganisaties tegen de disciminatie, waarvan zij zich het slachtoffer achtten (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 121). Er was veel handigheid nodig om de commissie te sussen. De sociale zekerheidsgeschillen werden herleid tot betwistingen „om formaliteiten die geen juridische moeilijkheden opleveren" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 120). Bij geschillen inzake Arbeidsongevallen- of Beroepsziektenwet werd de verzekering gegeven dat: „waar feitelijke of juridische problemen oprijzen de arbeiders- en bediendenorganisaties uit eigen beweging advocaten aanstellen" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 120). Wat het contentieux van de zelfstandigen betreft zou het: „om luttele bedragen gaan, in verband met zuiver feitelijke vraagstukken" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 121).

Het klimaat waarin art. 728 tot stand kwam, legt uit waarom de wetgever zich beperkt heeft in dit artikel op algemene wijze de rechten van de afgevaardigden van representatieve werknemersorganisaties af te lijnen (over dit klimaat, zie: *La grande conspiration contre le barreau, J.T.*, 1970, 634 e.v.). Een andere werkwijze zou bij elk artikel de discussie heropend hebben en het gevaar ingehouden hebben dat, bij vergetelheid een artikel aan te passen, hieruit de gelijkschakeling van advocaten en afgevaardigden van een vakorganisatie op een bepaald punt onbestaand zou geweest zijn. Psychologisch werd alzo ook de indruk gelaten, daar de artikelen waarin er sprake is van bepaalde handelingen of mededelingen van of aan de advocaten ongewijzigd werden gelaten, dat de advocaten het monopolie voor alle gerechten hadden. In werkelijkheid was voor de advocaten het enig winstpunt dat de zaakwaarnemers op formele wijze uit de zittingszalen geweerd werden, doch de afgevaardigden van een vakorganisatie kregen vaste voet in de zittingszalen van de arbeidsgerechten.

614 Het gaat dan ook niet op, tegen de wil van de wetgever in, de schriftelijke mededeling van in een zaak op te treden, enkel aan de advocaten toe te staan omdat art. 729 Ger. W. enkel van de advocaten spreekt. Een dergelijke redenering zou meebrengen dat de afgevaardigde van een vakorganisatie geen conclusies zou kunnen ontvangen van de tegenpartij (art. 745 Ger. W.), geen verwittiging zou krijgen van de rechtsdag (art. 750 Ger. W.), geen schriftelijke behandeling van de zaak zou kunnen bekomen (art. 755 Ger. W.) of geen kopie van het vonnis zou ontvangen (art. 792 Ger. W.).

Niettemin blijkt in de praktijk de afgevaardigde van een vakorganisatie voor menig arbeidsgerecht niet toegelaten tot:

1° De schriftelijke verklaring dat zij in rechte optreden (art. 729 Ger. W.; ROUARD, III, nr. 40, blz. 58; E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *Droit judiciaire privé, R. Crit. J.B.*, 1974, 101, nr. 69).

2° De schriftelijke behandeling (art. 755 en 756 Ger. W.).

Deze zienswijze steunt op volgende verklaring: „deze rechtspleging is aan de advocaten voorbehouden, daar zij de voorafgaande mededeling van de bundels veronderstelt" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 125; zie ook *R. Crit. J.B.*, 1974, 101, nr. 69; R. VAN LAETHEM, *La procédure devant les juridictions du travail, T. Soc. R.*, 1973, 201; *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 308; zie boven, nr. 587).

3° De inleiding van een eenzijdig verzoekschrift.

Hierbij wordt terecht verwezen naar art. 1026, 5° Ger. W. dat in beginsel de handtekening van een advocaat vereist, behoudens de wettelijk bepaalde uitzonderingen (zie b.v. art. 675 Ger. W. bij verzoek tot rechtsbijstand).

In de Kamer werd een wetsvoorstel neergelegd om in beide vermelde gevallen de afgevaardigden van een vakorganisatie op gelijke voet met de advocaten te stellen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1971-72, stuk 325/1, voorstel-Kempinaire).

615 Het is aan de afgevaardigden van representatieve werknemersorganisaties niet toegestaan:

1° Een vordering tot onttrekking van de zaak aan de rechter wegens wettige verdenking in te stellen.

Alleen een advocaat bij het Hof van Cassatie mag dergelijke vordering voordragen (art. 478 en 1080, Ger. W.; Cass., 16 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 838; Cass., 11 oktober 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 194; Cass., 14 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 435; Cass., 17 juni 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1161; Cass., 4 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 988; Cass., 12 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 536; Cass., 3 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 163; Cass., 11 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1128; Cass., 19 januari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 448 met noot 1).

2° Te pleiten voor de vrederechter, de rechtbank van koophandel, de rechtbank van eerste aanleg of de arrondissementsrechtbank (zie verder, nr. 619).

616 De afgevaardigden van een werknemersorganisatie mogen slechts voor de arbeidsgerechten optreden indien zij in het bezit zijn van een schriftelijke volmacht, door de werknemer ondertekend. Zij moeten niet erkend worden door de arbeidsgerechten.

Een vordering ingeleid door een afgevaardigde van een vakorganisatie zonder neerlegging van een schriftelijke volmacht is ontvankelijk mits het vonnis vermeldt dat hij drager was van een schriftelijke volmacht (Arbh. Bergen, 25 april 1975, *J.T.T.*, 1976, 72).

Sommige arbeidsgerechten eisen dat de volmacht duidelijk bepaalt dat het gaat om de vertegenwoordiging voor de arbeidsgerechten. Een tekst in de zin van: „verdediging van zijn belangen in het geschil tegen X" werd onvoldoende geacht (Arbh. Brussel, 6 maart 1973, *J.T.T.*, 1973, 152).

Een mandaat om een vordering in te leiden, houdt het recht niet in om hoger beroep in te stellen (DE PAGE, V, blz. 394, noot 4; zie ook Cass., 5 december 1958, *Pas.*, 1959, I, 346; *J.T.*, 1959, 420; Rb. Luik, 25 januari 1968, *J.T.*, 1968, 422; *vgl.* in strafzaken Cass., 14 juli 1952, *Pas.*, 1952, I, 754; Cass., 16 juni 1930, *Pas.*, 1930, I, 249). Een mandaat moet restrictief geïnterpreteerd worden (art. 1989 B.W.; DE PAGE, V, nr. 395, blz. 394).

Het mandaat om „schikkingen en akkoorden" te treffen omvat ook een „vergelijk" (W.R. Aalst, 10 juni 1966, *T. Soc. R.*, 1967, 124).

617 Voor de werkrechtersraden hadden partijen het recht zich ter zitting te laten vertegenwoordigen en bijstaan, hetzij door een regelmatig ingeschreven advocaat of een pleitbezorger, hetzij door een afgevaardigde van een beroepsorganisatie, die van deze hoedanigheid kon doen blijken, houder was van een bijzondere volmacht en door de bevoegde kamer erkend was (art. 62, Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden).

Deze tekst kwam tot stand na een meningsverschil tussen Kamer en Senaat. De Kamer was van oordeel dat de syndikale afgevaardigden ambtshalve moesten erkend worden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1925-26,stuk 29, blz. 5, amendement-Jacqmotte). Bij de stemming haalde deze zienswijze in de Kamer een meerderheid van 89 stemmen tegen 60 bij 5 onthoudingen (*Parl. Handel., Kamer*, 16 december 1925, blz. 230). De Senaat integendeel stond op het standpunt dat de syndikale afgevaardigden over een bijzondere volmacht moesten beschikken en door de bevoegde kamer moesten erkend worden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1925-26, stuk 102, blz. 2 e.v. en *Gedr. St., Kamer*, zitting 1925-26, stuk 307, blz. 2]. De door de Senaat opgestelde tekst werd uiteindelijk in de Kaoer aanvaard (*Parl. Handel., Kamer*, 23 juni 1926, blz. 1750 en 1765). Alleen kamerlid Jacqmotte drong nog aan op het behoud van de tekst, zoals oorspronkelijk door de Kamer aangenomen.

In de Senaat zelf was er nog discussie geweest om te weten wie de syndikale afgevaardigde zou erkennen. Voor de regering was het de voorzitter van de werkrechtersraad. Senator Lebon stelde een erkenning door de werkrechtersraad voor, terwijl senator Van Roosbroeck, wiens voorstel aanvaard werd, zich uitsprak voor een erkenning door de bevoegde kamer (*Parl. Handel., Senaat*, 19 november 1924, blz. 59).

Tegen een beslissing van niet-erkenning was hoger beroep bij de werkrechtersraad van beroep mogelijk (art. 45, derde lid, Wet op de werkrechtersraden).

618 De werknemersorganisaties moeten ook geen rechtspersoonlijkheid bezitten om gevolmachtigden namens hun leden te laten optreden (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1979, stuk 26/1, wetsvoorstel Demuyter). Zij moeten alleen representatief zijn.

De tekst van art. 728 Ger. W. bepaalt niet welke organisaties als representatief beschouwd worden zodat er verwezen wordt naar hetgeen onder die term algemeen begrepen wordt.

Het is dus de rechtbank die oordeelt welke organisaties representatief zijn (*Kamer*, zitting 1970-71, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 6 van 8 december 1970, blz. 171, vraag nr. 15 van kamerlid Close). Zij laat zich meestal leiden door de gebruikelijke inhoud welke aan het begrip „representatieve werknemersorganisatie" wordt gegeven.

Art. 3, eerste lid, 1 en 2 van de Wet van 5 derember 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités bepaalt welke organisaties van werknemers ale representatief worden aangemerkt. In ons land worden het A.C.V., het A.B.V.V. en de A.C.L.V.B. als zodanig beschouwd (J. PETIT, *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, blz. 43 e.v., nr. 57 e.v.).

Wel kan de vraag gesteld worden of de beperking van het begrip representatieve werknemersorganisatie tot de drie vermelde vakbonden en de erbij aangesloten vakcentrales wel conform is aan de conventie nr. 87 van 9 juli 1948, afgesloten in de IAO en goedgekeurd bij de Wet van 13 juli 1951 (zie Mevr. P. HOEFER-VAN DONGEN, *Conventie nr. 87 van de ILO en de vrijheid van vakvereniging in Nederland, S.M.A.*, 1973, 660 e.v. en 753 e.v. en de op blz. 660, onder noot 1 vermelde rechtsleer).

Terwijl de Wet van 5 december 1968 toelaat nieuwe werkgeversorganisaties te erkennen bestaat die mogelijkheid niet voor de werknemersorganisaties.

Categoriale organisaties van werknemers (b.v. kaderpersoneel) kunnen niet erkend worden. Art. 728 Ger. W. verbiedt de rechter niet dergelijke organisaties als representatief aan te merken.

619 De afgevaardigden van een vakorganisatie kunnen niet in rechte optreden:

1° Voor de arrondissementsrechtbank.

Tijdens de parlementaire besprekingen werd het tegendeel voorgehouden: „Deze laatsten (bedoeld wordt de afgegaardigden van een vakorganisatie) zullen gemachtigd worden voor de arrondissementsrechtbank de zaken te volgen die ernaar verwezen worden door de arbeidsrechtbank en er te pleiten" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 108, art. 641).

Geen enkele tekst laat dit echter toe.

2° Voor de rechtbank van koophandel (zie ook Senaat, zitting 1974-75, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 8, blz. 258, vraag nr. 8 van 26 november 1974).

3° Voor het Hof van Cassatie (art. 478 en 479 Ger. W.).

4° Om een gewezen zelfstandige of werkgever die ondertussen werknemer werd te verdedigen voor de arbeidsrechtbank in een geschil dat betrekking heeft op zijn sociale zekerheidsverplichtingen als zelfstandige of werkgever (Arbh. Gent, 4 februari 1977, *onuitg.*, Arbh. Gent, 17 september 1976, *R.W.*, 1976-77, 1520; *anders:* Arbrb. Gent, 18 november 1975, *J.T.T.*, 1977, 21).

5° Om als volmachtdragers hun organisatie te verdedigen (Arbh. Brussel, 19 november 1979, *onuitg.*).

Tevens wordt voorgestaan dat een minder-valide arbeider of bedienden in de geschillen bepaald in art. 582, 1° en 2° Ger. W. niet kan vertegenwoordigd worden door een afgevaardigde van een representatieve werknemersorganisatie (ROUARD, III, nr. 32, blz. 47).

Die interpretatie, welke bijgetreden wordt door de minister van Justitie, steunt op het feit dat art. 582, 1° en 2° Ger. W. enkel voor de zelfstandige arbeiders uitdrukkelijk opgesomd wordt. Zij wordt in de praktijk niet algemeen toegepast.

B. De organisaties van zelfstandigen

620 De zelfstandige arbeider mag eveneens vertegenwoordigd worden door een afgevaardigde van een representatieve organisatie van de zelfstandigen (art. 728, derde lid, Ger. W.).

De term „vertegenwoordiging" omvat normaal niet het pleitrecht (zie boven, nr. 605). Uit de wordingsgeschiedenis van die bepaling (zie boven, nr. 97 en 613), en het woord „eveneens", dat als eerste betekenis heeft „op dezelfde wijze", moet echter besloten worden dat die afgevaardigde dezelfde bevoegdheid werd gegeven als de afgevaardigde van een representatieve organisatie van werknemers. Die laatste categorie afgevaardigden geniet het pleitrecht (zie boven, nr. 612).

Het optreden van de afgevaardigde van een representatieve organisatie van de zelfstandigen is beperkt tot de geschillen betreffende:

1° Verplichtingen van de zelfstandigen inzake hun sociaal statuut.

2° De rechten van de zelfstandigen op prestaties krachtens hun sociaal statuut.

3° De rechten van de zelfstandigen op tegemoetkomingen voor minder-validen en op de prestaties van de wet betreffende de sociale reclassering van de minder-validen.

4° De beslissingen getroffen in uitvoering van het K.B. van 20 juli 1970 tot verruiming van de werkingssfeer van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging van minder-validen.

Worden vooral bedoeld de beslissingen van de geneesheren-inspecteurs van de dienst voor geneeskundige controle van het R.I.Z.I.V. tot vaststelling van de arbeidsongeschiktheid (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 136/3, blz. 2).

Voor die laatste groep beslissingen werd een wetsvoorstel ingediend door kamerlid Verhaegen om art. 728 Ger. W. te wijzigen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 136/1; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1974-75, stuk 568/1);

5° De geschillen die hun oorzaak vinden in titel V (betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden en de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de toegang tot een zelfstandig beroep) van de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering.

621 De afgevaardigde van een representatieve organisatie van de zelfstandigen kan niet in rechte optreden:

1° voor de arrondissementsrechtbank;

2° voor de rechtbank van koophandel;

3° voor het Hof van Cassatie;

4° voor de arbeidsgerechten wanneer een zelfstandige als werkgever een geschil heeft met een werknemer.

622 De afgevaardigden van een representatieve organisatie van de zelfstandigen mogen slechts in rechte optreden indien zij in het bezit zijn van een schriftelijke volmacht. Alhoewel de tekst van art. 728 Ger. W. die voorwaarde niet uitdrukkelijk stelt, vloeit zij voort uit hun gelijkstelling met de afgevaardigden van representatieve werknemersorganisaties. Een erkenning door het arbeidsgerecht is niet vereist.

De volmacht die gegeven wordt aan een vertegenwoordiger van een representatieve organisatie van de zelfstandigen moet duidelijk bepalen dat het gaat om de vertegenwoordiging voor de arbeidsgerechten (Arbh. Luik, 6 juni 1972, *J. Liège*, 1972-73, 10).

Zij moet ook het recht om hoger beroep in te stellen uitdrukkelijk vermelden, daar een mandaat restrictief geïnterpreteerd wordt.

623 De organisatie voor zelfstandigen moet volgens art. 728 Ger. W. geen rechtspersoonlijkheid bezitten om namens een lid in rechte op te treden. Zij dient wel representatief te zijn.

Welke organisaties van zelfstandigen als representatief moeten beschouwd worden, was het voorwerp van menige parlementaire vraag (Kamer, zitting 1970-71, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 6 van 8 december 1970, blz. 171, vraag nr. 15 van kamerlid Close; Kamer, zitting 1970-71, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 20 van 16 maart 1971, blz. 887, vraag nr. 95 van kamerlid D'Haeseleer; Kamer, zitting 1974-75, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 29 van 20 mei 1975, blz. 2129, vraag nr. 124 van kamerlid Colla; Senaat, zitting 1975-76, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 3 van 28 oktober 1975, blz. 111, vraag nr. 128 van senator Bertouille).

Het Gerechtelijk Wetboek heeft het begrip niet omschreven zodat de arbeidsgerechten een appreciatiebevoegdheid hebben.

Bij de bespreking van dit wetboek in de Kamer werden als representatief aangemerkt de organisaties die vertegenwoordigd zijn in de schoot van de Hoge Raad voor Middenstand, alsmede de landbouworganisaties (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 121).

De representatieve landbouworganisaties zijn: de Belgische Boerenbond, de Fédération nationale des unions professionnelles agricoles en l'Alliance agricole belge.

Art. 6 van de Wetten betreffende de organisatie van de Middenstand gecoördineerd op 28 mei 1979 sommen de voorwaarden op, waaraan de nationale beroepsfederaties moeten voldoen om erkend te worden. Het gaat om de nationale beroepsfederaties voor de bedrijfshoofden uit het ambtswezen, de kleine en middelgrote handel en de kleine nijverheid en voor de zelfstandigen, die een vrij of een ander intellectueel beroep uitoefenen. Zij moeten rechtspersoonlijkheid bezitten.

Art. 1 van het K.B. van 4 juni 1979 tot regeling van de toepassing van de wetten betreffende de orgnisaties van de Middenstand, gecoördineerd op 28 mei 1979, bepaalt de voorwaarden om als representatief aangemerkt te worden. De minister van Middenstand erkent die organisaties.

De erkende interprofessionele federaties van de middenstand zijn:

— Algemeen Middenstandsverbond
— Koninklijke Algemene Centrale van de Middenstand van België
— Comité der kleine en middelgrote bedrijven van de Nationale Federatie der Kamers voor Handel en Nijverheid van België
— Nationaal Verbond „De zelfstandige arbeiders van België"
— Algemeen Verbond van de Zelfstandige Arbeid
— Nationale Federaties der Unies van de Middenstand
— Nationaal Christelijk Middenstandsverbond
— Nationale federatie voor vrije beroepen
— Nationale Unie der vrije en intellectuele beroepen van België

Naast deze zijn er nog 177 erkende beroepsorganisaties.

§ 4. De familieleden

624 Voor de arbeidsgerechten mogen de partijen ook vertegenwoordigd worden door hun echtgenoot of een bloed- of aanverwant houder van een schrifte-

lijke volmacht en speciaal door de rechter toegelaten (art. 728, tweede lid, Ger. W.).

Deze personen mogen de partijen slechts vertegenwoordigen, doch niet pleiten (zie boven, nr. 605). Zij moeten in het bezit zijn van een bijzondere volmacht. Is dit niet het geval dan wordt de zaak bij verstek behandeld (Kh. Gerviers, 17 april 1969, *B.R.H.*, 1970, 93).

Of de echtgenote een hoger beroep namens haar echtgenoot kan ondertekenen, wordt betwist (Arbh. Luik, 19 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 220; *anders:* Gent, 23 april 1971, *R.fisc.*, 1972, 72). Niets belet nochtans dat de echtgenote als mandataris hoger beroep instelt.

AFDELING III

OPTREDEN IN RECHTE VAN DE REPRESENTATIEVE ORGANISATIES ZELF

625 De representatieve organisaties van werknemers mogen ook zonder opdracht van een aangesloten lid of namens een aangesloten lid optreden:

1° In de geschillen nopens de sociale verkiezingen (art. 21 § 5 en 24 Wet van 20 september 1948 en art. 1 § 4 h en art. 1*bis* § 5 Wet van 10 juni 1952; Cass., 18 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 714; Cass., 3 mei 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1102; Cass., 19 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1053; Cass., 26 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1086).

2° In alle geschillen die uit de toepassing van de Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités ontstaan en ter verdediging van de rechten welke haar leden putten in de door haar gesloten overeenkomsten (art. 4 Wet van 5 december 1968; J. VAN COMPERNOLLE, *a.w.*, blz. 114 e.v. en 282; J. PETIT, *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, nr. 466 e.v., blz. 300 e.v.; J. LINDEMANS, *Het optreden in rechte van groeperingen ter verdediging van de individuele of collectieve belangen van hun leden, R.W.*, 1979-80, inz. 2090).

3° In alle geschillen waartoe de toepassing van titel V van de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering aanleiding kan geven (art. 132, eerste lid, 1° Wet van 4 augustus 1978). Deze titel heeft betrekking op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de toegang tot een zelfstandig beroep.

De representatieve organisaties van werkgevers hebben dezelfde bevoegdheid als de representatieve werknemersorganisatie (zelfde wetten). De representatieve beroepsorganisaties in de zin van de Wet van 19 december 1974 tot regeling van de betrekkingen tussen de overheid en de vakbonden van haar personeel en de representatieve organisaties van zelfstandigen genieten dezelfde bevoegdheid voor de onder punt 3 vermelde geschillen (art. 132, eerste lid, 2° en 3°, Wet van 4 augustus 1978). Het gaat dus om een beperkte mogelijkheid om als organisatie in rechte op te treden, in hun eigen naam of namens een lid.

626 Het Franse Hof van Cassatie is in zijn arrest van 28 januari 1954 veel verder gegaan door de rechtspersoonlijkheid niet als een schepping van de wet maar als een feitelijk gegeven te

beschouwen: „Attendu que la personnalité civile n'est pas une création de la loi; qu'elle appartient en principe à tout groupement pourvu d'une possibilité d'expression collective pour la défense d'intérêts licites, dignes par suite d'être juridiquement reconnus et protégés" (*Rec. Dall.*, 1954, *Jur.*, 217; noot G. LEVASSEUR, *Gaz. Pal.*, 1954, I, 205).

Voor PAUL DURAND zegevierde met dit arrest: „la conception d'un droit naturel des groupements à la personnalité juridique" (*Dr. soc.*, 1954, 161).

De rechtspraak van het Franse Hof van Cassatie gaat terug tot het standaardwerk van L. MICHAUD, *La théorie de la personnalité morale et son application au droit français*, voor wie de twee voorwaarden om rechtspersoonlijkheid te verkrijgen zijn: in de eerste plaats een belang afgescheiden van dit van de individuele leden, en in de tweede plaats een groepering die bij machte is collectief dit belang te vertolken. In de rechtsleer werd zelf voorgesteld de vakbonden als rechtspersonen te aanvaarden (J.M. VERDIER, *Les Syndicats*, nr. 83, blz. 182 e.v.). Het Franse Hof van Cassatie is nochtans niet zover gegaan (Cass., 25 februari 1965, *Dr. soc.*, 1965, 508 met noot J. SAVATIER, betrof een niet wettelijk erkende vakbond). Het arrest heeft een weerklank gevonden in de rechtspraak van het Hof van Cassatie en, in beperkte mate, bij de Belgische Raad van State.

De Belgische Raad van State aanvaardt dat organisaties die geen rechtspersoonlijkheid bezitten in rechte optreden als „sociale entiteit" ter bescherming van een hun door de wet toegekend belang of toevertrouwde opdracht van openbaar belang (arresten nr. 18188 van 22 maart 1977, zaak-Kartel Onafhankelijke syndicaten van België; nr. 13532 van 2 mei 1969, zaak-Liberaal syndicaat van de gerechtelijke politie; nr. 12919 van 25 april 1968, zaak-A.C.L.V.B.; nr. 12832 van 21 februari 1968, zaak-Colle en A.C.L.V.B.; nr. 11749 van 6 april 1966, zaak-Moulin; nr. 11241 van 14 mei 1965, zaak-Liberaal syndicaat agenten openbare diensten).

De realiteitstheorie kan ongetwijfeld bijgetreden worden, mits de organisatie, krachtens het beginsel van de specialiteit optreedt binnen het actieveld dat tot haar bestaansreden behoort. Buiten dit principe van specialiteit, de wettelijke beperkingen en de rechten die een rechtspersoon krachtens zijn natuur (b.v. familierechten) niet kan bezitten, zou in beginsel de volheid van rechten moeten toegekend worden (W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht, Algemeen Deel*, nr. 44 e.v., blz. 118 e.v.; nr. 86, blz. 233 e.v.; nr. 92 e.v., blz. 255 e.v.). Deze theorie beantwoordt echter niet aan de in België nog gangbare opvatting: geen rechtspersoonlijkheid zonder wettelijke tekst.

Die representatieve organisaties treden in rechte op door toedoen van organen welke kunnen vergeleken worden met die van een vereniging met rechtspersoonlijkheid (b.v. voorzitter of secretaris; Cass., 18 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 714; zie verder, nr. 779), of van een advocaat (Arbh. Brussel, 25 september 1979, *onuitg.*; zie boven, nr. 619, 5°).

AFDELING IV

UITGESLOTEN VERTEGENWOORDIGERS VAN PARTIJEN

627 Talrijke organisaties kunnen hun leden niet in rechte verdedigen voor de arbeidsgerechten:

— de werkgevers (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 142/1, voorstel kamerlid Dequae en cs.; F. HERMANS, *Enkele beschouwingen bij het Gerechtelijk Wetboek*, R.W., 1968-69, 778, nr. 11. Voor de Franse werkrechtersraden mogen de werkgevers zich laten vertegenwoordigen door een andere werkgever behorend tot dezelfde bedrijfstak, door een lid van het beheersorgaan of een personeelslid of door een vertegenwoordiger van hun beroepsorganisatie.

Art. 62 van de wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden liet de werkgevers toe „zich ter zitting te laten vertegenwoordigen.... door een afgevaardigde van een beroepsorganisatie.... en bijstaan.").

— de K.M.O.'s (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1972-73, stuk 408/1, voorstel kamerlid St. Remy);

— de organisaties van minder-validen voor de geschillen waarvan sprake in art. 582, 1° en 2° Ger. W. (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1973-74, stuk 748/1, zitting 1974-75, stuk 268/1, B.Z. 1977, stuk 49/1, voorstel kamerlid Levaux; zie ook Kamer, zitting 1970-71, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 8 van 22 december 1970, blz. 285, vraag van kamerlid Posson);

— de handelaars en handelsvennootschappen, die door een van hun werknemers, daartoe speciaal door de rechter toegelaten, zouden vertegenwoordigd worden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk 1063/1, wetsvoorstel kamerlid Humblet);

— de afgevaardigde van een ziekenfonds (Arbh. Brussel, 5 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 41).

Dit is evenmin het geval voor:

— de leden van ambassades of consulaat wat betreft de werknemers van vreemde nationaliteit (Kamer, zitting 1969-70, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 23 van 7 april 1970, blz. 1055, 1064 en 1066, vragen van kamerlid Magnez; zie ook Arbh. Brussel, 3 mei 1971, *V.B.N.*, 1971, 3857);

— de C.O.O.'s (thans O.C.M.W.'s) voor de personen die op hun tussenkomst beroep doen (Arbh. Bergen, 1 oktober 1976, *T. Soc. R.*, 1977, 61; *J.T.*, 1976, 698).

HOOFDSTUK III

DE MINNELIJKE SCHIKKING

AFDELING I

BEGRIP

628 De wetgever gebruikt zowel de term minnelijke schikking als verzoening.

In art. 734 Ger. W. komen beide termen voor.

De art. 731, 733 en 1345 Ger. W. geven de voorkeur aan het begrip minnelijke schikking, terwijl het woord verzoening voorkomt in de art. 678, 679, 680, 972 Ger. W.

In de procedure van echtscheiding is ook sprake van verzoening (art. 1258, 1284, 1286, 1306 en niet woordelijk in art. 1290 Ger. W.).

In de Wet van 5 juni 1928 op de arbeidsovereenkomst voor schepelingen vindt men „minnelijke schikking" in de art. 108, 113 en 114, en „verzoening" in de art. 109, 110, 111, 113 en 115.

629 Met minnelijke schikking wordt hier niet bedoeld de rechtsinstelling die toelaat voor bepaalde misdrijven de publieke vordering te doen vervallen mits de overtreder bepaalde voorwaarden, gewoonlijk betaling van een geldboete, opgelegd door het openbaar ministerie, naleeft.

Onder schikking verstaat men in het Nederlands een overeenkomst waarbij van weerszijden wat wordt toegegeven of een transactie (Woordenboeken *Van Dale* en *Verschueren*). Schikking is synoniem van vergelijk en dading (FOCKEMA ANDREAE, *Rechtsgeleerd Woordenboek*). Deze begripsbepalingen tonen aan dat het woord „schikking" niet getrouw weergeeft wat bedoeld werd. De Franstalige term „conciliation", en het Nederlands „verzoening" zijn juister. Bedoeld wordt een poging van de rechter om de standpunten van de partijen nader tot elkaar te brengen. De rechter bemiddelt zonder dat hij zijn standpunt kan opleggen. Verzoening is niet noodzakelijk synoniem van schikking of dading. Het kan voorkomen dat de verwerende partij tijdens de bemiddelingspoging de gegrondheid van de aanspraken van de eisende partij inziet en de eiser voldoening schenkt. Van dading is dan geen sprake.

Het is ook mogelijk dat de rechter de partijen ertoe brengt beiden „water in hun wijn te doen". Alsdan beproeft hij een schikking die gelijk staat met een dading.

De dading is immers, hierbij de onvolledige definitie van art. 2044 B.W. vervolledigend, een overeenkomst waarbij partijen door wederzijdse toegevingen een einde stellen aan een gerezen verschil of een toekomstig geschil voorkomen (G. GHEYSEN, *A.P.R.*, Tw., *Dading*, nr. 9; Cass., 26 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 123; Cass., 16 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 614 met noot 1 op blz. 615; Arbh. Antwerpen, 23 februari 1976, *T. Soc. R.*, 1976, 383; Luik, 29 maart 1961, *Pas.*, 1962, II, 262).

Het toestaan van termijnen voor betaling van een schuld door de schuldeiser kan derhalve niet als een dading aangemerkt worden. Het kan wel een middel zijn om bij minnelijke schikking een geding

te vermijden. Is evenmin een dading de beëindiging van een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur met wederzijdse toestemming mits betaling van een forfaitaire som (W.R. Ber. Bergen, 3 augustus 1963, *Pas.*, 1963, III, 116).

630 Partijen kunnen ook hun geschillen onder elkaar bijleggen. Bij ontstentenis van akkoord kunnen zij zich tot particulieren, scheidsrechters genoemd, wenden om hun geschil te beslechten door arbitrage (art. 1676, 1 en 1618, 2 Ger. W.), of tot een rechtbank. Willen zij zelf hun geschil regelen, dan heeft het burgerlijk recht hiervoor het rechtsinstituut van de dading ingesteld. De dading kan zelfs aangegaan worden nadat het geding reeds beëindigd werd (art. 2056 B.W.). Wordt zij aangegaan tijdens het geding dan wordt zij soms opgenomen in een proces-verbaal van verzoening of in een akkoordvonnis (art. 2056 B.W.). De berusting in een beslissing kan eveneens het gevolg zijn van een dading (art. 1044 en 1045 Ger. W.).

Voor de West-Duitse *Arbeitsgerichte* zetelt de beroepsmagistraat alleen in verzoening (Güteverhandlung).

Hij kan aan de partijen een dading voorstellen (J. GROENEN, *Observations sur la procédure devant les juridictions du travail d'Allemagne fédérale, J.T.T.*, 1980, 169, D, III, 1).

Alhoewel artikel 734 Ger. W. het niet voorschrijft, belet dit niet dat de arbeidsrechtbank in België bij de verzoeningspoging of in de loop van het geding een dading zou voorstellen.

Een betwisting, voorgelegd aan de rechter, kan nog op andere wijzen beëindigd worden.

Partijen kunnen de zaak laten doorhalen (art. 730 Ger. W.).

De eiser kan ook door afstand van geding afzien van de rechtspleging (art. 820 Ger. W.), of door afstand van rechtsvordering zijn recht om in rechte te handelen teniet doen (art. 821 Ger. W.).

Bij afstand van rechtspleging is er geen dading omdat die afstand niet noodzakelijk een wederzijdse toegeving veronderstelt (Luik, 20 maart 1964, *Bull. Ass.*, 1966, 320).

631 Art. 2052 B.W. kent aan de dading „kracht van gewijsde" toe, zoals aan de vonnissen. Beide — dading en vonnis — stellen een einde aan een geschil, de eerste door overeenkomst, de tweede ingevolge tussenkomst van de rechter. De dading laat toe dit ook voor toekomstige geschillen te doen. De dading vertoont dus gelijkenis met een vonnis, doch is er van te onderscheiden (G. GHEYSEN, *A.P.R.*, Tw. *Dading*, nr. 199 e.v.).

Het belangrijkste verschilpunt tussen een dading een een vonnis ligt in de mogelijkheid van aanwending van wettelijke rechtsmiddelen tegen het vonnis, terwijl de dading als een overeenkomst door een rechtbank nietig kan verklaard worden wegens bedrog, geweld of dwaling omtrent de feiten (art. 2052, 2053 en 2054 B.W.).

Wegens dwaling in rechte of benadeling kan op een dading niet terugkomen worden (art. 2052, tweede lid, B.W.; Arbh. Luik, 24 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 134; Arbrb. Turnhout, 14 juni 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 155; W.R. Charleroi, 29 april 1969, *J.T.*, 1969, 497; Rb. Brussel, 11 oktober 1966, *J.T.*, 1967, 225). De dading is daarenboven ondeelbaar en bezit geen uitvoerbare kracht (tenzij zij bij notariële akte wordt gesloten).

Wel kan de *exceptio litis per transactionem finitae* opgeworpen worden mocht een van de partijen, na een dading, over hetzelfde geschilpunt procederen (Arbrb. Gent, 7 januari 1972, *T. Soc. R.*, 1972, 282; Rb. Brussel, 27 oktober 1967, *Bull. Ass.*, 1968, 528; *J.T.*, 1967, 698; Rb. Brussel, 11 oktober 1966, *J.T.*, 1967, 225). Deze exceptie kan slechts opgeworpen worden indien er werkelijk een dading werd aangegaan.

Een kwijting voor saldo van rekening bewijst slechts de ontvangst van een bepaald bedrag, doch houdt geen dading in (Cass., 27 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 1062; *R.W.*, 1973-74, 1201; *J.T.T.*, 1974; 22; *T. Soc. R.*, 1973, 218; Cass., 21 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 724; *J.T.T.*, 1973, 212; Arbrb. Dendermonde, 18 oktober 1972, *J.T.T.*, 1972, 142; Arbrb. Brussel, 25 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 187; Kh. Namen, 16 oktober 1969, *T. Soc. R.*, 1970, 125; W.R. Luik, 24 september 1969, *J.T.T.*, 1970, 9; W.R. Ber. Brussel, 1 december 1967, *T. Soc.R.*, 1968, 325; W.R. Charleroi, 17 april 1962, *T. Soc. R.*, 1963, 41; J. DE GAVRE, nr. 33, blz. 82 e.v.).

Artikel 42 van de Arbeidsovereenkomstenwet bepaalt dat de kwijting voor saldo van rekening door de werknemer afgegeven op het ogenblik dat de overeenkomst een einde neemt, voor de werknemer niet betekent dat hij van zijn rechten afziet.

Art. 12 van de Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers houdt dezelfde bepaling in en voegt hieraan toe: „Zij geldt slechts als ontvangstbewijs".

Deze bepalingen verbieden dus geenszins de kwijting gepaard gaande met een dading, doch scheppen enkel een vermoeden *juris tantum* dat de kwijting geen dading inhoudt (A. LAGASSE, noot bij W.R. Bergen, 12 mei 1959, *T. Soc. R.*, 1960, 64; zie ook W.R. Charleroi, 17 april 1962, *T. Soc. R.*, 1963, 41, impliciete oplossing). Wel kan een werknemer, die kwijting van saldo geeft, tegelijkertijd afstand van rechten doen (Cass., 10 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 793; *R.W.*, 1975-76, 2491; *J.T.T.*, 1976, 290 met conclusies van H. LENAERTS; *T. Soc. R.*, 1976, 322).

632 De dading is echter niet tegenstelbaar aan derden, terwijl het vonnis in burgerlijke zaken, niettegenstaande de regel, behoudens enkele uitzonderingen, van de relativiteit van het gezag van gewijsde, ook ten aanzien van derden bewijskracht heeft (Cass., 20 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1055; Cass., 17 december 1960, *Pas.*, 1961, I, 428; Cass., 16 mei 958, *Pas.*, 1958, I, 1028 met noot; P. MAHAUX, *La chose jugée et le Code judiciaire*, *J.T.*, 1971, 586 e.v.; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1966-67, stuk 59/42, blz. 8; L. BOYER, *les effets des jugements à l'égard de tiers*, *R. Trim. DR. Civ.*, 1951, 163 e.v.).

Zo is de dading tussen de getroffene door een arbeidsongeval en de verzekeraar van de derde aansprakelijke niet tegenstelbaar aan de verzekeraar-arbeidsongevallen (Cass., 6 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 785; *vgl.* Cass., 20 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1178; Cass., 17 april 1958, *Pas.*, 1958, I, 893; Luik, 19 maart 1973, *Pas.*, 1973, II, 118; *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9143; *Verz.*, 1973, 563; *J. Liège*, 1972-73, 241; Rb. Hasselt, 10 juni 1960, *R.W.*, 1960-61, 850; *vgl.* de niet-tegenstelbaarheid bij berusting in een vonnis door de getroffene, zie Cass., 17 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 702; Cass., 3 februari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 686; Cass., 13 januari en 27 april 1964, *Pas.*, 1964, I, 495 en 912; Cass., 3 september 1962, *Pas.*, 1963, I, 1).

Evenzo is de dading tussen de verzekeraar-arbeidsongevallen en de verzekeraar van de derde aansprakelijke, niet tegenstelbaar aan de getroffene (Cass., 20 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1178; Cass., 17

april 1958, *Pas.*, 1958, I, 893, *R. Crit. J.B.*, 1959, 244 met noot P. HORION en S. WURTH; *R.G.A.R.*, 1959, nr. 6287).

De dading tussen de vroegere werkgever van een bediende en zijn nieuwe werkgever nopens de door eerste werkgever geleden schade ingevolge oneerlijke concurrentie te wijten aan die bediende, sluit een vordering van de eerste werkgever tegen die bediende tot het bekomen van schadevergoeding wegens oneerlijke concurrentie niet uit (Brussel, 26 juni 1970, *Pas.*, 1971, II, 26).

633 De poging tot minnelijke schikking werd in het Decreet van 16-24 augustus 1790 en in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van 1806 hoog aangeslagen (zie boven, nr. 3). De ervaring heeft uitgewezen dat de verhoopte resultaten niet bereikt werden, en dat in vele gevallen de verplichte poging tot minnelijke schikking kosten en vertraging voor de rechtsonderhorige meebracht. De Wet van 12 augustus 1911 heeft de voorafgaande verplichte poging tot minnelijke schikking in de rechtspleging voor de rechtbanken van eerste aanleg afgeschaft.

In het sociaal recht werd de verzoeningsprocedure gehandhaafd.

Art. 55 van de Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden voorzag in een tweevoudige verzoening: „Geen zaak mag voor de bevoegde kamer worden gebracht vooraleer partijen voor het verzoeningsbureel werden gebracht. De bevoegde kamer gaat eerst dan tot berechting over, wanneer zij op haar beurt alle middelen tot verzoening heeft beproefd".

De verzoeningsprocedure voor de werkrechtersraad ging terug tot de Wet van 18 maart 1806 houdende instelling van de eerste werkrechtersraad (zie boven, nr. 17, 21 en 30). Zij bleef behouden niettegenstaande de verweerder dikwijls niet verscheen (zie boven, nr. 28).

Bij art. 108 van de Wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst voor zeelieden werd een verplichte verzoening voor de waterschout of de consul ingesteld.

Een procedure van verzoening bestond ook voor bepaalde sociale geschillen, die tot de kennisneming van de vrederechter behoorden (art. 24, vijfde lid, van de bij K.B. van 28 september 1931 Samengeordende wetten betreffende de vergoeding der schade voortkomende uit arbeidsongevallen; art. 31, zesde lid, Wet van 30 december 1929 op de vergoeding der schade voortkomende uit ongevallen overkomen aan zeelieden; art. 8, vierde lid, Wet van 10 juni 1937, houdende uitbreiding van de kindertoeslagen tot de werkgevers en tot de niet-loontrekkende arbeiders; art. 264 en 271 K.B. van 22 december 1938 voorzien bij de Wet van 10 juni 1937 houdende uitbreiding van de kindertoeslagen tot de werkgevers en tot de niet loontrekkenden; zie ook boven, nr. 50).

AFDELING II

DE VRIJWILLIGE MINNELIJKE SCHIKKING

634 Het Gerechtelijk Wetboek voorziet in een niet verplichte poging tot minnelijke schikking voor de arbeidsrechtbank (art. 731 Ger. W.), en in een op straffe van nietigheid voorgeschreven poging tot minnelijke schikking voor elk debat voor de arbeidsrechtbank, wat betreft de vorderingen genoemd in art. 578 (art. 734 Ger. W.).

Een verplichte verzoeningsprocedure is eveneens opgelegd voor het bureau van rechtsbijstand van de arbeidsrechtbank of het arbeidshof (art. 678 en 680 Ger. W.). Ook de deskundigen aangesteld door een rechtbank moeten een verzoening bevorderen (art. 972, derde lid, Ger. W.). Deze beide laatste verzoeningsprocedures worden echter niet op straffe van nietigheid voorgeschreven.

Art. 108 van de Wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst legt daarbij voor de geschillen inzake de arbeidso-

vereenkomst van schepelingen een procedure van minnelijke schikking voor de consul op. Alhoewel art. 110 van bedoelde wet, van een verplichte verschijning gewag gemaakt, wordt nergens enige sanctie opgegeven.

635 Iedere inleidende hoofdvordering tussen partijen die bekwaam zijn om een dading aan te gaan betreffende zaken welke voor dading vatbaar zijn, kan op verzoek van een partij of met beider instemming vooraf ter minnelijke schikking worden voorgelegd aan de arbeidsrechtbank (art. 731, eerste lid, Ger. W.). Deze poging tot minnelijke schikking is niet verplicht (art. 731, tweede lid, Ger. W.). De arbeidsrechtbank kan niet, zoals de vrederechter het kon krachtens art. 13 van de Wet van 25 maart 1841 op de bevoegdheid in burgerlijke zaken, aan de deurwaarders opleggen geen dagvaardingen te betekenen vooraleer partijen in verzoening opgeroepen worden. De partijen oordelen zelf of een voorafgaande poging tot minnelijke schikking voor de rechtbank moet ondernomen worden.

Als advocaat gaf Thomas Morus (1478-1535) reeds aan zijn cliënten de raad hun geschillen bij minnelijke schikking bij te leggen omdat dit veel goedkoper uitviel (J. MERTENS DE WILMARS, *Thomas Morus, Vijf eeuwen utopie*, *R.W.*, 1978-79, 1014).

636 De mogelijkheid tot verzoening bestaat alleen in eerste aanleg, dus niet voor het arbeidshof.

De rechter kan echter in de loop van het geding, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, pogen de partijen te verzoenen. De rechter heeft niet alleen tot taak te vonnissen, maar ook te bemiddelen. De rechter kan zelfs ambtshalve bevelen dat partijen of één van hen in persoon in raadkamer verschijnen (art. 992 en 993 Ger. W.).

In de loop van de bespreking van het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek in het parlement werd aan de verzoenende opdracht van de rechters herinnerd: „De rechter kan zowel in de loop van de debatten als voor de sluiting een poging tot minnelijke schikking doen" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 122). „De verzoening is steeds mogelijk, behalve voor zaken die niet vatbaar zijn voor dading" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 126).

637 Alhoewel art 731 Ger. W. ondergebracht werd onder hoofdstuk I, van titel II Behandeling en berechting van de vordering, in Boek II. Geding, van het Gerechtelijk Wetboek, mag hieruit niet afgeleid worden dat de vrijwillige poging tot minnelijke schikking na de inleiding van de vordering plaatsgrijpt (zie P. HEURTERRE, *De minnelijke schikking, Procesrecht vandaag*, 197, nr. 3; *T.P.R.*, 1980, 197, nr. 3; W. VEROUGSTRAETE, *Minnelijke schikking. Vóór of na dagvaarding*, *R.W.*, 1969-70, 304 en *Le préliminaire de conciliation. Quelques devinettes posées aux juristes*, *J.T.*, 1970, 129 e.v.; P. ROUARD, *Le préliminaire de conciliation dans le Code judiciaire*, *J.T.*, 1970, 718 e.v.).

Hoofdstuk II, Eerste Afdeling, dat op het hoofdstuk betreffende de minnelijke schikking volgt, betreft de behandeling ter inleidende zitting.

Uit de redactie van art. 734 Ger. W., waarin een verplichte poging tot minnelijke

schikking na dagvaarding en vóór elk debat wordt voorgeschreven, uit de bewoordingen van art. 732 Ger. W. waarbij ieder inleidende hoofdvordering vooraf ter minnelijke schikking kan voorgelegd worden, en uit het feit dat de griffie de partijen oproept binnen de gewone termijn van dagvaarding kan afgeleid worden dat art. 731 Ger. W. een minnelijke schikking vóór de inleiding van de vordering bedoelt (ROUARD, I, nr. 58 e.v., blz. 120 e.v.). De poging tot minnelijke schikking wil trouwens de partijen kosten besparen en een proces vermijden.

638 De poging tot vrijwillige minnelijke schikking wordt door de arbeidsrechtbank ondernomen op verzoek van één partij, gewoonlijk de eisende partij, of van beide partijen. Het verzoek kan mondeling of schriftelijk bij de arbeidsrechtbank ingediend worden (art. 732 Ger. W.). Het woord verzoek moet dus niet in de betekenis van verzoekschrift begrepen worden.

De wet bepaalt niet aan wie het verzoek moet gericht worden (*vgl.* art. 1345 Ger. W.: aan de rechter; art. 340 b en c B.W.: aan de voorzitter van de rechtbank). Het kan zowel aan de voorzitter als aan de griffie toegestuurd worden, terwijl het mondeling praktisch steeds bij de griffie zal geschieden.

De partijen verschijnen bij de poging tot minnelijke schikking persoonlijk. Zij kunnen zich ook, overeenkomstig art. 728 Ger. W. en naar gelang het geval, laten vertegenwoordigen door een advocaat, een familielid of een vertegenwoordiger van een representatieve organisatie van werknemers of zelfstandigen, een afgevaardigde van een maatschappelijke organisatie die zich over de groep van de in de wetgeving tot instelling van het recht op een bestaansminimum bedoelde residuairen ontfermt, een lid of personeelslid van de O.C.M.W., een ambtenaar van de minister van Volksgezondheid.

Bij de verzoeningspoging voor het bureau van gerechtelijke bijstand wordt die vertegenwoordiging trouwens uitdrukkelijk vermeld (art. 675, vierde lid, en art. 678, eerste lid, van het Ger. W.).

De vertegenwoordiger moet in het bezit zijn van een bijzondere volmacht die hem toelaat een minnelijke schikking aan te gaan. Deze verplichting geldt ook voor de advocaten (Cass., 3 oktober 1940, *Pas.*, 1940, I, 239; Brussel, 18 december 1973, *Pas.*, 1974, II, 61; Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 17 maart 1972, *J.T.*, 1972, 641; Brussel, 24 maart 1971, *Pas.*, 1971, II, 199; Rb. Luik, 1 juni 1965, *J. Liège*, 1965-66, 148 met noot M.H.; Gent, 3 december 1948, *R.W.*, 1948-49, 1299; Rb. Hasselt, 7 januari 1948, *R.W.*, 1947-48, 638; W.R. Ber. Brussel, 27 april 1933, *R.W.D.*, 1935, 19; Brussel, 12 april 1932, *Pas.*, 1933, II, 24; Kh. Brussel, 20 oktober 1930, *J. Comm. Br.*, 1932, 354; Rb. Luik, 30 april 1928, *J. Liège*, 1928, 189; C. LAMBOTTE, noot in *J.T.*, 1972, 641; J. DE GAVRE, nr. 174, I, 4°, blz. 240 e.v.; G. GHEYSEN, *A.P.R.*, Tw. *Dading*, nr. 132, blz. 63).

Art. 440 Ger. W. laat aan de advocaten toe, behoudens wettelijke uitzondering, voor alle gerechten te pleiten. Zij verschijnen als gevolmachtigden van de partij die zij vertegenwoordigen zonder van enige volmacht te moeten doen blijken.

Deze beginselen vinden enkel toepassing voor het pleiten niet voor het aangaan van een verzoening met dading. Dit is een toepassing van art. 1998, eerste lid, B.W.

639 Lastgeving in algemene bewoordingen uitgedrukt, omvat alleen de daden van beheer (Cass., 12 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 437; Cass., 11 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1012; Cass., 3 mei 1955, *Pas.*, 1955, I, 961).

Voor een dading is een uitdrukkelijke lastgeving vereist (art. 1998, tweede lid, B.W.). Partijen kunnen nochtans ruimere machten toekennen dan die waarvan sprake in art. 1998, eerste lid, B.W., zelfs indien de lastgeving in algemene bewoordingen is opgesteld. De feitenrechter beoordeelt souverein de omvang van de lastgeving mits de uitlegging die hij geeft verenigbaar is met de bewoordingen van de akte (art. 1984 B.W.; Cass., 12 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 437; *R.W.*, 1974-75, 2482; *R. Crit. J.B.*, 1977, 387 e.v.; Cass., 11 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1012; Cass., 9 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 178; Cass., 24 januari 1961, *Pas.*, 1961, I, 558; Cass., 23 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1191; Cass., 3 mei 1955, *Pas.*, 1955, I, 961).

Zo werd aanvaard dat de volmacht om bij de administratie van de belastingen iemand te vertegenwoordigen inhoudt dat een akkoord door de lasthebber mag gemaakt worden over de belastbare grondslag.

De lastgeving aan een vakbondsafgevaardigde om „schikkingen en akkoorden te nemen" in naam van een werknemer houdt het aangaan van een verzoening in (W.R. Aalst, 10 juni 1966, *T. Soc. R.*, 1967, 124).

Een uitdrukkelijk mandaat om een dading aan te gaan moet strikt uitgelegd worden (art. 1989 B. W.).

Met „uitdrukkelijke" lastgeving wordt geen schriftelijke lastgeving bedoeld, doch enkel dat er geen twijfel mag bestaan nopens de bedoeling van de lastgever die deze moet gespecifieerd hebben. Het mandaat om een dading te sluiten kan, niettegenstaande het uitdrukkelijk moet zijn, mondeling gegeven worden (art. 1985 B.W.; Cass., 12 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 38; *R.W.*, 1977-78, 1044; *J.T.T.*, 1978, 5). Het bewijs van die lastgeving moet nochtans overeenkomstig het gemeen recht geschieden (art. 1341 e.v. B.W.).

De derde mag een lastgeving met vermoedens bewijzen, zelfs indien de zaak de som of de waarde van 3000 fr. te boven gaat (art. 1348 en 1353 B.W.; Cass., 12 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 38 met noot 1; *R.W.*, 1977-78, 1044; *J.T.T.*, 1978, 5; Cass., 17 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 307; *R.W.*, 1976-77, 1517; Cass., 29 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1072; *R.W.*, 1974-75, 348; Cass., 18 september 1964, motieven, *Pas.*, 1965, I, 63; Cass., 3 december 1957, *Pas.*, 1958, I, 204; Cass., 11 november 1897, *Pas.*, 1898, I, 10; C. PAULUS en R. BOES, *A.P.R.*, Tw. *Lastgeving*, nr. 106, blz. 68-69 e.v.; noot J. FALLY, *R. Crit. J.B.*, 1948, 77 e.v.; DE PAGE, V, nr. 399 B en 401, blz. 399 en 402).

De bekentenis, die uitgaat van de partij, tegen wie ze wordt ingeroepen, of van haar bijzonder gemachtigde, kan eveneens aangewend worden (Cass., 17 november 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 307; Cass., 18 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 61; Cass., 27 september 1937, *Pas.*, 1937, 243, impliciete oplossing; DE PAGE, V, nr. 499, 8°, blz. 497).

Een dading kan ook bewezen worden door een gerechtelijke bekentenis en door de eed.

640 Art. 732 Ger. W. bepaalt niet dat de griffier van het verzoek tot minnelijke schikking proces-verbaal opstelt, zoals wel het geval is b.v. in art. 1345 Ger. W. Dit onderscheid is te verantwoorden omdat art. 1345 Ger. W. een poging tot minnelijke schikking oplegt, vooraleer aan de eiser een rechtsvordering toe te laten. Bij de ontvangst van een mondeling verzoek stelt de griffie hiervan nochtans best proces-verbaal op. De schriftelijke verzoeken worden voor ontvangst gedateerd.

641 Opdat een vrijwillige poging tot verzoening mogelijk weze, stelt art. 731 Ger. W. bepaalde grondvereisten:

1° Het moet om een inleidende hoofdvordering gaan.

Bedoeld wordt de hoofdvordering waarbij het rechtsgeding geopend wordt (art. 12 Ger. W.).

Komen niet in aanmerking de tussenvorderingen zoals de tegenvordering of de vordering tot schriftonderzoek die geen hoofdvordering zijn, de vorderingen tot tussenkomst, het derdenverzet, de verwijzing na cassatie, de geschillen over de tenuitvoerlegging van vonnissen en arresten.

2° De partijen moeten bekwaam zijn om een dading aan te gaan.

Partijen die persoonlijk niet bekwaam zijn om een dading aan te gaan kunnen dus geen minnelijke schikking aangaan.

Bevinden zich in die toestand:

a) de niet ontvoogde minderjarigen. De minderjarige is onbekwaam om over zijn loon te beschikken. Derhalve is een dading omtrent loon en opzeggingsvergoeding nietig (Arbh. Antwerpen, 10 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 296; Arbrb. Brugge, 9 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 217; Arbrb. Brussel, 4 februari 1971, *Pas.*, 1971, III, 58; *T. Soc. R.*, 1971, 155; M. PAPIER-JAMOULLE, *Rep. P. Dr. B.*, Compl. III, Tw. *Contrat de travail et contrat d'emploi*, nr. 174; J. DE GAVRE, nr. 99, blz. 144, nr. 103, blz. 148, nr. 111, b, 1°, blz. 162 en nr. 116, blz. 173).

b) de gerechtelijk onbekwaamverklaarden.

c) de wettelijk onbekwaamverklaarden.

d) de beheerders van een handelsvennootschap die statutair niet gemachtigd zijn om een dading aan te gaan.

(Over de mogelijkheid van een beheerder van een n.v. om een dading aan te gaan, zie in positieve zin J. VAN RYN, I, nr. 604, blz. 393, J. DE GAVRE, nr. 179, blz. 246; *anders*: CH. RESTEAU, I, nr. 886, blz. 96; L. FREDERICQ, Traité V, nr. 430, blz. 619.)

De zaakvoerder van een p.v.b.a. kan een dading aangaan (in die zin J. VAN RYN, II, nr. 934, blz. 36, J. DE GAVRE, nr. 181, 5°, blz. 250; *anders*: L. FREDERICQ, Traité V, nr. 654, blz. 926).

Kunnen wel een dading sluiten: de meerderjarigen, de ontvoogde minderjarigen wat betreft de daden van beheer en betreffende de handel waartoe zij gemachtigd zijn (DE PAGE, II, nr. 284, 11°, blz. 265; ROUARD, I, nr. 88, blz. 148 e.v.; G. GHEYSEN, *A.P.R.*, Tw. *Dading*, nr. 87 e.v.); de personen bijgestaan door een gerechtelijk raadsman (art. 1247 Ger. W. en 513 B.W.), de gehuwde

vrouw, de curator mits naleving van de in art. 492 van het Wetboek van Koophandel gestelde voorwaarden (zie verder, nr. 656).

Volgens DE GAVRE kan de ontvoogde minderjarige slechts een dading nagaan mits naleving van het bepaalde in art. 467 B.W., behoudens wat betreft de dading nopens zijn inkomsten en in zoverre die dading ten laste van de minderjarige verplichtingen doet ontstaan betaalbaar met de beschikbare inkomsten, en wat betreft de daden die zijn handel betreffen (art. 487 B.W.).

Indien vroeger in de rechtsleer werd voorgehouden dat een openbaar bestuur geen dading kon aangaan omdat dit bestuur, niet zoals een private persoon, kon afzien van zijn rechten, wordt het recht om een dading aan te gaan nu algemeen erkend (A. VANDER STICHELE, *De dading in het administratief recht*, *Miscellanea W.J. Ganshof van der Meersch*, III, blz. 694).

Voor de openbare besturen heerst geen eenvormige regeling hoe de dading moet aangegaan worden. Soms is het afsluiten van dading aan een machtiging gebonden, soms kan het bestuur zonder enige machtiging optreden (zie o.m. art. 2045, derde lid, B.W.). De Staat kan een dading aangaan door toedoen van de bevoegde minister (J, DE GAVRE, nr. 153, blz. 217). Die bevoegdheid steunt op geen enkele wettekst, maar vloeit voort uit de toewijzing bij begrotingswet van kredieten aan een bepaald ministerie. De geldigheid van de dading hangt niet af van een visum van het Rekenhof. De minister kan zijn bevoegdheid aan een ambtenaar delegeren. Bijzondere wetten, die uit oogpunt van het sociaal recht buiten bespreking mogen gelaten worden, beperken het recht van een minister om dadingen aan te gaan (b.v. inzake verkoping onroerende goederen, leningen, enz...).

Voor de openbare instellingen, waaronder verscheidene sociale openbare diensten onder te brengen zijn, bestaat er geen algemene regeling. Bij ontstentenis van uitdrukkelijke tekst, lijkt de dading uitgesloten.

De Rijksdienst voor maatschappelijke (juister, sociale) zekerheid kan dadingen sluiten (art. 11 Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders).

Het Beheerscomité van de Rijksdienst voor jaarlijkse vakantie kan dadingen aangaan in alle gevallen waarin de belangen van de regeling voor jaarlijkse vakantie betrokken zijn (art. 32 K.B. 28 juni 1971 houdende aanpassing en coördinatie van de wetsbepalingen betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers).

Sommige uitvoeringsdiensten van de sociale zekerheid zijn van privaatrechtelijke aard, weliswaar belast, onder toezicht van de overheid, met een taak van openbaar belang. Principieel kunnen zij dadingen aangaan.

De verzekeringsfondsen voor zelfstandigen kunnen dit niet, ingevolge een uitdrukkelijke tekst (art. 20 K.B. nr. 38 van 22 juli 1967; Arbh. Luik, 23 oktober 1973, *onuitg.*, Arbrb. Dendermonde, afd. St. Niklaas, 13 oktober 1972, *onuitg.*).

Gemeenten kunnen een dading sluiten na beslissing van de gemeenteraad (art. 2045 B.W.; art. 76, eerste lid, 1° en 77, eerste lid, 3° Gemeentewet; A. ALEN, *a.w.*, nr. 138 e.v.).

In bepaalde gevallen is de goedkeuring door de Koning, na advies van bestendige deputatie, of door de bestendige deputatie vereist. Bij afwezigheid van die goedkeuring is de dading absoluut nietig (Cass., 21 november 1963, *Pas.*, 1964, 309 en vermelde rechtspraak onder noot 2).

Voor de provincies is de provincieraad bevoegd om een dading aan te gaan

doch soms is, door een verklaring van de gouverneur de goedkeuring door de Koning geboden (art. 73 en 86, Provinciewet).

De O.C.M.W.'s kunnen dadingen aangaan, mits advies van het college van burgemeester en schepenen en goedkeuring door de gouverneur (art. 78 § 1 Wet van 8 juli 1976).

De letterlijke interpretatie van art. 731 Ger. W. leidt tot die toestand dat alle personen mits eerbiediging van de wettelijke pleegvormen, die eventueel opgelegd zijn, een dading kunnen sluiten, doch geen minnelijke schikking onder toezicht van de rechtbank kunnen aangaan. Deze tekstuele toepassing van art. 731 Ger. W. moet dan ook omgebogen worden in die zin dat de partij die niet persoonlijk bekwaam is om een dading te sluiten, dit wel kan mits naleving van de wettelijke opgelegde pleegvormen, zoals het geval is voor de toepassing van art. 734 Ger. W. (zie verder, nr. 656). In het *Verslag*-VAN REEPINGHEN worden de bepalingen van de art. 731 tot 734 trouwens als een geheel beschouwd wat grond en vorm betreft (I, blz. 309).

Daarbij leidt elke minnelijke schikking niet noodzakelijk tot een dading (zie boven, nr. 629).

De tweede voorwaarde is dan ook te absoluut gesteld (P. HEURTERRE, *a.w., Procesrecht vandaag*, 199, nr. 6; *T.P.R.*, 1980, 199, nr. 6).

3° Het moet zaken betreffen die vatbaar zijn voor een dading.

In beginsel is een dading mogelijk voor contractuele verplichtingen, maar ook nopens de rechtsvordering tot vergoeding van een door een misdrijf veroorzaakte schade (art. 2046 B.W.; Cass., 29 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1031).

4° Het verzoek moet worden voorgelegd aan de rechter die bevoegd is om in eerste aanleg van de vordering kennis te nemen (zie verder, nr. 645).

Indien de wederpartij aanvoert dat de arbeidsrechtbank niet bevoegd is, gaat het niet om een exceptie van onbevoegdheid daar het hier geen vordering betreft.

Art. 854 e.v. Ger. W. zijn niet van toepassing (P. HEURTERRE, *a.w., Procesrecht vandaag*, 200, nr. 7; *T.P.R.*, 1980, 200, nr. 7).

642 In het sociaal recht is een dading niet toegelaten nopens de rechten van de werknemer:

1) Voortvloeiend uit de beëindiging van de arbeidsovereenkomst zolang de beëindiging niet definitief is (Arbh. Luik, 24 mei 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 134; Arbrb. Mechelen, 24 november 1975, *J.T.T.*, 1976, 133; Arbrb. Brussel, 25 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 187; Arbrb. Luik, 23 maart 1971, *J. Liège*, 1971-72, 38; Arbrb. Gent, 15 maart 1971, *R.W.*, 1971-72, 527; W.R. Ber. Brussel, 17 maart 1970, *J.T.T.*, 1971, 6; W.R. Luik, 14 november 1969, *T. Soc. R.*, 1970, 310 met noot G.H.; W.R. Luik, 25 februari 1966, *Pas.*, 1968, III, 97; Brussel, 6 april 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 18; W.R. Ber. Bergen, 4 februari 1961, *T. Soc. R.*, 1961, 277; J. DE GAVRE, nr. 240-241, blz. 312 en 313, en de in noot 191 op blz. 313 vermelde

rechtspraak; J. STEYAERT, *A.P.R.*, Tw. *Arbeidsovereenkomst*, nr. 863, blz. 464; A.L., noot, *T. Soc. R.*, 1960, 65).

In de rechtsleer wordt betwist wanneer de mogelijkheid tot dading ontstaat. Volgens PAPIER-JAMOULLE is een dading slechts mogelijk na de effectieve beëindiging van de arbeidsovereenkomst (*La renonciation d'avantages d'ordre public résultant des lois sociales, Ann. F. Dr. Liège*, 1963, 418 en 419). Voor DE GAVRE is het niet nodig het einde van de arbeidsrelatie af te wachten (*a.w.*, nr. 242, blz. 314 e.v.). Van zodra de arbeidsovereenkomst opgezegd wordt ontstaat het recht en ook de mogelijkheid tot dading, zelfs indien de opzeggingstermijn niet verstreken is.

De rechtspraak huldigt de laatste opvatting (Cass., 22 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1115; Cass., 8 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 166; Cass., 17 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 83; Cass., 19 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 60; Cass., 14 december 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 494; Cass., 24 maart 1966, *Pas.*, 1966, I, 957; Cass., 5 november 1965, *Pas.*, 1966, I, 311; *R.W.*, 1965-66, 1395; Brussel, 6 april 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 18, Pas., 1964, II, 88; W.R. Bergen, 3 augustus 1963, *Pas.*, 1963, III, 116; H. BLAISE en J. SAVATIER, *Validité de la transaction entre employeur et salarié lors de la cessation du contrat de travail, Dr. soc.*, 1980, 39 e.v.; noot J.P. CLAUWAERT, *J.T.*, 1965, 408 e.v.).

2) Die steunen op bepalingen van openbare orde, zoals:

a) de eerbiediging van de minimalonen die algemeen verbindend werden verklaard (Arbrb. Gent, 7 januari 1972, *T. Soc. R.*, 1972, 282);

b) de betaling van het overloon (Cass., 7 juni 1928, *Pas.*, 1928, I, 175; Arbrb. Gent, 26 februari 1973, *onuitg.*; Rb. Luik, 17 januari 1969, *J.T.*, 1969, 221; afstand van recht is toegelaten, W.R. Ber. Luik, 28 maart 1942, *R.W.D.*, 1943, 114, *anders*: W.R. Luik, 19 juni 1937, *J. Liège*, 1937, 215);

c) de betaling van het loon voor wettelijke feestdagen;

d) de arbeidsongevallenuitkeringen (Cass., 9 april 1975, twee arresten, *Arr. Cass.*, 1975, 861 en 870; Cass., 26 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 729; Cass., 21 oktober 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 246; Cass., 14 mei 1964, *Pas.*, 1964, I, 980; Cass., 7 november 1963, *Pas.*, 1964, I, 260 en noot 3 op blz. 261; Cass., 6 juli 1950, *Pas.*, 1950, I, 812; Cass., 22 september 1949, *Pas.*, 1950, I, 10; *R.W.*, 1949-50, 539; Cass., 23 september 1948, *Pas.*, 1949, I, 506; Cass., 12 december 1929, *Pas.*, 1930, I, 48; Cass., 19 december 1929, *Pas.*, 1930, I, 50, met noot P.L.; Cass., 6 februari 1919, *Pas.*, 1919, I, 68; Cass., 10 mei 1917, *Pas.*, 1917, I, 212; Cass., 18 juni 1906, *Pas.*, 1906, I, 304; Cass., 26 maart 1906, *Pas.*, 1906, I, 177);

e) de beroepsziekteuitkeringen (Vred. St. Truiden, 9 mei 1967, *R.G.A.R.*, 1968, nr. 7971; *J. Liège*, 1967-68, 232);

f) de prestaties van de ziekteverzekering (noot PH. GOSSERIES, bij Arbh. Brussel, 2 juli 1975, *J.T.T.*, 1975, 216);

g) het gewaarborgd maandloon (W.R. Mechelen, 26 augustus 1952, *R.W.*, 1954-55, 1176; Kh. Doornik, 30 september 1952, *Pas.*, 1953, III, 77);

h) het vakantiegeld van bedienden (Kh. Brussel, 25 april 1957, *J.T.*, 1957, 376).

i) het recht op pensioen (Arbh. Brussel, 13 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 189 met noot R. OSLET; *T. Soc. R.*, 1976, 34, J. HERBOTS, *Overzicht van rechtspraak. Bijzondere contracten, T.P.R.*, 1980, 690, nr. 303).

643 Deze rechtspraak kan niet volledig bijgetreden worden.

Vooreerst verwart zij soms dwingende bepalingen en bepalingen van openbare orde (zie hierover W. VAN GERVEN, *Algemeen deel*, nr. 26; blz. 73 e.v.; H. LENAERTS, in *Arr. Cass.*, 1975, 729; noot 1 getekend W.G. in *Arr. Cass.*, 1971, 1081; G. BAETEMAN, *Les effets des dispositions légales impératives protégeant des intérêts privés*, *R. Crit. J.B.*, 1960, 158 e.v.; P. DE HARVEN, *Contribution à l'étude de la notion d'ordre public*, *R. Crit. J.B.*, 1954, 259 e.v.; J. DABIN, *Autonomie de la volonté et lois impératives, ordre public et bonnes mœurs, sanction de la dérogation aux lois en droit privé interne*, *Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1939-40, VIII, 211, nr. 15).

Elke bepaling van openbare orde is dwingend, maar elke dwingende bepaling is niet van openbare orde.

Beide bepalingen hebben een gemeenschappelijk kenmerk, namelijk dat zij op volstrekte wijze van toepassing zijn. Er kan er niet van afgeweken worden bij overeenkomst (zie ook art. 6 B.W.).

Inbreuken op regelen van openbare orde leiden tot absolute nietigheid, inbreuken op dwingende regelen tot relatieve nietigheid.

Dwingende regelen beschermen alleen private belangen, regelen van openbare orde betreffende essentiële belangen van de Staat of van de gemeenschap of bepalen, in het privaatrecht, de juridische grondslagen waarop de economische of morele orde van de maatschappij rust (Cass., 15 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 936; Cass., 4 mei 1950, *Pas.*, 1950, I, 624, en noot 1; Cass., 22 december 1949, *Pas.*, 1950, I, 266; Cass., 5 mei 1949, *Pas.*, 1949, I, 335, Cass., 9 december 1948, *Pas.*, 1948, I, 699; de definitie van ons Hof van Cassatie is overgenomen uit DE PAGE, I, nr. 91, blz. 110; noot 1 getekend W.G. in *Pas.*, 1951, I, 359; noot 1 getekend W.G. in *Arr. Cass.*, 1971, 1081).

Dwingend zijn de bepalingen die door de wetgever als zodanig worden beschouwd. Zo bepaalt art. 6 van de Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten dat alle met de bepalingen van die wet strijdige bedingen nietig zijn voor zover zij ertoe strekken de rechten van de werknemer in te korten of zijn verplichtingen te verzwaren.

Een bepaling kan ook dwingend zijn omwille van de materie die zij regelt (VAN GERVEN, nr. 26, blz. 75). Dit is b.v. het geval met de regelen betreffende de voorwaarden vereist tot de geldigheid van overeenkomst.

Wel moet aangestipt worden dat het onderscheid tussen dwingende bepalingen en bepalingen van openbare orde, niet algemeen aanvaard wordt (DE PAGE, II, nr. 91, blz. 111).

Vervolgens is het begrip openbare orde zeer vaag. Het is een notie, naar het woord van procureur-generaal Terlinden die „se sent bien plus qu'elle ne se définit" (conclusies voor Cass., 12 mei 1922, *Pas.*, 1922, I, 296). Procureur-generaal Faider gaf de onmogelijkheid tot definiëren volmondig toe: „La loi s'est gardée de définir l'ordre public. Pourquoi? Parce que cette définition est impossible. Elle est impossible par voie d'expressions générales ou abstraites. Elle est impossible par voie d'énumération, tous les cas ne pouvant être prévus ou indiqués" (*Pas.*, 1881, I, 230). One Hof van Cassatie heeft de hoger aangehaalde definitie van openbare orde gegeven.

De bepalingen die de belangen van de Staat regelen zijn van openbare orde, maar ook die welke op privaatrechtelijk gebied de maatschappelijke orde betreffen: „Quand la loi considère la position de chacun dans le rapport en fonction du tout social, déterminant en fonction de ce tout les droits et intérêts respectifs, l'ordre public entre en scène." (J. DABIN, *Autonomie de la volonté et lois impératives, ordre public et bonnes moeurs, sanction de la dérogation aux lois, en droit privé interne, Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1939-40, VIII, 219, nr. 21).

Daar het sociaal recht de bescherming beoogt van een groep individuen moet logischerwijze gans het sociale recht van openbare orde zijn (J. DABIN, *a.w., Ann. Dr. Sc. Pol.*, 1939-40, VIII, 225 e.v., nr. 24 e.v.; DE PAGE, I, nr. 91, blz. 115).

Derhalve zou nopens de rechten van de werknemer, die voortvloeien uit een sociale wet, geen dading mogelijk zijn.

Voor verscheidene auteurs is het vaag criterium van de openbare orde niet determinerend om al of niet een dading toe te staan (J. DE GAVRE, nr. 243 e.v., blz. 316 e.v.; M. PAPIER-JAMOULLE, *La renonciation d'avantages d'ordre public résultant des lois sociales, Ann. F. Dr. Liège*, 1963, 433 e.v.; J. BREDIN, *La renonciation au bénéfice de loi, J.T.*, 1960, 646; F. RIGAUX, *La renonciation au bénéfice de la loi en droit civil belge, Trav. assoc. Henri Capitant*, 1959-60, XIII, nr. 21, blz. 434).

F. Rigaux zocht naar een ander criterium in het onderscheid tussen de soort belangen die beschermd worden: de regelen tot bescherming van sociale en economische belangen zijn van openbare orde.

Misschien kan de oplossing gezocht worden in de finaliteit van het sociale recht. Het sociaal recht wil aan de werknemer een minimale bescherming geven. Deze minimale bescherming geldt ofwel gedurende de tijd dat die bescherming ingevolge de ondergeschiktheid van de werknemer nodig is ofwel tot waarborg van zijn bestaanszekerheid. Wanneer de toestand van ongeschiktheid beëindigd wordt, kan de werknemer terug in vrijheid oordelen of hij van de geboden bescherming wil afzien en dus omtrent zijn rechten een dading aangaan. Indien de bescherming meer afgestemd is op de belangen van de werknemers als collectiviteit, en niet enkel berust op de individuele ondergeschiktheid; moet die bescherming steeds gelden. Bedoeld wordt de waarborg voor de werknemer om te beschikken over de nodige middelen om in zijn levensonderhoud en in dat van zijn gezin te voorzien. Van dit recht kan de werknemer niet afzien. Zo is het niet toegelaten een dading aan te gaan nopens het basisloon bij arbeidsongeval, nopens het regelingsloon, nopens het vakantiegeld, nopens de gezinsbijslag, nopens de ziekteprestaties, nopens de werkloosheidsuitkeringen, nopens het pensioenbedrag.

Daar de werkgever, door het sociaal recht niet beschermd wordt, kan hij op elk ogenblik een dading aangaan nopens zijn rechten (Cass., 21 oktober 1960, *Pas.*, 1961, I, 190 en noot 1; W.R. Ber. Brussel, 18 juni 1957, *J.T.*, 1958, 133 en noot M. TAQUET, bij W.R. Ber. Brussel, 4 november 1954, *J.T.*, 1955, 197; W.R. Ber. Brussel, 14 november 1954, *J.T.*, 1955, 585).

644 De griffie roept, in afspraak met de voorzitter van de rechtbank, de partijen op (art. 732 Ger. W.). Dit gebeurt bij gewone brief (zelfde artikel). De

gewone termijn van dagvaarding wordt geërbiedigd (zelfde artikel). Deze termijn bedraagt acht dagen (art. 707 Ger. W.). Hij kan verkort worden mits hiertoe een verzoekschrift gericht wordt aan de voorzitter van de arbeidsrechtbank (art. 708 Ger. W.). Hij wordt niet verlengd zoals bepaald in art. 55 Ger. W..

Det wet legt niet op dat aan de tegenpartij zou medegedeeld worden welke het onderwerp is van de poging tot minnelijke schikking. Niettemin is het wenselijk bij de oproeping dit onderwerp te vermelden (P. HEURTERRE, *a.w., Procesrecht vandaag*, 202, nr. 10; *T.P.R.*, 1980, 202, nr. 10).

De poging tot minnelijke schikking grijpt plaats in raadkamer. Een openbare zitting is trouwens niet de aangewezen plaats om de partijen nader tot elkaar te brengen. Verschijnt een partij niet dan wordt een proces-verbaal van niet verzoening opgesteld, hetzij ambtshalve hetzij op verzoek van de aanwezige partij. Het arbeidsauditoraat moet niet aanwezig zijn bij de poging tot verzoening. De arbeidsrechtbank behandelt immers geen vordering (art. 764, eerste lid, 12° Ger. W.).

Zo de aanstelling van een deskundige gewenst voorkomt, moet op voorhand de betaling van het ereloon en de kosten van de deskundige bij overeenkomst geregeld worden.

645 De arbeidsrechtbank moet ook nagaan of zij volstrekt bevoegd is.

Art. 731 Ger. W. bepaalt dat de poging tot minnelijke schikking plaats heeft voor de rechter die bevoegd is om kennis te nemen van de inleidende hoofdvordering.

De rechtbank van eerste aanleg is bevoegd, mits de verwerende partij ermede instemt, voor alle pogingen tot minnelijke schikking (art. 568, Ger. W.).

Zo de eisende partij een poging tot minnelijke schikking voor een onbevoegde arbeidsrechtbank inleidt, kan de tegenpartij opwerpen dat de arbeidsrechtbank niet bevoegd is. Wanneer de arbeidsrechtbank volstrekt of territoriaal niet bevoegd is, moet de zaak niet verwezen worden naar de arrondissementsrechtbank. De art. 639, 640 en 660 Ger. W. vinden slechts toepassing op gedingen. De arbeidsrechtbank zal enkel een proces-verbaal opstellen vermeldend dat wegens onbevoegdheid een poging tot minnelijke schikking niet mogelijk was.

646 De kamer van de arbeidsrechtbank waarvoor de poging tot minnelijke schikking plaats grijpt moet, naar gelang het voorwerp van de hoofdvordering, samengesteld zijn overeenkomstig art. 81 Ger. W. (zie boven, nr. 103 e.v.).

647 Van het verschijnen tot minnelijke schikking wordt proces-verbaal opgesteld (art. 733 Ger. W.). Dit geschiedt, ongeacht of er al of niet een minnelijke schikking bereikt wordt.

Een amendement, neergelegd in de Kamer en strekkend tot het niet opstellen van een proces-verbaal wanneer er geen minnelijke schikking tot stand komt, werd ingetrokken (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stukken 59/11 en 59/49, blz. 122-123). „Men deed opmerken dat er geen afzonderlijk proces-verbaal voor elke zaak moet opgemaakt worden en dat er enkel een melding moet gemaakt

worden in het zittingsblad wanneer er geen minnelijke schikking kan verwezenlijkt worden. Er bestaat dus geen reden om de tekst te wijzigen" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 123).

648 Indien een minnelijke schikking tot stand komt, worden de bewoordingen ervan opgetekend in een proces-verbaal (art. 733 Ger. W.). De uitgifte van dit proces-verbaal wordt voorzien van het formulier van tenuitvoerlegging (zelfde artikel). Alzo bekomt, wanneer een van de partijen haar verplichtingen niet nakomt, de andere partij een uitvoerbare titel.

Dit is niet het geval bij dading, waar de andere partij de ontbinding van de dading moet eisen en de oorspronkelijke betwisting aan de rechter moet voorleggen (Cass., 6 alril 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 844 en noot 1). De minnelijke schikking wordt hier in een exemplaar opgesteld, terwijl de dading, wanneer zij schriftelijk wordt opgemaakt, als wederkerige overeenkomst in beginsel krachtens art. 1325 B.W. in twee exemplaren wordt opgesteld (Arbh. Brussel, 3 december 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 129; Arbrb. Brussel, 25 juni 1971, *J.T.T.*, 19/2, 187; Brussel, 18 januari 1968, *Pas.*, 1968, II, 140; Gent, 14 mei 1930, *Pas.*, 1930, II, 100; *R. Crit. J.B.*, 1970, 179 en *R. Crit. J.B.*, 1965, 246).

Dit geschrift is tot bewijs, zelfs voor een dading beneden de 3.000 fr., vereist (art. 2044, tweede lid, B.W.). Is er slechts een exemplaar, behoudens het geval dat het gaat om een kwijtschrift van betaling na dading, dan is er slechts betrekkelijke nietigheid en kan dit geschrift als een buitengerechtelijke bekentenis dienen (art. 1355 B.W.; Cass., 7 juni 1951, *Pas.*, 1951, I, 683; Cass., 25 maart 1880, *Pas.*, 1880, I, 107).

Een kwijtschrift voor saldo van rekening ingevolge een dading veronderstelt een uitvoering van de dading (*R. Crit. J.B.*, 1970, 179, nr. 158; *R. Crit. J.B.*, 1965, 247, nr. 93).

De ondubbelzinnige uitvoering van een overeenkomst is het beste bewijs van haar uitvoering, en doet de verplichting van art. 1325 B.W. vervallen (Cass., 3 april 1964, *Pas.*, 1964, I, 824; *vgl.* ook Cass., 12 mei 1966, *Pas.*, 1966, I, 1157 en Cass., 3 mei 1966, *Pas.*, 1966, I, 851; zie verder Arbrb. Mechelen, 24 november 1975, *J.T.T.*, 1976, 133; Luik, 20 maart 1964, *J. Liège*, 1964-65, 75; R. GEYSEN, *Le reçu pour solde de tout compte, T. Soc. R.*, 1951, 208).

Het proces-verbaal van minnelijke schikking wordt dus met een vonnis gelijkgesteld. Het moet door de rechters en de griffier ondertekend worden. Die handtekeningen maken er een authentieke akte van. Het mag ook ondertekend worden door de partijen of hun vertegenwoordigers.

Tenslotte wordt de datum vermeld.

Daar de minnelijke schikking geen eindvonnis is, moet de rechtbank ook geen gerechtskosten begroten. (Zie als uitzondering op de regel art. 4, 5° K.B. 30 november 1970 tot vaststelling van het tarief van de invorderbare kosten.)

De minnelijke schikking is niet aan registratierecht onderworpen.

Het proces-verbaal van minnelijke schikking is echter geen akkoordvonnis (anders P. ROUARD, *Le préliminaire de conciliation dans le code judiciaire, J.T.*, 1970, 725, nr. 7).

Het komt tot stand vooraleer de rechter gevat is van een geschil (LEPAIGE, nr. 15 *bis*, blz. 11 e.v.).

Dit brengt mede dat het proces-verbaal van minnelijke schikking niet vatbaar is voor hoger beroep (art. 20 Ger. W.; zie verder nr. 649, 659 en 700, onder punt k).

649 Indien de tekst van de minnelijke schikking feitelijke vergissingen bevat of onduidelijk is, kunnen de partijen zich tot de arbeidsrechtbank wenden om die tekst te verbeteren of uit te leggen.

Een rekenfout bij dading moet enkel verbeterd worden (art. 2058 B.W.; Rb. Brussel, 15 mei 1970, *Pas.*, 70, III, 105, betrof ingangsdatum pensioen welke een jaar te vroeg werd gesteld).

De minnelijke schikking kan voor de arbeidsrechtbank aangevochten wanneer de overeenkomst aangetast is door nietigheid.

De minnelijke schikking kan echter niet aangevochten worden door enig rechtsmiddel (hoger beroep, derdenverzet).

Het is geen vonnis, zelfs geen akkoordvonnis (P. HEURTERRE, *a.w.*, *Procesrecht vandaag*, 205, nr. 16; *T.P.R.*, 1980, 205, nr. 16).

650 De vrijwillige poging tot minnelijke schikking krachtens art. 731 Ger. W. stuit de verjaring niet (Arbh. Gent, 22 december 1975, *J.T.T.*, 1976, 296; Arbh. Brussel, 10 april 1974, *J.T.*, 1974, 479; *J.T.T.*, 1975, 221). Luidens art. 2244 B.W. vormen alleen een dagvaarding voor het gerecht, een bevel tot betaling, of een beslag, betekend aan hem die men wil beletten de verjaring te verkrijgen, burgerlijke stuiting van de verjaring.

Een wetsvoorstel werd in de Kamer ingediend om art. 731 aan te vullen met een derde lid waarbij bepaald wordt dat het verzoek tot minnelijke schikking de verjaring schorst (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1971-72, stuk 329/1, voorstel volksvertegenwoordiger Kempinaire). Hierdoor werd tevens nagestreefd de partijen aan te moedigen een vrijwillige poging tot minnelijke schikking te ondernemen.

Ook in de Senaat werd een voorstel neergelegd strekkend tot stuiting van de verjaring door het neerleggen van een verzoek tot vrijwillige minnelijke schikking (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1977, stuk 42/1; zitting 1975-76, stuk 746/1, voorstel senator Sweert e.a.).

Het verzoek tot minnelijke schikking schorst het recht om te dagvaarden niet op (Rb. Luik, 12 oktober 1978, *J. Liège*, 1978-79, 109).

AFDELING III

DE VERPLICHTE MINNELIJKE SCHIKKING

651 Art. 734 Ger. W. bepaalt dat elk debat voor de arbeidsrechtbank, betreffende een van de vorderingen genoemd in art. 578 Ger. W. op straffe van nietigheid moet voorafgegaan worden door een poging tot minnelijke schikking die op het zittingsblad wordt aangetekend. Indien partijen niet tot verzoening komen, wordt daarvan melding gemaakt in het vonnis.

Een verplichte poging tot minnelijke schikking is voorgeschreven voor de geschillen:

1° inzake arbeidsovereenkomsten;

2° inzake leerovereenkomsten;

3° van individuele aard betreffende de toepassing van de collectieve arbeidsovereenkomsten;

4° tussen werknemers naar aanleiding van het werk;

5° betreffende de overeenkomst voor versnelde beroepsopleiding;

6° tussen de personen die samen een beroep uitoefenen waarbij hoofdzakelijk handenarbeid wordt verricht;

7° van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementaring en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank;

8° die hun oorzaak vinden in titel V (betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden en de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen) van de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering met uitzondering van die bedoeld in art. 581, 3° Ger. W. en van die welke betrekking hebben op de toegang tot het onderwijs in de beroepsopleiding verstrekt door het openbaar of privaat onderwijs.

De geschillen bedoeld in art. 581, 3° Ger. W. zijn die betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarde en de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen in de zelfstandige beroepen en ten aanzien van de toegang tot een zelfstandig beroep. Hier is dus geen poging tot minnelijke schikking opgelegd.

De geschillen welke betrekking hebben op de toegang tot het onderwijs in de beroepsopleiding verstrekt door het openbaar of privaat onderwijs, zijn uitgesloten. Zij behoren tot de volstrekte bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/2, blz. 226 en zitting 1977-78, stuk 415/24, blz. 3).

652 Deze poging moet plaats grijpen na dagvaarding en vóór elk debat, dit op straffe van nietigheid. „In sociale zaken is de voorafgaande poging tot verzoening verplicht op straffe van nietigheid, maar ze werd in de rechtspleging opgenomen" (*Verslag over de Gerechtelijke Hervorming*, I, blz. 309).

In tegenstelling met de werkrechtersraden waarvoor de eerste poging tot minnelijke schikking vóór de dagvaarding plaatsgreep, geschiedt zij nu na het inzetten van de rechtspleging (Arbrb. Namen, 25 mei 1976, *J. Liège*, 1976-77, 23).

Een amendement van de senatoren Dubucquoy en Van Cauwelaert om de verzoening op straffe van nietigheid vóór de dagvaarding te laten gebeuren, zoals voor de werkrechtersraden, werd ingetrokken (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 321; *Parl. Handel., Senaat*, 6 april 1965, blz. 1496). Senator Dubucquoy had als volgt zijn amendement verdedigd: „Si vous imposez la citation, vous n'aurez plus de comparution en conciliation. Pourquoi voulez-vous qu'on aille en conciliation alors qu'on a déjà payé pour avoir un jugement" (*Parl. Handel., Senaat*, 6 april 1965, blz. 1495). Minister van Justitie Vermeylen benadrukte dat de verplichte verzoening vóór dagvaarding in de werkrechtersraden weinig resultaten had opgeleverd en dat de vrijwillige verzoening vóór dagvaarding mogelijk bleef.

Inzake pacht moet elke rechtsvordering nog voorafgegaan worden door een oproep tot minnelijke schikking (art. 1345, eerste lid, Ger. W., dat art. 59 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, ingevoegd bij art. 19 § 2 van de Wet van 7 juni 1951 overneemt; M. STEVENS en G. TRAEST, *A.P.R.*, Tw. *Pacht*, nr. 358 e.v.).

Deze verplichting is niet van openbare orde (Cass., 16 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 228; Cass.,

16 maart 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 877). Zij moet *in limine litis* opgeworpen worden en de sanctie is de niet toelaatbaarheid van de vordering (noot A. FETTWEIS en A. KOHL, *J.T.*, 1975, 365; E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *Droit judiciaire privé, R. Crit. J.B.*, 1974, 102, nr. 70; een deel van de rechtspraak beslist dat de vordering niet ontvankelijk is: Vred. Grâce-Hollogne, 25 mei 1975, *J. Liège*, 1975-76, 256; Rb. Hoei, 2 oktober 1974, *J.T.*, 1975, 364; Vred. Brasschaat, 10 januari 1973, *R.W.*, 1973-74, 1665; Vred. Hasselt, 25 november 1971, *R.W.*, 1972-73, 923. Beide begrippen, toelaatbaarheid en niet ontvankelijkheid, dekken elkaar. Zie Cass., 20 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 1632). De voorafgaande verzoening vóór de werkrechtersraden was wel van openbare orde (art. 55 Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden; noot 1, getekend R.H., *Arr. Cass.*, 1967, 877; noot A. FETTWEIS en A. KOHL, *J.T.*, 1975, 366, noot 6). Aan het nut van een verplichte verzoening na dagvaarding kan getwijfeld worden. Zoals de Minister van Justitie bij de bespreking van de Wet van 25 maart 1841 op de bevoegdheid in burgerlijke zaken verklaarde: „une tentative de conciliation, avant que les parties ne soient aigries par l'envoi d'un exploit, avant que les frais ne soient venus rendre plus difficile un arrangement à l'amiable" (*Pasin.*, 1841, nr. 110, 90). Een verplichte verzoening vóór dagvaarding kan zin hebben.

In de Senaat werd een wetsvoorstel neergelegd tot opheffing van art. 734 (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 261, wetsvoorstel-Goffart, art. 4). Dit voorstel is verantwoord.

Voor de West-Duitse *Arbeitsgerichte* wordt nochtans met veel succes, na de inleiding van het geschil bij schriftelijk verzoek (Klageschrift) beter resultaten bereikt tijdens de voorafgaande verzoeningspoging (Güteverhandlung). Meestal komt een verzoening of een dading, op initiatief van de rechter, tot stand.

In België zouden betere resultaten kunnen bereikt worden indien de arbeidsrechtbank de stukken van partijen op voorhand zou kunnen inzien. Thans bezit de rechter, slechts de conclusies (J. GROENEN, *Observations sur la procédure devant les juridictions du travail d'Allemagne fédérale, J.T.T.*, 1980. 169 en 171).

Voor de Franse werkrechtersraad wordt na de inleiding van de zaak een verzoeningspoging ondernomen. Verschijnt de eiser niet, zonder zijn afwezigheid te rechtvaardigen dan vervalt zijn vordering. De verzoening is op straffe van nietigheid opgelegd. Het vonnis is in dit geval nietig (Cass. fr. soc., 23 januari 1959, *Sem. Jur.*, 1959, II, 11055 met noot F.D.). Die nietigheid is van openbare orde (Cass. fr. soc., 9 januari 1953, *Bull. civ.*, IV, 23). Het proces-verbaal van verzoening wordt door de rechters en de partijen ondertekend (art. 130 C, pr. civ.). De uitgifte van dit proces-verbaal geldt als uitvoerbare titel (art. 131, C. proc. civ.).

De Code de procédure civile voorziet verder in de mogelijkheid gedurende gans het geding te verzoenen.

De verzoening loopt wanneer zij slaagt, meestal op een dading uit.

Het verzoeningsbureau oefent ook, binnen de wettelijk vastgestelde perken, een rechtsprekende functie uit.

Die bevoegdheid laat toe de afgifte van sociale bescheiden te bevelen met veroordeling tot betaling van een dwangsom bij niet uitvoering, of loonvoorschotten of voorschotten op de gevorderde opzeggingsvergoeding toe te kennen mits de vordering niet ernstig kan betwist worden.

Het bureau kan ook onderzoeksmaatregelen bevelen.

Het bestaat uit een werkrechter-werkgever en een werkrechter-werknemer.

Het Gerechtelijk Wetboek biedt echter de mogelijkheid van een niet verplichte voorafgaande verzoeningspoging overeenkomstig art. 731 (*anders*: doch ten onrechte, Arbh. Brussel, afd. Bergen, 29 juli 1974, *J.T.T.*, 1974, 276 met kritische noot A. KOHL).

653 De verplichte poging tot minnelijke schikking gebeurt voor een arbeidsrechtbank, die volstrekt bevoegd is.

De kamer waarvoor de minnelijke schikking plaatsheeft bestaat uit een beroepsrechter en twee rechters in sociale zaken (zie boven, nr. 105-106).

Zij geschiedt in aanwezigheid van de partijen of van personen die hen krachtens art. 728 Ger. W. kunnen vertegenwoordigen (zie boven, nr. 638).

De arbeidsrechtbank en ook het arbeidshof kunnen nog tijdens de debatten partijen trachten te verzoenen. Een verzoening kan immers in elk stadium van het geding bewerkstelligd worden.

Art. 57, § 2 van West-Duitse wet van 4 juli 1979 legt aan het Arbeitsgerichte op tijdens gans het geding en zelfs, na een eerste beraadslaging, te trachten de partijen te verzoenen.

654 De verplichte verzoening waarvan sprake in art. 734 Ger. W. grijpt plaats zonder dat partijen of een van hen hiertoe een verzoek doen. Het is de rechtbank die bepaalt wanneer zij plaatsgrijpt, doch in elk geval vóór elk debat, d.w.z. de fase van het geding waarin gepleit wordt. De poging kan geschieden bij de inleiding van de zaak of later vóór de pleidooien, nadat een rechtsdag aangevraagd werd. Ook zou de arbeidsrechtbank partijen bij gewone brief door de griffie kunnen laten oproepen in raadkamer, naar analogie met hetgeen in art. 732 Ger. W. wordt voorgeschreven. Hierbij kan een termijn van acht dagen nageleefd worden.

Een amendement om die werkwijze wettelijk op te leggen, werd bij de bespreking van het Gerechtelijk Wetboek ingetrokken (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 231; *Parl. Handel., Senaat*, 6 april 1965, blz. 1496).

De poging tot verzoening moet niet in openbare zitting geschieden. Wil zij slagen dan is het zelfs wenselijk ze in raadkamer te laten plaats grijpen. Zij gebeurt buiten aanwezigheid van het openbaar ministerie, zelfs wat betreft de in art. 578, 7° Ger. W. vermelde vorderingen.

655 Wanneer een partij niet aanwezig is bij de verplichte voorafgaande poging tot minnelijke schikking wordt hierdoor de minnelijke schikking onmogelijk. Is de eisende partij afwezig dan staat die houding gelijk met het niet houden van een wettelijke opgelegde procedurehandeling. De arbeidsrechtbank kan de zaak uitstellen om de eiser nog een kans te geven of zonder meer de vordering bij verstek afwijzen. Uit het feit dat de eisende partij zich niet aanmeldt voor de poging tot verzoening, moet besloten worden dat zij afziet van verder procederen.

656 De verplichte verzoening is slechts mogelijk mits aan bepaalde grondvereisten voldaan is (zie boven, nr. 641).

Deze vereisten zijn:

1° Het moet om een inleidende hoofdvordering gaan (zie boven, nr. 641). Dit komt neer op het gevorderde in de dagvaarding of in het proces-verbaal van vrijwillige verschijning.

2° De minnelijke schikking die een dading veronderstelt moet, wanneer een partij niet persoonlijk bekwaam is om een dading te sluiten, getroffen worden onder voorbehoud van vervulling van de wettelijk opgelegde pleegvormen.

Eens dat die pleegvormen vervuld worden, wordt dit in een proces-verbaal vermeld en wordt de minnelijke schikking definitief (ROUARD, I, nr. 111 e.v., blz. 168 e.v.).

De na te leven pleegvormen zijn:

a) Eén of beide ouders hebben als wettelijke beheerders ingevolge de jurisprudentiële leer voor een dading de homologatie van de rechtbank van eerste aanleg nodig (DE PAGE, I, nr. 800, A, blz. 926 e.v.). Bij niet naleving van die regel staat men voor een relatieve nietigheid (DE PAGE, I, nr. 81*bis*, blz. 99).

b) De voogd kan slechts een dading aangaan nadat hij daartoe door de familieraad is gemachtigd en op het voorafgaand gunstig advies van drie rechtsgeleerden, aangewezen door de procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg (G. BAERT, *A.P.R.*, Tw. *Familieraad*, nr. 207).
De dading moet verder nog gehomologeerd worden door de rechtbank van eerste aanleg, de procureur des Konings gehoord (art. 467 en 2045 B.W.; DE PAGE, II, nr. 203, blz. 195; Rb. Brussel, 9 september 1969, *Pas.*, 1970, III, 98; Gent, 25 mei 1969, *R.W.*, 1969-70, 270; *R.G.A.R.*, 1969, nr. 8334; Rb. Brussel, 9 mei 1969, *J.T.*, 1969, 670 met noot H. VAN EECKE).
De in strijd met die bepalingen gesloten dading is betrekkelijk nietig.
Zij is ook betrekkelijk nietig zonder dat enige benadeling moet aangetoond worden wanneer de minderjarige alleen optreedt.

c) De gerechtelijk onbekwaamverklaarde staat gelijk met een minderjarige wat betreft zijn persoon en zijn goederen zodat dezelfde pleegvormen moeten nageleefd worden door de voorlopige bewindvoerder die de bevoegdheden heeft van een voogd (art. 1246 Ger. W.), of de aangestelde voogd (art. 1251 Ger. W.).
De in strijd met die bepalingen gestelde handeling is betrekkelijk nietig.

d) De wegens bepaalde veroordelingen wettelijk onbekwaamverklaarde, wiens goederen door een curator worden beheerd of, in afwachting, door een voorlopige bewindvoerder, is onderworpen aan dezelfde regeling als de gerechtelijk onbekwaam verklaarde (art. 23 Sw.).
Bij voorwaardelijke invrijheidstelling wordt de wettelijke onbekwaamheid geschorst.
Bij niet naleving van de regels inzake vertegenwoordiging is de dading volstrekt nietig.

e) De onder gerechtelijk raadsman gestelden kunnen zonder bijstand van de hun toegevoegde gerechtelijke raadsman geen dading aangaan (art. 513 B.W.; zie W.R. Ber. Brussel, 7 december 1962, *J.T.*, 1963, 137, waarin tevens terecht gewezen wordt op het feit dat zij wel een saldo voor rekening inzake loon kunnen ondertekenen, zie boven, nr. 631).
De in strijd met die bepaling aangegane dading is betrekkelijk nietig (art. 502 B.W.; Cass., 24 december 1896, *Pas.*, 1897, I, 50; DE PAGE, II, nr. 430, blz. 382).

f) De curator aangesteld bij faillissement heeft de machtiging nodig van de rechter-commissaris, nadat de gefailleerde opgeroepen wordt.
Zo de dading op onroerende rechten slaat of op een voorwerp waarvan de waarde onbepaald is of hoger dan tienduizend frank, moet de overeenkomst door de rechtbank van koophandel gehomologeerd worden op verslag van rechter-commissaris (art. 492 W.Kh.).
Bij niet naleving van de homologatieverplichtig is de dading betrekkelijk nietig. De gefailleerde en zijn medecontractant kunnen de nietigheid van een dading niet inroepen.
Het is de rechtbank die bij geschil volstrekt bevoegd zou geweest zijn, die ook bevoegd is bij homologatie (J. DE GAVRE, I, nr. 186, blz. 254; G. GHEYSEN, *A.P.R.*, Tw. *Dading*, nr. 121, blz. 61; A. CLOQUET, *Nov., Les Concordats et la Faillite*, nr. 2659, blz. 741; *anders*: FREDERICQ, Traité, VII, nr. 212, blz. 358).

3° Het moet zaken betreffen die vatbaar zijn voor een dading.

Deze voorwaarde wordt in art. 734 Ger. W. niet gesteld, in tegenstelling met art. 731 (zie boven, nr. 641). Niettemin blijft die voorwaarde toepasselijk indien de verzoeningspoging op een dading uitloopt.

657 De poging tot minnelijke schikking wordt steeds op het zittingsblad vermeld (art. 734, eerste lid, G.W.). Dit zittingsblad, ondertekend door de kamervoorzitter en de griffier is een authentieke akte. Zij strekt tot bewijs dat aan de wettelijk opgelegde verplichting voldaan werd.

Komen partijen tot een akkoord dan kunnen partijen de rechtbank verzoeken akte te nemen van de overeenkomst die zij ter oplossing van het geschil gesloten hebben (art. 1043, eerste lid, G.W.), of kan de arbeidsrechtbank een proces-verbaal van verzoening opstellen bij analogie met het bepaalde in art. 733 Ger. W. (zie boven, nr. 648). Dit proces-verbaal kan een afzonderlijke akte zijn of deel uitmaken van het zittingsblad, die een authentieke akte is (art. 783 Ger. W.; Cass., 13 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 943, noot 1). Het is niet vereist dat partijen het ondertekenen, al verdient deze werkwijze aanbeveling. Door hun handtekening geven de rechters en de griffier immers authenticiteit aan het proces-verbaal.

Wanneer ter gelegenheid van de poging van minnelijke schikking een partij zou overgaan tot bepaalde bekentenissen die de tegenpartij wenst te acteren, moet die bekentenis, wil zij als gerechtelijk beschouwd worden, door de declarant ondertekend worden (Cass., 14 maart 1838, *Pas.*, 1838, I, 356).

Indien partijen niet tot verzoening komen wordt hiervan melding gemaakt in het vonnis (art. 734, tweede lid, G.W.). De redenen van de mislukking moeten niet opgegeven worden (zie nochtans art. 113 Wet arbeidsovereenkomst schepelingen).

In beide gevallen zal het zittingsblad ook melding maken van het resultaat van de poging tot verzoening.

658 Wanneer de tekst van het akkoordvonnis of het proces-verbaal van minnelijke schikking een feitelijke vergissing bevat of onduidelijk is, kunnen de partijen zich, overeenkomstig de art. 793 e.v. Ger. W., tot de arbeidsrechtbank wenden om de tekst te verbeteren of uit te leggen. Dit gebeurt bij vrijwillige verschijning of bij dagvaarding (art. 796 Ger. W.). De dagvaarding wordt in debet betekend (art. 801 Ger. W.). Ambtshalve verbetering of uitlegging is niet toegelaten (art. 797 Ger. W.). Wanneer het verzoek tot verbetering of uitlegging wordt ingewilligd, komen de kosten ten laste van de Staat (art. 801 Ger. W.).

659 Tegen het akkoordvonnis of het proces-verbaal van minnelijke schikking staat geen voorziening open, tenzij de overeenkomst niet wettelijk tot stand is gekomen (art. 1043, tweede lid, Ger. W.; LE PAIGE, nr. 15*bis*, blz. 11 e.v., *vgl.* hoger, nr. 648).

660 Indien de arbeidsrechtbank de bij art. 734 Ger. W. opgelegde verplichting om voor elk debat een poging tot minnelijke schikking te doen niet naleeft, is de sanctie de nietigheid. „Op straffe van nietigheid" zegt de wet.

Volgens een deel van de rechtspraak gaat het om een bepaling van openbare orde en dus van absolute nietigheid. De niet naleving van deze verplichting kan door de partijen of door de rechter

ambtshalve opgeworpen worden (Arbh. Luik, 27 oktober 1971, *J. Liège*, 1971-72, 219). „Cette formalité est d'ordre public et si elle n'est pas réalisée, le moyen peut être soulevé d'office (advies DE LEUZE bij Arbrb. Bergen, afd. La Louvière, 17 maart 1972, *J.T.*, 1972, 641).

FETTWEIS is van oordeel dat deze nietigheid slechts door de verwerende partij kan ingeroepen worden indien het verzuim haar belangen geschaad heeft (art. 861 en 862 Ger. W.). Volgens hem is deze nietigheid niet van openbare orde en moet zij *in limite litis* opgeroepen worden (*Droit judiciaire privé*, I, nr. 209, blz. 186, zie ook noot 5 op blz. 186; noot A. FETTWEIS en A. KOHL, bij Rb. Hoei, 2 oktober 1974, *J.T.*, 1975, 366 e.v.).

ROUARD laat opmerken dat er onderscheid moet gemaakt worden tussen de rechtspleging (procédure) en de proceshandelingen (actes de procédure) (ROUARD, I, nr. 199, blz. 244 e.v.; II, nr. 423 *bis*, blz. 341; III, nr. 580, blz. 477 e.v.). Art. 861 Ger. W. vindt volgens die auteur toepassing op de proceshandelingen doch niet op de rechtspleging. Daar de verplichte poging tot minnelijke schikking deel uitmaakt van de rechtspleging, kan het vonnis, dat deze formaliteit niet eerbiedigt, slechts vernietigd worden door de rechtsmiddelen die tegen een vonnis kunnen aangewend worden (art. 20 Ger. W.). Artikel 1089 Ger. W. maakt trouwens gewag van beslissingen strijdig met de procesvormen. Deze nietigheid kan dus niet gedekt worden door een vonnis op tegenspraak, daar art. 864 Ger. W. alleen de onregelmatigheden of verzuimen dekt waarvan sprake in art. 862 § 1, behoudens art. 862 § 1, 8° Ger. W. Art. 734 Ger. W. is van openbare orde.

De opvatting van ROUARD vindt geen steun in de tekst van art. 860 Ger. W. dat toepassing vindt „wat de verzuimde of onregelmatig verrichte vorm ook zij". De term „proceshandeling" moet in dit artikel ruim opgevat worden (A. FETTWEIS en A. KOHL, noot bij Rb. Hoei, 2 oktober 1974, *J.T.*, 1975, 366 e.v.; J. VAN COMPERNOLLE, *Le code judiciaire et la théorie des nullités*, *R. Crit. J.B.*, 1977, 621 e.v., nr. 22; *vgl.* Cass., 4 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 806 met conclusies van GANSHOF VAN DER MEERSCH die impliciet de stelling Rouard verwerpt).

Voor R. SOETAERT moet de „vorm" van een proceshandeling eng verstaan worden. De voorafgaande verplichting voor de rechter om een minnelijke schikking te beproeven is zowel in art. 734 Ger. W. als in art. 1345 Ger. W. (zie boven, nr. 652) een opeenvolging in de tijd van handelingen (R. SOETAERT, *Het toepassingsgebied van de nietigheidsregeling in de artikelen 860-867 Gerechtelijk Wetboek*, in *Procesrecht vandaag*, 171, nr. 7; *T.P.R.*, 1980, 171, nr. 7). De eerste handeling is een toelaatbaarheidsvoorwaarde van de tweede (R. SOETAERT, *a.w.*, 170, nr. 6).

Art. 860 Ger. W. is dus hier niet toepasselijk.

Het gebruik van een verschillende terminologie in art. 734 en 1345 Ger. W. is wel te betreuren (R. DE CORTE, *Hoe autonoom is het procesrecht?* in *Procesrecht vandaag*, 12, nr. 30; *T.P.R.*, 1980, 12, nr. 30).

Het verschil in redactie heeft FETTWEIS en KOHL ertoe gebracht een verschil in sanctie toe te passen. Bij niet-naleving van art. 734 Ger. W. kan het verzuim leiden tot de nietigheid van de rechtspleging, terwijl de niet-naleving van art. 1345 Ger. W. enkel een schorsing van de verdere rechtspleging medebrengt (noot *J.T.*, 1975, 365 e.v.; in dezelfde zin, E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *a.w.*, *R. Crit. J.B.*, 1974, 102, nr. 70; voor kritiek J. VAN COMPERNOLLE, *Le Code judiciaire et la théorie des nullités*, *R. Crit. J.B.*, 1977, 620, noot 64; R. SOETAERT, *a.w.*, 172, noot 22).

Indien de naleving van de verplichting tot poging van een minnelijke schikking als een voorwaarde van toelaatbaarheid kan aanzien worden, blijft nog te onderzoeken of het de niet-toelaatbaarheid ambtshalve door de rechter kan opgeworpen worden. Dit is niet het geval met de verplichting gesteld in art. 1345 Ger. W. (zie boven, nr. 652; *anders:* R. JACOBS, *De verzoeningspoging in pachtzaken*, *R.W.*, 1967-68, 1107; *vgl.* Cass. 10 november 1978, *R.W.*, 1979-80, 1979 met noot A. VAN OEVELEN).

De aan de rechter in art. 734 Ger. W. opgelegde verplichting is uitdrukkelijk op „straffe van nietigheid" voorgeschreven. Behandelt hij de zaak ten gronde zonder een poging tot verzoening te ondernemen dan is zijn vonnis „nietig". Die „nietigheid" moet door de rechter in hoger beroep uitgesproken worden wegens niet naleving van een grondvoorwaarde in de rechtspleging.

In de praktijk wordt de verplichte poging tot minnelijke schikking formeel vermeld, doch zelden ondernomen. De verwerende partij werpt in de regel ook niet op dat zij een dergelijke poging wenst.

661 Behoudens wat de betwistingen betreft tussen reders en kapiteins van koopvaardijschepen, en tussen reders van vissersschepen en vissers, worden de geschillen betreffende de arbeid op zeeschepen beslecht bij wege van minnelijke schikking luidens art. 108 van de Wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst of, bij gebreke van minnelijke schikking, bij een vonnis.

De verzoeningspoging geschiedt in België door de waterschout van de haven waar het schip zich bevindt, en in buitenland door de consul van België in de haven waar het schip zich bevindt of in de eerste haven welke het aandoet (art. 109 zelfde wet). Alleen de verschijning tot verzoening voor de consul is verplicht (art. 110 zelfde wet). Zij is niet op straffe van nietigheid gesteld. De meest gerede partij richt een mondeling of schriftelijk verzoek tot de consul. Partijen kunnen zich ook samen bij de consul aanbieden (art. 111 zelfde wet). Er is dus geen termijn voor oproeping tot verzoening bepaald. De verzoening moet wel hoogdringend plaatsgrijpen.

Ingeval een der partijen weigert te verschijnen of niet verschijnt wordt aan de partij welke verzoening aanvraagt akte gegeven van haar verzoek om te verschijnen (art. 115 zelfde wet). Verschijnt de aanvragende partij zelf niet dan moet er geacht worden geen poging tot verzoening geweest te zijn. Er wordt een proces-verbaal van verzoening of niet verzoening opgemaakt. Dit proces-verbaal bevat de bedingen van de getroffen schikking. Kwam er geen schikking tot stand dan worden de redenen hiervan opgegeven (art. 113, eerste lid, zelfde wet). Het proces-verbaal wordt door de partijen ondertekend (art. 113, tweede lid, zelfde wet). Al zegt de wet het niet, het lijkt normaal dat de consul mede ondertekent tot bewijs dat de overeenkomst ingevolge zijn bemiddeling tot stand kwam. Hierdoor wordt aan de overeenkomst authenticiteit gegeven.

Op verzoek van een partij levert de consul een gewaarmerkt met het zegel van het consulaat beklede uitgifte van het proces-verbaal af (art. 113, tweede lid, zelfde wet).

Het proces-verbaal van verzoening is een authentieke akte en als zodanig heeft het een uitvoerbare kracht.

De voorwaarden van de getroffen schikkingen zijn verbindend volgens art. 114 van de Wet van 5 juni 1928.

Alhoewel art. 12 van de Wet van 5 juni 1928 bepaalt dat de consul „uitspraak doet" na partijen en getuigen gehoord te hebben, oefent de consul geen rechtsprekende functie uit.

HOOFDSTUK IV

DE PROCESKOSTEN

AFDELING I

ALGEMEENHEDEN

662 In de burgerlijke rechtspleging worden de kosten van het proces door de partijen gedragen.

Tijdens het proces vallen de kosten van dagvaarding ten laste van de eisende partij. De partij die op de bijstand van een advocaat een beroep doet, moet de honoraria betalen; de partij die een getuigenverhoor aanvraagt moet het getuigengeld en de kosten voorschieten (art. 953, eerste lid, Ger. W.); de partij die een deskundigenonderzoek vordert moet het bedrag van het ereloon en de kosten van de deskundige betalen (art. 984, Ger. W.; zie nochtans art. 990 Ger. W.).

De rechtspleging is dus niet kosteloos. Procederen kost geld.

663 Er bestaan middelen om de proceskosten te drukken.

1° De partijen kunnen vrijwillig om een poging tot minnelijke schikking vragen vooraleer het proces aan te gaan (art. 731 Ger. W.).

2° De partijen kunnen vrijwillig verschijnen en alzo de dagvaardingskosten uitsparen (art. 706 Ger. W.).

3° Zij kunnen persoonlijk verschijnen in de plaats van een beroep te doen op een advocaat (art. 728, eerste lid, Ger. W.).

Zij missen hierdoor juridische bijstand. De georganiseerde werknemers en de georganiseerde zelfstandigen worden kosteloos bijgestaan door een volmachtdrager van hun organisatie, waarvoor zij toch ook bijdragen betaald hebben.

Rechtzoekenden wier inkomsten ontoereikend zijn kunnen gebeurlijk kosteloos rechtsbijstand van een advocaat bekomen (art. 446 en 455 Ger. W.).

4° Bij gelegenheid van een hoofdvordering kan de tegenpartij een tegenvordering instellen en alzo andere geschillen die hij met de eisende partij heeft en die later het voorwerp van een nieuw geschil zouden worden in één geding laten afhandelen (art. 14 Ger. W.; zie boven, nr. 439).

5° Onder bepaalde voorwaarden kan de rechtsonderhorige die niet over de nodige inkomsten beschikt om de kosten van rechtspleging te bestrijden rechtsbijstand bekomen (art. 664 tot 699 Ger. W.).

Alzo kunnen onvermogenden of min-vermogenden volledig kosteloos (pro-deo) of gedeeltelijk kosteloos procederen, ten minste voorlopig. Dit voordeel wordt enkel aan personen van Belgische nationaliteit verleend, aan vreemdelingen, overeenkomstig de internationale verdragen en aan natuurlijke personen zonder bepaalde nationaliteit, ingeval de onderdanen van de Staat waartoe die

personen of hun bloedverwanten in de opgaande lijn en tot en met de tweede graad het laatst hebben behoord, daarop recht hebben krachtens een verdrag (art. 667 en 668 Ger. W.).

De voornaamste internationale verdragen zijn:

1° het internationaal verdrag van 1 maart 1954 gesloten te 's-Gravenhage, goedgekeurd bij Wet van 28 maart 1958, betreffende de burgerlijke rechtsvordering. Art. 20 bepaalt dat de onderdanen der verdragsluitende Staten op gelijke voet als de eigen onderdanen behandeld worden. De voornaamste toegetreden Staten zijn: België, Nederland en de Nederlandse Antillen, Luxemburg, Frankrijk, West-Duitsland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Polen, Hongarije, Oostenrijk, Tsjecho-Slovakije, Zwitserland, Spanje, Portugal, Italië, Zuid-Slavië, Roemenië, Turkije, Marokko, Libanon, Israël, Japan;

2° de door de Raad van Europa afgesloten Europese overeenkomst inzake het doorzenden van verzoeken om rechtsbijstand opgemaakt te Straatsburg op 27 januari 1977, (*Stbl.*, 8 november 1978), goedgekeurd door België op 10 mei 1978 (J. DETIENNE, *L'accord européen sur la transmission des demandes d'assistance judiciaire*, *J.T.*, 1978, 740).

De thans gebonden Staten zijn: Griekenland, Luxemburg, Zweden, België, Noorwegen, Verenigd Koninkrijk. Frankrijk en Turkije hebben de bekrachtigingsoorkonden nog niet neergelegd.

In sociale geschillen is rechtsbijstand zeldzaam omdat de vakorganisaties van werknemers de kosten van rechtspleging van hun leden in sociale geschillen ten hunne laste nemen.

664 Bij het eindvonnis wordt de in het ongelijk gestelde partij in de kosten van het geding verwezen (art. 1017, eerste lid, Ger. W.).

Daar de tekst spreekt van „eindvonnis" is die bepaling niet toepasselijk op de vonnissen in kort geding en op onderzoeksvonnissen (art. 1077, laatste lid, Ger. W.).

In Frankrijk kan de werkrechtersraad bij gemotiveerde beslissing een deel van de gerechtskosten ten laste van de winnende partij leggen (R. LE ROUX-COCHERIL, nr. 401, blz. 204).

Het Gerechtelijk Wetboek legt aan de rechter, behalve in de bij wet bepaalde uitzonderingen, op zelf ambtshalve in de kosten te veroordelen (Cass., 16 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1030 met noot 1; voor de uitzonderingen zie noot 1 bij Cass., 5 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 9).

„In het ongelijk gestelde partij" doelt op de partij die het geding verliest. Dit is het geval wanneer de vordering niet ontvankelijk of ongegrond werd verklaard (Cass., 3 juni 1966 en 16 september 1965, *Pas.*, 1966, I, 1259 en 77). De vordering moet in haar geheel ongegrond verklaard worden (Cass., 16 september 1965, *Pas.*, 1966, I, 77, Cass., 19 december 1963, *Pas.*, 1964, I, 419; Cass., 5 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 9; Cass., 29 september 1949, *Pas.*, 1950, I, 40).

Het kan ook voorkomen dat beide partijen onderscheidenlijk omtrent enig geschilpunt in het ongelijk worden gesteld. De rechter kan dan de kosten omslaan over beide partijen. Er kan eveneens compensatie van de kosten doorgevoerd worden. De rechter mag ook alle kosten ten laste van een der in het ongelijk gestelde partijen leggen (Cass., 20 mei 1976, *Arr. Cas.*, 1976, 1042; Cass., 22 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 196; Cass., 17 maart 1966, *Pas.*, 1966, I, 920; Cass., 5 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 9; Cass., 13 januari 1943, *Pas.*, 1943, I, 14; Cass., 17 oktober 1940, *Pas.*, 1940, I, 260 en noot 1; *Gedr. St. Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 146).

De rechter kan, niettegenstaande de vordering van de eiser afgewezen wordt, een gedeelte van de kosten ten laste van de verwerende partij leggen. Dit kan het geval zijn indien deze laatste partij weigert haar medewerking aan een deskundigenonderzoek te verlenen (Kh. Luik, 3 februari 1978, *R. Crit. J.B.*, 1979, 454; E. CEREXHE, *La condamnation aux dépens: une sanction au refus de collaboration à l'administration de la preuve, R. Crit. J.B.*, 1979, 455 e.v.).

Partijen kunnen eveneens een overeenkomst aangaan nopens de omslag van de kosten. De rechter kan die overeenkomst eventueel bekrachtigen.

Bij verbetering of uitlegging van een vonnis vallen de kosten ten laste van het Rijk (art. 801 Ger. W.).

De rechter mag het bedrag van overdreven gerechtskosten verminderen (Arbrb. Bergen, 15 oktober 1973, *T. Soc. R.*, 1974, 211). Hij kan niet meer toestaan dan hetgeen gevorderd wordt (verbod *ultra petita* te gaan).

Het feit dat een partij, die wettelijk verplicht is de gerechtskosten te betalen, dit doet, laat niet toe hieruit een berusting van die partij in het vonnis af te leiden (Cass., 15 januari 1979, *R.W.*, 1979-80, 124; Arbh. Bergen, 9 maart 1977, *onuitg.*; Arbh. Luik, 8 januari 1974, *onuitg.*; zie ook Cass., 14 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 271).

665 Art. 1021 Ger. W. legt aan de rechter op de gerechtskosten van iedere partij te vereffenen. Met vereffenen wordt bedoeld de opgave van de gerechtskosten. Die verplichting vervalt indien de partijen geen omstandige opgave indienen van hun onderscheiden kosten, met inbegrip van de vergoedingen voor uitgaven en rechtspleging, bepaald in art. 1022 Ger. W. De opgave door iedere partij van haar gerechtskosten geschiedt gewoonlijk aan het einde van haar conclusies. Zij kan eventueel bij afzonderlijke akte gebeuren. Bij vereffening in het vonnis moeten de gerechtskosten van beide partijen opgegeven worden.

Indien de kosten in het vonnis niet of slechts gedeeltelijk vereffend werden, hetzij omdat de partijen hun kosten niet of slechts gedeeltelijk opgegeven hadden, hetzij omdat de rechter vergeten had de kosten geheel of gedeeltelijk te vereffenen, kan dit nog voor dezelfde rechter geschieden (zie boven, nr. 117). Het volstaat dat de meest gerede partij dit vordert. Zij verzoekt om een rechtsdag (art. 750 Ger. W.). Een nieuwe dagvaarding is dus niet vereist daar de zaak geacht wordt op dit punt aangehouden te zijn. Die mogelijkheid bestaat slechts indien het vonnis niet bestreden werd.

De veroordeling in de kosten is een rechtsgevolg van de beslissing over de grond van het geschil en moet dus in beginsel niet bijzonder met redenen omkleed worden (Cass., 11 februari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 649; Cass., 22 oktober 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 196). Neemt een van de partijen dienaangaande conclusies dan moet de rechter zijn beslissing motiveren (Cass., 11 februari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 649; *vgl.* Cass., 4 mei 1876, *Pas.*, 1876, I, 192 met noot 1).

AFDELING II

OPSOMMING VAN DE GERECHTSKOSTEN

666 Art. 1018 Ger. W. somt de kosten van het geding op. Die opsomming is niet beperkend (E. GUTT en A.M. STRANART-THILLY, *a.w., R. Crit. J.B.*, 1974, 177, nr. 86; *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 393).

Zo kan aan de gegeven opsomming toegevoegd worden:

— de prijs voor kopies van een strafdossier dat in een burgerlijk geding bij het dossier van rechtspleging moet gevoegd worden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 156);

— de expeditiekosten van het in het hoger beroep aangevochten vonnis waarvan een kopie in beroep moet overgelegd worden (Cass., 27 juni 1957, *Pas.*, 1957, I, 1291);

— de verplaatsingskosten gemaakt door een partij om zich aan een geneeskundig onderzoek door een deskundige, aangesteld door de arbeidsrechtbank, te onderwerpen (Arbh. Luik, 20 april 1976, *J. Liège*, 1976-77, 226; Arbh. Luik, afdeling Hasselt, 6 april 1973, *R.W.*, 1974-75, 52; Arbrb. Hasselt, 18 september 1975, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 303; Arbrb. Charleroi, 19 juni 1975, *R.G.A.R.*, 1975, nr. 9518; Arbrb. Charleroi, 6 oktober 1971, *J.T.T.*, 1971, 61).

— de verplaatsingskosten gemaakt door de persoon die een partij begeleidt, wanneer deze zich niet alleen kan verplaatsen voor het deskundigenonderzoek (Arbh. Luik. 7 februari 1977, *J. Liège*, 1976-77, 227).

667 De opsomming van artikel 1018 Ger. W. omvat:

1° *De zegel-, griffie- en registratierechten*

a) *De registratierechten*

De registratierechten die gerekend worden tot de gerechtskosten, omvatten: het algemeen vast recht, de specifieke vaste rechten en de rechten verschuldigd op de vonnissen die veroordeling, vereffening of toewijzing van sommen of roerende waarde inhouden (art. 1019 Ger. W.).

De arresten en vonnissen van hoven en rechtbanken zijn aan registratie onderworpen wanneer een veroordelingsrecht op een bedrag hoger dan 25.000 fr. (art. 142 en 302*quater* W.Reg.R.), of een titelrecht (art. 146 W.Reg.R.) eisbaar is.

Geen registratierecht is verschuldigd bij kort geding (F. WERDEFROY, *A.P.R.*, Tw. *Registratierechten*, nr. 1193 e.v.).

De rechten opgesomd onder de art. 146 en 147 van het Wetboek van Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten zijn dus niet onder de kosten opgesomd (zonder belang wat betreft de arbeidsgerechten). Zij kunnen wel het voorwerp zijn van een bijkomende of afzonderlijke vordering (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 393).

b) *De griffierechten, die bestaan uit:*

1° het rolrecht

Ingevolge de toepassing van de art. 269, 1 en 304*bis* W.Reg.R. wordt er voor elke zaak die op de algemene rol wordt ingeschreven een griffierecht geheven (300 fr. tot 4.950 fr.).

De inschrijving in kort geding is niet onderworpen aan dit recht.

De tussenvorderingen, de tegenvorderingen, de vorderingen tot tussenkomst, de vordering tot heropening van de debatten, de hervatting van het geding geven ook geen aanleiding tot het heffen van een recht.

Een poging tot minnelijke schikking evenmin.

2° het opstelrecht (art. 270 W.Reg.R.; zie F. WERDEFROY, *A.P.R.*, Tw. *Registratierechten*, nr. 1194).

3° het expeditierecht, waarover verder (zie nr. 669).

4° het legalisatierecht (art. 275 W.Reg.R.).

c) *De zegelrechten*

Sedert de Wet van 12 juli 1960 verleent artikel 59, 1, 13° van het Wetboek van de Zegelrechten vrijstelling van dit recht voor „de gerechtelijke akten, met inbegrip van de akten van ambtenaren van het openbaar ministerie; de uitgiften, de afschriften of uittreksels uit vonnissen en arresten, uit akten of uit eender welke geschriften, afgeleverd door de griffier der hoven en rechtbanken".

Met het Gerechtelijk Wetboek werd het zegelrecht ook afgeschaft op verschillende akten van rechtspleging, zoals:

— de verzoekschriften aan rechters;
— de akten van rechtspleging voor de rechtbanken die door of namens een partij opgesteld worden;
— de verklaring van vrijwillig verschijnen van partijen;
— de verslagen opgemaakt door deskundigen;
— de vertalingen opgemaakt door beëdigde vertalers;
— de akten houdende berusting in rechterlijke beslissingen;
— de afstanden van geding, rechtsvordering, enz. (zie vroeger art. 8, 3° tot 8° W.Zegel.).

Inzake sociale geschillen worden de meeste akten en vonnissen wettelijk vrijgesteld van die rechten (art. 59, 1, 47°*bis* tot 54°*bis*, W.Zegel., gewijzigd bij art. 126 van de wijzigende bepalingen van het Ger. W.; art. 162, 33°*bis* tot 40°, W.Reg.R., gewijzigd bij art. 116 van dezelfde bepalingen en art. 279/1, 1°, 279/2, 1° en 280, 1° van hetzelfde wetboek, gewijzigd bij art. 120 van vermelde bepalingen).

Voor bepaalde geschillen wordt de vrijstelling bij analogie toegepast. Dit is het geval voor het gewaarborgd inkomen en het bestaansminimum. Alhoewel de tekst die afwijking niet toestaat wordt zij verantwoord door de desbetreffende regelingen onder het begrip sociale zekerheid onder te brengen (zie Senaat, zitting 1974-75, *Parl. Vr., Bull.*, nr. 27 van 8 april 1975, blz. 1086, vraag nr. 86 van senator De Clercq). Dezelfde interpretatie wordt toegepast voor de geschillen in verband met de bestaanszekerheid, de vergoedingen bij sluiting van onderneming, de administratieve geldboeten, de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

668 2° *De prijs en de emolumenten en lonen van de gerechtelijke akten*

Bij dagvaarding moet de gerechtsdeurwaarder op straffe van nietigheid van het exploot de omstandige opgave van de kosten van de akte vermelden (art. 43,

eerste lid, 6° Ger. W.). Die vermelding moet ook op straffe van nietigheid op het afschrift voorkomen (art. 45 Ger. W.). Er is slechts nietigheid in de mate dat de verwerende partij opwerpt dat een verzuim van vermelding haar belangen schaadt (art. 861 Ger. W.).

Luidens art. 523 Ger. W. moeten de gerechtsdeurwaarders, buiten de vermelding van het bedrag van hun vergoeding onderaan op het origineel en op het afschrift, op de kant van het origineel het aantal bladen van de afschriften der stukken vermelden en alle punten van de kostennota voor de akte opgeven.

De vermelding van de kosten van de gerechtsdeurwaarder laat toe na te gaan of ze berekend werden overeenkomstig de wet (zie ook Cass., 15 februari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 661; *R.W.*, 1976-77, 2465 en conclusie van H. LENAERTS; Cass., 26 oktober 1976, *R.W.*, 1976-77, 1777; Rb. Brussel, 27 juni 1978, *R.W.*, 1978-79, 1451 met noot J.L.; Arbrb. Verviers, 1 december 1976, *J. Liège*, 1977-78, 93; Rb. Brussel, 5 februari 1969, *J.T.*, 1970, 140; noot A. VANDEPLAS, *R.W.*, 1975-76, 2097; F. RIGAUX, *La théorie des nullités, Ann. Dr. Lv.*, 1968, 427).

Het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders is bij K.B. van 30 november 1976 geregeld. De voornaamste vergoedingen betreffen de gegradueerde rechten volgens het bedrag van de vordering (art. 6 § 1 en § 2), het vast recht voor de opzoekingen en inlichtingen betreffende de identiteit, de woonplaats of de staat van de schuldenaar (art. 13, 1° a), de kosten van vertaling (art. 1, laatste lid, en art. 14, 3°), de verplaatsingskosten (art. 1, laatste lid, en art. 14, 4°). De gerechtsdeurwaarders zijn verplicht aan partijen die erom verzoeken een gedetailleerde afrekening te geven van de verschuldigde bedragen (art. 3, 2°).

De kosten van het aangetekend schrijven bij het indienen van een verzoekschrift op grond van art. 704 Ger. W. zijn eveneens gerechtskosten (Arbh. Luik, afd. Hasselt, 29 oktober 1973, *R.W.*, 1974-75, 314; *anders:* Arbh. Luik, afd. Namen, 12 december 1974, *onuitg.*). Het verzoekschrift is trouwens een akte van rechtsingang zoals het deurwaardersexploot. Het is dus een gerechtelijke akte. In de praktijk worden de kosten van het verzoekschrift zelden begroot.

669 3° *De prijs van de uitgifte van het vonnis (of arrest)*

Luidens art. 271 W.Reg.R. heft de griffier op het ogenblik van de aflevering van een uitgifte van het vonnis (of arrest) een expeditierecht.

Dit recht bedraagt normaal 90 fr. per bladzijde van het weergegeven vonnis (of arrest). Er bestaat een hoger tarief (in cassatie 150 fr.), en een verlaagd tarief:

1° van 45 fr. per bladzijde in de vredegerechten en politierechtbanken (art. 271, 1°);

2° van 25 fr. per bladzijde zonder lager te mogen zijn dan 45 fr. voor iedere uitgifte, voor uitgiften die krachtens artikel 162, 33°*bis* tot 37°*bis* vrijstelling genieten van de formaliteit der registratie (art. 272, eerste lid, 3°)

a) art. 162, 33°*bis* heeft betrekking op de in art. 578 bedoelde geschillen;
b) art. 162, 34° op de gezinsbijslagregelingen;
c) art. 162, 35° op de pensioenregelingen voor werknemers;
d) art. 162, 35°*bis* op het sociaal statuut der zelfstandigen;

e) art. 162, 35°*ter* op de pensioenen ten laste van het Rijk, de provincies, de gemeenten, de openbare instellingen, de NMBS;
f) art. 162, 35°*quater* op de pensioenen van de beroepskaders in Afrika;
g) art. 162, 36° op de arbeidsongevallen en beroepsziekten;
h) art. 162, 36°*bis* op de sociale reclassering van minder-validen;
i) art. 162, 36°*ter* op de oprichting en werking van ondernemingsraden en diensten en comités voor veiligheid, hygiëne, en verfraaiing der werkplaatsen;
j) art. 162, 37° op de werkloosheidsregeling;
k) art. 162, 37°*bis* op de sociale zekerheid.

Er is geen expeditierecht verschuldigd:

1° voor de vonnissen en arresten betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen (art. 280, 1°);

2° voor de afschriften van vonnissen, beschikkingen en akten van rechtspleging die de griffier aan elke partij, of, in voorkomend geval, aan hun advocaten of aan beiden zendt in uitvoering van het Gerechtelijk Wetboek (art. 280, 2°; zie b.v. art. 781, 792, 880, 919, 920, tweede lid, 921, vierde lid, 923, eerste lid, 941, tweede lid, 947, tweede lid, 951, 965, eerste lid, 971, 996, tweede lid, 1008, tweede lid, 1030 Ger. W.);

3° voor de arresten en beschikkingen gewezen op grond van de E.E.G.-Verdragen waarvan de griffie van het Hof van Beroep te Brussel een uitgifte aflevert met het oog op de tenuitvoerlegging in België (art. 280, 6°);

4° voor de afschriften van de beslissingen die in een zaak zijn gewezen en welke de griffier in het dossier van rechtspleging neerlegt (art. 721, eerste lid, 7° Ger. W.);

5° voor de afschriften afgeleverd als administratieve inlichting. Hiervan genieten ook de advocaten, die in naam van een openbaar bestuur een afschrift vragen.

In verband met het expeditierecht moet het gemis aan eenheid van visie betreurd worden. De vonnissen betreffende de tegemoetkomingen aan de minder-validen worden vrijgesteld terwijl dit niet het geval is voor de vonnissen betreffende de bijstandswetten (bestaansminimum, gewaarborgd inkomen, gewaarborgde gezinsbijslag).

670 4° *De uitgaven betreffende alle onderzoeksmaatregelen, onder meer het getuigen- en deskundigengeld*

Het getuigengeld bedraagt 200 fr. per verschijning (art. 1 K.B. 27 juli 1972). De getuige kan bovendien aanspraak maken op de terugbetaling van zijn reiskosten wanneer de heen- en terugreis minstens 10 km bedraagt. De reiskosten bedragen 3,50 fr. per km (art. 2 K.B. 27 juli 1952).

Het deskundigengeld bestaat uit de honoraria van de deskundige zelf, van personen die hij om advies vroeg, van de gedane onderzoeken en in het algemeen alle gedane onkosten: telefoons, postzegels, typen van brieven en verslag (P. LURQUIN, *a.w.*, nr. 94, A, blz. 110; A. CLOQUET, *A.P.R.*, Tw. *Deskundigenonderzoek*, nr. 530, blz. 179).

Door zich aan te sluiten bij het advies van de deskundige kan een partij niet ontsnappen aan de gerechtskosten (A. CLOQUET, *a.w.*, nr. 578, blz. 197). Indien een deskundigenonderzoek nodeloos blijkt zal de rechter, ongeacht de verdeling van

de andere gerechtskosten, die van het deskundigenonderzoek ten laste van de partij die het deskundigenonderzoek aanvroeg, leggen (A. CLOQUET, *a.w.*, nr. 581, blz. 198 e.v.).

671 5° *De reis- en verblijfskosten van de magistraten, de griffiers en van de partijen, wanneer hun reis door de rechter bevolen is, en de kosten van de akten, wanneer deze uitsluitend met het oog op het geding opgemaakt zijn*

De vervoerkosten van magistraten en griffiers werden, in uitvoering van art. 1016 Ger. W., bij K.B. van 18 september 1975 vastgesteld. Zij variëren volgens de afgelegde afstand.

672 6° *De sommen die bepaald zijn in artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek*

Bedoeld wordt de vaste en aanvullende rechtsplegingsvergoeding en de uitgavenvergoeding toegekend krachtens het K.B. van 30 november 1970 voor bepaalde materiële akten die de advocaat in elke aanleg stelt (P. BODSON, *Réflexions sur l'indemnité de procédure et de débours, J.T.*, 1970, 97; noot H. VAN PARIJS, *J.T.*, 1970, 331 e.v.; J. LE MAIRE, *L'indemnité de procédure et de débours, J.T.*, 1969, 562 e.v.).

De afgevaardigden van een vakorganisatie die een partij verdedigen kunnen er geen aanspraak op maken (Arbrb. Brussel, 31 januari 1977, *onuitg.*; Arbrb. Bergen, 23 april 1971, *J.T.*, 1971, 444). Evenmin kan de partij die persoonlijk verschijnt er aanspraak op maken (Arbh. Luik, 6 oktober 1972, *J. Liège*, 1973-74, 170).

De advocaat die in de hoedanigheid van curator verschijnt heeft geen aanspraak op rechtsplegingsvergoeding (Bergen, 11 juni 1979, *J.T.*, 1980, 226).

De geïntimeerde die incidenteel hoger beroep instelt bij conclusies, heeft geen recht op een vaste rechtsplegingsvergoeding (Arbh. Gent, 24 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 53).

De rechtsplegingsvergoeding wordt door een deel van de rechtspraak ambtshalve toegekend (Rb. Dinant, 17 december 1970, *J. Liège*, 1970-71, 141; Kh. St.-Niklaas, 7 oktober 1969, *R.W.*, 1969-70, 330), terwijl een ander deel een begroting vereist. Alhoewel de rechtsplegingsvergoeding reglementair vastgesteld is en de rechter ze ambtshalve kan begroten legt art. 1021, eerste lid, Ger. W. aan de partijen op er opgave van te doen. Bij ontstentenis van opgave is er geen vereffening. Een partij is trouwens niet verplicht een rechtsplegingsvergoeding te vragen of kan het bedrag ervan beperken. Indien de rechter ze ambtshalve toekent loopt hij gevaar meer dan gevorderd toe te kennen. Wel is de rechter verplicht ambtshalve een van de gedingvoerende partijen in de kosten te verwijzen (art. 1017 Ger. W.).

De rechtsplegingsvergoeding is niet verschuldigd in geval van verschijning voor de arbeidsrechtbank ten einde een overeenkomst tussen partijen inzake arbeidsongevallen of beroepsziekten te homologeren (art. 1, derde lid, K.B. 30 november 1970).

Geen enkel rechtsplegingsvergoeding wordt toegekend voor de rechtspleging tot het bekomen van rechtsbijstand (art. 7, eerste lid, K.B. 30 november 1970). Het feit rechtsbijstand genieten heeft echter geen invloed op de toekenning van rechtsplegingsvergoeding (art. 7, tweede lid, K.B. 30 november 1970).

Wanneer een vordering ingeleid voor de rechtbank van koophandel, wegens onbevoegdheid verwezen werd naar de arbeidsrechtbank, is er slechts één rechtsplegingsvergoeding verschuldigd (Arbrb. Antwerpen, 19 november 1974, *Pas.*, 1975, III, 59).

Elke gedingpartij heeft slechts recht op één rechtsplegingsvergoeding, ongeacht het aantal en de hoedanigheid van de tegenpartijen al of niet bijgestaan door een advocaat (Luik, 28 april 1977, *J. Liège*, 1977-78, 57; Arbrb. Dinant, 10 april 1975, *J.T.*, 1976, 390, met noot J. LAVERYT-GLANSDORFF; *J. Liège*, 1975-76, 47 en 70; *J. Liège*, 1974-75, 285). Zo er verscheidene advocaten zijn voor dezelfde partij kan slechts één rechtsplegingsvergoeding toegekend worden. Wanneer dezelfde advocaten verscheidene partijen met elk een eigen belang bijstaan, kan er voor elke partij een rechtsplegingsvergoeding toegestaan worden (Rb. Antwerpen, 18 december 1969, *R.W.*, 1969-70, 1486).

673 Het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding kan verminderd of vermeerderd worden naar gelang de gevorderde som.

GEVORDERDE SOM	RECHTSPLEGINGSVERGOEDING	
	arbeidsrechtbank	*arbeidshof*
rechtspleging in laatste aanleg en rechtspleging voor de voorzitter	300 fr.	
– 10.000 fr.	300 fr.	400 fr.
10.000 tot – 25.000 fr.	600 fr.	800 fr.
25.000 tot 100.000 fr.	900 fr.	1.200 fr.
meer dan 100.000 fr.	1.800 fr.	2.400 fr.
rechtspleging in kort geding	1.000 fr.	

Deze bedragen zijn gekoppeld aan het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Sedert 1 november 1978 werden die bedragen verdubbeld. De volgende verhoging (+ 110 t.h.) ging in op 1 november 1979, toen de index op basis 1974-75 het cijfer 135,07 overschreed, d.w.z. op basis 1966: 135,07 × 1,62879 = 220 (zie art. 8 K.B. 30 november 1970). De daaropvolgende verhoging (120 t.h.) wordt toegepast bij index 141,21 (× 1,62979 = 230). Die wordt bereikt in juli 1980 zodat van 1 augustus 1980 af de verhoging 120 t.h. bedraagt.

De tekst van art. 8 van het K.B. van 30 november 1970 bepaalt niet wanneer de indexverhoging ingaat. Daar het indexcijfer betreffende een bepaalde maand steeds op het einde van de maand in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt, is het op het ogenblik van die bekendmaking dat de verhoging kan ingaan. In de praktijk wordt ook de eerste van de daaropvolgende maand genomen.

Het is het bedrag geldend op het ogenblik van het sluiten van de debatten dat door de rechter wordt in aanmerking genomen.

Het kan dan ook voorkomen dat de rechtsplegingsvergoeding begroot in de conclusies lager ligt dan het bedrag dat op het ogenblik van het sluiten van de debatten mag aangerekend worden. De rechter kan echter niet meer dan gevraagd toestaan.

De rechtsplegingsvergoeding wordt met drievierde verminderd wanneer de verweerder, na de inschrijving op de rol, de eis inwilligt en zijn verbintenissen kwijt in hoofdsom, interesten en kosten.

Artikel 3 van het Koninklijk besluit van 23 november 1976 bepaalt dat het tweede lid van artikel 3 van het Koninklijk besluit van 30 november 1970 aangevuld wordt met volgende tekst: „Die rechtsplegingsvergoeding wordt met drievierde verminderd."

Zo gelezen heeft die aanvulling enkel betrekking op de in het tweede lid van artikel 3 vermelde vaste rechtsplegingsvergoedingen, t.t.z. degene die verdubbeld worden wanneer de ingestelde eis ertoe strekt een veroordeling tot de betaling van een geldsom van meer dan 100.000 fr. te doen uitspreken.

In verscheiden uitgaven van het Gerechtelijk Wetboek wordt echter die toevoeging als een derde lid van artikel 3 voorgesteld, zodat de vermindering toepasselijk zou zijn op alle rechtsplegingsvergoedingen.

Volgens de tekst is dit niet het geval (Vred. Borgerhout; 31 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 1654 met noot J.L.).

Wordt de eis ingewilligd vóór de inschrijving op de rol dan is geen rechtsplegingsvergoeding verschuldigd.

Wel aanvaardt de rechtspraak dat de zaak op de rol wordt gebracht tot vereffening van een rechtsplegingsvergoeding.

De dagvaarding waartoe een advocaat overging, is immers een materiële handeling in de zin van art. 1 van het Koninklijk besluit van 30 november 1970 (Kh. Kortrijk 12 mei 1970, *R.W.*, 1970-71, 855).

De rechtsplegingsvergoeding bij rechtspleging in laatste aanleg doelde hoofdzakelijk op de vorderingen waarvan het bedrag de 3.500 fr. niet overschreed en die gewezen werden krachtens de art. 578, 579, 580, 1°, 580, 7°, en 582, 3° en 4° Ger. W. (oud art. 617 Ger. W.; zie boven, nr. 401). Daar thans alle vonnissen van de arbeidsrechtbank vatbaar zijn voor hoger beroep (zie boven, nr. 405), vindt die regel geen toepassing meer (zie boven, nr. 406).

De rechtspleging voor de voorzitter van de arbeidsrechtbank wordt op 300 fr. terwijl de rechtspleging voor de rechter in kort geding op 1.000 fr. wordt vastgesteld (art. 2, 1° en 6° K.B. 30 november 1970).

De rechtspleging voor de voorzitter betreft de rechtsmacht van de voorzitter op verzoekschrift (art. 1025 e.v. Ger. W.).

674 Het bedrag van de vordering wordt bepaald overeenkomstig de regelen vastgesteld in de art. 557 tot 562 en 618 Ger. W. Het is het bedrag die in

de inleidende akte wordt geëist, tenzij de vordering in de loop van het geding gewijzigd wordt (zie Arbrb. Verviers, 31 mei 1976, *Pas.*, 1977, III, 17; *J. Liège*, 1976-77, 16). De gerechtelijke interesten en alle gerechtskosten worden niet meegeteld (art. 557 Ger. W.).

Bij wijziging van de vordering wordt de som gevorderd in de laatste conclusies in aanmerking genomen (Arbh. Luik, 14 oktober 1976, *Pas.*, 1977, II, 182; *J. Liège*, 1976-77, 98; Arbrb. Luik, 4 november 1975, *Pas.*, 1977, III, 13; Arbrb. Luik, 28 oktober 1975, *J. Liège*, 1975-76, 142; Arbrb. Namen, 19 mei 1974, *J. Liège*, 1974-75, 181; Arbrb. Dinant, 9 mei 1974, *Pas.*, 1975, III, 9; Arbrb. Charleroi, 8 november 1972, *J.T.*, 1973, 114; *anders:* Arbrb. Charleroi, 19 mei 1976, *J.T.*, 1976, 709 en 17 juni 1976, *onuitg.*).

Bij hoofdvordering en tegenvordering is slechts één rechtsplegingsvergoeding verschuldigd (Rb. Hoei, 13 februari 1978, *J. Liège*, 1977-78, 268; Arbh. Brussel, 27 november 1974, *onuitg.*; J. LE MAIRE, *L'indemnité de procédure et de débours, J.T.*, 1969, 564, punt III, c en *J.T.*, 1970, 332, nr. 12). Wel lijkt het billijk bij het bepalen van het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding het bedrag van de hoofdvordering en de tegenvordering samen te voegen, al verwijst art. 3, laatste lid van het K.B. van 30 november 1970 niet naar art. 620 Ger. W. (Arbrb. Gent, 10 april 1978, *onuitg.*).

Bij inroeping van de verjaring door een zelfstandige wat betreft de gevorderde bijdragen wordt het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding bepaald op grond van het bedrag dat nog verschuldigd blijkt (Arbrb. Namen, 12 oktober 1977, *onuitg.*).

675 Wanneer de titel van een lijfrente wordt betwist, zoals het geval is in de arbeidsongevallenregeling, wordt de waarde van de vordering bepaald door het bedrag van de annuïteit met tien te vermenigvuldigen (art. 561 Ger. W.; *anders:* Arbrb. Luik, 13 deceober 1976, *onuitg.*). Voor een jaarlijkse arbeidsongevallenvergoeding van 18.000 fr. wordt het 180.000 fr.

Dezelfde regeling geldt voor beroepsziekte-uitkeringen (Arbh. Bergen, 16 december 1977, *onuitg.* en 17 december 1976, *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9827; *anders:* Arbrb. Charleroi, 17 juni 1976, *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9828, met kritische noot P. MARCHAL; voor de arbeidsrechtbank Charleroi gaat het om een vordering tot erkenning van een politiek recht zodat het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding onveranderlijk blijft).

Wanneer de gerechtigde aanspraak maakt op een recht op sociale uitkering, kan de rechtsplegingsvergoeding noch verminderen noch vermeerderen in functie van het toe te kennen bedrag. De eis strekt niet tot het bekomen van een bepaalde geldsom. Dit is het geval volgens de rechtspraak voor:

— de vaststelling van de arbeidsongeschiktheid uit oogpunt van de ziekte- en invaliditeitsverzekering (Arbh. Luik, 1 februari 1980, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1980, 213; Arbrb. Luik, 19 september 1977, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1978, 198; Arbh. Brussel, 2 maart 1973, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9042; Arbh. Brussel, 9 januari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9008), zelfs indien tevens de betaling van uitkeringen wordt gevorderd (Arbh. Brussel, 2 maart 1973, voormeld).

— de erkenning van de staat van invaliditeit (Arbh. Gent, afd. Brugge, 12 november 1974, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1975, 291; Arbh. Brussel, 2 maart 1973, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 9042).

— het recht op pensioen (Arbrb. Luik, 19 september 1977, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1978, 198; Arbh. Gent, 15 november 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 196; Arbrb. Rharleroi, 7 februari 1975, *J.T.T.*, 1976, 16).

— het recht op het bestaansminimum (Arbh. Gent, 20 januari 1978, *onuitg.*).

Deze rechtspraak kan niet zonder meer bijgetreden worden. Indien de vordering niet alleen een recht, maar tevens de uitkering van een geldsom nastreeft, zal het bedrag van de vaste rechtsplegingsvergoeding eveneens berekend worden volgens het toe te kennen bedrag. Zo zal een vordering tot het toekennen van een recht op pensioen uiteindelijk tot de toekenning van een bepaalde som strekken. De vaste rechtsplegingsvergoeding zal in dit geval, zoals een lijfrente, met toepassing van artikel 621 Ger. W. berekend worden (Cass., 17 maart 1980, *nog onuitg.*).

Het feit dat de R.W.P. of het R.S.V.Z. het pensioen niet uitbetaalt, doch de R.R.O.P., speelt hierbij geen rol.

De rechtsplegingsvergoeding bedraagt altijd 900 fr. wanneer het voorwerp van de vordering geen som tot voorwerp heeft, zoals de vordering ertoe strekkend een vaststelling gedaan door de dienst voor administratieve controle van het R.I.Z.I.V. te vernietigen (Arbrb. Brussel, 13 mei 1975, vermeld door W. PEERAER, in *Het R.I.Z.I.V. in de rechtspleging voor de arbeidsrechtbanken en -hoven, Inf. R.I.Z.I.V.*, 1976, 299).

676 Een aanvullende vaste rechtsplegingsvergoeding van 500 fr. (art. 4 K.B. 30 november 1970) wordt toegekend:

— bij persoonlijke verschijning van partijen;

— bij deskundigenonderzoek. Dit geldt zelfs zo de advocaat niet aanwezig is bij het deskundigenonderzoek (Arbh. Brussel, 6 januari 1977, *T. Soc. R.*, 1977, 282);

— bij getuigenverhoor;

— bij overlegging van stukken;

— bij schriftonderzoek;

— bij verhoor van partijen;

— bij plaatsopneming;

— bij eedaflegging;

— bij heropening van de debatten;

— bij verwijzing van de zaak naar de arrondissementsrechtbank (Gent, 7 februari 1975, *R.W.*, 1975-76, 803), bij verwijzing wordt de rechtsplegingsvergoeding toegekend die toepasselijk is volgens het gerecht waaraan de zaak wordt toegewezen;

— bij uitlegging of verbetering van een rechterlijke beslissing;

— bij verzet tegen een bij verstek uitgesproken beslissing, maar dan alleen ten voordele van de partijen die niet zelf verzet doen.

Dit bedrag is gekoppeld aan de index van de consumptieprijzen. Het bedrag toepasselijk op het ogenblik van de proceshandeling (verzet, eed, getuigenverhoor, neerlegging deskundig verslag, enz.) moet in aanmerking genomen worden.

677 Een uitgavenvergoeding van 500 fr. (art. 6 K.B. 30 november 1970) wordt o.m. vastgesteld:

— voor het neerleggen van een akte strekkende tot hervatting van het geding;

— voor het indienen van een verzoekschrift tot het instellen van hoger beroep (art. 1056, 2° Ger. W.);

Bij incidenteel hoger beroep is dus de uitgavenvergoeding niet verschuldigd indien dit beroep bij conclusie ingesteld werd (Arbh. Gent, 24 mei, *R.W.*, 1974-75, 53);

— voor het zenden van een aangetekende brief tot het instellen van hoger beroep (art. 1056, 3° Ger. W.).

Dit bedrag is gekoppeld aan de index van de consumptieprijzen. Het is de datum van het stellen van de handeling die bepaalt welk bedrag moet toegekend worden.

678 Er wordt geen rechtsplegingsvergoeding toegekend voor de materiële akten van burgerlijke aard, zoals de burgerlijke partijstelling en de rechtstreekse dagvaarding, die voor een strafrechtsmacht worden gesteld (zie wetsvoorstel van kamerlid Van Damme tot wijziging van die toestand, (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 496/1, *verworpen Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 496/2, terug ingediend, *Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 42/1; zitting 1974-75, stuk 598).

679 7° *De kosten van vertaling*

Indien de stukken of documenten in een geding overgelegd in een andere taal dan die der rechtspleging gesteld zijn, kan de rechter, op verzoek der partij tegen dewelke die stukken of documenten worden ingeroepen hiervan de overzetting in de taal der rechtspleging bevelen bij een met redenen omklede beslissing.

Dez beslissing is noch voor verzet noch voor beroep vatbaar.

De kosten van vertaling worden mede begroot (art. 8 Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken).

680 In de opsomming van art. 1018 Ger. W. komen niet voor: de kosten van de advocaat (Cass., 18 juni 1964, *Pas.*, 1964, I, 1121; Cass., 11 juni 1956 en 11 april 1956, *Pas.*, 1956, I, 1098; Rb. Brussel, 23 november 1967, *J.T.*, 1967, 741; Brussel, 4 juli 1955, *J.T.*, 1956, 57; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 148; zie noot J. SCORIELS, *R.G.A.R.*, 1966, nr. 7736; noot J. FONTEYNE, *R.G.A.R.*, 1965, nr. 7418; J. DABIN, *Examen de jurisprudence, R. crit. J.B.*, 1959, 316; J. REUMONT, *Les honoraires de l'avocat élément du dommage?, J.T.*, 1958, 33; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Tarif civil*, 4, nr. 29), de reiskosten van een partij om zich naar een terechtzitting te begeven, het loonverlies van een gedaagde partij, de gerechtelijke interesten.

De kosten van tenuitvoerlegging zijn evenmin opgenomen in art. 1018 Ger. W. Zij komen wel ten laste van de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevorderd (art. 1024 Ger. w.).

De kosten van vertaling door een beëdigde vertaler die als tolk optreedt vallen steeds ten laste van de Schatkist (art. 30 tot 32 Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; art. 691 Ger. W.; *vgl.* Cass., 20 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 777; *R.W.*, 1970-71, 356; en art. 6,3 e, Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, goedgekeurd bij de Wet van 13 mei 1955).

AFDELING III

KOSTELOZE PROCESVOERING IN SOCIALE GESCHILLEN

681 Voor de arbeidsgerechten genieten de rechtsonderhorigen in bepaalde gevallen van een recht op kosteloze procesvoering. Eerder was reeds sprake van afschaffing of vermindering in sociale geschillen van de zegel-, griffie- en registratierechten (zie nr. 667 en 669).

De kosteloosheid van rechtspleging zou principiëel voor alle rechtsgedingen kunnen verantwoord worden (zie wat de arbeidsgerechten betreft, *Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 261, wetsvoorstel Goffart. Art. 6 van dit wetsvoorstel luidde als volgt: „In de geschillen als bedoeld in de art. 579 tot 582 Ger. W. komen de kosten ten laste van de andere partij dan de arbeider, de bediende of de zelfstandige, behalve wanneer de vordering van de arbeider, de bediende of de zelfstandige roekeloos of plagend is"). Rechtspreken is een openbare dienst, die toegankelijk moet zijn voor alle rechtsonderhorigen.

Het Gerechtelijk Wetboek heeft die idee afgewezen en had oorspronkelijk de kosteloosheid slechts aan de gerechtigde op vergoeding voor arbeidsongevallen en beroepsziekten verleend. Het hernam de bepalingen die voorkwamen in de Wet van 20 maart 1948 wat betreft de arbeidsongevallen en in art. 50, zesde lid, van de Wet van 24 december 1963 betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten waarbij de gerechtskosten van alle vorderingen gesteund op die wet ten laste van de instelling die het recht toekent of betwist vielen (thans art. 68 van de Arbeidsongevallenwet, Art. 26 § 1, eerste lid, van het K.B. van 13 juli 1970 tot uitvoering van de Wet van 3 juli 1967 wat betreft het personeel van provincies en gemeenten; art. 24 K.B. van 24 januari 1964 betreffende de schadevergoeding ten gunste van de personeelsleden der rijksbesturen en der andere rijksdiensten en van sommige leden van het personeel der gesubsidieerde onderwijsinrichtingen, voor arbeidsongevallen en voor ongevallen op de weg naar en van het werk, en art. 53, derde lid, van de Beroepsziektenwet).

Terecht werd hiertegen opgekomen omdat deze regeling op onrechtvaardige wijze een bijkomende last zou opleggen aan de gerechtigde op de prestaties van de sociale zekerheid en einde maakte aan de bestaande kosteloosheid bij berechting door een administratief rechtscollege (H. LENAERTS, *Proceskostenregeling voor de arbeidsrechten, Arbbl.*, 1966, 960 e.v.).

De kosteloze bijstand kon hieraan niet verhelpen daar hiertoe vereist was dat de gerechtigde over onvoldoende inkomsten beschikte en de kosten slechts voorgeschoten worden in afwachting dat de gerechtigde over ruimere bestaansmiddelen beschikte.

682 Bij geschil tussen een privaat persoon en een openbare dienst nopens prestaties van sociale zekerheid is kosteloosheid niet alleen op sociale gronden te verantwoorden, maar ook juridisch. Elke betwisting houdt verband met de goede werking van een openbare dienst zodat de kosten voortvloeiend uit die betwisting ten laste moeten gelegd worden van die dienst, ongeacht welke partij in het ongelijk wordt gesteld.

Met de Wet van 24 juni 1970 werd de kosteloosheid van de rechtspleging uitgebreid. De overheid of de instelling belast met het toepassen van de wetten en verordeningen bedoeld in de art. 580, 581 en 582, 1° en 2° Ger. W. wordt, welke ook de uitslag van het geding is en behalve wanneer het geding roekeloos of tergend is, steeds tot de kosten veroordeeld (art. 1017, tweede lid, Ger. W.).

Deze overheid of instelling zijn:

— de minister van Sociale Voorzorg (voor de tegemoetkomingen aan minder-validen);
— De Rijksdienst voor arbeidsvoorziening;
— het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van onderneming ontslagen werknemers;
— de Rijksdienst voor jaarlijkse vakantie;
— de Rijksdienst voor werknemerspensioenen;
— de Rijkskas voor rust- en overlevingspensioen;
— de Rijksdienst voor kinderbijslag van werknemers;
— het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers;
— de Rijksdienst voor ziekte- en invaliditeitsverzekering;
— de Dienst voor overzeese sociale zekerheid;
— het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen (voor pensioenen en als hulpkas voor de kinderbijslagen);
— de Hulp- en Voorzorgskas voor zeelieden;
— de Pool van de zeelieden ter koopvaardij;
— de Rijksdienst voor sociale reclassering van minder-validen;
— de ziekenfondsen;
— de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering;
— de Hulpkas voor werkloosheidsuitkeringen;
— de bijzondere kinderbijslagfondsen;
— de vakantiefondsen;
— de sociale verzekeringskas optredend als kinderbijslagfonds en rentefonds.

In de Arbeidsongevallenregeling of in de Beroepsziektenwet worden de kosten, naargelang het geval, ten laste gelegd van:

— de verzekeraar (Cass., 10 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 450; Cass., 5 december 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 171);
— Het Fonds voor arbeidsongevallen (Cass., 24 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 506; Cass., 9 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 861);
— het Fonds voor beroepsziekten.

683 Die regel van kosteloosheid geldt zowel voor de vordering ingesteld door of tegen de gerechtigde.

Bij terugvordering door een openbare instelling van uitkeringen die ten onrechte aan een gerechtigde uitbetaald werden, zullen de gedingkosten ten laste van die instelling vallen (Arbh. Luik, 18 december 1973, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1974, 193; Arbh. Luik, 27 juni 1973, *J. Liège*, 1973-74, 3; Arbh. Luik, 8 februari 1973, *onuitg.*, Arbh. Luik, 24 februari 1972, *J. Liège*, 1972-73, 4).

Zo de gerechtigde echter meer kosten gemaakt heeft dan nodig, zal hij die kosten moeten dragen, b.v. door te dagvaarden in een geschil waar een verzoekschrift als rechtsingang volstaat (zie boven, nr. 538).

684 Het is de overheid die uiteindelijk de beslissing nam die tot de kosten

wordt veroordeeld, en niet de administratieve overheid die voorbereidende adviezen uitbracht.

Zo is het kinderbijslagfonds partij en niet de medico-sociale dienst van het Ministerie van Sociale Voorzorg die de arbeidsongeschiktheid van een minder-valide kind vaststelt (Arbh. Gent, afd. Brugge, 6 mei 1976, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 5 juni 1978, *onuitg.*).

De adviserende geneesheer van de verzekeringsinstelling neemt de beslissing tot beëindiging van de staat van invaliditeit, al moet hij die beslissing ter kennis brengen aan de geneeskundige raad voor invaliditeit (Arbrb. Brussel, 10 oktober 1975, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1075, 425).

De geneeskundige raad voor invaliditeit (R.I.Z.I.V.) draagt de kosten voor een deskundigenonderzoek en niet het ziekenfonds (Arbh. Luik, 7 september 1972, *onuitg.*).

685 De kosteloosheid waarin art. 1017, tweede lid, Ger. W. voorziet, geldt enkel voor de gerechtigde en kan dus niet ingeroepen worden door:

— het openbaar ministerie (Arbh. Luik, afd. Libramont, 12 februari 1975, *onuitg.*);

— de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid (Cass., 26 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 95);

— de verzekeringskassen voor zelfstandigen;

— een werkgever tegen wie het Fonds voor arbeidsongevallen een vordering inleidde tot terugbetaling van uitgekeerde arbeidsongevalvergoedingen (Arbh. Gent, afd. Brugge, 10 november 1977, *onuitg.*);

— een verzekeringsinstelling die een vordering instelt tegen het R.I.Z.I.V. waarvan de dienst administratieve controle vaststelde dat er te veel aan uitkeringen werd uitbetaald (art. 97 Ziekte- en Invaliditeitswet; Arbh. Brussel, 28 april 1977, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 220);

— een verzekerde, daar de tekst enkel spreekt van gerechtigde (Cass., 16 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 591, *J.T.T.*, 1978, 274).

Werd nochtans als gerechtigde beschouwd:

— de verzekeringsinstelling die in de rechten van de sociaal verzekerde gesubrogeerd is (Arbrb. Gent, 18 oktober 1976, *onuitg.*);

— de exploitant van een rustoord, die bepaalde ten onrechte ontvangen sommen moet terugbetalen omdat de verstrekkingen inzake gezondheidszorgen niet werkelijk gepresteerd werden ten voordele van geherbergde personen (Arbh. Luik, 8 februari 1973, *onuitg.*).

686 De gerechtigde mag slechts die kosten in rekening brengen die met toepassing van art. 1018 Ger. W. als gedingkosten worden aangemerkt.

Dit is niet het geval voor de reiskosten van de gerechtigde om zich naar de zitting van de arbeidsrechtbank te begeven (Arbrb. Luik, afd. Jemeppe, 8 januari 1973, *onuitg.*), en voor de kosten van tenuitvoerlegging (Arbh. Gent, 3 januari 1972, *onuitg.*). Die kosten zijn niet opgesomd in art. 1018 doch komen wel voor in art. 1024 Ger. W.. Wel komen de verplaatsingskosten om zich naar een deskundigenonderzoek te bevelen in aanmerking (zie boven, nr. 666).

687 De rechtsplegingsvergoeding wordt, zelfs indien de gerechtigde in het ongelijk is gesteld wat de grond van het geschil betreft, van de openbare instelling gevorderd (Arbh. Luik, 26 november 1971, *onuitg.*).

Deze regeling is onbillijk (zie het wetsvoorstel-Goffart, *Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 723; zitting 1971-72, stuk 252; B.Z. 1974, stuk 39; zie ook *Gedr. St., Kamer*, zitting 1975-76, stuk 933/1).

De Senaat, heeft op voorstel van senator Goffart, voorgesteld art. 1017, tweede lid, als volgt te wijzigen: „Behalve wanneer het geding roekeloos of tergend is, wordt de overheid of de instelling, belast met het toepassen van de wetten en verordeningen bedoeld in de art. 580, 581 en 582, 1° en 2°, ter zake van vorderingen ingesteld door of tegen de gerechtigden, steeds in de kosten verwezen, met uitzondering, indien de gerechtigde in het ongelijk is gesteld van de sommen bepaald bij art. 1022" (*Gedr. St., Senaat*, B.Z. 1974, stuk 39/2; *Parl. Handel., Senaat*, 17 juni 1976, blz. 2566 en 2589). Op die manier werd gereageerd tegen de handelwijze van een advocaat die tal van onzinnige rechtsvorderingen tegen een ziekenfonds inleidde welke telkens als ongegrond werden afgewezen, doch die niettemin steeds een rechtsplegingsvergoeding verkreeg. De Kamercommissie voor de Justitie oordeelde „dat het niet opgaat... de hulp van de wetgever in te roepen om een einde te maken aan misbruiken van eerder geringe omvang" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 384/2) en verwierp het voorstel.

De rechtsplegingsvergoeding blijft ook verschuldigd indien de vordering zonder voorwerp wordt, b.v. door de erkenning van de staat van arbeidsongeschiktheid (Arbrb. Charleroi, 13 november 1978, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1979, 106).

AFDELING IV

SCHADEVERGOEDING BIJ PROCESVOERING

688 Wanneer een partij in het gelijk gesteld wordt kan niettemin een deel van de kosten ten hare laste gelegd worden op grond van art. 1382 B.W. en dit in afwijking van de regel gesteld in art. 1017, eerste lid, Ger. W. dat de in het ongelijk gestelde partij in de kosten van het geding verwezen wordt (Cass., 24 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 965; *R.W.*, 1978-79, 2669; *T. Soc. R.*, 1978, 337; zie ook noot 1 onder Cass., 5 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 9; *R. Crit. J.B.*, 1974, 177, nr. 85).

Werd tot de kosten veroordeeld, alhoewel de vordering niet gegrond werd verklaard, de gewezen zelfstandige die gedagvaard werd in betaling van bijdragen en die, na zijn bedrijf gestaakt te hebben, nagelaten had zijn verzekeringskas te verwittigen, die aldus verplicht werd onnodig kosten te doen (Cass., 24 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 965; Arbh. Bergen, 22 november 1978, *J.T.*, 1979, 277; Arbh. Brussel, afdeling Bergen, 8 februari 1973, *T. Soc. R.*, 1973, 272). Hiertegen werd opgeworpen dat de zelfstandige niet in het ongelijk werd gesteld. Art. 8 van het K.B. van 19 december 1967 houdende algemeen reglement van het sociaal stauut der zelfstandigen legt weliswaar de verplichting op aan de verzekerde zijn verzekeringskas binnen een termijn van vijftien dagen, aan de hand van een officieel bewijsstuk de staking van alle beroepsbezigheid als zelfstandige mede te delen, doch voorziet in geen sanctie. Derhalve bestaat er, volgens die opvatting, geen aanleiding om hem de proceskosten bij wijze van sanctie te doen dragen (Arbh. Luik, 9 december 1976, *Pas.*, 1977, II, 184; Arbh. Luik. 10 juni 1976, *Pas.*, 1977, II, 96, Arbh. Luik, afd. Namen, 12 februari 1976, *Pas.*, 1977, II, 19).

Zoals reeds uiteengezet berust de grondslag van de betaling van de proceskosten niet op art. 1017, eerste lid, Ger. W., doch op art. 1382 B.W., zodat het feit dat de partij niet in het ongelijk werd gesteld, van belang voor de toepassing van art. 1017, eerste lid, Ger. W., buiten beschouwing mag gelaten worden.

De verzekerde zelfstandige die met betrekking tot zijn bijdrageverplichting de verjaring slechts opwerpt na de dagvaarding, werd eveneens tot betaling van de kosten van het geding veroordeeld (Arbrb. Brussel, 5 februari 1974, *R.W.*, 1973-74, 2452).

Een gelijkaardige oplossing werd toegepast ingeval de zelfstandige aan zijn sociale verzekeringskas niet de nodige inlichtingen gaf om het juiste bedrag van de bijdragen te bepalen zodat deze kas overbodige kosten moest maken (Arbh. Bergen, 22 juni 1976, *onuitg.*).

689 De sociale verzekeringskas die een zelfstandige tot betaling van bijdragen dagvaardt zonder vooraf een laatste herinnering gestuurd te hebben overeenkomstig art. 46 van het K.B. van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967, houdende inrichting van het sociaal statuut der zelstandigen werd tot de gedingkosten veroordeeld, niettegenstaande de zelfstandige tot de betaling van de bijdragen werd veroordeeld (Arbrb. Charleroi, 21 april 1976, *J.T.T.*, 1977, 84).

Een andere sociale verzekeringskas werd tot de helft van de gerechtskosten veroordeeld omdat de vordering tot betaling van achterstallige bijdragen het gevolg was van een fout van die kas, die aan de verzekeringsplichtige vroeger bij vergissing had laten weten dat hij voor een bepaalde periode geen bijdragen verschuldigd was (Arbh. Gent, 18 november 1977, *onuitg.*).

690 Wanneer een geding roekeloos of tergend gevoerd wordt, kan de partij die op dergelijke wijze procedeerde, tot schadevergoeding veroordeeld worden.

Dit is het geval met een partij die dagvaardt nadat de schuld betaald werd (zie in verband met R.M.Z., Arbrb. Brussel, 3 januari 1980, *onuitg.*, Arbrb. Doornik, 23 december 1977, *J.T.T.*, 1978, 356; Vred. Antwerpen, 24 november 1954, *R.W.*, 1954-55, 1078).

Het kan ook gelden voor een gedaagde die tot verweer ten onrechte excepties opwerpt om de procedure te verlengen. Het feit zich tegen een rechtsvordering te verweren is, in beginsel, de uitoefening van een recht (J. DESDEVISES, *L'abus du droit d'agir en justice avec succes, Rec. Dall., Chron.*, 1979, 21). Het wordt slechts een ongeoorloofde daad die aanleiding kan geven tot schadevergoeding indien het met roekeloosheid, boosaardigheid of kwade trouw gebeurt (Cass., 29 november 1962, *Pas.*, 1963, I, 406 en noot 1; *R.W.*, 1962-63, 1529).

691 Indien de gerechtigde een roekeloos of tergend geding voert, moet de gerechtigde, in afwijking op de regel dat de openbare dienst de gedingkosten draagt (zie boven, nr. 682), in de gerechtskosten verwezen worden (art. 1017, tweede lid, Ger. W.).

De rechter moet, wanneer hij een vordering tergend of roekeloos acht, dit motiveren (Cass., 10 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 451; *J.T.T.*, 1976, 231; Cass., 5 oktober 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 171; Cass., 25 januari en 15 maart 1962, *Pas.*, 1962, I, 610 en 783).

Een vordering wegens roekeloos of tergend geding is niet mogelijk in kort geding (Voorz. Rb. Antwerpen, 10 juli 1958, *R.W.*, 1958-59, 1067; Luik, 5 maart 1958, *J. Liège*, 1957-58, 249; Luik, 13 maart 1954, *Pas.*, 1955, II, 121; Brussel, 24 december 1901, *Pas.*, 1902, II, 195; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Référés*, nr. 294).

Een vordering is roekeloos of tergend wanneer de partij te kwader trouw gehandeld heeft of een onverschoonbare fout begaan heeft (Cass., 13 november 1953, *Pas.*, 1954, I, 189; Cass., 11 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 791 met noot 1; *vgl.* Cass. fr., 10 november 1937, *Rec. Sirey*, 1938, I, 263). Een

lichtzinnig optreden waartoe een normaal voorzichtige persoon niet zou overgaan, is voldoende (Cass., 15 mei 1941, *Pas.*, 1941, I, 192).

692 In de Arbeidsongevallen- en Beroepsziektenwet is eveneens sprake van veroordeling van de eiser wegens roekeloos en tergend geding (zie boven, nr. 681). De tekst maakt alleen gewag van de eiser (Vred. La Roche, 6 februari 1951, *J.T.*, 1951, 167; *R.G.A.R.*, 1952, nr. 4977).

Door een deel van de rechtspraak en rechtsleer werd in de vroegere Arbeidsongevallenwet een andere betekenis gegeven aan de termen „roekeloos en tergend" dan in het gemeen recht (Arbrb. Charleroi, 31 maart 1976, *Verz.*, 1976, 591; G. WETS, noot onder Brussel, 12 april 1948, *Bull. Ass.*, 1948, 250; P. POLLET, *Des dommages-intérêts pour procédures téméraires et vexatoires, J.T.*, 1955, 598, nr 20, 3).

Deze zienswijze steunde op een oppervlakkige lezing van de parlementaire werken (R. SOUFFY, *Les dépens en matière d'accident du travail, R.G.A.R.*, 1958, nr. 4962). De termen „roekeloos en tergend" hadden in de vroegere Arbeidsongevallenwet hun klassieke betekenis.

Met de huidige Arbeidsongevallenwet van 1971 is de discussie terug geopend (L.E. TROCLET, *Nov., Droit social*, IV, *Accidents du travail*, nr. A 1721). De Nationale Arbeidsraad heeft in zijn advies nr. 341 van 16 juli 1970 er de aandacht op gevestigd dat in de Arbeidsongevallenwet sprake is van „tergend en roekeloos geding" en in het Gerechtelijk Wetboek van „tergend of roekeloos geding" (art. 1017 en 620 Ger. W.). De minister van Sociale Voorzorg verklaarde bij de bespreking in de Senaatscommissie dat hij het tekstverschil handhaafde „in het voordeel van de getroffene of de rechthebbende" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1970-71, stuk 215, blz. 179, art. 61). In de Kamercommissie preciseerde hij zijn gedachte: „de twee voorwaarden moeten vervuld zijn" (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1970-71, stuk, 887/6, art. 68).

In het verslag van de Koninklijke Commissaris over de gerechtelijke hervorming is in de commentaar sprake van tergende en roekeloze vordering (dl. I, blz. 394), en in de tekst van tergende of roekeloze vordering (zie vroeger art. 37 Wet van 25 maart 1876, gew. Wet van 15 maart 1932).

Vóór het Gerechtelijk Wetboek kwamen de termen „tergend of roekeloos" reeds voor (art. 37 Wet van 25 maart 1876, gew. Wet van 15 maart 1932). „Tergend of roekeloos" en „tergend en roekeloos" werden dooreen gebruikt met dezelfde betekenis.

693 De arbeidsgerechten nemen niet gemakkelijk aan dat een vordering tergend en roekeloos is (zie ook noot V.H. bij Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 16 mei 1974, *Verz.*, 1975, 115; zie nochtans voor gevallen waar de vordering ten onrechte als tergend en roekeloos werd aangezien, Vred. Luik, 13 april 1953, *Bull. Ass.*, 1953, 362; Vred. Antwerpen, 6 december 1950, *Bull. Ass.*, 1951, 649; Vred. Hollogne-aux-Pierres, 29 mei 1949, *Bull. Ass.*, 1949, 476 en kritiek van J. ROUFFY, *R.G.A.R.*, 1952, nr. 4962/2).

694 Werden tergend en/of roekeloos geacht:

— het niet verschijnen zonder enige verontschuldiging op het deskundig onderzoek, vormt een vrijpostige houding die aanleiding geeft tot veroordeling tot betaling van de gerechtskosten (Arbrb. Brugge, 30 januari 1975, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1975, 290);

— het ontbreken van elk motief bij het instellen van een vordering tot herziening van de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid (Arbrb. Charleroi, 31 maart 1976, *Verz.*, 1976, 589 met noot V.H.);

— het hoger beroep tot verbetering van een feitelijke vergissing in een vonnis gewezen in eerste aanleg (Arbh. Bergen, 20 juni 1975, *J.T.*, 1975, 509);

— de weigering vrijwillig te verschijnen om een feitelijke vergissing te herstellen (Rb. Antwerpen, 27 juni 1972, *Verz.*, 1973, 283 met noot V.H.);

— een beroep tegen een beslissing van uitsluiting van het recht op werkloosheidsuitkering wegens het niet aanvaarden van een behoorlijke betrekking (Arbrb. Aarlen, 8 maart 1978, *J.T.T.*, 1978, 262);

— een vordering tegen het R.I.Z.I.V. zonder elementen tot staving ervan (Arbrb. Aarlen, 10 februari 1978, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1978, 328);

— een vordering tot het bekomen van een opzeggingsvergoeding wanneer zij duidelijk onverantwoord is (W.R. Ber. Bergen, 7 september 1957, *T. Soc. R.*, 1958, 216);

— in hoger beroep gaan in een zaak die niet vatbaar is voor hoger beroep (Gent, 10 mei 1954, *R.W.*, 1954-55, 673);

— een vordering ingesteld door schoonkinderen tot het bekomen van arbeidsongevaluitkeringen (Vred. Herstal, 10 december 1948, *Bull. Ass.*, 1949, 51);

— een vordering ingesteld door de getroffene door een arbeidsongeval om een hogere vergoeding te bekomen tegen het advies in van haar eigen geneesheer en van een deskundige, aangesteld door de rechtbank (Vred. Seneffe, 4 april 1950, *R.G.A.R.*, 1952, nr. 4978; Vred. Antwerpen, 6 december 1950, *Bull. Ass.*, 1951, 649);

— een vordering ingesteld door een slachtoffer om ter gelegenheid van een arbeidsongeval de gevolgen van een vroeger ongeval, dat geen arbeidsongeval was, mede in aanmerking te laten komen bij het bepalen van de arbeidsongeschiktheid (Vred. Herstal, 10 december 1948, *Bull. Ass.*, 1949, 51);

— een vordering ingesteld door een getroffene door een arbeidsongeval die arbeidsongeschiktheid veinst (Vred. Brussel, 27 oktober 1949, *Bull. Ass.*, 1949, 642);

— het hoger beroep tegen het feit dat de in eerste aanleg aangestelde deskundige, welke appellant niet wraakte, geen geneesheer-specialist zou zijn in de opgegeven specialiteit (Arbh. Bergen, 9 oktober 1978, *onuitg.*).

— het hoger beroep tegen het vonnis waarbij, in afwachting dat de werknemer het gebruik van het hem als getroffene van een arbeidsongeval toegekend kapitaal rechtvaardigt, de rechter dit kapitaal op een spaarboekje aan de A.S.L.K. laat plaatsen (Arbh. Bergen, 26 maart 1979, *R.G.A.R.*, 1980, nr. 10188).

De ongegrondheid van een vordering is nooit op zichzelf een aanwijzing dat een vordering tergend en roekeloos is (Cass., 5 maart 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 756; Arbrb. Namen, 9 oktober 1974, *Pas.*, 1975, III, 25).

Wel kan in de rechtspraak een tendens onderkend worden om niet enkel een kwade trouw, een zware fout of een grove lichtzinnigheid als voorwaarde voor de vordering tot schadevergoeding wegens roekeloos en tergend geding te vereisen, maar ook om de achteraf ongegrond blijkende vordering als tergend en roekeloos aan te merken (Vred. Antwerpen, 6 november 1963, *R.W.*, 1963-64, 1933; Vred. Mechelen, 28 juni 1963, *R.W.*, 1963-64, 200; *vgl.* Brussel, 15 december 1969, *R.W.*, 1969-70, 1055; *idem*, 28 oktober 1969, *J.T.*, 1970, 29; *idem*, 31 december 1964, *Pas.*, 1965, II, 297; *idem*, 26 februari 1964, *Pas.*, 1964, II, 86; *idem*, 30 november 1963, *J.T.*, 1964, 128; *idem*, 22 maart 1962, *J.T.*, 1963, 192).

695 Werd niet tergend en/of roekeloos geacht:

— het lichtzinnig betwisten van een beslissing van de medische adviseur van het ziekenfonds (Arbh. Bergen, 31 maart 1976, *J.T.T.*, 1977, 48);

— het intrekken van een akkoord nopens de regeling van de gevolgen van een arbeidsongeval (Arbrb. Gent, 26 november 1973, *R.W.*, 1973-74, 2404; *R.G.A.R.*, 1974, nr. 9258, *Verz.*, 1974, 523);

— een vordering nopens de graad van arbeidsongeschiktheid niettegenstaande de raadgevende geneesheer van het slachtoffer en die van de verzekeraar het eens zijn nopens de graad van arbeidsongeschiktheid (Arbrb. Namen, 9 oktober 1974, *Pas.*, 1975, III, 25; *J. Liège*, 1974-75, 278; *Verz.*, 1975, 423);

— een vordering ingesteld door een werknemer voor de arbeidsrechtbank om vakantiegeld te bekomen niettegenstaande de strafrechter de werkgever ambtshalve tot betaling van vakantiegeld had veroordeeld, indien deze vordering alleen tot vrijwaring van rechten werd ingesteld omdat de werkgever verzet had aangetekend bij de beslagrechter tegen de uitvoering van de strafrechtelijke uitspraak (Arbh. Gent, 26 oktober 1977, *onuitg.*).

AFDELING V

BIJZONDERE KOSTEN

696 Buiten de gerechtskosten kan een partij soms ingevolge wettelijke bepalingen tot de betaling van andere kosten veroordeeld worden.

Art. 20 § 5 van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen bepaalt dat de sociale verzekeringskassen voor zelfstandigen van hun aangeslotenen de terugbetaling kunnen vorderen van de kosten, veroorzaakt door rappelbrieven, die ze aan hun aangeslotenen moeten versturen, of door opzoekingen, die zij moeten verrichten.

Art. 46 van het K.B. van 19 december 1967 legt aan de sociale verzekeringskassen op voor de gerechtelijke invordering een laatste herinnering per aangetekend schrijven of eventueel door tussenkomst van een gerecht die aan de onderworpene te sturen. De bijkomende kosten worden volgens art. 47 van hetzelfde besluit ten laste van die onderworpene gelegd. Deze onkosten worden ingevorderd zoals de bijdragen.

Bij Ministerieel besluit van 12 juni 1975 (*Stbl.*, 28 juni 1975) werden vermelde kosten forfaitair vastgesteld als volgt:

1° rappelbrieven

a) rappel bij aangetekend poststuk: 60 fr.

b) rappel met kennisgeving van ontvangst: 25 fr.

2° onderzoek ter plaatse in verband met het vaststellen van het recht op uitkeringen: 190 fr.

3° onderzoek ter plaatse door het R.S.V.Z. op aanvraag van een kas: bedrag gevraagd door het R.S.V.Z.

Deze bedragen zijn gekoppeld aan spilindex 131,38 (basis 1971)en worden jaarlijks aangepast aan de spilindex die op 1 januari het niveau van de maandelijkse sociale uitkeringen bepaalt overeenkomstig de wet van 2 augustus 1971.

Zij bedragen thans resp.:

1978	70	32	246
1979	79	33	251
1980	84	45	266

AFDELING VI

GERECHTSKOSTEN BIJ VORDERING TOT TUSSENKOMST

697 Bij een vordering tot tussenkomst vallen de gerechtskosten ten laste van:

a) De vrijwillig tussenkomende partij indien het om een bewarende tussenkomst gaat.

Dit is zelfs het geval indien de partij tegen wie de tussenkomst gericht is in haar vordering bezwijkt (Cass., 2 juni 1960, *Pas.*, 1960, I, 1138; Cass., 29 januari 1925, *Pas.*, 1925, I, 120 met noot 6; Arbrb. Mechelen, 24 november 1975, *onuitg.*; Brussel, 8 maart 1965, *J.T.T.*, 1965, 319).

Soms wordt de vrijwillige tussenkomende partij die buiten haar eigen belangen die van een partij ondersteunt tot een deel van de gedingkosten veroordeeld samen met die partij indien deze in het ongelijk wordt gesteld (*Rép. P, Dr. B.*, Tw. *Intervention en matière civile*, nr. 287);

b) De verliezende partij bij agressieve tussenkomst (Luik, 14 december 1901, *Pas.*, 1902, II, 237; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Intervention en matière civile*, nr. 288; DE PAEPE, I, blz. 452).

c) Van de verzoeker bij een vordering tot gedwongen tussenkomst zelfs indien de verzoeker gelijk haalt wat betreft zijn hoofdvordering (Bergen, 27 november 1894, *J.T.*, 1895, 90).

In de rechtspraak worden de gerechtskosten ook ten laste gelegd van de tussenkomende partij onder argumentering dat indien zij niet tot tussenkomst gedwongen was geworden zij vrijwillig zou tussengekomen zijn.

Zij worden ook ten laste van de eisende partij gelegd indien de gedaagde partij ingevolge de vordering van de eiser, die als ongegrond wordt afgewezen, verplicht was tot gedwongen tussenkomst van een derde over te gaan tot verdediging van zijn belangen ,

d) Van de verzoeker bij vordering tot gemeenverklaring van een vonnis.

HOOFDSTUK V

DE RECHTSMIDDELEN

698 De vonnissen van de arbeidsrechtbanken kunnen alleen vernietigd worden door aanwending van de rechtsmiddelen bij de wet bepaald (art. 20 Ger. W.).

De gewone rechtsmiddelen zijn: het hoger beroep en het verzet (art. 21, eerste lid, Ger. W.).

De buitengewone rechtsmiddelen zijn: de voorziening in cassatie, het derdenverzet, het verzoek tot herroeping van gewijsde en het verhaal op de rechter (art. 21, tweede lid, Ger. W.).

De voorziening in cassatie laat aan het Hof van Cassatie toe kennis te nemen van de beslissingen gewezen in laatste aanleg door een arbeidsrechtbank of een arbeidshof, wegens overtreding van de wet of wegens schending van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven normen (art. 608 Ger. W.). De rechtspleging in cassatie is voor de sociale geschillen niet verschillend van die voor de andere burgerlijke geschillen. Zij valt dan ook buiten het voorwerp van deze studie.

Dit is evenzo het geval met het verhaal op de rechter waarbij een partij een verhaal in aansprakelijkheid tegen een rechter of tegen een ambtenaar van het openbaar ministerie uitoefent (LE PAIGE, nr. 221, blz. 231). Dit verhaal kan op alle rechters, dus ook op de raadsheren en rechters-magistraten en de raadsheer en rechters in sociale zaken evenals op de leden van het arbeidsauditoraat-generaal en van het arbeidsauditoraat uitgeoefend worden (art. 1141 Ger. W.). Het verhaal op de rechter wordt bij de griffie van het Hof van Cassatie ingeleid door een verzoekschrift, ondertekend door de partij of haar bijzondere gemachtigde (art. 1143, eerste lid, Ger. W.). De tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie is vereist (art. 478, 1080, 1140 tot 1147 Ger. W.; Cass., 11 oktober 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 194; Cass., 14 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 435; Cass., 4 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 928; Cass., 3 oktober 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 163, e.a.).

Worden behandeld de rechtsmiddelen die het geschil terug voor het arbeidsgerecht brengen.

AFDELING I

HET HOGER BEROEP

§ 1. Algemeenheden

699 Het hoger beroep biedt het voordeel dat de zaak een tweede maal, door andere rechters, onderzocht wordt: „pour rectifier l'erreur ou l'iniquité" (H. BEKAERT, *Introduction*, nr. 111, blz. 123). Hierdoor wordt de rechtspleging echter verlengd en worden de gedingkosten verhoogd.

Het beginsel van de dubbele aanleg is echter geen grondwettelijk beginsel. In bepaalde gevallen wordt dan ook van dit beginsel afgeweken om de procedure te versnellen (art. 1068 Ger. W.).

Dit gewoon rechtsmiddel van hoger beroep wordt door de partij die zich door een vonnis geschaad acht aangewend om de hervorming in haar voordeel te bekomen.

Het streeft hoofdzakelijk een hervorming ten gronde na, al kan het ook betrekking hebben op de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank of de niet naleving van vormvereisten.

Het hoger beroep kan algemeen zijn wanneer het gericht is tegen alle beschikkingen van het aangevochten vonnis. Het kan ook beperkt worden tot één of meerdere beschikkingen van dit vonnis.

§ 2. Vonnissen vatbaar voor hoger beroep

700 In alle zaken kan hoger beroep ingesteld worden, zelfs al gaat het om een beslissing alvorens recht te doen of om een verstekvonnis (art. 616 en 1050 Ger. W.). De vonnissen in kort geding zijn eveneens vatbaar voor hoger beroep (art. 1039 en 1040 Ger. W.).

Op die regel bestaan enkele uitzonderingen die ook gelden voor de arbeidsgerechten.

Hoger beroep is niet toegelaten tegen:

a) De beslissing van het bureau voor rechtsbijstand van de arbeidsrechtbank, wanneer het ingesteld wordt door andere personen dan de verzoeker en de procureur-generaal (art. 688, eerste lid, Ger. W.).

b) De beslissing van sluiting van de debatten (art. 769, derde lid, Ger. W.).

c) De beslissing van de arbeidsrechtbank over de aanvraag tot heropening van de debatten (art. 776 Ger. W.).

Tegen het vonnis waarbij ambtshalve de heropening van de debatten wordt bevolen is wel hoger beroep mogelijk (Arbh. Luik, 11 februari 1976, *Pas.*, 1977, II, 18; Arbh. Brussel, 1 juni 1976, *R.W.*, 1978-79, 1590; *idem*, 6 maart 1975, *Pas.*, 1975, II, 125 met conclusies MARCHAND, *idem*, 22 augustus 1972, *J.T.*, 1972, 587).
Een deel van de rechtspraak acht hoger beroep ook in dit geval uitgesloten. De heropening van de debatten door de rechter wordt, evenals de sluiting ervan, als een beslissing van inwendige aard beschouwd (*vgl.* W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 181, blz. 107);

d) Het vonnis tot overlegging van stukken (art. 880, tweede lid, Ger. W.).

e) Het vonnis over vraagstukken betreffende de wijze van schriftonderzoek (art. 893 Ger. W.).

f) De beschikkingen gegeven tijdens het getuigenverhoor vóór het vonnis tenzij zij veroordelingen opleggen (art. 944 Ger. W.).

g) De beschikkingen tot tenuitvoerlegging ten belope van een bepaald bedrag bestemd als voorschot voor de deskundige (art. 990, vierde lid, Ger. W.).

h) Vonnissen waarbij bevolen wordt dat partijen in persoon moeten verschijnen (art. 996, eerste lid, en 1046 Ger. W.).

i) Vonnissen waarbij een plaatsopneming bevolen wordt (art. 1008, eerste lid, Ger. W.).

j) De beschikkingen gewezen ter gelegenheid van een plaatsopneming (art. 1013 Ger. W.).

k) Akkoordvonnissen (art. 1043, tweede lid, Ger. W.).

Hoger beroep kan wel ingesteld worden wanneer de overeenkomst „niet wettelijk tot stand is gekomen" (art. 1043, tweede lid, Ger. W.).

Dit is het geval wanneer een partij rechtsonbekwaam was om een overeenkomst af te sluiten, er een gebrek in de toestemming was of de overeenkomst strijdig met de openbare orde is (Luik, 9 mei 1962, *J. Liège*, 1962-63, 57 met noot M.H.; Gent, 13 januari 1962, *Pas.*, 1962, II, 102; BRAAS, II, blz. 601, noot 2).

Indien de rechter wijzigingen brengt aan de overeenkomst kan hiertegen eveneens hoger beroep ingesteld worden (Brussel, 27 februari 1952, *Pas.*, 1952, II, 89).

De rechter mag evenmin een akkoordvonnis toestaan indien op het ogenblik dat de zaak voor hem ingeleid wordt er reeds een overeenkomst bestond.

Hij heeft alsdan geen rechtsmacht om op te treden, daar er bij hem geen geschil aanhangig werd gemaakt (art. 1043, eerste lid, Ger. W.; Cass., 3 oktober 1940, *Pas.*, 1940, I, 239; Cass., 15 februari 1904, *Pas.*, 1904, I, 140; Cass., 3 februari 1902, *Pas.*, 1902, I, 137; Cass., 22 november 1897, *Pas.*, 1898, I, 22; BRAAS, II, nr. 1153, blz. 601-602).

Het openbaar ministerie kan wegens schending van de openbare orde zich in hoger beroep voorzien.

Het akkoordvonnis is slechts bindend „voor de gedingvoerende partijen".

Derden kunnen derdenverzet instellen.

Wordt het akkoordvonnis in beroep gewezen, dan staat hiertegen, wanneer het niet wettelijk tot stand kwam, eventueel cassatie of de herroeping van het gewijsde open.

l) Vonnissen waarin geldig berust wordt ten aanzien van de partij die erin berust (art. 1044 Ger. W.).

De berusting kan uitdrukkelijk of stilzwijgend zijn (art. 1045 Ger. W.).

Er is geen geldige berusting in zaken die de openbare orde raken, b.v. de volstrekte bevoegdheid van de rechter of de geschillen nopens de toekenning van arbeidsongevallenuitkeringen.

m) Beslissingen van inwendige aard (art. 1046 Ger. W.).

Een beslissing die er zich toe beperkt een zaak tot een latere datum uit te stellen, zonder verzet vanwege de partijen en zonder een feitelijke kwestie of een rechtskwestie te beslechten is een maatregel van inwendige aard die niet vatbaar is voor hoger beroep (Cass., 27 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1021; Cass., 25 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 1048; Cass., 22 juli 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 1029).

Zijn eveneens beslissingen van inwendige aard: de bepaling van de rechtsdag, de weglating van de rol, de doorhaling, de wijziging door de rechter van de termijnen voor het nemen van conclusies, de toelating om een zaak op de dag van de zitting in te schrijven op de algemene rol, de verdeling van de zaken onder de kamers (art. 726 Ger. W.).

n) Een vonnis waarin verschrijvingen of misslagen geslopen zijn, wanneer het hoger beroep enkel strekt tot uitlegging of verbetering van dit vonnis (Arbh. Bergen, 20 juni 1975, *J.T.*, 1975, 509; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 5 mei 1972, *onuitg.*; Brussel, 8 maart 1973, *J.T.*, 1974, 156 met noot PH. FONTAINE; Arbrb. Luik, 5 maart 1971, *onuitg.*).

Dit is ook het geval bij vergissing in de berekening van de gerechtskosten (Brussel, 8 maart 1973, *J.T.*, 1974, 156 met noot PH. FONTAINE; Arbh. Luik, 14 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 320; *anders*: Vred. Aalst, 5 december 1973, *J.T.*, 1974, 158).

De vordering tot uitlegging of verbetering wordt voor de arbeidsrechtbank gebracht die de uit te leggen of te verbeteren beslissing heeft gewezen (art. 795 Ger. W.).

Hoger beroep wordt ook uitgesloten voor bepaalde vonnissen in verband met de sociale verkiezingen (art. 7, 30 en 38, K.B. 18 oktober 1978; zie verder, nr. 776).

701 Betwist werd in de rechtsleer en in de rechtspraak of hoger beroep mogelijk is tegen het vonnis waartegen verzet werd aangetekend en vooraleer over dit verzet uitspraak werd gedaan.

Zich steunend op de regel *electa una via recursus ad alteram non datur* werd de vraag oorspronkelijk negatief beantwoord (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Appel en matière civile et commerciale*, 289 e.v., nr. 267 en 271; BRAAS, II, nr. 1159, blz. 605 en nr. 1193, blz. 621; BELTJENS, I, art. 455, blz. 878, nr. 16; Cass., 29 april 1926, *Pas.*, 1926, I, 355; Brussel, 10 juni 1950, *J.T.*, 1950, 564; Brussel, 14 mei 1949, *J.T.*, 1949, 381; Brussel, 1 februari 1911, *Pas.*, 1911, II, 95; Luik, 6 januari 1887, *Pas.*, 1888, II, 224; Brussel, 12 augustus 1878, *Pas.*, 1879, II, 17). Geleidelijk werd een soepeler houding aangenomen (Gent, 23 april 1952, *R.W.*, 1952-53, 755 met advies van J. MATTHIJS). Wanneer het verzet ontvankelijk werd verklaard, en het oorspronkelijk verstekvonnis hervormd werd, werd het hoger beroep zonder voorwerp geacht (Brussel, 8 februari 1963, *Pas.*, 64, II, 204; Brussel, 25 april 1961, *Pas.*, 1963, II, 111; *vgl.* Brussel, 10 november 1965, *J.T.*, 1966, 138). Was het verzet niet-ontvankelijk verklaard dan was hoger beroep tegen het oorspronkelijk verstekvonnis mogelijk (Brussel, 11 december 1972, *Pas.*, 1973, II, 65). A. LE PAIGE handhaaft nochtans de vroegere stelling (LE PAIGE, nr. 56, blz. 48 e.v.; zie ook P.E. TROUSSE, *La théorie des voies de recours*, *Ann. Dr. Lv.*, 1968, 436).

Volgens het arbeidshof van Gent is het hoger beroep ontvankelijk, doch moet de behandeling ervan uitgesteld worden tot wanneer de arbeidsrechtbank op het verzet uitspraak zal gedaan hebben (14 februari 1977, *onuitg.*, met andersluidend advies van het openbaar ministerie; in dezelfde zin Antwerpen, 24 april 1978, *R.W.*, 1979-80, 534 met advies van het openbaar ministerie; W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 322, blz. 154). Deze zienswijze strookt het best met de teksten.

Het is slechts wanneer een partij die verstek laat gaan tegen een beschikking in kort geding, verzet doet dat hoger beroep tegen die beschikking niet toegelaten is (art. 1039, tweede lid, Ger. W.).

702 Tegen ieder vonnis alvorens recht te doen kan tegelijkertijd als tegen het eindvonnis, hoger beroep ingesteld worden zelfs al is het zonder voorbehoud ten uitvoer gelegd (art. 1055 Ger. W.).

Zo kan, wanneer de arbeidsrechtbank een geneesheer als deskundige aanstelt bij een geschil nopens het recht op arbeidsongevallenuitkeringen, de verzekeraar hoger beroep instellen, zelfs indien zijn raadgevende geneesheer het deskundigenonderzoek bijwoonde (Arbh. Gent, 20 januari 1977, *Verz.*, 1977, 557).

Wanneer het hoger beroep tegen de beslissing alvorens recht te doen, ongegrond wordt verklaard, kan het arbeidshof geen kennis nemen van de geschilpunten waartegen geen hoger beroep werd ingesteld (Cass., 17 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 380).

703 Vóór de Wet van 29 november 1979 was enkel hoger beroep mogelijk tegen de vonnissen van de arbeidsrechtbank die betrekking hadden op de geschillen in verband met:

a) de rechten en verplichtingen van werknemers, leerlingen, gelijkgestelden en hun rechtverkrijgenden inzake sociale zekerheid, bestaanszekerheid en sluiting van ondernemingen;

b) de wetten tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden, van het recht op bestaansminimum en van een gewaarborgde gezinsbijslag;

c) de toekenning van een rentebijslag aan de begunstigden met een vervroegd pensioen;

d) het sociaal statuut van zelfstandigen;

e) de tegemoetkomingen en de sociale reclassering van minder-validen;

f) het bijzonder brugpensioen en het brugpensioen van bejaarde invaliden;

g) de Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid;

h) de Wet van 23 juni 1894 op de ziekenfondsen;

i) de Wet van 12 februari 1963 op de vrije verzekering;

j) de administratieve sancties en de administratieve geldboeten (zie boven, nr. 401).

Die regel is thans opgeheven (zie boven, nr. 405).

704 De aanleg werd bepaald door de som die in de inleidende akte werd geëist, met toevoeging van de vergoedende, wettelijke en moratoire interesten en met uitsluiting van de gerechtelijke interesten en van alle gerechtskosten, zowel die van het hangend geding als die van een vroeger kort geding (art. 557 en 618, eerste lid, Ger. W.). Het was dus niet het bedrag dat bij vonnis toegekend werd dat in aanmerking komt.

Indien de vordering in de loop van het geding gewijzigd werd, werd de aanleg bepaald door de som die in de laatste conclusies werd gevorderd (art. 618, tweede lid, Ger. W.; Cass., 2 juli 1896, *Pas.*, 1896, I, 231; Arbrb. Charleroi, 8 november 1972, *J.T.*, 1973, 114).

Wanneer de vordering verschillende punten bevatte, werden deze samengevoegd tot bepaling van de aanleg (art. 558 en 618, eerste lid, Ger. W.). De voorwaarden, gesteld in art. 23 van de Wet van 25 maart 1876 volgens dewelke samenvoeging slechts mogelijk was indien de verschillende punten van de vordering dezelfde oorzaak hadden, werd in het Ger. W. niet overgenomen. Wanneer een werknemer een vordering inleidde tot betaling door zijn gewezen werkgever van opzeggingsvergoeding, achterstallig loon en werkkleding werden deze verschillende punten samengevoegd.

Het was ook mogelijk indien de oorspronkelijke vordering, bestond uit verschillende punten, waarvan het samengevoegd bedrag meer dan 3.500 fr. bedroeg, in hoger beroep te komen voor één punt dat minder dan 3.500 fr. bedroeg.

Samenvoeging geschiedde eveneens wanneer verscheidene vorderingen die samenhangend waren bij dezelfde akte werden ingeleid (art. 701 Ger. W.; zie verder, nr. 480).

Wanneer de gevorderde som deel uitmaakte van een betwiste schuldvordering van een hoger bedrag werd de aanleg door het bedrag dat op de titel was vermeld of in voorkomend geval door het bedrag van het saldo van gemelde schuldvordering, zelfs indien de gevorderde som minder hoog is, bepaald (art. 559, Ger. W.; Cass., 14 januari 1904, *Pas.*, 1904, I, 107; DE PAEPE, I, blz. 57 e.v.; BELTJENS, *a.w.*, I, art. 24, blz. 208, nr. 2).

705 In de zaken waar een of meer eisers optraden tegen een of meer verweerders, werd de bevoegdheid bepaald door de totale gevorderde som, ongeacht ieders aandeel daarin (art. 560 en 618, eerste lid, Ger. W.).

Voor de renten, zoals een arbeidsongevallenrente, werd de aanleg bepaald door het jaarlijks bedrag met tien te vermenigvuldigen (art. 561 en 618, eerste lid, Ger. W.; zie ook Cass., 12 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 464, noot 1).

Voor de tegenvorderingen die ontstonden uit het contract of het feit dat aan de oorspronkelijke rechtsvordering ten grondslag lag, ofwel uit de tergende of roekeloze aard van de vordering, werd de

aanleg bepaald door de samenvoeging van het bedrag van de hoofdvordering en het bedrag van de tegenvordering (art. 620 Ger. W.; Cass., 24 december 1965, *Pas.*, 1966, I, 570 met noot 2; *R. Crit. J.B.*, 1973, 163; Cass., 2 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 761; Cass., 28 maart 1958, *Pas.*, 1958, I, 836; Cass., 15 mei 1913, *Pas.*, 1913, I, 239 en andersluidende conclusies van PHOLIEN).

Dit was, alhoewel moeilijk te verantwoorden, niet het geval voor de tegenvorderingen die tot de normale volstrekte bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken behoorden (FETTWEIS, nr. 150, blz. 94 e.v.).

Bij gebreke van grondslagen voor het bepalen van de waarde van het geschil werd het geschil in eerste aanleg berecht en was hoger beroep mogelijk (art. 619 Ger. W.).

§ 3. Partijen die hoger beroep kunnen instellen

706 Iedere partij, die voor de arbeidsrechtbank partij was, zelfs al liet zij verstek gaan of nam zij geen conclusies, kan hoger beroep instellen.

Zij moet wel belang hebben in het hoger beroep (*vgl.* art. 17 Ger. W.), d.w.z. dat zij grieven moet hebben tegen het vonnis (art. 1057, eerste lid, 7° en 1064, eerste lid, Ger. W.).

Wie voldoening bekwam voor de eerste rechter kan geen hoger beroep instellen (Cass., 19 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 1543; Cass. fr., 21 april 1970, J.C.P., IV, nr. 5744, met noot J.A.; Bergen, 30 september 1975, *Pas.*, 1976, II, 106; Brussel, 2 april 1974, *Pas.*, 1975, II, 3; W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 204, blz. 114). Die regel is echter niet absoluut. Wanneer de rechter in eerste aanleg de vordering van eiser inwilligt, en deze partij een dwaling in feite of in rechte heeft begaan in haar verdediging, moet haar de mogelijkheid geboden worden om die dwaling in hoger beroep te laten herstellen (noot H. SIMONT, *R. Crit. J.B.*, 1947, 170 e.v., bij Gent, 30 september 1943, bevestigd door Cass., 17 oktober 1946, *Pas.*, 1946, I, 365; zie ook: Cass., 27 maart 1890, *Pas.*, 1890, I, 14; Cass., 16 mei 1846, *Pas.*, 1846, I, 437; Arbh. Brussel, 13 juni 1975, *T. Soc. R.*, 1976, 34).

Het is ook niet mogelijk in hoger beroep te komen tegen overwegingen, die geen noodzakelijk verband houden met het beschikkend gedeelte en geen gezag van gewijsde hebben (Gent, 13 maart 1980, *J.T.*, 1980, 411; Bergen, 30 september 1976, *Pas.*, 1976, II, 106, W.R. Ber. Antwerpen, 23 november 1936, *R.W.*, 1936-37, 607).

Een partij die verstek liet gaan in eerste aanleg heeft er belang bij het tegen haar uitgesproken verstekvonnis door hoger beroep te bestrijden.

De partij die zich in eerste aanleg naar de wijsheid van de rechtbank gedroeg, kan in hoger beroep gaan (Bergen, 27 februari 1979, *J.T.*, 1980, 228; Brussel, 13 februari 1970, *Pas.*, 1970, II, 84; Brussel, 10 januari 1970, *Pas.*, 1970, II, 76).

De partij die een vonnis zonder voorbehoud heeft betekend of vóór de betekening erin berust heeft, kan incidenteel beroep instellen wanneer de tegenpartij hoger beroep instelt (art. 1054, eerste lid, Ger. W.; Cass., 13 november 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 333).

De hoofdpartijen en de tussenkomende partijen kunnen allen er belang bij hebben beroep in te stellen.

Een tussenkomende partij kan hoger beroep instellen zelfs indien de partij ter bescherming van wier belangen zij is tussengekomen geen hoger beroep heeft ingesteld (Cass., 13 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 811; *R.W.*, 1978-79, 1298).

Tussenkomen tot het verkrijgen van een veroordeling of tot vrijwaring, kan niet voor de eerste maal in hoger beroep plaatshebben (art. 812 Ger. W.; Cass., 24 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 299; Cass., 9 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 650; Cass., 22 februari 1960, *Pas.*, 1960, I, 720; Cass., 4 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 732 met noot 3, getekend R.H.; zie boven, nr. 468).

Een partij die buiten het geding stond kan geen hoger beroep instellen (Arbh. Brussel, 18 december 1974, *onuitg.*).

Een werknemer die getroffen werd door een ongeval op de weg van het werk, in een auto bestuurd door een werknemer van hetzelfde bedrijf, kan geen hoger beroep instellen tegen de bestuurder van die auto indien in eerste aanleg het geding gevoerd wordt enerzijds tussen de door het arbeidsongeval getroffene en de verzekeraar-auto en verzekeraar-arbeidsongevallenen anderzijds tussen het ziekenfonds van de getroffene en de beide verzekeraars en de werknemer, bestuurder van de auto (Brussel, 8 oktober 1965, *Pas.*, 1966, II, 230).

Een verweerder kan geen hoger hoofdberoep instellen tegen een medeverweerder (Brussel, 18 juni 1965, *Pas.*, 1966, II, 178).

De regel dat een partij belang moet hebben om hoger beroep in te stellen geldt ook voor een openbare instelling, zoals de R.S.V.Z. (Arbh. Bergen, 26 maart 1980, *onuitg.*).

Daar het openbaar ministerie krachtens de wet (zie verder, nr. 711) hoger beroep instelt moet het geen belang aantonen.

707 Onder de gelding van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering werd aangenomen, dat de eiser die verstek liet gaan met verval van de aanleg, d.w.z. zonder dat de eis ten gronde werd onderzocht, geacht werd afstand gedaan te hebben van de aanleg en dus geen hoger beroep kon instellen, te meer dat de verweerder hierdoor een aanleg zou verliezen (W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 328, blz. 157).

Hoger beroep was alleen mogelijk nopens de kwestie van het verstek zelf (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Appel en matière civile et commerciale*, 290, nr. 270, *vgl.* Brussel, 16 mei 1894, *Pas.*, 1894, II, 362).

Art. 1050 Ger. W. bepaalt duidelijk dat tegen verstekvonnissen hoger beroep openstaat. De regel uit het Romeins recht *contumax non appellat*, was trouwens reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek verlaten. Met art. 22 van het K.B. nr. 300 van 30 maart 1936 verdween er het laatste spoor van.

Art. 1050 Ger. W. bepaalt ook dat tegen alle verstekvonnissen, dus ook bij verstek ingevolge de afwezigheid van eiser, hoger beroep openstaat.

708 De bevoegdheid om hoger beroep in te stellen is een doelgebonden

bevoegdheid (VAN GERVEN, *Algemeen Deel*, nr. 67, blz. 173). Zij moet dan ook aangewend worden voor het specifieke doel waar zij gegeven wordt.

Wordt zij met een ander doel gebruikt, dan is er afwending van bevoegdheid.

Dit is het geval wanneer hoger beroep wordt ingesteld om de tegenpartij te tergen, om tijd te winnen of zonder een redelijk belang (Brussel, 25 juni 1974, *Pas.*, 1975, II, 49; Brussel, 10 januari 1964, *J.T.*, 1964, 206; Brussel, 30 juni 1960, *J.T.*, 1961, 45; Brussel, 16 december 1958, *R.G.A.R.*, 1961, nr. 6592; Brussel, 11 oktober 1958, *Pas.*, 1959, II, 158; W.R. Ber. Bergen, 7 september 1957, *T. Soc. R.*, 1958, 216; *vgl.* Cass., 27 oktober 1950, *Pas.*, 1951, I, 101).

Een dergelijk hoger beroep is niet ontvankelijk of niet toelaatbaar (VAN GERVEN, nr. 72, blz. 198 e.v.).

Zo werd het hoger beroep van het Fonds voor de beroepsziekten tegen een vonnis van de arbeidsrechtbank, waarbij vermeld Fonds veroordeeld werd om de wettelijke vergoedingen aan de rechthebbenden van een getroffene door asbestose, uit te betalen niettegenstaande het Fonds nooit een administratieve beslissing had genomen, niet ontvankelijk verklaard. Het Arbeidshof Brussel, afdeling Antwerpen oordeelde dat het Fonds nagelaten had de rechthebbenden uit te nodigen hun rechten te doen gelden, zodat het hoger beroep, dat gesteund was op een gemis aan aanvraag door de rechthebbenden, als een misbruik van recht moest beschouwd worden (Arbh. Brussel. 8 november 1973, *R.W.*, 1974-75, 891 e.v.).

709 De vraag kan gesteld worden, of een openbaar bestuur tegen een vonnis houdende bevestiging van een administratieve beslissing, hoger beroep kan instellen.

Volgens een eerste opvatting kan dit wel wanneer de toegepaste wet van openbare orde is (Arbh. Brussel, afd. Bergen, 14 december 1972, *onuitg.*; Arbh. Bergen, 11 februari 1976, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 13 juni 1975, *onuitg.*; Arbh. Luik, 7 november 1972, *onuitg.*; R. v. St., arrest nr. 14402 van 17 december 1970, zaak-R.S.V.Z.).

Een ander deel van de rechtspraak is van oordeel dat het openbaar bestuur wanneer het vaststelt dat zijn eigen beslissing foutief is, een nieuwe beslissing moet treffen (Arbrb. Charleroi, 9 december 1977, *J.T.T.*, 1977, 85, Arbh. Gent, afd. Brugge, 14 januari 1975, *J.T.T.*, 1976, 432, Arbh. Gent, 15 november 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 126; Arbh. Gent, afd. Brugge, 12 december 1972, *onuitg.* en 11 december 1973, *R.W.*, 1974-75, 623 met kritische noot O. DE LEYE; *R.W.*, 1973-74, 2119 en H. PAS, *Heeft het R.S.V.Z. een wettelijk belang om beroep in te stellen, dat strekt tot voordeel van de pensioenaanvrager, T. Soc. R.*, 1975, 4). Hoger beroep kan in dit geval slechts aangetekend worden door de procureur-generaal of de arbeidsauditeur, die in het belang van de wet kunnen optreden (Arbh. Gent, 5 november 1976, *onuitg.*; *idem*, 14 januari 1975 en *idem*, 15 november 1974, *onuitg.*). Zo de administratieve overheid vaststelt dat haar eigen beslissing met miskenning van de wettelijke bepalingen werd getroffen moet zij, volgens dezelfde rechtspraak, deze beslissing rechtzetten door een beslissing van herziening waartegen de rechtsonderhorige beroep kan instellen bij de arbeidsrechtbank.

Dezelfde redenering geldt indien de arbeidsrechtbank een vonnis velt in overeenstemming met de

conclusies van de administratieve overheid en deze achteraf vaststelt dat de wet verkeerd toegepast werd (Arbh. Brussel, 26 januari 1976, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 13 juni 1975, *T. Soc. R.*, 1976, 34; *vgl.* R. v. St., arrest nr. 14402 van 17 december 1970, zaak-R.S.V.Z.).

710 Uit het feit dat een hoger beroep, ingesteld door een openbaar bestuur tegen de beslissing van de arbeidsrechtbank ten voordele van de rechtsonderhorige strekt, mag niet afgeleid worden dat het openbaar bestuur geen belang heeft.

Het openbaar bestuur vertegenwoordigt het algemeen belang en moet dan ook erover waken dat de wet correct wordt toegepast, zels indien dit een financiële weerslag heeft (*vgl.* R. v. St., arresten nr. 14309 van 15 oktober 1970, zaak-Belgische Staat t. Blitstein; nr. 11317 van 16 juni 1965, zaak-Belgische Staat t. n.v. Armement Deppe; nr. 4006 van 21 januari 1955, zaak-Belgische Staat t. Prignon). Het openbaar bestuur kan trouwens incidenteel hoger beroep instellen (Arbh. Bergen, 24 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 82). Welnu het zou niet opgaan het hoger hoofdberoep uit te sluiten en het incidenteel beroep toe te staan.

711 De procureur-generaal en de arbeidsauditeur kunnen krachtens art. 1052, eerste lid, Ger. W. hoger beroep aantekenen tegen beslissingen, in aangelegenheden als bedoeld in art. 578, 7°, 580, 581, 582, 1° en 2° en 583 Ger. W. Dit recht werd ingevoerd ten einde het openbaar ministerie toe te laten in het algemeen belang hoger beroep in te stellen met het oog op een eenheid van rechtspraak (zie boven, nr. 145).

Vermeld art. 1052 Ger. W. laat geen hoger beroep toe van de procureur-generaal of de arbeidsauditeur tegen beslissingen van de arbeidsrechtbanken inzake arbeidsongevallen (Cass., 11 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 930; Cass., 12 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 656).

Daarenboven kan het openbaar ministerie ook hoger beroep instellen krachtens zijn algemeen vorderingsrecht (art. 138, tweede lid, Ger. W.). Het optreden van het openbaar ministerie veronderstelt dat de bijzondere openbare orde geschonden worden (zie boven, nr. 145).

De schending van een wettelijke bepaling van openbare orde of die de openbare orde raakt volstaat niet; bovendien moet de schending een toestand in het leven roepen waardoor de openbare orde in gevaar wordt gebracht zodat de toestand niet kan gehandhaafd worden (Cass., 5 november 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 307; Cass., 12 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975. 656; *R.W.*, 1974-75, 2548; Cass., 4 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 399; *R.W.*, 1974-75, 1435; Cass., 28 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 829 met noten 4 en 5; *R.W.*, 1974-75, 343; Cass., 29 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 318 met conclusies H. LENAERTS; Cass., 13 december 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 376 met noot 2; *R. Crit. J.B.*, 1959, 229 met noot P. HARVEN; Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 22 oktober 1975, *R.G.A.R.*, 1978, nr. 9947; Arbh. Luik, 15 november 1973, *Verz.*, 1975, 693). Die jurisprudentiële beperking valt op gebied van de sociale wetgeving te betreuren (zie boven, nr. 145).

Alleen blijft in dit geval de mogelijkheid open voor de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie om de beslissing in laatste aanleg, die strijdig is met de wetten of met procesvormen en waartegen geen enkele partij in voorziening is binnen de wettelijke termijn, bij het Hof van Cassatie aan te

brengen (art. 1089 Ger. W.). De vernietiging van de beslissing geldt in dit geval niet voor de partijen (art. 1090 Ger. W.). Zij gebeurt uitsluitend in het belang van de wet, om de juiste interpretatie van de wet en tevens de eenheid in de rechtspraak te verzekeren (art. 1091, eerste lid, Ger. W.).

Het openbaar ministerie kan geen incidenteel beroep instellen in de plaats van de gedaagde (Arbh. Luik, 3 september 1971, *J.T.T.*, 1972, 38 met noot A. KOHL, *vgl.* Gent, 30 juni 1962, *R.W.*, 1962-63, 1352; BRAAS, II, nr. 1197, blz. 622).

Indien het openbaar ministerie niet tijdig hoger beroep heeft ingesteld kan het wel in de loop van het geding als tussenkomende partij optreden, doch het kan dit slechts doen indien de bijzondere openbare orde bedreigd wordt, en zonder een veroordeling te kunnen vorderen (art. 812, tweede lid, Ger. W.). Het kan ook zitting nemen in de zaak en advies uitbrengen (art. 764, tweede lid, Ger. W.). Dit advies is niet bindend voor het arbeidshof, dat trouwens niet verplicht is op de ingeroepen middelen te antwoorden.

§ 4. Termijn

712 De termijn van hoger beroep is op straffe van verval op één maand gesteld (art. 860, tweede lid, en 1051, eerste lid, Ger. W.). Dit verval kan niet gedekt worden door een arrest op tegenspraak (art. 865 Ger. W.; Cass., 27 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 739; *R.W.*, 1974-75, 2483; Rb. Brussel, 28 september 1977, *R.W.*, 1977-78, 1208).

De termijn begint te lopen vanaf de betekening van het vonnis (art. 1051, Ger. W.; Cass., 8 november 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 316; Cass., 24 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 576), tenzij de wet het anders bepaalt (art. 57 Ger. W.; zie b.v. art. 1031 Ger. W.; art. 1648 Ger. W., en Cass., 26 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 987). Deze regel geldt zowel voor de partij die betekent als voor diegene aan wie betekend wordt (art. 1051, tweede lid, Ger. W.).

Het incidenteel beroep kan echter ingesteld worden na het hoofdberoep, en tot aan de sluiting van de debatten (art. 1045 Ger. W.).

Voor het openbaar ministerie loopt de termijn zodra het vonnis is uitgesproken, zelfs indien het niet in aanwezigheid van het openbaar ministerie werd geveld (art. 1052, tweede lid, Ger. W.).

Bij onsplitsbaar geschil neemt de termijn van hoger beroep slechts een aanvang voor elke partij op het ogenblik dat het vonnis aan die partij betekend wordt (Cass., 8 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 981).

Wat de tussenkomende partij betreft, loopt die termijn eveneens vanaf het ogenblik van betekening aan haar.

Een termijn van één maand is de regel.

Wanneer in een tekst sprake is van hoger beroep, moet bij ontstentenis van een bijzondere bepaling de algemene regel toegepast worden (Senaat, zitting 1976-77, *Parl. Vr., Bull.* nr. 15 van 18 januari

1977, blz. 493, vraag nr. 8 van senator De Rore in verband met art. 41, laatste lid, K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen).

Een bijzondere termijn van hoger beroep werd ingesteld voor het hoger beroep tegen de beslissingen van de arbeidsrechtbanken in verband met: „de gehele of gedeeltelijke nietigverklaring of tot verbetering van verkiezingen" (art. 71 K.B. 18 oktober 1978). Die termijn bedraagt vijftien dagen vanaf de kennisgeving van het vonnis bij een ter post aangetekend schrijven.

De reden van die afwijking is niet duidelijk. Die termijn komt wel overeen met de beroepstermijn die gold voor de werkrechtersraden (art. 85 van de Wet van 9 juli 1926).

Tegen de beslissing van de arbeidsrechtbank nopens de aanneming van een dringende reden tot ontslag op staande voet van leden die het personeel vertegenwoordigen, en van kandidaten voor de ondernemingsraad en het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen, kan bij verzoekschrift hoger beroep worden ingesteld binnen acht werkdagen na de kennisgeving van het vonnis bij gerechtsbrief (art. 21 § 2 Wet van 20 september 1948; art. 1*bis* § 2 Wet van 10 juni 1952, beide gewijzigd bij K.B. 11 oktober 1978).

Andere afwijkingen, die zonder belang zijn voor het sociaal recht, vindt men nog terug in het Gerechtelijk Wetboek (art. 1299 en 1300), of in bijzondere wetten (art. 29 Wet van 24 juli 1921; art. 465 van de Faillissementswet e.a.).

713 Wanneer het hoger beroep bij verzoekschrift wordt ingesteld is het de datum van indiening en niet van het versturen langs de post die in aanmerking moet genomen worden voor het vaststellen van de ontvankelijkheid (Cass., 10 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 250; Brussel, 22 december 1975, *R.W5.* 1976-77, 88; Antwerpen, 10 november 1974, *Limb. R.*, 1976, 27; Bergen, 24 juni 1975, *Pas.*, 1976, II, 86; Antwerpen, 10 november 1975, *Limb. R.*, 1976, 27; Brussel, 30 januari 1974, *Pas.*, 1974, II, 107).

Het laattijdig ter kennis brengen van het verzoekschrift door de griffie van het arbeidshof aan de gedaagde partijen, en in voorkomend geval aan haar advocaat, is zonder invloed op de ontvankelijkheid (Bergen, 24 juni 1975, *Pas.*, 1976. II, 86; Brussel, 30 januari 1974, *Pas.*, 1974, II, 107; Brussel, 14 juni 1973, *R.W.*, 1973-74, 318; Brussel, 8 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 302; Brussel, 3 november 1970, *Pas.*, 1971, II, 57).

De datum van indiening wordt vastgesteld door de griffier van het arbeidshof (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk, 59/49, blz. 157). Door het handteken van deze griffier wordt die vaststelling een authentieke akte (Arbh. Luik, 3 mei 1974, *J. Liège*, 1974-75, 130; Arbh.Luik, 13 juni 1973, *Pas.*, 1974, II, 11; *J. Liège*, 1973-74, 171; Brussel, 24 mei 1971, *Pas.*, 1971, II, 277; Brussel, 5 maart 1970, *Pas.*, 1970, II, 134; noot A.M. STRANART-THILLY, onder Cass., 28 november 1973, *J.T.*, 1974, 152, nr. 4).

Alhoewel het verzoekschrift op straffe van nietigheid moet gedagtekend zijn, zal de afwezigheid van datering geen invloed hebben op de ontvankelijkheid van het hoger beroep (Arbh. Luik, 13 juni 1973, *Pas.*, 1974, II, 11). Het verzuim van die

vermelding moet immers de belangen van de tegenpartij schaden om tot nietigheid te besluiten (art. 861 Ger. W.). Dit is niet het geval wanneer uit de vaststelling van de griffier blijkt op welke dag het verzoekschrift ingediend werd (art. 867 Ger. W.).

Werd het hoger beroep bij aangetekende brief ingesteld, dan geldt de postdatum als bewijs.

Bij een deurwaardersexploot is het de dag, de maand en het jaar vermeld op het origineel, die toelaten na te gaan of het hoger beroep ontvankelijk is. De niet-vermelding van die datum brengt de nietigheid mede van de akte (art. 862 § 1, 3° en 1057 Ger. W.). Die nietigheid moet ambtshalve door het arbeidshof opgeworpen worden (art. 862 § 2 Ger. W.).

714 De betekening moet geldig geschieden. Zo is de betekening welke niet ter sociale zetel van een vennootschap is gedaan, nietig. De termijn voor hoger beroep loopt alsdan niet (Brussel, 4 december 1975, *J. Liège*, 1975-76, 201).

In de geschillen tegen openbare besturen is de rechtsonderhorige meestal onwetend van het feit dat het vonnis moet betekend worden. Door dit niet te doen blijft de termijn van hoger beroep gedurende dertig jaar bestaan ten voordele van die openbare dienst. Om hieraan te verhelpen werd voorgesteld dat de toezending door toedoen van de griffie van de arbeidsrechtbank van een kopie van het vonnis, overeenkomstig art. 792 Ger. W., als betekening zou gelden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1973-74, stuk 692/1, wetsvoorstel-Charpentier; R. VAN LAETHEM, *La procédure devant les juridictions du travail*, *T. Soc. R.*, 1973, 202).

715 Het hoger beroep mag onmiddellijk na de uitspraak van een vonnis ingesteld worden (art. 1050 Ger. W.; zie nochtans als uitzondering art. 944 Ger. W.; zie boven, nr. 700, punt f).

Art. 85 van de Wet op de werkrechtersraden, waarbij bepaald werd dat hoger beroep slechts mogelijk was drie dagen na de uitspraak van een sententie, om het hoger beroep *ab irato* (in een vlaag van toorn) te vermijden, werd niet gehandhaafd.

De mogelijkheid onmiddellijk hoger beroep in te stellen zodra het vonnis is uitgesproken werd door het Gerechtelijk Wetboek uitgebreid tot de vonnissen alvorens recht te doen en de verstekvonnissen (Cass., 25 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 85; *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 416; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 161).

716 De termijn van één maand wordt verlengd:

a) Indien hij binnen de gerechtelijke vakantie begint te lopen en ook verstrijkt. Hij wordt verlengd tot de vijftiende dag van het nieuw gerechtelijk jaar (art. 50, tweede lid, Ger. W., gew. Wet van 24 juni 1970; voor de berekening zie H. BOCKEN, *a.w., J.T.*, 1975, 510; Brussel, 23 december 1975, *Pas.*, 1976, II, 175).

Die bepaling is niet toepasselijk op het hoger beroep ingesteld door het openbaar ministerie daar art. 50, derde lid, Ger. W. enkel verwijst naar art. 1051 Ger. W. (*vgl.* Brussel, 5 april 1978, *R.W.*,

1978-79, 1371; Brussel, 24 februari 1976, *J.T.*, 1976, 353; Rb. Brussel, 13 juni 1975, *J.T.*, 1975, 509; J. LAENENS, *Kroniek van het Gerechtelijke Privaatrecht, R.W.*, 1976-77, 2457; noten H. BOCKEN, *J.T.*, 1970, 473 en erratum 519; *J.T.*, 1975, 510).

b) Tot de eerstvolgende werkdag indien de vervaldag een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag is (art. 53, tweede lid, Ger. W.). Deze werkdag wordt de laatst nuttige dag om hoger beroep in te stellen. Zo de termijn op een zaterdag 30 augustus verstrijkt, wordt maandag 1 september de laatst nuttige dag (Brussel, 23 december 1975, *J.T.*, 1976, 117).

c) Wanneer een van de partijen aan wie of op wier verzoek het vonnis is betekend, geen woon- of verblijfplaats in België heeft (art. 1051, derde lid, Ger. W.; Cass., 30 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 276). De termijn wordt uitsluitend ten voordele van die partij verlengd overeenkomstig art. 55 Ger. W.

Die mogelijkheid werd met de Wet van 15 juli 1970 opgeheven voor de hogere beroepen tegen de beschikkingen in kort geding.

d) Wanneer er geen betekening is van het vonnis, dan bedraagt de termijn dertig jaar (art. 2262 B.W.; Brussel, 18 maart 1970, *Pas.*, 1970, II, 153).

e) In geval van overmacht, bewezen door de appellant (Cass., 30 oktober 1961, *Pas.*, 1962, I, 242; Cass., 5 januari 1953, *Pas.*, 1953, I, 288; Cass., 9 april 1951, *Pas.*, 1951, I, 525; Cass., 4 december 1947, *Pas.*, 1947, I, 515; Cass., 6 mei 1946, *Pas.*, 1946, I, 172 met noot 2; Cass., 30 april 1928, *Pas.*, 1928, I, 149; Cass., 28 januari 1924, *Pas.*, 1924. I, 171; Brussel, 28 juni 1976, *J.T.*, 1976, 706; Brussel, 6 december 1973, *Pas.*, 1974, II, 56; J. VAN COMPERNOLLE, *Théorie des actes et des délais, Ann. Dr. Lv.*, 1968, 395, e.v.; BRAAS, II, nr. 771*ter*, blz. 671).

Bij overmacht begint de termijn te lopen na het einde van de toestand van overmacht (Brussel, 6 december 1973, *Pas.*, 1974, II, 56).

Het is immers een algemeen beginsel dat de termijnen verlengd worden met de tijd dat het voor een partij volstrekt onmogelijk is te handelen (noot A. MELCHIOR, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1953, 31; R. PIRET, noot in *J.T.*, 1946, 257; SOLUS/PERROT, *Droit judiciaire privé*, I, nr. 462, blz. 422 e.v.; zie noot 2 bij Cass., 27 maart 1919, *Pas.*, 1919, I, 112).

Die onmogelijkheid moet volstrekt zijn, d.w.z. onvoorzienbaar en onoverkomelijk (*Arr. Cass.*, 1974, 577, noot 2, 3 en 4; noot A. MELCHIOR, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1953, 31; noot R. PIRET, onder Cass., 29 april 1946, *J.T.*, 1946, 257 e.V.).

Het moet gaan om een gebeurtenis die onafhankelijk is van de wil van appellant en die door hem niet kon worden voorzien of afgewend (over het begrip overmacht zie Cass., 15 december 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 371; Cass., 25 juni 1956, *Pas.*, 1956, I, 1176).

Het feit dat de griffie op een normale dag van opening gesloten is, kan een geval van overmacht zijn (Cass., 28 juni 1954, *Pas.*, 1954, I, 939).

Wanneer door de fout van de advocaat of de vakbondsafgevaardigde, aan wie opdracht werd gegeven hoger beroep in te stellen, het hoger beroep niet tijdig werd betekend, verbindt de fout van de lasthebber volgens de rechtspraak de lastgever. De appellant kan geen overmacht inroepen, daar deze een onoverkomelijk beletsel onderstelt (Cass., 24 januari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 576; Luik, 30 april 1975, *J.T.*, 1975, 551; *J. Liège*, 1974-75, 257).

Die vrij strenge zienswijze vergt nuancering. Wanneer de rechtsonderhorige een beroep doet op een advocaat of zijn vakbond, is het slechts achteraf dat hij ervaart of de persoon die zijn belangen

waarneemt zijn vertrouwen waard is. De rechtsonderhorige wendt zich tot die persoon met de bedoeling dat hij al het nodige zou doen om het proces een gunstig verloop te geven. Indien de advocaat of de vakbondsafgevaardigde hierbij fouten begaat lijkt het onbillijk de rechtsonderhorige hiervoor verantwoordelijk te stellen.

De rechtspraak heeft zich ruimer uitgesproken wat betreft de fouten of nalatigheden begaan door een aangezochte gerechtsdeurwaarder (Antwerpen, 22 mei 1979, *R.W.*, 1979-80, 449; Corr. Oudenaarde, 1 april 1977, *R.W.*, 1978-79, 1513 met noot A. VANDEPLAS; Corr. Hoei, 2 mei 1975, *J. Liège*, 1975-76, 35; Corr. Hasselt, 5 februari 1975, *Limb. R.*, 1975, 86; Vred. Brasschaat, 11 april 1973, *R.W.*, 1973-74, 2117; Brussel, 29 maart 1972, *R.W.*, 1972-73, 1825; Rb. Brussel, 4 februari 1972, *Pas.*, 1973, III, 14; Luik, 1 september 1971, *J. Liège*, 1971-72, 25; Rb. Brussel, 19 juni 1969, *R.W.*, 1973-74, 620; Rb. Antwerpen, 2 oktober 1961, *J.T.*, 1961, 206; Brussel, 1 februari 1958, *R.W.*, 1957-58, 1965; *vgl.* Cass., 2 april 1850, *Pas.*, 1850, I, 317; zie ook A. VANDEPLAS, *Over verzet in strafzaken, R.W.*, 1972-73, 1809 e.v., nr. 23; zie nochtans Rb. Verviers, 6 mei 1974, *J. Liège*, 1974-75, 20: Brussel, 3 mei 1973, *Pas.*, 1973, III, 64).

Het niet opsturen van een afschrift van het vonnis overeenkomstig art. 792 Ger. W., is geen overmacht die het instellen van hoger beroep belet (Brussel, 27 september 1973, *R.W.*, 1973-74, 1659).

f) Bij incidenteel beroep kan de gedaagde hoger beroep instellen na het verstrijken van de wettelijke termijn (art. 1054, eerste lid, Ger. W.).

De rechter kan de termijn voor hoger beroep niet verlengen (art. 51 Ger. W.).

717 De termijn van hoger beroep wordt geschorst door het overlijden van de partij (art. 56, eerste lid, Ger. W.). Hij begint eerst opnieuw te lopen na een nieuwe betekening van de beslissing aan de woonplaats van de overledene, en te rekenen van het verstrijken van de termijnen om een boedelbeschrijving op te maken en zich te beraden, indien de beslissing betekend is vóór het verstrijken van die termijnen (art. 56, tweede lid, Ger. W.). De termijn loopt niet tegen de erfgenamen die geen kennis kregen van de betekening (art. 56, derde lid, Ger. W.).

718 Het arbeidshof moet ambtshalve nagaan of het hoger beroep tijdig werd ingesteld (Arbh. Luik, 25 oktober 1973, *Pas.*, 1974, II, 68; Arbh. Luik, 28 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 344; Arbh. Brussel, 12 mei 1971, *Pas.*, 1971, II, 267). Dit is zelfs zo indien reeds een beslissing vooraleer recht te doen uitgesproken werd (art. 860, tweede lid, 864 en 865 Ger. W.).

Wanneer de geïntimeerde het verval niet opwierp, moet vooraf de heropening van de debatten bevolen worden (art. 774, tweede lid, Ger. W.; Cass., 29 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 626; Cass., 23 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 574; *R.W.*, 1974-75, 2134; Cass., 21 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 70; Cass., 9 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 357; Arbh. Luik, 28 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 344).

In verband met de vonnissen vooraleer recht te doen, mag niet uit het oog verloren worden, dat het vellen van een eindvonnis de termijn van hoger beroep heropent (art. 1055 Ger. W.; Cass., 6 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 408; *R.W.*, 1974-75, 1436). „Het beroep tegen een eindvonnis doet het recht tot beroep tegen een vonnis alvorens recht te spreken weer opleven, zelfs wanneer de termijnen voor beroep verloren zijn en de partij erin heeft berust of het zonder voorbehoud heeft uitgevoerd" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 416). Zo kan het geding,

mede dank zij het incidenteel beroep, in zijn geheel aan de rechter in hoger beroep onderworpen worden.

§ 5. Wijzen van voorziening in hoger beroep

719 Het hoger beroep wordt ingesteld bij verzoekschrift, eventueel bij akte van de gerechtsdeurwaarder (art. 1056, 1° en 2° Ger. W.).

Deze laatste wijze is verplicht wanneer het bestreden vonnis bij verstek tegen de gedaagde in hoger beroep, t.t.z. de oorspronkelijke verstekdoende verweerder, werd uitgesproken (art. 1056, 1° Ger. W.).

De tekst bepaalt echter niet dat de akte van gerechtsdeurwaarder in dit geval op straffe van nietigheid voorgeschreven is.

Hieruit leidde de rechtspraak af dat wanneer de geïntimeerde op de zittingen verscheen en zich ten gronde verdedigde de rechtspleging niet moest geschorst worden om betrokkene bij gerechtsdeurwaarder te dagen (Arbh. Bergen, 22 november 1978, *J.T.*, 1979, 277; Arbh. Bergen, 27 januari 1976, *J.T.*, 1976, 327; Arbh. Luik, 1 oktober 1975, *onuitg.*; Arbh. Bergen, 20 juni 1975, *J.T.T.*, 1976, 107 met noot V.P.; *J.T.*, 1975, 572; Arbh. Gent, 24 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 381; Arbh. Luik, 26 november 1973, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 21 november 1973, *onuitg.*; Arbh. Luik, afd. Namen, 25 oktober 1973, *Pas.*, 1974, II, 68; Arbh. Luik, 2 mei 1972, *J.T.*, 1972, 714; A. FETTWEIS, *De l'article 1056, 1°* du Code judiciaire, J.T., 1973, 101; *anders:* P. COECKELBERGHS, *De l'article 1056, 1°* du Code judiciaire, J.T., 1972, 754).

Een andere opvatting zou er ook toe leiden dat de rechtsonderhorigen, gezien verscheidene openbare instellingen in eerste aanleg stelselmatig verstek laten gaan, verplicht zouden zijn kosten van dagvaarding te maken, wat strijdig is met het streven naar kosteloze rechtspleging.

Het hoger beroep ingesteld bij verzoekschrift tegen een verstekvonnis, is ontvankelijk (Arbh. Luik, 25 juni 1976, *onuitg.*; Arbh. Bergen, 20 juni 1975, *onuitg.*). Indien de geïntimeerde niet verschijnt, kan het arbeidshof bevelen dat het hoger beroep bij gerechtsdeurwaarder wordt betekend wanneer dit niet geschied is (art. 1058 Ger. W.).

720 Een derde wijze, bij ter post aangetekende brief gezonden aan de griffie, werd bij de Wetten van 12 mei en 30 juni 1971, 20 juni 1975 en 22 december 1977, uitgebreid tot de hogere beroepen inzake de sociale geschillen bedoeld in art. 580, 2°, 3°, 6°, 7°, 8°, 9°, 10° en 11°, 581, 2°, 582, 1° en 2° en 583 Ger. W. (art. 1056, 3° Ger. W.).

Art. 41, vijfde lid, van het K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, herhaalt dat het hoger beroep tegen de vonnissen van de arbeidsrechtbanken kan worden ingesteld bij ter post aangetekende brief gericht aan de griffie van het bevoegde arbeidshof.

Het hoger beroep dat in die gevallen bij gewone brief wordt ingesteld is daarom niet nietig (Arbh. Luik, 3 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 14).

Het hoger beroep dat onregelmatig bij ter post aangetekend schrijven werd inge-

steld, kan niet nietig worden verklaard, hoewel de wet niet uitdrukkelijk deze wijze van voorziening voorschrijft. Art. 1056 Ger. W., waarin de wijzen voor het instellen van hoger beroep opgesomd worden, stelt geen nietigheid vast (art. 860 Ger. W.; Cass., 10 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 250 impliciete oplossing). Dit is ook zo indien het hoger beroep bij verzoekschrift in plaats van bij aangetekende brief werd ingesteld (Arbh. Luik, 3 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 14; *J. Liège*, 1974-75, 130).

721 Ten slotte voorziet art. 1056, 4° Ger. W. in een vierde soort beroep, dit bij conclusie.

Alhoewel meestal toegepast voor het incidenteel beroep, heeft de tekst een algemene draagwijdte (LE PAIGE, nr. 84, blz. 78 e.v.; *anders:* Brussel, 19 december 1972, *J.T.*, 1973, 407; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 158). Zo kan de appellant bij conclusie zijn hoger beroep uitbreiden.

Het is meestal het incidenteel hoger beroep dat bij conclusie wordt ingesteld.

De gedaagde in hoger beroep kan ten allen tijde, d.w.z. tot aan het sluiten van de debatten, incidenteel beroep instellen tegen alle partijen die in het geding zijn voor de rechter in hoger beroep, zelfs indien hij het vonnis zonder voorbehoud heeft betekend of er vóór de betekening erin berust heeft (art. 1054, eerste lid, Ger. W.; Cass., 13 november 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 333; Arbh. Luik, 9 februari 1977, *J. Liège*, 1976-77, 218).

Wanneer de gedaagde in hoger beroep in het vonnis berust heeft wordt die berusting vermoed voorwaardelijk te zijn. De gedaagde berust in het vonnis mits de andere partij geen hoger beroep instelt. Doet ze dit wel dan heeft de gedaagde partij het recht op haar beurt hoger beroep in te stellen „in de mate dat zij door het vonnis in haar rechten wordt benadeeld" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 416).

Het incidenteel beroep blijft mogelijk, zelfs indien de gedaagde „er voor de betekening in berust heeft". Wordt hiermede bedoeld, zoals de Franse tekst blijkt te beduiden, de betekening van het vonnis waartegen hoger beroep wordt ingesteld: „même si (la partie intimée) a acquiescé avant SA signification" (in die zin Arbh. Brussel, 27 juni 1978, *T. Soc. R.*, 1978, 418). De Nederlanse tekst zou dan moeten luiden „voor DEZE betekening" wat niet het geval is. Met „DE" betekening werd vóór het Gerechtelijk Wetboek de betekening van het hoofdberoep bedoeld (W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 638, blz. 266; nr. 641, blz. 238).

Zoals meer het geval is in het Gerechtelijk Wetboek (zie b.v. 863, 2° Ger. W.), werd de vroegere terminologie gehandhaafd. Met de betekening wordt dan de aanzegging van het hoger beroep bedoeld. Na die aanzegging kan de geïntimeerde, die in het vonnis geldig berust, geen hoger beroep meer instellen.

Volgens een derde zienswijze wordt de betekening van het incidenteel hoger beroep bedoeld (J. Mallié, noot in *T. Soc. R.*, 1978, 422, punt 5). Deze interpretatie lijkt minder logisch. Het is slechts wanneer de gedaagde na kennisneming

van het hoger beroep erin berust, dat kan verantwoord worden dat geen incidenteel beroep mogelijk is.

Incidenteel beroep van de gedaagde in hoger beroep of geïntimeerde, is ook mogelijk tegen een andere partij dan de appellant. Wel te verstaan, kan slechts incidenteel hoger beroep ingesteld worden zo die partij in hoger beroep gedagvaard werd.

De geïntimeerde kan al de beschikkingen van het beroepen vonnis, waardoor hij zich gegriefd acht, zonder onderscheid en ongeacht of het hoger beroep beperkt is, aanvechten (Cass., 14 oktober 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 206; Cass., 19 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 487 met noot 2).

Incidenteel beroep kan ook bij akte van een gerechtsdeurwaarder ingesteld worden (Cass., 19 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 487; *R.W.*, 1975-76, 1962). De nodeloze gedane kosten zullen echter ten laste van de geïntimeerde vallen.

Incidenteel beroep kan echter niet worden toegelaten wanneer het hoofdberoep nietig of laattijdig is (art. 1054, tweede lid, Ger. W.; Cass., 17 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 380). Het hoger beroep ingesteld door de geïntimeerde binnen de normale termijn van hoger beroep kan in dit geval, alhoewel bij conclusies ingesteld als hoofdberoep beschouwd worden (W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 646, blz. 271). Zo de appellant afstand van hoger beroep doet blijft het incidenteel beroep bestaan.

Hoger beroep door vrijwillige verschijning van partijen is niet mogelijk. Art. 706 Ger. W. is alleen in eerste aanleg van toepassing (Arbh. Brussel, 31 januari 1972, *onuitg.*).

722 Het hoger beroep tegen vonnissen betreffende de nietigverklaring of verbetering van de verkiezingen wordt bij een ter post aangetekend schrijven ingesteld (art. 72, eerste lid, K.B. 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen).

Dit is een afwijking van de regel dat de hogere beroepen in de aangelegenheden opgesomd in art. 582, 3° en 4° Ger. W. bij verzoekschrift ingeleid worden (zie boven, nr. 719), terwijl de aangetekende brief voor die materies in art. 1056, 3° Ger. W. niet vermeld wordt.

Zoals hoger aangestipt is de wijze van voorziening in beroep niet op straffe van nietigheid voorgeschreven (zie boven, nr. 720). Dit is ook niet het geval voor het hoger beroep inzake sociale verkiezingen.

§ 6. Vormvereisten van het hoger beroep

723 Behoudens wanneer het hoger beroep bij conclusies wordt ingesteld, is het op straffe van nietigheid onderworpen aan bepaalde vormvereisten.

Zij worden in art. 1057, eerste lid, Ger. W. opgesomd:

1° De dag, de maand en het jaar.

Indien de datering van belang is om de ontvankelijkheid van het hoger beroep te beoordelen gaat het om een volstrekte nietigheid (art. 862 § 1, 3° Ger. W.; zie boven, nr. 713 wat betreft de dagvaar-

ding), anders om een betrekkelijke nietigheid (Arbh. Luik, 3 mei 1974, *Pas.*, 1975, II, 14; *J. Liège*, 1974-75, 130; Brussel, 30 januari 1974, *Pas.*, 1974, II, 107; Arbh. Luik, 13 juni 1973, *Pas.*, 1974, II, 11).

2° De naam, de voornaam, het beroep en de woonplaats van de eiser in hoger beroep.

3° De naam, de voornaam, het beroep en de woonplaats of, bij gebrek van een woonplaats, de verblijfplaats van de gedaagde in hoger beroep.

4° De beslissing waartegen in hoger beroep wordt gekomen.

De onder 2° tot 4° opgegeven vermeldingen zijn op straffe van betrekkelijke nietigheid voorgeschreven (art. 861 Ger. W.);

5° De rechter in hoger beroep.

Bij niet aanduiding van die rechter is er volstrekte nietigheid (art. 862 § 1, 5° Ger. W.);

6° De plaats waar de gedaagde in hoger beroep akte moet laten nemen van zijn verklaring van verschijning.

Het gaat om een betrekkelijke nietigheid (art. 861 Ger. W.);

7° De termijn voor verschijning bij de gewone rechtspleging.

Bij verkorte rechtspleging (zie verder, nr. 729) moeten de plaats, de dag en het uur van verschijning evenals de grieven opgegeven worden.

De akte van beroep vermeldt eventueel ook de naam van de advocaat van de eiser in hoger beroep (art. 1057, tweede lid, Ger. W.). Die vermelding is niet op straffe van nietigheid opgelegd (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 421).

Indien het hoger beroep niet in de opgelegde vorm is ingesteld kan de rechter in hoger beroep steeds bevelen dat het aan de niet verschenen gedaagde partij bij gerechtsdeurwaarder wordt betekend (art. 1058 Ger. W.).

724 Terwijl de dagvaarding in eerste aanleg de plaats, de dag en het uur van de terechtzetting vermeldt (art. 702, 5° Ger. W5), is dit niet het geval bij de gewone rechtspleging in hoger beroep.

De gewone termijn voor verschijning bedraagt acht dagen (art. 707 en 1042 Ger. W.; Brussel, 4 februari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1352). Die termijn kan verlengd worden (art. 55, 709 en 1042 Ger. W.).

De appellant moet de gedaagde aanzoeken binnen de vermelde termijn te verschijnen, d.i. bij het verstrijken van de termijn (Cass., 9 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 691; *R.W.*, 1978-79, 1036; Cass., 8 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 619; *R.W.*, 1973-74, 2264; PH. GHISLAIN, *Les actes d'appel, J.T.*, 1969, 706; LE PAIGE, nr. 88*ter*, blz. 85 e.v.; *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 421).

De vermelding van een langere termijn is geen reden van nietigheid (Cass., 9 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 984; *R.W.*, 1975-76, 353; Cass., 11 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 879; *R.W.*, 1975-76, 252; Cass., 8 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 619, met noot P.M.; Brussel, 25 oktober 1974, *R.W.*, 1975-76, 1376, R. SOETAERT, *De termijn van verschijning voor het Hof van beroep*, *R.W.*, 1972-73,

1649; A.M. STRANART, *Du délai de comparition de l'article 1057, 7°* du Code judiciaire, J.T., 1978, 722, nr. 6; LE PAIGE, nr. 88*ter*, blz. 86 e.v.).

De termijn voor verschijning komt eigenlijk neer op een wachttijd gedurende dewelke de appellant geen arrest bij verstek kan verkrijgen. Die wachttermijn vangt aan daags na de akte van beroep en eindigt bij het verstrijken van de achtste dag (Cass., 20 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1161). Daarenboven kan een arrest bij verstek slechts verleend worden na naleving van de termijnen gesteld in art. 730, vijfde lid, en 803 Ger. W. voor het vervullen van de vereiste formaliteiten (noot J. LAENENS, *R.W.*, 1978-79, 1038).

De verklaring van verschijning gebeurt ter griffie (art. 1061, tweede lid, Ger. W.). Een advocaat kan ook bij aangetekende brief akte van verschijning doen (art. 1062 Ger. W.).

Bij verkorte rechtspleging (zie verder, nr. 729) die de regel is voor de arbeidshoven (art. 1063, 7° Ger. W.), is er een verschijning op een bepaalde dag. De verschijning gebeurt ter zitting, door de partij zelf of door haar raadsman. Er is voor de raadsman geen akte van verschijning bij aangetekende brief mogelijk. Wel kunnen de partijen de verschijning vervangen door vooraf te verklaren dat zij in de zaak optreden (art. 729 en 1042 Ger. W.). Die wijze van verschijning, gebruikelijk wanneer de zaak niet bij de inleiding kan gepleit worden, wordt op het zittingsblad vermeld.

De plaats, de dag en het uur van die verschijning moeten vermeld worden. De termijn bedraagt minstens acht dagen, eventueel verlengd wegens de afstand (art. 55 en 707 Ger. W.). Het gaat hier niet om een termijn die op straffe van verval voorgeschreven is (art. 862 § 1, 1° Ger. W. is niet toepasselijk, wel art. 861 Ger. W.; Cass., 23 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1011; *R.W.*, 1975-76, 118; Brussel, 17 januari 1979, *R.W.*, 1979-80, 1306 en de vermelde rechtspraak). Daarbij is de opgave van de grieven op straffe van nietigheid opgelegd.

Werpt de verweerder de nietigheid op wegens afwezigheid van de opgave van de dag van verschijning of van de grieven dan moet hij aantonen welk nadeel dit verzuim hem berokkend heeft (Cass., 13 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 944; Cass., 23 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1011; *R.W.*, 1975-76, 118; Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 648; Cass., 26 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 234; Cass., 8 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 574; Brussel, 22 januari 1979, *J.T.*, 1980, 227; Bergen, 24 juni 1975, *Pas.*, 1976, II, 86).

Die vermelding is echter niet vereist, ingeval hoger beroep wordt ingesteld bij aangetekende brief. Indien deze vermelding ontbreekt, worden de partijen door de griffier opgeroepen om te verschijnen op de zitting die de rechter bepaalt (Wet van 1 februari 1977). Partijen die hoger beroep instellen bij aangetekende brief zijn immers meestal niet op de hoogte van de termijnen voor verschijning, de plaats, de dagen en de uren van terechtzetting (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1975-76, stuk 790/1 en 790/2).

De rechter in hoger beroep kan de termijn voor verschijning, indien deze te lang wordt gesteld, verkorten (art. 51 Ger. W.; LE PAIGE, nr. 38*ter*, blz. 89; nr. 89, blz. 92).

725 De opgave van de grieven is slechts vereist bij verkorte rechtspleging (zie verder, nr. 729), zonder dat de grieven zelf nader toegelicht worden (Arbh. Luik, 16 januari 1976, *Pas.*, 1976, II, 65; *J. Liège*, 1975-76, 218; Arbh. Brussel, 19 december 1972, *J.T.*, 1973, 60).

Alzo volstaat het te vermelden dat het toegekend pensioen of de uitbetaalde opzeggingsvergoeding onvoldoende zijn (Arbh. Luik, 16 februari 1976, *J. Liège*, 1975-76, 218; *vgl.* Brussel, 22 juni 1971, *J.T.*, 1971, 685). De grieven moeten niet vermeld worden bij hoger beroep ingesteld bij aangetekend schrijven (noot A. KOHL, *J.T.T.*, 1980, 247; *anders*: Arbh. Luik, 3 december 1979, *J.T.T.*, 1980, 246).

De niet vermelding van de grieven kan de tegenpartij in de onmogelijkheid stellen de zaak op een inleidende zitting te laten behandelen (Brussel, 21 juni 1974, *Pas.*, 1975, II, 44; Arbh. Gent, 24 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 381). De tegenpartij moet aantonen dat zij hierdoor nadeel ondervond (art. 861 Ger. W.; Luik, 28 mei 1975, *J. Liège*, 1975-76, 9; Arbh. Brussel, 24 december 1974, *Pas.*, 1975, II, 93; Luik, 21 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 1258; Arbh. Luik, 6 november 1972, *Pas.*, 1973, II, 47: Luik, 18 april 1972, *J. Liège*, 1971-72, 282; Arbh. Brussel, 22 maart 1971, *Pas.*, 1971, II, 195; Brussel, 24 februari 1971, *Pas.*, 1971, II, 166; zie nochtans Arbh. Luik, afd. Namen, 16 mei 1972, *onuitg.*, voor wie uit de combinatie van art. 1057, 7°, 1063 en 1066 van het Ger. W. blijkt dat er spoed en nadeel is).

Het feit dat de zaak niet bij de inleiding kon dienen wijst niet noodzakelijk op een benadeling van de geïntimeerde (Arbh. Luik, 6 november 1972, *Pas.*, 1973, II, 47; *anders:* Arbh. Luik, afd. Namen, 16 mei 1972, *onuitg.*; *vgl.* Brussel, 15 december 1969, *Pas.*, 1970, II, 64; *R.W.*, 1969-70, 1055).

Een hoger beroep is slechts gemotiveerd wanneer het de wederpartij toelaat ten gronde te concluderen (Brussel, 26 november 1979, *J.T.*, 1980, 227).

Indien partijen de zaak niet bij de inleiding pleiten doch conclusies nemen, kan de geïntimeerde achteraf de afwezigheid van grieven niet opwerpen (Luik, 14 oktober 1969, *Pas.*, 1970, II, 6; *J. Liège*, 1969-70, 153). De verkorte rechtspleging is immers niet op straffe van nietigheid bepaald (Arbh. Gent, 24 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 381; Gent, 16 mei 1972, *R.W.*, 1972-73, 1434). De opgave van de grieven is juist vereist met het oog op de behandeling van de zaak bij de inleiding of binnen de drie maanden (art. 1066 Ger. W.).

Een hoger beroep bij deurwaardersexploot dat als enige grief opgeeft, dat de tegeneis ingesteld voor de arbeidsrechtbank werd verworpen, is nietig daar de tegenpartij geschaad is vermits zij aldus niet op de hoogte is op welke gronden het bestreden vonnis aangevochten wordt (Arbh. Gent, 11 december 1978, *onuitg.*). Evenzo voldoet niet aan de vereiste van opgave van de grieven het hoger beroep dat het vonnis van de arbeidsrechtbank ten onrechte geveld of verkeerd noemt of verwijst naar de middelen ingeroepen voor de eerste rechter (Cass., 9 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 287; Brussel, 26 november 1979, *J.T.*, 1980, 227; Luik, 14 oktober 1969, *Pas.*, 1970, II, 6). De gedaagde partij zal, aangezien het om een betrekkelijke nietigheid gaat, moeten aantonen dat het niet opgeven van grieven haar belangen geschaad heeft (Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1011).

Voor de werkrechtersraden was een beknopte samenvatting in het vonnis of het arrest van de eis en van de verdediging vereist (art. 77 en 123 Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden). Bij ont-

stentenis van die samenvatting werd de beslissing onwettig geacht (Cass., 9 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 729; Cass., 13 februari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 541; Cass., 4 januari 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 603; Cass., 22 december 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 597). Dezelfde strengheid is bij niet vermelding van de grieven niet aangehouden in het Gerechtelijk Wetboek.

Het is geoorloofd tijdens het geding andere grieven naar voren te brengen dan diegene die in de akte van hoger beroep aangehaald werden (*anders:* Brussel, 23 februari 1971, *Pas.*, 1971, II, 162: alleen de opgegeven grief maakt het voorwerp uit van het geschil). Omgekeerd wordt de appellant, die in conclusies slechts één grief herneemt van de in akte van beroep opgegeven grieven, geacht impliciet af te zien van de andere grieven (Rb. Luik, 19 februari 1976, *J. Liège*, 1975-76, 299).

726 Het dagvaarden in hoger beroep voor een kamer die volgens het bijzonder reglement van het arbeidshof geen kennis neemt van de inleidingen, is geen reden van nietigheid (Arbh. Luik, 28 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 24). De vermelding van de rechter in hoger beroep moet ook niet formalistisch opgevat worden.

Bij ontstentenis van de aanduiding van de rechter in hoger beroep is er volstrekte nietigheid (art. 862 § 1, 5° Ger. W.; Arbh. Brussel, afd. Antwerpen, 8 november 1974, *onuitg.*).

727 Het antwoord of de akte van beroep moet ondertekend worden, hangt af van de wijze waarop het hoger beroep ingesteld wordt.

Gebeurt het bij deurwaardersexploot dan is de ondertekening door de optredende gerechtsdeurwaarder op straffe van volstrekte nietigheid voorgeschreven (art. 43, eerste lid, aanhef en art. 862 § 1, 2° Ger. W.).

Gaat het om een verzoekschrift of een aangetekende brief dan moet vastgesteld worden dat bij ontstentenis van een uitdrukkelijke tekst die de nietigheid oplegt er van geen nietigheid sprake is (art. 860, eerste lid, Ger. W.).

Weliswaar bepaalt art. 862 § 1, 2° Ger. W. dat de akte moet ondertekend zijn en voegt art. 862 § 2 Ger. W. eraan toe dat die nietigheid ambtshalve moet opgeworpen worden, doch deze tekst is slechts van toepassing indien een tekst bepaalt dat er nietigheid is. Art. 862 § 1, 2° Ger. W. wijkt af van art. 861 doch niet van art. 860 (zie ook conclusies H. LENAERTS, bij Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1070; *R.W.*, 1976-77, 149). De discussie is dezelfde als omtrent de vraag of het verzoekschrift, waarvan sprake in art. 704 Ger. W., nietig is bij afwezigheid van handteken (zie boven, nr. 543 e.v.). Om dezelfde redenen is het antwoord ontkennend.

Art. 1026, 5° Ger. W. dat bepaalt dat het verzoekschrift op straffe van nietigheid de handtekening van de advocaat van de partij vermeldt, vindt slechts toepassing op de inleiding van een vordering op eenzijdig verzoekschrift.

Het hoger beroep ingesteld bij conclusie moet volgens de rechtspraak ondertekend zijn. Een conclusie is een geschrift, welke betiteling het ook krijgt, door een partij of haar raadsman ondertekend, tijdens de debatten aan de rechter regelmatig wordt overgelegd, en waarin middelen worden aangewend tot staving van een eis, een verweer of een exceptie (*vgl.* Cass., 17 april 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 821; Cass., 12 januari 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 458 met noot 1). Een niet onderte-

kend stuk is geen conclusie (*vgl.* Cass., 7 maart 1952, *Pas.*, 1952, I, 418 met noot 1).

De vraag kan gesteld worden of de aangehaalde rechtspraak steun vindt in de tekst. Nergens wordt bepaald dat de conclusie waarbij hoger beroep wordt ingesteld op straffe van nietigheid moet ondertekend worden. In de praktijk is het een theoretische vraag omdat, bij afwezigheid van ondertekening, deze steeds in de loop van het geding kan aangebracht worden en zo de conclusie niet ondertekend is meestal de begeleidingsbrief, waarmede zij naar de griffie verstuurd wordt, het wel is.

728 Art. 1059, eerste lid, Ger. W. legt op dat de zaak ingeschreven wordt op de algemene rol, zoals bepaald in art. 716 Ger. W..

Overeenkomstig art. 716, vierde lid, Ger. W. moet de inschrijving op verzoek van de optredende gerechtsdeurwaarder, van de belanghebbende partijen, van hun advocaat of van een gemachtigde geschieden. Wanneer het hoger beroep ingesteld wordt, anders dan bij deurwaardersexploot, zal de inschrijving ambtshalve door toedoen van de griffier kunnen verricht worden (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 420; LE PAIGE, nr. 94, blz. 94).

Wanneer de zaak niet op de rol wordt ingeschreven vóór de datum van verschijning in de akte vermeld, of vóór het verstrijken van de daarin vermelde termijn, heeft de akte van beroep geen gevolg (Brussel, 30 oktober 1978, *Pas.*, 1979, II, 9). Volgens de rechtspraak gaat het hier om een vervaltermijn (art. 860, derde lid, Ger. W. en art. 862 § 1, 1° en 1060 Ger. W.; Antwerpen, 16 november 1976, *J.T.*, 1977, 136; Brussel, 23 februari 1973, *R.W.*, 1972-73, 1674).

De vraag kan gesteld worden of het hier niet om een voorschrift voorgeschreven op straffe van nietigheid gaat (*vgl.* art. 1266 en 1273 Ger. W.; zie hieromtrent R. SOETAERT, *Nietigheden*, in *Actuele problemen van Gerechtelijk privaatrecht*, 54, nr. 27).

Art. 717 Ger. W., dat met art. 1060 kan vergeleken worden, bepaalt dat door de niet inschrijving op de rol de dagvaarding „van gener waarde" is („est de nul effet" volgens de Franse tekst), wat wijst op een nietigheid.

De sanctie bij niet inschrijving van het hoger beroep op de rol kan niet gedekt worden door de inschrijving op verzoek van de geïntimeerde (Brussel, 20 november 1974, *Pas.*, 1975, II, 74; *vgl.* art. 716, laatste lid, Ger. W., dat toelaat dat in eerste aanleg de gedaagde de zaak op de rol inschrijft).

De naleving van die bepaling kan moeilijkheden scheppen voor de gerechtsdeurwaarders bij hoger beroep in kort geding. De termijn van verschijning kan op twee dagen teruggebracht worden (art. 1035, tweede lid, en 1040, derde lid, Ger. W.). De appellant die vóór de datum van verschijning of vóór de in de akte van beroep vermelde vervaldatum regelmatig gevraagd heeft aan de griffie dat de zaak op de rol wordt ingeschreven, en daartoe de kosten heeft betaald, heeft aan voorgaande vereiste voldaan.

Het feit dat wegens een tekortkoming van de griffie deze inschrijving slechts na het verstrijken van de termijn geschiedt, kan de geldigheid van het hoger beroep niet aantasten (Cass., 9 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 285; *R.W.*, 1973-74, 1429; GARSONNET/CÉZAR-BRU, *Traité*, , II, nr. 50, blz. 95).

Artikel 1060, eerste lid, Ger. W. vereist een inschrijving vóór het verstrijken van de in akte van hoger beroep vermelde termijn van verschijning.

De wettelijke termijn is acht dagen, aanvangend de dag volgend op de betekening van de akte van hoger beroep aan de geïntimeerde.

Zo er verscheidene geïntimeerden zijn vangt die termijn voor elke geïntimeerde aan op de dag van de betekening aan elk van hen en niet op de datum waarop de betekening aan alle geïntimeerden is geschied (Brussel, 30 oktober 1978, *Pas.*, 1979, II, 9).

De in de akte van beroep vermelde termijn kan langer zijn dan de wettelijke termijn die een minimumtermijn is.

Het is de in de akte van beroep vermelde termijn, die moet geëerbiedigd worden (zelfde arrest).

De appellant, zijn raadsman of de voor hem optredende gerechtsdeurwaarder kan het hoger beroep ook laten inschrijven in een register dat daartoe gehouden wordt ter griffie van de arbeidsrechtbank, die de beslissing heeft gewezen (art. 1059, derde lid, Ger. W.). Die facultatieve bekendmaking houdt verband met art. 1388 Ger. W.

729 Het Gerechtelijk Wetboek voorziet in een gelukkige innovatie: het hoger beroep met verkorte rechtspleging (art. 1063 Ger. W.).

De akte van hoger beroep moet, op straffe van nietigheid, de plaats,de dag en het uur van verschijning vermelden (Cass., 8 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 574; *R.W.*, 1972-73, 1523).

Er is slechts nietigheid indien zij de belangen schaadt van de geïntimeerde partij die de exceptie opwerpt (Cass., 26 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 234).

Art. 862 § 1, 1° Ger. W. vindt geen toepassing, daar die bepaling slechts toepasselijk is bij een verzuim of onregelmatigheid betreffende de op straffe van verval of nietigheid voorgeschreven termijn. De afwezigheid van de vermelding van dag en uur van verschijning betekent niet dat een op straffe van verval of nietigheid voorgeschreven termijn niet in acht werd genomen.

De niet-vermelding van dag en uur van verschijning en het nemen van conclusies enkele maanden later, zodat appellant hierdoor belet dat onverwijld over het hoger beroep wordt beslecht, benadeelt de geïntimeerde die belang heeft dat onverwijld beslecht wordt over het hoger beroep tegen een vonnis dat een onderzoeksmaatregel beval (Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 648).

Op straffe van nietigheid moeten ook de grieven tegen het vonnis vermeld worden (art. 1057, 7° Ger. W.; Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 648; Cass., 9 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 287).

Deze nietigheid wordt slechts uitgesproken indien de gedaagde partij door het verzuim benadeeld werd (Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 648; Brussel, 24 december 1974, *R.W.*, 1975-76, 691). Die verplichting vervalt bij hoger beroep ingesteld bij aangetekende brief (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1976-77, stuk 790/2, blz. 2).

Over de zaak wordt bij de inleiding, of anders binnen ten hoogste drie maanden, gepleit (art. 1066 Ger. W.). „Die snelle rechtspleging kan enkel aangewend worden in bepaalde aangelegenheden, die ofwel door hun aard dringend zijn, of

normaal geen lange debatten vergen (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 420). Zij wil ook de dilatoire hogere beroepen bestrijden.

De verkorte rechtspleging is toepasselijk op alle beslissingen van de arbeidsrechtbanken inbegrepen de beslissingen vooraleer recht te doen of die een voorlopige maatregel inhouden, de beslissingen in kort geding en de beslissingen inzake rechtsbijstand (art. 1063, 1°, 2°, 7° en 8° Ger. W.).

Partijen kunnen in gemeen overleg toch de gewone rechtspleging toepassen daar de verkorte rechtspleging „niet voorgeschreven is op straffe van nietigheid" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 420; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 13 oktober 1972, *onuitg.*). De termijn om te pleiten is immers niet op straffe van nietigheid gesteld (Cass., 3 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 981). De rechter is dan ook niet verplicht binnen die termijn uitspraak te doen (Cass., 14 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 782). Daar de verkorte rechtspleging niet verzekerd is door enige sanctie, wordt terecht gevreesd dat zij een vrome wens zal blijven (LE PAIGE, nr. 69, blz. 64). Dit is des te spijtiger omdat de verkorte rechtspleging de regel is voor de sociale geschillen.

730 Wanneer het geschil ondeelbaar is moet het hoger beroep tegen alle partijen wier belang in strijd is met dat van de eiser in hoger beroep gericht worden (art. 1053, eerste lid, Ger. W.). De eiser in hoger beroep moet ook de andere niet in beroep komende, niet in beroep gedagvaarde of niet opgeroepen partijen binnen de gewone termijnen van hoger beroep en ten laatste voor de sluiting van de debatten in de zaak betrekken (art. 1053, tweede lid, Ger. W.).

Deze bepalingen zijn van openbare orde. Bij niet inachtneming van die bepalingen wordt het hoger beroep niet toelaatbaar (art. 1053, derde lid, Ger. W.; FETTWEIS, *L'indivisibilité du litige en droit judiciaire privé, J.T.*, 1971, 269 e.v.; E. GUTT, *L'exercice des recours en matière indivisible, R. Crit. J.B.*, 1958, 201).

Het geschil is onsplitsbaar wanneer de gezamenlijke tenuitvoerlegging van de onderscheiden beslissingen waartoe het aanleiding geeft, feitelijk onmogelijk zou zijn (art. 31 Ger. W.; Cass., 22 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 621; Brussel, 2 maart 1979, *R.W.*, 1979-80, 448).

Onsplitsbaar is het geschil waarin het R.I.Z.I.V. ter verdediging van een eigen belang in een geding is tussengekomen waarbij de verzekeringsinstelling inzake ziektekosten van een verzekerde de terugbetaling vordert van de uitkeringen die ze hem onrechtmatig heeft uitbetaald (Cass., 13 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 811 met conclusies H. LENAERTS).

Het is dus niet vereist dat er verschillende van elkaar onderscheiden beslissingen zouden zijn opdat er onsplitsbaarheid zou bestaan. Bedoeld wordt, wanneer het geschil maar op één vraag betrekking heeft, dat de genomen beslissing niet verschillend kan zijn volgens de in het geding betrokken partijen.

Het geschil tussen een pensioenaanvrager en de R.W.P. betreffende het recht op pensioen is onsplitsbaar ten aanzien van de procureur-generaal die cassatieberoep instelt tegen een arrest van het arbeidshof (Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1069).

§ 7. Gevolgen van het hoger beroep

731 Het hoger beroep brengt het geschil voor het arbeidshof (art. 1068, eerste lid, Ger. W.).

Van rechtswege is bij de rechter in hoger beroep gans het geschil aangebracht (Arbh. Luik, 8 mei 1974, *J. Liège*, 1974-75, 66; Arbh. Brussel, 21 april 1972, *Rec. J. H.*, 1973, 5). Het gaat dus niet om evocatie, waarbij die rechter, onder de door de wet bepaalde voorwaarden, uitspraak over de grond van het geschil kon doen. De voorziening in hoger beroep heeft devolutieve werking. Het is de wet, zonder dat de rechter er zich kan aan onttrekken, die het geschil voor de rechter in hoger beroep brengt.

De rechter in eerste aanleg kan in het geschil niet meer tussenkomen. Hij is niet meer bevoegd om de gerechtskosten te bepalen (Bergen, 18 november 1975, *Pas.*, 1976, II, 136). Hij kan zelfs zijn vonnis niet meer uitleggen of verbeteren (art. 798, tweede lid, Ger. W.).

Met het Gerechtelijk Wetboek werd de devolutieve werking van het hoger beroep veralgemeend. Die devolutie is van openbare orde.

Het principe van de devolutie vindt toepassing bij hoger beroep tegen een eindvonnis (art. 19, eerste lid, Ger. W.), maar ook tegen een vonnis alvorens recht te doen (art. 19, tweede lid, Ger. W.), niettegenstaande in dit laatste geval de rechter in eerste aanleg zijn rechtsmacht niet uitgeput heeft.

Om de rechter in hoger beroep toe te laten met kennis van zaken te oordelen, moeten de partijen of een van hen die geen conclusies hadden genomen, na devolutie, concluderen (art. 1071 Ger. W.).

De rechter in hoger beroep houdt, wanneer daartoe grond bestaat, zijn eindbeslissing aan totdat de maatregelen zijn uitgevoerd, die de eerste rechter of hij zelf heeft bevolen alvorens recht te doen (art. 1072, eerste lid, Ger. W.). Behoudens de uitzondering bepaald in art. 1068, tweede lid, Ger. W. (zie verder, nr. 732, 1°), staat de uitvoering van die maatregelen aan de eerste rechter of aan de rechter in hoger beroep, naargelang deze laatste beslist (art. 1072, tweede lid, Ger. W.).

Met de maatregelen alvorens recht te doen worden niet de onderzoeksmaatregelen bedoeld aangezien, zoals verder wordt uiteengezet (zie verder, nr. 732, 1°) wanneer die in beroep worden bevestigd de zaak terug naar de eerste rechter wordt verwezen (art. 1068, tweede lid, Ger. W.; conclusies E. KRINGS, bij Cass., 13 januari 1972, *Pas.*, 1972, I, 463).

Luidens art. 19, tweede lid, Ger. W., wordt met maatregelen alvorens recht te doen ook de maatregelen bedoeld om de toestand van de partijen voorlopig te regelen. Art. 1072 Ger. W. heeft alleen betrekking op dit soort maatregelen, zoals voorschotten inzake arbeidsongevallenuitkering (art. 63 § 4 en 66, 1° Arbeidsongevallenwet).

732 Op de regel van de devolutieve werking bestaan er uitzonderingen, die beperkingen inhouden van de bevoegdheid van het arbeidshof:

1° Bij bevestiging, zelfs gedeeltelijk, in hoger beroep van een bevolen onderzoeksmaatregel wordt de zaak terug naar de arbeidsrechtbank verwezen (art. 1068,

tweede lid, Ger. W.; Cass., 22 april 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 873; Cass., 26 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1151; *R.W.*, 1975-76, 1369; Cass., 13 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 468 met conclusie van het openbaar ministerie; *R.W.*, 1972-73, 1576; *R. Crit. J.B.*, 1973, 473 e.v. met noot A. KOHL).

Dit is zo, zelfs indien de bevolen onderzoeksmaatregel geen uitvoering kreeg (Arbh. Brussel, 8 februari 1978, *onuitg.*; Arbh. Brussel, 16 november 1977, *onuitg.*; Arbh. Bergen, 6 mei 1977, *onuitg.*).

Wanneer het vonnis van de arbeidsrechtbank wegens onregelmatige samenstelling van de rechtbank wordt vernietigd, blijft die regel van toepassing (Cass., 18 juni 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1164).

Moeilijker valt te beantwoorden of die regel toepassing vindt wanneer het om een vonnis gaat met een definitieve beschikking (b.v. het getuigenbewijs is toelaatbaar, het is een arbeidsongeval) en een beschikking alvorens recht te doen (getuigenbewijs, deskundigenonderzoek). Het Hof van Cassatie is van oordeel dat het arbeidshof uitspraak moet doen over de definitieve beschikking en bij bevestiging van de bevolen onderzoeksmaatregel de zaak terug naar de arbeidsrechtbank moet verwijzen (Cass., 4 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 430; *vgl.* Cass., 13 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 468 met eensluidend advies van E. KRINGS; zie ook A. KOHL, *Effet dévolutif de l'appel sous l'empire du Code judiciaire: application au cas d'appel d'un jugement contenant à la fois des dispositions définitives et avant dire droit ou d'un jugement d'incompétence, R. Crit. J.B.*, 1973, 473 e.v.).

Met gedeeltelijke bevestiging van een onderzoeksmaatregel wordt bedoeld het geval waarin het horen van bepaalde getuigen uitgesloten wordt (Rb. Brugge, 24 mei 1973, *R.W.*, 1973-74, 501) of het getuigenverhoor tot andere feiten wordt uitgebreid.

Een beslissing tot heropening van de debatten, bevolen door de eerste rechter, is geen onderzoeksmaatregel zodat het arbeidshof de zaak ten gronde moet behandelen (Cass., 20 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 565; Luik, 4 december 1975, *J. Liège*, 1975-76, 129).

2° Indien het arbeidshof een vonnis van onbevoegdheid van de arbeidsrechtbank bevestigt moet het de zaak verwijzen naar de als bevoegd aangeduide rechter om verder in eerste aanleg te beslissen (art. 1069 Ger. W.; Arbh. Brussel, 3 maart 1978, *T. Soc. R.*, 1978, 286; Arbh. Brussel, 26 november 1975, *T. Soc. R.*, 1976, 393).

Een vonnis van onbevoegdheid is slechts mogelijk indien de eiser, nadat de verweerdereen exceptie van onbevoegdheid opwierp, geen verwijzing naar de arrondissementsrechtbank vorderde (art. 639, derde lid, Ger. W.). Indien de eiser de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank vorderde of de arbeidsrechtbank, na ambtshalve een middel aangevoerd te hebben dat uit zijn onbevoegdheid voorkomt en de zaak naar de arrondissementsrechtbank verwees om over dit middel uitspraak te doen (art. 639, eerste lid, en 640 Ger. W.), is geen hoger beroep bij het arbeidshof mogelijk (Arrond. Verviers, 20 september 1974, *Pas.*, 1975, III, 14).

Alleen de procureur-generaal bij het hof van beroep kan zich in cassatie voorzien tegen de beslissingen van de arrondissementsrechtbank (art. 642, eerste lid, Ger. W.).

Zo het arbeidshof het vonnis van de arbeidsrechtbank inzake onbevoegdheid vernietigt, trekt het de zaak tot zich (art. 1069 Ger. W.).

Het arbeidshof kan ook het vonnis bevestigen wat betreft de onbevoegdheid, doch een andere rechter aanduiden dan degene, die door de arbeidsrechtbank aangewezen werd (b.v. de rechtbank van eerste aanleg i.p.v. de rechtbank van koophandel). In dit geval, waarvan art. 1069 Ger. W. niet spreekt, verdedigt LE PAIGE de stelling dat het arbeidshof de zaak tot zich mag trekken wanneer het Hof het gerecht van beroep is van de rechtbank die het bevoegd acht (nr. 112 e.v., blz. 109 e.v.). Dit kan enkel voorkomen wanneer het om een geschil van territoriale bevoegdheid gaat, en de zaak tot de kennisneming van een andere arbeidsrechtbank in hetzelfde rechtsgebied behoort (b.v. de arbeidsrechtbank van Dendermonde i.p.v. de arbeidsrechtbank van Gent).

Tegen die stelling, welke steunt op de beperkende uitleg van de uitzonderingen op de devolutieve kracht van de hogere beroepen en op de *ratio legis*, wordt terecht aangevoerd dat art. 1069 Ger. W. dit onderscheid niet maakt (FETTWEIS, nr. 29, blz. 20).

Art. 660, eerste lid, Ger. W. bepaalt dat „iedere" beslissing betreffende de bevoegdheid de zaak verwijst, zo nodig naar de bevoegde rechter die zij aanwijst. De woorden „zo nodig" evenals de termen „indien daartoe grond bestaat" in art. 643 Ger. W., bedoelen alleen dat die verwijzing maar geboden is, na onderzoek door het arbeidshof, van de exceptie van afwijzing van bevoegdheid.

Wanneer de arbeidsrechtbank bij vergissing in plaats van de zaak naar de arrondissementsrechtbank te verwijzen zelf uitspraak doet over haar bevoegdheid is het vonnis vatbaar voor hoger beroep. Het arbeidshof zal, naar gelang het geval, zelf uitspraak doen ten gronde of de zaak naar bevoegde rechter verwijzen (FETTWEIS, nr. 16*bis*, blz. 11).

3° Indien het arbeidshof vaststelt, hetzij ambtshalve, hetzij ingevolge een opgeworpen exceptie, dat een arbeidsrechtbank ten onrechte zich volstrekt bevoegd heeft geacht en nagelaten heeft een middel van volstrekte onbevoegdheid op te werpen, verwijst dat hof de zaak naar de volstrekt bevoegde rechter (art. 643 en 660, eerste lid, Ger. W.; Cass., 20 april 1979, *R.W.*, 1979-80, 1441, met noot; Cass., 23 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 616; *R.W.*, 1978-79, 920; Cass., 3 januari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 450 met noot 1).

Wanneer bij het arbeidshof hoger beroep wordt ingesteld tegen een vonnis van de rechtbank van koophandel en de rechter in hoger beroep vaststelt dat de zaak in eerste aanleg door de arbeidsrechtbank had moeten behandeld worden, mag het arbeidshof als bevoegde rechter in hoger beroep de zaak behandelen (Arbh. Brussel, 29 juni 1979, *onuitg*, met verwijzing naar Cass., 3 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 526).

Indien de in eerste aanleg verstekdoende verweerder tegen het verstekvonnis hoger beroep instelt en *in limine litis* een exceptie van territoriale onbevoegdheid van de arbeidsrechtbank voordraagt (art. 660, eerste lid, Ger. W.), zal volgens LE PAIGE het arbeidshof indien het de rechter in hoger beroep is van de arbeidsrechtbank, die territoriaal bevoegd is, de zaak tot zich trekken (*vgl.* 2°). Is dit niet het geval dan verwijst het de zaak naar de territoriaal bevoegde arbeidsrechtbank wiens rechtsgebied buiten dit van het arbeidshof ligt (LE PAIGE, nr. 123*bis*, blz. 123);

4° Het arbeidshof neemt slechts kennis van het geschil binnen de perken van het hoger beroep: *tantum devolutum quantum appellatum* (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 422; Cass., 24 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 298; Luik, 16 oktober 1974, *J. Liège*, 1974-75, 65).

Indien de eerste rechter ten gronde uitspraak deed, daar waar hem een onderzoeksmaatregel werd gevraagd, punt waarop hoger beroep werd ingesteld, kan de rechter in hoger beroep geen kennis nemen van het bodemgeschil (Brussel, 2 juni 1965, *Pas.*, 1966, II, 151). De geïntimeerde kan slechts een wijziging van de beslissing in zijn voordeel bekomen door incidenteel beroep in te stellen. De delen van het aangevochten vonnis waartegen geen hoger beroep werd ingesteld behouden hun gezag van gewijsde.

5° Op hoger beroep van één partij kan de rechter in hoger beroep de toestand van die partij, zowel bij hoofdberoep als incidenteel beroep wat betreft de beschikkingen welke deze partij alleen aangevochten heeft, niet verzwaren, zelfs niet indien de materie waarin de rechter gevonnist heeft van openbare orde is (Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 650; *R.W.*, 1974-75, 2210; Cass., 21 juni 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1290; Cass., 13 oktober 1966, *Pas.*, 1967, I, 204; Cass.,

3 februari 1966, *Pas.*, 1966, I, 709; Cass., 13 maart 1964, *Pas.*, 1964, I, 757; Cass., 3 maart 1960, *Pas.*, 1960, I, 770; Cass., 17 juni 1937, *Pas.*, 1937, I, 190).

Wel kan hij het vonnis wijzigen zonder de toestand van de appellant te bezwaren.

733 De devolutieve kracht van het hoger beroep belet het arbeidshof niet te beslissen, dat een partij die voor de arbeidsrechtbank de echtheid van een handtekening heeft erkend, niet meer vermag deze echtheid in hoger beroep te betwisten (Cass., 29 april 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 890).

734 Het hoger beroep schorst de tenuitvoerlegging van de eindvonnissen van de arbeidsrechtbanken (art. 1397 Ger. W.), tenzij deze de voorlopige tenuitvoerlegging hadden toegestaan (art. 1398, eerste lid, Ger. W.).

Eens hoger beroep ingesteld kan dus niet meer tot tenuitvoerlegging overgegaan worden. De aangevangen tenuitvoerlegging wordt geschorst. Die regel geldt zelfs bij onregelmatig hoger beroep. Alle in strijd met die schorsing gedane uitvoeringsmaatregelen zijn nietig en kunnen tot schadevergoeding aanleiding geven. Het arbeidshof kan over de vraag tot schadevergoeding uitspraak doen.

Gaat het hier niet om een eindvonnis, doch om een vonnis dat een onderzoeksmaatregel voorschrijft dan geschiedt de voorlopige tenuitvoerlegging van rechtswege wat de bevolen maatregel betreft (art. 1496 Ger. W.).

Een partij, die de voorlopige tenuitvoerlegging bekwam, moet zelf beslissen of zij hiertoe overgaat. Het is een mogelijkheid waarvan zij kan afzien (Cass., 20 november 1953, *Pas.*, 1954, I, 220 en noot 1).

De uitvoerbaarheid bij voorraad blijft bestaan zolang het vonnis niet hervormd wordt.

De beslissingen in kort geding blijven uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande het hoger beroep (art. 1039, eerste lid, Ger. W.).

De beslissingen inzake rechtsbijstand zijn uitvoerbaar van rechtswege en op de minuut, niettegenstaande voorziening (art. 683 Ger. W.).

Bij arbeidsongeval blijft het vonnis uitvoerbaar wat betreft de dagelijkse uitkeringen, de jaarlijkse uitkeringen, de sommen verschuldigd wegens geneeskundige verzorging, de vervallen renten en de voorschotten (art. 67 Arbeidsongevallenwet). Een analoge regel bestaat voor de beroepsziekteuitkeringen (art. 57, eerste lid, Beroepsziektenwet).

Een partij kan ook om de voorlopige tenuitvoerlegging verzoeken bij hoger beroep, hetzij die partij nagelaten had zulks te vragen voor de arbeidsrechtbank, hetzij deze rechtbank verzuimd heeft over een dergelijk verzoek uitspraak te doen of het heeft afgewezen (art. 1401 Ger. W.). Dit gebeurt bij conclusie (art. 809 Ger. W.; Brussel, 17 januari 1979, *R.W.*, 1979-80, 395).

In bepaalde gevallen wordt het vonnis geschorst tijdens de loop van de termijn van hoger beroep.

Zo kan de veroordeling tot betaling van een som geld, die het voorwerp is van een beslissing waartegen nog hoger beroep openstaat, op straffe van nietigheid, niet worden ten uitvoer gelegd voor het verstrijken van een maand na de betekening van de beslissing tenzij voorlopige uitvoering daarvan gelast is (art. 1495, tweede en derde lid, Ger. W.). In dit geval is bewarend beslag, tenzij de rechter anders besliste, wel mogelijk (art. 1414 Ger. W.). Tenzij anders beslist is, geldt het door hoger beroep aangevochten vonnis houdende veroordeling, als toelating om bewarend beslag te leggen (art. 1414 Ger. W.). Een bewarend beslag is geen daad van uitvoering.

De rechter in hoger beroep kan op straffe van nietigheid in geen geval de tenuitvoerlegging van een vonnis verbieden of doen schorsen (art. 1402 Ger. W.).

735 Het hoger beroep tegen een vonnis nopens een administratieve beslissing onderwerpt, volgens een deel van de rechtspraak, gans de inhoud van het vonnis aan het oordeel van het arbeidshof (Arbh. Bergen, 24 november 1976, *J.T.T.*, 1977, 82; noot O. DE LEYE, in *R.W.*, 1974-75, 625).

Deze opvatting steunt op de theorie van de wettelijkheid krachtens welke de rechtsonderhorige zijn recht in de juridische normen en niet in de administratieve beslissing put.

Volgens een andere zienswijze in de rechtspraak mag het arbeidshof, behoudens incidenteel hoger beroep van de tegenpartij, geen wijzigingen brengen aan het niet betwiste deel van het vonnis.

Wanneer de R.S.V.Z. aan een zelfstandige een ouderdomspensioen weigert en de arbeidsrechtbank bij vonnis, na verhaal van de verzekerde, een pensioen toestaat voor de jaren 1952 tot 1956, kan het arbeidshof, op beroep van de R.S.V.Z. tegen dit vonnis, niet beslissen dat andere perioden in aanmerking kunnen komen voor het pensioen (Cass., 3 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 756; *J.T.T.*, 1977, 80; Arbh. Luik, afd. Namen, 17 februari 1975, *onuitg.*; *vgl.* Cass., 10 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 650). Het arbeidshof zou de grenzen van het hoger beroep of het gezag van gewijsde van de niet bestreden bepalingen van het beroepen vonnis schenden (art. 24 en 1068 Ger. W.).

736 Hoewel luidens art. 1068, eerste lid, Ger. W. het hoger beroep het geschil bij het arbeidshof aanhangig maakt, behoort het evenwel aan partijen door het hoofdberoep en het incidenteel beroep de perken te bepalen waarin het arbeidshof over het aan de arbeidsrechtbank voorgelegd geschil uitspraak moet doen (Cass., 24 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 298).

„Het zijn dus de partijen, die de grenzen bepalen waarbinnen de rechter in hoger beroep recht moet spreken. Incidenteel beroep breidt echter het voorwerp uit van de betwisting die de akte van beroep aan de rechter van de tweede graad heeft voorgelegd. Alles wordt niet automatisch ter sprake gebracht voor de rechter van beroep, door het beroep in hoofdorde, maar dit kan wel gebeuren in de loop van dit geding, ten gevolge van incidenteel beroep" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 422).

Bij hoger beroep bestaat geen volledige gelijkheid tussen appellant en gedaagde in hoger beroep (geïntimeerde). De eerste is gebonden door een termijn en beperkt de bevoegdheid van het arbeidshof door de punten aangehaald in zijn akte van hoger beroep. De tweede kan incidenteel beroep instellen tot aan het sluiten van het debat. Hij kan zelfs eerst bij conclusie vragen dat het aangevochten vonnis bevestigd wordt en, achteraf, bij nieuwe conclusies het vonnis aanvechten (J. MIGUET, nr. 449, blz. 539).

De oorspronkelijk eisende partij kan wel, als appellante of geïntimeerde, mits naleving van de voorwaarden gesteld in art. 807 Ger. W., het voorwerp van het geschil uitbreiden of wijzigen (Cass., 22 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1113; *R.W.*, 1978-79, 1906; Cass., 3 mei 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1031; *R.W.*, 1978-79, 1379; Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1067; Cass., 24 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 298; Cass., 3 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 219; Arbh. Luik, 24 juni 1977, *J. Liège*, 1977-78, 10; Luik, 11 januari 1977, *J.T.*, 1977, 504 met noot CHR. PANIER; *J. Liège*, 1976-77, 161 met advies CHARLIER; *Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 334).

Art. 807 Ger. W. vereist:

— nieuwe conclusies;

— van de oorspronkelijke eiser (Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1067);

— op tegenspraak genomen;

— berustend op een feit of akte in de dagvaarding aangewend, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is.

Hetgeen de verweerder als tegenvordering laat gelden is geen in de dagvaarding aangevoerd feit of akte, zodat de eis op dit punt niet kan uitgebreid of gewijzigd worden (Cass., 3 november 1972; *vgl.* Cass., 22 september 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 69; Cass., 17 oktober 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 188; Cass., 28 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 985; Cass., 8 mei 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1089).

Het is, buiten de toepassing van art. 807 Ger. W. niet mogelijk nieuwe vorderingen in hoger beroep in te stellen. Dit verbod houdt verband met het beginsel van de dubbele aanleg (zie boven, nr. 699) en de devolutieve werking van het hoger beroep, waardoor het geschil binnen de perken van de eerste aanleg en van de akte van beroep ter kennisneming van de rechter in beroep wordt gebracht. Wel kunnen de partijen, in elke stand van het geding, zelfs bij verstek de interesten, rentetermijnen, en elke toebehoren, sedert de instelling van de vordering verschuldigd of vervallen vorderen en zelfs de later bewezen verhogingen of schadevergoedingen, onverminderd de geldsommen bij schuldvergelijking verschuldigd (art. 808 Ger. W.). Deze logische oplossing is te verantwoorden daar zij een opeenvolging van processen over bijkomende vorderingen vermijdt.

Zo kunnen in hoger beroep voor de eerste maal gerechtelijke interesten gevorderd worden met ingang van de dag waarop ze gevorderd werden (Luik, 27 juli 1925, *J. Liège*, 1925, 305; Luik, 1 juli 1916, *Pas.*, 1919, II, 118; Brussel, 25 juni 1862, *Pas.*, 1863, II, 140).

Vergoedende interesten, die een vorm zijn van schadevergoeding, vinden hun oorzaak in het feit dat aanleiding geeft tot schadevergoeding. Het recht erop ontstaat dus niet na het aangevochten vonnis. Zij kunnen slechts in hoger beroep gevorderd worden binnen de perken van het bedrag van de in eerste aanleg gevorderde globale schadevergoeding (J. RONSE, *Aanspraak op schadeloosstelling uit onrechtmatige daad*, nr. 477, blz. 325).

De bewezen verhogingen, zoals de verergering van de toestand van een getroffene door een arbeidsongeval in vergelijking met die op het ogenblik van de behandeling van het geschil in eerste aanleg of de schadevergoeding ontstaan uit feiten, welke verband houden met de vordering voor de eerste rechter, zoals de schadevergoeding wegens onrechtmatig hoger beroep of onrechtmatige tenuitvoerlegging van het aangevochten vonnis na het hoger beroep (Cass., 24 mei 1878, *Pas.*, 1878, I, 274), kunnen in hoger beroep voor de eerste maal gevraagd worden.

Bij verstek van de tegenpartij is het echter niet mogelijk in hoger beroep een schadevergoeding wegens willekeurig ontslag te vorderen indien de vordering voor de arbeidsrechtbank betrekking had op het bekomen van een opzeggingsvergoeding wegens een onrechtmatig ontslag.

Het zou ook niet mogelijk zijn bij een vordering tot het bekomen van een langere opzeggingsduur als bediende voor de eerste maal in hoger beroep, behoudens toepassing van art. 807 Ger. W., een opzeggingsvergoeding berekend op een hoger maandelijks loon te vorderen (Arbh. Brussel, 4 oktober 1972, *J.T.T.*, 1973, 108).

Wel wordt aanvaard dat in hoger beroep voor de eerste maal een middel gesteund op een bepaling van openbare orde of een dwingende bepaling mag opgeworpen worden.

De werkloze die een betrekking weigert mag, alhoewel hij er zich noch bij de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening noch voor de arbeidsrechtbank op beriep, voor de eerste maal voor het arbeidshof aanvoeren dat het loon onvoldoende was (Arbh. Luik, 24 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 86).

De rechter zou in hoger beroep ambtshalve kunnen inroepen dat de aangevochten administratieve beslissing door een onbevoegde overheid werd getroffen (noot O. DE LEYE, *R.W.*, 1974-75, 625).

AFDELING II

HET VERZET

737 Het verzet is een gewoon rechtsmiddel dat aan de partij, de eisende of de gedaagde, die verstek liet gaan, toelaat de intrekking van de gewezen beslissing te bekomen.

In het sociaal procesrecht laat een partij verstek gaan omdat:

1° Zij de vordering niet betwist.

Dit is meermaals het geval met werkgevers, die gedaagd worden voor de arbeidsrechtbank tot betaling van sociale zekerheidsbijdragen.

Zij betwisten de schuldvordering van de R.M.Z. niet, doch trachten door onderhandelingen met die openbare instelling termijnen voor betaling te bekomen.

De R.M.Z. procedeert om over een uitvoerbare titel te beschikken. Wanneer het K.B. van 6 december 1978 tot invoering van de invordering van de sociale zekerheidsbijdragen door middel van dwangbevel door de R.M.Z. zal toegepast worden zal het aantal verstekvonnissen in deze aangelegenheid verminderen (zie verder, nr. 757).

2° Procederen, gelet op het relatief gering bedrag van de vordering, te duur zou uitvallen.

3° Zij onvoldoende kennis heeft van het sociaal recht en eerst het oordeel van de arbeidsrechtbank wil kennen.

4° Zij van oordeel is dat uit het administratief dossier haar zienswijze voldoende blijkt. Dit motief wordt vooral ingeroepen door openbare diensten die in eerste aanleg verstek laten gaan.

5° Zij niet bereikt werd.

6° Zij in de loop van het geding vaststelt dat zij weinig kans maakt om gelijk te halen.

7° Zij de nodige gegevens tot staving van haar standpunt niet kan bijeenbrengen.

8° Zij de rechtspleging wil vertragen.

9° Zij door omstandigheden dag en uur van de zitting uit het oog verloor.

Nochtans mag een verstekvonnis niet uitgesproken worden vóór het einde van de zitting waarop het verstek is vastgesteld (art. 805, eerste lid, Ger. W.).

Het verstek kan ook gezuiverd zijn en het geding voortgezet op tegenspraak, indien de partijen dit samen verzoeken tijdens de zitting waarop het verstek is gevorderd (art. 805, tweede lid, Ger. W.).

10° Zij nalatig is. Dit is doorgaans het geval met de eiser of appellant die verstek laat gaan.

738 Het verzet is mogelijk tegen ieder verstekvonnis (art. 1047, eerste lid, Ger. W.).

Verzet is mogelijk in eerste aanleg en in hoger beroep, bij verstek wegens het niet verschijnen bij de inleiding (art. 803 Ger. W.) of in de loop van het geding (art. 804 Ger. W.), bij verstek van de eiser of van de gedaagde, en ongeacht de waarde van de vordering.

Een vonnis wordt bij verstek gewezen indien de rechtspleging niet tegensprekelijk verloopt.

Indien de rechter een rechtspleging bij verstek, behoudens bij toepassing van art. 751, 752 en 753 Ger. W., als tegensprekelijk beschouwt, is het niet de door de rechter gegeven kwalificatie die doorslaggevend is (*vgl.* in strafzaken: Cass., 6 januari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 503 en noot 6; Cass., 12 oktober 1959, *Pas.*, 1960, I, 180; Arbh. Luik, 22 april 1974, *J. Liège*, 1974, 114).

Onder de gelding van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging werd een onderscheid gemaakt tussen het verstek van de eiser of appellant en van de verweerder. Wanneer de eiser of appellant verstek liet gaan werd hij geacht nalatig te zijn.

De tegenpartij kon zonder meer ontslag van aanleg bekomen (*défaut congé, congé d'audience*; conclusies van R. HAYOIT DE TERMICOURT, bij Cass., 20 februari 1947, *Pas.*, 1947, I, 73; Cass., 8 november 1934, *Pas.*, 1935, I, 49; Cass., 24 juni 1859, *Pas.*, 1859, I, 222 met conclusies FAIDER). De rechter beperkte er zich toe het verstek vast te stellen zonder de grond van de zaak te onderzoeken. Het betrof een handeling van gerechtelijk beheer „un acte d'administration judiciaire" (A. FETTWEIS, *Observations sur le défaut, le congé d'audience et l'opposition, R. Crit. J.B.*, 1963, 250). Verzet was onmogelijk (A. FETTWEIS, *a.w.*, 251 en noten 30, 31 en 33; zie voor rechtspraak, *R. Crit. J.B.*, 1963, 251, noot 32; *R. Crit. J.B.*, 1969, 104; *anders:* BRAAS, II, nr. 1168, blz. 610, en de vermelde rechtspraak). De tegenpartij kon ook concluderen (over dit onderscheid, zie Cass., 17 januari 1846, *Pas.*, 1846, I, 330 met conclusies van DELEBECQUE), en dan wees de rechter, indien de aangevoerde middelen gegrond werden bevonden bij gemotiveerde beslissing de vordering of het hoger beroep af. Verzet tegen die beslissing was mogelijk. Bleken de ingeroepen middelen ongegrond dan kon de rechter nog gewoon verstek met ontslag van aanleg geven. Deze oplossing steunde op de onjuiste zienswijze dat de verstekdoende eiser of appellant geacht werd afstand te doen van zijn vordering of te berusten in het vonnis (voor kritiek op die zienswijze, conclusies

HAYOIT DE TERMICOURT, *Pas.*, 1947, I, 73; motieven arresten Cass., 8 november 1934 en 24 juni 1859, *t.a.p.*; Voorz. Kh. Doornik, 22 maart 1955, *Pas.*, 1955, III, 83). Zij leidde ertoe dat in zaken van openbare orde, waarbij afstand of berusting verboden is, een ambtshalve onderzoek van het aangevochten vonnis in hoger beroep plaatsgreep niettegenstaande het verstek van de appellant (noot F.D. bij Cas., 7 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 339; Cass., 20 februari 1947, *Pas.*, 1947, I, 74; Cass., 24 maart 1927, *Pas.*, 1927, I, 186; Brussel, 24 december 1959, *J.T.*, 1960, 196; Brussel, 28 februari 1945, *Pas.*, 1945, II, 4; W. BROSENS, *A.P.R.*, Tw. *Beroep*, nr. 785, blz. 325 e.v.).

Tegen een niet met redenen omkleed verstekvonnis werd verzet van de eiser of appellant slechts aanvaard indien het verstek onregelmatig verleend werd.

Het verstekvonnis zonder onderzoek ten gronde werd soms ten onrechte met een weglating van de rol gelijkgesteld (A. BERNARD en L. SIMONT, *Procédure civile. Examen de jurisprudence 1955-1957*, *R. Crit.J.B.*, 1959, 103; W.R. Brussel, 10 januari 1962, *J.T.*, 1962, 140; *vgl.* Cass., 29 januari 1950, *Pas.*, 1950, I, 327 met noot R.H.).

De uiteengezette opvatting nopens het verstek met ontslag van aanleg werd niet algemeen aanvaard (advies J. MATTHIJS bij Gent, 13 maart 1961, *R.W.*, 1960-61, 1822 e.v. met opgave van de tegenstrijdige rechtspraak).

In het verslag van Koninklijke Commissaris CH. VAN REEPINGHEN wordt de vermelde opvatting verlaten: „Het ontworpen wetboek maakt geen onderscheid tussen het verzet tegen het vonnis bij verstek bij gebreke van besluiten en het verzet tegen het vonnis bij verstek bij gebreke van verschijning... Men maakt evenmin onderscheid tussen het verstek van de eiser en dat van de verweerder... De rechter zou dus akte moeten geven... van verstek met ontslag van rechtsinstantie... Dit stelsel is weinig rationeel... Het ontworpen wetboek wijst dan ook dergelijk stelsel af" (*Verslag*, I, blz. 411 e.v.).

Het Arbeidshof van Bergen heeft dientengevolge terecht doen opmerken dat het verstek met ontslag van aanleg in 1967 afgeschaft werd (arrest 27 januari 1976, *J.T.*, 1976, 327; zie ook Rb. Antwerpen, 17 februari 1969, *R.W.*, 1969-70, 479; LE PAIGE, nr. 21, blz. 20; nr. 33, blz. 30).

Niettemin bestaan er pogingen om het stelsel onder het Gerechtelijk Wetboek langs de rechtspraak om terug te doen invoeren (noot 2, getekend E.K., bij Cass., 16 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 578).

Wanneer het geschil onsplitsbaar is moet, zoals bij hoger beroep, het verzet tegen alle partijen wier belang in strijd is met dat van de eiser op verzet gericht worden (zie boven, nr. 730, toepassing van art. 1053 Ger. W.; Brussel, 11 december 1972, *Pas.*, 1973, II, 65; *J.T.*, 1973, 314).

739 Op de regel dat tegen elk verstekvonnis verzet mogelijk is, bestaan enkele uitzonderingen die ook gelden voor de arbeidsgerechten.

Verzet is niet toegelaten tegen:

a) de beslissing van het bureau van rechtsbijstand van het arbeidsgerecht (art. 688, eerste lid, Ger. W.);

b) de beslissing van sluiting van de debatten (art. 769, derde lid, Gezr. W.);

c) verstekvonnissen die worden geacht op tegenspraak gewezen te zijn (art. 751, 752 en 753 Ger. W.);

d) de beslissing over de aanvraag tot heropening van de debatten;

Alhoewel art. 776 Ger. W. het verzet niet uitsluit, wordt die uitsluiting in de rechtsleer aangenomen (LE PAIGE, nr. 30, punt e, blz. 26).

e) het vonnis tot overlegging van stukken (art. 880, tweede lid, Ger. W.);

f) het vonnis over vraagstukken betreffende de wijze van schriftonderzoek (art. 893 Ger. W.);

g) het vonnis waarbij het getuigenverhoor wordt toegestaan of bevolen (art 919, eerste lid, Ger. W.);

h) de beschikkingen gegeven tijdens het getuigenverhoor vóór het vonnis (art. 944 Ger. W.);

i) het vonnis waarbij de heropening van het getuigenverhoor wordt bevolen (art. 947, tweede lid, Ger. W.);

j) de beschikkingen tot tenuitvoerlegging ten belope van een bepaald bedrag bestemd als voorschot voor de deskundige (art. 990, vierde lid, Ger. W.);

k) de vonnissen waarbij bevolen wordt dat partijen in persoon moeten verschijnen (art. 996, eerste lid, en 1046 Ger. W.);

l) de vonnissen waarbij een plaatsopneming bevolen wordt (art. 1008, eerste lid, Ger. W.);

m) de beschikkingen gewezen ter gelegenheid van een plaatsopneming (art. 1013 Ger. W.);

n) de akkoordvonnissen (art. 1043, tweede lid, Ger. W.);

o) de vonnissen waarin geldig berust wordt ten aanzien van de partij die erin berust (art. 1044 Ger. W.);

p) de beslissingen van inwendige aard (art. 1046 Ger. W.);

q) wanneer de eiser in verzet een tweede maal verstek laat gaan (art. 1049 Ger. W.).

Betwist wordt of dit verbod toepassing vindt wanneer het verzet wegens nietigheid of vormgebrek afgewezen werd. LE PAIGE (nr. 29, blz. 24 e.v.) en J. VAN COMPERNOLLE (*J.T.*, 1974, 70, punt 2) oordelen van niet, terwijl P.E. TROUSSE (*La théorie des voies de recours*, *Ann. Dr. Lv.*, XXVIII, 1968, 435) meent dat art. 1049 Ger. W. geen uitzondering duldt.

Daarenboven zijn de beslissingen van verwijzing naar de arrondissementsrechtbank, die geen eigenlijke vonnissen zijn, en de vonnissen van de arrondissementsrechtbank niet vatbaar voor verzet (art. 642, eerste lid, Ger. W.).

740 De vraag of tegen een vonnis verzet en hoger beroep kan ingesteld worden werd reeds behandeld (zie boven, nr. 701). Beide rechtsmiddelen kunnen aangewend worden. Het verzet tegen het verstekvonnis zal bij voorrang afgehandeld worden.

Bij verstek in kort geding, is hoger beroep niet mogelijk, indien de partij die verstek laat gaan, verzet doet (art. 1039, tweede lid, Ger. W.). Dit brengt dus mede dat de verstekdoende partij een keuze moet doen tussen twee rechtsmiddelen: het verzet en het hoger beroep. Zij kan ze beide niet gezamenlijk aanwenden (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 405). Hierin wordt een toepassing gezien van de rechtsspreuk *electa una via recursus ad alteram non datur* (zie boven, nr. 701; BRAAS, II, nr. 1200, noot 2, blz. 624). Waarom die regel voor het kort geding geldt, en niet algemeen gesteld

werd, is niet duidelijk. Daar vermelde rechtsspreuk niet tot het positief recht behoort kan zij niet als algemene regel gelden (*vgl.* noot 1 bij Cass., 27 mei 1943, *Pas.*, 1943, I, 207; *anders:* LE PAIGE, nr. 56, blz. 49.

741 Het verzet kan gedaan worden door de partij die verstek liet gaan. Dit veronderstelt dat de verzetdoende partij opgeroepen werd om in het geding te verschijnen. Wie geen partij was in het geding kan geen verzet doen maar wel derdenverzet instellen (zie verder, nr. 747).

Het niet-verschijnen mag geschieden bij de inleiding, of op de zitting waartoe de zaak is verdaagd, of waarop zij opnieuw is bepaald (art. 803 en 804 Ger. W.). Die partij kan zowel de eiser als de gedaagde zijn (Arbh. Bergen, 27 januari 1976, *J.T.*, 1976, 327). Zij moet het nodige belang hebben (art. 17 Ger. W.). De verstekdoende gedaagde kan geen verzet doen tegen het vonnis dat de vordering van de eiser afwijst.

742 Het verzet wordt gedaan, zowel voor de arbeidsrechtbank als voor het arbeidshof:

1° bij deurwaardersexploot (art. 1047, tweede lid, Ger. W.);

2° bij vrijwillige verschijning (art. 1047, derde lid, Ger. W.).

In beide gevallen moet de akte van verzet op straffe van nietigheid de middelen opgeven van de eiser in verzet (art. 1047, vierde lid, Ger. W.). Het gaat om een vorm van nietigheid die in het privaat belang wordt voorgeschreven. De verweerder op verzet moet aantonen dat die afwezigheid hem benadeelt (art. 860 en 861 Ger. W.; zie ook Cass.,17 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 675 en noot 1). Deze opgave moet de verweerder op verzet toelaten zijn verweermiddelen voor te bereiden en vermijdt verzet met dilatoire bedoeling.

De middelen van verzet moeten nauwkeurig aangeduid worden (BRAAS, II, nr. 1175, blz. 614 e.v.; noten in: *R. Crit. J.B.*, 1974, 582, nr. 101; *R. Crit. J.B.*, 1963, 167, nr. 41 e.v.; *R. Crit. J.B.*, 1959, 107, nr. 106; *R. Crit. J.B.*, 1955, 166, nr. 47).

Beantwoordt niet aan die vereiste:

a) de uitleg over de oorzaak van het verstek (Luik, 13 maart 1974, *R.W.*, 1974-75, 430; Rb. Antwerpen, 17 februari 1969, *R.W.*, 1969-70, 479; Rb. Brussel, 19 mei 1967, *Pas.*, 1967, III, 103; Gent, 13 maart 1961, *R.W.*, 1960-61, 1821; W.R. Brussel, 24 juli 1956, *T. Soc. R.*, 1957, 236; Vred. Nijvel, 7 juni 1956, *R. Crit. J.B.*, 1959, 108, nr. 107; W.R. Ber. Brussel, 3 februari 1931, *Pas.*, 1931, II, 164; zie nochtans Cass., 2 februari 1905, *Pas.*, 1905, I, 119);

b) de blote ontkenning van bepaalde punten van de vordering (Vred. Verviers, 16 februari 1979, *J. Liège*, 1978-79, 318 met noot G. DE LEVAL; Arbh. Brussel, 7 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 300; W.R. Brussel, 24 juli 1956, *T. Soc. R.*, 1957, 236; W.R. Ber. Antwerpen, 5 februari 1937, *R.W.D.*, 1938, 14; zie nochtans Brussel, 3 februari 1970, *Pas.*, 1970, II, 99, waarbij de betwisting van het gevorderde bedrag voldoende werd geacht).

c) de bewering dat het vonnis niet oordeelkundig geveld is (Rb. Oudenaarde, 9 juli 1957, *R.W.*, 1957-58, 1710).

d) de verklaring dat er motieven zijn (Brussel, 29 november 1978, *R.W.*, 1979-80, 315);

e) het argument dat de betekening onregelmatig was (Rb. Antwerpen, 6 april 1976, *R.W.*, 1978-79, 1110);

f) het aanvoeren dat het vonnis schade berokkent (Arbrb. Charleroi, 11 december 1979, *J.T.T.*, 1979, 260);

g) het laten gelden dat er bij vergissing geen verweer is geweest (Rb. Gent, 23 november 1976, *R.W.*, 1978-79, 1110).

Wel mag de opgave van de grieven op summiere wijze gebeuren (Cass. fr., 13 april 1948, *Gaz. Pal.*, 1948, I, 239), mits achteraf de motieven van het verzet nader toe te lichten (zie noot W.G. onder Cass., 21 april 1953, *Pas.*, 1953, I, 643 e.v.).

Tijdens het geding mogen wel andere middelen aangehaald worden dan die welke oorspronkelijk in de akte van verzet opgegeven werden, mits de tegenpartij er kennis van had (Cass., 17 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 675; *R.W.*, 1971-72, 1925, Cass., 2 februari 1905, *Pas.*, 1905, I, 119).

„Hij die verzet doet, wordt eiser in verzet, en het is op zijn middelen, ontwikkeld in de dagvaarding, dat zijn tegenstrever moet antwoorden... Hij zal op zijn beurt... op de besluiten van de verweerder in verzet antwoorden, en het is te verstaan dat hij, te dier gelegenheid, nieuwe middelen kan aanvoeren, die hem door het onderzoek van het dossier en van de besluiten van de tegenpartij, zijn onthuld" (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 413).

Bij een verweer ten gronde door de tegenpartij kan deze achteraf niet opwerpen dat het verzet niet gemotiveerd was (Cass., 13 maart 1953, *Pas.*, 1953, I, 535).

Bij vrijwillig verschijnen moet de verweerder op verzet het middel gesteund op het gemis aan motieven opwerpen vooraleer hij het proces-verbaal van vrijwillige verschijning ondertekent. Want door het proces-verbaal te ondertekenen toont die partij immers aan dat zij geen grieven heeft tegen de afwezigheid van motieven in de akte van inleiding of laat zij uitschijnen dat zij de motieven kent.

De rechtspraak aanvaardt de afwezigheid van middelen in de akte van verzet indien zij op een andere wijze aan de tegenpartij bekend waren:

a) door vroegere conclusies (Cass., 17 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 675; Brussel, 8 februari 1955, *J.T.*, 1955, 234; BELTJENS, I, art. 437, blz. 805 e.v.;

b) door voorafgaande besprekingen tussen partijen (Cass., 2 februari 1905, *Pas.*, 1905, I, 119);

c) door briefwisseling van vóór het verzet (Brussel, 3 februari 1970, *Pas.*, 1970, II, 99, *anders:* LE PAIGE, blz. 32, noot 34);

d) door conclusies neergelegd na het verzet (Arbrb. Charleroi, 11 december 1978, *onuitg.*). De sanctie van nietigheid vervalt in dit geval daar de verweerder op verzet zijn belang verliest.

743 Bij verzet bij dagvaarding moet de tegenpartij de termijn voor dagvaarding eerbiedigen (art. 707 Ger. W.), en de zaak op de rol inschrijven binnen de gestelde termijn (art. 716 en 717 Ger. W.).

Het verzet kan door de partij, haar raadsman of de voor de partij optredende gerechtsdeurwaarder worden ingeschreven in een register dat daartoe gehouden wordt ter griffie van het gerecht dat de beslissing heeft gewezen (art. 1047, vijfde lid, Ger. W.).

744 Het verzet moet binnen de maand, te rekenen van de betekening van het vonnis, gebeuren (art. 1048, eerste lid, Ger. W.).

Deze termijn wordt verlengd:

a) indien hij binnen de gerechtelijke vakantie begint te lopen en ook verstrijkt. De twee voorwaarden moeten samen vervuld zijn (Rb. Luik, 14 december 1973, *J. Liège*, 1973-74, 173). Hij wordt verlengd tot de vijftiende dag van het nieuw gerechtelijk jaar (art. 50, tweede lid, Ger. W.; Wet van 24 juni 1970).

b) tot de eerstvolgende werkdag, indien de vervaldag een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag is (art. 53, tweede lid, Ger. W.).
Deze werkdag wordt de laatst nuttige dag om verzet te doen. Zo de termijn op een zaterdag 30 augustus verstrijkt, wordt maandag 1 september de laatst nuttige dag.

c) wanneer de niet-verschenen partij, geen woon- of verblijfplaats in België heeft (art. 1048, tweede lid, Ger. W.).
De termijn wordt verlengd overeenkomstig art. 55 Ger. W., behoudens wat de vonnissen in kort geding betreft (art. 37, Wet van 15 juli 1970).

d) in geval van overmacht, bewezen door de verzetdoende partij (Cass., 4 april 1955, *Pas.*, 1955, I, 870; Cass., 9 april 1951, *Pas.*, 1951, I, 525; Cass., 6 mei 1946, *Pas.*, 1946, I, 172 en noot 2). Art. 83 van de Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden maakte van dit beginsel toepassing. De niet verschijnende partij kon van de stipte naleving van de voor verzetaantekening gestelde termijn worden ontslagen, mits zij bewees dat zij, wegens afwezigheid of zware ziekte niet omtrent het exploot van dagvaarding kon worden ingelicht (Cass., 24 februari 1956, *Pas.*, 1956, I, 659).

745 De termijn van verzet wordt geschorst door het overlijden van de verstekdoende partij (art. 56, eerste lid, Ger. W.). Hij begint eerst opnieuw te lopen na een nieuwe betekening van de beslissing aan de woonplaats van de overledene en te rekenen van het verstrijken van de termijnen om een boedelbeschrijving op te maken en zich te beraden, indien de beslissing betekend is vóór het verstrijken van die termijnen (art. 56, tweede lid, Ger. W.). De termijn loopt niet tegen de erfgenamen die geen kennis kregen van de betekening (art. 56, derde lid, Ger. W.).

746 Het verzet brengt het geschil terug voor het gerecht dat het verstekvonnis heeft gewezen (art. 1047, eerste lid, Ger. W.; Cass., 16 oktober 1947, *Pas.*, 1947, I, 419; *J.T.*, 1947, 585 met noot; noot 1 onder Cass., 9 mei 1940, *Pas.*, 1940, I, 149). Dit gerecht mag anders samengesteld zijn (zie boven, nr. 117).

Partijen kunnen dus niet overeenkomen voor een ander gerecht te verschijnen, zelfs niet bij samenhang (Vred. Berchem, 19 juli 1977, *R.W.*, 1979-80, 131, met noot J.L.).

Het gaat om een uitsluitende bevoegdheid (Arrond. Luik, 7 januari 1971, *J. Liège*, 1971-72, 5).

Het verzet schorst de tenuitvoerlegging van het verstekvonnis (art. 1397 Ger. W.), tenzij de rechter de voorlopige tenuitvoerlegging toestond (art. 1398, eerste lid, Ger. W.). Gaat het echter niet om een eindvonnis, doch om een vonnis dat een onderzoeksmaatregel voorschrijft, dan geschiedt de voorlopige tenuitvoerlegging van rechtswege wat de bevolen maatregel betreft (art. 1496 Ger. W.).

De beslissingen in kort geding blijven uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande het verzet (art. 1039, eerste lid, Ger. W.).

Tenzij anders beslist is, geldt het verstekvonnis houdende veroordeling, niettegenstaande verzet, als toelating om bewarend beslag te leggen (art. 1414 Ger. W.). Deze bepaling ondervangt de gevolgen van een eventueel dilatoir verzet waarbij de schuldenaar ondertussen onvermogend zou worden.

Na verzet is het ook mogelijk de vordering uit te breiden overeenkomstig het bepaalde in art. 807 Ger. W. (Rb. Brussel, 21 april 1971, *Pas.*, 1971, III, 41; *J.T.*, 1971, 407).

AFDELING III

HET DERDENVERZET

747 Het derdenverzet is een buitengewoon rechtsmiddel, waarbij diegene die benadeeld wordt door een beslissing, zonder partij (eiser, verweerder, tussenkomende partij, personen opgesomd in art. 1122, tweede lid, Ger. W. en onder de opgesomde voorwaarden) geweest te zijn in het geding, deze kan doen intrekken (conclusie W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, bij Cass., 24 januari 1974, *Pas.*, 1974, I, 545). Dit rechtsmiddel kan aangewend worden tegen een, zelfs voorlopig, vonnis van de arbeidsrechtbank of arrest van het arbeidshof, niet tegen een cassatiearrest (art. 1123 Ger. W.).

Al heeft een vonnis of arrest geen gezag van gewijsde voor een derde, dit belet niet dat het bewijskracht heeft (Cass., 27 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1163; *R.W.*, 1975-76, 1931 met noot: Cass., 4 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 729; Cass., 5 oktober 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 135; Cass., 20 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1055, noot 1; *R.W.*, 1966-67, 511; Cass., 17 december 1960, *Pas.*, 1961, I, 428; LE PAIGE, nr. 167, blz. 166 e.v., nr. 181, blz. 191 en nr. 182, blz. 192; H. ROLAND, nr. 56 e.v., blz. 81 e.v., zie ook noot CH. VAN REEPINGHEN, in *J.T.*, 1959, 572 over de opvatting van Roland). Deze bewijskracht en de uitvoering van een vonnis kan derden benadelen. Zij kunnen het vonnis bestrijden door derdenverzet (art. 1124 Ger. W.) of door andere bewijzen.

Het derdenverzet kan ook aangewend worden tegen een vonnis in kort geding (*Verslag*-VAN REEPINGHEN, I, blz. 434; vroeger werd dit betwist, zie BRAAS, II, nr. 1587, blz. 791; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Tierce opposition,* 106, nr. 27 e.v.).

Een derde kan ook preventief optreden door tussen te komen in een geding (art. 15, art. 16, eerste lid, Ger. W.; art. 812 en 813, eerste lid, Ger. W.). De partijen kunnen een derdenverzet vermijden door de derde in gedwongen tussenkomst te dagvaarden (art. 16, tweede lid; art. 812 en 813, tweede lid, Ger. W.).

748 Ieder die niet behoorlijk is opgeroepen, of niet in dezelfde hoedanigheid in de zaak is tussengekomen, is behoudens het voorbehoud waarvan sprake in de §§ 1° tot 4° van art. 1122 Ger. W., ontvankelijk om derdenverzet te doen tegen de beslissing die zijn rechten benadeelt (Cass., 20 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977,

565; Cass., 24 januari 1974 alsmede de conclusie van W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Pas.*, 1974, I, 545).

Het derdenverzet kan slechts ingesteld worden indien die derde een belang kan laten gelden (art. 17 Ger. W.). Dit belang kan berusten op een te verwachten nadeel. Dit nadeel mag materieel of moreel zijn, tegenwoordig of toekomstig.

Zo kan het R.I.Z.I.V. derdenverzet instellen tegen beslissingen genomen in gedingen tussen een gerechtigde en zijn ziekenfonds (Arbrb. Brussel, 21 oktober 1976, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1977, 104; Arbh. Brussel, afd. Bergen, 6 januari 1972, *B.T.Soc.Z.*, 1972, 726 met noot W. PEERAER; Arbh. Luik, 9 december 1971, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1972, 438; Arbrb. Nijvel, afd. Wavre, 5 februari 1971, *J.T.T.*, 1972, 30; zie boven, nr. 272).

Dit is het geval voor de verstrekkingen, bedoeld in art. 123 § 2 van de Ziekte- en Invaliditeitswet, welke ten laste van het R.I.Z.I.V. vallen, doch uitgesloten wat betreft de gezondheidszorgen of wanneer het R.I.Z.I.V. als partij optreedt (zie boven, nr. 271 en 278).

749 Het derdenverzet kan ingeleid worden:

1) Als hoofdvordering door dagvaarding van alle partijen voor het arbeidsgerecht dat de bestreden beslissing nam (art. 1125, eerste lid, Ger. W.).

In de rechtsleer wordt voorgestaan, doch betwist, of het derdenverzet als hoofdvordering ook voor de rechtbank van eerste aanleg kan ingeleid worden (in die zin FETTWEIS, nr. 83*ter*, blz. 59; *anders:* LE PAIGE, nr. 186, blz. 196).

Die opvatting steunt op het onjuist feit dat de arbeidsgerechten uitzonderingsgerechten zouden zijn.

Alleen de rechtbank van eerste aanleg neemt kennis van alle vorderingen (art. 568, eerste lid, Ger. W.).

De verweerder mag wel een exceptie van onbevoegdheid opwerpen (art. 568, tweede lid, Ger. W.).

Art. 1125, eerste lid, Ger. W. is echter formeel: het is de rechter die de bestreden beslissing heeft genomen die bevoegd is (zie boven, nr. 117; *vgl.* de art. 795, 1047 en 1134 Ger. W.).

2) Incidenteel door schriftelijke conclusies voor het arbeidsgerecht bij wie een geschil aanhangig is waarbij de bestreden beslissing wordt ingeroepen, mits alle partijen tussen wie die beslissing gevallen is in het geding zijn en inzoverre:
a) wanneer het geding aanhangig is voor een arbeidsrechtbank, het om een beslissing gaat genomen door een arbeidsrechtbank, een rechtbank van eerste aanleg, een rechtbank van koophandel of een vredegerecht;
b) wanneer het geding aanhangig is voor een arbeidshof, het om een beslissing gaat genomen door een arbeidshof, een hof van beroep of een lagere rechtsmacht (art. 1125, tweede lid, Ger. W.; Cass., 7 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 642; *R.W.*, 1974-75, 2654; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Tierce opposition,* 126, nr. 119).

750 Het derdenverzet kan gedurende dertig jaar ingesteld worden (art. 1128, eerste lid, Ger. W.).

Deze termijn wordt verlengd wanneer het recht om de beslissing uit te voeren na dertig jaar niet verjaard is (art. 1128, tweede lid, Ger. W.).

Hij wordt ingekort tot drie maanden wanneer het vonnis of arrest aan de derde betekend is (art. 1129 Ger. W.).

De gerechtelijke vakantie is zonder invloed op het verloop van die termijn (art. 50, tweede lid, Ger. W.).

751 Het arbeidsgerecht dat het derdenverzet toewijst, vernietigt de bestreden beslissing geheel of ten dele doch alleen ten aanzien van de derde (art. 1130, eerste lid, Ger. W.).

Daar het derdenverzet geen devolutieve kracht heeft, mag de rechter niet opnieuw oordelen over het geschil zover de tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing onverenigbaar is met de tenuitvoerlegging van de vernietigende beslissing (art. 1130, tweede lid, Ger. W.).

Tegen de beslissing, op derdenverzet gewezen, kunnen alle rechtsmiddelen worden aangewend, met uitzondering van het hoger beroep, indien de bestreden beslissing zelf in hoger beroep is gewezen (art. 1131 Ger. W.).

AFDELING IV

DE HERROEPING VAN HET GEWIJSDE

752 De herroeping van het gewijsde is een buitengewoon rechtsmiddel waarbij op een in kracht van gewijsde gegane beslissing teruggekomen wordt.

Het is een flagrante inbreuk op het beginsel van het gezag van het rechterlijk gewijsde dat kan aangewend worden tegen een vonnis van een arbeidsrechtbank of een arrest van een arbeidshof (art. 1132 Ger. W.). Die inbreuk vindt haar grondslag in de eerbied van de rechten van verdediging.

De herroeping van het gewijsde wordt zelden aangewend. Zij kan aangewend worden tegen een op tegenspraak gewezen vonnis of een verstekvonnis, tegen een vonnis of een arrest, mits zij in kracht van gewijsde zijn gegaan. Zolang verzet, hoger beroep of cassatie mogelijk is, kan geen herroeping van het gewijsde gevorderd worden.

De herroeping van het gewijsde is ook mogelijk tegen vonnissen in kort geding of beschikkingen op verzoekschrift.

De herroeping van het gewijsde mag niet verward worden met de herziening van een administratieve beslissing (zie conclusies R. HAYOIT DE TERMICOURT, bij Cass., 13 november 1965, *Pas.*, 1966, I, 342 en Cass., 2 juni 1966, *Pas.*, I, 1257; zie boven, nr. 582 e.v.).

753 Een herroeping van het gewijsde kan ingediend worden:

1° Door een partij in het geding (art. 1132 Ger. W.), d.w.z. de eiser, de verweerder en de tussenkomende partij.

Het verzoek, ondertekend door drie advocaten, van wie er ten minste twee meer dan twintig jaren bij de balie zijn, wordt met dagvaarding betekend voor het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen (art. 1134, eerste lid, Ger. W.).

2° Door het openbaar ministerie.

Het openbaar ministerie kan dit doen wanneer het hoofdpartij was of de openbare orde zijn tussenkomst vergt (art. 138, tweede lid, Ger. W.; Cass., 3 mei 1958, *Pas.*, 1958, I, 968; *R. Crit. J.B.*, 1959, 229 met noot P. DE HARVEN).

Indien het geschil betrekking heeft op materies bedoeld in de art. 580, 2°, 3°, 6°, 8°, 9°, 10° en 11°, 581, 582, 1° en 2° en 583 Ger. W. kan de arbeidsauditeur of de procureur-generaal zonder partij geweest te zijn een verzoek tot herroeping van gewijsde indienen (art. 1134, derde lid, Ger. W.).

Die bepaling werd ingevoerd om te vermijden dat de sociale rechtsonderhorige verplicht zou zijn beroep te doen op drie advocaten en om tot een eenvoudigere procedure te komen (zie boven, nr. 156).

Het verzoek tot herroeping wordt gericht tegen de partijen wier belang strijdig is met dat van de verzoeker.

Wordt het verzoek slechts tegen een partij gericht alhoewel er meerdere waren, dan kan de herroeping van de beslissing tegen die ene partij verkregen worden.

Wanneer het geschil onsplitsbaar is moet het verzoek, zoals het geval bij hoger beroep (zie boven, nr. 730), tegen alle partijen wier belang strijdig is met dat van de verzoeker ingediend worden (art. 1135, eerste lid, Ger. W.).

Die bepaling is op straffe van niet toelaatbaarheid voorgeschreven (art. 1135, derde lid, Ger. W.; *vgl.* art. 1053, derde lid, Ger. W.).

Bovendien moet de verzoeker de andere partijen, die geen verzoek hebben ingediend, in het geding betrekken uiterlijk vóór de sluiting van de debatten die voorafgaan aan de beslissing over de toelaatbaarheid van het verzoek (art. 1135, tweede lid, Ger. W.).

754 Het verzoek tot herroeping van het gewijsde wordt, op straffe van verval, ingediend binnen zes maanden na het ontdekken van de ingeroepen grond (art. 1136 Ger. W.).

Art. 1133 Ger. W. somt die gronden op:

1° Het persoonlijk bedrog van een partij waardoor de rechter misleid werd en gevonnist heeft in een bepaalde zin.

B.v.: beweren geen brief met opgave van de dringende redenen van ontslag ontvangen te hebben, wanneer later blijkt dat er wel een brief werd verstuurd.

Voor het begrip persoonlijk bedrog kan verwezen worden naar het burgerlijk recht (noot CH. VAN REEPINGHEN bij Luik, 28 februari 1957, *J.T.*, 1958, 94 e.v.; zie ook Kh. Gent, 16 mei 1973, *R.W.*, 1972-73, 2023 en noot C. CAENEPEEL).

Het eenvoudig niet voorleggen van bepaalde stukken geeft geen aanleiding tot herroeping van gewijsde wegens bedrog (Cass., 8 mei 1958, *Pas.*, 1958, I, 993 met noot). Wel indien het gepaard gaat met een bedriegelijk inzicht (*vgl.* DE PAGE, I, nr. 50, blz. 65, noot 4).

2° Het achterhouden door een partij van beslissende stukken, die sedert de beslissing aan het licht kwamen.

Het achterhouden van stukken moet uitgaan van de partij die het geding won (Cass., 3 maart 1960, *Pas.*, 1960, I, 768; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Requête civile*, 260, nr. 226 en 227).

Het stuk moet aan de partij die het verzoek tot herroeping van gewijsde indiende, onbekend geweest zijn (Luik, 28 februari 1957, *J.T.*, 1958, 93 met noot Ch. V.R.).

Het mag ook niet om stukken gaan, die de tegenpartij kan kennen, daar zij konden geraadpleegd worden op een toegankelijke plaats.

Stukken die bestonden vóór het vonnis doch opzettelijk niet voorgelegd werden laten niet toe een herroeping van gewijsde te vragen indien de partij kennis had of kennis kon hebben van dit stuk vóór het verstrijken van de termijn van de rechtsmiddelen (Cass., 16 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1035; *R.W.*, 1974-75, 725 en conclusies W. GANSHOF VAN DER MEERSCH; *Pas.*, 1974, I, 961).

Het achterhouden van een beslissend stuk, met name de kennisgeving van het overlijden van een partij, in de vorm van een uittreksel uit de overlijdensakte, werd als reden tot herroeping van het gewijsde aanvaard (Brussel, 2 februari 1979, *R.W.*, 9179-80, 910; tegen dit arrest werd cassatieberoep ingesteld).

In de rechtsleer wordt voorgehouden dat het achterhouden van een stuk onvrijwillig moet gebeurd zijn. Immers, zo het met opzet geschiedde is het verzoek tot herroeping van gewijsde gesteund op het vorig geval, het persoonlijk bedrog (*Rep. P. Dr. B.*, Tw. *Requête civile*, nr. 223 e.v.; noot 2, *Pas.*, 1958, I, 993).

De tekst stelt die voorwaarde niet. Meestal zal het achterhouden van een stuk met bedrieglijk opzet geschieden, doch het ook uit onwetendheid of zonder opzet gebeuren (Kh. Brussel, 7 november 1958, *J.T.*, 1959, 293).

Wanneer op het verzoek van de rechter om, met toepassing van art. 871 Ger. W., een stuk over te leggen niet ingegaan wordt, kan wel steeds bedrog aangenomen worden.

Met partij wordt hier bedoeld de partij die het geding won (Arbh. Bergen, 24 maart 1980, *onuitg.*).

Die voorwaarde is niet vervuld wanneer de verliezende partij in haar eigen documentatie het stuk terugvindt.

3° Het wijzen tussen dezelfde partijen, handelend in dezelfde hoedanigheid van onverenigbare beslissingen over hetzelfde onderwerp en op dezelfde grond.

4° Het recht spreken op stukken, getuigenissen, verslagen van deskundigen of eden die na de beslissing vals zijn bevonden of verklaard.

Onder eden verstaat men niet de gedingbeslissende eed (Kh. St Niklaas, 4 maart 1969, *R.W.*, 1969-70, 873; R. JACOBS, *Behelzen de eden van art. 1133, 4° van het Gerechtelijk Wetboek de beslissende eed van art. 1358 tot 1365 van het Burgerlijk Wetboek, R.W.*, 1969-70, 559; DE PAGE, III, nr. 1060, blz. 1135; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Requête civile*, 254, nr. 96 e.v.: *anders:* LE PAIGE, nr. 208, 4° en 209, blz. 218-219).

De gedingbeslissende eed stelt immers een einde aan het geding (art. 1363 B.W.: Cass., 19 oktober 1977, *R. Dr. Pén.*, 1978, 104 met noot R.S.). Het gaat om een absoluut bewijs, waarop niet kan teruggekomen worden. Zijn hier wel onder begrepen de eden waarvan sprake in art. 1158, 3° Ger. w., art. 1183, 3° Ger. W., de aanvullende eed en de schattingseed.

5° De vernietiging van een beslissing in strafzaken, waarop de rechter gesteund heeft.

6° Beslissing berustend op een proceshandeling verricht in naam van iemand die, hetzij daartoe geen uitdrukkelijke of stilzwijgende last heeft gegeven, hetzij de handeling niet heeft bekrachtigd of bevestigd. Er weze aan herinnerd dat het ook mogelijk is de proceshandeling te ontkennen (art. 858 Ger. W.).

Ten einde elke betwisting te vermijden somt art. 1138 Ger. W. gevallen op waarbij geen herroeping van gewijsde openstaat maar enkel, tegen de beslissingen in laatste aanleg, voorzien in cassatie wegens overtreding van de wet.

755 De herroeping van het gewijsde wordt, op straffe van nietigheid, gebracht voor het arbeidsgerecht dat de bestreden beslissing nam (art. 1134, eerste lid,

Ger. W.). Het gaat om een uitsluitende bevoegdheid (noot J.L. in *R.W.*, 1979-80, 1162). Zij belet een samenvoeging wegens samenhang (Cass., 28 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1268; *R.W.*, 1979-80, 461). Dit gerecht mag anders samengesteld zijn (zie boven, nr. 117).

De rechter kan uitspraak doen over de herroeping van het gewijsde en de grond van de zaak (art. 1139, tweede lid, Ger. W.).

TITEL VI

DE BIJZONDERE PROCEDUREN INZAKE SOCIAAL PROCESRECHT

756 Buiten het Gerechtelijk Wetboek bestaan er enkele afwijkende procedureregelen inzake sociale rechtsgeschillen.

In volgorde worden behandeld:

1. de invordering door middel van een dwangbevel;
2. de betaling van de arbeidsongevallenrente als kapitaal;
3. de homologatie van overeenkomsten inzake arbeidsongevallenuitkeringen;
4. de geschillen bij sociale verkiezingen;
5. de beschermde werknemer;
6. de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

HOOFDSTUK I

DE INVORDERING DOOR MIDDEL VAN EEN DWANGBEVEL

757 De Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid is, samen met het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers en de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische vlag, belast met de inning van de sociale zekerheidsbijdragen.

Met artikel 2 van de Besluitwet van 6 september 1946 tot wijziging van de Besluitwet van 28 december 1944 werd, wat betreft de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid, een dubbele mogelijkheid ingevoerd om een werkgever tot betaling van de sociale zekerheidsbijdragen te verplichten:

a) ofwel een invordering door het beheer van de directe belastingen zoals voor de directe belastingen (art. 12 § 1, tweede lid, Besl.W. van 28 december 1944);

b) ofwel een veroordeling bij vonnis uitgesproken door de vrederechter (art. 12 § 1, derde lid, Besl.W. van 28 december 1944).

Van de eerste werkwijze heeft de R.M.Z. geen gebruik gemaakt. De slechte betalers werden voor de vrederechter gedagvaard. Dit kwam in 1966 neer op 30.166 dagvaardingen. In de twee derde van de zaken liet de schuldenaar verstek gaan.

In de praktijk gingen de schuldenaars rechtstreeks met de R.M.Z. onderhandelen om termijnen van betaling te bekomen.

De R.M.Z. was echter verplicht te procederen en proceskosten ten laste van de schuldenaar te leggen om over een uitvoerbare titel te beschikken als dwangmiddel voor het geval dat de schuldenaar de bekomen termijnen van betaling niet naleefde. Die gerechtelijke fase werd voorafgegaan door administratieve berichten onder vorm van aangetekende brief aan de nalatige schuldenaar of waarschuwingen.

In de vijf andere landen van de E.E.G. werd een procedure bij dwangbevel toegepast (*Parl. Handel., Senaat*, 21 mei 1969, blz. 1356). Einde 1966 groeide de idee om eveneens in België van de sociale zekerheidsbijdragen bij dwangbevel te laten geschieden.

758 Op 22 maart 1967 werd op het bureau van de Kamer een wetsontwerp neergelegd waarvan art. 8 § 2 de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid toeliet de hem verschuldigde bijdragen, bijdrageopslagen, nalatigheidsinteresten en vergoedingen bij dwangbevel te innen. De invoering van een procedure van invordering bij dwangbevel werd zowel in de Kamer als in de Senaat door de leden van de Commissie voor de Justitie bekampt (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1966-67, stuk 390/8, blz. 24-29; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 150, blz. 34-39).

De voornaamste bezwaren tegen het ontwerp waren:

1° de R.M.Z. verleent zichzelf een uitvoerbare titel;

2° de bewijslast wordt omgekeerd: de schuldenaar moet de schuldeiser dagvaarden;

3° er wordt een nieuwe rechtspleging ingevoerd buiten die opgesomd in het Gerechtelijk Wetboek. Deze bemerking was niet volkomen juist omdat het Ger. W. in art. 695 het dwangbevel vermeldt en deze wijze van invordering in het fiscaal recht bestaat.
Een amendement strekkend tot toepassing van de summiere rechtspleging om betaling te bevelen, overeenkomstig de art. 1338 e.v. Ger. W. werd verworpen (amendement van de senatoren de Stexhe en Henckaerts, Commissiestuk nr. 1, zie ook *Gedr. St.*, Senaat, zitting 1968-69, stuk 150, blz. 34; *Parl. Handel., Kamer*, 25 juni 1969, blz. 45).

4° de arbeidsrechtbanken zouden een deel zaken verliezen (*Parl. Handel., Kamer*, 25 juni 1969, blz. 45, tussenkomst van kamerlid Vandamme);

5° de plaatselijke rechter kan beter dan een ambtenaar te Brussel oordelen of uitstel van betaling moet toegestaan worden;

6° deze werkwijze is strijdig met art. 92 van de Grondwet en art. 6,1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Waarover slechts terloops werd gesproken, maar dat niettemin in de discussie woog, waren de belangen van de gerechtsdeurwaarders en de vijfennegentig advocaten van de R.M.Z. (*Parl. Handel., Kamer*, 21 mei 1969, blz. 1355; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1968-69, stuk 150, blz. 38).

De uiteindelijk in art. 40 van de Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, aangehouden invordering bij dwangbevel, werd afhankelijk gesteld van een reeks waarborgen. Die wijze van invordering werd vooreerst uitgesloten wanneer het bedrag van de bijdragen ambtshalve door de R.M.Z. werd vastgesteld.

Vóór het dwangbevel moest de R.M.Z. bij een ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs zijn schuldenaren aanmanen om het bedrag van zijn schuldvordering te betalen.

Deze aanmaning moest een boekhoudkundige verantwoording omvatten en, op straffe van nietigheid, de tekst van art. 40 vermelden.

Ten vroegste vijftien dagen na de datum van de verzending van vermelde aangetekende brief kon de R.M.Z. een dwangbevel uitvaardigen. Tegen dit dwangbevel was gemotiveerd verzet mogelijk. Dit verzet stuitte de tenuitvoerlegging van het dwangbevel.

De R.M.Z. heeft dan ook van deze invordering bij dwangbevel afgezien.

759 Bij art. 67 van de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering werd vermeld art. 40 gewijzigd. De regeling van de voorwaarden en de wijze van vervolging bij wijze van dwangbevel werd aan de Koning toevertrouwd.

Hoe eigenaardig ook, deze tekst stuitte op geen bezwaren in het parlement (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/2, blz. 103; *Parl. Handel., Senaat*, 14 juli 1978, blz. 1943; *Kamer*, zitting 1977-78, stuk 49/9, blz. 40 en *Parl. Handel., Kamer*, 26 juli 1978, blz. 3257; aangenomen zonder discussie). Hij werd als een maatregel tot bestrijding van de ontduiking van de sociale zekerheid door de koppelbazen voorgesteld. „De R.S.Z. middelen geven om zich op een vlotte wijze een rechtstitel te verschaffen die de invordering van verschuldigde sommen mogelijk maakt; de huidige werkwijze laat toe dat de bewuste overtreder zich tijdig veilig stelt voor acties van de Rijksdienst" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/2, blz. 39).

Het Koninklijk Besluit van 6 december 1978, genomen in uitvoering van de Wet van 4 augustus 1978, voerde de invordering door middel van dwangbevel van de sociale zekerheidsbijdragen in. Dit uitvoeringsbesluit, werd onder politieke druk, terug ingetrokken bij K.B. van 20 maart 1979 (*Stbl.*, 28 maart 1979).

HOOFDSTUK II

DE BETALING VAN DE ARBEIDSONGEVALLENRENTE ALS KAPITAAL

760 Artikel 45, eerste lid, van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 bepaalt dat de getroffene, de echtgenoot en de bloedverwanten in de opgaande lijn kunnen vragen dat ten hoogste een derde van de waarde van de hun toekomende rente als kapitaal wordt uitbetaald.

Dit gebeurt bij „verzoek". Het verzoek kan op elk ogenblik, zelfs na de vestiging van het kapitaal, worden gedaan (art. 45, tweede lid, Arbeidsongevallenwet).

Het gaat hier niet om een rechtspleging op verzoekschrift, waarvan sprake in art. 1025 e.v. Ger. W., doch om een gewoon verzoek. Het inleiden van een vordering bij gewoon verzoek komt trouwens nog voor in het Ger. W. (art. 732, 813, 848, 1056, 2°, 1253*bis* Ger. W.).

De datum van het verzoek is van belang om het kapitaal te berekenen.

De verzekeraar wordt als „tegenpartij" opgeroepen alhoewel hij dit eigenlijk niet is. Zijn aanwezigheid is nochtans gewenst met het oog op de berekening van het kapitaal.

Tegen het vonnis houdende toekenning of afwijzing van vermeld verzoek is hoger beroep mogelijk (Cass., 13 maart 1952, *Pas.*, 1952, I, 431 en zie noot 2 met verwijzing naar de verdeelde rechtsleer; L.E. TROCLET, *Nov., Accident du travail*, nr. 1966, met aanhaling van andersluidende rechtspraak; BRAAS, II, nr. 1201, blz. 624).

761 Vóór de Wet van 10 april 1971 werd vrij algemeen in rechtspraak en rechtsleer aanvaard dat een verzoek tot toekenning van een deel van de rente als kapitaal niet meer mogelijk was na vestiging van het kapitaal (L.E. TROCLET, *a.w.*, nr. 959-960; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1969-70, stuk 328, blz. 24; *anders:* Arbrb. Brussel, 11 april 1972, *J.T.T.*, 1972, 206; noot S. ROUFFY, *R.G.A.R.*, 1948, nr. 4352).

De nieuwe wet laat het verzoek toe „op elk ogenblik" dus ook na vestiging van kapitaal.

Die regel geldt ook voor de gevallen waarin de verzekeraar vóór 1 januari 1972 het kapitaal in eigen handen gevestigd heeft. Die vestiging in eigen handen kan niet als een werkelijke betaling en dus als een bevrijding van de schuldenaar beschouwd worden (Cass., 23 maart 1953, *Pas.*, 1953, 1, 561; *R.W.*, 1953-54, 122). Werd het kapitaal echter bij een andere rechtspersoon dan de verzekeraar gevestigd, dan is de verzekeraar bevrijd ten aanzien van de getroffene.

762 De rechter beslist over het verzoek tot toekenning van een kapitaal „zo voordelig mogelijk voor de verzoeker" (art. 45, tweede lid, tweede zin, Arbeidsongevallenwet).

Onder de vroegere wetgeving kon de werkgever nopens de toekenning van het kapitaal gehoord

worden. Alhoewel die bepaling uit de tekst verdween, kan de rechter nog steeds de werkgever horen om te vernemen welk loon het slachtoffer verdient en hoever de werkzekerheid strekt.

De rechter mag, alhoewel dit gebruik bij de vrederechters sterk ingeburgerd was, niet eisen dat het kapitaal op een spaarboekje wordt geplaatst (Rb. Kortrijk, 14 januari 1937, *Bull. Ass.*, 1937, 84).

In de rechtspraak treft men als redenen van weigering of toestaan aan:

a) Weigering van de uitkering:

— bij afwezigheid van reden (Arbh. Luik, 23 september 1971, *Verz.*, 1972, 967);

— bij afbetaling van schulden (Arbrb. Brussel, 27 april 1971, *Verz.*, 1971, 713);

— wanneer het behoud van de volledige rente, gelet op de onmogelijkheid van het slachtoffer om nog te arbeiden, beter de belangen van de getroffene dient (Arbh. Gent, 7 maart 1974, *T. Soc. R.*, 1975, 52).

b) Toestaan van de uitkering voor:

— aankoop onroerend goed (Arbh. Brussel, 7 november 1972, *J.T.*, 1972, 750);
— herstellingen aan woning (Arbrb. Bergen, 31 maart 1971, *Verz.*, 1971, 707);
— uitrusting van woning (Arbrb. Brussel, 11 april 1972, *J.T.T.*, 1972, 206);
— de terugbetaling van een hypothecaire lening;
— het uitoefenen van een zelfstandig beroep;
— de aankoop van meubels (Rb. Luik, 11 oktober 1938, *Pas.*, 1939, III, 17).

HOOFDSTUK III

DE HOMOLOGATIE VAN OVEREENKOMSTEN INZAKE ARBEIDSONGEVALLENUITKERINGEN

763 Luidens artikel 65, eerste lid, van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 moeten de partijen, d.w.z. de getroffene of zijn rechthebbenden en de verzekeraar, de overeenkomsten betreffende de voor het arbeidsongeval verschuldigde vergoedingen ter homologatie aan de arbeidsrechtbank voorleggen.

Die overeenkomst geldend voor de personen die onder die wet ressorteren (dus niet de werklozen b.v. die getroffen zijn door een arbeidsongeval) wordt opgesteld volgens de gegevens vermeld in het K.B. van 30 december 1971 (art. 65, derde lid, Arbeidsongevallenwet).

Op straffe van nietigheid moet de overeenkomst met redenen omkleed zijn, en de gegevens vermelden nopens de aard van de letsels, het basisloon, de graad van arbeidsongeschiktheid, de datum von consolidatie van de verwondingen.

764 De homologatie van een overeenkomst door de rechter komt meermaals voor in het burgerlijk en gerechtelijk privaatrecht.

Bij voorbeeld:

— de akte van bekendheid die de akte van geboorte vervangt wordt aan de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar het huwelijk wordt voltrokken vertoont. De rechtbank, de procureur des konings gehoord, verleent of weigert haar homologatie (art. 72 B.W.);

— bij afwezigheid kunnen zij die de voorlopige inbezitstelling hebben verkregen verzoeken dat de rechtbank van eerste aanleg een deskundige aanstelt om de onroerende goederen te bezichtigen en de toestand ervan vast te stellen. Dit verslag wordt door de rechtbank ten overstaan van de procureur des Konings gehomologeerd (art. 126, derde lid, B.W.):

— een overeenkomst om de uitkering na echtscheiding door een kapitaal te vervangen wordt door de rechtbank gehomologeerd (art. 301 § 5 B.W.);

— de adoptieakte wordt ter homologatie voorgelegd aan de rechtbank van eerste aanleg of aan de jeugdrechtbank (art. 350 § 1 B.W.);

— de beslissing van de familieraad tot uitsluiting of ontzetting van de voogd wanneer deze opkomt wordt door de rechtbank van eerste aanleg gehomologeerd (art. 448 B.W.);

— de beslissingen van de familieraad betreffende leningen, vrijwillige vervreemding of bezwaring met hypotheek van onroerende goederen van de minderjarige worden door de rechtbank van eerste aanleg gehomologeerd (art. 458 Ger. W.);

— de dading in naam van een minderjarige moet door de rechtbank van eerste aanleg gehomologeerd worden (art. 467 en 2045, tweede lid, B.W.);

— de beslissingen van de familieraad betreffende onbekwaamverklaarden (art. 509 B.W.);

— afstand of dading betreffende een valsheidsprocedure moet, op straffe van nietigheid, door de rechter voor wie de valsheidsvordering aanhangig worden gehomologeerd (art. 906 Ger. W.);

— de staat van vereffening wordt door de rechtbank van eerste aanleg gehomologeerd (art. 1223 Ger. W.);

— enz...

765 Homologatie sluit, zoals blijkt uit de gegeven voorbeelden, in zich een toezicht op de vorm en inhoud van de akte die aan homologatie onderworpen wordt.

De homologatie biedt een waarborg door de goedkeuring vanwege de rechter van de gestelde rechtshandeling. Dit veronderstelt dat de rechter de hem voorgelegde rechtshandeling onderzoekt. Daarom bepaalt art. 65, vierde lid, van de Arbeidsongevallenwet dat de verzekeraars aan de arbeidsrechtbank alle gegevens, inbegrepen de wijze van berekening van het basisloon, voorleggen.

De rechter moet vooraleer te homologeren nagaan:

— of er tussen partijen wilsovereenstemming is.

Deze wilsovereenstemming moet niet alleen bestaan bij de ondertekening van de overeenkomst maar moet gehandhaafd worden bij het verschijnen voor de rechter (Cass., 4 februari 1943, *Pas.*, 1943, I, 51);

— of de overeenkomst de Arbeidsongevallenwet naleeft „nadat de rechtsmacht heeft vastgesteld dat het ongeval overeenkomstig de bepalingen van de wet geregeld is" (art. 65, vijfde lid, Arbeidsongevallenwet).

Art. 6 § 3 van de Arbeidsongevallenwet bepaalt trouwens dat elke overeenkomst, die met de bepalingen van de wet strijdig is, van rechtswege nietig is. Zo is het ten onrechte dat bij akkoord van de partijen nopens het basisloon, dit basisloon zonder onderzoek wordt aanvaard of dat van partijen zonder toezicht akte wordt gegeven dat de tijdelijke vergoedingen uitbetaald werden.

— of de overeenkomst gerechtvaardigd is.

Indien de verwondingen niet geconsolideerd zijn zal de rechter een overeenkomst waarin een consolidatiedatum vooropgesteld wordt, afwijzen.

Telkenmale de wetgever een beroep doet op het rechtsinstituut van de homologatie, is dit in het belang van bepaalde personen en ter behartiging van bepaalde belangen (*vgl.* conclusies van W. GANSHOF VAN DER MEERSCH bij Cass., 13 juni 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 1007). In de Arbeidsongevallenwet is dit tot waarborg van de rechten van de getroffene of zijn rechthebbenden.

De arbeidsrechtbank homologeert of niet. Weigert ze, dan kunnen de partijen ofwel hun overeenkomst aanpassen ofwel de zaak als geschil bij de arbeidsrechtbank inleiden.

De homologatie zelf is geen bevoegdheid van volle rechtsmacht. De rechter kan bij homologatie geen beslissing opleggen en rechtstreeks wijzigingen brengen aan de overeenkomst. Dit betekent daarom niet dat de rol van de rechter herleid wordt tot die van een instrumenterende notaris. De rechter speelt een actieve rol. Hij moet de partijen voorlichten (Vred. Messancy, 21 februari 1953, *J. Liège*, 1954-55, 182), en kan zelfs onderzoeksmaatregelen bevelen (Cass., 23 april 1979, *Verz.*, 1979, 403 met noot V.H.; Rb. Antwerpen, 17 januari 1939, *R.G.A.R.*, 1939, nr. 3130).

Het feit dat de getroffene de overeenkomst reeds ondertekend heeft, belet de rechter niet de getroffene hierop te doen terugkomen. De instemming van de behandelende geneesheer van de getroffene verplicht de getroffene niet met de overeenkomst in te stemmen (*vgl.* Arbrb. Luik, 11 oktober 1971, *J. Liège*, 1972-73, 68).

766 Bepaalde arbeidsgerechten waren van oordeel dat de homologatie een vonnis was waartegen rechtsmiddelen zoals het hoger beroep konden aangewend worden (Arbh. Gent, 21 februari 1974, *R.W.*, 1974-75, 543, voor wie het een akkoordvonnis betrof in de zin van art. 1043 Ger. W., met

eensluidend advies van V. VANDERMEERSCH; Arbh. Luik, afd. Hasselt, 18 december 1972, *R.G.A.R.*, 1973, nr. 8990; Arbh. Brussel, afdeling Antwerpen, 26 oktober 1972, *R.W.*, 1972-73, 723 met eensluidend advies van O. DE LEYE; Arbh. Brussel, 27 september 1971, *R.W.*, 1971-72, 1596; *Verz.*, 1971, 933 met kritische noot V.H.; Arbrb. Charleroi, 16 maart 1972, *J.T.T.*, 1974, 125).

Tot staving van die stelling werd aangevoerd:

1° een verklaring van minister Heymans voor wie de homologatie een vonnis was, en zoals elk vonnis met redenen moest omkleed worden (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1927-28, stuk 98);

2° de zienswijze van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, R. HAYOIT DE TERMICOURT (*Les pourvois dans l'intérêt de la loi*, Rede uitgesproken ter plechtige zitting van 1 september 1964, blz. 23, noot 13);

3° art. 1043 Ger. W.;

4° het feit dat het B.W. en het Ger. W. zelf een homologatieakte als „vonnis" beschouwen (art. 350 § 4, 354 B.W. of art. 1235 Ger. W.; *vgl.* DE PAGE, I, nr. 1257, blz. 1307; II, nr. 128, blz. 133).

Tegen die opvatting werd terecht ingebracht dat:

1° de Arbeidsongevallenwet een duidelijk onderscheid maakt tussen een homologatie en een vonnis;

2° het niet gaat om een echt geding;

3° een proces-verbaal geen vonnis is.

De Wet van 7 juli 1978 stelt een einde aan vermelde discussiepunten. Bij de aanvaarding van het wetsvoorstel van kamerlid De Neir in het parlement, werd herhaaldelijk benadrukt dat de homologatieakte geen vonnis is (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1974, stuk 203/2, blz. 2 en 3; *Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 318/2, blz. 4 en 5; *Gedr. St.*, Kamer, zitting 1977-78, stuk 368/2, blz. 2).

Aan artikel 65 van de Arbeidsongevallenwet werd tussen het eerste en tweede lid een nieuw lid toegevoegd naar luid waarvan tegen de homologatieakte geen hoger beroep kan worden aangetekend (art. 6 van de Wet van 7 juli 1978, *Stbl.*, 12 oktober 1978). Tevens werd bepaald dat de homologatie in raadkamer zal plaatsgrijpen. Binnen acht dagen na de homologatie zendt de griffie van de arbeidsrechtbank een niet ondertekend afschrift van de gehomologeerde overeenkomst aan elke partij, of, in voorkomend geval aan haar vertegenwoordiger.

Daar de homologatieakte geen vonnis is vindt art. 792 Ger. W. geen toepassing.

Terwijl art. 792 Ger. W. voorschrijft dat een niet ondertekend afschrift van het vonnis aan partijen of aan hun advocaten wordt gezonden, legt art. 65 van de Arbeidsongevallenwet op een niet ondertekend afschrift van de gehomologeerde overeenkomst te sturen aan elke partij of haar vertegenwoordiger, waardoor de tekst beter aansluit bij art. 728 Ger. W.

Bij feitelijke vergissing in de gehomologeerde overeenkomst moet een verbetering niet bij vonnis geschieden (Arbrb. Brugge, afd. Oostende, 13 maart 1979, *Verz.*, 1980, 87, met noot V.H.; *anders:* Arbh. Gent, afd. Brugge, 8 november 1979, *Verz.*, 1980, 87).

Art. 794 Ger. W. handelt immers over de verbetering van beslissingen. De titel van de afdeling waaronder dit artikel thuishoort is „Uitlegging en verbetering van een vonnis".

767 Art. 65 van de Arbeidsongevallenwet bepaalt niets over de wijze van inleiding van het verzoek tot homologatie van een overeenkomst.

Gelet op art. 2 Ger. W. dat bepaalt dat dit wetboek van toepassing is op alle rechtsplegingen, werd gezocht naar de wijze van inleiding die het best kon aangewend worden. De dagvaarding als wijze van inleiding werd verworpen (zie vóór de invoering van het Ger. W., Rb. Namen, 12 december 1939, *Bull. Ass.*, 1941, 50; *R.G.A.R.*, 1941, nr. 3555).

De rechtspleging op niet tegensprekelijk verzoekschrift genoot de voorkeur. Er is immers bij homologatie geen contradictoir debat over de homologatie en geen enkele partij treedt als tegenstrever op. In de praktijk wordt aanvaard dat het gaat om een procedure op gewoon verzoek.

De homologatie wordt bij schriftelijk of mondeling verzoek van de meeste gerede partij bij de arbeidsrechtbank ingeleid.

De homologatieprocedure verloopt in raadkamer „waar het slachtoffer zich meer op zijn gemak zal voelen" (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 368/4, blz. 4).

Binnen de acht dagen na de homologatie zendt de griffie een niet ondertekend afschrift van de gehomologeerde overeenkomst aan elke partij of, in voorkomend geval, aan haar vertegenwoordiger (art. 65, laatste lid, Arbeidsongevallenwet).

Aan de homologatieakte is geen gezag van gewijsde verbonden (Gent, 11 juli 1953, *R.G.A.R.*, 1955, nr. 5479 met noot S. ROUFFY; Rb. Kortrijk, 9 januari 1942, *Bull. Ass.*, 1942, 219; Rb. Brussel, 1 mei 1940, *R.G.A.R.*, 1940, nr. 3348).

De homologatieakte is ook niet vatbaar voor hoger beroep (Arbh. Bergen, 14 mei 1976, *J.T.T.*, 1977, 11).

Door de homologatie wordt de voorgelegde overeenkomst een plechtig contract (Cass., 23 oktober 1965, *Pas.*, 1966, I, 250; Cass., 4 februari 1943, *Pas.*, 1943, I, 51). Het gaat dus niet om een vonnis (Cass., 5 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1100; *R.W.*, 1974-75, 528, met noot). Dit blijkt trouwens uit art. 6 en 7 van de Wet van 7 juli 1978 tot wijziging van de Arbeidsongevallenwet en de voorafgaande parlementaire besprekingen.

768 Partijen kunnen een vordering tot ontbinding van de gehomologeerde overeenkomst instellen op dezelfde gronden als voor een gewone overeenkomst (Cass., 5 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1100; Cass., 21 september 1956, *Pas.*, 1957, I, 33; Cass., 31 januari 1952, *Pas.*, 1952, I, 305).

Dit is mogelijk wegens:

— een vergissing nopens de letsels en hun gevolgen (Cass., 21 september 1956, *Pas.*, 1957, I, 33; Arbrb. Namen, 29 oktober 1975, *Pas.*, 1977, III, 11, bevestigd in hoger beroep; Vred. Antwerpen, 6 april 1960 en 2 december 1959, *Bull. Ass.*, 1960, 695 met noot R.V.G.).

— een dwaling nopens het feit dat het om een arbeidsongeval gaat.
Die dwaling moet verschoonbaar zijn.
Werd onverschoonbaar geacht de dwaling begaan door een verzekeraar die zonder enig onderzoek, niettegenstaande het bestaan van goed ingerichte diensten, op grond van een aangifte van een dodelijk ongeval tot een overeenkomst met de ouders van het slachtoffer overging (Cass, 13 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 705; *R.W.*, 1978-79, 213).

De vordering tot ontbinding is te onderscheiden van de eis tot herziening op grond van art. 72 van de Arbeidsongevallenwet. Deze eis steunt op een verandering in de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid en streeft een wijziging na

voor de toekomst nl. van de datum af van de ingetreden verandering, van de gehomologeerde overeenkomst of het vonnis houdende vaststelling van de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid. De vordering tot ontbinding strekt tot de vernietiging van de gehomologeerde overeenkomst van in den beginne af. Zij werkt terug in het verleden (Cass., 29 januari 1942, *Pas.*, 1942, I, 28; Vred. Walcourt, 13 oktober 1959, *Bull. Ass.*, 1960, 213).

Bij afwijzing van een eis tot herziening kan een vordering tot ontbinding nog ingesteld worden en omgekeerd.

HOOFDSTUK IV

DE GESCHILLEN BIJ DE SOCIALE VERKIEZINGEN

769 Volgens art. 582, 3° en 4° Ger. W. neemt de arbeidsrechtbank kennis:

„3° van de geschillen betreffende de instelling en de werking van de ondernemingsraden;

„4° van geschillen betreffende de instelling en de werking van de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, met inbegrip van de diensten en comités ingesteld in mijnen, groeven en graverijen" (zie boven, nr. 344).

De geschillen worden bij dagvaarding ingeleid (zie boven, nr. 530) en volgens de gewone procedure behandeld.

Zo kan voor de arbeidsrechtbank, eventueel zelfs in kort geding, een vordering ingeleid worden in verband met de werking van die raden en comités, zoals een vordering nopens het opstellen van een proces-verbaal van een zitting (Arbrb. Luik, kort geding, 4 november 1975, *J.T.T.*, 1976, 13 met noot L. FRANÇOIS).

De werking van bedoelde instellingen kan het voorwerp zijn van geschillen, die in afwijking met de gewone wijze van inleiding en procederen, behandeld worden volgens eigen regelen. Artikel 2 Ger. W. bepaalt dat de in dit wetboek gestelde regels van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen. Bijzondere wetten die in afwijkende procedures voorzien blijven dus behouden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1964-65, stuk 170, blz. 23). Nieuwe afwijkende regelingen zijn eveneens mogelijk.

770 Luidens art. 24, § 1 van de Wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, zoals gewijzigd bij de Wet van 23 januari 1975, en het K.B. nr. 4 van 11 oktober 1978 kunnen de werkgevers, de werknemers en hun representatieve organisaties bij de arbeidsgerechten:

1° een vordering inleiden tot beslechting van alle geschillen in verband met de ondernemingsraden;

2° een aanvraag indienen om het bestaan of de afwezigheid te doen vaststellen van de redenen van economische of technische aard, die toelaten de leden die het personeel vertegenwoordigen in de ondernemingsraden en de kandidaten bij de verkiezingen te ontslaan, indien het bevoegd paritair comité zich niet heeft uitgesproken of zich niet heeft kunnen uitspreken binnen twee maanden van de aanvraag die hiertoe door de werkgever werd gedaan (zie verder, nr. 811);

3° een aanvraag indienen om het aantal en de vestigingsplaats van de technische bedrijfseenheden te laten bepalen.

Artikel 24 § 2 voegt hieraan toe dat de Koning, voor de bedoelde geschillen, in bijzondere regelen van rechtspleging kan voorzien.

Art. 1 § 4, h van de Wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers, alsmede de gezondheid van het werk en van de werk-

plaatsen, gewijzigd bij de Wet van 23 januari 1975, en het K.B. nr. 4 van 11 oktober 1978, houdt dezelfde opsomming in als art. 24 § 1 wat betreft die wet.

Art. 1 § 4, i van de Wet van 10 januari 1952, gewijzigd bij de Wet van 23 januari 1975 bepaalt eveneens dat de Koning voor de juist bedoelde geschillen, in bijzondere regelen van rechtspleging kan voorzien.

771 Voor de mijnen, groeven en graverijen bepaalt art. 76*ter* § 6 van de Wetten betreffende de mijnen, groeven en graverijen, geordend bij het K.B. van 15 september 1919, en gewijzigd bij de Wetten van 10 oktober 1967, dat de arbeidsrechtbank bevoegd is voor alle geschillen in verband met de comités voor gezondheid en veiligheid.

De werkgevers, de werknemers en de betrokken representatieve organisaties kunnen volgens de procedure die door de Koning bepaald wordt:

1° een aanvraag indienen tot nietigverklaring van de verkiezingen voor de aanwijzing van de vertegenwoordigers van het personeel in de voornoemde comité;

2° een aanvraag indienen om het bestaan of de afwezigheid te doen vaststellen van redenen van economische of technische aard waarover het bevoegd paritair comité zich niet heeft uitgesproken of zich heeft kunnen uitspreken binnen de twee maanden te rekenen vanaf de datum van de aanvraag die hem daartoe wordt gedaan.

772 Art. 74, tweede lid, van het K.B. van 18 oktober 1978 bepaalt dat „diezelfde rechtbank", bedoeld wordt de arbeidsrechtbank, kennis neemt van de vordering tot het beslechten van elk geschil betreffende de toepassing van de sectie IV van voornoemde Wet van 20 september 1948 of haar uitvoeringsbesluiten alsmede van de toepassing van voornoemde Wet van 10 juni 1952 of haar uitvoeringsbesluiten.

Die bepaling is overbodig inzoverre zij herhaalt hetgeen reeds vermeld is in art. 24 § 1 van de Wet van 20 september 1948 en art. 1 § 4, h van de Wet van 10 juni 1952 (zie boven, nr. 344).

Zij is onwettig in die zin dat de Koning niet de bevoegdheid heeft om de volstrekte bevoegdheid van die arbeidsrechtbanken te bepalen, daar de zojuist vermelde bepalingen enkel bevoegdheid verlenen aan de Koning om de rechtspleging te regelen.

773 De wettelijkheid van die bijzondere rechtsplegingen was het voorwerp van betwisting (Cass., 28 maart 1952, *Pas.*, 1952, I, 488; *R.W.*, 1951-52, 1723; noot J.R.R., bij Arbrb. Brugge, 16 juli 1971, *R.W.*, 1971-72, 765; W.R. Ber. Brussel, 20 september 1954, *T. Soc. R.*, 1955, 22 met noot A.L.).

De Koning verkreeg enkel bevoegdheid om te bepalen volgens welke regelen het toegekend vorderingsrecht wordt uitgeoefend zonder het recht zelf te mogen ontzeggen of de volstrekte en territoriale bevoegdheidsregelen te mogen wijzigen.

Andere bepalingen van het K.B. van 18 oktober 1978 waren eveneens het voorwerp van geschillen nopens hun wettelijkheid (zie o.m. Arbrb. Charleroi, 9 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 56; Arbrb. Brussel, 29 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 59; Arbrb. Brussel, 24 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 65; *vgl.* Cass., 17 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 478).

774 Het K.B. van 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen somt een reeks geschillen op waarvoor een bijzondere rechtspleging werd ingevoerd:

1° het bepalen van het aantal technische bedrijfseenheden en/of juridische entiteiten waarvoor organen moeten worden opgericht, met hun beschrijving (art. 7 K.B. van 18 oktober 1978);

2° het bepalen van de functies van leidinggevend personeel (art. 7 K.B. van 18 oktober 1978);

3° de kiezerslijsten (art. 30 K.B. 18 van oktober 1978);

4° de vaststelling van het aantal mandaten (art. 30 K.B. van 18 oktober 1978);

5° de lijst van het leidinggevend personeel (art. 30 K.B. van 18 oktober 1978);

6° de voordracht van kandidaten (art. 38 K.B. van 18 oktober 1978);

7° de gehele of gedeeltelijke nietigverklaring of de verbetering *(sic)* van de verkiezingen (art. 71 en 72 K.B. van 18 oktober 1978);

8° de vaststelling van het al of niet bestaan van economische of technische redenen (art. 74, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978; zie verder, nr. 811 e.v.).

Voor de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen in de mijnen, graverijen en ondergrondse groeven werd een gelijkluidende regeling voor geschillen ingevoerd bij K.B. van 10 januari 1979.

De volgende tabel duidt de overeenstemmende bepaling aan:

K.B. van 18 oktober 1978	*K.B. van 10 januari 1979*
art. 7	art. 61
art. 30	art. 72
art. 38	art. 82
art. 71-72	art. 115-116
art. 74	art. 117

775 Alhoewel de arbeidsrechtbanken bevoegd zijn voor alle geschillen vindt men in de opgegeven opsomming niet terug:

1° De vordering tot instelling van een ondernemingsraad of een comité voor veiligheid.

Zij moet derhalve bij dagvaarding ingeleid worden (Arbrb. Mechelen, 11 maart 1975, *T. Soc. R.*, 1975, 259). Dit is ook het geval met alle andere vorderingen met betrekking tot de sociale verkiezingen waarvoor geen inleiding bij verzoek uitdrukkelijk toegelaten werd (Arbrb. Doornik, 21 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 187; Arbrb. Brussel, 7 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 89; Arbrb. Namen, 26 februari 1975, *J.T.T.*, 1975, 91; noot C.W., *J.T.T.*, 1975, 187-188).

In de rechtspraak en in de rechtsleer werd de mening verdedigd dat de arbeidsrechtbank niet bevoegd was om een werkgever te verplichten verkiezingen te houden (Arbh. Brussel, 17 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 102; J.R. VERVLOET, *De gerechtelijke controle van de sociale verkiezingen, R.W.*, 1972-73, 207, nr. 40; *anders:* W.R. Ber. Gent, 30 september 1968, *T. Soc. R.*, 1970, 169 (onvolledig opgenomen); W.R. Gent, 25 april 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 135; R. v. St., arrest nr. 20549 van 18 oktober 1978, zaak-N.V. De Luyker).

De wet verklaart de arbeidsrechtbanken volstrekt bevoegd voor „alle" geschillen.

2° De vordering nopens de datum van de verkiezingen (Cass., 28 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1087).

Volgens art. 9, eerste lid, 1° van het K.B. van 18 oktober 1978 wordt die datum door de bestaande ondernemingsraad of het comité voor veiligheid vastgesteld. Zo er geen overeenstemming wordt bereikt stelt de sociale inspecteur van het gewest de datum vast. Wanneer er geen bestaande ondernemingsraad of comité is, stelt de werkgever de datum vast.

3° Geschillen nopens het model van het stembiljet (W.R. Ber. Brussel, 5 juni 1962, *T. Soc. R.*, 1962, 258; W.R. Ber. Brussel, 21 juni 1960, *J.T.*, 1961, 263).

4° Geschillen nopens de lijstnummers.

5° Geschillen nopens een kandidatuur van een werknemer die volgens de werkgever laattijdig werd voorgedragen en om die reden door hem niet werd aangeplakt.

Het K.B. van 18 oktober 1978 regelt de te volgen procedure niet. Derhalve moet de vordering bij dagvaarding ingeleid worden (Cass., 30 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 954). Bij ontstentenis van bepalingen houdende vaststelling van kortere termijnen moet het geschil ingeleid worden op een tijdstip vóór de voor de verkiezingen vastgestelde datum zodat de kiesprocedure nog normaal kan verlopen (zelfde arrest).

6° Geschillen over de aanduiding van de voorzitter van het kiescollege (W.R. Ber. Brussel, 5 juni 1962, *T. Soc. R.*, 1962, 258; W.R. Ber. Gent, 15 juni 1959, *T. Soc. R.*, 1960, 51; W.R. Ber. Gent, 16 mei 1955, *T. Soc. R.*, 1956, 85 met noot J.L. BASSINE).

De voorzitter wordt door de werkgever aangeduid in overleg met de vakbondsafvaardiging of, bij ontstentenis, met de representatieve werknemersorganisaties. Zo er geen overeenstemming wordt bereikt duidt de sociale inspecteur van het rechtsgebied de voorzitter aan (art. 41 K.B. van 18 oktober 1978).

776 De voornaamste afwijkingen in de rechtspleging betreffen:

a) De wijze van inleiding: bij mondeling of schriftelijk verzoek (art. 7, 30 en 38 K.B. van 18 oktober 1978) of bij aangetekende brief (art. 71 K.B. van 18 oktober 1978).

Bij schriftelijk verzoek schrijft geen wets- of reglementsbepaling voor dat dit geschrift op straffe van nietigheid moet ondertekend zijn (Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1070; *R.W.*, 1976-77, 149 met conclusies van H. LENAERTS).

De wet legt niet op dat een exemplaar van het verzoek aan de tegenpartij(en) wordt toegestuurd.

Met het oog op een goede rechtsbedeling en een eerlijke procesvoering ware het wenselijk die mededeling verplicht te stellen.

b) De termijn voor uitspraak: 23 dagen (art. 7 K.B. van 18 oktober 1978), 7 dagen (art. 30 K.B. van 18 oktober 1978), 14 dagen (art. 38 K.B. van 18 oktober 1978), 27 dagen (art. 71 K.B. van 18 oktober 1978).

c) De niet vatbaarheid voor hoger beroep voor bepaalde vonnissen (art. 7, 30 en 38 K.B. van 18 oktober 1978).

d) De volledig mondelinge rechtspleging in één geval (art. 71 K.B. van 18 oktober 1978).

De vermelding dat er geen voorafgaande verzoeningspoging is (art. 7, 30, 38, 71 en 74 K.B. van 18 oktober 1978) is juridisch overbodig.

Een verplichte poging tot minnelijke schikking is slechts op straffe van nietigheid opgelegd voor de geschillen bedoeld bij artikel 734 van het Gerechtelijk Wetboek (zie boven, nr. 651).

Die overbodige bepaling in het K.B. van 18 oktober 1978 is een overblijfsel uit de tijd dat de werkrechtersraad voor die geschillen bevoegd was.

Art. 55 van de Wet van 9 juli 1926 op de werkrechtersraden bepaalde immers dat geen zaak vóór de bevoegde kamer mocht gebracht worden vooraleer partijen voor het verzoeningsbureau werden geroepen. De algemeenheid van die bepaling bracht mede dat zij ook gold voor de geschillen in verband met de sociale verkiezingen (W.R. La Louvière, 13 februari 1959, *T. Soc. R.*, 1960, 62; W.R. Mechelen, 18 mei 1951, *R.W.*, 1950-51, 473; W.R. Ber. Brussel, 27 februari 1950, *T. Soc. R.*, 1950, 51 met noot R.G.; *anders:* W.R. Ber. Brugge, 4 september 1950, *T. Soc. R.*, 1951, 12 met noot R.G.; W.R. Kortrijk, 21 april 1950, *T. Soc. R.*, 1950, 224; zie ook H. DE CLERCK, *Les conseils d'entreprises et la procédure devant les conseils de prud'hommes, T. Soc. R.*, 1950, 88).

De bepaling dat de beslissing van de arbeidsrechtbank bij gewone brief (art. 7, 30 en 38 K.B. van 18 oktober 1978) of bij aangetekende brief (art. 71 en 74 K.B. van 18 oktober 1978) wordt medegedeeld aan de vermelde organen en personen maakt gedeeltelijk dubbel gebruik met art. 792 Ger. W. welk artikel bepaalt dat de griffie van de arbeidsrechtbank binnen de acht dagen na de uitspraak een niet ondertekend afschrift van het vonnis aan elke partij, of, in voorkomend geval, aan hun verdedigers zendt.

Wel gaat de kennisgeving van het vonnis wat betreft de nietigverklaring of de verbetering (van de uitslag) van de verkiezingen en wat betreft de vaststelling over het al of niet bestaan van economische of technische redenen de termijn voor hoger beroep doen lopen (art. 72 en 75 K.B. van 18 oktober 1978).

e) De kortere termijn voor hoger beroep wanneer dit rechtsmiddel kan aangewend worden: 15 dagen i.p.v. één maand (art. 72 en 75 K.B. van 18 oktober 1978).

777 Sedert de Wet van 23 januari 1975 kunnen de representatieve werknemersorganisaties in rechte optreden in alle geschillen in verband met de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1974-75, stuk 364/1, blz. 4, art. 7).

Vroeger was die bevoegdheid beperkt tot de limitatief opgesomde gevallen (Cass., 3 mei 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1102; Cass., 28 april 1966, *Pas.*, 1966, I, 1087; *T. Soc. R.*, 1966, 203; noot V. in *J.T.T.*, 1971, 128; W.R. Ber. Gent, 30 september 1968, *T. Soc. R.*, 1970, 169; W.R. Vilvoorde, 2 juni 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 334; W.R. Brussel, 24 mei 1967, *T. Soc. R.*, 1967, 330; W.R. Ber. Brugge, 30 juni 1967, Med. *V.B.N.*, 1968, 1342; noot M. MAGREZ, bij W.R. Hasselt, 28 juni 1965, *T. Soc. R.*, 1965, 272; noot M. POLAIN en G. MOREAU-COLLINET in *J.T.*, 1961, 263; *anders:* W.R. Gent, 25 april 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 135 met kritische noot G. HELIN; *vgl.* W.R. Hasselt, 28 juni 1965, *T. Soc. R.*, 1965, 272; noot R.G. in *T. Soc. R.*, 1950, 119 e.v.).

Dezelfde bevoegdheid wordt verleend aan de werkgeversorganisaties.

In het K.B. van 18 oktober 1978 worden de werknemersorganisaties slechts vermeld in de art. 71 (beroep tegen verkiezingen), 74 en 75 (bestaan van economische of technische redenen tot ontslag).

778 Onder representatieve werknemersorganisatie moet verstaan worden:

a) de op nationaal vlak opgerichte representatieve werknemersorganisaties vertegenwoordigd in de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en in de Nationale Arbeidsraad en die ten minste 50.000 leden tellen.
Alleen het A.C.V., het A.B.V.V. en de A.C.L.V.B. beantwoorden aan de gestelde eisen.

b) de professionele en interprofessionele organisaties die bij een onder a) bedoelde interprofessionele organisatie zijn aangesloten of er deel van uitmaken.

Hiermede werd tegen de rechtspraak van het Hof van Cassatie gereageerd waarbij beroepscentrales niet als representatieve werknemersorganisaties werden beschouwd omdat zij niet zetelden in de C.R.B. en in de N.A.R. (Cass., 8 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 640; *T. Soc. R.*, 1972, 246; *anders:* Arbrb. Charleroi, 9 april 1971, *J.T.T.*, 1972, 109; Arbrb. Brussel, 6 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 127 met kritische noot).

Een gewestelijke afdeling kon reeds, onder de gelding van het K.B. van 18 februari 1971, in rechte optreden (Cass., 15 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 665; Arbrb. Brussel, 11 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 154; Arbh. Gent, 22 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 112).

Een vereniging zonder winstoogmerk van werknemers, zoals de *Association des chefs de groupe* van de *Fabrique nationale d'armes de guerre* is niet bevoegd om bij de arbeidsrechtbank beroep in te stellen (Cass., 28 juni 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 1039; zie nochtans Arbrb. Nijvel, 8 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 126, *T. Soc. R.*, 1971, 139). Wel kan die vereniging vrijwillig tussenkomen indien haar tussenkomst conservatoir is (art. 2, 15, 16 en 82 Ger. W.; zie ook Arbrb. Brussel, 11 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 153; Arbrb. Luik, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125).

779 Wanneer een werknemersorganisatie in rechte optreedt doet zij dit „door organen die vergeleken kunnen worden met die van een vereniging met rechtspersoonlijkheid" (Cass., 18 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 714; *J.T.T.*, 1976, 338). Die organen kunnen zijn de voorzitter of de secretaris van de organisatie.

Wanneer een administratief secretaris namens de secretaris-generaal van een werknemersorganisatie ondertekent, wordt die secretaris geacht een mondeling mandaat te hebben (Arbrb. Charleroi, 9 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 56).

De werknemersorganisatie moet geen mandaat ontvangen of voorleggen van de leden van de organisatie (Cass., 18 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 714; Cass., 19 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1051).

780 De arbeidsrechtbank, in wiens gebied de zetel van de onderneming is gevestigd, is territoriaal bevoegd.

Door de zetel van de onderneming wordt de bedrijfszetel bedoeld (zie boven, nr. 505; G. DEMEZ, *La compétence territoriale des tribunaux du travail, J.T.T.*, 1972, 162 e.v.).

Deze zienswijze, die gesteund is op art. 627, 9° Ger. W., wordt door de rechtspraak niet algemeen gedeeld (Arbrb. Brussel, 26 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 61). De voornaamste tegenargumenten zijn dat wanneer het verhaal betrekking heeft op het begrip technische bedrijfseenheid het niet opgaat de arbeidsrechtbank in wiens gebied een exploitatiezetel ligt territoriaal bevoegd te achten, daar het

bestaan van die afzonderlijk technische bedrijfseenheid juist het voorwerp van het geschil is. Zolang de arbeidsrechtbank het bestaan van de afzonderlijke technische bedrijfseenheid niet erkend heeft, kan de arbeidsrechtbank van een niet bestaande bedrijfszetel territoriaal niet bevoegd zijn.

De arbeidsrechtbanken die een andere stelling aankleven zijn van oordeel dat de rechter van de plaats van de bedrijfszetel wiens autonomie wordt betwist, het best geplaatst is om hierover te oordelen. Hij kent het best de plaatselijke omstandigheden en kan het gemakkelijkst de nuttige bewijzen bijeenbrengen (Arbrb. Gent, 19 februari 1979, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 22 januari 1979, *onuitg.*).

§ 1. De technische bedrijfseenheid

781 Uiterlijk de zestigste dag, welke de dag van aanplakking van het bericht, waaraan de datum van de verkiezingen wordt aangekondigd, voorafgaat, moet de werkgever het aantal technische eenheden of juridische entiteiten vaststellen waarvoor een ondernemingsraad of een comité voor veiligheid, gezindheid en verfraaiing van de werkplaatsen wordt ingesteld. Hij licht de leden van de bestaande raad of het bestaande comité in van zijn beslissing. Bij ontstentenis van raad of comité wordt de vakbondsafvaardiging in de onderneming ingelicht. Dit gebeurt schriftelijk.

He begrip technische bedrijfseenheid was het voorwerp van menig geschil en zelfs van tegenstrijdige uitspraken (Cass., 12 november 1979, *R.W.*, 1979-80, 1767 en 2600; Arbrb. Brussel, 1 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 57; *idem*, 26 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 60 e.v.; *idem*, 24 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 63; *idem*, 22 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 67; *idem*, 19 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 68; *idem*, 18 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 69; Arbrb. Luik, 23 januari 1979, *J. Liège*, 1978-79, 239; Arbrb. Verviers, 19 oktober 1975, *J. Liège*, 1975-76, 151; Arbh. Bergen, 23 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 149; Arbh. Brussel, 17 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 102; Arbrb. Bergen, 4 mei 1971, *J.T.T.*, 1971, 113; Arbrb. Kortrijk, afd. Roeselare, 15 april 1971, *J.T.T.*, 1972, 107; *T. Soc. R.*, 1971, 221; Arbrb. Nijvel, 8 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 126 en 139; *T. Soc. R.*, 1971, 139).

Binnen zeven dagen die volgen op de 35ste dag die de aanplakking voorafgaat van het bericht waarin de datum van de verkiezingen wordt aangekondigd kunnen de werknemers van de onderneming alsook de representatieve werknemersorganisaties tegen de genomen beslissing beroep instellen bij de arbeidsrechtbank van het rechtsgebied waarin de zetel van de onderneming gevestigd is (zie boven, nr. 780). Dit beroep wordt mondeling of schriftelijk ingesteld.

De arbeidsrechtbank doet binnen de drieentwintig dagen uitspraak, na de betrokken partijen te hebben gehoord of behoorlijk opgeroepen. Het vonnis is niet vatbaar voor hoger beroep.

Het beroep ingesteld vóór de vijfendertigste dag die de aanplakking van het bericht waaraan de datum van de verkiezingen wordt aangekondigd voorafgaat, is ontvankelijk (Arbrb. Brussel, 26 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 62).

Wanneer de werkgever zijn beslissing mededeelt vóór de vijfendertigste dag heeft dit niet tot gevolg dat de termijn voor hoger beroep reeds loopt. Hij vangt slechts aan vanaf de vijfendertigste dag (Arbrb. Brussel, 26 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 60).

782 De termijn van beroep is een vervaltermijn (Arbrb. Gent, 19 februari 1979, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 26 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 60; Arbrb. Brussel, 4 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 111).

Ten onrechte werd voorgestaan dat het een termijn betreft om een rechtsmiddel aan te wenden en dat die termijnen steeds op straffe van verval voorgeschreven zijn (art. 860, tweede lid, Ger. W.; in die zin J.R. VERVLOET, *De gerechtelijke controle van de sociale verkiezingen, R.W.*, 1972-73, 197, nr. 13). Het verhaal tot inleiding van een geschil in verband met de sociale verkiezingen is geen rechtsmiddel. Art. 860, tweede lid, Ger. W. moet samen met de art. 20 en 21 gelezen worden. Onder rechtsmiddel wordt o.m. verstaan het hoger beroep, het verzet, de cassatievoorziening (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1965-66, stuk 59/49, blz. 135; *vgl.* Brussel, 15 mei 1970, *Pas.*, 1971, II, 6; *anders:* doch ten onrechte A. HOUBART, noot in *B.T.Soc.Z.*, 1977, 10).

Het is ten onrechte dat de beslissing van de werkgever als een (jurisdictionele) beslissing in eerste aanleg wordt aanzien waartegen het rechtsmiddel van beroep kan aangewend worden. De werkgever is geen rechter. Zijn beslissing heeft niet de kenmerken van een vonnis in eerste aanleg.

Het beroep tot inleiding van een geschil bij de arbeidsrechtbank is geen rechtsmiddel daar het niet gericht is tegen een rechterlijke beslissing. Dit geval is vergelijkbaar met de beroepen tegen administratieve beslissingen inzake sociale zekerheid.

Wel heeft de wetgever, zoals in art. 4 van het Decreet van 25 februari 1975 tot vaststelling van het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar, de term „rechtsmiddel" soms in de betekenis van vordering gebruikt. Het gaat echter niet op aan de hand van dit decreet de betekenis van het woord rechtsmiddel in art. 860, tweede lid, Ger. W, te verklaren.

De termijn van verhaal is niet op straffe van nietigheid voorgeschreven zoals art. 860 Ger. W. oplegt opdat het verhaal nietig zou kunnen verklaard worden, of juister uitgedrukt niet toelaatbaar.

Zoals reeds aangestipt wordt de termijn voor verhaal als een vervaltermijn beschouwd. In sommige vonnissen is er sprake van een strikte termijn (Arbrb. Dendermonde, 15 mei 1975, *J.T.T.*, 1976, 16) of van een te laat beroep (Arbrb. Luik, 28 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 115; *J. Liège*, 1970-71, 284).

Uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie valt af te leiden, alhoewel het zich niet over de kwestie als zodanig uitsprak, dat het van oordeel is dat er termijnen zijn gesteld om toe te laten dat de verkiezingen een normaal verloop kennen (Cass., 30 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 954; *vgl.* Arbrb. Brussel, 4 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 111).

Een verhaal moet ingesteld worden op zulkdanig ogenblik dat over het geschil nog uitspraak kan gedaan worden alvorens de verkiezing een aanvang neemt en zonder dat dit het normale verloop van de kiesverrichtingen in de weg staat (conclusies H. LENAERTS bij Cass., 13 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 135).

De tekst van art. 7 van het K.B. van 18 oktober 1978 zegt niet dat de gestelde termijn op straffe van verval voorzien is. Dit is wel het geval met de meeste termijnen om beroep aan te tekenen tegen een administratieve beslissing inzake sociale zekerheid (zie boven, nr. 568). Dit is eveneens zo in art. 74, tweede lid,

van de Gemeentekieswet volgens hetwelk elk bezwaar tegen de verkiezing op straffe van verval binnen tien dagen moet ingediend worden. Art. 860, derde lid, Ger. W. bepaalt dat, behoudens de termijnen om een rechtsmiddel aan te wenden, de andere termijnen slechts dan op straffe van verval bepaald zijn, wanneer de wet het voorschrijft. Betekent dit dat een tekst waarin de woorden „op straffe van verval" niet voorkomen, niet toelaat te besluiten dat er sprake is van een termijn vastgesteld op straffe van verval? Buiten het Gerechtelijk Wetboek treft men talrijke teksten aan die vervaltermijnen inhouden zonder dat de tekst de woorden „op straffe van verval" vermeldt. Zo „kan de eis tot herziening" van de arbeidsongevalvergoedingen ingesteld worden binnen drie jaar.

Het gaat hier om een fatale termijn waarvan het verstrijken tot het verval van het recht zelf leidt (Cass., 6 november 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 312). Het is een vervaltermijn (Cass., 18 april 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 826; Cass., 19 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1049; Cass., 17 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 391; Cass., 18 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 651; Cass., 12 december 1929, *Pas.*, 1930, I, 48).

Het Burgerlijk Wetboek houdt verscheidene vervaltermijnen in (DE PAGE, VII, nr. 1137, A, blz. 1034 e.v.).

De gebruikte terminologie is niet eenvormig:

a) de rechtsvordering *moet op straffe van verval* ingesteld worden (art. 1622 B.W.);

b) de rechtsvordering *moet binnen* een bepaalde termijn ingesteld worden (art. 316, 957, 1047, 1648 B.W.);

c) de rechtsvordering *kan binnen* een bepaalde termijn ingesteld worden (art. 183, 185, 318, 341b B.W.);

d) de rechtsvordering instellen *binnen* een bepaalde termijn (art. 559, 809, 886, 1792, 2279 B.W.);

e) de rechtsvordering *niet langer* instellen *dan binnen* een bepaalde termijn (art. 1660 B.W.);

f) de rechtsvordering is *niet* meer *ontvankelijk na* een bepaalde termijn (art. 181, 1676 B.W.);

g) de rechtsvordering kan slechts *aangenomen* worden *binnen* een bepaalde termijn (art. 1854 B.W.).

De in art. 7 van het K.B. gebruikte bewoordingen „beroep instellen binnen zeven dagen", ligt in de lijn van de opgegeven terminologie. De formulering van dit artikel beantwoordt ook aan het begrip vervaltermijn zoals het in de rechtsleer wordt omschreven.

Vervaltermijnen zijn proceduretermijnen waarvan de naleving een voorwaarde is van de toelaatbaarheid van de rechtsvordering, gesanctioneerd door een grond tot niet-ontvankelijkheidsverklaring (M. VASSEUR, *Délais préfix, délais de prescription, délais de procédure, R. Trim. Dr. Civ.*, 1950, 456, nr. 17).

Zoals het geval is bij wetgevende of gemeentelijke verkiezingen werd een bepaald tijdschema voor de kiesverrichting opgelegd. Waren de gestelde termijnen voor verhaal geen vervaltermijn dan zou het mogelijk zijn bij elke volgende fase nog een voorgaande aan te vechten om ten slotte tot dit uiterste te komen dat na de verkiezingen nog een verhaal zou kunnen ingediend worden over het aantal bedrijfseenheden, de lijst van het inleidinggevend personeel, de kiezerslijsten, de verdeling van de mandaten, de voordracht van kandidaten.

783 Buiten de werkgever en de indiener van het beroep die als partij optreden, is de vrijwillige tussenkomst in het geding van andere geïnteresseerden toegelaten (Arbrb. Luik, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125).

De vakbondsafvaardiging in een onderneming kan geen beroep instellen (Arbrb. Brussel, 14 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 112).

De personen, organisaties en organen aan wie de door de arbeidsrechtbank genomen beslissing wordt medegedeeld, worden hierdoor geen partij in het geding (Arbrb. Mechelen, 28 maart 1975 en Arbrb. Turnhout, 17 maart 1975, *onuitg.*).

Een ondernemingsraad of een comité voor veiligheid kan trouwens, bij gemis aan rechtspersoonlijkheid, niet in rechte optreden.

§ 2. De functies van het leidinggevend personeel

784 De met een leidende functie belaste werknemers nemen geen deel aan de sociale verkiezingen (art. 10, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Ten laatste op de zestigste dag welke de aanplakking van het bericht waarin de datum van de verkiezingen wordt aangekondigd moet de werkgever de functies van het leidinggevend personeel bepalen (art. 4, 4° K.B. van 18 oktober 1978). Zijn leidinggevend personeel, de personen belast met het dagelijks beheer van de onderneming, die gemachtigd zijn om de werkgever te vertegenwoordigen en te verbinden, alsmede de personeelsleden, onmiddellijk ondergeschikt aan die personen, wanneer zij eveneens opdrachten van dagelijks beheer in hun geheel vervullen (Arbrb. Luik, 19 januari 1979, *J. Liège*, 1978-79, 226). In een ministerieel omschrijven van 16 november 1978 (*Stbl.*, 6 december 1978) wordt hieraan toegevoegd dat de verdeling van de taken van dagelijks beheer niet tot gevolg mag hebben dat méér dan twee niveaus van de structuur van het personeel in aanmerking komen.

De werkgever kiest onder het leidinggevend personeel de werkende en plaatsvervangende afgevaardigden van de werkgeversdelegatie uit (art. 16 § 1, a Wet van 20 september 1948; art. 1 § 4, b, 4, eerste lid, Wet van 10 juni 1952).

Uiterlijk op de 35ste dag die de aanplakking voorafgaat van het bericht waarin de datum van de verkiezingen wordt aangekondigd moet de werkgever de leden van de ondernemingsraad of het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen en, bij ontstentenis, de leden van de vakbondsafvaardiging in kennis stellen van zijn beslissing nopens de functies van het leidinggevend personeel (art. 6, 2° K.B. van 18 oktober 1978). Later, ten laatste negentig dagen voor de dag van de verkiezingen, wordt de lijst van de leden van het leidinggevend personeel medegedeeld (art. 9, eerste lid, 6° en 7° en 27 K.B. van 18 oktober 1978).

785 Het begrip „leidinggevend personeel" was steeds het voorwerp van vele betwistingen.

Het is een rechtsbegrip (Cass., 18 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1051; *T. Soc. R.*, 1968, 141).

Een ministerieel rondschrijven tot nadere omschrijving is niet bindend (Arbrb. Brussel, 6 en 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 127 en 115).

Het feit dat bij de vorige verkiezingen geen bezwaar werd ingediend tegen de erkenning van een bepaalde functie als leidinggevend, belet niet dit bij de volgende verkiezingen te doen (Arbrb. Brussel, 6 en 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 127 en 115).

De thans gangbare begripsbepaling benadrukt vooral de uitvoering van opdrachten van dagelijks beheer.

Onder dagelijks beheer wordt niet hetzelfde verstaan als in het handelsrecht (G. MAGREZ-SONG, *La réforme des conseils d'entreprise et des comités de sécurité, J.T.T.*, 1978, 343; R. ROELS, *Le personnel de direction, J.T.T.*, 1975, 148; Arbrb. Brussel, 27 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 109; Arbrb. Bergen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 89).

Worden als leidinggevend beschouwd de personen belast met het dagelijks beheer en zij die onmiddellijk ondergeschikt zijn aan personen die met het dagelijks beheer belast zijn en opdrachten van dagelijks beheer vervullen (Cass., 3 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 754; Cass., 17 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 478).

De werknemers die krachtens een arbeidsovereenkomst in de onderneming werken en een leidende functie uitoefenen zijn leidinggevend personeel (Cass., 17 december 1975).

Wanneer de raad van beheer van een naamloze vennootschap alle machten van het dagelijks beheer uitoefent zonder enige delegatie belet dit niet dat er werknemers zijn, rechtstreeks ondergeschikt aan die raad, die opdrachten van dagelijks beheer vervullen (Cass., 3 maart 1976).

Het zijn de personen die de economische, sociale of financiële oriëntering van de onderneming op bestendige en algemene wijze beïnvloeden (Arbrb. Hoei, 4 oktober 1974, *J.T.T.*, 1975, 24).

Zij moeten gezag uitoefenen, verantwoordelijkheid dragen, onafhankelijk en een bestendige beslissingsmacht bezitten ten aanzien van de werknemers of betreffende bepaalde problemen (Arbrb. Hoei, 4 oktober 1974; Arbrb. Antwerpen, 2 april 1971, *J.T.T.*, 1972, 110; *R.W.*, 1970-71, 1961; W.R. Antwerpen, 9 juli 1969, *T. Soc. R.*, 1969, 413).

786 In art. 3 § 3, 1° van de Arbeidswet van 16 maart 1971 worden de werknemers die een leidende functie uitoefenen of een vertrouwenspost uitoefenen, van de toepassing van de wettelijke bepalingen die de arbeidsduur betreffen uitgesloten.

Een K.B. van 10 februari 1965, gewijzigd bij K.B. van 10 juli 1970, somt die werknemers op. Dit besluit is afgestemd op de toepassing van de regelingen inzake arbeidsduur. Sommige van de opgesomde personen oefenen geen functie uit, doch bekleden een vertrouwenspost, zoals b.v. een privésecretaris, een huisbewaarder, enz...

Die lijst kan, gelet op haar doel, moeilijk aangewend worden in de sociale verkiezingen.

787 De criteria, die in aanmerking worden genomen, betreffen:

— de beslissingsmacht;

— de graad van verantwoordelijkheid;

— het uitoefenen van gezag over werknemers;

(over die drie eerste criteria zie Arbrb. Antwerpen, 2 aoril 1971, *J.T.T.*, 1972, 110; Arbrb. Antwerpen, 31 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 119);

— het recht werknemers te ontslaan;

— het recht werknemers aan te werven;

— het recht commerciële contracten af te sluiten;

— het recht over een eigen begroting te beschikken;

— het recht loonschalen te mogen vaststellen;

— het recht verkoopprijzen te bepalen;

— het recht produktiewijzigingen te mogen doorvoeren;

— het recht tuchtsancties uit te spreken.

Worden niet in aanmerking genomen:

— de titel (Arbrb. Brussel, 12 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 70, voor wie dit wel een aanwijzing kan geven; Arbrb. Namen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 90);

— het loon (W.R. Charleroi, 4 april 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 276);

— het feit adviesrecht te bezitten (Arbrb. Mechelen, 18 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 151; Arbrb. Hoei, 4 oktober 1974);

— het bezit van een universitair diploma (Arbrb. Brussel, 6 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 127);

— de noodzakelijkheid in de ondernemingsraden en comités de pariteit tussen werkgeversdelegaties en werknemersvertegenwoordigers te kunnen verzekeren (R. ROELS, *Élections sociales 1975. Le personnel de direction, J.T.T.*, 1975, 148);

— een organigram (Arbrb. Brussel, 12 januari 1979, *J.T.T.*, 1979, 70 voor wie het wel een aanwijzing kan geven);

— het feit tot het kaderpersoneel gerekend te worden (Arbrb. Hoei, 4 oktober 1974, *J.T.T.*, 1975, 24);

— het feit regelmatig geraadpleegd te worden *(id.)*;

— het recht adviezen te geven (Arbrb. Mechelen, 18 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 151);

— de houding van de betrokken werknemers (J. VERVLOET, *a.w.*, *R.W.*, 1972-73, 200, nr. 2; *anders:* Arbrb. Verviers, 6 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 118; Arbrb. Antwerpen, 2 april 1971, *J.T.T.*, 1972, 110);

— het feit in het K.B. van 10 februari 1965, gewijzigd bij K.B. van 10 juli 1950, als persoon die met een leidende functie of een vertrouwenspost bekleed is vermeld te worden (Arbrb. Mechelen, 18 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 151; Arbrb. Bergen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 89; Arbrb. Antwerpen, 2 april 1971, *R.W.*, 1970-71, 1961; *J.T.T.*, 1972, 110; W.R. Namen, 28 juli 1970, *T. Soc. R.*, 1970, 312; Arbrb. Antwerpen, 31 maart 1969, *J.T.T.*, 1971, 119).

788 Werden geacht leidende functies uit te oefenen:

— de groepschefs (Arbrb. Luik, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125);

— de sectiechefs (Arbrb. Brugge, 30 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 129; W.R. Charleroi, 20 februari 1969, *J.T.*, 1969, 466);

— de supervisors en de foremen die tuchtmaatregelen mogen treffen en lonen mogen bepalen (Arbrb. Charleroi, afd. Haine-Saint-Pierre, 5 mei 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 146; W.R. Namen, 28 juli 1970, *T. Soc. R.*, 1970, 312);

— de hoofdingenieur van een electriciteitscentrale (Arbrb. Brussel, 6 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 127);

— de hogere kaders rechtstreeks ondergeschikt aan de directie en die een deel van het gezag bezitten (eigen budget, vaststelling prijzen, bepaling lonen, aanwerving) (Arbrb. Luik, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125);

— een eerste hotelmeester (Arbrb. Luik, 13 april 1971, *onuitg.*);

— een apotheker-zaakvoerder (Arbrb. Verviers, 6 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 118);

— de hoofden in een onderneming van de departementen „zetel", „administratie en beheer", „studies en onderzoeken", „financieel beheer" en „sociale zaken" (Arbrb. Brussel, 27 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 109);

— de chefs, de onderchefs, de ingenieurs, de atelierchefs, de fabricagechefs en de onderhoudschefs (Arbrb. Hoei, 4 oktober 1974, *J.T.T.*, 1975, 24);

— de personeelsdirecteur (Arbrb. Bergen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 89);

— de verkoopsdirecteur (Arbrb. Bergen, 5 maart 1975);

— de produktiedirecteur (Arbrb. Bergen, 5 maart 1975);

— de rechtstreekse medewerkers van die directeurs (Arbrb. Bergen, 5 maart 1975; Arbrb. Namen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 90);

— een gerant van een succursale van een grootwarenhuis (Arbrb. Brussel, 15 april 1975, *onuitg.*: zie ook R. ROELS, *a.w.*, *J.T.T.*, 1975, 149, noot 11).

789 Werden geacht geen leidende functie uit te oefenen:

— de meestergasten, zelfs indien zij de lonen van de werknemers bepalen en tuchtrecht uitoefenen (W.R. Ber. Luik, 26 oktober 1963, *T. Soc. R.*, 1963, 319);

— de juridisch adviseur bij de personeelsdienst (Arbrb. Brussel, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 115);

— het personeel van onderzoekings- en studiediensten (Arbrb. Brussel, 2 april 1971, *onuitg.*);

— de directeur van een bijhuis van een bank (Arbrb. Brussel, 29 maart 1971, *onuitg.*);

— de foremen die eigenlijk meestergasten zijn (Arbrb. Bergen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 89; Arbrb. Namen, 5 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 90; Arbrb. Luik, 1 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 128);

— de supervisors (Arbrb. Namen, 5 maart 1975; Arbrb. Luik, 1 april 1971);

— de onderbureauchefs die aan het gezag van een bureauchef onderworpen zijn (Arbrb. Luik, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125).

790 Binnen zeven dagen die volgen op de 35ste dag die de aanplakking voorafgaat van het bericht waarin de datum van de verkiezingen wordt aangekondigd kunnen de werknemers van de onderneming alsook de representatieve werknemersorganisaties tegen de genomen beslissing beroep instellen bij de arbeidsrechtbank van het rechtsgebied waar de zetel van de onderneming gevestigd is (zie boven, nr. 780).

Dit beroep wordt mondeling of schriftelijk ingesteld.

De arbeidsrechtbank doet binnen de drieëntwintig dagen uitspraak, na de betrokken partijen te hebben gehoord of behoorlijk opgeroepen.

Zijn partij de verzoeker en de werkgever, doch niet de werknemers waarvan beweerd wordt dat zij leidinggevende functies uitoefenen (*vgl.* Arbrb. Mechelen, 28 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 150).

Een organisatie van kaderpersoneel evenals de werknemers waarover de betwisting gaat, kunnen in het geding tussenkomen (Arbrb. Luik, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125).

Het vonnis is niet vatbaar voor hoger beroep.

§ 3. De kiezerslijsten

791 De kiezerslijsten worden door de bestaande raden of comités opgesteld (art. 14 K.B. van 18 oktober 1978). Is er geen ondernemingsraad of comité voor veiligheid dan berust die taak bij de werkgever (art. 14, zelfde K.B.; W.R. Charleroi, 20 februari 1969, *J.T.*, 1969, 466).

De kiezers worden op afzonderlijke lijsten ingeschreven naargelang zij voor de toepassing van de regeling betreffende het rust- en overlevingspensioen als arbeider of als bediende moeten worden beschouwd (art. 12, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Er bestaat dus geen aanleiding om de aard van de werkelijke uitgeoefende functie te onderzoeken (Arbh. Gent, afd. Brugge, 3 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 123).

Bij geschil nopens de hoedanigheid van arbeider of bediende moet de arbeidsrechtbank dan ook niet op bijzondere wijze samengesteld worden zoals het geval

is wanneer de hoedanigheid van arbeider of bediende ten gronde onderzocht wordt (art. 81, vierde lid, Ger. W.).

Indien de onderneming ten minste 25 jonge werknemers beneden 21 jaar telt, worden deze jonge werknemers eveneens op een afzonderlijke kiezerslijst ingeschreven (art. 12, tweede lid, K.B. van 18 oktober 1978).

792 Het opstellen van de kiezerslijsten kan aanleiding geven tot klachten van de representatieve organisaties van werknemers zonder dat zij van een mandaat moeten doen blijken (Cass., 18 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 714; Cass., 3 mei 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1102; Cass., 19 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1052; *T. Soc. R.*, 1968, 141), of van de werknemers zelf.

Die klachten kunnen ontstaan:

— omdat bepaalde kiezers ten onrechte als kiezers zijn ingeschreven (zie b.v. de discussie of het Academisch personeel kiezer is of niet; bevestigend: Arbrb. Leuven, 28 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 191; ontkennend: Arbrb. Namen, 24 maart 1975, *J.T.T.*, 1975, 110);

— wegens vergissingen nopens naam, voornamen of geboortedatum van kiezers;

— wegens onjuiste vermeldingen in verband met de datum van laatste aanwerving of van indienstneming in de onderneming, of de plaats van tewerkstelling in de onderneming van kiezers.

Deze klachten moeten binnen zeven dagen na indiening van de voorlopige opgemaakte kiezerslijsten bij de ondernemingsraad of het comité voor veiligheid of, indien er nog geen bestaat, bij de werkgever ingediend worden (art. 15, 17 en 28 K.B. 18 oktober 1978).

Een foutieve indiening bij de werkgever in plaats van bij de raad of het comité werd zonder invloed geacht (W.R. Antwerpen, 17 maart 1969, *T. Soc. R.*, 1970, 75; *anders:* P. BLONDIAU, *Les élections sociales. Chronique de jurisprudence, J.T.T.*, 1972, 98 e.v., nr. 6 voor wie de klacht tijdig en bij het bevoegd orgaan op straffe van niet-ontvankelijkheid moet ingediend worden).

De ondernemingsraad of het comité, of bij ontstentenis de werkgever doen uitspraak over de klachten binnen de zeven dagen (art. 29, eerste lid, K.B. 18 oktober 1978).

Deze beslissing moet niet gemotiveerd zijn. Evenmin wordt bepaald dat de indieners van een klacht gehoord worden. Dit lijkt nochtans aangewezen.

De dag zelf van de beslissing laat de raad, het comité of de werkgever, naar gelang het geval, in geval van wijziging een rechtzetting aanplakken.

Wanneer de werkgever besliste wordt de beslissing eveneens aan de betrokken werknemersorganisaties medegedeeld (art. 29, tweede lid, K.B. 18 oktober 1978).

793 Tegen de beslissingen omtrent de ingediende klachten kunnen binnen zeven dagen na de vermelde aanplakking of kennisgeving de betrokken werknemers of de betrokken werknemersorganisaties beroep instellen bij de arbeidsrechtbank van het rechtsgebied waar de zetel van de onderneming is gevestigd (art. 30, eerste lid, K.B. 18 oktober 1978).

Deze termijn is een vervaltermijn (Arbrb. Brussel, 13 april en 6 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 115 en 127; Arbrb. Luik, 1 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 128).

Dit beroep wordt mondeling of schriftelijk ingesteld.

Het beroep is slechts mogelijk indien vooraf klacht werd ingediend en deze afgewezen was (W.R. Antwerpen, 18 april 1963, *R.W.*, 1962-63, 1837).

Wanneer het beroep schriftelijk wordt ingesteld, bepaalt geen wets- of reglementeringsbepaling dat het geschrift op straffe van nietigheid moet ondertekend zijn

(Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1070, en noot 1; *R.W.*, 1976-77, 149 met conclusies van H. LENAERTS). Derhalve kan het niet ondertekend beroep, bij afwezigheid van een dergelijke bepaling, niet nietig verklaard worden. Art. 862 § 1, 2° Ger. W., luidens hetwelk, „elk verzuim in verband met de ondertekening van de akte de nietigheid ervan met zich meebrengt" kan geen toepassing vinden.

Dit beroep is als een rechtspleging op verzoekschrift te beschouwen.

794 De ondernemingsraad en het comité voor veiligheid en hygiëne waarbij voorafgaand een klacht werd ingediend zijn geen verweerders in de rechtsvordering (Cass., 4 februari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 659; *vgl.* Arbrb. Brussel, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 115). Dit is evenmin het geval met de werknemers wier inschrijving op de kiezerslijsten wordt betwist (Cass., 28 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 975). Deze werknemers kunnen wel vrijwillig in het geding tussenkomen of in gedwongen tussenkomst worden opgeroepen (Cass., 28 april 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 975; Cass., 28 juni 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 1039).

De arbeidsrechtbank moet de betrokken partijen oproepen en horen en binnen de zeven dagen na ontvangst van het beroep uitspraak doen (art. 30, tweede lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Die termijn is niet op straffe van nietigheid bepaald maar de kiezerslijsten moeten in elk geval 55 dagen vóór de datum van de verkiezing afgesloten zijn (art. 17 K.B. van 18 oktober 1978).

De beslissing is niet vatbaar voor hoger beroep (art. 30 K.B. van 18 oktober 1978).

Zij wordt bij gewoon schrijven onmiddellijk ter kennis gebracht van de ondernemingsraad of het comité, de werkgever, de betrokken representatieve werknemersorganisaties en de betrokken werknemers (art. 30, laatste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

795 Wanneer de ondernemingsraad of het comité zich niet uitspreekt of bij ontstentenis van de vereiste meerderheid geen standpunt inneemt of de klacht verwerpt, kan in vraag gesteld worden of beroep bij de arbeidsrechtbank mogelijk is. Bij verwerping van de klacht wegens ontstentenis van een meerderheid in de schoot van de ondernemingsraad is de arbeidsrechtbank bevoegd daar de ondernemingsraad een beslissing van verwerping heeft genomen (Cass., 29 oktober 1964, *Pas.*, 1965, I, 220; *T. Soc. R.*, 1964, 347 met noot P. BLONDIAU). Werd door de ondernemingsraad of het comité geen standpunt ingenomen doch niettemin de grond van de betwisting onderzocht dan moet die houding als een verwerping van de klacht beschouwd worden (*vgl.* Arbrb. Brussel, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 115).

Zo de ondernemingsraad of het comité geen standpunt inneemt en de grond van de betwisting niet onderzocht heeft, kan volgens de enen (W.R. Ber. Luik, 26 oktober 1963, *T. Soc. R.*, 1963, 319; zie ook W.R. Kortrijk, 21 april 1950, *T. Soc. R.*, 1950, 224) de betwisting later ter kennisneming van de arbeidsrechtbank gebracht worden onder de vorm van een verzoek tot vernietiging van de verkie-

zingen (zie verder, nr. 802), terwijl volgens de anderen (P. BLONDIAU, *T. Soc. R.*, 1964, 350) dit niet mogelijk is.

Deze laatste zienswijze dient bijgetreden te worden.

De nietigverklaring van de verkiezingen kan niet aangevraagd worden voor een fase van de kiesverrichtingen wel het voorwerp van een apart verhaal in de loop van die verrichtingen had kunnen zijn.

Doch indien de ondernemingsraad of het comité geen standpunt inneemt binnen de gestelde termijn over een ingediend bezwaarschrift kan een verhaal ingediend worden.

Het stilzwijgen van de raad of het comité mag als een verwerping van het bezwaarschrift beschouwd worden. Er zal immers geen rechtzetting aangeplakt worden.

§ 4. De vaststelling van het aantal mandaten

796 In elke onderneming wordt het aantal mandaten verdeeld volgens de hoedanigheid van de werknemers (arbeider of bediende, werknemers beneden en boven de 21 jaar) en het aantal werknemers.

De procedure bij geschil is dezelfde als onder § 3.

§ 5. De lijst van het leidinggevend personeel

797 De lijst van het leidinggevend personeel moet opgesteld worden op grond van de als leidinggevend beschouwde functies (zie § 2).

Die fase van de kiesverrichtingen is dus wel te onderscheiden van het opstellen van een lijst met de functies die leidinggevend zijn (zie § 2).

Bij geschil is de procedure dezelfde als onder § 3.

§ 6. De voordracht van de kandidaten

798 De representatieve werknemersorganisaties kunnen tot uiterlijk vijfendertig dagen na de aanplakking van het bericht dat de datum van de verkiezingen aankondigt bij de werkgever kandidatenlijsten indienen (art. 33, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Binnen vijf dagen na het verstrijken van de termijn voor het indienen van kandidatenlijsten laat de werkgever een bericht aanplakken met vermelding van:

1° de datum en de uurregeling voor de verkiezingen;

2° de namen van de kandidaten-arbeiders, de kandidaten-bedienden en de kandidaten-jonge werknemers (art. 36, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

De werkgever mag de aanplakking van de kandidatenlijsten niet weigeren (Arbrb. Charleroi, 14 mei 1971, *onuitg.*). Een weigering kan aanleiding geven tot strafrechtelijke vervolging.

De werkgever mag evenmin een bepaalde kandidaat weigeren (W.R. Ber. Brugge, 4 september 1950, *T. Soc. R.*, 1951, 12; W.R. Roeselare, 15 juni 1950, *T. Soc. R.*, 1950, 196).

Hij mag zich evenmin bemoeien met de lijst van de kandidaten en oordelen dat, in strijd met art. 16 van de C.A.O. van 9 maart 1972 algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 12 september 1972, de verschillende afdelingen van de onderneming niet vertegenwoordigd zijn (Arbrb. Brussel, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 117).

Wel mag de werkgever te late kandidaturen weigeren (W.R. Aalst, 18 maart 1950, *Arbbl.*, 1951, 293).

Tegen de weigering van de werkgever om de lijst met kandidaten aan te plakken of een kandidatuur te aanvaarden staat een verhaal open bij de arbeidsrechtbank (zie ook noot R. STAS, *J.T.T.*, 1973, 137; en noot M. STROOBANT, *T. Soc. R.*, 1964, 29).

Dit verhaal moet bij dagvaarding ingeleid worden (Cass., 30 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 954).

Bij ontstentenis van een wettelijke termijn moet dit geschieden zodanig dat het verloop van de kiesverrichtingen normaal volgens het gepland tijdschema kan verlopen.

De werkgever mag ook kandidatenlijsten weigeren waarop meer kandidaten voorkomen dan er gewone en plaatsvervangende mandaten kunnen toegekend worden.

799 De betrokken representatieve werknemersorganisatie en de werknemers, die op de kiezerslijsten voorkomen, mogen binnen zeven dagen volgend op de aanplakking in de onderneming van een bericht met vermelding van de namen van de kandidaten-arbeiders, kandidaten-bedienden en kandidaten-jonge werknemers elke klacht indienen die zij nuttig achten over de voordracht van de kandidaten b.v. omdat een kandidaat niet behoort tot de categorie werknemers waarvoor hij ter verkiezing wordt voorgedragen op meerdere lijsten voorkomt of de vereiste anciënniteit niet heeft (Arbrb. Nijvel, 30 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 114; art. 37, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

De werkgever kan dus zelf geen klacht indienen (J. STEYAERT, *A.P.R.*, Tw. *Ondernemingsraad*, nr. 53, blz. 29; noot M. STROOBANT, bij W.R. Ber. Brussel, 21 januari 1964, *T. Soc. R.*, 1964, 24).

Wel kan de werkgever bemerkingen maken aan de representatieve werknemersorganisaties over de geldigheid van een kandidatuur (Arbrb. Gent, 9 april 1979, *R.W.*, 1979-80, 652).

Deze organisaties zijn vrij hieraan het gevolg te geven die zij wensen (W.R. Ber. Brussel, 21 januari 1964, *T. Soc. R.*, 1964, 24 met noot M. STROOBANT).

Een klacht van een werknemersorganisatie of een werknemer is slechts mogelijk indien de kandidatuur tijdig werd ingediend (Arbrb. Antwerpen, 13 mei 1971, *onuitg.*: *anders:* doch ten onrechte. Arbrb. Kortrijk, afd. Roeselare, 13 mei 1971, *onuitg.*).

Die klacht wordt door de werkgever aan de werknemersorganisatie, die de betrokken kandidaat voordroeg, voorgelegd.

Luidens art. 37, tweede lid, van het K.B. van 18 oktober 1978, moet de werkgever dit doen „daags na de in het eerste lid bedoelde dag". Deze tekst is onduidelijk en gebrekkig opgesteld.

Het eerste lid van vermeld artikel bepaalt dat de klacht kan neergelegd worden binnen zeven dagen, doch maakt geen gewag van een bepaalde dag. Indien bedoeld werd na het verstrijken van zeven dagen dan had de redactie moeten luiden „na die termijn". Derhalve kan met „de dag" volgens de tekst slechts de dag waarop de werkgever een klacht ontvangt bedoeld zijn (Arbrb. Gent, 9 april 1969, *onuitg.*).

Die organisatie heeft zes dagen tijd om de voordracht te wijzigen (W.R. Brugge, 13 mei 1963, *R.W.*, 1962-63, 2260; *T. Soc. R.*, 1964, 51) of te handhaven (W.R. Brugge, 29 april 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 133; zie ook W.R. Brugge, 4 september 1950, *T. Soc. R.*, 1951, 12).

De tweede dag na die termijn van zes dagen laat de werkgever een bericht aanplakken met de gewijzigde of de oorspronkelijke lijst.

Binnen vijf dagen na die aanplakking mogen de betrokken werknemer, de betrokken werknemersorganisaties en de werkgever beroep instellen bij de arbeidsrechtbank van het rechtsgebied waarin de

zetel van de onderneming is gevestigd tegen de voordracht van kandidaten die tot aanleiding tot een klacht heeft gegeven (art. 38, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Wordt het beroep niet tijdig ingesteld dan is het niet ontvankelijk (Arbrb. Luik, 17 juni 1971, *onuitg.*; Arbrb. Brussel, 7 mei 1971, *onuitg.*).

Het gaat om een vervaltermijn.

Beroep is volgens de tekst slechts mogelijk indien vooraf een klacht werd ingediend (Arbrb. Hasselt, 26 april 1971, *onuitg.*). Dit is juist in zoverre bedoeld wordt het beroep bij verzoekschrift.

Dit beroep wordt mondeling of schriftelijk bij verzoekschrift ingesteld (art. 38, tweede lid, K.B. 18 oktober 1978).

Het kan ook voorkomen dat wanneer de representatieve werknemersorganisatie een nieuwe kandidaat voorstelt, die kandidatuur het voorwerp wordt van een nieuwe betwisting. Ten onrechte werd gevonnist dat de vroegere werkrechtersraad niet bevoegd was voor dergelijk geschil (W.R. Brugge, 13 mei 1963, *R.W.*, 1962-63, 2260, *T. Soc. R.*, 1964, 51).

800 Volgens een gedeelte van de rechtspraak kan een werkgever slechts in rechte opkomen tegen de voordracht van een bepaalde kandidaat mits vooraf door een representatieve organisatie of een werknemer klacht werd ingediend bij de werkgever.

Was dit niet het geval dan kan de werkgever enkel de nietigverklaring van de verkiezingen zelf vragen (Arbrb. Brugge, 16 juli 1971, *R.W.*, 1971-72, 765 met noot J.R.R.; W.R. Luik, 10 mei 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 237; W.R. Brugge, 29 april 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 87 en 133; W.R. Ber. Brugge, 4 september 1950, *T. Soc. R.*, 1951, 12 met noot R.G.; W.R. Roeselare, 15 juni 1950, *T. Soc. R.*, 1950, 196; zie ook *Parl. Vr.* volksvertegenwoordiger Michel van 7 april 1972, *Parl. Vr., Kamer*, 1971-72, *Bull.*, nr. 12, blz. 721).

Een ander deel van de rechtspraak (Cass., 13 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 376; *R.W.*, 1972-73, 1426, met noot J.R.R.; *J.T.T.*, 1973, 134 met noot R. STAS; Arbrb. Gent, 9 april 1979, *R.W.*, 1979-80, 1553; Arbrb. Brussel, 9 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 189; Arbh. Gent, 3 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 123; Arbrb. Mechelen, 3 mei 1971, *R.W.*, 1971-72, 773) oordeelt dat sedert de Wet van 17 februari 1971 de werkgever zonder voorafgaande voorwaarde een vordering kan instellen nopens de voordracht van een bepaalde kandidaat. Die wet kent immers op identieke wijze het recht toe aan de werkgever, de werknemers en de betrokken werknemersorganisaties om een vordering in te leiden (noot J.R.R., *R.W.*, 1971-72, 771).

De bevoegdheid verleend aan de Koning om de procedure vast te stellen laat niet toe de essentiële voorwaarden voor het instellen van een vordering, zoals art. 17 Ger. W. die bepaalt, te wijzigen. Daar de procedure voor het indienen van een klacht niet geregeld is vinden de gewone regelen van het gerechtelijk wetboek toepassing (zie arrest Arbh. Gent, 3 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 123).

Daarenboven hebben zowel de werkgever als de werknemersorganisaties er belang bij dat de verkiezingen een normaal verloop hebben zodat het beter is preventief een rechtsvordering in te stellen met betrekking tot een onregelmatigheid dan *a posteriori de verkiezingen te laten vernietigen.*

Wanneer de werkgever zonder dat er vooraf een klacht werd ingediend een beroep instelt tegen de lijst met voorgedragen kandidaten moet dit, bij ontstentenis van een afwijkende bepaling zoals voor de werknemers en de representatieve werknemersorganisaties, bij dagvaarding geschieden (Arbrb. Brussel, 9 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 189; noot R. STAS onder Cass., 13 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 134).

De werkgever kan een beroep instellen omdat een werknemer, die ontslagen werd, kandidaat werd gesteld (Arbrb. Gent, 27 april 1979, *onuitg.*; Arbrb. Charleroi, 9 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 190; Arbrb. Brussel, 9 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 189; Arbrb. Brussel, 4 mei 1971, *J.T.T.*, 1972, 106) of omdat een werknemer niet behoort tot de categorie werknemers waarvoor hij voorgedragen werd (bediende i.p.v. arbeider of omgekeerd).

Een voorstel van de werkgeversorganisaties om ook in geval geen voorafgaande klacht werd inge-

diend hen toe te laten mondeling of schriftelijk beroep in te stellen, werd in de Nationale Arbeidsraad door de werknemersorganisaties verworpen (advies nr. 568 van 19 december 1977 van de Nationale Arbeidsraad).

801 De werknemer wiens kandidatuur betwist wordt is geen partij in het geding (Cass., 19 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1038). Hij kan wel in het geding tussenkomen of in gedwongen tussenkomst worden opgeroepen.

Dit geding wordt gevoerd tussen de werkgever en een werknemersorganisatie. De arbeidsrechtbank roept de betrokken partijen op en hoort ze. Binnen veertien dagen na ontvangst van het beroep moet uitspraak gedaan worden. Die termijn is niet op straffe van nietigheid voorgeschreven maar geen wijziging aan de kiezerslijsten mag nog gebracht worden binnen dertien dagen vóór de verkiezing (art. 38, laatste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

De getroffen beslissing is niet vatbaar voor hoger beroep (art. 38, vierde lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Zij wordt bij gewoon schrijven onmiddellijk ter kennis gebracht van de ondernemingsraad of van het comité voor veiligheid, van de werkgever en van de betrokken werknemers (art. 38, vierde lid, K.B. van 18 oktober 1978).

§ 7. Nietigverklaring of verbetering van de verkiezingen

802 De werkgever, de werknemers of de betrokken representatieve organisaties kunnen bij aangetekende brief binnen dertien dagen volgend op de aanplakking van de uitslag van de stemming (art. 71, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978) een klacht indienen tot nietigverklaring van de verkiezingen.

Gronden voor zodanige klachten zijn:

— omdat alle werknemers niet tijdig aan de stemming hebben kunnen deelnemen (Arbrb. Bergen, 28 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 104);

— omdat de bedienden niet ter stemming werden opgeroepen (Arbrb. Doornik, afd. Moeskroen, 29 juni 1971, *onuitg.*);

— omdat de voorzitter van het stembureau, na de leden van het stembureau weggestuurd te hebben samen met een kandidaat de stemopneming verrichtte (Arbrb. Brussel, 30 juni 1971, *onuitg.*);

— omdat een kandidaat, niettegenstaande een vonnis het beval, niet ingeschreven werd op de kiezerslijsten (W.R. Mechelen, 16 juni 1961, *T. Soc. R.*, 1964, 184);

— omdat de werkgever eigenmachtig de kandidatenlijsten wijzigde.

803 De klacht kan ook een „verbetering van de verkiezingen" *(sic)* beogen.

Bedoeld wordt dat de verkiezingen niet vernietigd worden maar dat de begane onregelmatigheid hersteld wordt:

— de verkiezing van een kandidaat wordt te niet gedaan en het mandaat wordt aan een andere kandidaat toegewezen (Arbrb. Brugge, 16 juli 1971, *R.W.*, 1971-72, 765);

— het proces-verbaal van het stemopnemingsbureau wordt verbeterd (Arbh. Gent, 11 augustus 1971, *J.T.T.*, 1972, 103; Arbrb. Namen, 9 juni 1971, *onuitg.*);

— een uitgebrachte stem wordt geldig verklaard en alzo de uitslag van de verkiezingen verbeterd (Arbh. Brussel, 10 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1696);

— de verdeling van de zetels wordt verbeterd (Arbrb. Dinant, 21 juli 1975, *Pas.*, 1975, III, 63; *J.T.T.*, 1976, 245; *J. Liège*, 1975-76, 158; Arbrb. Doornik, 21 mei 1975, *J.T.T.*, 1975, 187);

— de herberekening van het kiescijfer (Arbrb. Gent, 20 oktober 1975, *onuitg.*).

Soms kan de onregelmatigheid van zo minieme aard zijn dat zij de uitslag van de verkiezingen niet heeft beïnvloed. Alsdan wordt zij zonder gevolg gelaten:

— stembiljetten niet conform met opgelegd model (*anders:* W.R. Ber. Brussel, 5 juni 1962, *T. Soc. R.*, 1962, 258; *idem*, 21 juni 1960, *J.T.*, 1961, 263);

— onregelmatige samenstelling van het stembureau (W.R. Ber. Brussel, 5 juni 1962, *T. Soc. R.*, 1962, 258; W.R. Ber. Gent, 16 mei 1959, *T. Soc. R.*, 1960, 51);

— te laat opstellen van het proces-verbaal van stemopneming;

— het feit dat twee personeelsleden met leidinggevende functies aan de verkiezingen deelnamen;

— het gebruik van een potlood met een bepaalde kleur (W.R. Antwerpen, 15 februari 1955, *R.W.*, 1954-55, 1693);

— het aanbrengen van een kruis op een stembiljet (Arbh. Brussel, 10 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1696).

Onregelmatigheden, die tijdens het verloop van de verkiesverrichting het voorwerp had kunnen maken van een apart verhaal voor de arbeidsrechtbank, kunnen niet ingeroepen worden om de vernietiging van de verkiezingen te vragen (Arbh. Brussel, 18 oktober 1971, *onuitg.*; zie ook conclusie H. LENAERTS bij Cass., 13 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 135; P. BLONDIAU, *a.w.*, *J.T.T.*, 1972, 99, nr. 6, c).

Dit is zo met:

— de datum van de verkiezingen (Arbh. Antwerpen, 28 augustus 1979, *onuitg.*);

— de samenstelling van de kiezerslijsten;

— de samenstelling van de kiezerslijsten;

— de voordracht van kandidaten (*anders:* W.R. Luik, 2 april 1968, *T. Soc. R.*, 1969, 73);

— de verdeling van de mandaten.

804 De klacht tot gehele of gedeeltelijke nietigverklaring van de verkiezingen of tot verbetering van de verkiezingen moet bij ter post aangetekende brief worden ingediend.

Het verzoek moet niet op straffe van nietigheid bij aangetekende brief ingediend worden. Een gewoon verzoekschrift is eveneens toelaatbaar (Arbrb. Turnhout, 21 mei 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 158). Zelfs een dagvaarding is toegelaten (Arbrb. Hasselt, 18 oktober 1971, *onuitg.*).

Voor de ontvankelijkheid van het verzoek is het zonder belang of het gericht wordt aan de arbeidsrechtbank, aan de voorzitter of aan de griffie (W.R. Ber. Luik, 18 juni 1959, *T. Soc. R.*, 1959, 245; W.R. Jemeppe sur Meuse, 24 februari 1959, *T. Soc. R.*, 1959, 101).

Zolang er geen aanplakking is van de uitslag van de stemming loopt de termijn van beroep niet (Arbrb. Gent, 26 juli 1971, *onuitg.*).

De termijn van beroep van dertien dagen is een vervaltermijn (W.R. Verviers, 28 april 1950, *Arbbl.*, 1951, 296; W.R. Zinnik, 31 maart 1950, *Arbbl.*, 1951, 294).

805 De arbeidsrechtbank van het rechtsgebied waarin de zetel van de onderneming is gevestigd doet uitspraak binnen zevenenzestig dagen na de aanplakking van de uitslag der stemming.

Die termijn is geen vervaltermijn (Arbrb. Brussel, 6 november 1972, *T. Soc. R.*, 1973, 129; Arbh. Brussel, 7 februari 1972, *onuitg.*, vermeld in *R.W.*, 1972-73, 205; Arbh. Brussel, 10 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1696; W.R. Ber. Brugge, 4 september 1950, *T. Soc. R.*, 1951, 12 met noot R.G.; W.R. Roeselare, 15 juni 1950, *T. Soc. R.*, 1950, 196).

Zij kan inzage eisen van de processen-verbaal van het stemopnemingsbureau en van de stembiljetten.

De rechtspleging verloopt mondeling. De griffier zal op het zittingsblad het essentiële uit de mondelinge conclusies akteren.

In de praktijk wordt echter meestal schriftelijk geconcludeerd.

De arbeidsrechtbank hoort de betrokken partijen na ze behoorlijk opgeroepen te hebben.

Die partijen zijn de verzoeker (werknemer, werkgever of representatieve organisatie van werknemers of werkgevers) en de tegenpartijen.

De rechtsleer is het oneens wie als tegenpartij moet beschouwd worden (J. STEYAERT, *A.P.R.*, Tw. *Ondernemingsraden*, nr. 189, blz. 100; J. VERVLOET, *a.w.*, *R.W.*, 1972-73, 205 e.v., nr. 34; P. BLONDIAU, noot *T. Soc. R.*, 1964, 189).

Werden geacht tegenpartij te zijn:

a) de werkgever omdat hij uiteindelijk instaat voor de inrichting van verkiezingen (W.R. Mechelen, 16 juni 1961, *T. Soc. R.*, 1964, 184 met noot P. BLONDIAU);

b) de verkozenen omdat de vordering hen aanbelangt;

c) de werknemersorganisatie wanneer de eventuele beslissing in hun nadeel kan uitvallen (Arbh. Brussel, 10 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1696).

Het is moeilijk een algemene regel te stellen.

Wanneer de werkgever de verzoekende partij is, kan hij vanzelfsprekend geen tegenpartij zijn.

806 De beslissing van de arbeidsrechtbank wordt, bij een ter post aangetekend schrijven, ter kennis gebracht van de werkgever, van ieder der gewone en plaatsvervangende verkozenen, van de betrokken representatieve organisaties, van de betrokken werknemer en van de inspecteur-districtshoofd van de inspectie van de sociale wetten en van de afdeling „ondernemingsraden" van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid vóór het verstrijken van de termijn van hoger beroep.

In de oorspronkelijke tekst stond vermeld „bij het verstrijken van de termijn van hoger beroep". Ingevolge een erratum verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 9 december 1978 werd „bij" vervangen door „vóór".

Aangezien de kennisgeving de termijn van hoger beroep doet lopen kunnen de woorden „vóór het verstrijken van de termijn van hoger beroep" slechts doelen op de kennisgeving aan de geciteerde administratieve diensten.

Het voorzetsel „bij" lijkt juister dan „vóór".

Indien er hoger beroep wordt ingesteld heeft de kennisgeving aan de administratie van een aangevochten beslissing geen nut daar zij in hoger beroep kan hervormd worden.

Trouwens het arrest in hoger beroep wordt ter kennis van de administratie gebracht.

Wordt bij het verstrijken van de termijn voor hoger beroep door de griffie van de arbeidsrechtbank vastgesteld dat er geen hoger beroep werd aangetekend dan kunnen de administratieve diensten ingelicht worden van de genomen beslissing ten einde na te gaan of de nieuwe verkiezingen gehouden worden of rekening te houden met een wijziging van de uitslag van de verkiezingen.

807 Tegen de beslissing van de arbeidsrechtbank kan bij een ter post aangetekend schrijven bij het arbeidshof van het rechtsgebied hoger beroep ingesteld worden (art. 72, eerste lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Dit hoger beroep kan door de werkgever, de werknemers of de betrokken representatieve organisaties binnen vijftien dagen na de kennisgeving van de beslissing van de arbeidsrechtbank ingesteld worden bij ter post aangetekend.

De postdatum is de vertrekdatum.

De termijn van hoger beroep wordt niet verlengd wegens de gerechtelijke vakantie (Arbh. Luik, 3 december 1979, *J.T.T.*, 1980, 247 met noot A. KOHL).

Het arbeidshof doet uitspraak binnen vijfenzeventig dagen na de betrokken partijen opgeroepen en gehoord te hebben (art. 72, tweede lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Die termijn is geen vervaltermijn (Arbh. Brussel, 10 januari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1696; Arbh. Brussel, 6 november 1972, *T. Soc. R.*, 1973, 128 met noot).

Hij vangt aan op de dag waarop de arbeidsrechtbank uitspraak deed (art. 72, tweede lid, K.B. van 18 oktober 1978).

Her arrest wordt bij aangetekend schrijven ter kennis gebracht van de werkgever, van alle gewone en plaatsvervangende verkozenen, van de betrokken representatieve organisaties en van de betrokken werknemer, van de inspecteur-districtshoofd van de inspectie der sociale wetten en van de afdeling „Ondernemingsraden" van de dienst „Inspraakorganenvertegenwoordiging" van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.

HOOFDSTUK V

DE BESCHERMDE WERKNEMERS

808 De werknemers die het personeel vertegenwoordigen en de kandidaten bij de verkiezingen tot aanduiding van die werknemers kunnen slechts worden ontslagen om een dringende reden die vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen werd of om economische of technische redenen die vooraf door het bevoegd paritair comité werden erkend (art. 21 § 2, eerste lid, Wet van 20 september 1948, zoals gewijzigd bij K.B. van 11 oktober 1978 en art. 1*bis* § 2, eerste lid, Wet van 10 juni 1952).

Deze bijzondere bescherming neemt een aanvang de dertigste dag voorafgaande aan de aanplakking van het bericht dat de verkiezingsdatum vaststelt.

Daar de uiterste datum van het indienen van de kandidatenlijsten door de representatieve werknemersorganisaties vijfendertig dagen later ligt, kan het voorkomen dat op het ogenblik van het ontslag de werkgever niet weet dat het om een beschermde werknemer gaat.

Dit brengt mede, aangezien de bescherming retroageert, dat de werkgever vooraf noch het arbeidsgerecht bij ontslag wegens dringende reden noch het bevoegd paritair comité bij opzegging om economische of technische redenen om erkenning van de ingeroepen reden tot ontslag kon verzoeken.

Wat meer is indien een opzegging werd gegeven om andere dan economische of technische redenen zal die opzegging ingevolge de kandidaatstelling nietig worden.

Art. 6*bis* van het op 28 november 1962 in de schoot van de Nationale arbeidsraad gesloten interprofessioneel akkoord bepaalt dat

„a, De interprofessionele organisaties van werkgevers geven als aanbeveling aan hun leden aan werknemers in opzegging te plaatsen, met het enig doel hen te beletten zich kandidaat te stellen bij de verkiezingen voor de ondernemingsraden.

„b. De interprofessionele organisaties van werknemers gaan de verbintenis aan de kandidatuur niet voor te dragen van werknemers die zich in opzegging bevinden."

Er werd overeengekomen dit akkoord in een collectieve arbeidsovereenkomst om te zetten (advies nr. 568 van 19 december 1978 van de N.A.R.).

AFDELING I

ONTSLAG WEGENS DRINGENDE REDEN

809 De werkgever moet de dringende reden vooraf door de arbeidsrechtbank laten erkennen, tenzij het ontslag plaatsvindt vóór de eerste kandidatuurstelling (Arbh. Bergen, 20 maart 1979, *J.T.*, 1979, 728 met noot D. PLAS).

Hij maakt het geschil aanhangig bij de arbeidsrechtbank binnen drie werkdagen na de kennisname van het feit dat de dringende reden uitmaakt. Na de partijen bij gerechtsbrief met dagbepaling te hebben opgeroepen, alsmede de representatieve werknemersorganisatie die de kandidatuur heeft voorgedragen, doet de rechtbank uitspraak binnen acht werkdagen na de inleiding. Deze bijzondere procedure werd ingevoerd bij de art. 5 § 1 en 10 § 2 van het K.B. nr. 4 van 11 oktober 1978. Zij vindt geen toepassing indien de arbeidsovereenkomst op een andere wijze eindigt, b.v. door over-

macht (Arbh. Brussel, 1 juni 1979, *onuitg.*), of zo de werknemer niet beschermd is op het ogenblik van het ontslag (Arbh. Antwerpen, 19 november 1979, *R.W.*, 1979-80, 2059; Arbh. Bergen, 20 maart 1979, *J.T.*, 1979, 728).

Alhoewel de tekst het niet uitdrukkelijk zegt kan uit de tekstontleding en het verslag aan de Koning afgeleid worden dat de inleiding bij verzoekschrift gebeurt (Arbrb. Brussel, 1 oktober 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 447; Arbh. Gent, 2 mei 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 151; Arbrb. Charleroi, 19 maart 1979, *V.B.O.*, 1979, 3570; Arbh. Antwerpen, 22 januari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2437 met noot J. PETIT; *J.T.T.*, 1979, 95; Arbrb. Brussel, 6 april 1979, *J.T.T.*, 1979, 188; *T. Soc. R.*, 1979, 169; Arbrb. Bergen, 29 maart 1979, *J.T.T.*, 1979, 190; Arbrb. Nijvel, 13 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 191; Arbrb. Tongeren, 13 december 1978, *Orient.*, 1979, 94; PH. DE KEYSER, *Oriënt, 1979, 43;* D. VOTQUENNE, *Het ontslag om dringende reden van de beschermde leden van de ondernemingsraad en het comité voor veiligheid en hygiëne, R.W.*, 1978-79, 2756).

De tekst bepaalt niet wat in dit verzoekschrift moet staan.

Met het oog op een vlugge afhandeling van de zaak en ten einde de tegenpartij in te lichten, wordt aangeraden in het verzoekschrift aan te duiden om welke redenen een voortzetting van de arbeidsovereenkomst onmogelijk wordt geacht.

Het toesturen van een kopie van het verzoekschrift aan de werknemer en aan de vakbond die hem bij de sociale verkiezingen voordroeg is aan te bevelen.

In afwachting dat de arbeidsrechtbank uitspraak doet kan de werkgever de arbeidsovereenkomst schorsen mits het loon door te betalen (Arbrb. Brussel, 6 februari 1980, *J.T.T.*, 1980, 144; Arbrb. Brussel, 1 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 1177; Arbh. Brussel, 25 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 1053; Arbh. Brussel, 9 mei 1979, *J.T.T.*, 1979, 190; Arbh. Antwerpen, 26 februari 1979, *J.T.T.*, 1979, 95; Arbrb. Brussel, 6 april 1979, *J.T.T.*, 1979, 188, *T. Soc. R.*, 1979, 169; *anders:* Arbh. Gent, afd. Brugge, 17 april 1979, *R.W.*, 1978-79, 2818 vernietigd bij Cass., 28 april 1980, *nog onuitg.*); *T. Soc. R.*, 1979, 144; zie ook M. SMITS, *Het Arbeidshof van Antwerpen: aan een lustrum toe, R.W.*, 1979-80, 888, nr. 55, J. MALLIÉ, *Travailleur protégé et congé pour motif grave, T. Soc. R.*, 1979, 212; G. MAGREZ-SONG, *La réforme des conseils d'entreprises et des comités de sécurité en vue des élections sociales de 1979, J.T.T.*, 1979, 341 en 344; J. VAN DROOGENBROECK, *Le nouveau statut protecteur des candidats et délégués au conseil d'entreprise et au comité de sécurité et d'hygiène, J.T.T.*, 1980, 72; K. DEBEUCKELAERE en PH. DE BRUYNE, *Ontslag wegens dringende reden, Jus*, 1979-80, 312) of zonder doorbetaling van het loon (Arbrb. Antwerpen, 11 februari 1980, *R.W.*, 1979-80, 2867; Arbrb. Luik, 17 oktober 1979, *J.T.T.*, 1980, 164; Arbh. Brussel, 4 oktober 1979, *J.T.T.*, 1980, 63; O. VANACHTER, *Ontslag om een dringende reden van beschermde werknemers, Oriënt.*, 1980, 4).

De schorsing van de arbeidsovereenkomst lijkt verantwoord. Aangezien een dringende reden volgens art. 35 van de Arbeidsovereenkomstenwet veronderstelt dat elke professionele samenwerking tussen de werkgever en de werknemer onmiddellijk en definitief onmogelijk wordt zou het tegenstrijdig zijn met die opvatting de werknemer verder te laten werken.

De regel *exceptio non adimpliti contractus* wordt eveneens ingeroepen.

De doorbetaling van het loon wordt billijk geacht omdat de werknemer tijdens de schorsing noch elders aan het werk kan gaan noch aanspraak kan maken op werkloosheidsuitkeringen (Arbrb. Brussel 6 februari 1980, *J.T.T.*, 1980, 144). Hieraan wordt toegevoegd dat de werkgever door het loon niet te betalen op een ogenblik dat nog niet vaststaat dat er een dringende reden tot ontslag zonder opzegging aanwezig is een contractuele fout zou begaan. Daartegenover wordt gesteld dat het niet opgaat het loon tijdens de schorsing door te betalen aangezien er geen arbeidsprestaties zijn.

Aanvaardt de arbeidsrechtbank de dringende reden niet, dan zal de werkgever het loon bij wijze van schadevergoeding moeten betalen (O. VANACHTER, *a.w., Oriënt.*, 1980, 11).

Indien de werkgever samen met het verzoekschrift tot erkenning van de dringende reden de ontbinding van de arbeidsovereenkomst op grond van art. 1184 B.W. vordert zal de erkenning van de dringende reden samen met de vaststelling van de ontbinding de werkgever toelaten het tijdens de schor-

sing uitbetaald loon terug te vorderen (Arbrb. Brussel, 1 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 1177; *T. Soc. R.*, 1979, 447 met noot W. REYNDERS; V. VAN HONSTÉ, *Réflexions sur quelques procédures devant les juridictions du travail, T. Soc. R.*, 1979, 398, nr. 39; D. VOTQUENNE, *a.w.*, *R.W.*, 1978-79, 2766; *anders:* Arbh. Antwerpen, 11 februari 1980, *R.W.*, 1979-80, met kritische noot D. VOTQUENNE; M. JAMOULLE en F. JADOT, *Licenciement et démission pour motif grave*, 46 e.v.; zie ook A. JEAMMAUD, *La résiliation judiciaire du contrat de travail face au droit du licenciement, Rec. Dall.*, 1980, *Chron.*, 47).

Wel rijst er een moeilijkheid inzake rechtspleging bij vordering tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst op grond van art. 1184 B.W. Deze vordering moet bij dagvaarding ingesteld worden (Arbh. Antwerpen, 11 februari 1980) en kan dus niet in het verzoekschrift tot erkenning van de dringende reden gesteld worden (*anders:* Arbrb. Brussel, 1 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 1177). Niets belet echter na het indienen van het verzoekschrift de vordering met toepassing van art. 807 Ger. W. uit te breiden (*anders:* Arbrb. Antwerpen, 17 maart 1980, *onuitg.*).

Indien de arbeidsrechtbank de dringende aard van de ingeroepen reden niet vooraf erkent is het voor de werkgever niet meer mogelijk toch tot ontslag op staande voet over te gaan zonder de bijzondere schadevergoeding te moeten betalen.

810 De arbeidsrechtbank doet uitspraak zonder vooraf een poging tot verzoening conform art. 734 Ger. W. te moeten ondernemen.

Zij doet dit binnen acht werkdagen. De verplichting, weliswaar niet gesanctioneerd, om binnen de acht werkdagen te vonnissen is niet haalbaar. Zij miskent de tijd nodig om te concluderen, sluit de mogelijkheid getuigen te horen uit en schendt hierdoor het recht van verdediging van beide partijen.

Daarbij houdt zij geen rekening met de mogelijkheid voor eiser om de toepassing van art. 751 Ger. W. te vragen.

Ook komt het voor dat de arbeidsrechtbank moet wachten op de uitspraak van de strafrechter wanneer de ingeroepen dringende reden (b.v. diefstal) aanleiding gaf tot strafvervolging (Arbh. Antwerpen, 23 juni 1980, *onuitg.*).

Het vonnis van de arbeidsrechtbank wordt bij gerechtsbrief ter kennis van de partijen gebracht.

De wet voorziet in geen bijzonder termijn voor de betekening van het vonnis. Derhalve geldt de gewone termijn van acht dagen (art. 792 Ger. W). Deze valt te lang uit. Een vlugge betekening is geboden daar de kennisneming van het vonnis het vertrekpunt vormt voor de termijn van drie werkdagen om te ontslaan (*vgl.* Cass., 16 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1045; Cass., 21 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 950; *R.W.*, 1967-68, 1861; zie Arbrb. Brussel, 20 april 1979, *T. Soc. R.*, 1979, 124, die de dag van de uitspraak van het vonnis neemt, wat onbillijk is).

Tegen dit vonnis kan bij verzoekschrift hoger beroep ingesteld worden binnen acht werkdagen na die kennisgeving (zie boven, nr. 712).

Met kennisgeving wordt bedoeld de toezending van de uitspraak.

Daar met het toevertrouwen van de kennisgeving aan de post en het ontvangen van die kennisgeving een paar dagen kan verlopen wordt hierdoor de termijn van acht werkdagen ingekort.

Beter ware de dag van de betekening als vertrekdatum te nemen.

Hoger beroep bij aangetekend schrijven werd niet vermeld, doch is daarom niet nietig (zie boven, nr. 720).

De partijen, alsmede de representatieve werknemersorganisatie die de kandidaturen heeft voorgedragen, worden bij gerechtsbrief met dagbepaling opgeroepen voor het arbeidshof.

Dit hof doet uitspraak binnen acht werkdagen na de inleiding.

Het arrest wordt bij gerechtsbrief aan de partijen ter kennis gebracht.

Indien de arbeidsrechtbank bij verstek heeft gevonnist voorziet de tekst in geen bijzondere termijn om verzet te doen.

Derhalve bedraagt die termijn één maand (art. 1048, eerste lid, Ger. W.).

Gans de tekst betreffende het ontslag wegens dringende redenen van een beschermde werknemer kan als een schoolvoorbeeld gelden van slecht wetgevend werk bij volmachtsbesluit.

Bij de Kamer werd een wetsvoorstel ingediend door kamerlid Breyne (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1979-80, stuk 519/1) ten einde de teksten te verbeteren. Het stelt voor de inleiding bij verzoekschrift, geen mogelijkheid van verzet en schorsing van de arbeidsovereenkomst tijdens de procedure met doorbetaling van het loon.

AFDELING II

VASTSTELLING VAN HET AL DAN NIET BESTAAN VAN ECONOMISCHE OF TECHNISCHE REDENEN

811 Opzegging van een beschermde werknemer is ook mogelijk wegens economische of technische redenen.

Alhoewel de wet niet omschrijft wat onder economische of technische redenen wordt verstaan, mag aangenomen worden dat het om redenen gaat, die vreemd zijn aan de houding van de werknemer en welke in verband staan met de werking van de onderneming waardoor het bedrijf wordt stopgezet of een afdeling ervan gesloten of een welomschreven groep werknemers ontslagen wordt wegens reorganisatie, automatie of aanschaf van nieuwe machines met geringere mankracht, enz. (zie hieromtrent Arbh. Brussel, 6 februari 1978, *T. Soc. R.*, 1979, 128 en het advies van het openbaar ministerie met weergave van de ruime en de enge interpretaties van het begrip).

In een arrest van 14 januari 1980 heeft het Hof van Cassatie beslist dat, in tegenstelling met de opvatting van het Arbeidshof Brussel (arrest 6 februari 1978), welke zich op parlementaire verklaringen steunde, de economische of technische redenen in elk geval afzonderlijk moeten onderzocht worden (zie ook Arbrb. Verviers, 12 april 1978, *Pas.*, 1978, III, 55).

Het Arbeidshof Brussel had ten onrechte als enige economische of technische redenen aanzien: de stopzetting van een bedrijf, van een afdeling of het ontslag van een welomschreven groep werknemers.

De economische of technische redenen moeten vooraf door het bevoegd paritair comité op verzoek van de werkgever erkend worden.

Het paritair comité moet zich over het al dan niet bestaan van economische of technische redenen uitspreken binnen twee maanden van de datum af van de aanvraag die hiertoe door de werkgever werd gedaan.

De rechter mag, wanneer het paritair comité het bestaan van economische of technische redenen tot ontslag heeft erkend, nagaan of de toestand in de onderneming, met inachtneming waarvan de erkende reden is beoordeeld, ongewijzigd is gebleven tot op het ogenblik van het ontslag (Cass., 1 oktober 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 140).

812 De raadpleging van het paritair comité is ook vereist bij stopzetting van exploitatie (Cass., 26 november 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 392; *J.T.T.*, 1976, 67).

Deze raadpleging is zelfs wettelijk verplicht indien de werkgever zijn onderneming door overmacht moet sluiten en alle werknemers ontslaat (Cass., 28 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1029; *J.T.T.*, 1976, 203, betrof een hotel dat moest gesloten worden ingevolge het plan van aanleg van de wijk), of een afdeling sluit (Cass., 21 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 597; zie ook Arbh. Brussel, 2 oktober 1972, *R.W.*, 1973-74, 172; Arbrb. Luik, 29 juni 1971, *J.T.T.*, 1973, 46; W.R. Ber. Brugge, 13 juni 1967, *T. Soc. R.*, 1968, 157).

Deze opvatting wordt in de rechtspraak (o.m. bij failliet, Arbrb. Luik, 22 oktober 1979, *J.T.T.*, 1980, 145; Arbh. Gent, 16 september 1974, *R.W.*, 1974-75, 1774; Arbh. Luik, 2 september 1974, *J.T.T.*, 1974, 87; Arbh. Gent, 13 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 233; Arbh. Brussel, 25 mei 1971, *T. Soc. R.*, 1971, 208; Arbh. Gent, 10 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 44; W.R. Dendermonde, 27 juni 1966, *R.W.*, 1967-68, 1556, doch die niettemin de reden van het faillissement onderzoekt) en de rechtsleer (J. STEYAERT, *A.P.R.*, Tw. *Ondernemingsraad*, nr. 269, blz. 142; M. TAQUET en CL. WANTIEZ, *Congé*, I, blz. 88 e.v.) niet algemeen bijgetreden.

Steunend op een cassatiearrest van 13 januari 1971 wordt verdedigd dat sluiting van een bedrijf geen misbruik vanwege de werkgever veronderstelt.

De curator die na het verstrijken van de termijn die hem toegestaan was om verder een failliet bedrijf te exploiteren verplicht is de exploitatie volledig stop te zetten moet volgens dit arrest het bevoegd paritair comité niet raadplegen (Cass., 13 januari 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 459 met andersluidende conclusies van H. LENAERTS).

Dit arrest heeft een meer beperkte draagwijdte zoals blijkt uit de latere arresten van 28 mei 1975 en 26 januari 1976.

Bij ontbinding van een vennootschap mogen de vereffenaars niet ontslaan zonder raadpleging zolang de activiteit voortgezet wordt (Cass., 17 januari 1964, *Pas.*, 1964, I, 525).

De sluiting van een kolenmijn ontslaat niet van raadpleging indien er nog een beperkte activiteit is (Cass., 23 februari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 797).

Uit de parlementaire besprekingen blijkt dat de wetgever de raadpleging van het bevoegd paritair comité, zelfs bij faillissement, verplicht heeft willen stellen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1966-67, stuk 59, blz. 8; *Parl. Handel., Senaat*, 22 december 1966, blz. 331 e.v.; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1966-67, stuk 264/6, blz. 8; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1949-50, stuk 204; *Parl. Handel., Kamer*, 31 januari 1950, blz. 4, 6 tot 10).

813 De beslissing van het bevoegd paritair comité bindt de partijen.

Er bestaat geen mogelijkheid van verhaal tegen die beslissing.

Die beslissing moet regelmatig genomen zijn:

1° in het bevoegd paritair comité.

Een beperkt comité kan die taak niet overnemen (Arbrb. Oudenaarde, 1 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 131), tenzij de in beperkt comité genomen beslissing achteraf in paritair comité bekrachtigd wordt (Arbrb. Oudenaarde, 1 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 131; W.R. Luik, 26 februari 1965, *J. Liège*, 1964-65, 245; *anders:* W.R. Ber. Antwerpen, 13 september 1968, *T. Soc. R.*, 1969, 106).

Een beperkt comité of een werkgroep in de schoot van een paritair comité mag niet verward worden met een paritair subcomité.

Zelfstandige paritaire subcomités kunnen eveneens bevoegd zijn om een beslissing te treffen (M. TAQUET en CL. WANTIEZ, *a.w.*, I, blz. 86 e.v., die echter ten onrechte in het vermeld vonnis van de arbeidsrechtbank paritair comité lezen i.p.v. beperkt comité).

2° waar ten minste de helft van de werkgeversvertegenwoordigers en de helft van de werknemersvertegenwoordigers aanwezig zijn.

3° bij eenparigheid van stemmen (art. 47 van de Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités).

Het paritair comité vervult hierbij een „parajurisdictionele rol" (P. WIGNY, *Droit constitutionnel*, I, blz. 424). Zijn opdracht is beperkt tot het beoordelen van de redenen en strekt zich niet uit tot het bepalen van welke werknemers op grond van die redenen mochten ontslagen worden (W.R. Ber. Antwerpen, 25 maart 1963, *T. Soc. R.*, 1964, 50).

814 Heeft het paritair comité zich niet binnen de termijn van twee maanden uitgesproken of zich niet kunnen uitspreken, omdat het niet samengesteld is of omdat er geen gezamenlijke stellingname was dan kunnen de werkgever, de werknemers of de betrokken representatieve organisaties bij de

arbeidsrechtbank van het rechtsgebied waarbinnen de zetel van de onderneming is gevestigd een aanvraag indienen om het bestaan of de afwezigheid van redenen van economische of technische aard vast te stellen.

Het verzoek van de werkgever opdat de arbeidsrechtbank zich zou uitspreken over de gegrondheid van een ontslag is niet ontvankelijk zo het ontslag betekend werd voordat het paritair comité een beslissing tot erkenning van de economische of technische redenen had genomen of vóór het verstrijken van de termijn van twee maanden waarover het paritair comité beschikte (Cass., 21 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 597).

Indien de werkgever zich bij vergissing niet tot het bevoegd paritair comité zou gewend hebben zal de arbeidsrechtbank eveneens het verzoek niet ontvankelijk verklaren (Arbrb. Brussel, 9 mei 1978, *J.T.T.*, 1979, 324; noot P. VAN DER VORST bij Arbh. Luik, 28 februari 1972, *J.T.T.*, 1973, 265).

Bij ontstentenis van specifieke regelen over de wijze van inleiding van dit „verzoek" moet dit bij dagvaarding gebeuren (art. 700 Ger. W.; Arbrb. Antwerpen, 29 september 1972, *J.T.T.*, 1973, 188; Arbh. Gent, 3 november 1971, *J.T.T.*, 1972, 123; Arbrb. Brussel, 13 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 125; J. STEYAERT, *A.P.R.*, Tw. *Ondernemingsraad,* nr. 295, blz. 154; L. JANSSENS, noot in *J.T.T.*, 1973, 189; *anders:* bij aangetekende brief volgens J. VERVLOET, *De gerechtelijke controle van de sociale verkiezingen, R.W.*, 1972-73, 209-210).

Een inleiding bij verzoekschrift is nietig (Arbrb. Antwerpen, 27 november 1978, *onuitg.*).

Uit het gebruik van de termen „verzoek" in art. 74 van het K.B. van 18 oktober 1978, en „aanvraag" in art. 24 § 1, 2° van de Wet op de ondernemingsraden en art. 1 § 4, h, 2° van de Wet betreffende de gezondheid en de veiligheid, zou nochtans kunnen afgeleid worden dat het in de bedoeling van de wetgever lag de aanvraag bij verzoekschrift te laten indienen. Een duidelijkere formulering van de tekst zou die stelling meer kracht bijzetten. De tekst bepaalt evenmin op welke wijze hoger beroep wordt ingesteld.

815 De arbeidsrechtbank doet uitspraak na de betrokken partijen te hebben gehoord of behoorlijk opgeroepen.

Onder betrokken partijen wordt verstaan de werkgever, de betrokken werknemer, de representatieve werknemersorganisaties die kandidaten voordroegen bij de sociale verkiezingen en alle verkozenen (Arbrb. Brussel, 7 juni 1973, *J.T.T.*, 1973, 295; M. TAQUET en CL. WANTIEZ, *Congé*, I, blz. 93).

Er is geen poging tot verzoening.

De genomen beslissing wordt ter kennis gebracht van de werkgever, van alle gewone en plaatsvervangende verkozenen, van de betrokken representatieve organisaties en van de betrokken werknemer bij een ter post aangetekende brief.

Het arbeidshof neemt kennis van de hogere beroepen die door de werkgevers, de werknemers of de betrokken representatieve organisaties binnen vijftien dagen na de kennisgeving bij ter post aangetekend schrijven zijn ingesteld tegen de beslissing van de arbeidsrechtbank. Het is niet duidelijk waarom afgeweken wordt van de normale termijn van één maand.

Het arrest van het arbeidshof wordt ter kennis gebracht van de werkgever, van

alle gewone en plaatsvervangende verkozenen, van de betrokken representatieve organisaties en van de betrokken werknemer (art. 74 K.B. van 18 oktober 1978).

816 De werkgever is, wanneer het paritair comité zich niet uitsprak (zie boven, nr. 814), niet verplicht zich eerst tot de arbeidsrechtbank te wenden vooraleer een beschermde werknemer te ontslaan (Cass., 29 juni 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1316; Arbh. Gent, 24 september 1976, *J.T.T.*, 1977, 237; Arbrb. Brussel, 7 december 1972, *V.B.O.*, 1974, 1567). Hij kan ook na de opzegging als verweer tegen een vordering tot schadevergoeding wegens weigering tot wederopneming het bestaan van economische of technische redenen inroepen. De arbeidsrechtbank moet er dan de gegrondheid ervan onderzoeken. Deze regeling wijkt af van die bij ontslag wegens dringende reden waar geen ontslag mogelijk is zonder voorafgaande raadpleging (zie boven, nr. 809).

Een minderheid in de rechtspraak (W.R. Antwerpen, 22 maart 1967, *T. Soc. R.*, 1967, 274; W.R. Ber. Luik, 27 februari 1960, *J. Liège*, 1959-60, 254; W.R. Luik, 20 februari 1959, *T. Soc. R.*, 1959, 224), en van de rechtsleer (P. HORION, *Arbbl.*, 1967, 529 e.v. en M. CORNIL, *R. Crit. J.B.*, 1964, 398), hielden tot aan het cassatiearrest van 29 juni 1967 voor dat een ontslag slechts mogelijk was indien de economische of technische aard van de ingeroepen reden vooraf door het paritair comité of de arbeidsrechtbank aanvaard werd.

De meerderheid van de rechtspraak aanvaardde dat de raadpleging een facultatieve procedure was (W.R. Ber. Antwerpen, 13 september 1968, *T. Soc. R.*, 1969, 106; W.R. Charleroi, 21 mei 1968, *T. Soc. R.*, 1968, 278; W.R. Dour, 16 mei 1968, *T. Soc. R.*, 1968, 215; W.R. Namen, 25 september 1964, *T. Soc. R.*, 1967, 135; W.R. Fontaine-l'Évêque, 20 december 1963, *T. Soc. R.*, 1966, 274; W.R. Ber. Bergen, 21 september 1963, *Pas.*, 1963, III, 104).

De werkgever, die zonder van die waarborg voor de regelmatigheid van de ingeroepen reden tot opzegging gebruik te maken, toch ontslaat loopt het risico dat bij geschil de arbeidsrechtbank het bestaan van economische of technische redenen ontkent (M. TAQUET, *J.T.*, 1968, 405; G. HELIN, *T. Soc. R.*, 1967, 275 e.v.; P. BLONDIAU, *T. Soc. R.*, 1967, 136; J. STEYAERT, *A.P.R.*, Tw. *Ondernemingsraad*, nr. 272, blz. 143).

In dit geval zal hij tot betaling van de bijzondere schadevergoeding veroordeeld worden mits de betrokken werknemer tijdig om zijn herplaatsing vroeg en deze geweigerd werd.

Dit verzoek tot herplaatsing is verplicht zelfs, indien de werkgever naliet het bevoegd paritair comité vooraf te raadplegen (Arbrb. Verviers, 26 april 1978, *onuitg.*).

HOOFDSTUK VI

DE GELIJKE BEHANDELING VAN MANNEN EN VROUWEN

817 Titel V van de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering handelt over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen en ten aanzien van de toegang tot een zelfstandig beroep.

Deze wet is een tweede etappe op de weg naar de verwezenlijking van de gelijkheid van mannen en vrouwen inzake sociale wetgeving.

De eerste etappe was art. 47*bis* van de Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon, zoals aangevuld bij de Wet van 16 maart 1971, waarbij bepaald werd dat iedere werknemer een rechtsvordering kan instellen om het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers te doen toepassen.

Deze bepaling was zelfs overbodig omdat naar de rechtspraak van het Hof van Justitie (8 april 1976, *J.T.T.*, 1976, 217; *T. Soc. R.*, 1976, 199) art. 119 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, in België goedgekeurd bij de Wet van 2 december 1957, een direct werkende bepaling was.

Deze rechtsvordering behoort, wat betreft de werknemers onder arbeidsovereenkomst, krachtens art. 578, 1° Ger. W. tot de kennisneming van de arbeidsrechtbank.

Zij wordt bij dagvaarding ingeleid (art. 700 Ger. W.).

Krachtens de Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités werd in de schoot van de Nationale Arbeidsraad een C.A.O. afgesloten over de gelijke beloning.

Artikel 5 van de C.A.O. nr. 25, gesloten op 15 oktober 1975 in de Nationale Arbeidsraad, betreffende de gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 9 december 1975 herhaalt nog eens dat elke werknemer die zich benadeeld acht of de representatieve organisatie waarbij de werknemer is aangesloten, een vordering kan instellen.

Deze C.A.O. bracht aan het beginsel van de gelijke beloning drie nieuwe procedureregelen bij:

1° door het beginsel in een C.A.O. op te nemen kunnen de werknemersorganisaties namens hun leden optreden (art. 5 vermelde C.A.O.; art. 4 Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités);

2° een gespecialiseerde paritair samengestelde commissie heeft, indien zij erom verzocht wordt, tot taak de arbeidsrechtbank van advies te dienen omtrent geschillen over de toepassing van het beginsel van gelijke beloning (art. 6 vermelde C.A.O.; zie ook M. TAQUET en CL. WANTIEZ, *L'égalité des travailleurs masculins et féminins, J.T.T.*, 1976, 137 e.v.);

3° de bescherming tegen een retorsieontslag, met bewijslast ten laste van de werkgever (art. 7 vermelde C.A.O.).

Tot op heden werd noch van de ene noch van de andere mogelijkheid gebruik gemaakt. Dit laat daarom niet toe te besluiten dat de gelijkheid van lonen gerealiseerd werd, wel dat het beginsel geen aanleiding geeft tot procesvoering.

818 Art. 119 van het E.E.G.-Verdrag schrijft alleen de gelijkheid van beloning voor.

Het mag niet worden uitgelegd in die zin dat het ook de gelijkheid van de andere op mannelijke en vrouwelijke werknemers toepasselijke arbeidsvoorwaarden voorschrijft (Hof van Justitie, 15 juni 1978, *S.E.W.*, 1979, 154 met noot A.TH.S. LEENEN; *J.T.T.* 1979, 153 met noot G. DELSORE; Cass., 28 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 345).

Wel constateerde het Hof van Justitie dat de eerbiediging van de fundamentele rechten van de mens deel uitmaakt van de algemene beginselen van het gemeenschapsrecht.

Tot die fundamentele rechten behoort de opheffing van elke discriminatie naar het geslacht (*vgl.* art. 14 van de Europese conventie tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; Europees sociaal handvest van 18 oktober 1961; Conventie III van de I.A.O. van 25 juni 1958).

Betwist werd of dit grondrecht een rechtstreekse werking voor de nationale rechter had (in die zin R.H. LAUWAARS, *Het voorbehoud van openbare orde als beperking van het vrij verkeer van personen in de E.E.G., S.E.W.*, 1978, 834; VERLOREN VAN THEMAAT, *Nogmaals het Defrenne arrest, een juiste sprongmutatie in de rechtspraak? S.E.W.*, 1977, 94; *anders:* A.TH.S. LEENEN, *a.w., S.E.W.*, 1979, 167).

De richtlijn 76/207 van de Raad van Europese Gemeenschappen van 9 februari 1976 heeft de gelijke behandeling uitdrukkelijk inzake de arbeidsvoorwaarden gesteld (zie ook art. 10 en 11 van het Uno-Verdrag tot afschaffing van de discriminatie ten aanzien van de vrouw; M. COENE, *Een nieuwe Uno-Conventie: Het Verdrag tot afschaffing van de discriminatie ten aanzien van de vrouw, R.W.*, 1979-80, 2739 e.v.).

De Wet van 4 augustus 1978 heeft die richtlijn in de Belgische rechtsorde opgenomen. De nationale rechter kan die wet toetsen aan de bepalingen van de richtlijn, welke voorrang genieten.

819 Een derde etappe heeft betrekking op de wettelijke regelingen voor sociale zekerheid op het stuk van de werkloosheidsverzekering, de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de ziekteonkostenverzekering, het rustpensioen, de arbeidsongevallen, de beroepsziekten en de sociale bijstandsregelingen die aansluiten bij vermelde wettelijke regelingen (J. DE COCK, *De richtlijn van de E.E.G. inzake de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling voor mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid, J.T.T.*, 1979, 345; M. DE KORTE, *De richtlijn inzake gelijke behandeling van mannen en vrouwen in*

de sociale zekerheid, S.M.A., 1979, 364; A. LAURENT, *Une directive pour les années quatre-vingt, Dr. soc.*, 1979, 243).

Een derde richtlijn van de E.E.G.-Raad van 19 december 1978 verscheen in het publikatieblad van de E.E.G. op 10 januari 1979 en moet tegen 19 december 1984 verwezenlijkt zijn.

De verschillen inzake het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen gaven trouwens reeds aanleiding tot een tegenstrijdige rechtspraak (Cass., 24 januari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 533 en noten 1 en 2; Cass., 2 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 836 en Cass., 9 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 854, die het toen bestaande onderscheid niet strijdig met art. 6 van de Grondwet achtte). De Raad van State besloot in arrest nr. 16303 van 15 maart 1973, in de zaak-Massip, tot discriminatie (*R.W.*, 1974-75, 353 met noot A. ALEN).

Art. 165 van het K.B. van 4 november 1963 tot uitvoering van de Wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsuitkering werd eveneens als discriminatoir aanzien (Arbrb. Brussel, 26 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 1056 met noten M. VAN HOECKE, J. DE COCK en L. NEELS; *anders:* Arbh. Luik, 4 januari 1974, *J.T.T.*, 1974, 219 met noot van D. SIMOENS en A. ALEN; zie ook *Gedr. St., Kamer*, zitting 1979-80, stuk 416/1, wetsvoorstel van kamerlid M. Smet; Nationale arbeidsraad advies nr. 554 van 26 mei 1977).

820 De gelijke behandeling waarvan sprake in de Wet van 4 augustus 1978, conform de richtlijn van 9 februari 1976 van de Raad van Europese Gemeenschappen, heeft betrekking op:

1° de toegang tot het arbeidsproces;

2° de gelegenheid tot promotiekansen;

3° de beroepskeuzevoorlichting;

4° de voortgezette beroepsopleiding;

5° de bij- en omscholing;

6° de toegang tot een zelfstandig beroep;

7° de arbeidsvoorwaarden waaronder naast de individuele en collectieve arbeidsovereenkomsten en de leerovereenkomsten, de arbeidsreglementering ook de vakantieregeling thuishoort, die in België, wat de werklieden betreft, om technische redenen onder de sociale zekerheid ressorteert (art. 116, eerste lid, en 128 van de Wey van 4 augustus 1978).

Gelet op de moeilijkheden die uit de wet voortvloeien inzake vakantieregeling, waarin gedifferentieerde fictieve lonen bestaan tussen mannen en vrouwen, is de inwerkingtreding van de wet wat die regeling betreft uitgesteld tot ten laatste 31 december 1979 (art. 115, derde lid, van de Wet van 4 augustus 1978).

Met het Koninklijk besluit van 8 januari 1980 werd reeds overgeschakeld van forfaitaire fictieve lonen naar geïndividualiseerde fictieve lonen (PH. VAN DE CASTEELE, *De gelijkstelling inzake jaarlijkse vakantie der werklieden, Oriënt.*, 1980, 80).

821 Luidens art. 578, 8° en art. 581, 3° Ger. W., zoals aangevuld bij de art. 149 en 150 van de vermelde Wet van 4 augustus 1978 nemen de arbeidsgerechten kennis van de geschillen in verband met de toepassing van titel V, die betrekking hebben op:

1° de toegang tot het arbeidsproces;

2° de gelegenheid tot promotiekansen;

3° de beroepsopleiding;

4° de toegang tot een zelfstandig beroep;

5° de arbeidsvoorwaarden.

Zijn uitgesloten, de geschillen betreffende de toegang tot het onderwijs (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 470/9, blz. 68).

Voor de beslissingen in verband met de toegang tot een beroepsopleiding, genomen door een inrichtende macht, de directeur van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening of elk ander persoon die aan beroepsopleiding doet, werd een voorafgaande administratief beroep ingesteld (art. 134 Wet van 4 augustus 1978).

822 De kamer van de arbeidsrechtbank die kennis neemt van het geschil bestaat uit een rechter-beroepsmagistraat, een rechter in sociale zaken benoemd als werknemer, en een benoemd als werkgever (art. 81, vijfde lid, Ger. W., gewijzigd bij art. 151 Wet van 4 augustus 1978).

In tegenstelling met hetgeen het geval is met de geschillen in verband met de arbeid is er geen bijzondere samenstelling met een rechter in sociale zaken benoemd als arbeider of bediende, naar gelang de hoedanigheid van de betrokken werknemer (art. 81, derde lid, Ger. W.).

Dit komt enigszins tegenstrijdig voor aangezien een geschil nopens de arbeidsvoorwaarden ook een geschil is in verband met de arbeid (art. 578, 1° Ger. W.).

De geschillen in verband met de toegang tot een zelfstandig beroep zullen voorgelegd worden aan een kamer, bestaande uit twee beroepsmagistraten, waarvan één het voorzitterschap waarneemt en één rechter in sociale zaken, benoemd als zelfstandige (art. 81, zevende lid, Ger. W.).

In hoger beroep krijgt men dezelfde samenstelling in de bevoegde kamer van het arbeidshof (art. 104 Ger. W., gewijzigd bij art. 152 van de Wet van 4 augustus 1978).

823 Het valt ook op dat, daar waar de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, inzake de zelfstandigen beperkt is tot het sociaal zekerheidsstatuut van de zelfstandigen, de arbeidsrechtbank ook een beperkte bevoegdheid verkrijgt inzake het beroep of de bedrijvigheid van de zelfstandigen (zie boven, nr. 318). In het oorspronkelijke regeringsontwerp was dit niet het geval (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/24).

De bevoegdheid van de arbeidsgerechten werd nog op een ander punt uitgebreid. Luidens art. 117, 1° van de wet verstaat men onder werknemers: de personen die krachtens een arbeidsovereenkomst arbeid verrichten en personen die, anders dan krachtens een arbeidsovereenkomst, arbeid verrichten onder het gezag van een andere persoon, met inbegrip van de leerjongens en leermeisjes. Ingevolge deze begripsbepaling valt het overheidspersoneel onder de toepassing van de wet (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/1, blz. 69). Dit blijkt ook uit de art. 122, 128, 132 en 153 van de wet.

Welnu, geschillen in verband met de tewerkstelling van het statutair overheidspersoneel behoren normaal niet tot de personele bevoegdheid van de arbeidsgerechten, het statutair personeel van de N.M.B.S. en de geschillen in verband met de gezondheidszorgen en de gezinsbijslag uitgezonderd (zie boven, nr. 174).

De uitbreiding van bevoegdheid van de arbeidsgerechten tot het overheidspersoneel in verband met de gelijkheid voor mannen en vrouwen sluit de bevoegdheid van de Raad van State tot vernietiging van administratieve beslissingen en handelingen niet uit (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/1, blz. 75, stuk 415/24, blz. 3).

Het personeel van de overheidsdiensten heeft dus een keuze: ofwel de vernietiging vragen van de administratieve handeling bij de Raad van State ofwel voor de arbeidsrechtbank een schadevergoeding vorderen.

824 Inzake rechtspleging dienen volgende punten in aanmerking te worden genomen:

1° De rechtsvorderingen moeten bij dagvaarding ingeleid worden (art. 700 Ger. W.), behoudens wat betreft de vordering in verband met de beroepsopleiding welke bij verzoekschrift wordt ingeleid (art. 134, tweede lid, Wet van 4 augustus 1978).

2° Dit kan gebeuren door toedoen van de benadeelde persoon, een representatieve werknemers- of werkgeversorganisatie, een representatieve organisatie van zelfstandigen of een representatieve beroepsorganisatie voor het overheidspersoneel (art. 131 en 132, eerste lid, Wet van 4 augustus 1978).
De bevoegdheid van die organisaties sluit die van de benadeelde persoon niet uit (art. 132, tweede lid, Wet van 4 augustus 1978).

Als benadeelde persoon wordt beschouwd niet enkel de werknemer, slachtoffer van de discriminatie, maar ook de werknemer, die meent benadeeld te zijn door de discriminatoire houding van zijn werkgever ten aanzien van een medearbeid(st)er (V. VAN HONSTÉ, *Réflexions sur quelques nouvelles procédures devant les juridictions du travail, T. Soc. R.*, 1979, 381, nr. 8; TH. CLAEYS, *Aperçu des dispositions de la loi anti-crise relatives au droit du travail, J.T.T.*, 1979, 92).

De vraag werd in de rechtsleer gesteld, of wanneer een organisatie optreedt namens een of meerdere van haar leden, zonder die te noemen, de rechter niet, in strijd met art. 6 Ger. W., bij wege van algemene en als regel geldende beschikking

zal uitspraak doen (V. VAN HONSTÉ, *a.w.*, 383, nr. 10). Dit lijkt niet het geval te zijn daar de organisatie uiteraard zal optreden voor individuele gevallen.

3° Wanneer het werknemers betreft is een verplichte voorafgaande verzoening voor elk debat op straffe van nietigheid opgelegd (art. 734 Ger. W.).
Die bepaling geldt niet voor zelfstandigen, die wel vrijwillig in verzoening kunnen verschijnen (art. 731 Ger. W.).

4° In afwijking van het algemeen rechtsbeginsel dat de rechter niet *ultra petita* mag gaan (art. 807 en 1138, 2° Ger. W.), bepaalt art. 133 van de wet dat de rechter, bij wie een geschil aanhangig is, ambtshalve kan optreden om aan een discriminerende toestand inzake beroepsopleiding, arbeidsvoorwaarden en voorwaarden en criteria van ontslag een einde te stellen.

De rechter kan niet ambtshalve optreden inzake toegang tot het arbeidsproces, de toegang tot een zelfstandig beroep en de voorwaarden van bevordering (C. PICHAULT, *L'égalité de traitement entre les hommes et les femmes dans l'emploi, J.T.T.*, 1979, 23).

5° Daarenboven mag de rechter volgens hetzelfde art. 133 werkgevers en verantwoordelijke personen verplichten binnen een door hem vastgestelde en opgelegde termijn een einde te stellen aan de discriminerende toestand. Die bepaling geldt inzake beroepsopleiding, arbeidsvoorwaarden en voorwaarden en criteria voor ontslag (dus niet inzake toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de toegang tot een zelstandig beroep). Zij kan meebrengen dat de rechter bevelen geeft aan een minister of een openbare dienst.

Indien aan een bevel van de rechter geen gevolg wordt gegeven zal de nalatige partij tot schadevergoeding kunnen veroordeeld worden (V. VAN HONSTÉ, *a.w.*, 385, nr. 29).

De rechter beschikt echter niet over een rechtstreeks dwangmiddel om zijn beslissing te doen uitvoeren, zoals b.v. de dwangsom (art. 1385 *bis*, eerste lid, Ger. W.; G.L. BALLON, A.P.R.,Tw. *Dwangsom*, nr. 153, e.v.).

6° De Koning kan, bij analogie met hetgeen bestaat voor de gelijkheid van loon, commissies opdracht geven adviezen te verstrekken aan de rechter op diens verzoek nopens de toepassing van de wet (art. 135 Wet van 4 augustus 1978). Dit advies is niet bindend (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 470/9, blz. 69). Die mogelijkheid op advies stuitte zowel in de Senaat als in de Kamer op verzet van juristen (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1977-78, stuk 415/3, amendement van senator Storme; *Gedr. St., Kamer*, zitting 1977-78, stuk 470/8-I, amendement van kamerleden Verberckmoes en Olivier).

7° Voor de geschillen in verband met de toegang tot de beroepsopleiding moet, na de voorafgaande administratieve procedure, de arbeidsrechtbank uitspraak doen binnen de acht werkdagen na de inleiding. Deze bepaling gaat met geen enkele sanctie gepaard.

De tekst zegt niet wat onder „inleiding" moet verstaan worden. Is het de datum van het verzoekschrift, de datum van ontvangst ter griffie, de datum van inschrijving op de rol of de dagbepaling bij

gerechtsbrief. De meest adekwate uitleg lijkt de datum van inleiding van het geschil t.t.z. de datum van ontvangst van het verzoekschrift. Er is geen termijn gesteld om een verzoekschrift in te dienen. Wel zal door het verstrijken van de tijd het belang verloren gaan om een vordering in te leiden.

Het vonnis wordt aan de partijen bij gerechtsbrief ter kennis gebracht. Tegen het vonnis kan bij verzoekschrift hoger beroep ingesteld worden binnen acht werkdagen na de kennisgeving van het vonnis bij gerechtsbrief.

De termijn van hoger beroep wijkt af van de gewone termijn van hoger beroep die één maand bedraagt (zie boven, nr. 712).

Het arbeidshof doet uitspraak binnen acht werkdagen na de inleiding (art. 134 Wet van 4 augustus 1978).

8° De Wet van 4 augustus 1978 houdt geen algemene bepaling in betreffende de territoriale bevoegdheid.

Dit brengt mede dat de gewone regelen van toepassing zijn:

a) wat betreft de werknemer:

Daar art. 627, 9° Ger. W. naar art. 578 verwijst, en art. 149 van de Wet van 4 augustus 1978 dit art. 578 aanvult met een 8° betreffende de besproken geschillen, is het de rechter van de plaats van de bedrijfsactiviteit die territoriaal bevoegd is, wanneer de arbeidsrechtbank volstrekt bevoegd is.

b) wat betreft de zelfstandigen:

Luidens art. 628, 14° Ger. W. is de rechter van de woonplaats van de verzekeringsplichtige, de verzekerde of van de rechthebbende territoriaal bevoegd voor de betwistingen bedoeld in art. 581.

Art. 581 Ger. W. werd bij art. 150 van de Wet van 4 augustus 1978 aangevuld met een 3° betreffende de besproken geschillen die de zelfstandigen betreffen.

Art. 134, tweede lid, van de Wet van 4 augustus 1978 verklaart, wat betreft de geschillen in verband met de beroepsopleiding, territoriaal bevoegd de rechtbank in wiens rechtsgebied de zetel van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, de zetel van de onderneming, de inrichting of het centrum voor beroepsopleiding is gelegen.

BIJWERKING

825 Tijdens het drukken van dit boek verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 15 augustus 1980 de Gewone en de Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, en de Wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-80.

De artikelen 130 en 215 van deze laatste wet geven aan de arbeidsgerechten nieuwe bevoegdheden.

De betwistingen in verband met de rechten en plichten voortvloeiend uit de in artikelen 26 en 34 van de Ziekte- en Invaliditeitswet bedoelde overeenkomsten, akkoorden of documenten tussen de verplegingsinrichtingen of de verstrekkers van verzorging die tot een akkoord of overeenkomst zijn toegetreden of die geen weigering tot toetreding tot die akkoorden of documenten hebben en de verzekerden of de verzekeringsinstellingen, behoren tot de kennisneming van een kamer waarin één rechter zetelt (art. 130, houdende aanvulling van een artikel 34 *ter* van de Ziekte- en Invaliditeitswet, inzonderheid § 4 van artikel 34 *ter*; in het oorspronkelijk wetsontwerp, art. 83, 3°; zie boven, nr. 267).

Het betreft:

1° De overeenkomsten tot regeling van de betrekkingen tussen de rechthebbenden en

a) de apothekers;

b) de verplegingsinrichtingen;

c) de vroedvrouwen;

d) de verpleegsters;

e) de kinesitherapeuten;

f) de verstrekkers van prothesen (art. 26 Ziekte- en Invaliditeitswet).

Deze overeenkomsten worden gesloten tussen vertegenwoordigers van de verzekeringsinstellingen en van de vermelde beroepen en inrichtingen.

2° De akkoorden tot regeling van de betrekkingen tussen de verzekeringsinstellingen en de geneesheren en tandheelkundigen (art. 34 Ziekte- en Invaliditeitswet).

826 De tekst houdt geen bepaling in tot regeling van de territoriale bevoegdheid. Derhalve wordt de territoriale bevoegdheid overeenkomstig art. 624 Ger. W. bepaald (zie boven, nr. 497).

Wordt de nieuwe bepaling wat betreft de werknemers, de leerlingen, en andere personen, die van dezelfde voordelen genieten, evenals hun rechtverkrijgenden overbodig geacht omdat de eerbiediging van vermelde overeenkomsten en akkoorden wat hen betreft als een recht voortvloeiend uit de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering wordt aanzien, dan is art. 628, 14° Ger. W. van toepas-

sing (zie boven, nr. 277 en 516). Deze laatste stelling lijkt de juiste (zie boven, nr. 277).

Art. 25 van de Ziekte- en Invaliditeitswet dekt in een bepaalde verhouding de terugbetaling van de kosten voor geneeskundige verzorging. Die tegemoetkoming wordt berekend op grond van conventionele of reglementair vastgestelde tarieven. Bij niet eerbiediging van die tarieven zou de verzekering haar doel missen. De niet eerbiediging van die tarieven kan aanleiding geven tot een vordering over de „rechten" welke de rechthebbende put uit de Ziekte- en Invaliditeitswet (art. 580, 2° en 3° en 581, 1° Ger. W.).

Wel kan opgeworpen worden dat art. 580 geen gewag maakt van de akkoorden en de overeenkomsten, doch deze akkoorden en overeenkomsten komen tot stand krachtens en met het oog op de uitvoering van de Ziekte- en Invaliditeitswet. Zij betreffen dus de „rechten" welke „voortvloeien uit de wetgeving... inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering" (art. 580, 2° en 3°, en 581, 1° Ger. W.).

Nieuw is wel de mogelijkheid van een rechtsvordering ingesteld door de verzekeringsinstelling (zie verder, nr. 827).

827 Die betwistingen worden ingeleid bij verzoekschrift, en binnen de maand na het bestreden feit of de beslissing. Elk debat wordt voorafgegaan door een poging tot verzoening die echter niet op straffe van nietigheid voorgeschreven is (*vgl.* boven, nr. 660).

De wet bepaalt evenmin of de zaken verplicht mededeelbaar zijn aan het openbaar ministerie. Zoals reeds aangehaald in verband met de territoriale bevoegdheid, is art. 764, eerste lid, 12°, Ger. W. van toepassing indien de vordering van de rechthebbende wordt geacht te steunen op art. 580, 2° of 3° Ger. W. (zie boven, nr. 825).

De wijze van instellen van hoger beroep (verzoekschrift of aangetekende brief) werd evenmin vastgesteld. Art. 1056, 3° Ger. W. bepaalt, dat in de materies bedoeld in art. 580, 2° en 3° Ger. W., het hoger beroep wordt ingesteld bij ter post aangetekende brief die aan de griffie wordt gezonden.

De mogelijkheid van hoger beroep voor het openbar ministerie, zoals gesteld in art. 1052 Ger. W., hangt ook van de interpretatie af die aan art. 580, 2° en 3° Ger. W. gegeven wordt. Het komt logisch voor, dit soort geschillen te behandelen als de andere geschillen in verband met de Ziekte- en Invaliditeitswet.

828 In antwoord op een vraag van een senator heeft de minister van Sociale Voorzorg geantwoord dat deze nieuwe wettekst het ziekenfonds niet subrogeert in de rechten van de aangesloten leden (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1978-80, stuk 483/3, blz. 9). Hij wenste bestaande parlementaire initiatieven hieromtrent te eerbiedigen.

Indertijd heeft kamerlid Verhenne een wetsvoorstel ingediend om aan de verzekeringsinstellingen de bevoegdheid te verlenen om in rechte op te treden ter verdedi-

ging van de rechten welke de verzekerden en hun rechthebbenden ontlenen aan de Ziekte- en Invaliditeitswet, in zover zij de rechten kunnen doen gelden tegenover degenen die geneeskundige verzorging verlenen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1969-70, stuk 614/1; en amendement-Brouhon, *Gedr. St., Kamer*, 1969-70, stuk 585/2). Dit voorstel werd „geïnspireerd door de bepalingen van artikel 4 van de Wet van 5 december 1968" (zie boven, nr. 625). Het ging dus om een afwijking op het algemeen rechtsbeginsel dat ieder persoonlijk of door zijn wettige vertegenwoordiger voor de verdediging in zijn rechten moet optreden. De bevoegdheid, welke aan de verzekeringsinstellingen zou worden toegekend, zou volkomen autonoom zijn, t.t.z. zonder opdracht van de aangeslotenen, zelfs tegen hun wil in, en zonder het vorderingsrecht van de rechthebbenden te beperken. Wel zou het niet mogelijk zijn, dat de verzekeringsinstelling namens de rechthebbenden de toepassing zou vragen van een strafbeding opgenomen in een akkoord of overeenkomst, terwijl de rechthebbende zelf een vordering zou instellen tot naleving van de tarieven. De vordering van de verzekeringsinstelling zou dan op grond van art. 1229 B.W. moeten afgewezen worden.

Het wetsvoorstel-Verhenne werd in een meer beperkte vorm (alleen de rechten voortvloeiend uit overeenkomsten en akkoorden) hernomen door senator Houben (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1979-80, stuk 413/1), die erop wees dat „de sociaal verzekerde vaak in de onmogelijkheid verkeert om een betwisting aanhangig te maken bij de arbeidsrechtbank, hetzij omdat hij niet over voldoende financiële middelen beschikt, hetzij, en dit is wellicht de voornaamste reden, omdat hij psychologisch te afhankelijk is van de verstrekkers van zorgen".

Het valt te betwijfelen of bij aanvaarding van dit voorstel, de ziekenfondsen namens hun leden zouden kunnen procederen zonder ze in het geding te betrekken.

829 Ongeacht de door de minister van Sociale Voorzorg afgelegde verklaring (zie boven, nr. 827), moet toch vastgesteld worden dat de tekst van art. 34 *ter* van de Ziekte- en Invaliditeitswet (zie boven, nr. 825), een eigen recht toekent aan de verzekeringsinstellingen.

Bij het sluiten van overeenkomsten en akkoorden tot vaststelling van de tarieven treden zij op namens hun leden zoals de werkgevers- en werknemersorganisaties.

Het is dan ook verantwoord dat zij het recht hebben hun leden te verdedigen door in rechte op te treden tot naleving van de tarieven.

Hierbij zullen zij verplicht zijn de aangeslotene in het geding te betrekken, al was het als getuige dat een bepaalde persoon of instelling de honoraria niet geëerbiedigd heeft.

Zij zullen echter namens de rechthebbende geen vordering kunnen instellen tot toepassing van een strafbeding daar het hier om een persoonlijk recht van de rechthebbende gaat (zie b.v. Akkoord van 28 maart 1980 geneesheren-ziekenfondsen, punt I).

Wellicht zullen eventuele geschillen op een minnelijke wijze worden geregeld (*Gedr. St., Senaat*, zitting 1979-80, stuk 483/3, blz. 10). Art. 34 § 8, tweede lid, van de Ziekte- en Invaliditeitswet laat trouwens toe dat de akkoorden artsen-ziekenfondsen bepalen dat de Nationale Commissie geneesheren-ziekenfondsen bevoegd is voor de geschillen bij het leggen die kunnen rijzen inzake de interpretatie of de uitvoering van de akkoorden. Mislukt die poging dan zal voor de arbeidsrechtbank opnieuw een poging tot verzoening plaatsvinden.

830 Artikel 215 § 3 bepaalt dat de geschillen nopens de toekenning aan de grensarbeiders van een vergoeding tot aanvulling van de werkloosheidsuitkeringen waarop zij in België aanspraak kunnen maken (soort wettelijk brugpensioen; zie boven, nr. 259), door de arbeidsgerechten beslecht worden.

De tekst zegt niet hoe de kamer die kennis neemt van die geschillen samengesteld is. Derhalve is de gewone regel van toepassing: een rechter-beroepsmagistraat, een rechter in sociale zaken benoemd als werkgever en een rechter in sociale zaken benoemd als werknemer.

De tekst maakt evenmin gewag van de wijze waarop die geschillen ingeleid worden, en van de termijn waarbinnen ze door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening kunnen aangevochten worden. Een verzoekschrift is, bij analogie met hetgeen geschied voor het wettelijk brugpensioen, de aangewezen vorm.

Voor dit soort geschillen heeft de wetgever eveneens nagelaten te bepalen welke arbeidsrechtbank territoriaal bevoegd is, of de zaak aan het openbaar ministerie mededeelbaar is, of het openbaar ministerie krachtens art. 1052, eerste lid, Ger. W. hoger beroep kan instellen en met toepassing van art. 1134, derde lid, Ger. W. een verzoek tot herroeping van het gewijsde kan doen. De beste oplossing bestaat hier eveneens in het toepassen van dezelfde regeling als voor de geschillen betreffende het wettelijk brugpensioen (zie boven, nr. 146, 516, 711en 753).

De grensarbeider die deze bijkomende vergoeding geniet wordt verder als werkloze beschouwd (art. 7 e.v. Koninklijk besluit van 19 september 1980).

831 Bij Koninklijk besluit van 12 september 1980 wordt een wettelijk brugpensioen ingesteld ten voordele van de zeelieden ter koopvaardij en de shoregangers ingeschreven in de Pool der zeelieden ter koopvaardij.

Het bedrag bestaat uit wachtgelden en de rechthebbende wordt gelijkgesteld met een persoon die wachtgeld geniet.

832 Art. 1 van de Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen stelt een Raad en een Executieve, „Vlaamse Raad" en „Vlaamse Executieve" genoemd, in.

Voor de Franse Gemeenschap komt er een Raad en een Executieve, en voor het Waalse Gewest, een Raad en een Executieve.

Raad en Executieve oefenen samen de decreterende macht uit (art. 17).

Het decreet heeft kracht van wet (art. 18, § 2).

De Executieve maakt de verordeningen en neemt de besluiten die voor de uitvoering van de decreten nodig zijn (art. 20).

De Cultuurraden verdwijnen (zie boven, nr. 395).

833 De tweede uitgave van het *Belgisch Staatsblad* van 30 juli 1980 maakt de tekst van het nieuwe artikel 107*ter* van de Grondwet bekend, dat in werking treedt zes maanden na zijn afkondiging.

De wet zal volgens dit art. 107*ter* een procedure instellen om de conflicten tussen de wet, het decreet en de in artikel 26*bis* bedoelde regelen, alsook tussen de decreten onderling en tussen de in artikel 26*bis* bedoelde regelen onderling te voorkomen.

Deze conflicten zullen geregeld worden door een Arbitragehof.

In afwachting wordt door de wet een voorlopige procedure ingesteld om de conflicten tussen de wet en het decreet alsook tussen de decreten te voorkomen en te regelen.

Titel II van de Gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen handelt over de voorkoming en de regeling van conflicten.

Art. 24 houdende wijziging van art. 17 van de Wetten op de Raad van State bepaalt, bij wijze van overgangsregeling, dat de afdeling bevoegdheidsconflicten van de Raad van State kennis neemt van de conflicten tussen de wet en het decreet en tussen de decreten.

Die afdeling doet uitspraak bij wijze van prejudiciële beslissing over de vragen die haar door de hovenen rechtbanken of door enig ander rechtscollege worden voorgelegd (art. 25 Wetten op de Raad van State, gew. bij art. 25 Wet 9 augustus 1980).

De regelingsarresten van de Raad van State hebben executoriale kracht tenzij zij door de Wetgevende Kamers worden nietig verklaard binnen negentig dagen te rekenen van de kennisgeving die daarvan door de hoofdgriffier van de Raad van State aan de voorzitter van ieder van de Wetgevende Kamers wordt gedaan (art. 40 van de Wetten op de Raad van State, gew. bij art. 27 Wet 9 augustus 1980).

Wanneer het prejudicieel geschil voor het eerst voor het Hof van Cassatie wordt opgeworpen, hetzij door de partijen, hetzij ambtshalve, dan wordt, door het Hof van Cassatie daarover beslist.

Indien de prejudiciële kwestie opgeworpen was voor het arbeidshof en dit rechtscollege de zaak niet verwezen heeft naar de Raad van State, zal het prejudicieel niet voor de eerste maal voor het Hof van Cassatie opgeworpen worden.

Het Hof zal het aangevochten arrest, indien het middel opgeworpen worden, verbreken.

Werpt het Hof van Cassatie zelf voor de eerste maal een prejudicieel geschil op, dan zal het arrest over die kwestie definitief beslissen tenzij het door de Wetgevende Kamers wordt nietig verklaard binnen negentig dagen te rekenen van de kennisgeving die daarvan door de hoofdgriffier van het Hof van Cassatie aan de voorzitter van ieder van de Wetgevende Kamers wordt gedaan (art. 45 Wetten op de Raad van State, gew. bij art. 28 Wet 9 augustus 1980).

De Koning dient bij de Wetgevende Kamers of bij de bevoegde Raad van de Gemeenschap of van het Gewest, naar gelang van het geval, een ontwerp van wet of van decreet in, waarbij de aan het Hof van Cassatie voorgelegde bepaling wordt opgeheven of in overeenstemming gebracht, hetzij met het arrest, hetzij met de beslissing van de Wetgevende Kamers.

Deze overgangsregeling zou, volgens parlementaire verklaringen, slechts tot 31 december 1980 gelden.

Met ingang van 1 januari 1981 zou een Arbitragehof de conflicten regelen (*Gedr. St., Kamer*, zitting 1979-80, stuk 619/12, blz. 53).

Ondervraagd over hetgeen zal gebeuren indien de Wet op het Arbitragehof niet tijdig klaar komt, verklaarde Eerste Minister Martens dat de theorie van de continuïteit van de instellingen toepassing zou vinden (*Gedr. St., Kamer*, B.Z. 1979, nr. 10/nr. 9/4°, blz. 11).

ZAAKREGISTER

A

Aanbeveling,
— EEG-Verdrag, 384.
Aangetekende brief,
— inleiding geschil bij sociale verkiezingen, 776,804.
— kennisgeving vonnis, 806.
— hoger beroep, 713, 720, 724, 728, 807,810.
— verzoekschrift, 542.
Aangifte,
— bijdrage RMZ, 233.
Aanhangigheid, 450, 469 e.v.
— exceptie, 433.
— territoriale bevoegdheid, 511.
Aanleg, 704 e.v.
— dubbele, 699, 736.
— verval, 707.
Aanpassingsuitkering, 283, 328.
Aanplakking,
— sociale verkiezingen, 347, 781, 784, 790, 793, 798, 799, 802, 805, 808.
Aansluiting,
— ziekenfonds, 267.
Aansprakelijkheid,
— delictuele, 198.
Aanvullende vaste rechtsplegingsvergoeding, 676.
Accessorium sequitur principale, 407, 433.
Accusatoire procedure, 68, 70.
Administratie,
— tegenvordering, 445.
Administratief rechtscollege, 1, 2, 50, 51, 52 e.v., 62 e.v., 66, 68, 69, 70, 73, 75, 76, 77, 150, 274, 315, 318, 367, 553, 588.
— herziening van een met kracht van gewijsde beklede beslissing, 156.
— jurisdictionele aard, 55, 58, 63, 65.
Administratieve beslissing, 563 e.v.
— afwijzende, 584.
— hoger beroep, 735.
— hoger beroep bij bevestiging, 709.
— intrekking, 582 e.v.
— onbestaande, 583.
— uitvoering, 581.
Administratieve commissies van beroep, 161, 271, 275, 315.
Administratieve commissie voor de sociale zekerheid van migrerende arbeiders, 580.
Administratieve geldboete, 153, 155, 380.
— mededeling aan het arbeidsauditoraat, 146.
— verzoekschrift, 534, 567.
— volstrekte bevoegdheid, 106, 349, 353 e.v.
— territoriale bevoegdheid, 505.
— zegelrecht, 667.
Administratieve rechten, 62.
Administratieve rechtshandeling, 161, 175, 371.
Administratieve sancties, 72, 73, 349 e.v., 380.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
— volstrekte bevoegdheid, 106, 349.
Administratieve strafrechtspraak, 73.
Advies, 144.
— akte van rechtspleging, 149.
— Benelux-Gerechtshof, 394.
— EEG-Verdrag, 384.
— nietigheid, 134, 146.
Advocaat, 156, 424, 427, 587, 713.
— bijzonder mandaat, 609.
— eenzijdig verzoekschrift, 424, 548, 614.
— kosten, 662.
— minnelijke schikking, 638.
— vertegenwoordiging van partijen, 590, 605, 606, 607 e.v., 614.
— vervanging van rechter in sociale zaken, 114.
— verzoekschrift, 542.
— voorzorgskas, 333.
— werkrechtersraad, 46.
Advocaat-generaal, 95, 130, 133.
Afdeling, 84, 482 e.v.
Afgevaardigde van representatieve organisatie,
— sociale verkiezingen, 346.
— vertegenwoordiging van de partijen, 605 e.v., 611 e.v., 638.
Afgevaardigde beheerder, 398.
— n.v., 593.
Afschrift,
— van dagvaarding, 523.
Afstand,
— van geding, 433, 443, 460, 609, 630.
— van hoger beroep, 721.

— van proceshandeling, 433, 589, 609.
— van rechtsvordering, 203, 433, 609, 630, 738.

Afwending,
— van bevoegdheid, 708.

Agressieve tussenkomst, 438, 457 e.v.

Akkoordvonnis, 484, 648, 649, 657, 766.
— hoger beroep, 700.
— verzet, 739.

Algemene rol, 140, 476. 537, 549, 728, 743.

Algemene Spaar- en Lijfrente Kas, 141.

Algemene vergadering n.v., 593.

Ambachtsregister, 524.

Ambassade, 627.

Arbeid,
— geschil, 164, 165 e.v., 357, 485 e.v., 500 e.v.

Arbeider,
— betwisting nopens hoedanigheid, 111, 122.

Arbeidsauditeur, 95, 130.

Arbeidsauditoraat, 84, 86, 95, 130 e.v., 154, 379, 541, 555.
— advies, 145, 146 e.v.
— documentatiedienst, 151.
— eenheid, 132, 133.
— herroeping van gewijsde, 156, 753.
— hoger beroep, 145.
— hoofdpartij, 144.
— kort geding, 420.
— onafhankelijkheid, 132, 135 e.v.
— ondeelbaarheid, 116, 132, 134.
— rechtsvordering, 144.
— samenstelling, 130.
— taken, 137 e.v.
— tussenkomende partij, 144.
— vordering, 144.
— vordering tot verschaffen van inlichtingen, 135.
— vordering van de toepassing van de strafwet, 95, 152 e.v.

Arbeidsauditoraat-generaal, 95, 130, 133, 134, 137, 154, 379.

Arbeidsbemiddeling, 250.
— bureau voor kosteloze —, 254.

Arbeidsgeneesheer, 215.

Arbeidsgeneeskundige dienst, 215.

Arbeidsgerechten, 25, 70, 75 e.v., 86, 152.
— autonomie, 83, 86, 90, 94, 95, 129.
— ontwerp, 82 e.v.
— organisatie, 101 e.v.
— samenstelling, 96, 103 e.v., 646, 754, 822, 825, 828.
— strafrechtelijke bevoegdheid, 81, 372 e.v., 378 e.v., 397.
— territoriale bevoegdheid, 481 e.v.
— volstrekte bevoegdheid, 157 e.v., 448, 449, 466, 467, 586.
— voorstellen tot hervorming, 78 e.v.

Arbeidsgeschillen, 13, 193.
— dagvaarding, 530.
— samenstelling van de zetel, 106.
— territoriale bevoegdheid, 485 e.v., 500 e.v.
— volstrekte bevoegdheid, 164 e.v.

Arbeidshof, 94, 121, 406, 453, 468, 481 e.v., 484, 702, 713, 718, 726, 731 e.v., 749, 807, 810.
— Eerste Voorzitter, 92, 115, 121, 123, 125.
— grondwettigheid, 94, 98.
— samenstelling van de zetel, 121 e.v.
— territoriale bevoegdheid, 519.
— verzoeningsprocedure, 634, 636.

Arbeidskaart,
— bevoegdheid, 161, 371.
— strafvordering, 153.

Arbeidsongeschiktheid, 203, 209 e.v., 235, 465, 528, 560.
— fysische of mentale — van minder-validen, 271.
— herziening, 768.
— kind, 160.
— kort geding, 417.
— minder-validen, 338.
— overmacht, 276.
— primaire, 266.
— subrogatie, 197.
— werkloze, 252.
— zelfstandige, 327.

Arbeidsongeschiktheidsuitkering, 276.

Arbeidsongevallen, 2, 68, 75, 193, 196, 203, 220, 272, 398, 401, 485, 486, 498, 819.
— aanvullende uitkering, 297.
— betaling kapitaal, 209, 528, 760 e.v.
— dagvaarding, 530.
— homologatie van overeenkomst, 209,763e.v., 768.
— interesten, 359, 364.
— kort geding, 414.
— kosteloze procesvoering, 681.
— overzeese sociale zekerheid, 306.
— regresvordering, 316.
— rente, 760 e.v.

— scheidsrechterlijke commissie, 50.
— subrogatie, 197.
— territoriale bevoegdheid, 498, 514.
— tussenkomst, 462, 465.
— vergoeding, 7, 207, 642.
— verzekeringsinstellingen, 141, 232.
— volstrekte bevoegdheid, 164, 207, 218 e.v., 371.
— wijze van rechtsingang, 97, 530, 532, 760, 767.
Arbeidsovereenkomst, 8, 157, 159, 486, 817 e.v.
— beëindiging vóór begin van uitvoering, 182.
— dading, 642.
— geschil, 92, 105, 147.
— ontbinding, 437.
— territoriale bevoegdheid, 506.
— verplichte minnelijke schikking, 651.
— volstrekte bevoegdheid, 164 e.v.
— werkrechtersraad, 48.
Arbeidsproces,
— toegang, 820 e.v.
Arbeidsrechtbank, 101 e.v., 481 e.v., 586.
Arbeidsreglementering, 77, 177.
— begrip, 196.
— overtreding van wetten en besluiten, 105, 146.
— territoriale bevoegdheid, 506.
— verplichte minnelijke schikking, 651.
Arbeidsvergunning,
— bevoegdheid, 161, 371.
— strafvordering, 153.
Arbeidsvoorziening en werkloosheid, 190, 220, 235, 241, 553.
— geschillen, 106, 250 e.v.
— termijn verzoekschrift, 567.
Arbitrage, 157, 371, 466, 630.
— ziekenfonds, 304.
Arbitragehof, 396, 833.
Arrondissementsrechtbank, 84, 86, 91, 477, 732, 739.
— optreden in rechte voor —, 615, 619.
— verwijzing naar arrondissementsrechtbank, 91, 168 e.v., 450, 470, 480, 484.
— verwijzing naar buitenlandse rechtsmacht, 512.
Artsen,
— honoraria, 277, 825 e.v.
Auditoraat,
— Raad van State, 137.
— zie ook onder Arbeidsauditoraat.
Autonomie,
— van het sociaal recht, 77, 82.

B

Basisloon,
— arbeidsongeval, 145, 209, 763.
Bediende,
— betwisting nopens hoedanigheid, 111.
Bedrag,
— pensioen, 55, 329.
Bedrijfsgeneeskundige dienst, 204.
Bedrijfspensioen, 286.
Bedrijfsraad, 345.
Bedrijfszetel, 497.
— territoriale bevoegdheid, 497, 500 e.v., 780.
Bedrijvigheid,
— plaats van — en territoriale bevoegdheid, 501 e.v.
— zelfstandige, 317.
Beëindiging,
— arbeidsovereenkomst,
— — dading, 642.
— — vóór begin van uitvoering, 182.
— — onrechtmatige —, 183.
Begrafeniskosten, 209, 269.
Behandeling,
— schriftelijke, 588, 614.
Beheer,
— daden van, 639.
Beheerder,
— dading, 641.
— n.v., 593.
— ontbonden vennootschap, 595.
Beheerscomité,
— Dienst administratieve controle bij R.I.Z.I.V., 352.
— Fonds voor Arbeidsongevallen, 214 e.v.
— N.P.M., 226.
— R.M.Z., 226.
— R.V.A., 252, 255 e.v., 261, 600.
— sociale openbare dienst, 599.
Behoeftige, 312 e.v.
Bejaarde,
— gewaarborgd inkomen, 64, 141, 351, 553.
— vacantiegeld, 294.
Bekentenis,
— bijzonder mandaat, 609, 639.
— gerechtelijke, 639.

Belang, 187, 562, 748.
— hoger beroep, 711.
Belgisch-Congo,
— sociale zekerheid, 307.
Bemiddelingsprocedure bij collectief geschil, 192.
Benelux-comité van ministers, 392.
Benelux Economische Unie, 394.
Benelux-Gerechtshof, 371, 392 e.v.
Benoeming,
— raadsheer, 127.
— raadsheer in sociale zaken, 96, 128.
— rechter, 119.
— rechter in sociale zaken, 96, 119 e.v.
Benuttigingsgelijkheid,
— beginsel der —, 68, 69.
Beroep,
— afwijzende administratieve beslissing, 584.
— beslissing over wedertewerkstelling, 215.
— beslissing inzake minder-validen, 337.
— bestaansminimum, 311.
— leidinggevend personeel, 790, 793.
— tot vernietiging, 175, 368.
Beroepsactiviteit,
— plaats waar — uitgeoefend wordt en territoriale bevoegdheid, 501 e.v.
— zelfstandige —, 317.
Beroepsfederaties, 623.
Beroepskamers,
— O.C.M.W., 315.
Beroepskeuzevoorlichting, 820 e.v.
Beroepsloopbaan,
— pensioen, 283.
Beroepsopleiding, 188, 189, 250, 820 e.v.
— geschillen, 253.
— geschillen betreffende versnelde —, 106, 165.
— minder-validen, 341, 343.
— verplichte minnelijke schikking, 651.
Beroepsorganisatie, 54.
— werkrechtersraad, 46.
Beroepsrenner, 238.
Beroepsvoetballer, 238.
Beroepsziekten, 2, 207, 220, 401, 485.
— dagvaarding, 530.
— Fonds voor de —, 64, 232.
— geschil in verband met vergoedingen bij —, 106, 208 e.v., 217 e.v.
— interesten, 359.
— kosteloze procesvoering, 681.
— proceskosten, 682.
— schadeloosstelling en voorkoming, 7, 64, 642.
— subrogatie, 197.
— territoriale bevoegdheid, 516.
— terugvordering van onverschuldigde uitkeringen, 219.
— verzoekschrift, 532.
— volstrekte bevoegdheid, 164, 217 e.v.
— wijze van rechtsingang, 97, 523.
Berusting, 738.
— bijzonder mandaat, 609.
— hoger beroep, 700.
— proceskosten, 664.
Beschadiging,
— van grondstoffen en materiaal, 183.
Beschermde werknemers, 808 e.v.
Beschermde werkplaats, 252, 341.
Beschikkend gedeelte,
— vonnis, 374.
Beschikking,
— EEG-Verdrag, 384.
— eenzijdig verzoekschrift, 423.
— inwendige orde, 470.
Beslag, 371, 441, 734.
Beslagrechter, 371, 528.
Besluiten (zie conclusies).
Bestaansmiddelen, 351, 560.
— minder-validen, 338.
— zelfstandigen, 329.
Bestaansminimum, 351, 553, 605.
— geschil betreffende recht op —, 106, 311.
— herroeping van het gewijsde, 156.
— termijn verzoekschrift, 567.
— vacantiegeld, 294.
— volstrekte bevoegdheid, 163, 308.
— zegelrecht, 667.
Bestaanszekerheid, 67, 296 e.v., 485.
— begrip, 296.
— subjectief recht, 138.
— faillissement, 185.
— geschil betreffende —, 106, 296 e.v.
— geschillen tussen instellingen, 316.
— volstrekte bevoegdheid, 164, 297.
— zegelrecht, 667.
Bestendige Deputatie, 44, 66, 598.
Bestuurlijke inlichtingen,
— dwangmiddelen, 143.

— inwinnen van —, 139.
— termijn, 143.
— verbod, 142.
Betaalde sportbeoefenaar, 238.
Betekening,
— administratieve akte, 70, 572.
— dagvaarding, 524, 529, 592.
— — datum, 523.
— — plaats, 524.
— vonnis, 712, 714, 716.
Betichting van valsheid,
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
Bevelschrift,
— kort geding, 409 e.v.
Bevoegdheid, 1, 102.
— afwending, 708.
— arbeidsgerechten, 157 e.v.
— exceptie van onbevoegdheid, 60, 91, 732.
— potentiële, 18.
— samenhang, 476.
— strafrechtelijke, 81, 83, 378 e.v.
— territoriale, 481 e.v., 780, 824, 825, 828.
— tucht, 74.
— uitbreiding, 429 e.v.
— volstrekte, 157 e.v., 823.
— — volgens het onderwerp van de vordering, 160 e.v.
— — volgens de hoedanigheid van de partijen, 398 e.v.
— — volgens het spoedeisend karakter van de vordering, 409 e.v.
— — volgens de waarde van de vordering, 400 e.v.
— vrederechter, 2, 3 e.v., 7, 50, 57, 64, 72, 160, 161, 166, 181, 249, 325, 371, 757.
— werkrechtersraden, 14, 18, 25, 47 e.v., 74, 75, 81.
Bevoegdheidsbeding, 159, 486, 492.
Bevoegdheidsconflicten, 395, 396, 833.
Bevoegdheidsgeschillen, 91, 168 e.v., 450, 470, 480, 484, 494, 495, 512.
Bevolkingsregister, 497.
Bewarende maatregelen, 426.
Bewarende tussenkomst, 407, 438, 457 e.v.
Bewaring, 441.
Bewijskracht, 525.
Bezetting,
— van onderneming, 412.
Bijdragebons, 187, 233.
Bijdragen, 22 e.v., 441.
— Fonds voor Arbeidsongevallen, 212.
— R.S.Z., 148.
— sluiting van ondernemingen, 301.
— zelfstandigen, 161, 321 e.v.
— ziekte- en invaliditeitsverzekering, 267 e.v.
Bijdrage - opslagen, 72, 371.
— R.S.Z., 148, 224 e.v.
— sluiting van ondernemingen, 301.
Bijdrageplicht, 230 e.v.
Bijdrageverhoging,
— zelfstandige, 335.
Bijkomstige vordering,
— vordering tot schadevergoeding als —, 361.
Bijscholing, 820 e.v.
Bijslagen,
— Fonds voor Arbeidsongevallen, 214.
Bijstandswetten,
— geschillen nopens bepaalde —, 308 e.v., 485.
— territoriale bevoegdheid, 516 e.v.
Bijzitter,
— werkrechtersraad, 34 e.v.
Bijzondere lastgeving, 607.
Bijzondere rol, 537.
Bijzondere vacantiefondsen, 603.
Bijzondere verrekenkas voor gezinsvergoeding, 243.
Bijzondere verrekenkas voor gezinsvergoeding ten bate van de arbeiders der scheepsrederijen, 250.
Bijzonder kinderbijslagfonds voor de plaatselijke en gewestelijke overheidsdiensten, 227, 243.
Bijzonder mandaat, 609 e.v.
Bijzonder toelagenfonds voor de werknemers van Belgisch Congo en Ruanda-Urundi, 307.
Binnenschippers, 237.
— arbeidsovereenkomst, 165.
— subrogatie, 197.
Bloed- en aanverwanten,
— minnelijke schikking, 638.
— vertegenwoordiging in rechte, 605, 624.
— verzoekschrift, 549.
Borgstelling,
— exceptie van —, 433, 442, 457.
Borgtocht,
— geschil, 181, 187.

— uitvoerbaar verklaring van vonnis zonder —, 433, 528.

Brandweerdiensten,
— arbeidsongeval, 211.

Bouwvakarbeider,
— territoriale bevoegdheid, 507.

Brief (gewone),
— hoger beroep, 720.
— ingebrekestelling, 364.
— verzoekschrift, 541.

Brugpensioen,
— begrip, 259, 288.
— bijzonder, 163, 260, 288, 567.
— conventioneel, 106, 260, 288.
— herroeping van het gewijsde, 156.
— voor grensarbeiders, 830.
— wettelijk, 106, 259, 288, 831.

Bruikleen, 441.

Buitenland,
— territoriale bevoegdheid, 510.

Bureau voor kosteloze arbeidsbemiddeling, 254, 371.

Bureau voor rechtsbijstand,
— arbeidshof, 124.
— arbeidsrechtbank, 92.
— hoger beroep, 145, 700.
— samenstelling, 103.
— verzet, 739.
— verzoeningsprocedure, 634.

Burgemeester, 598.

Burgerlijke aansprakelijkheid, 210.

Burgerlijke bescherming, 211.

Burgerlijke partij, 148, 197 e.v., 373, 376, 465.

Burgerlijke rechten, 53, 58, 60, 61, 62.
— — en politieke rechten, 61 e.v.

Burgerlijke rechtsvordering, 197 e.v.
— mededeling van arbeidsauditoraat, 148.

C

C.A.O., 77, 105, 157, 177, 211, 618, 808, 817 e.v.
— gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, 181, 818.
— geschillen, 189, 191 e.v.
— representatieve organisaties, 625.
— territoriale bevoegdheid, 505.
— vakantieregeling, 292.
— verplichte minnelijke schikking, 651.

Cassatie, 58, 66, 67, 84, 95, 104, 112, 123, 129, 385, 519, 615, 619, 620, 698, 833.
— bijzonder mandaat, 609.
— verwijzing na —, 519.

Cautio judicatum solvi, 457.

Collectieve geschillen, 192.

College van burgemeester en schepenen, 598, 641.

Comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, 48.
— geschillen, 106, 344 e.v., 406, 530, 769 e.v.
— ontslag hd., 712, 808 e.v.
— territoriale bevoegdheid, 485, 500 e.v.
— verkiezing, 722, 769 e.v.
— volstrekte bevoegdheid, 164, 344, 401.

Commissieloon,
— faillissement, 185.
— kort geding, 414.
— schadevergoeding wegens niet-uitbetaling, 204.

Commissie van beroep R.I.Z.I.V., 271.

Commissie voor advies, 248.

Commissie voor vrijstelling van bijdragen, 161, 334.

Compensatie,
— gerechtelijke, 433, 440 e.v., 453.
— van proceskosten, 664.
— wettelijke, 440 e.v., 453.

Compensatiedienst voor betaald verlof der zeelieden, 289.

Conclusies, 149, 447, 524, 589, 674, 742.
— derdenverzet, 749.
— hoger beroep, 721, 723, 727, 731.
— tegenvordering, 446.
— tussenkomst, 455, 466.
— uitbreiding en wijziging van de vordering, 525, 556, 736, 746.

Concurrentie,
— oneerlijke —, 184.

Concurrentiebeding,
— bevoegdheid, 184, 187.
— kort geding, 413, 414, 419.

Concurrentieverbod,
— bevoegdheid, 184.

Consolidatiedatum, 209.

Consulaat, 627, 661.

Continentia causae dividi non debet, 430, 433.

Continuiteit,
— beginsel van de —, 68, 69, 833.
— openbare dienst, 119, 120, 833.
Contumax non appellat, 707.
Culpa in contrahendo, 367.
Cultuurraad, 395 e.v.
Cumulatie,
— rechterlijke ambten, 114.
— pensioen, 283, 329.
— vacantiegeld en loon, 291.
— werkloosheidsvergoeding en andere sociale voordelen, 252.
Curator, 179, 185, 322, 424, 589, 641.
— beschermde werknemers, 812.
— dading, 641, 656.
— hervatting van geding, 466, 589.
— sluiting van ondernemingen, 300 e.v.

D

Dading, 157, 629 e.v., 656.
— bijzonder mandaat, 609, 639.
Dagbladverkopers,
— arbeidsongeschiktheid, 333.
Dagelijks beheer,
— n.v., 593.
Dagtekening (zie datum).
Dagvaarding, 97, 140, 149, 422, 476, 480, 634, 652, 814, 817, 824.
— beschermde werknemers, 814.
— derdenverzet, 749.
— geschil bij sociale verkiezingen, 769, 798.
— hoger beroep, 726.
— inleiding, 476.
— kort geding, 410, 411.
— kosten, 662.
— rechtsingang, 521 e.v.
— strafrechter, 154.
— termijn, 523, 743.
— tussenkomst, 455, 466.
— werkrechtersraden, 27, 28.
Datum, 572, 760.
— dagvaarding, 523.
— verzoekschrift, 571.
— verzoekschrift tot hoger beroep, 713.
Decreet, 395, 832 e.v.
Delict,
— schade, 187.
Derdenbeslag,
— tergend en roekeloos karakter, 449.
Derdenverzet, 741, 747 e.v.
— bevoegdheid, 159.
— R.I.Z.I.V., 272, 748.
— samenstelling van de zetel, 116.
— termijn, 463, 750.
— tussenkomst, 457.
— wijze van inleiding, 749.
Deskundigenonderzoek, 201.
— eenzijdig verzoekschrift, 425.
— kort geding, 413, 417.
— kosten, 662, 676, 700, 739.
— tussenkomst, 456, 466.
— verzoening, 634.
Deskundigenverslag, 456, 466.
— samenstelling van de zetel, 116.
Deurwaardersexploot, 27, 28, 531, 532.
— hoger beroep, 713, 719 e.v.
— ingebrekestelling, 364.
— tegenvordering, 446.
— verzet, 742.
Devolutie,
— derdenverzet, 751.
— hoger beroep, 731 e.v.
— uitzonderingen, 732.
Dienstboden, 105, 165, 237.
Dienst voor overzeese sociale zekerheid, 306, 581, 602.
— kosteloze procesvoering, 682.
Dienstwoning,
— onderhoud, 183.
— ontruiming, 187, 371.
Disciplinaire maatregelen, (zie tuchtmaatregelen).
Documentatiedienst,
— arbeidsauditoraat, 151.
Doorhaling, 630.
— advies, 146.
Dossier van de rechtspleging, 142, 450.
Dringende reden, 374, 437.
— extra-contractuele schade, 357.
— beschermde werknemers, 808, 809 e.v.
Dwangbevel, 757 e.v.
Dwangsom, 204, 412, 824.
Dwingend karakter,
— territoriale bevoegdheid, 485, 495, 497.
Dwingend recht, 485, 495, 497, 514, 736.
— — en openbare orde, 643.

E

Echtgenoot,
— vertegenwoordiging in rechte, 605, 624.
— verzoekschrift, 549.
Echtheid,
— van handtekening, 733.
Economische redenen,
— beschermde werknemers, 808, 811 e.v.
Eed, 588.
EEG-Verdrag, 371, 383 e.v., 466, 471, 488 e.v., 512, 580, 593, 817 e.v.
Eenheid,
— arbeidsauditoraat, 133.
— van rechtsmacht, 82.
— van het sociaal recht, 77.
Eerste voorzitter van het Arbeidshof, 92, 115, 121, 123, 125.
Electa una via, non datur recursus ad alteram, 203, 701, 740.
Emolumenten, 667.
Erkenning,
— adviserend geneesheer, 275.
— bijzonder mandaat, 609.
— bureau van kosteloze arbeidsbemiddeling, 254, 371.
— geneesheer-specialist, 275.
— havenarbeider, 187.
— kinderbijslagfonds, 249, 371.
— landsbond, 275, 371.
— paramedische medewerkers, 275, 371.
— uitbetalingsinstelling, 254, 603.
— verzoek tot — van de dringende redenen, 809.
— ziekenhuizen, 275.
Erkenningskaart,
— havenarbeider, 187.
Evocatie, 731.
Exceptie, 430 e.v., 433.
— aanhangigheid, 433, 469 e.v.
— borgstelling, 433, 442, 457.
— dilatoire, 433, 466, 552, 589, 598.
— *exceptio non adimpleti contractus*, 437.
— gezag van gewijsde, 198.
— nietigheid, 433, 522, 524, 527, 539.
— *obscuri libelli*, 524, 527.
— opschortende; zie dilatoire.
— prejudiciele —, 397.
— samenhang, 184, 433, 476 e.v.
— schadevergoeding, 690.
— territoriale bevoegdheid, 433, 484, 493 e.v., 511, 527, 566, 732.
— volstrekte onbevoegdheid, 60, 91, 157, 159, 168, 171 e.v., 433, 480, 484 e.v., 491, 732.
Exequatur, 50, 371, 407, 433, 435.
Expeditie,
— kosten, 666, 669.
— recht, 667.
Exploitatie,
— beschermde werknemers, 812.
— van onderneming. Begrip, 500.

F

Fabrieksgeheim, 165, 183, 184, 187.
Faillissement, 322, 528.
— beschermde werknemer, 812.
— mededeling aan het arbeidsauditoraat, 146.
— schuldvergelijking, 441.
— sluiting van ondernemingen, 300 e.v.
— tussenkomst, 466.
— volstrekte bevoegdheid, 185, 187.
— waarborg van loon, 297.
Familie, zie bloed- en aanverwanten.
Feestdagen, 196.
— loon, 297, 642.
— schadevergoeding, 204.
Fiscale inhoudingen, 187.
Fiscale zegel, 523.
Fonds der sociale werken,
— NMBS, 263.
Fonds voor arbeidsongevallen, 208, 210, 212 e.v., 223 e.v., 461, 468, 599.
— beheerscomité, 214 e.v.
— mindervaliden, 340.
— subrogatie, 197.
Fonds voor de beroepsziekten, 64, 208, 217 e.v., 223, 528, 599.
— subrogatoire vordering, 279.
Fondsen voor bestaanszekerheid, 60, 203, 211, 222 e.v., 296 e.v., 401, 603.
Fonds voor bestaanszekerheid van het bouwbedrijf, 232.
Fonds voor de zeevissers en de zeelieden, 212.
Fonds voor medische, sociale en pedagogische zorg voor gehandicapten, 339.

Fonds voor vergoeding van werknemers ontslagen in geval van sluiting van ondernemingen, 75, 145, 223 e.v., 300 e.v., 461, 565, 601.
— kosteloze procesvoering, 682.
Forumbeding, 488.
Forum contractus, 497.
Forum rei, 497.
Forum solutionis, 497.
Fundamentum petendi, 524.

G

Gebruik der talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgever en werknemers, 395.
Geding,
— afstand, 433, 443, 460, 609, 630.
— hervatting, 433, 589, 595.
— tussenkomst, 454 e.v.
— tergend en roekeloos, 370.
— regelmatigheid, 101.
Gedwongen tussenkomst, 455 e.v., 461 e.v.
Gefailleerde, 179, 185, 322.
— tussenkomst, 466.
— verschijnen in rechte, 589.
Geldboete,
— administratieve, 153, 164, 349 e.v.
— terugvordering, 183.
Geldigheid,
— van C.A.O., 191.
Geldlening, 166.
Gelijke behandeling van mannen en vrouwen, 620, 817 e.v.
— bevoegdheid, 163, 164, 319.
— verplichte minnelijke schikking, 651.
— zegelrecht, 667.
Gelijkstelling, 238.
— pensioen, 283, 329.
Gelijk loon voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, 181, 817.
Gemeenschappelijk waarborgfonds, 197, 279, 340.
Gemeenschapspact, 396.
Gemeenschapsraad, 396.
Gemeente,
— dading, 641.
— minnelijke schikking, 641.
— verschijnen in rechte, 598 e.v.
Gemeentepersoneel, 178.
Gemeenteraad, 598, 641.
Gemeentesecretaris, 598.
Gemeen-verklaring,
— arrest, 468.
— gerechtskosten, 697.
— vonnis, 457, 562.
Geneesheer,
— honoraria, 210, 267, 277, 825 e.v.
Geneesheer-arbeidsinspecteur, 215.
Geneesheer-directeur, 266, 271.
Geneesheer-inspecteur, 266.
Geneesheer-specialist,
— erkenning, 275.
Geneesherenorganisaties,
— representativiteit, 275.
Geneeskundige zorgen, 209.
Gepensioneerde,
— gezinsbijslag, 243.
Gerechtelijke interesten, 433, 523, 528, 680, 704, 736.
Gerechtelijke politie, 138.
Gerechtelijke vacantie,
— verlening van termijn, 716, 744, 750.
Gerechtigde,
— sociale zekerheid, 239.
Gerechtsbrief,
— kennisgeving vonnis, 810.
Gerechtsdeurwaarder, 458, 497.
— dagvaarding, 521 e.v.
— kosten, 667.
Gerechtskosten (zie proceskosten).
Gescheiden echtgenoot,
— pensioen, 328.
Getrouwheidspremie, 187, 297.
Getrouwheidszegels, 181.
Getuigenverhoor, 732.
— auditoraat, 140.
— eenzijdig verzoekschrift, 425.
— hoger beroep, 700.
— kort geding, 417.
— kosten, 662, 670, 676.
— samenstelling van de zetel, 103, 116, 118, 124.
— verzet, 739.

Getuigschrift,
— als verzoekschrift, 541.
— schadevergoeding wegens niet afleveren, 366.

Gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven, 371.

Gevangene,
— tewerkgestelde, 179.

Gewaarborgde gezinsbijslag, 242, 351.
— geschil, 106, 310.
— herroeping van het gewijsde, 156.
— volstrekte bevoegdheid, 163, 308.

Gewaarborgd inkomen,
— bejaarden, 64, 142, 351, 553.
— geschil, 106, 309.
— herroeping van het gewijsde, 156.
— termijn verzoekschrift, 567.
— volstrekte bevoegdheid, 163, 308.
— zegelrecht, 667.

Gewest- en gemeenschapswet, 396.

Gewestraad, 396.

Gewijsde,
— exceptie van gezag van —, 198, 433.
— gezag van —, 206, 373 e.v., 388, 393, 420, 457, 631, 706.
— herroeping van het —, 117, 146, 156, 698, 752 e.v.
— in strafzaken, 148, 198, 374 e.v.

Gezag, 165, 194, 399.

Gezinsbijslag, 242 e.v., 371.
— aanvullende, 297.
— geschillen tussen instellingen, 316.
— geschillen, 106.
— interesten, 358.
— rechtsverkrijgenden, 239.
— zelfstandigen, 320.

Gezinsvakantiegeld, 242, 293.

Gezondheid,
— schadevergoeding, 186.

Giftige afval, 153.

Graverijen, 211.
— comite voor veiligheid, 344 e.v., 769 e.v.
— overtreding van concessievoorwaarden, 153.

Grens- en seizoenarbeiders, 304, 830.

Grieven, 725, 729, 742.

Griffierechten, 667.

Groepsverzekering, 186.

Groeven, 211.
— comité voor veiligheid, 344 e.v., 769 e.v.
— overtreding van concessievoorwaarden, 153.

Grondwettigheid, 69, 81, 93, 396.
— administratieve rechtscolleges, 58, 60, 63 e.v., 73.
— arbeidsgerechten, 81.
— arbeidshof, 94, 98.
— werkrechtersraden, 26, 74, 98.
— werkrechtersraden van beroep, 98.

H

Handarbeid, 19.
— geschillen, 106, 194.

Handelaar, 180.
— beroepsziekte, 219.
— R.K.W., 245.
— vertegenwoordiging in rechte, 627.

Handelingsbekwaamheid, 589.

Handelsgebruik,
— bevoegdheid, 184.

Handelshuur, 318.

Handelsregister, 524.

Handelsvennootschap,
— onregelmatig opgerichte, 596.
— vertegenwoordiging in rechte, 591 e.v., 627.
— vreemde, 595.

Handelsvertegenwoordiger, 412.
— arbeidsovereenkomst, 165, 166, 171.
— commissieloon, 414.
— eerlijke handelsgebruiken, 184.
— territoriale bevoegdheid, 488, 509.
— teruggave van lening, 186.

Handtekening (zie ook ondertekening).
— echtheid, 733.

Havenarbeider,
— erkenning, 187.
— erkenningskaart, 187.
— geschil, 109, 122, 187.

Helper, 268, 322.

Heropening der debatten,
— hoger beroep, 700, 732.
— rolrecht, 667.
— samenstelling van de zetel, 116.
— verzet, 739.

Herplaatsing,
— verzoek, 816.

Herplaatsingspremie, 303.
Herroeping van het gewijsde, 156, 698, 752 e.v.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
— samenstelling van de zetel, 117, 755.
Herscholing, 266, 271.
— mindervaliden, 343.
— zelfstandigen, 326.
Herstelpensioen, 285.
Hervatting van geding, 433, 589, 595.
— rolrecht, 667.
Herziening,
— akkoord over verschuldigde vergoedingen, 7.
— bestaansminimum, 311.
— met kracht van gewijsde beklede beslissing van administratief rechtscollege, 156, 752.
— pensioen, 282.
— toegekende graad van arbeidsongeschiktheid, 209, 447, 768.
Hinderlijke bedrijven, 412.
Hoedanigheid, 432.
— aanhangigheid, 469.
— bevoegdheid volgens — van de partijen, 398 e.v.
— geschil betreffende —, 111, 791.
— gezinsbijslag, 244.
— hoger beroep, 122.
— tussenkomst, 460.
— zelfstandige, 322.
Hof van Beroep, 44, 84, 121, 152, 158.
Hof van Cassatie, 53, 54, 63, 66 e.v., 81, 84, 95, 129, 133, 145, 158, 392.
Hof van Justitie, 371, 383 e.v., 491.
Hoge Raad voor de Middenstand, 333.
Hoger beroep, 11, 42, 43, 172, 405, 589, 699 e.v., 810, 815.
— aangetekende brief, 713, 720, 724, 728, 807, 810.
— aanhangigheid, 470.
— akte, 494.
— arbeidsauditoraat, 145, 711, 827.
— beschermde werknemers, 810.
— beschikking op eenzijdig verzoekschrift, 428.
— beslissing van werkrechtersraad, 42, 715, 725.
— bij verzet, 701.
— bureau voor rechtsbijstand, 145.
— conclusie, 721, 723, 727.
— deurwaardersexploot, 713, 719 e.v.
— devolutie, 731 e.v.
— exceptie van afwijzing van bevoegdheid, 157.
— exceptie van territoriale onbevoegdheid, 484, 494.
— gefailleerde, 589.
— gevolgen, 731 e.v.
— grieven, 725, 729.
— homologatie, 766.
— incidenteel, 711, 712, 716, 723.
— in zaken waarbij O.M. op straffe van nietigheid advies moet uitbrengen, 145.
— mandaat, 609, 616.
— minnelijke schikking, 648.
— nietigheid, 719, 723, 724, 726 e.v.
— nieuwe vordering, 736.
— onsplitsbaar geschil, 730.
— orders, 589.
— partij die — kan instellen, 706 e.v.
— pensioenwetgeving, 55.
— prejudiciele vraag, 384 e.v.
— procureur-generaal, 136, 711, 827.
— samenstelling van de zetel, 122 e.v.
— schending openbare orde, 145, 711.
— sociale verkiezingen, 700, 776, 781, 790, 794, 801, 807.
— tegenvorderingen, 453.
— termijn van —, 712 e.v., 776, 810.
— tuchtmaatregelen, 74.
— tussenkomst, 454, 468.
— verkorte rechtspleging, 723, 724, 725, 729.
— verzoekschrift, 537, 713, 719, 727, 810.
— vormvereisten, 723 e.v.
— vrijspraak, 199.
— vrijwaring, 466.
— werkrechtersraad, 42 e.v.
— wijzen van —, 719 e.v.
Homologatie, 656.
— arbeidsongeval, 209, 763 e.v.
— ontbinding, 768.
Honorarium, 210.
Hoofdarbeid, 19, 289.
Hoofdeis, 432.
Hoofdelijkheid, 443.
Hoofdpartij, 144.
Hoofdvordering, 528.
— derdenverzet, 749.
— — en tegenvordering, 436 e.v.
— minnelijke schikking, 641, 656.
— schadevergoeding, 362.
— tussenkomst, 456.

Hoogdringendheid, 414.
Huisarbeid, 105, 165, 237, 502.
Hulp- en voorzorgskas voor zeelieden onder Belgische vlag, 223, 262, 266, 599.
— dwangbevel, 757 e.v.
— kosteloze procesvoering, 682.
Hulpkas voor werkloosheidsuitkering, 250, 601.
— kosteloze procesvoering, 682.
Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (H.V.Z.I.), 266, 270, 599.
— kosteloze procesvoering, 682.
Huur, 166, 183.
H.V.K.Z., 220 e.v., 301.

I

Incidenteel beroep, 711, 732.
— termijn, 712, 716.
— wijze van —, 721, 723.
Indexatie,
— pensioenbijdragen, 282.
— rechtsplegingsvergoedingen, 673.
Informatieplicht, 236, 368.
— schadevergoeding, 359, 363.
Ingebrekestelling, 364.
Inhoud,
— van verzoekschrift, 553 e.v.
Inhouding,
— fiscale — op loon, 187.
— op loon, 181.
— onregelmatige — op loon, 204.
— op vakantiegeld, 291.
Inkorting,
— van termijn, 750.
Inleiding, 102.
— beschermde werknemers, 814.
— geschil bij sociale verkiezingen, 769 e.v.
— hoger beroep, 725.
— homologatie, 767.
— interesten, 364.
— territoriale bevoegdheid, 497.
— verkorte rechtspleging, 729.
— voorrang, 470, 476.
Inning,
— bijdragen sociale zekerheid, 227.
Inquisitoire procedure, 66, 85, 138.
Inschrijving,
— algemene rol, 476, 537, 549, 728.
— bij verzekeringsinstelling, 269.
— H.V.Z.I., 267.
— R.M.Z., 233.
— wegens valsheid, 432.
Instellingen,
— geschillen tussen —, 316, 498, 530.
Internationaal privaatrecht, 489.
Interpretatie,
— Benelux-Gerechtshof, 393.
— C.A.O., 191.
— EEG-Verdrag, 389 e.v.
— eenheid, 68.
Intrekking,
— administratieve beslissing, 582 e.v.
— beschikking op eenzijdig verzoekschrift, 428.
— erkenning van kinderbijslagfonds, 249.
— erkenning van para-medische medewerkers, 275.
— erkenning van uitbetalingsinstellingen, 254.
— erkenning van ziekenhuizen, 275.
— machtiging van landsbonden van ziekenfondsen, 275.
— machtiging van verzekeringsinstellingen, 210.
Interesten,
— betwisting in verband met — van een bevoorrechte schuldvordering, 185.
— bij bepalen van aanleg, 704.
— gerechtelijke, 433, 523, 528, 680, 704, 736.
— monitaire, 70, 359, 364, 528, 704.
— nalatigheids—, 72, 148, 224, 226, 301, 322, 371, 528.
— vergoedende, 359, 364, 704, 736.
— wettelijke, 528, 704.
Invaliden,
— brugpensioen, 288.
— gezinsbijslag, 242.
— kinderbijslag zelfstandigen, 324 e.v.
Invaliditeitsfonds voor de werknemers van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi, 307.
Invaliditeitspensoen, 280 e.v.
— militair — als burgerlijk recht, 55.
— mijnwerkers, 264, 265, 280.
Invaliditeitsuitkeringen,
— mijnwerkers, 264, 265.
— overzeese sociale zekerheid, 306.
Invordering,
— door middel van een dwangbevel, 757 e.v.

J

Jaarlijkse vakantie, 106, 148, 220, 289 e.v.,
— geschillen, 290 e.v.
— geschillen tussen instellingen, 316.
Jeugdbeschermingscomite,
— gezinsbijslagen, 246, 247.
Jeugdorganisait,
— arbeidsongeval, 211.
Jeugdrechtbank,
— gezinsbijslagen, 246, 325, 371.
Juge de l'action est juge de l'exception, 430.
Jura novit curia, 526.

K

Kaderpersoneel, 790.
Kamervoorzitter, 101, 103, 105.
Kandidaten,
— voordracht, 347, 798.
Kantonnement, 433, 528.
Kapitaal,
— betaling van de arbeidsongevallenrente als —, 209, 528, 760 e.v.
Kapitein,
— minnelijke schikking, 661.
— overeenkomst reder en —. Bevoegdheid, 180.
Kennisgeving,
— in het administratief recht, 571 e.v.
Kiescollege, 775.
Kiezerslijst,
— sociale verkiezingen, 346, 774, 791 e.v.
Kinderbijslag, 48, 50, 220.
— werknemers, 148, 160.
— zelfstandigen, 7, 324 e.v.
Kinderbijslagfonds, 75, 203, 227, 243, 603.
— erkenning en intrekking van erkenning, 249, 371.
Klacht, 30, 374,
— arbeidsauditoraat, 154.
— kiezerslijsten, 792.
— nietigverklaring en verbetering van sociale verkiezingen, 802 e.v.
Kleine kamer, 274.
Kloostergemeenschappen,
— recht op geneeskundige verzorging, 108.
— ziekte en invaliditeit, 268.
KMO, 318, 627.
Kort geding,
— aanhangigheid, 469.
— arbeidsrechtbank, 92, 103, 409 e.v., 518.
— derden verzet, 747.
— herroeping van gewijsde, 752.
— hoger beroep, 700, 734.
— kort verzuim, 413, 417.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
— prejudiciele vrag, 385.
— proceskosten, 664.
— rechtsplegingsvergoeding, 673.
— rolrecht, 667.
— tegenvordering, 442.
— tergend en roekeloos —, 442, 691.
— territoriale bevoegdheid, 518.
— tussenkomst, 454 e.v.
— uitvoerbaarheid, 528, 746.
— verkorte rechtspleging, 729.
— verzet, 740, 746.
— voorzitter, 92, 103.
Kort verzuim, 186,
— kort geding, 413, 417.
— loon, 297.
Kosteloze procesvoering, 49, 681 e.v.
Kosten,
— dagvaarding, 524.
Kraamgeld, 242, 324.
Krankzinnige,
— rechtsbekwaamheid, 552.
Kredieturen,
— volstrekte bevoegdheid, 163, 186, 231.
Kwalificatie,
— van de feiten, 154.
— van de overeenkomst, 169.
Kwijting, 631.
Kwijtschelding,
— terugbetaling van pensioenen, 284.
— terugbetaling van werkloosheidsuitkeringen, 261.

L

Laattijdigheid,
— van de vordering, 556.
— van het verzoekschrift, 568 e.v.
Land- en tuinbouw,
— geschillen betreffende uitgesteld loon, 161, 318, 371.

Landbouworganisaties, 623.
Landsbond van ziekenfondsen, 275, 371, 603.
Lastgeving, 166, 590, 607 e.v.,
— minnelijke schikking, 639.
Lasthebber, 238, 517, 591, 593,
— sluiting van ondernemingen, 300 e.v.
— verzoekschrift, 542, 548, 549.
Le criminel tient le civil en état,
(de strafvordering schorst de burgerlijke rechtsvordering) 206, 376.
Leerjongens, 823,
— jaarlijkse vakantie, 289.
— pensioen, 285.
Leerling,
— begrip, 237.
— middenstandsbedrijf, 319.
— sociale zekerheid, 234 e.v.
— technische scholen, 211.
— verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, 262 e.v.
Leerovereenkomst, 237,
— arbeidsovereenkomst, 211.
— geschil inzake —, 92, 105, 188 e.v.
— minder-validen, 189, 341.
— samenstelling arbeidsgerecht, 92, 105.
— territoriale bevoegdheid, 506.
— verplichte minnelijke schikking, 651.
— volstrekte bevoegdheid, 165, 173, 188 e.v.
— zeevissen, 189.
Legalisatierecht, 667.
Leidende ambtenaar,
— verschijnen in rechte, 599 e.v.
Leidinggevend personeel, 774, 784 e.v.
— begrip, 785 e.v.
Lening, 186, 187.
Licenciaat in sociaal recht, 84, 88.
Lijfrente, 286, 675.
Lijstnummer, 775.
Lock-out, 191, 252 e.v.
Lokwoning, 187.
Loon, 224.
— bescherming, 196.
— fiscale inhouding, 187.
— geschil betreffende de betaling, 7, 11, 181.
— overdracht, 371.
— recht op — bij faillissement. Bevoegdheid, 185.
— schadevergoeding wegens het niet betalen, 204.
— sluiting van ondernemingen, 302.
— soorten, 181.
— subrogatie, 197.
— uitgesteld — in land- en tuinbouw, 161, 318, 371.
— van de gerechtelijke akte, 667.
Loondervingsvergoeding, 211, 235.

M

Machtiging,
— landsbond van ziekenfondsen, 275.
— minnelijke schikking, 641.
— verzekeringsinstellingen, 210.
Mandaat, 548, 774, 796.
— bijzonder, 609, 616, 638.
— sociale verkiezingen, 347.
Mededelingsplicht, 236.
Medewerkingsplicht, 236.
Meerderjarigheid,
— staat, 435.
Middenstand,
— KB betreffende de voortdurende vorming, 189, 237.
Mijnen, 211,
— comite voor veiligheid, 344 e.v., 769 e.v.
— overtreding van concessievoorwaarden, 153.
Mijnwerkers,
— comite voor veiligheid, 346.
— geschillen, 109, 122.
— hoger beroep, 42.
— ouderdomspensioen, 57, 150, 280 e.v.
— voorzorgskas, 66.
— sociale zekerheidswet, 241.
— ziekte en invaliditeit, 264 e.v.
Minderjarige,
— dading, 641.
— geplaatste, 179.
— gezinsbijslagen, 246.
— minnelijke schikking, 641.
— staat, 435.
— verschijnen in rechte, 589.
Minder-validen, 146, 267, 485, 560,
— commissie van beroep, 66.
— fysische of mentale arbeidsongeschiktheid, 271.

— geschillen, 337 e.v.
— gezinsbijslag, 243.
— herroeping van het gewijsde, 156.
— samenstelling arbeidsgerecht bij geschil, 107.
— sociale reclassering, 64, 107, 138, 150.
— tegemoetkomingen, 107.
— termijn verzoekschrift, 567.
— vakantiegeld, 294.
— verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging, 108.
— vertegenwoordiging in rechte, 627.
— volstrekte bevoegdheid, 164.

Minimumloon,
— dading, 642.
— schadevergoeding wegens niet betalen van —, 204.

Minister,
— optreden in rechte, 597.

Minister van Arbeid, 119, 127, 133, 136, 192, 231, 353, 482.

Minister van Justitie, 119, 127, 133, 136.

Minister van Middenstand, 96, 97, 119, 325.

Minister van Sociale Voorzorg, 66, 249, 310, 338,
— kosteloze procesvoering, 682.

Minister van Volksgezondheid, 311, 313, 339,
— erkenning als geneesheer-specialist, 275.

Minnelijke schikking, 5, 50, 116, 180, 633, 663,
— arbeidsauditoraat, 154.
— begrip, 628 e.v.
— bevoegdheid, 645.
— kapitein, 181, 661.
— rolrecht, 667.
— tijdstip, 637.
— verplichte, 651 e.v.
— vrijwillige, 634 e.v.

Min-vermogende, 663.

Misbruik van recht,
— schadevergoeding, 357.

Misdrijf,
— territoriale bevoegdheid, 497.
— vordering gesteund op —, 147, 196 e.v.

Moratoire interesten, 70, 359, 364, 528, 704.

Motivering,
— administratief rechtscollege, 66.
— verzoekschrift, 553.
— vonnis, 374.

Mutualiteitsvereniging, 304.

N

Naam,
— dagvaarding, 523.

Naamloze vennootschap, 593.

Nalatigheid, 245.

Nalatigheidsintresten, 72, 148, 224, 226, 301, 322, 371, 528.

Nationaal pensioenfonds voor mijnwerkers, 220, 266, 289, 290, 301, 599,
— invordering door middel van dwanbevel, 757 e.v.
— voorzorgskas, 57.

Nationale Arbeidsraad, 78, 181, 187, 482.

Nationale Hulpkas, 320 e.v., 331.

Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, 141, 174, 211, 227, 371, 823,
— geschillen, 285, 371.
— ziekte en invaliditeit, 263.

Nationale Maatschappij voor Watervoorziening, 227.

Nationaliteit, 382, 435, 490,
— minder-validen, 338.
— staat, 382, 435.
— territoriale bevoegdheden, 490.

Natuurlijke personen,
— verschijning in rechte, 589 e.v.

Neerlegging,
— verzoekschrift, 573.

Ne continentia causae dividatur, 430, zie ook 433.

Nemo legem ignorare censetur, 368.

Nevenvordering, 433, 528.

Nietigheid, 433, 455, 480, 589, 643,
— advies of straffe van —, 134, 150.
— dagvaarding, 480, 522 e.v.
— herroeping gewijsde, 755.
— hoger beroep, 719, 723, 724, 726 e.v.
— minnelijke schikking, 634, 660, 827.
— proceshandeling, 539, 589.
— verzet, 742.
— verzoekschrift, 538, 548, 578.
— vonnis, 157.

Nietigverklaring,
— van sociale verkiezingen, 771 e.v., 802 e.v.
— vordering tot — van K.B. tot algemeen bindend verklaring van C.A.O., 192.

Nieuw feit, 156, 584.

O

O.C.M.W., 141, 311, 351, 604, 605, 641,
— dading en minnelijke schikking, 638, 647.
— personeel, 177.
Omscholing, 820 e.v.
— minder-validen, 341, 343.
Omslag,
— van proceskosten, 664.
Omzendbrief, 586.
Onafhankelijkheid,
— arbeidsauditoraat, 135.
— rechter, 93.
Onafzetbaarheid, 93.
Onbekwaamverklaarde,
— dading, 641.
— gerechtelijk, 552, 589, 641.
— wettelijk, 552, 589, 641.
— minnelijke schikking, 641, 656.
Ondeelbaarheid, 443, 730.
— arbeidsauditoraat, 134.
— zetel, 116.
Onder gerechtelijke raadsman gestelde,
— verschijning in rechte, 589.
— verzoekschrift, 449 e.v.
Ondergeschiktheid, 165, 169.
Onderhandse akte, 544.
Onderneming,
— sluiting, 300 e.v.
Ondernemingsraad, 48,
— geschillen, 106, 344 e.v., 406, 530, 769 e.v.
— ontslag lid, 712, 848 e.v.
— territoriale bevoegdheid, 485, 500 e.v.
— verkiezingen, 722, 769 e.v.
— volstrekte bevoegdheid, 164, 344, 401.
Onderrichting, 586.
Ondertekening,
— dagvaarding, 523, 727.
— verzoekschrift, 543 e.v., 727.
Ondervoorzitter, 104.
Onderwerp,
— van de vordering, 157, 160 e.v.
Onderwerping,
— aan sociale zekerheid, 224.
Onderzoeksmaatregel,
— hoger beroep, 407, 731 e.v.
— samenstelling van de zetel, 116.
— tussengeschil, 407, 432.
— tussenkomst, 456, 463.
— uitgaven, 670.
— verzet, 739.
Onderzoeksrechtsmacht, 374.
Onderzoeksvonnis, 664.
Oneigenlijk misdrijf,
— territoriale bevoegdheid, 497.
Ongeschiktheid,
— overlevingspensioen, 283.
Ongeschiktheidsuitkering,
— mijnwerkers, 264.
Onkosten, 696.
Onsplitsbaar geschil, 429, 455.
Onsplitsbaarheid,
— hoger beroep, 712, 730.
Ontbinding,
— arbeidsovereenkomst, 437, 809.
— C.A.O., 191.
— dading, 648.
— homologatie, 768.
— vennootschap, 595, 812.
Ontheffing,
— van bijdragevermeerdering, 227.
Ontkentenis van proceshandeling, 433, 607.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
Ontslag, 175, 252, 824.
— beschermde werknemers, 347, 809 e.v.
— willekeurig —, 186, 357.
Onttrekking,
— van de zaak, 519, 615.
Ontvangst,
— verzoekschrift, 573.
Ontvankelijkheid, 431,
— laattijdigheid, 556, 569.
— samenstelling van de zetel, 116.
— tegenvordering, 450.
— tussenkomst, 457.
— verzoekschrift, 443, 484.
— vordering tot betaling van geldboeten, 355.
Ontvoogde minderjarige,
— dading, 641.
— minnelijke schikking, 641.
— rechtsbekwaamheid, 551.
— verschijning in rechte, 589.
— verzoekschrift, 549 e.v.
Onvermogende, 663.
Onvoorwaardelijk pensioen, 338.
Oorlogsinvalide,
— ziekte en invaliditeit, 265, 371.

Oorzaak,
— aanhangigheid, 469.
— samenhang, 472.
— — van de vordering, 524.
Openbaar bestuur,
— hoger beroep, 709.
— minnelijke schikking, 641.
— schadevergoeding, 367.
Openbaar ministerie, 81, 435, 654, 753,
— arbeidsgerechten, 95, 104.
— arbeidshof, 130.
— arbeidsrechtbank, 130.
— hoger beroep, 136, 145, 199, 711, 827.
Openbare dienst, 72, 76, 349.,
— algemene beginselen, 68 e.v.
— continuiteit van de —, 119 e.v.
— optreden in rechte, 597, 599.
— statuut werknemers in —, 177 e.v.
Openbare instellingen, 54,
— minnelijke schikking, 641.
Openbare onderstand, 312 e.v.
Openbare orde, 101, 109, 136, 144, 145, 157, 159, 168, 198, 376, 435, 468, 476, 480, 484, 485, 493, 497, 510, 514, 642 e.v., 652, 656, 711, 730, 731,
— — en dwingend recht, 643.
Openbare rechtspersonen,
— verschijning in rechte, 597 e.v.
Openbare rechtsvordering, 379,
— arbeidsauditoraat, 152.
— uitoefening, 95.
Opgeëisten,
— burgerlijk, 179.
Opschorting van betaling, 146.
Opsporingsonderzoek, 154.
Opstelrecht, 667.
Opzegging,
— van C.A.O., 191.
Opzeggingstermijn, 182.
Opzeggingsvergoeding, 437,
— faillissement. Bevoegdheid, 185.
— kort geding, 419.
Opzeggingsverplichting, 19.
Orde der geneesheren,
— Raden van de —, 277.
Ordonnantie, 396.
Orgaan,
— rechtspersoon, 590.
Organisatie van het bedrijfsleven, 345, 770.
Ouderdomspensioen, 64, 67, 69, 150, 235, 280 e.v.,
— bedrag, 55.
— burgerlijk recht, 55.
— commissie van beroep inzake — van werklieden en bedienden, 66.
— hogere commissie voor —, 60.
— mijnwerkers, 57, 150.
— rechtverkrijgenden, 239.
— voorwaarden, 55.
— vrijwillige redders aan de kust, 211.
— vrijwillig verzekerden, 305.
Ouderdomsrente, 328.
Ouderdomstoelage, 282.
Overdracht,
— van loon, 371.
Overeenkomst,
— kwalificatie, 169.
— tegenvordering, 448.
Overeenkomst „au pair", 173.
Overeenkomst tot verrichten van arbeid, 165.
Overeenkomst voor stage, 173.
Overheidspersoneel, 174, 211, 823.
Overlegging,
— van stukken, 699, 739.
— samenstelling van de zetel, 116.
Overlevingspensioen, 280 e.v.
Overlijden,
— schorsing van termijnen, 717, 745.
Overloon, 181, 642.
Overmacht, 72, 570, 809,
— aangifte van arbeidsongeschiktheid, 276.
— verlenging termijn, 276, 569 e.v., 716, 744.
Overtreding, 152,
— burgerlijke vordering, 457.
Overzeese sociale zekerheid, 60, 64, 265,
— bevoegdheid, 164.
— geschil, 109, 122, 138, 304 e.v.
— termijn verzoekschrift, 567.

LINDEVELDSTRAAT, 5
P 9308 HOFSTADE (AALST)
TEL. 053/21.16.69

Pachtwet, 318, 652.
Paritair comite, 157, 191,
— beschermde werknemers, 808, 811 e.v.
— representatieve organisatie, 625.

Paritaire samenstelling,
— administratieve rechtscolleges, 66.
— arbeidsgerechten, 79, 84, 86, 88, 103, 109, 110.
— werkrechtersraad, 20, 31 e.v.

Parket-generaal bij het Hof van Beroep, 154.

Partij,
— aanhangigheid, 469.
— bevoegdheid volgens hoedanigheid van —, 398 e.v.
— hoedanigheid, 157.
— hoger beroep, 706 e.v.
— onregelmatige vertegenwoordiging van —, 145.
— proceskosten, 664.
— RIZIV, 271.
— samenhang, 472.
— tussenkomst, 423.
— verschijning in rechte, 587 e.v.
— vertegenwoordiging van —, 605 e.v.
— ziekenfonds, 270.

Pensioen, zie ook Ouderdomspensioen, 398,
— aanvullend, 297.
— begrip, 280.
— complementair, 286.
— inhouding, 414.
— schadevergoeding, 360.
— werknemers, 585.
— verzoekschrift, 567.
— zelfstandigen, 328 e.v., 585.

Pensioenregeling,
— geschillen, 329.

Pensioens- en gezinstoelagenkas voor de werknemers van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi, 307.

Pensioenvoorschotten, 328.

Pensionering,
— jaarlijkse vakantie, 289, 294.

Persoonlijke bezittingen, 183.

Persoonlijke verschijning, 663, 676,
— hoger beroep, 700.
— verzet, 739.

Plaatsopneming, 676,
— hoger beroep, 700.
— verzet, 739.

Plaatsvervangende raadsher verzet, 739.

Plaatsvervangende raadsheren in sociale zaken, 121.

Plaatsvervangende rechters, 104.

Plaatsvervangende rechters in sociale zaken, 104, 114.

Plaatsvervangende werkrechters, 45.

Pleidooizegel, 523.

Pleitrecht, 605 e.v.

Plichten,
— sociale zekerheid, 234 e.v.
— ziekte- en invaliditeitsverzekering, 267 e.v.

Politiecommissariaat,
— afgifte van dagvaarding, 523.

Politieke rechten, 53, 61, 62, 368,
— en burgerlijke rechten, 61 e.v.
— werkloosheidsuitkeringen, 251.

Politiek verlof, 186.

Politierechtbank, 152.

Pool van zeelieden ter koopvaardij, 250 e.v., 599, 831,
— kosteloze procesvoering, 682.

Postdienst,
— afgifte van dagvaarding, 523.

Prejudiciële exceptie, 397.

Prejudiciële geschillen, 372, 434,
— decreet van de cultuurraad, 395.
— decreten en ordonnanties van de gewesten, 396.
— van strafrechtelijke aard, 397.

Prejudiciële vragen, 381 e.v.

Premie,
— aanvullende —, 232.
— verzekerings—, 210.

Prijs,
— van de gerechtelijke akte, 667.

Procedure,
— accusatoire, 68, 70.
— inquisitoire, 66, 85, 138.
— strafrechtelijke, 72.

Proceshandeling,
— afstand van, 433.
— nietigheid van, 539.
— ontkentenis van, 433, 607.

Proceskosten, 433, 439, 528, 537, 538, 662 e.v., 699, 700.

Proces-verbaal,
— arbeidsauditoraat, 154.
— minnelijke schikking, 640 e.v., 643, 647 e.v., 657.
— vrijwillige verschijning, 548, 656, 742.
— zitting, 101.

Procuratiehouder, 592.
Procureur des Konings, 71, 152, 374,
— arbeidsauditoraat, 84.
— openbare rechtsvordering bij samenloop of samenhang, 95.
Procureur-generaal, 95, 115, 130, 133, 154,
— herroeping van gewijsde, 156, 753.
— hoger beroep, 136, 711, 827.
Promotiekansen, 820 e.v.
Provincie,
— dading, 641.
— minnelijke schikking, 641.
— verschijning in rechte, 598 e.v.
Provincieraad, 84, 127,
— minnelijke schikking, 641.
Provisie, 409 e.v.
P.V.B.A., 594, 641.

Q

Quasi-delict, 187.
Quod clarum est non debet interpretari, 386.

R

Raadkamer, 423, 654,
— arbeidsauditoraat, 154.
— verzoeningsprocedure, 636, 643.
Raadsheer,
— arbeidshof, 94, 121 e.v.
— benoeming, 127.
Raadsheer in sociale zaken, 121,
— benoeming, 96, 128.
— statuut, 93.
Raad van beheer, 342,
— n.v., 593.
Raad van State, 53, 62, 63, 66, 68, 93, 148, 177, 392, 532, 626,
— auditoraat, 137.
— bevoegdheid, 161, 175, 178, 395, 833.
— intrekking van machtiging van landsbond van ziekenfondsen, 275.
— schorsing of intrekking van de erkenning van de para-medische medewerkers, 275.
Raad voor Economisch Onderzoek inzake Vreemdelingen, 318.
Rang,
— van de voorrechten, 187.
Ranglijst, 101.
Rechtbank van eerste aanleg, 17, 84, 86, 103, 152, 159, 166 e.v., 170, 185, 371, 382, 400,
— aanhangigheid, 470.
— hoger beroep, 42.
— hoger beroep tegen tuchtmaatregelen, 74.
— representatieve organisatie, 618 e.v.
— samenhang, 476.
— tergende en roekeloze tenuitvoerlegging, 370.
— vertegenwoordiging in rechte, 615.
— verzoeningsprocedure, 633.
— volstrekte bevoegdheid, 158, 159, 170, 434, 435, 467, 476.
— voorzitter, 84, 86.
— uitbreiding van rechtsmacht, 158, 170.
Rechtbank van Koophandel, 13, 17, 84, 185, 400,
— aanhangigheid, 470.
— eerlijke handelsgebruiken, 184.
— hoger beroep, 41.
— representatieve organisatie, 618 e.v.
— vertegenwoordiging in rechte, 605, 615.
— volstrekte bevoegdheid, 171.
Rechten,
— sociale zekerheids— van werknemers en leerlingen, 234 e.v.
— ziekte- en invaliditeitsverzekering, 262 e.v.
Rechten van verdediging, 456, 466, 553,
— administratieve rechtscolleges, 66.
Rechter,
— aanduiding van de —, 566.
— arbeidsrechtbank, 92, 103, 104.
— benoeming, 119.
Rechter-commissaris, 179, 185, 656.
Rechter in sociale zaken, 103, 104, 105, 106, 110, 378,
— benoeming, 96, 119 e.v.
— getuigenverhoor, 118.
— plaatsvervangende —, 104, 114.
— statuut, 93.
— vervanging, 114.
Rechterlijk bevel, 423.
Rechterlijke macht, 62, 68 e.v.,
— benoeming, 84.
— en uitvoerende macht, 53 e.v., 58.
Rechthebbende, 239.
Rechtsbekwaamheid, 435,
— verzoekschrift, 549 e.v.

Rechtsbijstand, 532, 663,
— bureau voor —, 92, 103, 124.
— eenzijdig verzoekschrift, 427.
— hoger beroep, 699, 734.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
— rechtsplegingsvergoeding, 672.
— verkorte rechtspleging, 729.
— verzet, 739.

Rechtsdag, 470.

Rechtsgrond,
— andere —, 168.

Rechtsingang, 171, 521 e.v.,
— dagvaarding, 97, 521 e.v., 538.
— verschijnen in rechte, 587 e.v.
— verzoekschrift, 531 e.v.
— werkrechtersraad, 27 e.v., 30.
— wijzen van —, 97.

Rechtsmacht, 484,
— eenheid van —, 82.
— toewijzing van, 510.

Rechtsmiddelen, 568, 698 e.v.

Rechtspersoon,
— verschijning in rechte, 590 e.v.

Rechtspersoonlijkheid,
— representatieve organisatie, 618 e.v.

Rechtspleging, 1, 85,
— kosteloosheid van de —, 49.
— op verzoekschrift, 533.

Rechtsplegingsvergoeding, 672 e.v., 687.

Rechtsvordering,
— afstand van —, 203, 433, 609, 630, 738.
— openbaar ministerie, 144.

Rechtszekerheid, 582.

Rechtverkrijgende,
— arbeidsongeval, 209.
— sociale zekerheid, 239.

Reclassering (zie sociale reclassering).

Reconventie, 439.

Reconventio est mutua rei petitio, ad petitionem actoris redacta, 437, 439.

Reconvention sur reconvention ne vaut, 452.

Redder,
— vrijwillige — aan de kust, 211.

Reder,
— arbeidsongeval, 319.
— minnelijke schikking, 661.
— overeenkomst — en kapitein. Bevoegdheid, 180.
— overeenkomst — en vissers. Bevoegdheid, 180.

Regelingsarrest, 395, 833.

Registratierechten, 667.

Reglementering inzake gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke bedrijven, 153.

Regresvordering, 210, 316.

Regularisatie,
— bijdragen, 283.

Rente, 528.

Rentebijslag, 287,
— geschil,
— herroeping van het gewijsde, 156.
— volstrekte bevoegdheid, 163.

Representatieve organisatie,
— begrip, 778.
— minnelijke schikking, 638.
— optreden in rechte, 625 e.v., 777, 809, 815, 824.
— vertegenwoordiging van partijen, 605 e.v., 614, 638.

Representativiteit,
— geneesherenorganisaties, 275.
— werknemersorganisaties, 618 e.v.

Repressieve rechtspraak, 73.

Retorsieontslag, 817.

Revalidatie, 266, 271, 326.

Richtlijn,
— EEG-Verdrag, 384.

Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, 141, 190, 250 e.v., 301, 316, 364, 560, 599 e.v.,
— kosteloze procesvoering, 682.
— sancties, 350.

Rijksdienst voor jaarlijkse vakantie, 203, 289, 599,
— dading, 641.
— kosteloze procesvoering, 682.
— minnelijke schikking, 641.

Rijksdienst voor kinderbijslag voor werknemers, 141, 203, 227, 243, 599,
— kosteloze procesvoering, 682.

Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid, 141, 220 e.v., 301, 599, 685,
— dading, 641.
— invordering door middel van een dwangbevel, 757 e.v.
— minnelijke schikking, 641.
— schadevergoeding, 204.

Rijksdienst voor Rust- en Overlevingspensioenen, 602.
Rijksdienst voor Werknemerspensioenen, 282 e.v., 351, 599,
— gewaarborgd inkomen, 309.
— informatieplicht, 363.
— kosteloze procesvoering, 682.
Rijksfonds voor Sociale Reclassering van Mindervaliden, 66, 340, 581, 602, 682.
Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen Zelfstandigen, 320 e.v., 335, 602,
— kosteloze procesvoering, 682.
Rijkskas voor Rust- en Overlevingspensioenen, 282 e.v., 330, 602,
— kosteloze procesvoering, 682.
Rijkspersoneel, 238.
R.I.Z.I.V., 203, 266 e.v., 316, 327, 468, 599,
— derden-verzetdoende partij, 272.
— partij, 271.
— tussenkomende partij, 272.
Rolrecht, 667.
Ruanda-Urundi,
— sociale zekerheid, 307.
Rust- en overlevingspensioen, 220, 280 e.v., 351, 819.
— arbeiders, 60, 66, 553.
— bedienden, 60, 66, 553.
— begrip, 280.
— geschil betreffende —, 106.
— geschillen tussen instellingen, 316.
— rechtverkrijgenden, 239.
— vrijwillig verzekerde, 66.
— zeevarenden, 66.
— zelfstandigen, 7, 60, 328, 553.
Rust- en overlevingsrente, 332.

S

Samenhang, 429, 450, 451, 466, 472 e.v., 704, 755,
— exceptie van —, 184, 433.
— openbare rechtsvordering, 95, 152.
— territoriale bevoegdheid, 476, 511.
— volstrekte bevoegdheid, 476.
— vrijwaring, 466.
Samenloop, 152,
— openbare rechtsvordering, 95, 152.
Samenstelling,
— arbeidsauditoraat, 130, 146.
— arbeidshof, 121 e.v., 146.
— arbeidsrechtbank, 101 e.v., 146.
— geschillen nopens het sociaal statuut van zelfstandigen, 96, 103, 108.
— paritaire —, 79, 84, 86, 88, 103, 110.
Samenvoeging, 451, 473, 476, 478, 479, 704, 755.
Sanctie, 352.
Schade,
— extracontractuele, 357.
— niet afleveren van sociale documenten, 357.
Schadevergoeding,
— beëindiging van arbeidsovereenkomst voor begin van uitvoering, 182.
— bij procesvoering, 688 e.v.
— niet afleveren van sociale documenten, 186.
— omvang, 203.
— onrechtmatige beeindiging van arbeidsovereenkomst, 182.
— tergend en roekeloos geding, 442, 443, 448, 453, 688 e.v.
— uit delict of quasi-delict, 187.
— vernietiging van persoonlijke goederen bij brand, 186.
— volgens het gemene recht, 357 e.v.
— willekeurig ontslag, 186.
Scheiding der machten, 276, 367, 586.
Scheiding van tafel en bed,
— pensioen, 283.
Scheidsgerechten, 50, 60.
Scheidsrechter, 630.
Scheidsrechterlijke commissie, 1, 2, 7, 50 e.v.
Scheidsrechterlijke overeenkomst, 157.
Schepelingen, zie zeelieden.
Schepen, 598.
Schikking, 629.
Schipper, 109, 122.
Scholing, 252.
Schorsende kracht,
— administratieve beslissing, 138, 581.
— hoger beroep, 734.
— overlijden, 717, 745.
— strafvordering, 374.
— verzet, 746.
— verzoekschrift, 138, 581.
Schorsing,
— van arbeidsovereenkomst, 809.
— van erkenning van para-medische medewerkers, 275.

— van erkenning van uitbetalingsinstellingen, 254.
— van tenuitvoerlegging, 734, 746.
— van termijnen, 569, 717, 746.
— van toegediende prestaties, 349.

Schriftelijke behandeling, 614.

Schriftonderzoek, 434, 676,
— hoger beroep, 700.
— verzet, 739.

Schuldvergelijking, zie compensatie.

Schuldvorderingen,
— bevoorrechte aard, 187.
— opname van —, 185.

Seizoenarbeiders, 507.

Sekwester,
— eenzijdig verzoekschrift, 425, 426.
— kort geding, 417.

Seponeren, 154.

Shoregangers,
— brugpensioen, 831.

Sluiting van de debatten,
— excepties, 495.
— hoger beroep, 700.
— intrekking van administratieve beslissing, 582.
— tegenvordering, 447.
— tussenkomst, 466.
— verzet, 739.
— wachtgelden, 162.

Sluiting van ondernemingen, 7, 48, 300 e.v.,
— beschermde werknemers, 812.
— Fonds voor Vergoeding van Werknemers ontslagen in geval van —, 75.
— geschil betreffende —, 106, 485.
— geschillen tussen instellingen, 316.
— leerlingen, 237.
— vergoedingen, 181, 186, 298.
— volstrekte bevoegdheid, 164.
— wachtgelden, 162.
— zegelrecht, 667.

Sociaal Fonds voor Diamantarbeiders, 230, 296, 299, 401.

Sociaal recht, 82,
— autonomie en eenheid, 77.
— finaliteit, 77, 643.

Sociaal secretariaat, 141.

Sociaal statuut,
— zelfstandigen, 7, 92, 141, 161, 316, 620, 823.

Sociale bijdragen, 7, 72,
— geschillen, 75.

Sociale documenten,
— kort geding, 413.
— schadevergoeding bij niet-afleveren van —, 186, 204, 357.

Sociale openbare diensten,
— verschijning in rechte, 599 e.v.

Sociale prestaties,
— schadevergoeding, 358.

Sociale promotie, 186.

Sociale reclassering van minder-validen, 64, 138, 150, 340,
— bijzondere leerovereenkomst, 189.
— zelfstandige, 277.

Sociale verkiezingen,
— beschermde werknemers, 808 e.v.
— geschillen, 769 e.v.
— hoger beroep, 700, 722, 776, 781, 790, 794, 801, 807.
— klachten, 346.
— representatieve organisaties, 625.
— termijn voor hoger beroep, 712.

Sociale Verzekeringskas voor Zelfstandigen, 603.

Sociale voordelen,
— zelfstandigen, 333.

Sociale voorzieningen,
— geschillen nopens —, 76, 85, 138.
— ontzegging van recht op —, 73.

Sociale zekerheid, 1, 68, 141, 532, 819.
— aanvullende —, 297.
— begrip, 220, 241.
— geschillen betreffende —, 220 e.v.
— geschillen tussen instellingen, 316.
— herroeping van het gewijsde, 156.
— internationale verdragen, 574, 580.
— kosteloze procesvoering, 682.
— en sociaal geschil, 82.
— geschillen van zelfstandigen, 317 e.v.
— samenstelling arbeidsgerecht bij geschil, 106.
— territoriale bevoegdheid, 516 e.v.
— verplichtingen van de werkgever, 220 e.v.
— volstrekte bevoegdheden, 164, 220 e.v.
— zelfstandigen, 103, 104, 146, 164.

Sociale zekerheid van zelfstandigen,
— samenstelling arbeidsgerecht bij geschil, 96, 103, 108.

— territoriale bevoegdheid, 516 e.v.
— volstrekte bevoegdheid, 164, 317 e.v.
Sociale zetel, 497.
Speciaal Onderstandsfonds, 313, 339.
Specialisatie, 38 e.v., 105, 109, 110, 134.
Spoedeisend karakter,
— bevoegdheid, 409 e.v.
— van de vordering, 157.
Staat,
— verschijning in rechte, 597 e.v.
Staat van de persoon, 432, 435, 589,
— prejudiciële geschillen, 382.
Staatloze, 311.
Staatspensioen, 238.
Stage, 173.
Stakersgeld, 191, 256.
Staking, 252 e.v.,
— vordering tot —, 184.
Statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar, 395.
Statuut,
— begrip, 177.
— personeel in openbare dienst, 174 e.v., 177.
— raadsheer in sociale zaken, 93.
— rechter in sociale zaken, 93.
Stembiljet, 775.
Strafbeding, 277, 828.
Strafbepaling, 71, 72.
Strafdossier, 666.
Strafrechter, 71 e.v., 81, 148 e.v., 198 e.v., 374,
— burgerlijke partij, 197 e.v., 373.
Strafrechtelijke bevoegdheid, 81, 372 e.v., 378 e.v., 397.
Strafrechtspraak, 73,
— administratieve, 73.
— en tuchtrechtspraak, 74.
Strafvordering, 153, 197 e.v.,
— burgerlijke partij, 148, 197 e.v.
— schorsende kracht, 206, 376, 810.
Student,
— arbeidsovereenkomst, 165.
Studieverlof, zie kredieturen.
Stuiting, 650,
— van termijn, 569.
— verzoekschrift, 536, 578.
Subjectief recht, 53, 55, 60, 63, 65, 76, 138, 560,
— en burgerlijk recht, 62.
Subrogatie, 197.
— Fonds voor Sluiting van Ondernemingen, 302.
— ziekenfonds, 828.
— ziekte- en invaliditeitswetgeving, 279.
Substituut-arbeidsauditeur, 95, 130, 133.
Substituut-generaal, 95, 130, 133.

T

Taalgebruik in gerechtszaken, 487, 578,
— verzoekschrift, 578 e.v.
— EEG, 580.
Tantum devolutum quantum appellatum, 557, 732.
Tarieven, 277, 826.
Technische bedrijfseenheid, 770 e.v., 781 e.v.,
— begrip, 781.
Technische redenen,
— beschermde werknemers, 808, 811 e.v.
Tegenpartij,
— verzoekschrift, 555.
Tegenstelbaarheid,
— dading, 632.
Tegenvordering, 141, 364, 436 e.v.,
— aanleg, 705.
— administratie, 445.
— bij tussenkomst, 438, 459.
— eiser, 452.
— hoger beroep, 453.
— rolrecht, 667.
— territoriale bevoegdheid, 490, 511.
— verjaring, 443, 444.
— verzet, 447.
— volstrekte bevoegdheid, 447.
— vordering tot schadevergoeding als —, 361, 442.
Tenuitvoerlegging, 494, 648,
— hoger beroep, 699.
— schorsing, 734.
— verzet, 746.
Tergend en roekeloos geding, 682.
— schadevergoeding, 442, 443, 448, 453, 688 e.v.
Termijn,
— beroep tegen beslissing over wedertewerkstelling, 215.
— beslissing leidinggevend personeel, 790.
— betaling sociale zekerheid, 224.

— dagvaarding, 523, 743.
— herroeping van het gewijsde, 754.
— hoger beroep, 712 e.v., 776, 810.
— intrekking van admistratieve beslissing, 582.
— kort geding, 411.
— sociale verkiezingen, 776.
— schorsing, 569, 717, 746.
— tegenvordering, 447.
— terugvordering pensioen, 283.
— verkorting van — tot dagvaarden, 427.
— verplichte minnelijke schikking, 654.
— verlenging van —, 716, 744.
— verschijning in hoger beroep, 724.
— verzet, 743, 744.
— verzoekschrift, 567 e.v.
— verzoeningsprocedure, 644.
— vrijwaring, 466.
— voordracht van kandidaten bij sociale verkiezingen, 798.
— voor het bekomen van inlichtingen, 143.

Territoriale bevoegdheid, 481 e.v., 780, 824, 826, 830.

Terugbetaling,
— bestaansminimum, 311.
— kwijtschelding van — van werkloosheidsuitkeringen, 261.
— ten onrechte betaalde prestaties, 278.
— territoriale bevoegdheid, 497.

Teruggave, 441.

Terugvordering,
— geldboete, 183.
— gewaarborgd inkomen, 309.
— gezinsbijslag zelfstandigen, 335.
— onverschuldigde beroepsziekteuitkeringen, 219.
— onverschuldigd betaalde bijdrage, 224.
— pensioenuitkering, 282 e.v.
— pensioen zelfstandigen, 335.
— sluiten van ondernemingen, 401.
— tegemoetkoming aan minder-validen, 338.

Tewerkstelling,
— plaats, 497, 514.
— werknemers van vreemde nationaliteiten, 153, 161.

Tijdelijke kamers, 113, 125.

Toelaatbaarheid,
— tegenvordering, 444.
— tussenkomst, 465.
— verzoekschrift, 542, 554.

Toelage, 282.

Toelagefonds voor Werknemers van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi, 307.

Toepassing,
— C.A.O., 191.

Toestemming,
— bijzonder mandaat, 609.

Toetreding,
— C.A.O., 191.

Toewijzing,
— van rechtsmacht, 510.
— voorrang, 470.

Tuchtmaatregel, 74, 273,
— vernietiging, 175.

Tuchtmacht, 74.

Tuchtraad, 157.

Tuchtrecht, 73.

Tuchtrechtspraak, 74.

Tuchtstraf,
— schadevergoeding wegens onrechtmatig opleggen, 186.

Tuchtzaken, 144.

Tussengeschil, 407, 429 e.v.

Tussenkomende partij, 423, 753, 783,
— arbeidsauditoraat, 144.
— hoger beroep, 706.
— R.I.Z.V., 272.
— rolrecht, 667.

Tussenkomst, 429, 454 e.v.,
— aggressieve, 438, 457 e.v.
— arbeidsongeval, 465.
— bewarende, 407, 438, 457 e.v.
— bij kort geding, 454.
— bij verzoening, 454.
— derdenverzet, 747.
— gedwongen, 455 e.v., 461 e.v.
— gefailleerde, 466.
— gerechtskosten, 697.
— in hoger beroep, 454, 468, 706.
— om vrijwaring, 433, 457, 468.
— procedure, 466.
— tegenvordering, 438, 459.
— termijn van hoger beroep, 712.
— territoriale bevoegdheid, 490.
— tot gemeenverklaring van, 463 e.v.
— volstrekte bevoegdheid, 466, 467.
— vrijwillige, 455 e.v.

Tussenvordering, 433,
— administratieve, 445.
— rolrecht, 667.

U

Uitbetaling (zie uitkering).
Uitbetalingsinstelling voor werkloosheidsuitkering,
— erkenning, 254, 603.
Uitbreiding,
— bevoegdheid, 429 e.v.
— sociale zekerheid, 238.
— vordering, 525, 556, 736, 746.
Uitgavenvergoeding, 677.
Uitgifte (zie expeditie).
Uitkering,
— aanvullende — aan grens- en seizoenarbeiders, 304.
— kapitaal, 762.
— pensioen, 282.
— weigering, 349.
Uitkeringsgerechtigde, 514, 516.
Uitlegging,
— EEG-Verdrag, 383 e.v.
— minnelijke schikking, 649, 658.
— proceskosten, 664, 676.
— samenstelling van de zetel, 117.
— vonnis, 433.
— vordering tot —, 540.
Uitleggingsarrest,
— Hof van Justitie, 388.
Uitsluiting (zie ook lock-out),
— sanctie, 350.
Uitspraak,
— samenstelling rechtbank, 116.
— termijn, 776, 781, 790, 794, 805, 807, 810, 824.
Uitstel van betaling,
— bijdragen sociale zekerheid, 224.
— kort geding, 419.
Uittredingsvergoeding, 318.
Uitvoerbaarverklaring (zie ook exequatur),
— bij voorraad, 433, 528, 734.
Uitvoerende macht,
— en rechterlijke macht, 53, 54.
Uitvoering,
— administratieve beslissing, 581.
— gedwongen —, 362, 364.
— rechtstreekse —, 364.
— straf, 154.
— tergende en roekeloze tenuitvoerlegging, 370.
— bij equivalent, 362.
— verbintenis, 489.
— vonnis, 187, 371.
Uitwinningsvergoeding, 171.
Uitzetting, 318.
Ultra petita, 148, 525, 824.

V

Vakantie,
— aanvullende, 291.
— contractuele vakantieregeling, 186.
— geschillen, 290 e.v.
— kort geding, 419.
— wettelijke, 181, 289.
Vakantiefonds, 75, 141, 148, 203, 279, 289, 603.
— kosteloze procesvoering, 682.
— subrogatoire vordering, 279.
Vakantiegeld - bedienden, 181, 289, 402,
— aanvullend, 297.
— geschillen, 181, 291.
— schadevergoeding wegens niet betaling, 204.
Vakantiegeld - arbeiders, 148, 181, 203, 235, 241, 289 e.v.,
— aanvullend, 297.
— geschillen, 291.
Vakantiekamer, 102.
Vakbondsafgevaardigden,
— schadevergoeding, 191, 371.
Vakorganisatie (zie ook representatieve organisatie, 105.
Valsheid, 432, 434,
— inschrijving wegens —, 523.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.
Valsheidsprocedure, 434.
Veiligheid en gezondheid, 196, 297.
Vennootschap (ontbonden),
— verschijning in rechte, 595.
Vennootschap, 194, 319.
Vennootschap onder een gemeenschappelijke naam,
— verschijning in rechte, 596.
Veranderlijkheid,
— beginsel der —, 68, 69.
Verantwoordelijkheid (zie aansprakelijkheid).
Verbetering, 117,
— hoger beroep, 700.

— minnelijke schikking, 649, 658.
— proceskosten, 664, 676.
— sociale verkiezingen, 774, 802 e.v.
— vonnis, 433.
— vordering tot, 540.

Verbintenis, 286,
— territoriale bevoegdheid, 489, 497.

Verblijf,
— geschil in verband met voorwaarde van — van mindervaliden, 338.

Verblijfplaats,
— arbeidsongeval, 514.
— territoriale bevoegdheid, 509.

Verbreking,
— van verzekeringsovereenkomst, 210.

Verdaging,
— samenstelling van rechtbank, 116.
— voorrang, 470.

Verdragen,
— internationale — betreffende de sociale zekerheid, 574.
— rechtsbijstand, 663.

Vereffenaar,
— beschermde werknemers, 812.
— sluiting van onderneming, 300 e.v.
— verschijning in rechte, 595.

Vereffening, 595.

Verenigde kamers, 104, 123.

Vergoedende interesten, 359, 364, 706, 736.

Vergoedingspensioen, 285.

Verhaal op de rechter, 698,
— bijzonder mandaat, 609.

Verhindering, 104, 114, 116, 126.

Verhoging,
— van verschuldigd bedrag, 749.

Verjaring, 224, 443,
— burgerlijke vordering, 148, 200, 201.
— stuiting, 523, 536, 579, 650.

Verkeersongeval, 196.

Verklaring,
— van verschijning, 724.

Verklaring van de rechten van de mens, 399.

Verkorte rechtspleging, 723, 724, 729.

Verkwister, 552.

Verlengde minderjarigheid, 551.

Verlenging,
— van termijnen, 275, 276, 569 e.v., 716, 744, 750.

Vermoedens, 639,
— territoriale bevoegdheid, 495.

Vernietiging,
— beroep tot —, 175.
— gehomologeerde overeenkomst inzake arbeidsongeval, 209, 768.
— schadevergoeding wegens — van persoonlijke goederen bij brand, 181.

Veroordeling,
— gedwongen tussenkomst, 461.
— provisioneel, 200.
— tegenvordering, 442.
— tussenkomst, 457.

Veroordelingsrecht, 667.

Verordening, 68,
— EEG-Verdrag, 384.
— geschil betreffende sociale voordelen toegekend bij —, 106.
— talengebruik, 580.

Verplaatsingskosten,
— deskundige, 666, 670.
— magistraat, 671.

Verschijning,
— partijen, 587 e.v.
— persoonlijke, 588, 634, 700, 739.
— schriftelijke, 587, 614, 724.
— termijn voor — in hoger beroep, 724.
— verklaring van —, 724.

Versnelde beroepsopleiding, 252,
— territoriale bevoegdheid, 506.
— volstrekte bevoegdheid, 165, 173, 190, 211, 319.

Verstek, 148, 495, 587, 732, 737, 810.
— hoger beroep, 700, 706 e.v.
— territoriale bevoegdheid, 495.
— verzet, 738 e.v.

Vertaling,
— kosten, 679.

Vertegenwoordiging, 46,
— aktieve en passieve, 592.
— in rechte van werkrechtersraad, 46 e.v.
— onregelmatige, 146.
— partijen, 97, 605 e.v.

Verval,
— van aanleg, 707.
— van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, 276.

Vervaltermijn, 568, 782,
— begrip, 782.
— stuiting, 578.

Vervanging,
— raadsheer in sociale zaken, 126.
— rechter, 104, 116.
— rechter in sociale zaken, 114, 115, 116.
— voorzitter, 104, 114, 116.

Vervroegd pensioen, 106.

Verwarmingstoelage, 266.

Verweermiddel, zie exceptie.

Verwijzing, 168 e.v., 519, 732,
— Benelux-Gerechtshof, 392.
— decreet van de Cultuurraden, 395.
— Hof van Justitie, 386.
— naar buitenlandse rechtmacht, 512.
— voorrang, 470.

Verzekeraar,
— arbeidsongevallen, 197, 272, 340, 603, 760.
— motorrijtuigen, 232, 340.
— subrogatoire vordering, 279.
— tussenkomst, 465.

Verzekering,
— bijkomende — tegen arbeidsongevallen, 211.

Verzekeringsfonds, 232,
— arbeidsongevallen, 7, 50.
— minnelijke schikking, 641.

Verzekeringsinstelling tegen ziekte en invaliditeit,
— subrogatie, 197.

Verzekeringsovereenkomst,
— verbreking, 210.

Verzet, 698, 737 e.v., 810,
— beschikking op eenzijdig verzoekschrift, 428.
— bevoegdheid, 159, 746.
— en hoger beroep, 701.
— rechtsingang, 539.
— samenstelling van de zetel, 117, 124, 746.
— termijn, 743, 744.
— uitbetaling van gezinsbijslag, 325.
— wijze van voorziening, 742.

Verzoekschrift, 77, 97, 140, 146, 793,
— eenzijdig, 533, 548, 614.
— erkenning van de dringende reden, 809.
— hoger beroep, 513, 713, 719 e.v., 727, 810.
— inhoud, 553 e.v.
— kort geding, 410.
— ondertekening, 543 e.v.
— rechtsgevolgen, 581 e.v.
— rechtsingang, 521, 531 e.v., 776, 804.
— rechtspleging op eenzijdig —, 421 e.v., 528.
— sociale verkiezingen, 776, 793.
— taalgebruik, 578 e.v.
— termijn, 567 e.v.
— tussenkomst, 455, 466.
— en minnelijke schikking, 638.
— tot herplaatsing, 816.
— tot uitbetaling van de arbeidsongevallenrente, 760 e.v.
— vorm, 541 e.v.

Verzoening, 3, 5, 6, 16, 21, 29, 30, 116, 454, 469, 629 e.v., 633, 776, 810, 824, 827, 829 (zie ook minnelijke schikking).

Verzoeningsbureau, 20, 191, 815.

Verzoeningspoging,
— bij paritair comite, 191.

Verzoeningsprocedure,
— bij collectief geschil, 192.
— bij individueel geschil, 633 e.v.

Vestigingsplaats, 770 e.v.

Vestigingsraad, 318.

Vestigingswet, 318.

Vissers,
— minnelijke schikking, 661.
— overeenkomst reders en —, 180.

Volmacht, 46, 442, 548,
— advocaat, 607.
— afgevaardigde van representatieve organisatie, 611 e.v.
— minnelijke schikking, 638.

Volstrekte bevoegdheid, 157 e.v., 171, 362.

Volstrekte onbevoegdheid, 168.

Vonnis, 101, 148, 150,
— bijkomende vordering, 407.
— betekening, 712, 714, 716.
— dading, 629.
— geacht op tegenspraak, 587.
— gemeenverklaring, 457, 462.
— kennisgeving, 810, 815.
— melding advies openbaar ministerie, 150.
— naam advocaat, 610.
— nietigheid, 157.
— onderzoeksmaatregel, 407.
— samenstelling van de rechtbank, 101, 116.
— tergende en roekeloze tenuitvoerlegging, 370.
— tussengeschil, 407.
— uitleg of verbetering, 433, 540, 700.
— uitvoerbaarheid bij voorraad, 433, 528, 734, 746.

— uitvoering, 187, 364.
— verwijzing, 168.

Voogd, 435.

Voordracht van kandidaten,
— sociale verkiezingen, 347, 798 e.v.

Voorlopig bewindvoerder,
— dading, 656.

Voorlopige maatregel, 416.

Voorraad,
— uitspraak bij —, 415, 423, 528, 734, 746.

Voorrang,
— aanhangigheid, 470, 476.

Voorrechten, 185.

Voorschot, 433.

Voorwerp,
— aanhangigheid, 469.
— geschil, 561.
— samenhang, 472.
— verzoekschrift, 553, 556 e.v.

Voorzitter,
— arbeidsrechtbank, 80, 84, 86, 92, 103, 113, 410 e.v., 479, 484.
— arrondissementsrechtbank, 84.
— kort geding, 92, 103.
— rechtbank van eerste aanleg, 84.
— werkrechtersraad, 31 e.v., 33 e.v.

Voorzorgskas,
— advocaten, 333.

Vordering,
— administratieve sanctie, 146.
— arbeidsovereenkomst, 147.
— bedrag der — en rechtsplegingsvergoeding, 674.
— betaling van geldboeten, 355.
— burgerlijke — bij overtreding, 357.
— gemengd karakter, 166.
— herroeping van gewijsde, 146.
— misdrijf, 147.
— nietigverklaring van KB tot algemeen bindendverklaring van CAO, 192.
— nieuwe — in hoger beroep, 736.
— ontkentenis van proceshandeling, 146.
— oorzaak, 524.
— rechtsbijstand, 146.
— schadevergoeding, 361 e.v.
— schadevergoeding bij overtreding van wetten op de arbeidsreglementering, 146.
— schorsende kracht, 138.
— sociale zekerheid voor zelfstandigen, 146.
— sociale zekerheid voor werknemers en vrij verzekerden, 146.
— spoedeisend karakter, 157.
— staking, 184.
— toepassing van de strafwet, 152 e.v.
— uitbreding, 525, 556, 736.
— uitlegging van vonnis, 540.
— valsheid in burgerlijke zaken, 146.
— verbetering van vonnis, 540.
— verschaffen van inlichtingen, 135.
— voorwerp, 140, 525.
— waarde, 157, 400 e.v.
— wetgeving inzake mindervaliden, 146.
— wijziging, 141, 525, 556.
— wraking, 146.

Vorderingsrecht,
— hoger beroep, 711.

Vrederechter,
— bevoegdheid inzake sociale geschillen, 3 e.v., 7, 50, 57, 64, 72, 75, 160, 161, 166, 211, 249, 325, 371, 757.
— representatieve werknemersorganisaties, 615.
— vertegenwoordiging in rechte, 605, 615.
— verzoeningsprocedure, 633.

Vreemdeling,
— beroepskaart, 371.
— bestaansminimum, 311.
— borg, 442, 457.
— mindervaliden, 341.
— rechtsbijstand, 663.
— territoriale bevoegdheid, 489, 511.
— zelfstandige beroepsaktiviteiten, 318.

Vrije universiteit, 227.

Vrije verzekering,
— geschil betreffende —, 106, 304 e.v., 485.
— territoriale bevoegdheid, 516 e.v.

Vrij onderwijs, 177.

Vrijspraak, 198.

Vrijstelling,
— bijdrage zelfstandigen, 334, 371.
— zegelrecht, 667.

Vrijwaring, 433, 457, 462, 466,
— termijn, 466.
— territoriale bevoegdheid, 490.

Vrijwillige tussenkomst, 455 e.v., 783,
— arbeidsauditoraat, 145.
— gerechtskosten, 697.

Vrijwillige verschijning, 411, 476, 658, 663,
— proces-verbaal, 548.

— rechtsingang door, 521, 530, 538.
— verzet, 742.
Vrijwillige verzekerden,
— arbeidsongeval, 336.
— kleine risicos, 336.
— rust- en overlevingspensioen, 66.
V.Z.W., 603.

W

Waarde,
— bevoegdheid, 400 e.v.
— vordering, 157.
Wachtgelden,
— sluiting van ondernemingen, 162, 303.
— voorwaarden, 258.
— zeelieden, 150, 831.
Wachttijd, 269.
Wanbedrijf, 152.
Waterschout, 661.
Wederkerigheid, 511.
Wedertewerkstelling, 209, 215.
Weduwe,
— overzeese sociale zekerheid, 306.
— pensioen, 280 e.v.
Weduwerente, 328.
Weduwnaarspensioen, 280 e.v.
Weerverletzegels, 187.
Weigering,
— uitkering, 349.
Werkgever, 16, 19, 84, 92, 103,
— tuchtmaatregel, 74.
— verplichtingen sociale zekerheid, 221 e.v.
— vertegenwoordiging in rechte, 627.
Werkgeversbijdrage,
— subrogatie, 197.
Werkgeversorganisatie,
— optreden in rechte, 625 e.v., 777, 814, 824.
Werkgeversverplichtingen, 530.
Werkingssfeer,
— C.A.O., 191.
Werkloosheid, 63, 67, 145, 190, 220, 235, 241, 553,
— administratieve beslissing, 585.
— dienstboden, 237.
— geschillen, 106, 250 e.v.
— geschillen tussen instellingen, 316.
— jaarlijkse vacantie, 289.
— schepelingen, 250.
— termijn verzoekschrift, 567.
— uitbetalingsinstelling, 141, 250, 254, 316, 365.
Werkloosheidsattest, 203.
Werkloosheidsuitkering, 63, 69, 819,
— aanvullende, 297.
— intresten, 359.
— kwijtschelding van terugbetaling, 261.
— recht, 251 e.v.
— sancties, 350.
— voorwaarden, 258.
Werkloze, 252 e.v., 365,
— brugpensioen, 288.
— tewerkgesteld door overheid, 179, 211.
Werkman, 92, 105, 165.
Werknemer, 16, 84, 92, 103,
— begrip, 237.
— beschermde, 808 e.v.
— dading, 642 e.v.
— geschil, 106.
— jaarlijkse vakantie, 148.
— kinderbijslag, 148.
— openbare dienst, 177 e.v.
— sociale zekerheid, 234 e.v.
— tuchtmaatregelen, 74.
— vakantiegeld, 148.
— verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, 262 e.v.
— vreemde nationaliteit, 153, 161, 196.
Werknemersorganisatie, 141,
— optreden in rechte, 625 e.v., 777, 814, 817, 824.
— rechtspersoonlijkheid, 618.
— territoriale bevoegdheid, 505.
— vertegenwoordiging van de partijen, 424, 548, 605 e.v., 612 e.v.
Werkonwilligheid, 256.
Werkrechter, 3, 11 e.v., 20,
— aanduiding, 20, 44 e.v.
Werkrechtersraad, 1, 2, 7, 8 e.v., 25 e.v., 77, 78, 86, 176, 398, 434, 482,
— bevoegdheid, 14, 18, 25, 47 e.v., 74, 81, 434.
— bijzondere kamers, 38, 41.
— van Gent, 22 e.v.
— geschillen ondernemingsraad en comite voor veiligheid, 345 e.v.
— grondwettigheid, 26, 74, 98.
— hoger beroep, 42 e.v., 715, 725.
— van Lyon, 14 e.v.

— paritaire samenstelling, 20, 31 e.v.
— politieke bevoegdheid, 18.
— samenstelling bij uitspraak, 116.
— specialisatie, 38 e.v., 110.
— territoriale bevoegdheid, 500 e.v.
— tuchtmacht, 74.
— vertegenwoordiging in rechte, 46, 617.
— verzoeningsprocedure, 16, 21, 29, 30, 633.
— voorzitter, 31 e.v., 33 e.v.

Werkrechtersraad van beroep, 37, 43, 98.

Werkstaking, 11, 13, 191, 412.

Werkverlating, 252.

Werkweigering, 252.

Wettelijk bewindvoerder, 435.

Wettelijke interesten, 528, 704.

Wettige verhindering, 116.

Wettigheid,
— van administratieve beslissing, 582, 586.

Wezen,
— gezinsbijslag, 242 e.v., 324.
— overzeese sociale zekerheid, 306.
— pensioen, 280 e.v.

Wijziging,
— beschikking op eenzijdig verzoekschrift, 428.
— beslissing van R.V.A., 255.
— vordering, 141, 525, 555.

Willekeurig ontslag, 186.

Woonplaats, 435,
— bevoegdheid, 488 e.v., 497, 499, 507, 516.
— fictieve, 497.
— gekozen, 511.

Wraking, 433,
— bijzonder mandaat, 609.
— mededeling aan arbeidsauditoraat, 146.

Z

Zaakvoerder, 398, 592, 594, 595,
— dading, 641.

Zaakwaarnemer, 7,
— arbeidsovereenkomst, 165, 634.
— brugpensioen, 831.
— geschil, 109, 122.
— officier: vakantiegeld, 289.
— rust- en overlevingspensioen, 66, 211 e.v.
— sociale zekerheid, 241.
— territoriale bevoegdheid, 510, 514.
— wachtgelden, 150.
— werkrechtersraad, 45.

Zeevisserij, 189.

Zegel- en registratierechten, 49, 667,
— vrijstelling, 49.

Zelfstandige arbeiders, 318.

Zelfstandigen, 8, 84, 86, 92, 105, 146,
— bijdragen, 161, 334, 371.
— dagvaarding, 530.
— geschillen nopens sociaal statuut, 96, 103, 104, 108, 823.
— geschillen nopens ziekte- en invaliditeitsverzekering, 268.
— gewaarborgde gezinsbijslag, 310.
— kinderbijslag, 7, 108.
— organisaties, 620 e.v.
— reclassering, 271.
— rust- en overlevingspensioen, 7, 60, 553, 567, 585.
— sociaal statuut, 7, 92, 141, 265, 316, 485, 823.
— sociale zekerheidskas, 603.
— sociale zekerheidsgeschillen, 317 e.v.
— territoriale bevoegdheid, 516.
— vertegenwoordiging van partijen, 97.
— ziekte en invaliditeit, 265.

Ziekenfonds, 141, 266 e.v., 603,
— arbitrageclausule, 304.
— kosteloze procesvoering, 683.
— partij, 270.
— vertegenwoordiging in rechte, 603, 627.

Ziekengeld, 209.
— overzeese sociale zekerheid, 306.

Ziekenhuis, 275.

Ziekte,
— jaarlijkse vakantie, 289.

Ziekte- en invaliditeitsverzekering, 150, 241, 398, 819,
— aanvullende, 297.
— administratieve sancties, 350, 352.
— geschil betreffende verplichte —, 106.
— rechtverkrijgenden, 239.
— termijn verzoekschrift, 567.
— vakantiegeld, 294.
— verplichte, 262 e.v.
— vrijwillige, 265.
— zelfstandigen, 326 e.v.

Zitting, 102,
— proces-verbaal, 101.

Zittingsblad, 101, 116, 171, 587, 657, 724.

Zwakzinnige, 552.